B
9(L)23|25

Neaz tu man solīji...

Irma Dankere

Neaz tu man solīji...

Irma Dankere

Naz tu man solīji...

Irma Dankers

Irma Dankere - Maz tu man solīji

3
L23/25

Irma Dankere

Maz tu man soliji...

Atmiņas

1982
Apgāds GAUJA

12.21

Autore 1981.g.

IEVADS

Šī grāmata nepretendē uz nosaukumu „literārs darbs"—tās ir tikai atmiņas par savas dzīves gājumu, ko sakopoju uz savu bērnu lūgumu.

Neviena persona, par kuŗu runā šī grāmata, nav izdomāts tēls, jo tie visi staigājuši man līdzās dažādos dzīves posmos un mazāk vai vairāk ietekmējuši mani. Mainīti nav arī viņu vārdi, izņemot tikai kādreizējo darba devēju.

Grāmata veltīta maniem sirdstuviem, mīļajiem bērniem un, reizē ir arī sveiciens mūsu ģimenes daudzajiem draugiem tuvumā un pasaules tālēs.

Kalifornijā, 1981. gadā.

Siltā sirsnībā,
Irma Dankere

BĒRNĪBA.

Tu bērna roku savā saņēmi un mācīji
Kā kalnā kāpt,- ar sauli d z ī v e s kalnā kāpt
Ir mūsu uzdevums.
Un visu mīlēt to, kas aug un zied.
Ar sāpi sirdī rītam pretī iet.
Liels ir mans mantojums.... Paldies !

L.Roze.

Ir 1976. gada marta sākums. Pa debesjumu buro gaiši, sudraboti mākoņi. Gaisā lidinās pavasaris. Eju tam pretī ar dziļu prieku sirdī. Priecājos par gaišo zaļumu, par briestošajiem pumpuriem un, visa mana būtne ir laimīgu gaidu pilna, jo zeme un daba gatavojas lielajam augšāmcelšanās brīnumam. Kuplais, augstais aprikozu koks manā priekšā izšķērdīgi pārklāts baltiem, sīkiem ziediņiem, zaļās lapas tas saņems no mātes dabas tikai vēlāk. Es sēžu ērtā dārza krēslā znota un meitas mājas dārzā un raugos uz Sandija kalniem tālumā, kas ieloka Albukerki pilsētu Ņumeksikā kā skaistas kulises. Kalnu muguras vēl pārklātas ar sniega segu, kas spilgti atšķiras pret zili zilajām debesīm.

Man klēpī guļ vecs ģimenes albums ar padaļai dzeltenīgi izbalējušiem fotoattēliem. Es šķirstu lēnām lapu pēc lapas, un man šķiet, it kā es atšķirtu ar katru lapu daudzus pagājušus, mūžībā nogrimušus gadu desmitus. Ar maigu pieskārienu mani pirksti pārslīd manas mātes tēlam. Es skatos viņas laipnajā sejā, skatos uz viņas rokām, kas mēdza vakaros, pirms es iemigu, noglaudīt manu vaigu. Skatos arī savā tēvā un atceros, cik pasargāta es bērnībā jutos, kad manu mazo rociņu apņēma tēva drošās, stiprās rokas.

Manas domas atgriežas tagadnē. Ir pagājuši vairāk nekā trīsdesmit pieci gadi, kopš dzīvoju svešā zemē, staigāju pa svešiem ceļiem un dzirdu ap sevi svešu valodu. Durvis uz tālajām mājām ir

aizbultētas ar sarkano sirpi un āmuru. Manas ilgas, domas, cerības un ticība koncentrējas ap to, lai šīs durvis atkal atvērtos, bet tas nav manos spēkos. Es varu atvērt tikai kādas slepenas durvtiņas, par kuŗu esmi neviens cits nekā nezina. Un to es arī daru, es atveŗu plaši durvis uz atmiņu pasauli un laimīga aizstaigāju uz savām tālajām bērnības dienām, kas iegulušās manī kā saulaina ainava, kaut gan tās ritēja samērā šauros apstākļos.

Bērnības atmiņās izceļas divi gaiši tēli — mans tēvs un mana māte. Tā kā mana māsiņa bija mirusi dažu mēnešu vecumā, kad es biju sasniegusi tikai trešo dzīvības gadu, tad varbūt šo bēdīgo apstākli var uzskatīt par iemeslu, kamdēļ mani vecāki nodarbojās tik daudz ar mani, vienīgo bērnu, un veltīja man neparasti daudz no sava laika.

Arī vēlākos gados, kad biju jau pusaudze, siltās un tuvās attieksmes starp maniem vecākiem un mani nezuda, arī gadu starpība neradīja atstatumu.

.....

Mūsu ģimenē visi bija kurzemnieki. Mans tēvs Jānis Roberts Mandavs dzimis Aizputē tāpat kā viņa tēvs Indriķis, kas bijis galdnieks un strādājis arī intarsiju darbus. Viens trīsstūŗu galdiņš, uz kuŗa bija redzami putni, lapas un ziedi, stāvēja vecāku dzīvoklī goda vietā. Minētais galds pārgāja vēlākos gados manā īpašumā, un es novietoju to sava vīra lauku mājas dzīvojamā istabā, kur arī ciemiņi varēja apbrīnot skaisto darbu. Tagad manī mostas jautājums, vai mana vectēva galdiņš stāv vēl tagad savā vietā tālajā Aisterzemītes mājā Kurzemē?

Mana tēva māte Elīzabete Deglava dzimusi Kuldīgā, jūrnieku ģimenē, un bijusi vienīgā meita. Viņai pašai piedzimuši seši bērni, četri dēli: Gustavs, Rūdolfs, Vilis un mans tēvs, kas bijis vecākais, un divas meitas, Jūlīte un Mīce. Mana vecmāmiņa piedzīvojusi lielu vecumu un aizgājusi mūžībā, kad bija pārsniegusi deviņdesmit piekto dzīvības gadu. Savu vīru viņa bija zaudējusi, kad jaunākais dēls bijis tikai dažus gadus vecs. Mans tēvs, toreiz tikai pusaudzis, kļuvis par lielās ģimenes apgādnieku, bet vecā māte piepelnījusi ar adīšanas darbiem. Viņa nebija pazinusi vieglu dzīvi, bet, kad viņas bērni bija pieauguši, viņai klājās labi.

Tante Mīce ar savu vīru aizbrauca pēc apprecēšanās uz Pēterburgu, kur viņam bija inženieŗa vieta kādā ārzemju uzņēmumā. Ģimenes siltās saites ar māti, māsu un brāļiem palika ciešas, tā kā visi saņēma pēc kārtas ziņas no tantes Mīces un vecmāmiņa ik mēnesi arī pabalstu.

Tante Jūlīte ar savu vīru dzīvoja Vecliepājā, Peldu ielā, lielo parku apstādījumu rajonā, kur viņiem bija četristabu dzīvoklis otrā stāvā. Viņas vīrs, tēvocis Ansis Ģerliņš strādāja Bornholda kuģniecības kantorī Jūŗas ielā. Pēc kādiem desmit gadiem viņu pārcēla uz Hamburgu, kur viņš turpināja darbu lielajā Hamburgas un Amerikas kuģniecības kompanijā „Hapag."

Mana māte ar tanti Jūlīti labi sapratās, un abas saistīja ne tikai radniecība, bet īsta draudzība. Ar lielu labpatiku es gāju māmiņai līdz, kad viņa tanti apciemoja, jo viņa mani arvien palutināja. Pie viņas bija interesanti visādā ziņā. Es drīkstēju arī pārģērbties viņas drēbēs, kurpēs ar augstiem papēžiem un cepurēs, kas viss, protams, bija par lielu. Man sevišķi patika viņas zvērādas "uzrocis", kas toreiz bija lielā modē, un arī boa, kur vienā galā bija lapsas galva ar spīdīgām stikla acīm un otrā galā aste.

Bērnu tantei nebija, bet viņa bija jautras dabas, arī mūzikāla, labprāt dziedāja un spēlēja klavieres. Izglītību viņai bija devusi viņas krustmāte, turīga maiznīcas īpašniece, kas iesvētībās bija viņai uzdāvinājusi klavieres. Dzīvojamā istabā pie lielās palmas siena bija aizņemta ar grāmatu plauktiem. Šinī pasaulē es drīkstēju dzīvot stundām ilgi, šķirstot grāmatas, kas iepazīstināja mani ar neredzētu dzīvnieku attēliem, dažādiem putniem vai arī svešāda izskata cilvēkiem. Citās grāmatās bija augstu kalnu attēli, upes un lieli ūdeņi, kā arī pilsētas ar pieminekļiem un laukumiem, kas izskatījās citādi nekā mana Liepāja.

Tēva mātes četri dēli dzīvoja Jaunliepājā. Jaunākais dēls Gustavs gan ne ilgāk kā līdz 1905. gadam. Toreiz ne tikai cara Krievijā, bet arī pie Krievijas piederīgās Baltijas guberņās bija izcēlušies nemieri. Tēvocis Gustavs, kas bijis priekšstrādnieks "Drāšu fabrikā" un dedzīgs latviešu lietu aizstāvis, izcēlies ar runām un aģitāciju pret cara režīmu. Uzzinājis no draugiem, ka viņam draud apcietināšana, viņš gandrīz ieskrējis krievu lācim nagos, jo aizbraucis uz pašu Krieviju, bet tad viņš no Archangeļskas ticis uz Ameriku. Pagājis ilgs laiks, kamēr vecmāmiņa saņēmusi ziņas no dēla kopā ar svešām naudas zīmēm. Vēlāk viņš rakstījis arī brāļiem.

Tēvocim Vilim un tantei Sofijai nebija bērnu. Viņš mūs vakaros bieži apciemoja, sevišķi ziemu, kad agri satumsa. Viņi abi ar tēvu runāja par politiku un tādām lietām, ko es nesapratu, un šad tad spēlēja arī kārtis. Kad māmiņa lika mani ap astoņiem gulēt, tēvocis mēdza ienākt manā istabiņā, apsēsties gultas galā un teikt: "Es tevi iemidzināšu." Tad viņš spēlēja uz savas ģitaras dažādas meldijas. Tas man ļoti patika. Šīs skaņas pārgāja manos sapņos, un es pati miega valstībā.

Tēvocim Rūdolfam un tantei Lūcijai bija meita un dēls. Viņu meita Ženija, mana māsīca, tagad dzīvo Vācijā. Ženija nobeidza māsu skolu un pēc tam strādāja kādā Rīgas slimnīcā. Viņa agri apprecējās ar kāda ārsta dēlu, architektu. Māsīcai piedzima divi dēli un trīs meitas, bet neviens no viņiem, diemžēl, neprot vairs mūsu mīļās vecmāmiņas valodu.

Tēvoča Rūdolfa dēls Arturs, mans brālēns, pēc skolas beigšanas, 17 gadu vecumā aizbrauca pāri ōkeānam uz Ameriku pie tēvoča Gustava, kas bija viņu vairākkārt aicinājis pie sevis. Arturam bija laimējies šķērsot "Lielo dīķi" bez maksas, jo, pateicoties kādam tēva paziņam, bija dabūjis darbu uz kuģa un pienācis Jaunās Pasaules krastā ar dažiem nopelnītiem dālderiem kabatā. Tēvocis Gustavs, kas bijis vecpuišos, ļoti gādājis par Arturu, un viņš vēlāk beidzis arī kolledžu.

Bet liktenis nebija lēmis laimi Arturam: Otrā pasaules kaŗa laikā viņu iesauca amerikāņu armijā; viņš krita 1944. gada 6. jūnijā, kad amerikāņi izcēla desantu Francijā, lai palīdzētu franču tautai atbrīvoties no Hitlera kaŗaspēka, kas bija iebrucis viņu zemē. Tante Lūcija ļoti smagi pārdzīvoja sava dēla pāragro nāvi.

.....

Vecmāmiņa dzīvoja Jaunliepājā, Čefkina ielā, slīpi iepretim sinagogai, kur dažreiz varēja dzirdēt dziedāšanu. Iela bija klusa un mierīga, gan bruģēta nelīdzeniem akmeņiem, bet tur reti kāds brauca. Kas man ļoti patika, ielas mala bija apstādīta ar pīlādžiem. Kad es stāvēju pie vecmāmiņas otrā stāva loga, tad man pretī raudzījās skaists pīlādzis kā milzu liels pušķis.

Tuvā Tirgus iela, kur dzīvoja mani vecāki, bija apstādīta liepām, kā vairums ielu Liepājā, no tām mana dzimtā pilsēta laikam dabūjusi arī savu vārdu. Jāatgādina, ka Liepājas ģērbonī arī ir liepa. Platajā Kūrmājas prospektā Vecliepājā gan auga augsti, kupli kastāņu koki, zem kuŗiem ietves abās malās, atradās daudz solu, kas sevišķi vakaros arvien bija aizņemti. Pa šo prospekta promenādi, kas veda uz plašiem apstādījumiem un uz jūrmalu, liepājnieki vakaros labprāt pastaigājās. Šī promenāde bija īsta satikšanās vieta. Vasaras sezonā apstādījumu kūrparkā ik vakaru notika simfoniskie koncerti, un mūzikas skaņas bija sadzirdamas plašā apkaimē, kā tiem, kas sēdēja prospektā uz soliem zem kastaņu kokiem, tā arī tiem, kas siltā vasaras vakarā pastaigājās gar pludmali. No Kūrmājas dārza veda lejā dēļu laipas un kāpnes.

Starp Kūrmājas prospektu un parallēlo Peldu ielu atradās Bērzu aleja, kas, kā to jau norāda nosaukums, bija apdēstīta bēr-

ziem, tie gadu tecējumā bija ļoti sakuplojuši, un gājējam radās tāds iespaids, it kā ietu zem dzīva, zaļa jumta. Es neatceros ka kaut kur citur Liepājā būtu redzējusi pīlādžus, tikai vecmāmiņas ielā.

Tēva mātes iztiku dēli bija sadalījuši lietderīgi tādā veidā, ka viņa gāja uz pusdienām pie katra dēla vienu nedēļu. Tas nenozīmē, ka redzēju vecomāti tikai ik trešo nedēļu, pa starpām apciemoju viņu, aiznesdama svaigi ceptu baltmaizi, pīrādziņus, bļodiņu aukstās gaļas vai arī svaigi kūpinātas mencas, butes un renģes no tuvējā tirgus. Arī tante Jūlīte apciemoja savu māti vismaz reizi nedēļā.

Pie tēva mātes es uzturējos labprāt. Viņas mazā dzīvoklī atradās dažas lietas, kas saistīja manu uzmanību arvien par jaunu. Interesantākā lieta bija pudele, kuŗā atradās kuģis. Tas gan izskatījās savādāks nekā tie, ko redzēju ostmalā, kad tur staigāju ar tēvu. Zināju, ka šī pudele ir atmiņa no vecmāmiņas tēva, kas bijis jūrnieks un redzējis svešas zemes.

Cita interesanta lieta bija savāda mājiņa, kas stāvēja uz kumodes pašā vidū. Tas bija mana vectēva darbs, gan ne intarsiju, bet ar smalkāko zāģīti izzāģēti finieŗi, kam attiecīgās daļas salīmētas. Mājiņai visi greznojumi ap lodziņiem un jumta malām likās kā mežģines. Mājiņas vidus sienā pie āķa karājās vectēva pasmagais sudraba kabatas pulkstenis ar iegravējumu I.M. (Indriķis Mandavs) uz vāka. Reizēm es drīkstēju pulksteni mazliet uzvilkt. Tad es turēju to abām rokām uzmanīgi pie auss un klausījos vienmērīgajos pukstos. Vecāmāte apgalvoja, ka minētais pulkstenis apstājies vectēva nāves stundā, kaut gan bijis uzvilkts.

Man patika sēdēt uz zema ķeblīša tuvu vecmāmiņai un klausīties viņas stāstos. Parasti viņa aizgāja tālās jaunības atmiņās. Es uzzināju, ka viņa ar savu māti pārcēlusies no Kuldigas uz Aizputi pie kādiem radiem pāris gadu pēc tam, kad viņas tēvs, jūrnieks, nebija atgriezies no pēdējā brauciena. Kas īsti noticis, vai kur viņš gājis bojā, to viņas nekad nav uzzinājušas. Un vecmāmiņa parasti nobeidza: "Mans tēvs ļoti mīlēja jūŗu, bet tā kļuva viņa kaps." Un pēdējais secinājums bija: "Ja tēvs nebūtu pazudis, mēs abas ar māti nebūtu nekad pārcēlušās pie radiem uz Aizputi un es nebūtu satikusi savu vīru, visam vajadzēja tā notikt. Likteni nevar grozīt."

Tad viņa stāstīja par Aizputi un Misiņkalnu, no kuŗa mīlējusi skriet lejā, kur Indriķis uzķēris savu līgaviņu atplēstās rokās. Man bija grūti iedomāties vecmāmiņu ar viņas pastīvajām kājām kā jaunu meiteni, bet tas mani netraucēja klausīties vienā otrā viņas stāstā vairākkārt. Stāstīdama viņa nemēdza sēdēt dīkā, jo viņas čaklās rokas parasti kaut ko adīja: zeķes, cimdus, šalles, adītās jakas

dēliem, vedeklām, mazbērniem. Reiz, ap septiņi gadu vecumā, es dabūju kleitiņu, citreiz tādu lietu, ko sauca par "dvēseles sildītāju". Savu vecmāmiņu es pieminu mīļām domām un tikai vēlākos gados aptvēru, ka viņas tuvums ienesis siltumu manās bērna dienās.

Arī mana māte Gustīte bija kurzemniece, dzimusi Užavā pie Ventspils. Par savu tēvu viņai nebija nekādu atmiņu, jo bija viņu zaudējusi agrā bērnībā. Viņš bijis zvejnieks. Toties māmiņa labi atcerējās vectēvu, kam piederējusi kalve. Viņš palīdzējis audzināt mirušā dēla trīs bērnus, t.i., manu māti, viņas māsu un brāli. Mana māmiņa zināja arī stāstīt par tēvoci Krišu, vectēva brāli, kam gadījies savāds liktenis; tas viņa jaunībā neesot bijis nekāds retums: kad viņš kā jauns puisis strādājis uz lauka, viņu sagūstījuši "ķērāji". Divdesmitā gadsimtā tas neticami un nesaprotami, bet tajos laikos jaunos vīriešus kaŗa dienestā cara armijā neiesauca, viņus vai nu vervēja, gūstīja, vai saķēra. Tā arī manas mātes vectēva brālis ticis sagūstīts cara armijai, kuŗā viņš dienējis ap trīsdesmit gadu. Viņš palicis vecpuišos un aizgājis mūžībā, pārsniedzot simt gadu vecumu.

Manas mātes māsa Elza, kas dzīvoja ar savu ģimeni, t.i., ar vīru, divām meitām un diviem dēliem Rīgā, Pirmā pasaules kaŗa laikā aizbēga no vācu kaŗaspēka uz Krieviju. Par viņiem nav nekad vairs nekas dzirdēts.

Mātes brālis Kārlis tūkstoš deviņi simti pirmajos gados izceļojis ar savu sievu Līzi un meitiņu Almu uz Ameriku, kur pēc vairākiem gadiem ticis pie farmas un dzīvojis Kvēkertaunas tuvumā Pensilvēnijā.

Dažus gadu desmitus vēlāk, t.i., 1945. gada beigās, kad mans vīrs bija internēts un es meklēju padomu un palīdzību pie pazīstamā Liepājas advokāta Jēkaba Kalniņa Hochfeldes DP nometnē Augsburgā, es no viņa nejauši uzzināju, ka viņš savos studiju gados ASV bieži padzīvojis farmā pie manas mātes brāļa, kur tante Līze viņu arvien labi pabarojusi. Man par lielu pārsteigumu tajā pašā reizē uzzināju, ka Kalniņa kungs pazinis arī manu tēvoci Gustavu. Viņš divdesmitajos gados bijis aktīvs toreizējā latviešu sabiedrībā Ņujorkā. Tik šaurs ir paziņu un radu loks pasaulē.

.....

Kaut kur esmu jau minējusi, ka mana dzimtā pilsēta ir Liepāja. Dzintarjūŗas tuvums un skaistums ir ietekmējuši manu dzīvi no agras bērnības, lai gan sapratu to daudz vēlāk. Mani vecāki bija man mīļākie, tuvākie cilvēki. Ar pacietību, mīlestību un izpratni viņi atvēra manas acis dabas skaistumam, ievirzīja manu pasaules uztveri, manas izjūtas, manu domāšanu labā gultnē.

Tā kā mans tēvs bija liels grāmatu draugs, tad arī mūsmājas dzīvojamā istabā stāvēja skapis ar divām stikla durvīm, aiz kuŗām glabājās grāmatas, lielāko tiesu gan krievu un vācu valodā. Bieži tēvs atnesa arī grāmatas no Liepājas bibliotēkas, kas atradās Zivju ielā, Vecliepājā. No minētām grāmatām ieguvu arī es, šķirstot tās un apskatot daudzos foto attēlus. Bieži tēvs man paskaidroja, kur kādas tautas dzīvo un stāstīja par viņu zemi. Tā pasaule ap mani lēnām kļuva plašāka un daudzpusīgāka. Mana mīļā, maigā māmiņa, kuŗai bija neizsmeļams pasaku un stāstu krājums, bagātināja manu bērnības pasauli ar labām laumām, ar jūŗas nārām, pasaku karaļiem, apburtām princesēm un citiem pasaku tēliem.

Man patika ne tikai klausīties pasaku stāstīšanā, es gribēju arī uzzināt iespējami vairāk par māmiņas bērnību, kad viņa bijusi manā vecumā. Sevišķi par vienu vasaru, ko man gribējās dzirdēt arvien no jauna. Tā bija vasara, kad Užavā, kur dzīvoja mana māmiņa ar savu māti, māsu Elzu un brāli Kārli nelielā mājiņā pie vectēva kalves, bija ieradušies čigāni lielos segtos ratos un apmetušies tuvējā, nelielā meža malā. Tur viņi nodzīvojuši gandrīz visu vasaru. Laiku pa laikam vecā čigāniete atnākusi pie mātes palūgt putraimus vai drusku piena saviem mazbērniem, ko vecāmāte nekad nav liegusi, kaut paši nedzīvojuši pārpilnībā.

Mana māmiņa, toreiz ap desmit gadu veca, ļoti gribējusi ar mazām čigānu meitenēm rotaļāties, ko viņas māte arī atļāvusi, bet ar stingru noteikumu, ka nedrīkst iet uz meža pusi pie čigānu ratiem, bet jāpaliek pašas mājas tuvumā zem acīm un uzraudzības. Tā manai māmulītei iznāca tajā vasarā būt kopā ar mazām melnacainām čigānietēm gandrīz katru dienu. Pa to laiku viņa bija iemācījusies dažus teikumus viņu valodā un arī kādas dziesmiņas pantu. Čigāni izturējušies godīgi pret kaimiņiem, un kad viņi devušies tālāk uz citu pusi, vecāmāte devusi viņiem ceļam līdz ciema kukuli.

Es arī esmu redzējusi čigānus savā bērnībā Liepājā, jo tie mēdza apstaigāt iebraucamās sētas ap tirgus laukumu, kur dzīvojām, un mēģināja pārdot lauciniekiem kādu vecu kleperi. Gadījās, ka kāds tiešām ļāva sevi pierunāt, bet nopirktais zirgs drīz vien nobeidzās. Kad zemnieks šo čigānu atkal nejauši satika un žēlojās, ka viņš piekrāpts, čigāniņš uzsitis viņam draudzīgi uz pleca un teicis: "Nebēdā, ka zirgs nosprāga, tev taču palika laba āda." Mans tēvs smējās par čigānu asprātībām, jo tie nepalika nevienam atbildi parādā. Čigānietes zīlēja zemnieku meičām laimi no rokas līnijām vai lika kārtis, ar savas fantazijas palīdzību pelnot naudiņu vieglā veidā.

.....

Bērnībā es vasaras saulainajā laikā esmu pavadījusi kopā ar māti neskaitāmas dienas Liepājas plašajā pludmalē. Viņa mīlēja jūru, mīlēja peldēties. Māmiņa nesusi mani mazu uz rokām jūrā un aplaistījusi manu mazo augumiņu ar jūras veselīgo, sāļo ūdeni.

Kad es paaugos, man patika ne tikai brist pa ūdeni pludmalē, bet es arī labprāt meklēju dzintara gabaliņus, kas slēpās izskalotajās jūras zālēs un aļģēs, vai arī ielasīju savā mazajā spainītī gliemežvāciņus, kas bagātīgi gulēja gar jūras malu.

Svētdienās, pēc agrām pusdienām, arī tēvs nāca līdz uz pludmali. Tad tur parasti bija vairāk cilvēku nekā darbdienās, jo liepājniekiem pastaiga gar jūras krastu bija patīkama izprieca. Mēs ar vecākiem tad neģājām uz mōla pusi, bet pretējā virzienā, t.i., uz Bernātu pusi, kur bija klusāk. Gar visu daudz jūdžu garo jūrmalu pēc zināma atstatuma arvien varēja atrast solu, kur apsēsties un atpūsties. Soli atradās tuvu kāpām un bija dziļi ierakti, lai vētras laikā, kad smagie viļņi gāzās jūrmalas smiltīs, tos neizskalotu.

Mans tēvs ar savām vērīgajām acīm atrada arvien ko jaunu, ko man parādīt un paskaidrot. Atceros, ka viņš nogrieza jūrmalas auzas. Tās ar savām kuplajām saknēm saturēja kopā kāpu smiltis. Tēvs nosēdās smiltīs, paņēma mani klēpī un deva man šīs zāles apskatīt. Tām bija asas, stingras, zobenveidīgas lapas zaļzilganā krāsā, ar tām varēja viegli iegriezt pirkstā.

Tad tēvs noplūca zariņu no turpat augošiem kārkļu krūmiem un lika man salīdzināt krāsu un lapu veidojumu ar jūrmalas auzām.

Šad tad gadījās, ka baltājās smiltīs rāpās kāds kukainītis, kāda vabolīte, tad tēvs nolika roku uz smiltīm, lai sīkais kukainītis varētu ierāpties viņa plaukstā. Viņš iedeva man to apskatīt, mēs izskaitījām kājiņas, apbrīnojām spīdošās bruņas uz muguras vai arī smalkos spārniņus.

No agras bērnības es neapzināti mācījos saprast arvien ko jaunu no šīs brīnumainās pasaules ap mani un lēnām saaugu ar visu dabu, ar jūru, viļņiem un vēju, ar smiltīm, smilgām un saulrietu, ar debesīm un mākoņiem, viss kļuva iekšēji tuvs un kaut kā piederēja man.

Kad mēs gājām uz jūrmalu, es arvien paņēmu līdz lāpstiņu, spainīti un dažus mazus trauciņus, tos varēju piepildīt ar mitrām krastmalas smiltīm un apgāžot veidot cepumiņus. Vislabāk man tomēr patika celt pilis. Tēvs te dažreiz palīdzēja. Uzceltās pilis ar torņiem izrotāju ar maziem pasteļkrāsu gliemežvāciņiem; visapkārt pilij cēlu valni, bet pa starpām iespraudu mazus kārklu zariņus.

Manā fantazijā tādā pilī dzīvoja apburta princese, kas, guļot burves pieburto simtgadu miegu, gaidīja uz princi, kurš viņu atmodinās un par to saņems karaļa valsti. Daudzi atjās uz staltiem zirgiem, daudzi mēģinās princesi atmodināt, lai saņemtu valsti un varu, bet tikai viens to spēs, tikai tas, kas mīlēs princesi vairāk nekā viņas kroni. Pēdējo noteikumu es gan sapratu tikai vēlāk.

.....

Tajos laikos, kad mans tēvs krievu cara laikā gājis skolā, latviešu valoda nav mācīta, tikai krievu un vācu, tāpēc viņš prata minētās valodas tekoši, bet mātei bija grūtības ar vācu valodu. Apmēram piecu gadu vecumā, kad nepratu vēl lasīt un rakstīt, tēvs man bija iemācījis no galvas paša pārtulkotas Krilova fabulas, to saturs man patika, un daļēji es tās atminos vēl tagad.

Es uzaugu ar trim valodām; mans tēvs ļoti veicināja šo valodu piesavināšanos. Ģimenē runājām latviski, bet vācu un krievu kaimiņu bērnu dēļ, ar kuŗiem rotaļājos, man nemanot pielipa arī krievu un vācu valoda. Mājas augšstāvā dzīvoja vecs krievu virsnieks ar divām mazmeitām un kalponi. Abas meitenes, Ņina un Ļuba, bija nedaudz vecākas par mani un prata tikai krieviski. Ar viņām es rotaļājos gandrīz katru dienu, vai nu ar lellēm, bilžu grāmatām, vai spēlējot slēpšanos.

Pie mūsu rotaļu pulciņa piederēja arī saimnieka abas meitas, Rebeka un Šlove, kā arī dēls Zamuēls, ko visi sauca par Mule. Saimnieka bērni runāja vāciski.

Šlove bija neparasti daiļa meitene, arī laipna un nekad nestrīdējās kā Ņina vai Ļuba. Bet pēc pāris gadiem Šlove mira ar skarlatīnu. Tas man bija liels pārdzīvojums. Pirmo reizi savā jaunajā mūžā sastapos ar kādu svešu spēku, ko nespēju izprast. Nāve bija atrāvusi no mūsu vidus jaunu, jauku meiteni, kas nekad vairs neatgriezīsies, nekad vairs ar mums nerotaļāsies. Mana mīļā māmulīte paņēma mani klēpī un mēģināja izskaidrot man dzīvības un nāves loku. Viņa teica apmēram šādus vārdus, ko glabāju sirdī vēl šodien: "Mirt nozīmē to, ka sirds apstājas pukstēt, nozīmē acis aizvērt un nekad vairs tās neatvērt, bet — tumsas vietā būt gaismā." —

Slēpšanās spēlēs labprāt piedalījās arī sētnieku bērni, Erna un Eduards, Ede, viņi bija "lieli", t.i., ap 10, 12 gadu veci. Viņiem atlika maz laika rotaļām, jo pēc skolas vajadzēja palīdzēt vecākiem. Kad krievu virsnieks redzēja no sava loga, ka arī sētnieka bērni piedalās rotaļās, viņš savas mazmeitas arvien aizsauca uz istabu. Mans tēvs teica, ka lepnība ir muļķīga īpašība.

Iemīļotākā spēle bija slēpšanās, tai māja, sēta, staļļi un ap-

LATVIJAS VALSTS BIBLIOTĒKA
92— 23.225

kārtne bija kā radītas. Trīsstāvu mūŗa māja piederēja lāga žīdu vecītim, Leibem Šteinam, kas izturējās laipni pret bērniem. Apakšējā stāvā atradās četri veikali, no kuŗiem vienu īrēja mans tēvs. Aiz veikala bija divas nelielas istabas un maza virtuve, kur mēs dzīvojām. Pēc dažiem gadiem, kad no otrā stāva dzīvokļa izvilkās tālbraucēju kapteinis Lejiņš ar savu ģimeni, tad mēs pārgājām uz šo dzīvokli. Tas man ļoti patika, jo no sava guļamistabas loga es varēju pārredzēt tirgu, tepat mūsu durvju priekšā. Veikals bija savienots ar dzīvokli ar mazu koridoru, kas veda uz kāpnēm.

Katru pirmdienu māmiņa mani parasti ņēma līdz, kad viņa gāja uz banku, lai tur noguldītu daļu no nedēļā nopelnītās naudas. Banka atradās Hagedorna ielā, kādā mazā Lielās ielas šķērsielā, iepretim teātrim un operai, kur stūrī lielu platību ieņēma lepnā Pēterpils viesnīca.

Šeit jāpaskaidro, ka Latvijas neatkarības laikā Pēterpils viesnīcu ieguva Zelmenis, centīgs un turīgs cilvēks, kas lika viesnīcu pārbūvēt, modernizēt un gaumīgi iekārtot ar vērtīgām mēbelēm un skaistiem priekškariem. Viesnīcu pārdēvēja par "Pilsētas viesnīcu". Zelmeņa izskatīgam dēlam nebija ne amata, nedz izglītības, bet viņš lieliski un viegli prata šķērdēt tēva mantu un mainīt sievietes kā veļu. Zelmeņa glītā meita beidza vācu liceju un drīz apprecējās ar kādu ārzemes sūtniecības darbinieku. Laulība drīz izjuka. Otrā pasaules kaŗa laikā, kad mūsu zemi okupēja Hitlera armija, viņa darbojās kādā vācu iestādē. Kad sarkanā vara par jaunu pārpludināja mūsu zemi, Zelmeņa meitu šī darba dēļ komūnisti apcietināja un ievietoja Rīgas Centrālcietumā. Šīs glītās, jaunās, jaukās sievietes tālākais liktenis man nav zināms.

Mani vecāki cītīgi krāja naudu un atsacījās no vienas otras ērtības, lai iegūtu Leibes Šteina māju, kur dzīvojām, jo Šteins bija nolēmis pēc dažiem gadiem izceļot ar ģimeni uz Ameriku pie radiem.

Taču Pirmais pasaules kaŗš pārvilka svītru mājas pirkšanai, jo, kad kaŗa beigās Krievijā jaunā sarkanā vara noslepkavoja caru Nikolaju II un viņa ģimeni, tad cara laika naudu izsludināja par bezvērtīgu arī Baltijā. Manu vecāku bankas grāmatiņa ar gadiem krātajiem tūkstošiem rubļu bija pārvērtusies par vienkāršām papīra lapiņām; viss bija veltīgi krāts, viss bija zaudēts. Mana māte šo zaudējumu smagi pārdzīvoja. Viņai likās, ka tēvam un viņai izrauti vecuma dienu pamati zem kājām. Mans tēvs šo zaudējumu pārlaida daudz vieglāk.

Viss mājas komplekts, kur dzīvojām, sastāvēja no divām

ēkām, otra ēka bija tikai vienstāvu koka māja, kas aizņēma pagaŗu platību šķērsielā. Minētā mājā saimnieks bija ierīkojis vilnas kārstuvi. Pa retam viņš apmierināja bērnu ziņkāri, kad mēs stāvējām ārpusē pie logiem, degunus pie stikla piespieduši, lai redzētu, kā mašīnas strādā. Tādās reizēs viņš atļāva mums ienākt, bet brīdināja neiet par tuvu mašīnām, kas pārvērta vilnu dzijas pavedienos. Iekšā bija liels troksnis. Vilnas kārstuvē laikam nekad nepietrūka darba, jo māja atradās pie paša tirgus laukuma, kur katru dienu iebrauca zemnieki no apkārtnes un atveda ne tikai savus ražojumus pārdošanai, bet nodeva pārstrādāšanai arī aitām nocirpto vilnu.

Tirgū varēja pirkt ne tikai pārtiku, bet arī malku. Koka stumbrus apmēram cilvēka augumā, vecāki nopirka jau vasarā. Tēvs malku sazāģēja ar gaŗo rokas zāģi, tēvocis Vilis arvien palīdzēja. Pēc tam sazāģētos klučus saskaldīja un pagales aiznesa uz šķūni, turpat sētas piebūvē.

Tirgus laukumu ieslēdza četras ar nelīdzeniem akmeņiem bruģētas ielas. Nereti gadījās, ka laucinieki, braucot mājup pāri tirgus laukumam, mūs, bērnus, kādu gabalu pavizināja. Smagie redeļu rati ar dzelzi apkaltiem riteņiem pa nelīdzeniem akmeņiem neganti kratīja, tā ka runājot varēja vai mēli nokost, bet nākošā izdevībā mēs atkal ar sajūsmu sakāpām ratos.

Nesalīdzināmi jaukāk bija braukt ormaņu atspeŗu ratos ar mīkstiem sēdekļiem un gumijas riepām, kas patīkami šūpoja. Ormaņu atspeŗu rati bija tas pats kas mūsdienās "taksīši". Satiksmi manā bērnības laikā uzturēja Liepājā ar ielas dzelzceļu sliežu vagoniem, ko sauca par tramvaju. Pilsētā bija tikai divas tramvaja līnijas. Vienā varēja braukt no apstādījuma rajona Peldu ielā līdz pat Kaŗa ostai. Ar otru no Jaunliepājas šosejas pie Saules muižas, kas piederēja pilsētai, līdz Siena tirgum aiz Gaļas skārņa Vecliepājā.

Gribas piebilst, ka Lielā iela sākās Vecliepājā pie Tirdzniecības tilta un izbeidzās pie skaisti apdēstītā Rožu laukuma. Virzoties tālāk pa to pašu ielu, tā pārvērtās Tirgoņu ielā. Mūsu valsts patstāvības laikā pie Rožu laukuma pretējā pusē uzcēla stalto Latviešu biedrības ēku, kas izvērtās par ievērojamu sabiedrisku centru ar vērtīgiem sarīkojumiem un daudzpusīgām izdarībām.

Biedrības tuvumā atradās vecā Romas viesnīca ar vecmodīgu, bet lepnu iekārtu: mīkstiem "plīša" krēsliem un sōfa, arī samta logu aizkariem. Cara laikos šī viesnīca bijusi muižnieku un baronu iecienīta pulcēšanās vieta, bet vēlākos gados, kad nolietotā iekārta netika atjaunota, tā kļuva par otras šķiras viesnīcu.

Šķiet, ka manas bērnības gados pārtika bija pilnvērtīgāka,

svaigāka un bez ķimikālijām. Zemnieki no apkārtnes: no Šķēdes, Tosmares, Grobiņas, Aizputes, arī attālākām vietām, kā Nīca un Rucava, ieveda ik dienu pienu un piena produktus, — paniņas, sviestu, biezpienu, sieru, krējumu, arī saknes, augļus, maizi, žāvētu gaļu, putnus un citus ražojumus. Rudeni iebrauca arī laucinieki no Lietuvas, tiem bija piekrauti rati ar dzīvām zosīm Mārtiņu dienai. Mūsu ģimenē nebija neviena Mārtiņa, bet zosu cepetis tomēr bija galdā, ar zosu taukos "štovētiem" skābiem kāpostiem.

Mājās ap tirgus laukumu bija parasti ierīkotas iebraucamās sētas, arī tajā mājā, kur es ar saviem vecākiem dzīvoju. Mūsu sēta bija liela, ar zemu žogu sadalīta divās sētās. Tā daļa, kas atradās pie trīsstāvu mājas, bija paredzēta īrniekiem, un tajā pusē auga divi lieli bērzi, starp kuŗiem bija novietots sols. Tālāk malā atradās daži stipri stabi ar auklām, kur uzkārt veļu, piebūvē bija ierīkota veļas mazgātuve.

Mūs, bērnus, gan interesēja vairāk, kas notiek žoga otrā pusē, jo tur, iebraucamā sētā, atradās zirgu staļļi, kur laucinieki novietoja savus izjūgtos zirgus barošanai, dzirdināšanai, kamēr paši tirgojās pie saviem ratiem tirgū. Darbdienās sētnieks neatļāva mums rotaļāties iebraucamās sētas pusē, ne tikai tamdēļ, ka maisījāmies pieaugušiem pa kājām, bet arī mūsu pašu drošības dēļ, ne visi zirgi bija miermīlīgi, daži spēra, kad viņiem kāds tuvojās. Tajā sētas pusē atradās arī liels pagrabs, kuŗā varēja iekļūt tikai no ārpuses, paceļot smagās koka durvis, kas gulēja uz ieejas kā slīps vāks. Šo pagrabu sētnieks bija izīrējis augļu tirgotājiem, pilsētniekiem. Viņi tur novietoja savas kastes, pilnas āboliem, lai tās būtu tuvu tirgum. Tanī pagrabā arvien patīkami smaržoja. Tukšās kastes stāvēja sakrautas kaudzē ārpus pagraba.

Svētdienās, kad iebraucamā sēta bija tikpat tukša kā tirgus laukums, mums, bērniem, tur bija ideāla vieta dažādām rotaļām. Parasti mēs salikām tukšās ābolu kastes garā rindā un spēlējām "vilcienu". Ede un Mule sakāpa pirmie lielajā kastē. Ar svilpi un imitējot riteņu rīboņu, tēloja vilciena vadītājus. Meitenes iekāpa pa vienai pārējās kastēs. "Vagonu" arvien sanāca vairāk nekā braucēju. Bieži mēs arī dziedājām, ko nu katrs prata, tas bija īsts meldiju juceklis, bet tēvs teica, ka otru tik jautru vilcienu būs grūti atrast.

Tirgus laukumu un iebraucamās sētas apstaigāja vienrocis ar leijerkasti. Tas bija pusmūža vīrietis lielām ūsām, kam trūka vienas rokas līdz plecam. Viņam piederēja mūzikas kaste uz riteņiem, kas bija apmēram gūžu augstumā ar rokturi sānos, ko vajadzēja griezt apkārt, lai kaste radītu skaņas. Viņam parasti sekoja liels bars bērnu

no kaimiņu mājām, jo tiem neapnika klausīties mūzikas gabalos, kas pēc zināma laika atkārtojās no gala.

Uz "leijerkastes" stāvēja mazs būrītis mazam pērtiķītim, kas ar saiti ap kaklu kustējās uz mūzikas kastes, kā arī rāpās pa sava saimnieka pleciem. Kamēr vienrocis grieza rokturi un uzbūra mūziku, pērtiķis turēja ķepiņās nelielu kārbu, ko stiepa pretim klausītājiem, kas stāvēja lokā, gandrīz katrs iemeta tur kādu naudas gabalu.

Cits, bērniem labi pazīstams cilvēks, bija "melnais vīrs", skursteņslauķis. Dažas mātes biedēja savus bērnus, ka melnais bāzīšot viņus skurstenī, ja nebūšot paklausīgi. Pēc biedēkļa viņš arī izskatījās, jo drēbes, rokas, seja, viss bija no sodrējiem melns kā piķis, tikai zobi un acis izcēlās melnajā sejā. Bet melnais vīrs bija laipns. Viņa darbs bija uzkāpt mājas bēniņos, lai caur lūku nokļūtu uz jumta un iztīrītu skursteņus. Lai to panāktu, viņš ielaida skurstenī garu virvi ar slotiņu galā, kustinot un velkot to turp un atpakaļ, iztīrīja skursteņus un atbrīvoja eju kvēpiem, kas cēlās no plītīm un krāsnīm, kurinot tās ar malku un akmeņoglēm. Melno vīru neredzējām bieži, jo viņš nāca tikai dažas reizes gadā.

Kādā vasaras rītā mūsu sētas pusē atnāca vairāki strādnieki ar lāpstām un citiem darba rīkiem, nosprauda nelielu platību, izcēla no tās akmeņus un sāka rakt zemi. Viņi izraka dziļu bedri, tā ka nākošajā dienā nebija gandrīz paši vairs saredzami. Izrakto zemi viņi izmeta lokā ap bedres malu. Strādnieki raka aku mūsu pusē.

Pēcpusdienā, kad viņi bija beiguši dienas darbu, mans tēvs teica:

"Iesim apskatīt, kādi noslēpumi atrodas izraktajā zemē."

Mēs apsēdāmies bedres vienā malā uz gaišajām smiltīm. Tēvs laida zemi caur pirkstiem, bet es sāku rotaļāties kā jūrmalā. Pēc neilga laiks tēvs pasauca mani tuvāk. Viņš turēja plaukstā dažus sīkus dzintara gabaliņus, gliemežus un arī pāris akmentiņu, pie kuŗiem gliemeži turējās cieši klāt kā pielipuši.

"Paņem rokā." tēvs teica. "Mēģini gliemežus saspiest." Es zināju, ka bieži redzētie mazie gliemežu vāciņi Liepājas pludmalē bija trausli un ātri lūza, bet šos te es nevarēju saspiest, tie bija cieti kā akmeņi.

"Tie ir akmeņi", tēvs paskaidroja. "Tie gulējuši zemē simttūkstošiem gadu un pārakmeņojušies. Bet mēs atradām tos mūsu sētā, dziļi zemē. Šī vieta ir dažu jūdžu attālumā no jūŗmalas, no jūŗas, tas nozīmē, ka sensenos laikos, priekš daudz daudz gadu tūkstošiem šinī vietā, kur tagad ir sēta, iela, mājas, tirgus laukums, reiz bijusi jūŗa un skalojušies ūdeņi."

Un viņš skaidroja man, ka mūsu jūŗa atkāpjas ik gadu pa sīkam solītim, bet pretējā krastā, t.i., Zviedrijā, spiežas nemanot lēni iekšā zemē. Vakarā tēvs rādīja man kādu grāmatu, kur bija redzami dažādi izrakumi no citām zemēm un, pacietīgi atbildēja uz maniem, laikam ļoti naīviem, jautājumiem.

Manī bija modināta interese un ziņkāre par šo dīvaino zemi, kas gadu tecējumā palēnām mainīja savu izskatu. Katru pēcpusdienu, kad strādnieki atstāja darba vietu, es gāju "pētīt" smilšu kaudzi. Pa tām dienām biju salasījusi paprāvu kasti ar sīkiem un arī lielākiem dzintara gabaliņiem, ar vairākiem dažāda lieluma akmeņiem, kuŗos bija "iekausēti" gliemežu vāki, un vairākiem skaistiem akmentiņiem, kas, tūkstošiem gadu skaloti bija kļuvuši pilnīgi gludi.

Tikai gadus vēlāk es aptvēru, ka mans tēvs bija iesējis labu sēklu manī, kas ar laikŭ dīga un auga. Kad pēc gadiem mācījos vācu meiteņu licejā, tad skolotāja Dr. Išreita dabas zinības bija viens no maniem mīļākiem priekšmetiem.

.....

Mana bērnība nebija pildīta tikai gaišām dienām vien, jo es arī vairākkārt slimoju. Vēja bakas un masalas es pārlaidu samērā viegli, bet tīfs un skarlatīna izvērtās par ilgstošu slimību, kas sekoja viena otrai ar nelielu laika atstarpi. Liepāja bija kā sērgas apsēsta, un tajā laikā mira daudz cilvēku.

Kad karantīna slimnīcā bija man laimīgi pāri, tad nācās palikt vēl ilgi gultā, jo biju nevarīga un bezspēcīga. Ar ārsta Šmēmaņa palīdzību māte bija dabūjusi atļauju no slimnīcas pārvest mani uz māju, bet noteikums ir bijis aizklāt logus ar tumšu drēbi, lai acīs neiespīdētu dienas gaisma. Tēvs bija pārcēlies naktīs uz manu istabiņu, bet es gulēju tēva gultā, tā ka arī naktīs biju arvien tuvu māmiņai. Man arvien gribējās gulēt. Gulēju naktīs un pusmiegā pavadīju arī dienas. Man vienmēr ļoti slāpa. Dabūju novārītu vēsu ūdeni, saldinātu ar medu, glāzē peldēja arī citrona šķēla. Šad tad vēl atnāca ārsts. Kad viņš atļāva nomainīt tumšo loga aizklāju ar gaišāku, tad dienas gultā kļuva īsākas.

Pie vecāku guļamistabas loga auga augsts, izstīdzējis koks, tievu stumbru un nelielu lapu pušķi galotnē. Kad ārā spīdēja saule un vējiņš plivināja koka lapas, tad lapu kustēšanās uzbūra uz dzeltenā loga aizklāja veselas ainavas. Es gulēju pusmiegā, pusnomodā un pievērtām acīm raudzījos uz kustīgajām ēnām. Mana fantazija saskatīja to, ar ko mana būtne bija saaugusi: kaiju bari lidoja plaši izplēstiem spārniem, augsti viļņi sitās pret mōlu, buru laivas laidās pa ūdens virsu mākoņiem līdz.

Dienas ritēja, un es lēnām atguvu spēku un svaru. Kad tēvs sēdēja pie manas gultas, viņš dažreiz izlocīja no baltām papīra loksnēm vai nu laivas, vai arī putnus, šo vieglo mākslu viņš iemācīja arī man. Tā man radās jauna nodarbība, kas īsināja laiku, bet nenogurdināja. Tētis, protams, apgādāja mani arī ar grāmatām un manas dienas sāka lēnām atgūt normālu gaitu. Atveseļošanās laikā es jutos savu vecāku mīlestībā ietīta kā maigā, mīkstā siltā segā.

.....

Reiz ap 1910. g. no Ventspils atbrauca mātes brālēna sieva ar meitiņu, nedaudz jaunāku par mani. Viņas uzturējās pie mums tikai dažas dienas, vispirms, lai nopirktu kādas nepieciešamas lietas ceļam, ko nebija dabūjušas Ventspilī, un lai atvadītos no mūsu ģimenes. Viņām stāvēja priekšā tāls ceļš, — uz Sibiriju.

Mātes brālēns ticis apcietināts 1905. gadā, notiesāts kā politisks noziedznieks un nosūtīts uz nezin cik gadiem Sibirijā spaidu darbos. Kad sods bijis izciests, viņš ticis brīvs, bet nedrīkstējis atgriezties savā agrākajā dzīves vietā. Viņa sieva bija pūlējusies dabūt atļauju doties uz pastāvīgu dzīvi pie sava vīra. Vakaros, kad es biju jau gultā, mani vecāki un svešā radiniece sēdēja vēl ilgi kopā un runājās. Kad viņa no mums atvadījās, māte deva līdz ciema kukuli tālajam ceļam, bet es iespiedu viņas meitiņai rokā savu lelli.

Mana mazā radiniece bija kādu gadu jaunāka par mani. Kur gan viņa ir šodien? Vai starp dzīvajiem? Vai precējusies un ar bērniem ģimenē? Vai viņas bērni zin, ka viņu dzīslās rit latviešu asinis? Jeb vai mana tikai reiz satiktā mazā māsīca ir viena un vientuļa? Vientulībā dzīvo vai vientulībā mirusi? Rodas jautājumi, uz kuŗiem dzīve paliek atbildi parādā.

.....

Uztraukts, interesants laiks bija augusta mēnesis, kad turpat durvju priekšā tika noturēts gadatirgus, kas turpinājās laikam divas nedēļas. Pa to laiku zemniekiem ierādīja citu tirgošanās vietu. Laucinieki tajā nedēļā mēdza vest līdz uz pilsētu arī savus bērnus, lai tie dabūtu izbaudīt gada tirgus priekus: cirku, karuseli un tamlīdzīgas lietas.

Kādu nedēļu pirms gada tirgus atklāšanas uz laukuma uzcēla dažāda lieluma būdas tirgotājiem, kas saradās no malu malām, kā arī lielu lielo telti cirkum. Kas gan gada tirgū viss bija dabūjams! Mana māte vispirms iegādājās kādu praktisku priekšmetu saimniecībai, jo tur bija bagātīgi lielā izvēlē misiņa un vaŗa katli un kannas, vaŗa trauki, podi, dažāda veida un lieluma vāzes, koka izstrādājumi, gleznu rāmji ar malās uzlīmētiem sīkiem, sveša izskata gliemežvāci-

ņiem. Un lielie gliemežvāki! Iekšpusē tie bija sārti un spīdīgi, daži tik lieli kā bērna galva. Kad tādu lielu gliemežvāku pielika pie auss, tad neizprotamā kārtā varēja vēl sadzirdēt it kā viļņu šalkoņu, meldiju, ko tālo, nepazīstamo jūŗu ūdeņi likās tanī iedziedājuši vai iebūruši.

Māmiņa nopirka man dažus nelielus gliemežvāciņus, jo tie nebija dārgi, bet man tie šķita ne mazāk vērtīgi par pāris rotaslietiņām, kas man piederēja. Vakarā paņēmu savu jauno ieguvumu līdz gultā, lai visu vēlreiz apskatītu, jo diena bija bijusi par īsu.

Vai man atzīties, ka šodien, pēc gaŗiem gadu desmitiem, manā dzīvojamā istabā starp ziedošiem stādiem stāv pīts, plakans grozs ar kādiem septiņdesmit dažāda lieluma un veida gliemežvākiem un vairākiem koraļļu veidojumiem? Šīs dabas skulptūras apbrīnoju arvien par jaunu.

Man patika, kad māmiņa piestājās pie galda ar skaistām mežģinēm, kas bija uztītas uz lieliem ruļļiem dažādā platumā un krāsā, ziloņkaula vai baltā. Reiz māte tādas platas mežģines nopirka un vēlāk uzšuva sev blūzi gaŗām piedurknēm, paliekot smalku, gaiša zīda padrēbi. Kādu citu reizi viņa nopirka lielu baķi ķīniešu zīda, ko sauca "čičunčā". Cik olekšu baķī bija, protams, nezinu, bet no tā iznāca tēvam vasaras žaķete, mātei kleita un man arī plata, krokaina kleitiņa un mētelis ar dzeltenīgu oderi un palielām dzintara pogām, kas man ļoti patika.

Māmiņa bija veikla šuvēja, kaut nebija mācījusies šūt. Viņa uzzīmēja, ko bija izdomājusi, izgrieza piegrieztni un pagatavoja kleitas, svārkus un blūzes sev un man. Šujammašīna bija vēl no viņas mātes. To novietoja galda galā. Labajā pusē šujammašīnai bija rokturis, ko es šad tad drīkstēju griezt. Tad biju priecīga, jo darba beigās māmiņa noskūpstīja mani un pateicās par "palīdzību."

Gada tirgus parasti mudžēja no cilvēkiem, tamdēļ māte vai tēvs turēja mani arvien pie rokas. Skaists bija rotaslietu galds ar sudraba, dzintara un koraļļu izstrādājumiem. Īpatnējas bija rotas no Kaukaza. Mātei bija paliela sakta zobens makstī, ko varēja arī izvilkt, tam bija tumši iegravējumi. Sudrabs tai laikā nebija dārgs, kaut rotu izstrādājums bija skaists. Reiz tēvs nopirka mātei saktu ar dzintara ziedlapiņām un man mazu dzintara sirdi pie sudraba ķēdītes. Man piederēja neliela glīta lādīte, kuŗā glabāju arī dažas rotaslietiņas, ko man bija atsūtījusi tante Mīce no Pēterburgas.

Kārām acīm raudzījos tajās būdās, kur bija izliktas lelles leļļu ratiņos, raibās gumijas spēļu bumbas, visādi no plīša darināti zvēri, mazi mūzikas instrumenti un citas rotaļlietas.

Vienā būdā tirgojās arī abi turki, kam piederēja maiznīca Blankenburga namā pie tirgus laukuma. Man garšoja viņu ceptie kliņģeri. Tie bija dažādā lielumā un resnumā, daži ar magoņu sēklām apkaisīti, citi ar sāli un ķimenēm. Vismazākie kliņģeri bija uzvērti uz auklas, ko kabināja bērniem ap kaklu. Garšīgi bija arī viņu ceptie mazie apalīši no miežu miltiem, ko sauca par "žuļikiem". Mūsu ģimenē tos ēdām ar sviestu un svaigi žāvētām zivīm.

Abi turki arī karstā vasaras laikā staigāja ar apsegtu galvu, t.i., ar savām savādajām cepurēm, kas izskatījās kā apgāzti puķu podi, bija tumši sarkanā ķiršu krāsā, un augšā, cepures vidū, karājās melns diegu pušķis.

Liels pievilkšanas spēks piemita būdām, kur tirgojās ar gardumiem, piem., vafelēm, pildītām ar putu krējumu. Tur parasti stāvēja rinda, jo neviens nespēja tik ātri piecept, cik bija gribētāju. Es dabūju vienu vafeli pēc pusdienām.

Ļoti labprāt jāju arī uz karuseļa zirga, kas šūpojās uz priekšu un atpakaļ. Šo prieku vecāki sagādāja man vairākas reizes gada tirgus laikā.

Kādu dienu apmeklējām arī cirku. Klauni spilgtās, jocīgās drēbēs stāvēja pie ieejas un sita bungas. Bet pievilcīgāka par klauniem bija zvēru rēkšana iekšpusē. Kad iegājām, vecāki nosēdināja mani sev vidū, un es jutos labi un droši. Mēs sēdējām vienā no pirmajām rindām, lai es varētu labāk pārredzēt visus gaidāmos brīnumus, kas arēnā notiks. Mani sajūsmināja visa izrāde, vienalga, vai tie bija virves dejotāji, gaisa akrobāti, žonglieri, klauni, kas pastāvīgi krita un klupa, sunīši, kas staigāja uz pakaļkājām, vai jātnieki uz izpušķotiem zirgiem. Kad starpbrīdī arēnā tika salikts un sastiprināts no stipriem metalla stabiem, kaut kas it kā milzu krātiņam līdzīgs, tad man prieks par gaidāmo piedzīvojumu bija sasniedzis savu kulmināciju.

Starpbrīdī tēvs bija izgājis sagādāt mums kvasu ko nodzerties. Manu uzmanību saistīja kāds no cirkus ļaudīm, kas apstaigāja pirmās rindas, kur sēdēja visvairāk bērnu, un rādīja viņiem kaut ko, kas atradās viņa rokās. Kad viņš tuvojās mums, es redzēju, ka tas bija mazs zvēriņš, bet lielāks gan par veco runci mūsu sētā. Stāvēdams man pretim, cirkus cilvēks ielika šo dzīvnieku manā klēpī, neizlaizdams to no rokām.

"Mazs lauvēns", teica māmiņa. Es biju svētlaimības augstumos, glaudīju viņa mīksto kažociņu un nevarēju pietiekoši noskatīties skaistajā purniņā ar gaŗām ūsām. Pārāk ātri, pēc manām domām, vīrietis ar mazo lauvēnu gāja tālāk pie citiem bērniem.

Tēvs bija atgriezies ar kvasa pudelēm un vafelēm. Viņš pacietīgi noklausījās manā satrauktajā stāstījumā, kaut gan bija laikam interesanto skatu novērojis. Izrāde turpinājās. Arēnā, kas bija pārvērsta nocietinājumā, iesoļoja savādi ģērbies vīrietis ar garu pātagu rokā. Tad sekoja vairākas lauvas. Tās briesmīgi rēca, bet darīja visu, ko dīdītājs viņām pavēlēja: lēca cauri apaļam lokam, mainīja savas vietas uz paaugstiem sēdekļiem vai nolikās visā garumā viena otrai blakus zemē. Vienai lauvai viņš pat uzkāpa uz gurna. Vafeļu putu krējums izkusa manās rokās, jo biju pārāk aizņemta ar skatīšanos.

.....

Manas bērnības laikā tikai retā dzīvoklī bija ierīkota vannas istaba. Arī mūsu dzīvoklī tādas nebija. Virtuvēs nebija arī tādas ērtības kā auksts un silts tekošs ūdens, sienā pie plīts atradās tikai izlietne, ūdeni vajadzēja uznest ar spaini no akas pagalmā.

Mēs mazgājāmies veļas mazgātuvē sētas piebūvē. Vecāki lietoja lielo koka kublu, kas stāvēja uz klona grīdas, bet manam augumiņam bija nopirkta koka vanniņa. Laiku pa laikam aizgājām ar māti uz Mitenberga pirti, kas atradās tikai vienu šķērsielu no Tirgus ielas. Vīriešiem un sievietēm pirts bija iedalīta zināmās stundās. Mazajā priekštelpā nokārtoja maksu un tad gāja ģērbtuvē, kur gar sienām bija ierīkotas šauras noslēdzamas nodaļas ar viendurvju skapīšiem drēbju uzkabināšanai. Atslēgu nodeva uzraudzei. Manas garās bizes bija cieši saspraustas ap galvu.

Atverot durvis uz pirti, pretim sitās karstu garaiņu piesātināts gaiss, kas pirmā mirklī aizrāva elpu. Kad acis pierada, tad varēja saredzēt uz lāvas platajām kāpnēm vairākas sievietes. Dažas sēdēja pašā augšā viskarstākajā vietā un pērās ar mazu bērza slotiņu. Gar sienām bija koka soli, arī telpas vidū, visur stāvēja ķipīši. Māte paņēma vairākus, ielaida vienā no krāna karstu ūdeni vien un noberza un noskaloja mums abām vietu uz sola kur sēdēt. Tad māte piepildīja ķipi ar patīkami siltu ūdeni, ko nolika man blakus uz sola, bet otrā piepildītajā ķipī es iekāpu. Stāvēdama blakus solam, sāku mazgāties ar sūkli un smaržīgām kokosa ziepēm. Man patika pirts un ļoti patika šļakstīties ar ūdeni, bet man nemaz nepatika, kad kāda sieva, tupēdama uz lāvas, uzgāza ķipi ar ūdeni uz sakārsušajiem akmeņiem, jo tad visa telpa piepildījās bieziem garaiņiem, tā ka nevarēja ne elpot, ne viens otru saredzēt.

Kad māte bija nomazgājusies, viņa uzcēla mani uz sola, kārtīgi noziepēja, nomazgāja un aplēja ar ūdeni. Tas man tik ļoti patika, ka lūdzu māmiņu atkal un atkal apliet mani ar ūdeni.

Kad pārnācām no pirts, māmiņa izvārīja man mannas

putriņu pienā, ko ēdu ar zemeņu ievārījumu, arī ar aveņu vai zustreņu želeju.

Ziemā, kad lēzenais jūŗas krasts bija tālu aizsalis, tā ka varēja droši pa ledu staigāt, bet par peldēšanu tikai sapņot, mēs ar māti braucām tramvajā pāri Tirdzniecības tiltam uz Vecliepājas peldiestādi pie apstādījumiem, lai baudītu sāļo, bet silto jūŗas ūdeni arī ziemā. Tramvaja piestātne bija tieši pretim peldiestādei. Tā bija skaista, balta celtne kā pils, kuŗai jumts priekšplānā balstījās uz augstiem pīlāriem, starp logiem bija novietoti soli. Šinī peldiestādē varēja dabūt arī ogļskābās vannas sirdsslimiem un dūņu vannas pret kaulu sāpēm. Uz tām gāja mans tēvs.

Skaista bija peldiestādes apkārtne vasaru. Kad stāvēja uz augstākās kāpnes, kas atradās pie ēkas priekšējās daļas, tad pavērās skats uz zemāk augošiem kokiem, krūmiem un stādiem līdz pat Gulbju dīķim, kas bija apstādīts ar zemu dzīvžogu. Dīķa vidū pacēlās maza saliņa ar īpatnēju celtni miniatūrā uz sešiem pīlāriem. Šajā saliņā gulbjiem bija lizdas, kur tie izperināja savus mazuļus. Divās vietās tuvu dzīvžogam auga veci vītoli, kuŗu zari sniedzās dīķa ūdenī un piešķīra ainavai romantisku izskatu.

Ejot tālāk pa peldiestādes parka ceļiem, vajadzēja paiet garām skaistiem koku grupējumiem, no kuŗiem sevišķi patika augstās, zilganās "ārzemju" egles un baltie bērzi gaŗiem, plīvojošiem zariem. Netālu atradās arī paprāvais tenisa laukums, kas robežojās vienā pusē ar jūrmalu, bet pretējā pusē bija apdēstīts ceļš ar paaugstinātu posmu un daudz soliem, no kurienes vērot tenisa spēles.

Minētajā apkaimē atradās Jūrmalas paviljons, kas bija pirmās šķiras restorāns. Ieeja bija bagātīgi apdēstīta ar ziedošiem stādiem. Katru pavasari, siltam laikam iestājoties, turpat ieejas katrā pusē novietoja lielas, kuplas palmas. No paviljona varēja sasniegt pēc laba gājiena populāro stadionu, kur rīkoja arī zirgu skriešanās sacīkstes. Tālāk pie jūrmalas pacēlās tā sauktais "Miljonu kalns", kas sevišķi ziemu bija iemīļota vieta bērniem, kur tie pulcējās lielā skaitā, lai laistos lejā no kalna ar ragaviņām.

Jaukā atmiņā palicis skaistais pastaigu ceļš parallēli Olimpijas kanālim, kas bija apstādīts sudrabvītoliem. Kanālis dabūjis savu nosaukumu no tuvā sporta laukuma. Kanāļa ūdeņos peldēja gulbji.

Raiņa parks Jaunliepājā ieņēma apmēram tādu pašu platību kā apstādījumi Vecliepājā. Arī tur netrūka veco, augsto koku, krūmu um plašu zālāju, tikai ziedu redzēju mazāk. Iepretim Raiņa

parkam pacēlās staltā ev. lut. baznīca, kas piederēja mācītāja Goldberga draudzei, kuŗas locekļi bija arī mani vecāki. Ejot no baznīcas ar kokiem apstādīto ielu uz labo pusi, ceļš virzījās uz Tirdzniecības tiltu un uz Vecliepāju, bet turpinot ceļu pa kreisi no baznīcas, varēja nokļūt stiepļu un citu fabriku rajonā. Tā bija viena no platākām ielām Jaunliepājā, abās pusēs apstādīta kokiem. Ielai izbeidzoties, sākās šoseja, kas veda gar Saules muižu ārā uz laukiem.

Pa šo ceļu mani vecāki laiku pa laikam svētdienās izbrauca ārpus pilsētas. Kā tēvam, tā mātei bija divritenis. Sava riteņa priekšā tētis bija ierīkojis man mazu, ērtu sēdekli. Kad viņš iecēla un iesēdināja mani tanī, tad es aiz prieka spiedzu. Bija neizsakāmi un neaizmirstami jauki doties uz priekšu pa riteņbraucēju ceļu parallēli šosejai, kur malā stāvēja veci, sirmi vītoli kupliem zariem. Man bija tāda sajūta, it kā koki un ceļš skrietu man pretim, un tas man likās bezgala skaisti.

Brauciena gala mērķis parasti bija pie nelielas upītes. Iekām tēvs iemeta makšķeri, viņš uzkāra šūpuļtīklu starp diviem kokiem. Māmiņai bija bieži līdz kāds adīklis vai tamborējamais darbiņš, bet vispirms viņa mīlēja lēnām pastaigāties gar upi vai pāri pļavai un saplūkt smilgas, ko mājā sakārtoja vāzē. Man patika slēpties aiz kokiem mazajā birzītē. Tad es saucu, lai mani meklē. Kad tēvs bija mani noķēris, viņš pacēla mani abām rokām gaisā un griezās ar mani riņķī. Cik tas bija jauki! Kad pēc izskriešanās man uznāca nogurums, māte ieklāja tīklā segu, nolika mazu spilventiņu, un es svaigā lauku gaisā ātri iemigu. Vēlāk māmiņa izcēla garšīgus labumus no līdzpaņemtā groza un nevajadzēja viņai ne tēvu, ne mani atkārtoti lūgt "pie galda".

Varēju būt ap septiņus gadus veca, kad es kādā svētdienas rītā braucu pirmo reizi ar vecākiem uz tēva dzimto vietu, Aizputi. Stacija bija iegarena koka ēka Jaunliepājas pusē pie ostmalas. Lokomotīvei bija piekabināti tikai kādi trīs vai četri vagoni, liepājnieki nesauca to par vilcienu, bet par "bānīti". Tas bija šaursliežu vilciens, sacēla varenu troksni un neganti kratīja, bet brauciens sagādāja neparastu pārmaiņu un tamdēļ patika.

Nezinu brauciena ilgumu, bet, sasniedzot gala mērķi, gājām pa pagaŗu ielu, kur mājas bija zemākas nekā Liepājā. Beidzot sasniedzām kādu kalnu, kas man toreiz likās augsts. Tas bija Misiņkalns. Vēlāk to pārdēvēja par Vadoņa kalnu, bet tēvs sauca to par savu kalnu, jo tas saistījās ar viņa bērnību un rotaļām.

Kalns nebija akmeņains un bija pilnīgi apaudzis ar zāli, tāpēc man nebija grūti sasniegt pašu augšu, kur apsēdāmies. Man likās, ka

pat debesis pienākušas tuvāk. Mani gadi neļāva man ilgi sēdēt. Es šķraidīju pa zāli, atradu kādus ziediņus, noplūcu un skriešus aiznesu māmiņai. Un tad pēkšņi, kāda iekšēja prieka dzīta, kam vajadzēja izlauzties uz āru, nolikos visā garumā uz zālītes un lēnām norullējos pa lēzeno pauguru līdz apakšai. Kad sāku kāpt atkal augšup, tētis nāca man pretī gariem soļiem, paņēma mani uz rokām, uznesa, iesēdināja sev klēpī un atkārtoti teica: "Tu gan esi mana meita, — tavos gados to pašu darīju arī es neskaitāmas reizes, tāpēc tas arī ir mans kalns. "Māte tādās reizēs tikai smaidīja. Kad es tagad atceros savu māmiņu, tad redzu viņas gaišo seju un laipno smaidu.

Pirms atgriešanās uz staciju staigājām vēl pa kādu nelielu mežu, kur māte lasīja sēnes un rādīja man, kuras labas, kuras indīgas. Mātes salasītās sēnes laikam bija gailenītes, sviesta beciņas, bērzlapītes un "baravikas", kas auga bagātīgi Latvijas mežos. Māte mēdza sēnes sacept kopā ar sīpoliem un kūpinātām, caurauguša šķiņķa šķēlēm, ko ēdām ar novārītiem kartupeļiem. Tas lieliski garšoja arī man.

Tajā dienā Aizputē aizgājām vēl uz kādu nelielu māju ielas galā, kur mans tēvs bija dzimis un dzīvojis ar saviem vecākiem. Bet viņš nesastapa tur nevienu, kas viņu pazītu. Visi bija sveši cilvēki.

.....

Katru gadu manas aizgājušās māsiņas dzimšanas dienā mēs abas ar māti gājām uz Vecajiem kapiem Jaunliepājā, lai pušķotu mazo kapiņu ar ziediem. Tur gan arvien kaut kas ziedēja, jo to kopa kāda vecenīte, kas dzīvoja tuvu kapsētai. Mana māsiņa atdusas Mandavas dzimtas kapos blakus citiem, bet tie visi bija aizgājuši mūžībā, pirms es piedzimu.

Vecās kapsētas viena puse atradās līdzās ostmalai. Biezais, bet zemais mūris atļāva skatu uz kuģiem ostā. Mani jau no bērnības saistīja tur noenkurotie kuģi, ko strādnieki vai nu piekrāva ar precēm, vai arī izkrāva. Šie kuģi bija vēstneši no tālām, nepazīstamām zemēm, no citas neaizsniedzamas pasaules.

Vakaros, kad veikals bija slēgts, tēvam patika izkustēties, pastaigāties, un bieži viņš paņēma mani līdz tādās pastaigās, kas mani ļoti iepriecināja. Reizi vai divas nedēļā tētis gāja uz staciju, kur vakaros pienāca jaunākās avīzes. Man stacija un vilcieni likās burvības pilni: tur bija kustība, dzīvība, no turienes varēja tikt uz citām vietām, uz pilsētām, ko biju redzējusi grāmatās. Man gribējās ātrāk pieaugt, lai tiktu turp un šo tālo, svešo pasauli iepazītu.

Tagad, pēc gadu desmitiem, kad šīs rindas rakstu, esmu ar šo

pasauli, kas kādreiz tā vilināja, daļēji iepazinusies. Esmu bijusi Eiropā deviņās valstīs, esmu spērusi kāju Afrikas kontinentā, bijusi arī Vidējos austrumos, Libanonā, Sīrijā, Jeruzalemē, redzējusi ciedru mežus un priekš 2.000 gadiem romiešu pilsētu Bālbeku, celtu saules dievam Bālam par godu. Bijusi arī izdevība iepazīties ar vairākām pavalstīm ASV, kā arī ar Kanadu līdz Otavai un arī ar Meksikas republiku.

Pateicīgā bijībā manas acis ir uzņēmušas skaistas ainavas no daudzējādi atšķirīgām vietām, bet pēc visa redzētā sirds ir mācījusies ilgoties pēc klusajiem ceļiem, pa kuŗiem bērnībā esmu staigājusi ar saviem vecākiem.

Manam tēvam arī patika apskatīt kuģus, kas stāvēja noenkuroti ostas abās malās Jaunliepājā, arī Vecliepājā. No karoga, kas plīvoja mastā, tēvs zināja, kādai valstij kuģis pieder. Tad viņš man parasti kaut ko pateica par tās valsts galvas pilsētu, zemi un tautu. Šķērsojot Tirdzniecības tiltu uz Vecliepājas pusi un, nogriežoties pa labi, varēja nokļūt uz Jūŗas ielas, kas stiepās parallēli ostai. Jūŗas iela veda taisnā ceļā uz Kūrmājas prospektu. Liela daļa no Jūŗas ielas bija aizņemta noliktavām, kas bija ļoti vecas un tur stāvējušas jau no seniem laikiem, kad Liepāja, jūŗas dēļ bija tapusi par tirdzniecības pilsētu. Tā kā Liepājas osta ziemu neaizsala, tad laika un vēstures tecējumā pēc šīs pilsētas ir tīkojuši kā austrumu, tā rietumu kaimiņi. Pieminētām vecajām noliktavām bija savādas, smagas durvis no bieziem dēļiem, kas bija iestrādāti slīpi viens pret otru. Uz durvīm bija meistara rokas gatavoti dzelzs apkalumi, izveidoti māksliniecisku sakopotā lokā.

Skolas laikā, kad mācījos licejā, esmu diendienā pa šo ielu gājusi kādus astoņus gadus, tāpēc tas viss tik dzīvi un dziļi iespiedies atmiņā.

Pāri ostai varēja tikt ne tikai kājām un ar tramvaju vai ormani, šķērsojot Tirdzniecības vai Dzelzs tiltu, bet tur bija arī laivinieks, kas cēla pāri ostai. Kad mēs iekāpām laivā tuvu Vecajai kapsētai Jaunliepājā, tad varējām izkāpt pretējā pusē Vecliepājā pie Muitas nama, kur Latvijas patstāvības laikā, tika iestādīts prezidentam ozols.

Pēc dažiem gadiem, kad biju izaugusi lielāka un spēcīgāka un varēju veikt tālākus ceļa gabalus, tad ar tēti nostaigājām gar ostmalu līdz pašam galam un nonācām Zvejnieku ciemā pie laivām un pie bākas. No turienes bija viegli nokļūt uz tuvā mōla, kas stiepās tālu ūdenī un atdalīja jūŗu no ostas iebrauktuves, aizsargājot kuģus vētras laikā, kad augstie viļņi gāzās pat pāri mōla milzīgajiem bluķiem. Pirmais mōla posms apmēram jūdzi (pus otra kilometra) gaŗumā, bija gluds un viegli nostaigājams. Galā bija izbūvēts patī-

kams nostūris ar dažiem soliem. No turienes nevarēja tālāk staigāt, jo beigu posms, apmēram tādā pašā garumā, nebija vairs cementēts un gluds, bet smagie cementa bluķi, cilvēka augumā, gulēja viens uz otra.

Liepāja bija vēja pilsēta. Tur pūta vēji no visām četrām debess pusēm, atkarīgi no gada laika. Kad kāds kuģis tuvojās Liepājai vētras naktī, tad kuģa sirēna kauca un sauca palīgā velkoni, lai tas kuģi ievestu drošā patvērumā — ostā. Kuģu sirēnas kaukšana vētru naktīs skan manās ausīs vēl tagad, bet bērnībā šīs skaņas izklausījās baigas.

.....

Manas māmiņas māte Dore, kas bija mirusi gadu desmit, pirms es piedzimu, atdusas Ziemeļu kapos Kuršu ielā. Šī kapsēta atradās pusceļā starp Jaunliepāju un Karaostu, kur stāvēja garnizons. Uz Ziemeļu kapiem mēs braucām ar tramvaju. Tādās reizēs es arvien paņēmu līdz savu mazo lejamkanniņu. Kamēr māte ravēja un apkopa vecmāmiņas kapa kopiņu, es nestāvēju dīkā, bet aplēju stādus apkārtējiem kapiem. Tuvumā atradās aka, pumpis, ar zemē ieraktu lielu mucu, kas uztvēra no pumpja "mutes" tekošo ūdens strūklu.

Neparasts šajā kapsētā bija tas, ka tā stiepās gar jūras krastu tāpat kā visa pilsēta. Arī tur bija tādas pašas baltas smiltis kā pilsētas peldvietās (peldēties varēja arī Jaunliepājā). Jūrmalas auzas un smilgas auga arī kapsētas nelielajās kāpās, trūka tikai kārklu krūmu un solu. Tā kā uz kapsētu parasti braucām pēcpusdienā, tad, māmiņai beidzot apkopšanas darbu, saule bija jau zemu. Pirms devāmies atceļā uz māju, mātei patika pasēdēt kādu laiku baltajās smiltīs un raudzīties uz jūru, kur rietošā saule uzbūra zelta laipu no apvāršņa līdz krastam.

Bieži esmu domājusi par labvēlīgo likteni, kas bija man lēmis piedzimt pilsētā pie jūras krasta, ļāvis man uzaugt dabas klēpī pie ūdeņiem un plašuma, kur skats varēja sniegties neierobežotās tālēs.

Bez mūsmājas pagalma tuvākā vieta rotaļām bija tirgus laukums. Pēcpusdienā, kad laucinieki bija aizbraukuši un tirgus notīrīts, tur parasti pulcējās bērni no apkārtējām mājām. Vietas tur pietika visiem. Gar ielu malām šad tad brauca kāds ormanis, bet tirgus laukuma vidus bija droša vieta. Iemīļota spēle bija ar gumijas bumbu. Šajā spēlē varēja piedalīties daudz bērnu. Kad sanāca pārāk daudz, sadalījāmies grupās.

Jauki bija arī ziemu. Tad ņēmām līdz kamaniņas un vizinājām viens otru. Tirgus vidū stāvēja aka, pumpis, tas bija resns balķis

cilvēka augumā ar izurbtu iekšpusi. Vienos sānos varēja uzkabināt spaini pie piestiprinātās dzelzs ierīces un ar rokturi pumpēt spainī ūdeni.

Sala laikā ap šo aku viss lielā lokā bija apledojis kā uz slidotavas, un, dabiski, ka netrūka arī to, kas tur slidinājās, pa lielākai daļai zēni, arī sētnieku Ede. Viņš bija lādzīgs puika, kas šad tad iedeva savas slidas māsai Ernai vai man, ko mēs abas nereti dalījām savā starpā, t.i., katra no mums piestiprināja tikai vienu slidu un ar otru kāju atspērāmies, tā gāja labi, galvenais bija kustība. Kad sāka tumst, atnāca māmiņa, pastāvēja laiciņu, noraudzījās bērnu jautrajās izdarībās, tad pārveda mani mājās.

Vairākās vietās tirgū, kā arī gar ielu malām, stāvēja gāzes laternas, tikai nedaudz augstākas par cilvēka augumu. Tumsai iestājoties, tās apstaigāja kāds vecītis un aizdedza ar garu spieķa palīdzību. No rītiem, gaismai austot, viņš gāja atkal pa sava rajona ielām un nodzēsa laternās mazās gāzes liesmiņas.

Liepājā ziemu sasniga daudz sniega, ar sniegu apklājās koki, jumti, ielas, tirgus laukums. Viss gulēja zem baltās, mīkstās segas. Tai laikā sētniekam bija darba pilnas rokas, un visi ģimenes locekļi gāja viņam talkā, lai tiktu galā ar lielajām sniega masām. Māte saģērba mani un katru dienu laida ārā svaigā gaisā, kaut arī sniegs zem kājām knirkšķēja. Kad sētnieks mani ieraudzīja, viņš pa jokam sauca:

"Nāc palīgā sniegu šķipelēt."

Un es ar tēva pagatavoto plato koka lāpstu sāku tīrīt sniegu no ietves. Nekāda palīdzība jau tā nebija, bet šī nodarbība man patika.

Kad iznāca vēl citi bērni, mēs kopējiem spēkiem sākām sētā celt sniega vīrus. Tā bija īsta sacensība, lai tie būtu iespējami lieli un apaļi. Mēģinājām uzminēt, kurš no tiem stāvēs ilgāk. Vēsā ziemas saule īsajās, aukstajās dienās apgājās saudzīgi ar mūsu sniega vīriem, un tie palika stāvot ilgāk nekā paredzēts, tikai burkānu deguni nokrita pirmie.

Īstās slidotavas Liepājā bija vairākās vietās, viena no tām bija Kūrmājas prospektā, parka tuvumā. Tas bija paprāvs četrstūru laukums, kas vasaru bija apaudzis ar zāli. Vienā pusē stāvēja zema, neliela mājiņa, kur varēja dabūt visādus atspirdzinājumus. Minētā slidotava bija, tā sakot, mākslīga, jo vispirms vajadzēja notīrīt sniegu no laukuma, to sadzina uz malām. Tad laukumu vajadzēja apliet ar ūdeni, ko atkārtoja vairākas reizes, kamēr ledus kārta bija pietiekoši bieza. Samestajās sniega kupenās gar malām iesprauda mazas eglī-

tes, viss laukums bija apgaismots, uz paaugstinājuma nosēdās divu vīru mūzikas kapella, kas lika kājām ātrāk kustēties.

Mana māte neprata slidot, bet tēvam ar slidošanu veicās ļoti labi. Viņš prata izveidot astoņveidīgus lokus un arī dejot valsi, ko viņš pacietīgi mācīja arī man, kad es jau astoņu gadu vecumā turējos uz ledus diezgan stabīli. Slidotavā varēja dabūt īrēt ērtus krēslus uz sliecēm un ar segu, kur māmiņa mīlēja iesēsties, apsegt ceļus, un mēs ar tēvu tad viņu vizinājām, stumdami krēslu no mugurpuses.

Kaut gan mūsu zemē ziemas mēnešos bija ļoti auksts, sals turējās stingri un ilgi, pie tā bija pierasts. Tamdēļ slidotavā atradās arvien daudz to, kas baudīja ziemas priekus, kā pieaugušie, tā arī bērni. Netrūka arī skatītāju, kas bija uzkāpuši sniega valnī gar malām un vēroja izdarības uz slidotavas.

Plašāka vieta slidošanas priekiem bija Olimpijas kanālis, netālu no Kūrmājas. Tur ūdens nebija dziļš un stingrā salā ātri pārvilkās ar izturīgu ledus kārtu. Divās vietās tika nosprausts slidotavas gaŗums, ierīkots apgaismojums, nolikti soli gar malām, un prieki varēja sākties. Agrai tumsai iestājoties, arī uz kanāla atskanēja mūzikas skaņas.

Tie, kas dzīvoja ostas tuvumā, gāja slidot ostā aiz Dzelzs tilta, kur nebrauca kuģi. Tanī vietā slidošana bija par brīvu, bet bez apgaismojuma un bez mūzikas. Tur ne tikai slidoja, bet daudzi, kam bija patālu līdz tiltam, šķērsoja ostu kājām pa ledu. Apkārtējie slidoja arī uz Liepājas ezera. Bet laucinieki no Dorupes, Baidzeles un Šķēdes īsināja ceļu uz Liepāju, laižoties ar zirgu un kamanām pāri sasalušajam ezeram.

Kad sākās atkusnis, bet ledus likās vēl pietiekoši izturīgs, gandrīz katru gadu kādam pārgalvniekam izgāja pavisam plāni: ledus negaidot pārlūza, un braucējs ar zirgu un kamanām dabūja samērcēties aukstajā ledus ūdenī. Ne visi spēja izķepuroties, tamdēļ gadījās pa laikam arī nelaimes upuŗi.

Liepājā bija arī tāda vieta, ko sauca par "Uteni". Tā atradās Vecliepājā, starp Pēteŗa un Sienu tirgu. Utenī bija zemas koka mājeles ar vaļējām durvīm, cieši viena pie otras. Iekšpusē karājās drēbes, uz galdiem bija saliktas grāmatu kaudzes, trauki un visneiedomājākās lietas, to starpā arī sudraba kanniņas, krējuma trauciņi, karotes. Pareti arī kas vērtīgāks. Reiz māte nopirka tur par lētu naudu nelielu, īstu gobelēnu, nodeva to Dancigera ķīmiskā tīrītavā, un vēlāk tas karājās pie sienas mūsu dzīvojamā istabā.

Liepāja nebūtu Liepāja, ja nepieminētu, ka šai skaistajai pilsētai pie Dzintara jūŗas ir arī savs ezers. Ezera vienā pusē paceļas

saliņa, vārdā Cetinje, zemes gabaliņš, kas man gaužam labi patika. Sala bija apaugusi ar zāli. Koku vidū stāvēja neliels restorāns, kur varēja dabūt garšīgus ēdienus.

Tālāk no mājas bija ierīkotas dažas vienkāršas vingrošanas ierīces bērniem, arī šūpoles un vairāki raibi zirgi, it kā no karuseļa ņemti. Uz nozāģēta koka stumbra bērna augumā bija slīpi piestiprināts, no dēļiem gatavots plakans četrstūris spilgtā krāsā. Uz tā bija vairākās vietās piestiprināti ļoti lieli dzelzs āķi. Uz šiem āķiem no nosprausta attāluma varēja mest metalla riņķus. Pareizi tēmējot, apļi uzkrita uz āķiem. Kam sanāca lielākais skaits, tas bija uzvarējis. Man šī spēle patika.

Taču vēl jaukāk bija kas cits: — īpašas šūpoles ar zemē ieraktu resnu stabu. Augšgalā tam bija piestiprināts dzelzs loks kā ratu ritenis. No tā karājās vairākas stipras virves, galos bija tik lielas cilpas, ka tajās varēja iesēsties. Kad es iesēdos, manas kājas tikko sniedzās līdz zemei, bet ieskrieties un atsperties tomēr varēju. Augšējais loks kustējās kopā ar virvēm. Tā bija neaprakstāmi laba sajūta un liels prieks turēties abām rokām pie virves, atsperties, ieskrieties, palēkties un īsu mirkli lidot pa gaisu, atkārtojot to pašu arvien par jaunu un pusskriešus, puslidojot doties neskaitāmas reizes apkārt resnajam stabam. Šī rotaļa man neapnika, kamēr nebiju no tās nogurusi.

Pie laivu piestātnes ūdenī pie steķiem šūpojās laivas, ko varēja īrēt uz kādu stundu un paairēt pa ezeru, kas vienā malā bija apaudzis niedrēm. Tēvs paņēma mani pie sevis, un es "palīdzēju" viņam airēt. Uz šo salu mani vecāki devās tikai kādas divas reizes gadā, un tas bija vēžu laikā. Salas restorānā varēja dabūt sevišķi lielus vēžus, tos ļoti cienīja arī tēva brālis Vilis, kas mums arvien brauca līdz. Ar vecāku palīdzību biju agri iemācījusies izlobīt vēžu garšīgo gaļu no astītēm un no lielajām priekškājām jeb "šķērēm", jo man tā ļoti garšoja. Ēdām vēžus ar plānām baltmaizes šķēlēm un sviestu. Pieaugušie dzēra alu, man deva kvasu.

Svarīgs notikums Liepājas sporta dzīvē bija buru jachtu sacīkstes, kas notika kā ezerā, tā arī jūrā. Vecāki ar mani vēroja sacīkstes no mōla gala. Ezerā pie salas bija ierīkotas jachtu novietnes.

Dažreiz vakaros tēvs devās ar paziņām "uz vēžiem". Dzirdēju, ka tos ķeŗ ar ķeseli. Pārvestos vēžus tēvs pats vārīja, noņēmis visus riņķus no plīts augšas un ielaidis lielo katlu dziļi ugunī. Viņš sabēra ūdenī sāli, salika tur dilles un meta pa vienam vēzim verdošā ūdenī, kur tie tūliņ kļuva sarkani.

Kad es tagad ciemojos znota un meitas mājā, tad parasti

aizeju uz viņu sakņu dārzu un, staigājot starp dobēm, noplūcu dilles, saberžu tās starp pirkstiem, un patīkamā smarža aizved mani atmiņās uz sen pagājušo bērnības pasauli.

Agrajos ziemas vakaros, kad istabā kurējās podiņu krāsns, māmiņa noberzēja un nomazgāja kartupeļus un tēvs ielika tos karstajos pelnos, lai cepas. Kad tie bija gatavi, ēdām tos ar visu mizu vai nu ar sviestu, vai ar skābu krējumu un ceptām siļķēm. Man garšoja arī cepti āboli, ko māte salika skārda traukā un iebāza cepešu krāsnī. Tā kā ziemu maz bija dabūjami citi augļi, tad patērējām āboļus lielā daudzumā. Tie glabājās kastēs pagrabā. Kādas garšīgas šķirnes auga mūsu svētītajā Dievzemītē! Domājot par tām, man vēl tagad jūtama mutē mālābola garša. Garšīgi bija arī baltie dzidrie vai lielie antonovkas, kas nogatavojās vēlā rudenī. Un mazie sīpoliņi, un sulīgie leišu pepiņi!

Dzeltenīgie sīpoliņi un sārtvaidži pepiņi bija Ziemsvētku āboli. Tiem piestiprināja aukliņas pie kātiem un piekāra pie eglītes. Kādu nedēļu priekš Ziemsvētkiem māmiņa cepa piparkūkas, mīkla bija garšīga pat bez cepšanas. Kad mīkla uz virtuves galda bija izrullēta pavisam plāna, es drīkstēju izspiest ar skārda formiņām visādas zvaigznītes, sirdis, pusmēnestiņus un vīriņus. Daļu no cepumiem piekāra vēlāk pie eglītes.

Ar mīļu pateicību es atceros, ka mani vecāki nekad neteica: "To tu nevari, to tu neproti, tam tu nepieskaries, no tā tev nekas neiznāks, utt."Gluži pretēji, viņi mudināja un pieradināja mani no mazām dienām pie visādiem darbiem, paskaidroja, parādīja, palīdzēja. Mans tētis prata ļoti labi zīmēt un viņa pacietības dēļ arī es agri iemācījos zīmēt un vēlākos gados licejā biju viena no labākām zīmētājām klasē starp trīsdesmit sešām skolniecēm. Manai māmiņai savukārt jāpateicas, ka agrā bērnībā iemācījos apieties ar adatu un diegu, ar tamboradatu, ar adīkli un vēlāk ar smalkiem rokdarbiem, no kuŗiem gan tikai nedaudzi palikuši pāri.

Decembŗa vidū tētis ņēma mani palīgā, lai gatavotu rotājumus eglītei. Tad es drīkstēju palikt vēlāk augšā. Kā man šīs vakara stundas patika! No krāsainiem papīriem tika izgrieztas šauras strēmeles, rūpīgi salīmētas un veidoti mazi karodziņi, ko piestiprināja pie egles zariem ar smalku stiepli. Valriekstiem pielīmēja raibus dzijas pavedienus ar kūstošu laku, tad ietina riekstus smalkos zelta vai sudraba papīrīšos. Mans tēvs gatavoja arī dažādas zvaigznītes no salmiem, bet to es tik labi nepratu. Man patika labāk ielikt baltās svecītes mazajos svečtuŗos, kas bija veidoti no drātīm, galos tiem karājās mazas bumbiņas, lai svecītes uz zara nostabilizētu.

Māte bija izcepusi baltmaizi ar rozīnēm vai ābolu maizītes, apkaisītas ar kanēli un pūdeŗa cukuru. Viņa pacienāja mūs ar tām. Istabā smaržoja pēc svaigi ceptas maizes un ceptiem āboliem. Šī smarža aizved mani vēl šobaltdien atmiņās uz tālo bērnību.

Ziemsvētkus esmu gaidījusi bērnībā ar nepacietību, tie bija skaistākie svētki. Pasaule ap mani bija balta un klusa, daba klāta ar biezu sniega segu. Arī ormaņi savās kamanās brauca klusi kā pa baltiem paklājiem, tikai zirgiem bija zvaniņi ap kaklu. Logi bija gaišāki nekā parasti, un visos baznīcas torņos zvanīja zvani. Svētvakars!

Mācītāja Goldberga baznīca nebija tālu, bet mēs braucām kamanās. Zirga zvaniņi skanēja taktī un, kad tuvojāmies baznīcai, saradās arvien vairāk kamanu un arvien vairāk zvaniņu. Kaut mēdzām izbraukt laikā, pie baznīcas ieejas bija jau daudz ļaužu, bet mēs dabūjām vēl labu vietu tuvu altārim, tā kā es varēju redzēt lielo, izpušķoto egli visā tās spožumā. Kad ērģeļu spēcīgās skaņas sāka pildīt augsto, plašo baznīcas telpu, visi dziedāja "Klusa nakts", tad es biju it kā pārcēlusies citā, brīnumainā pasaulē.

Kad pārbraucām mājā, tēvs lasīja no lielās bībeles vēlreiz baznīcā dzirdēto vēsti par Kristus bērniņa piedzimšanu, un pēc tam māmiņa pastāstīja man to vieglā, bērnam saprotamā valodā.

Vakariņu galds, uz kuŗa māmiņa bija uzlikusi svētku mielastu, bija klāts ar baltu rokdarba galdautu. Galda vidū dega liela, resna svece smagā sudraba svečturī, un pie šķīvjiem bija nolikti sīki skuju zariņi. Virs galda dega lielā lampa, degli varēja pabīdīt pēc vajadzības zemāk vai augstāk. Mielasts bija svinīgs un atšķīrās no ikdienas ēdienu reizēm.

Vēlāk pārgājām dzīvojamā istabā, kur vienā pusē stāvēja neliela eglīte. Tā bija skaisti pušķota un mirdzēja daudzo svecīšu gaismā. Mana dāvana tēvam un mātei bija "gleznas", ko biju uzzīmējusi krāsainiem zīmuļiem. Es mēdzu saņemt ne vairāk par divām dāvanām, vienu praktisku un otru pašas priekam. Pirmā bija jaunas kurpes vai galošas, silta kleitiņa vai adīta jaciņa. Otra, vai nu jauna lelle, vai kāda bilžu grāmata ar krāsainiem zīmuļiem, vai lejamkanniņa jeb spainītis ar lāpstiņu. Ar dāvanām netiku lutināta, bet prieks par saņemto bija liels un īsts.

Ziemsvētki bērnībā. Cik sen tie aizritējuši, cik tālu tie pagātnē! Bet atmiņā tie mirdz gaišāk par raibajām elektriskām spuldzītēm uz mūsdienas mākslīgajām eglēm svešā malā.

.....

Laiks nespēj aizbērt pēdas,
Kur basām kājām skriets,
Kur, nepazīstot bēdas,
Ar sauli vaigā iets.

Kur mūsu tēva mājas
Un mīļās mātes vaigs,
Tur allaž domas stājas,—
Tur bērna dienu laiks.

A. Galiņš

1909. gada februārī man piepildījās septiņi gadi, un rudenī es uzsāku skolas gaitas. Mana pirmā skola atradās turpat Tirgus ielā, blakus namā. Skolas pārzine bija mana tēva tēva māsīca Olga Treilība. Tēvs sauca viņu par "tanti". Manā atmiņā tante Olga ir pelēka. Viņa arvien valkāja pelēkas drēbes, pelēkas kleitas vai pelēkus lindrakus, gaišākus vai tumšākus, ar pieskaņotām blūzēm, vilnas vai zīda, svītrotas, rūtainas vai vienveida, bet arvien pelēkas. Viņas sejas krāsa bija bālgana, un savus iesirmi pelēcīgos matus viņa valkāja saspraustā kamolā pakausī. Viņai bija savāda balss, ko grūti aprakstīt, viņas runa atgādināja plīstoša stikla skaņu. Bet tante Olga bija laba, laipna un pacietīga.

Retumis redzēju viņas vīru. Tas man nemaz nepatika. Viņš bija gaŗa, tieva auguma, ļoti taisns un stīvs un izgāja uz ielas pastāvīgi ar nūju rokā. Viņa acis bija asas, mati plāni, un uz zoda auga neliela, it kā izplūkta bārda. Treilība kungs arvien valkāja cepuri. Vasaru plakanu salmeni, rudeni un pavasari "katliņu", bet ziemu siltu cepuri no melnas karakula ādas. Pēc profesijas viņš bija feldšeris. Šad tad viņš atnāca, lai ar tēvu apmainītos grāmatām.

Manai pirmajai skolai bija tikai četras klases, un tā ieņēma otrā stāva telpas klibā kaimiņa Fogela namā. Vēlākos gados, kad tante Olga bija aizgājusi mūžībā, šajās telpās tika ierīkots Sarkanā krusta bērnu veselības kopšanas punkts. Tas kļuva ātri populārs ne tikai Liepājas mātēm, bet arī laucinieces no apkārtējiem ciemiem veda savus bērnus uz veselības pārbaudēm. Ārste, Dr. Maderniece, deva mātēm labus padomus arī par zīdaiņu kopšanu.

Meitene, kas sēdēja man blakus, bija pārtikas preču veikalnieka meita Maiga, kādu gadu vecāka par mani. Viņa gan nebūt nebija maiga, bet draiskulīga, robusta, nepaklausīga un ne vienmēr runāja patiesību. Sētnieku Erna man patika nesalīdzināmi labāk.

Meitene aiz manis bija sīka un trausla, bet ļoti piemīlīga. Viņa nebija vesela, viņai vajadzēja iet dažas reizes nedēļā uz lopkautuvi pie ostas Jaunliepājā un dzert teļu asinis. Par to daži bērni viņu zoboja, bet tante Olga viņu mīļi aizstāvēja.

Skolā man veicās labi un tur patika, jo ar mācībām man nebija nekādu grūtību. Pateicoties savam tēvam, es jau tīri gludi lasīju no savas jaunās grāmatas, arī rakstīšana neradīja problēmu. Gandrīz katru dienu es uzzināju un iemācījos ko jaunu, un tas sagādāja man prieku.

Treilība kundzes palīgskolotāja bija jaunā, glītā Līvijas jaun-

kundze, vēlākā Lēģera kundze, kuŗas dēls pēc pāris gadu desmitiem kļuva mana dēla krusttēvs. Bet toreiz pirmskolā par tādu varbūtību neviens pat sapņot nevarēja, — ne staltā, jaunā skolotāja, ne mani vecāki un es pati jau nu pavisam ne.

Tantei Olgai bērnu nebija, un viņa uzskatīja mani par mazu rada gabaliņu, jo bieži pēc skolas ieaicināja mani savā dzīvoklī turpat pie skolas un parādīja vai iedeva līdz dažas grāmatas. Kad bija pagājis kāds gads, tante Olga bija kļuvusi man tuva, un es pelēko tanti ar saplīsušo balsi biju iemīlējusi.

Labu gadu pēc skolas gaitu sākšanas mani vecāki deva man iespēju ņemt klavieŗu stundas. Tās man mācīja vecākā Sērdieņu meita, kuŗas mājā, Vagzāles ielā (vēlākā Krišjāņa Barona iela), dzīvoja tēva brālis Rūdolfs ar ģimeni. Mums pašiem klavieŗu nebija, bet es varēju vingrināties pie mūsu namsaimnieka. Viņa meita Rebeka arī ņēma mūzikas stundas pie Sērdieņu jaunkundzes. Diemžēl, es varēju turpināt šīs stundas tikai ap pusotra gada, jo pēckaŗa laiki kļuva grūtāki un maniem vecākiem dzīves apstākļi spaidīgāki. Radās pat problēma ar skolas maksu (stipendijas tai laikā neeksistēja), bet skolas naudu vecāki sagādāja un nokārtoja to arī nākošajā, dārgākā skolā, upurējot un pārdodot dažas vērtīgākās mantas, arī māmiņas zelta rotas, mūsu augsto, skaisto spoguli, un, tētim strādājot blakus darbu kādā tuvā galdniecībā.

Pārdesmit gadu vēlāk, kad biju jau precējusies, mans vīrs veda manus vecākus katru vasaru uz laukiem Aisterē, kur tētis un māmulīte tika mīļi lutināti. Abi bija laimīgi vecuma dienās redzēt savas meitas saskaņoto, laimīgo laulības dzīvi, bet es pati apzinājos dziļā pateicībā, ka manas dzīves laime celta uz pamata, ko likuši mani vecāki, dodot man iespējami labāko izglītību, kaut ar lieliem upuŗiem.

Tā bija novirzīšanās no temata. —

Pēc pirmā skolas gada tante Olga uzņāca kādu vakaru pie mums aprunāties ar maniem vecākiem. Vēlāk uzzināju, ka tēva tante bija jautājusi, vai viņi būtu ar mieru, ja viņa mācītu man arī franču valodu, protams, bez maksas, motīvējot savu piedāvājumu ar vēlēšanos, lai man veiktos vēlāk vieglāk, pārejot augstākā mācības skolā. Ar pateicību vecāki pieņēma viņas priekšlikumu un teica, ka lai mēģinot un redzot, vai tas mani nenogurdina. Tā es pēcpusdienās sāku iet jaunā mācībā pie tantes Olgas divas reizes nedēļā.

Pēc četrgadīgās pirmskolas beigšanas 1913. g. iestājos Reimera privātā vācu licejā, kur pēc samērā vieglās pārbaudes tiku uzņemta otrā klasē. Minētais meiteņu licejs bija toreiz labākā skola

Liepājā, bet tai piemita liels, nepatīkams mīnuss — jaunā skola atradās ļoti tālu no mūsu dzīves vietas, t.i., Vecliepājā, Ūlicha ielas galā. Ceļš uz turieni paņēma gandrīz stundu. Šeit jāpiezīmē, ka iela dabūjusi savu nosaukumu no Liepājas pirmā pilsētas galvas Ūlicha.

It sevišķi nepatīkami bija izjūtams gaŗais ceļa posms ziemu, kad agrie rīti bija tumši, kā arī atkusnī, kad laukums no ielas līdz Tirdzniecības tiltam Jaunliepājā nebija vēl notīrīts no kūstošā sniega un manas kurpes bija jau izmirkušas slapjas, iekāms sasniedzu skolu. Kājas palika mitras un aukstas līdz mācību beigām 5—6 stundas. Tāds lukss kā galošas pēckaŗa laikā nebija pazīstams.

Mācības klasēs sākās astoņos no rīta, bet pirms tam pulcējāmies lielajā aulā, kur noturēja īsu dievkalpojumu. To mēdza ievadīt ar kādu korāli, ko direktors Reimers pavadīja uz harmonija, pēc tam kāds no skolotājiem teica dažus teikumus pārdomām, ievadot jauno dienu. Mums nebija mazāk par piecām vai sešām stundām dienā.

Ar saviem jaunajiem skolotājiem un kādām astoņpadsmit manas klases meitenēm iepazinos pakāpeniski, bet pašā skolā iemīlējos ar pirmo dienu. Tā bija prāva trīsstāvu mūŗa ēka Ūlicha un Lilienfeldas ielu stūrī, apstādījumu parku tuvumā, netālu no pludmales. Nevienā klasē nebija vairāk par divdesmit skolnieču. Kad semestŗa sākumā pienāca klāt jaunas meitenes, klasi sadalīja A un B klasē. Tā skolotāji varēja iepazīt mūs labāk, vairāk ar katru skolnieci nodarboties, un mēs tikām biežāk izsauktas. Nelielais meiteņu skaits radīja siltu savstarpēju kontaktu, it kā radnieciskuma sajūtu. Sākot ar manu pirmo skolas gadu līdz pat "primai" mēs bijām dalītās klasēs, tikai pēdējā, t.i., "selekta" klasē skolnieču skaits bija sarucis, un tad kādas divpadsmit meitenes atradāmies vienkopus vienā klasē, ko arī kopā beidzām, ar abitūriju.

Vairākus priekšmetus tomēr mācījāmies kopā, dalītajās klasēs: ticības mācību, vingrošanu lielajā zālē, dziedāšanu mūzikas telpā, zīmēšanu un rokdarbus, kā arī pie Dr. Rīmaņa fiziku un ķīmiju. Fizikas un ķīmijas telpā sēdekļi atradās katrā rindā pa pakāpei augstāk par iepriekšējo rindu, tā ka varējām visus eksperimentus labi pārredzēt.

Dr. Rīmanis bija visu skolnieču iemīļots. Savā starpā mēs viņu dēvējām par "onkuli Rīmani". Viņš bija omulīgs sirms kungs, smalku humoru, izcilām skolotāja dāvanām.

Ķīmijas un fizikas stundās viņš prata mūs saistīt pie sava priekšmeta ar interesantiem ekspērimentiem. Laiku pa laikam viņš

mūs pēc kārtas pulcināja ap lielo galdu, kur atradās visādi zinātniski daikti, kā arī mikroskops. Viņš lika mums pašām izdarīt mēģinājumus, palīdzēja pie kāda eksperimenta, un viss redzētais, mēģinātais un paskaidrotais bija saprotams un viegli iesēdās atmiņā.

Pēc kādiem pusotra gadiem Dr. Rīmanis pēkšņi mira ar sirdstrieku. Šo traģisko notikumu mēs visas dziļi pārdzīvojām. Pagāja laiks, kamēr pieradām pie domām un īstenības, ka viņš nekad vairs neieradīsies klasē, ka nekad vairs nedzirdēsim viņa balsi. Aizgājušā Dr. Rīmaņa vietā nāca inženieris Šincs (Schinz). Viņš bija jaunāks un izskatīgāks, bet palika mums svešinieks. Neviena jautra vārda vairs, neviena eksperimenta, mēs tikām barotas tikai ar formulām. Mūsu interese atslāba, uzmanība stundās izgaisa, un atzīmes pasliktinājās. Tie paši priekšmeti, bet cita skolotāja skatījumā, bija kļuvuši garlaicīgi, sausi, un mēs mācības stundā ar nepacietību raudzījāmies uz pulksteni, skaitot minūtes, kad atskanēs zvans.

Sākuma gados mūsu ģeografijas skolotāja bija Ieva Mauriņa, Dr. Zentas Mauriņas māsa. Pēc neilga laika viņa apprecējās ar kādu zviedru un skolu atstāja. Jaunākā Mauriņu meita arī gāja vācu licejā, bet viņa mācījās augstākā klasē, jo bija dažus gadus vecāka par mani. Ģeografiju pārņēma mācīt direktors Reimers. Viņš bija kalsns, patīkamu balsi un starpbrīžos smēķēja resnus cigārus, kas labi smaržoja. Viņa vadītās mācības bija interesantas, un viņa dzīvais stāstījums saistīja un deva pat vairāk nekā grāmata, sevišķi saistīja atmiņas un pieredze dažos ceļojumos, kas tajos gados nebija tik parasti kā mūsu dienās.

Gadu tecējumā ģeografijā izņēmām visas valstis visos kontinentos, ieskaitot Antarktiku. Kad mācības par kādu zemi un tautu bija nobeigtas, sekoja pārbaudījumi rakstveida klases darbā, bet kā mājas darbu uzdeva zīmēt kontinenta kontūras uz ļoti lielas loksnes, kur bija jāiezīmē attiecīgās valsts robežas, jāietilpina upes, kalni un galvas pilsēta. Mana māmiņa mēdza šos zīmējumus krāt, vēlākos gados arī mans vīrs ar tiem iepazinās.

Sākot ar pirmo gadu mūsu klasē skolotājs Reimers paplašināja ģeografijas stundas, papildinot tās ar pamatzināšanām astronomijā. Lai padziļinātu mūsu interesi, viņš laiku pa laikam mūs pulcināja vakaros Kūrmājas prospekta galā pie kāda sola un tad mēs kopīgi gājām uz tuvo jūrmalu.

Cik dziļi manā atmiņā iesakņojušies šie klusie, skaistie vasaras vakari pie jūras krasta! Ziemeļu zemēs tumsa vasaras naktīs ir maiga. Tumsā iedzirkstas tikai bākas uguns vienmērīgi atkārtotā, lēnā apļošana. Mēs sēdējām pie kāpām, kur sausās smiltis likās vēl

siltas no gaŗās dienas saules stariem. Raudzījāmies uz debesīm, kur zvaigznes mirdzēja kā sīkas liesmiņas. Sākumā mums visa debess izskatījās vienāda, bet pēc vairākām sanāksmēm jūŗmalā un skolotāja lietpratīgiem paskaidrojumiem mēs sākām atšķirt zvaigžņu grupas, kā Orionu, Lielo un Mazo Lāci un arī Plejadi, kuŗā septiņas zvaigznes viegli saredzamas neapbruņotām acīm. Un direktors Reimers pastāstīja senveco teiku, ka Plejade ir Atlasa septiņas meitas, kas, kā zināms, tur zemes lodi uz saviem placiem.

Atradām mirdzošo Sīriju, bez grūtībām saskatījām skaisto Veneru ar viņas mierīgo gaismu. Ne vienmēr varēja redzēt iesārto Marsu, to reizēm vakaros labi varēja saskatīt ziemas vakaros, bet tad mēs ļoti reti sapulcējāmies. Bijām iemācījušās ātri un bez domāšanas uzskaitīt mūsu saules sistēmas planētas un cik mēnestiņu ap katru apļo. Atceros, cik dziļi manī atsaucās skolotāja stāsts par hēliju, kas atrasts vispirms uz saules spektra un tikai vēlāk uz mūsu pašu planētas, Zemes.

Uzzinājām par saules erupcijām un protoberancēm, par lielajiem, mainīgajiem plankumiem, par mīklainām saules vētrām, kas pēc zinātnieku domām ietekmē zemes atmosfairu. Šādās mācībās brīvā dabā zem vakara debesīm, kas nebija obligātas, skolotājs iepazīstināja mūs arī ar tik slaveniem vārdiem kā Koperniku, Galileju, Kepleru un deva mums īsu pārskatu par viņu atklājumiem un teorijām, kas sešpadsmitā un septiņpadsmitā gadsimtā līdzinājušās revolūcionārām idejām, kuŗas vērstas pret baznīcu.

Tajos vakaros mans tēvs sēdēja uz norunāta sola Prospekta galā un pacietīgi gaidīja uz savu meitu. Tikpat pacietīgi viņš klausījās manos sajūsminātos stāstos par "debesīm un zemi" ceļā uz māju.

Cik atceros, tas varēja būt ap to laiku, kad biju ap 12 vai 13 gadu veca, kad sāku intensīvāk interesēties par astronomiju. Ņēmu no pilsētas, skolas un privātās bibliotēkas attiecīgās grāmatas, kas bija pieejamas. Jo dziļāk ieurbos lasīšanā par debesu ķermeņu rašanās teōrijām, kas aptvēra biljoniem gadu, jo neizprotamāk likās bībeles stāsts par zemes radīšanu sešās dienās. Mana bērna pasaule bija satricināta, manas bērna debesis it kā pazuda, es biju palikusi viena nepazīstamā, neizprotamā tumsā un maldījos tur bez palīdzības.

Šodien par to visu var pasmaidīt, bet toreiz tas bija smags iekšējs pārdzīvojums. Mana māmulīte juta, ka mani kas nospiež, un es viņai uzticējos. Viņa mani mīļi apkampa un teica: "Vēlāk tu visu labāk sapratīsi, bet atceries, ka stāv rakstīts "tam Kungam tūkstots gadu ir kā v i e n a diena". Arvien mana mīļā māte zināja pareizos

vārdus, lai padarītu manu bērnības pasauli atkal gaišu, kad pati neatradu izeju.

Kaut kad vēlāk mācījāmies, ka mūsu saules sistēma ir tikai niecīga daļa no galaksijas, tā saucamā Piena ceļa, kas satur miljoniem sauļu, kuŗas izolētas viena no otras astronomiskos attālumos. Manas smadzenes, šķiet, pārāk primitīvi organizētas, lai aptvertu šādu immensitāti pilnībā pat šodien. Palicis atmiņā, ka skolotājs reiz skicēja uz sienas tāfeles kontūras no Andromeda nebulas, kas, kā to uzzināju pēc gadu desmitiem Palomara observatorijā, ir mūsu galaksijas "kaimiņš", kaut gan pāris miljonu gaismas gadu attālumā. Viegli bija pat skolas gados atcerēties teōriju: "kad miglāji rotācijā sabiezē, tiek radīts debesu ķermenis — zvaigzne". Bet neesmu uzzinājusi nekad, no kā rodas miglāji. Skolas direktors Reimers dzīvo manā atmiņā kā cilvēks dziļām, filozofiskām domām, ko uzņēmu sevī ar pateicību un entuziasmu. Viņš prata izklīdināt visas šaubas, viņš zināja pozitīvas atbildes meklējumiem, viņš iepotēja mūsos paliekošu ticību Dieva esamībai.

Pēc viņa pārliecības universs nav nekāda nejaušība, bet izplatījums ir radīts no kāda ģeniāla gara, no Dieva, jo viss ir radīts tādā bezkļūdu pilnībā, kā to spēj tikai augstāka būtne. Katrai planētai, katram mēnesim, katrai zvaigznei, kā arī katrai galaksijai ir savs noteikts, ierādīts, pareizs ceļš. Ja trūktu šīs pilnības, viss nogrimtu katastrofālā chaosā.

Latviešu valodas skolotājs bija mūsu ģimenes mācītājs Goldbergs no Jaunliepājas draudzes. Viņš bija lēnprātīgs kungs, kas ar pacietību un neatlaidību ieveda mūs gramatikas noteikumos. Diktātu rakstīšana ietilpa katrā no divām latviešu valodas stundām nedēļā, tā ka mācības šķita drusku vienmuļas un nākošā stunda neatšķīrās no iepriekšējās. Tikai trešajā mācības gadā sākām iepazīties ar latviešu tautas garīgo pasauli, ar rakstniekiem. Bet viņu darbus netikām lasījuši, mums tikai īsumā atstāstīja kādu saturu. Vēlāk es to panācu, sava tēva mudināta. Vientuļajā mōla galā pakāpeniski lasīju Raiņa darbus, Blaumani, Brigaderi, Poruku u.c.

Mācītāja kundze bija dzimusi baltvācu baronese. Viņu ģimenē auga divi dēli.

Franču valodu mums mācīja "madame" Šnorre, maza, sīka sieviete drusku iešķībām acīm. Viņa redzēja visu līdz pat attālākam solam. Viņa bija neparasti neglīta, bet eleganta. Brīvlaikā viņa parasti apciemoja Parīzi. Mēs sagaidījām viņu ar zināmu ziņkāri, attiecībā uz viņas jauniem, ekstravagantiem tērpiem.

Viņas sevišķi mazā galva bija pilna franču literātūras slave-

niem vārdiem, no tiem gan tikai nedaudzi atmiņā, kā Moljērs, Zolā, Viktors Igō, Dimā, kuŗa "Trīs musketieŗus" viņa mums atstāstīja. Ar Voltēru viņa mūs iepazīstināja ne tikai kā ar rakstnieku, kuŗu apbrīnoja vācu karalis Fridrichs Lielais, bet Šnorres kundze runāja, piem., par Voltēru kā par cilvēku tiesību aizstāvi, ar ko viņš kļuvis pazīstams visā Eiropā. Lasījām daļēji Voltēra "Dievs un cilvēki", (Dieu et les hommes)bet viņa labāko grāmatu Kandids nelasījām. No Pēra Goriota tēva izņēmām tikai dažas skolotājas izmeklētas vietas. Toties pamatīgi iepazināmies ar Fontēna fabulām, ar ko viņš ieguvis populārītāti pasaules mērogā.

Vārds, ko atceros līdz šai dienai, ir Marie de France, kuŗa liekas ir vecākā franču dzejniece, kas dzīvojusi (laikam) divpadsmitajā gadsimtā. Kad Šnorres kundze runāja par franču sievietēm, literātēm, ar lielu lepnumu arvien pasvītroja, ka tā bijusi "une femme avec esprit", sieviete ar garu. Tāda bija arī Madame de Maintenon, dzejnieka Skarrona atraitne. Pēdējā klasē iepazināmies ar franču vecāko eposu Rolanda dziesmu.

Mūsu franču skolotāja prata mācīt valodu tā, ka tā skolnieces saistīja, bet viņas prasības bija augstas. Viņa bija stingra, bet taisnīga. Priekšrocības nebaudīja arī tās meitenes, kas gāja pie viņas privātstundās (mani ieskaitot). Šīs stundas parasti bija konversācija.

Vācu valodu mācījāmies pie Dr. Lakševica kundzes, pilnīgs pretstats sīkajai francūzietei. Viņa bija liela drukna auguma, lēnām kustībām; viņa runāja savādā, it kā dziedošā balsī. Mēs pazinām viņu labi, jo viņa mācīja mūs līdz pēdējai 3. klasei. Dr. Lakševicai bija garīgi plašs apvārsnis, viņas vadītās mācības stundas bija interesantas, un mums patika. Mūsu gados mēs ātri iejūsmināmies par literātūru, ko pakāpeniski izņēmām. Visām patika varoņu teika Nībelungu dziesma un tās atšķirīgie tēli. Kad klasē par to bija jāraksta domraksts vai vairākas dienas iepriekš uzdots mājas darbs, tad es biju savā elementā, jo man ļoti patika rakstīt, un tas man veicās ātri un viegli.

Nībelungu sāga aptveŗ plašu un daudzpusīgu tematu: par karalienēm, sāncensēm Krimhildu un Brunhildu, par karali Gunteru un viņa brāļiem Gerenotu un Gīzelhēru, viņu māti Ūti, par uzticamo Hāgenu u.c. Cik bija personu, tik bija arī raksturu, no viņu rīcības izrietēja darbība. Iepazināmies ar mīlestību un greizsirdību, ar viltu, ar kāri valdīt, ar atriebību, pat ar slepkavību.

Izņēmām rakstniekus Hebelu, Gellertu, Fontāni, Geibelu, Rozegeru u.c. Kad vēlāk lasīju Jaunsudrabiņu, redzēju, ka abiem ar Rozegeru liela līdzība, abi ir dabas mīļotāji, abi raksta par lauku

dzīvi un zemnieku raksturiem, bet abu uztvere ļoti atšķirīga.

Lasījām pa sadalītām lomām klasiķus: Lesinga "Minnu fon Barnhelmu", Šillera "Laupītājus", "Vallenšteinu", "Mariju Stjuarti". Šie darbi aizkustināja mūsu jaunās sirdis. Lasījām Gētes "Dichtung und Wahrheit", "Ifiģēniju", arī saīsinātu "Faustu", viņa meklējumi mūsu pusaudžu gadiem bija pasveši, bet Grietiņas liktenim mēs dzīvojām līdz.

Gribu piebilst, ka pēcskolas gados esmu lasījusi Emīla Ludviga Gētes biografiju "Kāds cilvēks" (Ein Menṣch). Tas uzrakstīts izcili izteiksmīgā valodā, lasāms kā saistīgs romāns, kaut gan turējies pie visiem biografiskiem datiem. Hitlera Vācijā tika sadedzināta ne tikai šī grāmata, bet visas citas viņa sacerētās augstvērtīgās biografijas. Tās bija tulkotas daudzās valodās: no tām biografijas par Napoleonu, Rembrantu, Mikelandželo, Kleopatru, Bēthovenu un dažas citas. Tās visas krita par upuri liesmām, tādēļ vien, ka E. Ludvigs bija jūdu izcelsmes. To pašu likteni piedzīvoja visas neāriešu rakstnieku grāmatas, tās bez izņēmuma sadedzināja uz sārta nacionālsociālistu valdīšanas laikmetā Vācijā.

Dr. Lakševica nedeva mums visu gatavu — viņa prata mūs vest pa sarežģīto domu ceļu uz darbības loģisko secību. Kādas lugas vai stāsta iztirzāšana deva mums vērtīgu vielu dzīvei. —

Ticības mācība bija pie mācītāja Grasa. Viņš bija mācītājs vācu Trīsvienības baznīcā, Lielā ielā, Vecliepājā. Tā bija skaista baznīca renesanses stilā ar ļoti labu akustiku un brīnišķīgām ērģelēm, kuŗām bija vairāk tūkstoš (nepārspīlējot) stabuļu. Liepājnieki bija lepni, ka šīs ērģeles slavenas visā Baltijā un arī ārpus tās robežām. Mācītājs Grass bija spēcīga auguma, kupliem, melniem matiem, dobjas balss īpašnieks. Reliģijas stundās viņš iepina aprakstu par Svēto zemi. Viņš neapmierinājās ar baušļu un bībeles stāstu noprasīšanu, bet centās mums dot daudz vairāk. Stāstīja par Mārtiņu Luteru, kas dzīvojis nabadzīgos apstākļos, jo nepārtraukti palīdzējis citiem. Iepazīstināja mūs ar Kalvinu un Husu. Deva pārskatu par citām reliģijām, runāja par Muhamedu, Budu, Konfūciju, Mozu un viņu mācībām. Vilka parallēli ar Kristus vienreizīgo mācību, kas pārāka par citām. Izteica arī savas domas, uzskatus un pieredzi.

Kādā mācības stundā viņš runāja par baznīcām, ieteica mums tās apskatīt un salīdzināt, ja mums vēlāk rastos izdevība ceļot. Mācītājs pievērsa mūsu uzmanību faktam, ka Eiropas rietumos un dienvidos, kā Spānijā, Francijā, Italijā, Dienvidvācijā un citur dominē katoļu baznīcas ar bagātu greznību, kā trūkst protestantu ziemeļzemēs, jo Luters centies pārvērst ticību par cilvēka iekšējo dzīvi, kas

neizpaužas ārējā spožumā. Viņš atgādināja, ka luterāņiem pieder cita bagātība, gandrīz neizsmeļamā bagātība skaņās, t.i., garīgās dziesmās, mūzikā, ko atstājis mums sevišķi Hendels un Bachs.

Kad biju pieaugusi, dzīve deva man šo izdevību redzēt baznīcas dažādās zemēs. Jākonstatē, ka skatījos uz tām ar sava bijušā skolotāja acīm. Bet apzinājos arī, ka Eiropas architektūra būtu nabadzīga, ja trūktu greznās baznīcas, sevišķi gotiskā stilā.

Šinī vietā jāpiezīmē, ka es, luterticīgā, esmu lūgusi Dievu daudzās katoļu baznīcās. Kamdēļ? Katoļu baznīcu durvis bija arvien atvērtas. Varēja pasēdēt uz kāda sola klusā stūrī, ļaut sirdssāpēm un iekšējam sastingumam atslābt. Noslīdēt ceļos, aizvērt acis un atraisīties no smaguma, kas dažkārt draudēja mani pievārēt. Tas bija tajā tumšajā, smagajā laikā, kad dzīvoju neziņā par sava dzīves drauga likteni. Tas bija pēc Otrā pasaules kaŗa, kad pēc ilgu ilgās meklēšanas biju atradusi viņu trīspadsmitajā internēto nometnē Mosburgā un uzzinājusi, ka viņam draud izdošana komūnistiskās varas bendēm. ———

Vai Dievs šķiro cilvēkus pēc tā, kādai konfesijai tie pieder? Nedomāju. Galvenais būs arvien Dieva meklēšana, būt iekšējā saskarē ar Viņu. Piesaukt Viņu, lūgt. Un pateikties. Pateikties arvien par jaunu par visu, ko pieņemam, ko saņemam bez domāšanas, it kā tas nevarētu citādi būt. —

Kad tuvojās iesvētīšanas laiks, mācītājam Grasam nepatika, ka divas meitenes no mūsu klases netiek iesvētītas pie viņa, bet pie mācītāja Goldberga latviešu draudzē. Šīs meitenes bija Velta Teriņa, kas sēdēja man blakus pa visiem skolas gadiem, un es. Atzīšos, ka biju vīlusies iesvētības mācībās. Varbūt biju par daudz sagaidījusi. Zināju baušļus un ticības apliecinājumu. Tur man bija arī neskaidrības, bet neuzdrīkstējos jautāt, lai mani neuzskatītu par ķeceri. Tā daži jautājumi, kas manī dega, palika neizskaidroti un bez atbildes.

Angļu valodas skolotāja bija Miss Fielde. Tas nebija viņas īstais vārds, tikai īstā vārda pārtulkojums, bet viņa vēlējās, lai viņu uzrunātu angliski. Viņa bija studējusi Anglijā un arī iemācījusies jūsmot par Anglijas karaļu valsti un karaļiem. Anglijas vēsturi viņa pārzināja ne mazāk par dažu labu vēsturnieku. Viņas stundās valdīja laba kārtība, disciplīna, klusums. Viņa nemēdza nevienu apsaukt, pietika, ja paskatījās uz meiteni, kuŗas uzmanība bija novirzījusies no priekšmeta. Mēs cienījām un pat mīlējām Miss Fieldi, jo viņas stundas bija dzīvas. Divās no četrām stundām nedēļā lasīja, pārrunāja, atstāstīja. Šīs stundas bija interesantas. Jo augstākā klasē pārgājām, jo vairāk nodarbojāmies ar angļu rakstniekiem. Konver-

sācija palīdzēja valodu labi apgūt. Cik daudz gan pa tiem gadiem bijām lasījušas! Sākot ar vieglo "Happy Prince" līdz pat Šekspīram. Viņa valoda gan skanēja pasveša un grūtāk saprotama. Man ļoti patika "Ships that pass in the Night" (autoru esmu piemirsusi). Nobeigumā, kā parasti pēc katra stāsta, rakstījām domrakstu. Par šo tematu rakstīju ar sajūsmu. Salīdzināju, ka ne tikai kuģi pasaules jūrās pabrauc viens otram garām un nozūd tumsā un tālumā, arī cilvēki paiet viens otram garām kā svešinieki, viņi it kā nāk no tumsas un nozūd tumsā, īsu brīdi iekļūdami gaismā, vēl īsāks ir mirklis, kad viņi saskatās un aiziet katrs savu ceļu, ar savu likteni, vienalga, vai tie satiekas kādā klusā ceļā vai arī lielpilsētu ielu džungļos. Vēlāk man vajadzēja ierakstīt savu pagaŗo domrakstu A un B klases kopējā burtnīcā ar cietiem vākiem, kur glabājās domraksti, kas bija atzīti par labākiem.

Brontes romānu "Jane Eyre" lasījām ar aizrautību, vietām ar aizkustinājumu, tas bija temats mūsu jaunajām sirdīm. Skolas gados es nevarēju nojaust, ka šo divu cilvēku dzīves stāsts daļēji līdzināsies apstākļiem manā dzīvē, kad mans mīļotais dzīves draugs zaudēs savu acu gaismu.

Iepazināmies arī ar Galsvorsiju un dažiem viņa darbiem, bet viņa tik pat gaŗo, cik slaveno Forsaitu dzimtas teiku diemžēl, nelasījām. —

Ģeometriju un augstāko matēmatiku mums mācīja Gutfelda kungs. Viņš bija ap četrdesmit gadu vecs, bet ar saviem sārtajiem vaigiem un ļoti gaišajiem matiem atgādināja jaunu zēnu. Dažas meitenes par viņu jūsmoja. Viņš bija krietns un apzinīgs skolotājs, es apbrīnoju viņa gudrību, tamdēļ arī pilnīgi sapratu, ka tā nav viņa vaina, ja man iznāca diezgan reti labāka atzīme par trijnieku. —

Jaunā, izskatīgā direktora Reimera kundze mācīja mums rokdarbus. Viņa bija īsta māksliniece daždažādā rokdarbu technikā. Man rokdarbi patika, un darbiņi veicās viegli, bet, tā kā vecākiem nebija tādas rocības, tad bieži bija grūti sagādāt diegus un materiālu.

Pie mūsu klases audzinātājas Elsbetes Hiršas mums bija vingrošana, arī ritmiskā vingrošana. Pēdējā sevišķi patika, tā arvien notika klavieŗu pavadījumā, un atgādināja baletu. Vingrošanas telpa augšstāvā bija ļoti plaša, un tur atradās dažādi rīki, arī tādas kā redeles pie augstas, platas sienas, pa kuŗām rāpāmies augšā, resnas virves pie griestiem ar lieliem, stipriem apļiem galā, kur rokām ieķerties un sevi uzvilkt augšā, bija arī "buki", kuŗiem lēkt pāri un dažādi citi vingrošanai piemēroti daikti.

Visām klasēm vingrošana bija divas reizes nedēļā, un tā arvien bija pēdējā stundā. Vasarā aizgājām bieži uz tuvo pludmali, kur spēlējām ar lielo gumijas bumbu. Pēc pieci nosēdētām stundām klasē šī izskriešanās saulē un vējā mums visām ļoti patika. Pa laikam aizgājām arī uz nedaudz tālāko tenisa laukumu apstādījumu parkā, kas bija paprāva platuma. Tur vingrinājāmies šinī jaukajā sportā, un Hirša jaunkundze spēlēja arvien līdz, pieejot pie katra pāra.

Ar Elsbeti Hiršu bijām kopā četrus gadus. Viņa mācīja mums arī Eiropas vēsturi. Lasījām par kariem un posta laikiem. Mācījāmies, ka angļi un franči bijuši viens otram vislielākie ienaidnieki deviņpadsmitā gadsimtā. Mācījāmies kā par septiņgadu, tā arī par trīsdesmit gadu karu Eiropā. Pēdējais bija reliģisks karš, kad Austrijas katoļu ķeizars (Maksimilians) sūtīja savus kara pulkus uz ziemeļiem pret evaņģēlisko karali Gustavu Ādolfu. Šinīs gaŗajos karos kā gaŗāmejot ierāva arī citas Eiropas valstis.

Neatceros kad, bet pēc kādas kaujas vācu karalis Fridrichs Lielais izsaucies: "Vēl viena tāda uzvara, un es esmu pazudis."' Tik daudz dzīvību maksāja viena uzvara! Vēsture bija interesants priekšmets, kas deva iespēju iepazīt tautas un viņu likteņus gadsimtu tecējumā. Taču arvien, kad sastopos ar vārdu "karš", man negribot stāv acu priekšā vācu vecmeistara Dürera populārais zīmējums, kur uz četriem izbadējušiem kleperiem attēloti pasaules lielākie ļaunumi: uz tiem jāj Karš, Bads, Mēris un Nāve.

Pateicībā atceros, ka Elsbete Hirša iepazīstināja mūs arī ar pašu Liepāju. Gājām kopējā pulciņā apskatīt vēsturiskās vietas. Atceros vecāko māju kaut kur Helēnes ielā vai tās apkaimē, celtu 1600. gadā. Kungu ielā atradās māja ar plāksni pie ārsienas, kur bija atzīmēts, ka tur pārnakšņojis cars Pēteris Lielais. Vēl kāda māja bija slavena, kur uzturējies Napoleons savā karagājienu gaitā.

Apmeklējām un izstaigājām arī Liepājas mūzejus, t.i., Mākslas mūzeju un Archaioloģisko mūzeju, interesanti bija abi.

Dabas zinātnieka Dr. Išreita meita Herta arī mācījās manā klasē. Viņa sēdēja uz sola aiz manis, bija klusa, nopietna meitene un viena no labākām skolniecēm kopējā A un B klasē. Viņa prata arī jokus: ne vienu reizi vien piesēja manas gaŗās bizes pie sava galdiņa, tā ka nespēju piecelties, kad mani izsauca. Mēs bijām tuvas draudzenes un turējāmies kopā arī starpbrīžos.

Dr. Išreita dabas zinību mācības bija daudzpusīgas. Viņš bija iesirms kungs nelielu bārdu un ūsām, mazliet līku stāvu, mierīgs un patīkams. Bet viņš neprata iekaŗot sev autoritāti klasē, un dažreiz man viņa bija žēl. Meitenes nodarbojās viņa stundās ar citām lietām:

pārlasīja uzdevumus sekojošai stundai, mācījās jau nākošajai dienai, norakstīja kādu uzdevumu utt.

Tuvu skolai, Tomu ielā, viena telpa Dr. Išreita mājā bija pārvērsta par mūzeju miniatūrā. Tā kā es sagājos ar viņa meitu, tad biju priviliģēta šo telpu diezgan bieži redzēt. Tur atradās kā herbārijs, tā arī akvārijs, kas saistīja manu uzmanību. Tur bija dažas čūsku sugas stikla traukos spirtā, dažādu koku lapas zem attiecīgā koka attēla, tur bija daudz kas no stādu pasaules un vēl vairāk no insektu un dzīvnieku valstības, sākot ar kukaiņiem un tauriņiem, kas bija uzsprausti uz smalkām adatām un atradās kastēs zem stikla ar uzrakstu, bija pat dažādi izbāzti putni un mazāki dzīvnieki, kā arī putnu un mazāko dzīvnieku skeleti.

Arī cilvēka skelets stāvēja kādā istabas kaktā, bet tas bija mazāks nekā skelets skolas plašākā telpā ar līdzīgiem priekšmetiem. Cilvēka skelets saistīja manu uzmanību visvairāk. Reiz turēju tā kaulainos pirkstus uzmanīgi savās rokās un jautāju Dr. Išreitam: "Kas šis cilvēks ir bijis? Vai pusaudzis? Zēns vai meitene? Jeb neliela auguma pieaugušais? Ko viņš darījis, kādas domas domājis, kas viņu interesējis? Kādā vecumā miris? Kādēļ savu skeletu novēlējis zinātniskiem nolūkiem? Vai viņš nav gribējis būt aprakts, bet gribējis atrasties starp dzīvajiem? Vai gribējis tiem atgādināt, ka arī ikviens nes šādu skeletu sevī, kas ir viņa balsts? Atgādināt, ka katrs reiz zaudēs savu cilvēcisko izskatu? Kas ir bijis šis cilvēks, kuŗa skelets stāv starp Jums, Dr. Išreit, un mani?"

Viņš nopietni raudzījās manī un teica: "Jūs daudz jautājat, Irma, bet es zinu tikai vienu atbildi, šis skelets bijusi sieviete, kas mirusi jauna". Un viņš paskaidroja, ka to varot zināt pēc kauliem, pēc zobiem un citām līdzīgām pazīmēm. Minētā telpā atradās arī daudz dažādu akmeņu, smilšakmeņi, krītakmeņi, granīts, kvarcs, bazalts, marmors, alabastrs, gneiss un pāris klinšu gabaliņi, kas saturēja sudrabu.

Šinīs apmeklējumos pie Hertas es piemācījos šo to ārpus skolas, un viņas tēvs bija iepriecināts par mūsu interesi, parādīja, kas pienācis klāt viņa krājumam, pievērsa mūsu uzmanību kam sevišķam, paskaidroja, stāstīja. Un es ievēroju, ka viņa mājā, viņa paša interešu pasaulē mūsu klusais dabas zinātnieks bija cits cilvēks nekā klasē, brīvs, atraisīts. Viņa mājā pavadītās stundas nebija bez nozīmes manā dzīvē.

Īpatnēja izskata bija virsskolotājs Špērs, plecīgs un smags, bet ātrs kustībās, īsiem, iesārtiem matiem un ūsām. Bija tāds iespaids it kā viņa lielā galva sēdētu uz pleciem bez kakla. Skolā viņam bija izcili

gudra cilvēka reputācija. Viņš mācīja latīņu un grieķu, bet prata arī ebrēju valodu. Mums viņš mācīja kultūrvēsturi, bet viņa stundas būtībā bija kas vairāk. Viņa ārkārtīgi plašās zināšanas mani stipri ietekmēja, un es viņu apbrīnoju.

Cik viegli un dabiski viņš pieskārās senām civilizācijām, cik veikli iepina kādas tautas īpatnēju teiku, pieminēja kā gaŗāmejot, ģeografisko stāvokli, ģeoloģiju, izrakumus, valdniekus, viņu mūzikas instrumentus. Viņam piemita sevišķi dzīva valoda un ārkārtīgi plašs vārdu krājums, ko viņš prata īstā vietā lietot. Stundas bija dzīvas arī tādēļ, ka viņš nekad neatkārtojās.

Par lielām personībām, par gara milžiem, viņš runāja gandrīz ar pazemīgu apbrīnu. Viens no tiem bija Leonardo Davinči, dzimis Vinči ciemā, viņa māte bijusi jauna zemniece, bet tēvs kāds mācīts vīrs. Špēra kungs teica, ka Leonardo dzimis dažus gadsimtus par agru, viņa gars bijis savam laikmetam gadsimtus aizsteidzies priekšā; ar savu daudzpusību līdz mūsu laikmetam nepārspēts ģenijs. Leonardo Davinči, kas jau jaunības gados guvis panākumus mākslās un zinātnēs, pārspējot kā pagātnes, tā arī sava laikmeta līdzgaitniekus, māksliniekus un zinātniekus.

Kas gan vēl apvieno sevī tādas dotības. Viņš bijis gleznotājs, skulptors, architekts, mūziķis, mechaniķis, inženieris, filozofs un interesējies vēl par dažādām citām nozarēm. Kad es biju jau precējusies, mans vīrs un es lasījām kopīgi Dimitrija Mereškovska monumentālo, 700 lpp. gaŗo vēsturisko romānu, biografiju, "Leonardo Davinči".

Grieķu filozofs Aristotels arī piederēja pie Špēra apbrīnojamām personībām, jo viņš bija tikpat tālu aizsteidzies priekšā savai ērai: daba, māksla, drāma, politika, loģika, morāle, to visu Aristotels pētījis ar savu gaišo prātu, alkdams pēc zināšām. Vai tas arī bija Aristotels, kas nāca ar tezi: "Viss ir skaitlis."?

Iepazināmies ar grieķu vēsturnieku Herodotu un arī ar dižciltīgo, lielāko sengrieķu liriķes Sapho dzejām, kas īpaši veltītas dievietēm. Dažus gadsimtus priekš Kristus dzīvoja arī Sofokls, slavens ar savām traģēdijām. Atmiņā palicis arī filozofa Sokrata vārds un viņa ne mazāk slavenais skolnieks Platons. Homērs, šis lielais epiķis, dzīvoja astoņus gadsimtus priekš Kristus. Viņš pazinis nabadzību un savas dzīves beigu posmā bijis akls, bet uzskatīts par sava laikmeta lielāko dzejnieku. Lasījām viņa eposu Odiseju un Īliadu ļoti saīsinātā vācu tulkojumā.

Šinīs stundās it kā izauga mūsu acu priekšā senā Grieķija, zeme, kuŗā jau bija saredzami demokratijas pirmsākumi. Uzzinājām par viņu olimpiskām spēlēm, kur uzvarētājus godināja kā varo-

ņus, dzejnieki viņus apdziedāja un slavināja, skulptori veidoja viņu tēlus marmorā.

Kad pārcēlāmies uz Romu, virsskolotājs Špērs stāstīja par brāļiem Romulu un Remu, kas uzauguši, vilka mātes zīdīti. Kad viņi bija pieauguši, Romuls nogalināja savu brāli, jo gribēja būt vienīgais valdnieks. Viņš dibināja Romu un kļuva pirmais etrusku karalis. Sekoja kaujas un karī.

Mācījāmies par slaveno dzejnieku Vergiliju, par liriķi Horāciju, kuŗa tēvs bijis vergs; par Ciceronu, kas bijis slavens ne tikai kā rakstnieks, bet arī kā lielisks runātājs; lasījām izvilkumus no Marka Aurēlija Meditācijām.

Iepazinām dievu Janusu, kas redzams ar divām sejām; tās raugās pretējos virzienos, simbolizējot skatu uz pagātni un uz nākotni. Iepazināmies ar citiem romiešu un grieķu dieviem.

Mācījāmies par imperiālistisko Romu, par Nērona un Cēzara laikmetu. Nērons uzskatīja sevi par dzejnieku un, kā stāsta senlaiku mīts, viņš licis nodedzināt Romu, lai, raugoties liesmās, gūtu inspirāciju kādai dzejai. Kā zināms,pilsētas ugunsgrēkā apsūdzēja kristiešus; sekas bija tās, ka viņu vajāšana pastiprinājās visbrutālākā veidā.

Cēzaru nogalināja Romas forumā; viņš bija iecerējis būt vienīgais valdnieks. Savu kulmināciju mākslā Roma piedzīvoja Mikelandželo, Leonardo Davinči un Rafaēla laikmetā. Roma valdīja par lielu Eiropas daļu un arī par Vidējiem Austrumiem, Roma bija pasaules centrs, bet vēsture nestāv uz vietas. Arī lepnā Roma piedzīvoja savas varas norietu. To nepanāca karī vai sveši iebrucēji, Roma sabruka savas izvirtības dēļ. Pietiek minēt Bordžija cilti.

Interesants temats bija Dante. Aizgājām fantazijā uz trīspadsmito gadsimtu. Dante ļauj dzīvot līdz vēlākām paaudzēm kā viduslaika sākumam, tā arī iepriekšējos gadsimtos. Dievišķīgā komēdija ir viņa lielākais devums. Tur viņš tēlo dvēseles šķīstīšanās ceļu nodaļās: Inferno, Purgatorijs, Paradīze. Viņa fantastiskā vizija ir vienreizēja pasaules literātūrā.

Sludinātāju, mācītāju, mūku un arī rakstnieku Savonarolu virsskolotājs Špērs raksturoja kā dziļi reliģiōzu cilvēku, bet fanātisku askētu, dzīvojis viņš piecpadsmitajā gadsimtā. Savonarola sanācis konfliktā ar augstākajiem garīdzniekiem baznīcas kritizēšanas dēļ. Viņš apsūdzēts par baznīcu režīma apvainošanu, ticis mocīts inkvizīcijas metodēm, beidzot atklātībā pakārts, viņa līķis sadedzināts un pelni izkaisīti Arno upē.

Bet kur man ietilpināt Antigoni un viņas despotisko tēvoci

Kreonu? Kur ievietot Periklu, Eurīpidu, Plutarchu? Kamdēļ izcēlās kaŗš ap Kartāgu? Kas uzvarēja pie Termopīlām? Atceros viltību ar Trojas zirgu, arī karali Minosu un labirintu, bet Dido, Aineas, Kaligula, arī briesmīgā Medūza palikuši manā galvā tikai kā tukši vārdi. Skolas gadi ir tālā pagātnē, tie laika tecējumā izbālējuši, izdzēsti notikumi, vārdi, sakarības. Par tik senām atmiņām nevar rakstīt kā par pašreizējiem notikumiem.

Ar neatslābstošu interesi sekojām skolotāja stāstam , kad viņš centās attēlot mums laikmetu pasaulē, kad neattīstītā būtne, kas nebija vairs dzīvnieks, bet nebija sasniegusi vēl cilvēka attīstības pakāpi, mitinājās mežos un pa alām, būtne, kuŗai bija tikai viens vadītājs instinkts — uzturēt sevi dzīvu. Tas nozīmēja: medīt mazākus dzīvniekus savam uzturam un vairīties, slēpties, glābties no lieliem plēsīgiem zvēriem, kas viņu medīja. Špērs rādīja mums grāmatu attēlus no vēlākā laikmeta, kad pirmcilvēka prāts un rokas sākušas veidot primitīvākos rīkus medībām un darbam. Ar apbrīnu raudzījāmies attēlos uz alu cilvēku zīmējumiem alu sienās.

Uzzinājām arī par Eiropā atrasto neandertāleru, ko tanī laikā uzskatīja par vecāko atrasto cilvēka skeletu. Tagad mēs zinām jau vairāk. Lielākie nopelni archaioloģijā būs pierakstāmi amerikānim Līkijam (Leakey) un viņa dēlam Robertam, kas turpina sava tēva gaddesmitu ilgo darbu Afrikā — Etiopijā, Kenijā un Tanzanijā, kur, pateicoties viņa pacietībai un neatlaidībai, arī viņa dzīves biedres līdzdarbībai, atrasti skeleti, kuŗu vecumu lietpratēji lēš ap 2 — 3 miljonu gadu, tātad no nesalīdzināmi agrāka laika perioda nekā neandertālers.

Grāmatā "The Descent of Man", izdota 1871. gadā, Darvins saka: "We must acknowledge, as it seems to me, that man, with all his noble qualities, still bears in his bodily frame the indelible stamp of his lowly origin."

Ne visas īpašības ir cēlas cilvēkā, analize ir vienkārša: dzīvnieki, kuŗus saucam par plēsīgiem zvēriem, medī un nokož savu laupījumu barībai, t.i., savas dzīves un savas sugas uzturēšanai, tā ir instinktīva dziņa. Cilvēks, civīlizētais dzīvnieks, nogalina savu paša sugu, otru cilvēku, aiz zemiskiem motīviem, aiz ļaunuma, mantkāres, greizsirdības, atriebības.

Domās ciemojāmies arī pie sumēru tautas, pie foiniķiešiem, pie etruskiem. Pārcēlāmies uz Centrālameriku pie maju cilts, kas atstājušas apžilbinošas vērtības un pieminekļus, bet šīs tautas izzušana paliek liela mīkla. Bijām Perū un Meksikā pie acteku un inku ciltīm.

Pārcēlāmies domās uz seno Eiropu. Domāju, ka pareizi atceros, rakstot, ka otrā gadsimtā pēc Kristus, vandaļi bijuši nozīmīgākā tauta blakus gōtu tautai. Tās izcelsmes zeme tika (vai arvien vēl tiek?) uzskatīta par Norvēģiju. Iemesls šim uzskatam bija varbūt fakts, ka arī vandaļi nemēdza savus mirušos apglabāt, bet tos dedzināt, kā to darīja senie norvēģi.

Aizgājām savās domās daudzus gadsimtus atpakaļ, kad mācījāmies par "Eddu", senislandiešu dzeju, sāgu, mītu sakopojumu par dieviem un varoņiem, kuŗu pagānismā sāk parādīties pirmās kristietības pazīmes. Par Edas pirmsākumu lietpratēji min pirmos dzejojumus, kas tapuši ap 800. gadu līdz trīspadsmitam gadsimtam Islandē un Norvēģijā.

Uzzinājām par ziemeļtautu dieviem Asen-āzen, kuŗu augstākais dievs bijis Odīns, bet pirmos cilvēkus viņu sāga sauca par Asku un Emblu, kas atgādina bibliskos Ādamu un Ievu.

Ar lielu interesi mācījāmies par pirmatnējām rakstu zīmēm, rūnām, reizē uzzinot, ka tās saliktas no sīkiem stabiņiem (vācu Stäbchen) ko izgrieza no "Buche" — skābarža (vācu Buche), no tā vēlāk cēlies vācu vārds Buchstabe - burts.

Saistīja mācības par senās Ēģiptes mītoloģiju, vēsturi, kultūru, par zemi un tautu, kur daudz gadu tūkstošu priekš Kristus bija jau augsti attīstīta kultūra, laikmetā, kad Grieķija, kas skaitāma par Eiropas kultūras šūpuli, nebija vēl pamodusies, laikmetā, kad Eiropā valdīja barbari.

Ar sajūsmu domās ceļojām uz tālo kontinentu, kur slavenā sfinga grima Kairo tuvumā arvien dziļāk tuksneša smiltīs. Skolotāja vadībā it kā izstaigājām ēģiptiešu karaļu, faraōnu, kapenes, piramidas, kas bija pieblīvētas pasakainām dārglietām un apbrīnojamiem sienu gleznojumiem. Vecākās piramidas bijušas celtas kāpņu veidā, bet pirmo dinastiju laikmetā valdnieki apglabāti dziļi izcirstās klinšu kapenēs. Skolotājs Špērs iepotēja mums pārliecību, ka tā laika ēģiptiešu māksla esot tik lieliska, ka to laikam nekad nevarēšot pārspēt. Nīlas varenā upe pārvērtusi Ēģipti par pirmo zemi ar lielisku civīlizāciju.

Pateicībā atceros, kā virsskolotāja stundās mums atvērās skats uz nepazīstamu pasauli, kas pēc katras stundas auga plašumā, uz pasauli, kas bija gan fantastiski pasakaina, gan apbūra ar savu fascinējošo reālitāti. Man šajās stundās krājās biezas burtnīcas ar piezīmēm. Atmiņu kaktos pamostas faraōns Ramzess, skaistā Nefretete, kā arī dieviete Oziris. Bet mācīts bija nesalīdzināmi vairāk. Žēl, ka saglabājušās tikai saraustītas daļas no visa mācītā.

Lielā izbrīnā es klausos par amerikāņu jaunatni, kas atstāj skolu un vecāku māju, tā saucamie "dropouti"; sāpīgi, ka šīs jaunās dzīves iet pretim tukšumam.

Iepazināmies ar antīko laikmetu, kā arī ar viduslaikiem, ar gotiku, baroku, renesansi, rokoko un klasicismu. Skolotājs ar savu vienreizējo mācīšanas metodi iepina un ieskicēja minētajos laikmetos kā slavenus rakstniekus, tā arī komponistus. Viņš minēja darbus, kas raksturoja laikmetu. Viņš parādīja garīgās mūzikas sakarus ar tautas dzīvi. Runāja ar aizrāvīgu entuziasmu par slavenām baznīcām un pilīm un citām nozīmīgām celtnēm dažādās zemēs, par apbrīnojamo akropoli pie Atēnām, par masīvo koloseju Romā, par Panteonu, par St. Pētera katedrāli ar slaveno baziliku. Atmiņā palikusi ir tautu bagātā dažādība viņu kultūrā, vēsturē, mākslā.

Es sapratu, ka man jāmācās, jo mācīties nozīmēja smelt un dzert no garīgiem avotiem. Un mācību stundas bija tematu dažādību pieblīvētas, ka sajūsmā no tiem reiba galva. Mana jaunība bija skaista un saulaina, kaut smagā, drūmā, nabadzīgā pēckaŗa laikā trūka kā ēdamā, tā arī apģērba, kurpju, galošu. Visvairāk trūka siltuma aukstajos, gaŗajos ziemas mēnešos un arī apgaismojums mācoties bija jātaupa. Bet, neskatoties uz visu to, dzīve likās gaiša un pasaule plaša. Dažkārt likās, ka sirds vai plīsīs no dziļā prieka dzīvot.

Ar interesi mani vecāki vēroja manas sekmes mācībās un mani visādi lutināja. Tēvs pavadīja mani bieži uz skolu arī augstākās klasēs, sevišķi tumšajos ziemas rītos, kad ap septiņiem vajadzēja iziet no mājas. Māmiņa gatavoja brokastis un arī maizi līdzņemšanai, tā bija ietīta un nolikta pie grāmatu somas. Tas deva man iespēju kādas desmit minūtes ilgāk pagulēt. Reiz jautāju māmiņai, kamdēļ viņa mani arvien vēl lutina. Viņas atbilde glabājas manā sirdī vēl tagad: "Ļauj man tevi lutināt, jo bērnības un jaunības gadi paiet ātri, bet pieaugusi tu būsi visu mūžu."

Krievu valodā papildinājos skolā divus gadus pie Muchovska kundzes. Viņa bija atraitne, izskatījās laikam vecāka par saviem gadiem, bija drusku salīkusi, izkaltusi, krunkaina, rievaina sieviņa. Bet viņas meita, pēdējās klases skolniece, bija tumšmataina skaistule. Krievu valoda neietilpa obligātos mācību priekšmetos, tamdēļ klasē nebija laikam vairāk par kādām desmit skolniecēm. Esmu pateicīga saviem vecākiem, kas ieteica man, par to pašu skolas maksu mācīties tālāk šo, no bērnības pazīstamo, valodu, nepamest, neaizmirst to. Valoda pati un mācības neradīja nekādu grūtību, atņēma tikai drusku no miega. Bet biju jau tai vecumā, lai zinātu, ka bez mācīšanās nekas nav sasniedzams.

Minēto četru sēmestŗu laikā mana krievu valoda kļuva izteiksmīgāka un zināšanas, protams, pavairojās. Mēs paveicām plašu programmu ar gramatiku, diktātiem un galvenais ar literātūru un domrakstiem. Krievu literātūru Muchovska kundze pārzināja kā tēvreizi. Tā kā es mīlēju lasīt, tad dabiski, ka man patika izņemt arī palielu skaitu krievu rakstnieku. Jāsaka, ka esmu pāršķirstījusi vienu otru arī pēcskolas gados.

Puškins savā īsajā mūžā sarakstījis daudz, bet atceros tikai tās traģēdijas, kuŗas pārstrādātas operās: Boriss Godunovs, Jevģenijs Oņegins un Pīķa dāma. Mana paaudze pazīst tās labi no augstvērtīgiem uzvedumiem Rīgas operā, kur "Pīķa dāmā" varējām apbrīnot Hertas Lūses skanīgo balsi.

No Gogoļa atceros Mirušās dvēseles, bet arī "Tarass Buļba" nācis no viņa spalvas.

Tolstoja romānus lasījām tikai izvilkumos, bet skolotāja deva mums lielos vilcienos sakaru starp atsevišķām nodaļām. Viņam slavenākais darbs, ko viņš vairākkārt pārrakstījis, ir "Kaŗš un miers". Iepazināmies arī ar "Annu Kareņinu" un, "Kreicera sonāti". No viņa dienas grāmatām lasījām arī nedaudz izvilkumu, kas bija caurausti reliģiskām un filozofiskām domām. No tām man patika kāds salīdzinājums, ko, protams, neatceros burtiski: "Mūsu pasaule ir kā kāda liela māja ar ļoti daudziem logiem, katram no mums ir savs lodziņš, pa kuŗu skatāmies un redzam visi to pašu, bet katrs redz to savām acīm, savā īpatnējā uztverē."

No Dostojevska daudzajiem rakstiem un romāniem lasījām tikai nodaļas, arī no viņa "Idiota", lai iepazītu viņa domas un uzskatus, bet šī viela jaunībā nebija viegli saprotama. Plaši pazīstami ir viņa romāni "Noziegums un sods" un viņa "Brāļi Karamazovi."

Atmiņā vēl ir Maksims Goŗkijs, Ļermontovs, Turgeņevs, Ņekrasovs, Lomonosovs, bet viņu darbus vairs neatceros.

Mums, meitenēm, ļoti patika, kad mūsu zīmēšanas skolotāja, māksliniece Edelmaņa kundze, gāja ar mums uz tuvējo parku apstādījumiem un uz jūŗmalu skicēt brīvā dabā. Tas notika katrā gada laikā, arī ziemas mēnešu saulainajās dienās, tad gājām tikai skatīties, pārnākušas zīmējām no atmiņas to, kas uz katru visvairāk atstājis iespaidu. Skaistākās "gleznas" ūdens krāsās radās rudenī, kad koki laistījās košās krāsās, vai kad jūŗa vētras laikā bija sabangota. Mana māmiņa krāja visus manus zīmējumus tušā vai ūdenskrāsās; no tām bija sakrājusies paliela kaudzīte. Ar tiem vēlāk iepazinās arī mans vīrs. Bet vai kaŗa gadi lika mums zaudēt tik vien kā skolas laika zīmējumus?.

Dziedāšanā mums bijuši vairāki skolotāji, bet pēdējais bija

holandietis ar sievu latvieti. Viņš valkāja acenes bieziem stikliem, kas viņa acīm lika izskatīties nenormāli mazām. Galvas virsū viņam bija pliks pauris, un visapkārt savādi apcirptie mati izskatījās kā vainags. Viņam sevišķi patika garīgās dziesmas, tamdēļ mācījāmies tās vairāk par citām. Uzstājāmies arī mācītāja Grasa ev. lut. baznīcā kādos svētkos, lai kuplinātu dievkalpojumu. Nodziedājām "Laudate Nomen Domini" un Debess izteic...

Toreiz arī mani vecāki bija atnākuši uz baznīcu paklausīties mūsu dziedāšanu. Vācu Trīsvienības baznīcas ērģelniece bija Marija Meirāne, viņa rīkoja garīgus koncertus labdarīgiem mērķiem kopā ar Brēma klinikas populāro ārstu Dr. Vēberu, kuŗa vaļas brīžu prieks bija viņa vijole.

Es atceros savu skolu ar pateicību un prieku, kā arī tos cilvēkus, kas ietekmējuši un veidojuši manu raksturu, paplašinājuši manu garīgo pasauli, bagātinājuši manas zināšanas un sakarā ar to arī visu manu dzīvi. No dažiem esmu mācījusies skatīt īstenību, būt objektīvai, būt reālai, vai arī atšķirt graudus no sēnalām. Citu ietekmē esmu sākusi jūsmot, sapņot un ilgoties pēc lielās, nepazīstamās pasaules ārpus manas mīļās, klusās Liepājas.

Neaizmirstamas ir rāmās, saulainās dienas, kad vasaras brīvlaikā kā pusaudze esmu sēdējusi garā mōla galā starp ūdeņiem un debesīm ar grāmatu klēpī un raudzījusies uz mirdzošo ūdens virsmu, pār kuŗu šūpojās saules stari. Vēroju kaijas, kas lidoja gaisā, vēroju kuģus, kas lēnām, ar velkoņa palīdzību, izpeldēja no ostas atklātā jūŗā, atstādami aiz sevis vizuļojošu ūdenssvītru, attālinādamies un pēc laika nozuzdami aiz zilgmes pie apvāršņa. Jaunības sapņi ceļoja kuģiem līdz un tālā pasaule likās saucam, gaidām.

Šodien svešā krastā mani šķiŗ gadu desmiti no jaunības dienām un no seniem sapņiem. Sapņi izsapņoti, bagātais laimes kauss tukšots līdz pēdējam pilienam, bet ir palikušas atmiņas. Tās ir neatņemamas. Rainis saka:

"Tavas atmiņas ir bagātākas nekā tava klēts,
Un tava sirds ir dziļāka nekā tava aka."

Šad tad piedomāju pie tām meitenēm, ar kuŗām esmu pavadījusi savus skolas gadus. Ar Melaniju Tamsenu vēl sarakstos, meitene ar lielām zili zaļganām acīm, kā mūsu jūŗas ūdeņi. Viņa palikusi vieniniece. No viņas uzzināju, ka vairākas skolas līdzgaitnieces nestaigā vairs pa šo zemi, bet dus svešās malās, arī dabaszinātnieka meita Herta un jautrā, apaļā Milija Zalcmane, kas cīnījās ar loga-

ritmiem grūtāk nekā es. Un Helēna Jurjeva, glītā, laipnā meitene, kas pēdējā klasē būdama, saderinājās ar Liepājā iecienīto acu ārsta Brauna dēlu. Vēlāk kaŗa jukas atšķīra viņu no vīra un mazā dēliņa.

Atceros arī māsas Faniju un Frīdu Faktori un jautāju sev, kur gan tās palikušas? Vai kāds brīnums paglābis viņas no Hitlera bendes nagiem? Vācu okupācijas laikā Liepājā uzzināju, ka visa ģimene aiztikusi uz Franciju. Bet arī tur vēlāk draudēja iznīcība no tās pašas nocionālsociālistiskās varas. Sāpīgi domāt, ka tāds liktenis skāris arī Faniju un Frīdu.

Cik bieži skolas gados esmu sēdējusi ar abām māsām uz balkona viņu vecāku lielajā mājā Kūrmājas prospekta galā, tuvu parkam. Fanijai piemita sevišķs šarms — kad viņa par kaut ko sajūsmā iedegās, tad viņa bija burvīgi skaista. Bet Frīda lēna un mierīga, kā kustībās, tā arī runā. Viņas kuplie kapara krāsas mati bija sapīti resnā bizē, tā ejot kustējās uz viņas muguras kā pendelis pulkstenī.

Nezinu arī, kur atrodas sirsnīgā Brigita. Mēs labi sapratāmies un bijām tuvas viena otrai. Viņas tēvs ieņēma vadītāja vietu Liepājas Eļļas fabrikā. Vārds "fabrika" modina fantaziju par dūmiem, troksni, steigu, nekas tamlīdzīgs attieksmē pret eļļas fabriku. Tā bija valstiņa par sevi, kuŗā varēja iekļūt tikai caur sarga sarkano ķieģeļu namiņu. Fabrikas ēkas, darbinieku dzīvojamās mājas, ūdens tornis un plašie laukumi, kur gulēja lielās kaudzēs sakrauta malka un vēl augstākas kopras kaudzes, zaļoja vairāki veci koki, viss bija apjozts ar valni. Šīs fabrikas platība atradās Kuršu ielā, labu gājienu iepriekš Ziemeļu kapsētai ar brīvības cīnītāju pieminekli.

Es Brigitu samērā bieži apciemoju, mēs arī šad tad kopā mācījāmies. Pa retam uzkāpām ūdens tornī, ko apsargāja bargs sargs kā cerbers, bet pret mums viņš izturējās laipni, tikai brīdināja būt uzmanīgām ar augstajām torņa kāpnēm. No augšas pavērās plašs skats uz apkārtni un arī uz netālo jūŗu, kas visos gada laikos bija nemainīgi skaista, kā saulainās dienās, tā arī vētras laikā. Šad tad uzrāpāmies kādā no vecajiem kokiem, kam bija resni, zemi zari. Un apakšā, tuvu un tālu gulēja kokosa rieksti, kaudzēm un kaudzēm. Tos atveda no svešām zemēm, ko strādnieki ostmalā izkrāva no kuģiem un pajūgos atveda uz fabriku, kur sargs atvēra lielos vārtus un ielaida pajūgus plašajā sētā.

Biežāk par veseliem riekstiem tika atvesti izlobītie, gabalos sadalītie rieksti, tā saucamā kopra. Fabrikas darbinieki saņēma zināmu daudzumu savām vajadzībām, tamdēļ gadījās, ka Brigitas māte iedeva arī man pa laikam dažus kopras gabalus. Mana māmiņa

mēdza tos sasmalcināt un piejaukt tējas cepumiem, kas piešķīra tiem delikātu garšu. Fabrikā kokosa riekstus vai kopru pārstrādāja margarīnā. Turpat pārstrādāja arī linsēklas. Atvedot, gadījās, ka dažas sēkliņas no maisiem izbira, iekrita zemē starp akmeņu spraugām, iesējās, un mums abām ar Brigitu patika, ka ap fabriku un arī sētā ziedēja zili, smalki ziediņi.

Brigita, sirsnīgā, siltā meitene, brūnacīte sprogainiem, gaišiem matiem, kur gan tu šodien esi? Kādā pasaules malā lai tevi domās meklēju? Vai spēsi vēl lasīt manas atmiņas par kopīgām jaunatnes un skolas gaitām un gadiem? Vai tu staigā vēl zem šīs saules un pa šo zemi, kuŗu tu tik dziļi mīlēji, sevišķi pavasaŗa ziedu rotā? Atceries, kad kopā gājām pa parka apstādījumiem un priecājāmies pat par pienenītēm, kuŗas bija iesējušās kādā dobē starp dižciltīgām puķēm? Vai tu mani sadzirdi, tālā, mīļā Brigita? Kur tu esi, — kur — —?

.....

UZ LIETUVU

Īsi priekš vasaras brīvlaika 1920.g., kad gāju priekšpēdējā klasē, direktors Reimers jautāja man, vai es gribētu pieņemt vietu par mājskolotāju kādā nelielā muižā Lietuvā, lai sagatavotu skolai divas māsas. Aprunājos ar vecākiem un dabūju atļauju braukt. Biju priecīga, jo tas nozīmēja brīvlaikā pelnīt un būt paēdušai. Mani aizveda uz Lietuvu kāds tēva paziņa ar divjūgu. Brauciens bija pagarš, bet man patika, jo laiks bija labvēlīgs, saulains, ziedēja pļavas, un vietām ceļš veda caur mežu.

Mana pirmā darba vieta atradās Škodas apkaimē. Jaunais apvidus man tūliņ iepatikās. Tas bija kluss, zaļš zemes stūris, uz kuŗa bija neliela muižiņa un dzirnavas, augļu dārzs un parks.

Šo saimniecību vadīja barona Hübnera atraitne, kas nebija dzimusi kā dižciltīgā. Pēc lieliem parādiem, kas baronam radušies kāršu spēlē, viņš nebija atradis citu izeju kā pašnāvību. Palika sieva, divas meitas un parādi. Uz atraitnes pleciem gūlās smagi pienākumi. Bet šī klusā darba rūķe, gādīgā māte un apbrīnojamā sieviete, tika ar visu galā.

Viņa bija vidēja auguma, ap trīsdesmit pieciem gadiem, iesirma tumšmate ar ļoti pareiziem sejas pantiem, kuŗos dzīve un liktenis bija atstājuši savas pēdas. Hübnera kundze izskatījās kā personificēta "Rūpju māte". Viņa man iepatikās ar pirmo sastapšanos.

Mazajā ļaužu mājā dzīvoja melderis ar sievu un divām meitām, bez tam vēl kāds puisis. Virtuves saimniecei Katjai bija istaba kungu mājā, blakus virtuvei. Viņa divkārši pārsniedza savas kundzes svaru, bet bez grūtībām nesa uz savām stingrajām kājām savas miesas lieko smagumu. Katja bija lādzīga un laipna. Man likās, ka lielākās rūpes viņai sagādāja apziņa, ka, neskatoties uz savu kulināro mākslu, viņa nespēja uzbarot savu kundzi. Arī uz mani, tievu nabadziņu, viņa raudzījās tā kā ar nožēlu.

Abas mazās baroneses bija jaukas, labi audzinātas meitenes. Vienpadsmit gadīgā Hedviga neuzrādīja ne mazāko līdzību ar savu māti, jo bija patukla, apaļu seju, bet labsirdīga un paklausīga. Grāmatu gudrības viņa uzņēma lēni. Pilnīgs pretstats bija deviņgadīgā Anete — visas mācības, lasītas vai atstāstītas, viņai pielipa kā burvība. Viņa bija apdāvināta, glīta, žigla, šķelmīga, gatava uz visādiem stiķiem un niķiem un — visu ļaužu mīlule.

Tā kā es pati biju ļoti jauna, meitenes man ātri pieķērās, un

mūsu starpā valdīja labs kontakts. Saulaini siltajās vasaras dienās noturējām mācības stundas parkā pie galda zem augstiem kokiem, nelielās upītes tuvumā, kur meldeŗa meitas mazgāja palagus tekošā ūdenī un vēlāk izklāja zālē, lai saule tos žāvē un balina.

Pēc mācībām mēs kopā klejojām pa tuvējo apkārtni, pa pļavu un nelielo mežu. Pēc sava tēva parauga mēģināju atvērt meitenēm acis un sirdi dabas skaistumam, lai tās nepaietu gaŗām arī ikdienišķi sīkiem stādiem ceļmalā. Gulējām smaržīgajā pļavā uz muguras, rokas zem galvas salikušas un raudzījāmies uz baltajiem mākonīšiem, kas buroja pa debess zilgmi. Vērojām kā mazākos gaiss lēni absorbē un kā tie izzūd. Skatījāmies putnu lidojumā un novērojām, ka katram savs lidojuma veids un ka pēc tā var atšķirt strazdu no bezdelīgas, zvirbuli no cīruļa utt. Noplūcām noziedējušās pienenītes un turējām tās izstieptās rokās, lai vējš aiznes sīkās sēkliņas, kas bija dabas mātes apgādātas ar miniatūrām izplētnītēm, lai tās iesētos nākamajam ziedonim. Salīdzinājām bērza, kļavas, liepas, ozola lapas un smalkās dzīsliņas, kas bija pilnīgi īpatnējas katrai lapai. Novērojām čaklās bitītes, kas ielīda dziļi ziediņā, tā ka visa pakaļiņa bija apklāta dzelteniem ziedputekšņiem, ko viņas aiznesa uz citu ziediņu un apaugļoja to.

Apbrīnojām skudras, kas stiepa kādu lapas kātiņu, vairākkārt lielāku par pašas augumiņu. Un apķērīgā Anete tūliņ piemetināja, ka cilvēks nespētu nest baļķi, vairākkārt lielāku, smagāku par paša augumu.

Kā pļavā, tā arī gar nelielo labības lauka malu auga dažādas smilgas un mīkstās, sudrabpelēkās kaķu pēdiņas, ko saplūcām un sakārtojām glītā pušķī katra savai mātei. Dažreiz redzējām uz lauka zirnekļa tīkliņus, tie bija apbrīnojami mākslas darbiņi un sevišķi izcēlās rīta rasas rotājumā.

Klejojām gar mazo, bet straujo upīti, kur vērojām spāres, kas dzīvoja niedrēs. Brūnganās ir lielākas, bet zilganās ir skaistas, smalkas, viņu spārniņi mirdz saulē. Pie upmalas auga bezdelīgu actiņas un neaizmirsteles. Meitenes mācījās noliekties un ziediņus apskatīt, apbrīnot, mācījās skatīties uz tiem kā uz dabas brīnumu, kas izdaiļo mūsu ceļus mums par prieku. Mācījās ziediem neuzkāpt, nesamīt tos, saprast, ka tie ir dzīvi, — jo viss, kas aug, ir dzīvs.

Mācījās arī saprast, ka viņas pašas ir daļa no šīs brīnumainās dzīvības, ka ir loceklīši gaŗajā ģimenes un cilts virknē, sastāvdaļa no pašas pasaules, no lielās dzīvības sfairas uz mūsu Zemes. Abām māsām šī uztvere bija neparasta, un Hedviga ilgi klusēja. Bet, kad Anete, kas iekšēji pārdzīvoja visu ļoti jūtīgi un intensīvi, pēc pirmā

apjukuma brīža bija jauno domu uzņēmusi, — viņa staroja.

"Vai es arī esmu mazs dabas brīnumiņš, — es?"

Apkampu abas: "Jā, arī tu Anete, un tu Hedviga, — arī jūs abas esat mīļi, ziedoši dabas brīnumiņi."

Kad staigājām pa mežu, tad spēlējām arī slēpšanos. Un prieki bija skaļi, kad viņas mani atrada. Kādu dienu redzēju mežmalā nelielā kaudzē sakrautus koka stumbrus. Atcerējos savu tēvu, kas mani bija iepazīstinājis ar līdzīgiem nozāģētiem kokiem, kad staigājām pa Iļģu mežu, netālu no Liepājas. Piegājām ar meitenēm pie koku kaudzes. Ievēroju, ka tie novietoti nesen, jo kluču gali bija "svaigi" un gada riņķi labi saredzami.

"Paskatīsim un saskaitīsim, cik gadu šiem kokiem, vai kāds jūsu vecumā vai vecāks", teicu meitenēm. Abām māsām šī sen zināmā lieta bija jaunums. Pastāstīju viņām, ka daba devusi līdz "dienas, t.i., gada grāmatu", jo katrs gads atzīmēts kokā ar jaunu apli. Kā Anete, tā arī Hedviga ar lielu interesi skaitīja dažiem kokiem viņu gadus. Abām meitenēm šādas pastaigas un vērojumi pēc mācību stundām ļoti patika un, pie vakariņu galda tās mēdza jūsmīgi stāstīt mātei par katras dienas jaunajiem "atklājumiem". Kādu vakaru, sacīdama "ar labu nakti", baroniete noskūpstīja mani un teica: "Paldies, Irmas jaunkundze, ka atbraucāt pie mums."

Kad uznāca kāda pelēka diena un ārā līņāja, kad par staigāšanu nevarēja būt runa, tad dažreiz stāvējām pie loga un raudzījāmies uz lietus pilieniem, kas tecēja gar stiklu. Daži savienojās un notecēja ātrāk. Teicu meitenēm, ka man patīk arī lietainās dienas, bērnībā esmu stāvējusi pie loga kopā ar tēvu, skaitot pilienus, un tikai vēlāk uzzināju, ka tēvs tādā veidā man iemācījis ātrāk skaitīt.

Pavadot drūmo dienu istabā, parādīju meitenēm dažādus vingrinājumu paņēmienus. Pastāstīju viņām kādu Andersena pasaku. Sākām izšūt kādu rokdarbu. Ņēmām palīgā fantaziju un zīmējām "gleznas" viņu mātei. Izgudrojām katra kādu pasaku un stāstījām to viena otrai. Atceroties skolā mācīto, iepazīstināju viņas ar lavīnām, geizeriem, vulkāniem, šļūdoņiem un morēnām.

Kad uzzināju par mikroskopu neļaiķa barona istabā, jautāju, vai to drīkst lietot. Liels pārsteigums bija abām mazajām baronesēm, kad tās ieraudzīja miriadu dzīvo orgsanismu, pulsējot vienā ūdens pilienā, pasmeltā no dīķa. Kādu citu dienu pastāstīju viņām, ko laikam varētu saukt par lielāko dabas brīnumu, proti to, ko saulstari veic zaļajās lapās. Arī par ūdenspiliena brīnumaino ceļojumu, apļošanu. Viņas uzzināja par šūniņām, kas vairojas daloties. Uzzināja, ka arī čūskas dēj olas, no kurām izšķeļas mazie čūskulēni.

Viņas uzzināja daudz, daudz par dabu un tās neizsmeļamiem brīnumiem.

Manuprāt, mācības stundas arī nebija meitenēm pilnīgi "sausas", jo man bija līdz Valdemāra Bonzela skaistā pasaku grāmata par Bitīti Maiju. Tā īstenībā bija pasaka pieaugušiem, ar dziļām domām un atziņām, kas lika apstāties un pārdomāt.

No minētās grāmatas tad arī rakstījām diktātus, analizējām teikumus, jo viela bija interesanta, saistīga. Maigi un ar aizkustinājumu bija tēlots, kā mazā bitīte savā jaunajā mūžiņā piedzīvo pirmo mēness nakti. Vēlāk kāda vecāka bite viņai saka: "Wir w i s s e n vom Leben nur wenig, aber f ü h l e n können wir die ganze Herrlichkeit der Welt". (Par dzīvi mēs zinām gaužām maz, bet mēs varam izjust pasaules bezgalo brīnišķīgumu).

Laiku pa laikam atbrauca kāds ciemiņš. Tas nozīmēja pārmaiņu ikdienā. Tādās reizēs Hübnera kundze palūdza arvien arī mani dzīvojamā istabā vai pie galda un mīļiem vārdiem mani iepazīstināja. Ievēroju, ka visi ciemiņi izturējās pret viņu ar sirsnību un cieņu.

Gadījās arī, ka baroniete lika iejūgt zirgus lepnos ratos, tādu kā ekipāžu, un aizbraucām vai nu uz Šķodu, uz apriņķa pilsētu Kretingu vai uz tālo Palangu. Vairākkārt ciemojāmies arī pie aptiekāriem Katerfeldiem. Tur es pirmo reizi satiku Alīdu Rūtenbergu, viņa ienāca istabā pilnām rokām margarietiņu. Mēs abas bijām no Liepājas, bet liktenim bija iepaticies, aizvest mūs abas uz Lietuvu, lai mēs tādā aplinku ceļā iepazītos. Jaunībā noslēgtā draudzība pastāv līdz šai dienai.

.....

Pēdējais skolas gads likās aizsteidzies ātrāk par visiem iepriekšējiem mācības gadiem. Kad mēs, skolnieces, pēc abitūrija saņēmām pēdējo liecību no direktora Reimera rokas, sirds bija pilna juceklīgu jūtu: bija laba sajūta, kā jau pēc paveikta liela darba, bet reizē arī kāds smeldzīgs žēlums, kāda asa sāpe par to, ka šī jaukā, siltā kopība ar klases biedrenēm, ar skolotājiem, kas bija turpinājusies astoņus gadus, pēkšņi būs pārrauta, pārtraukta.

Lielajā aulā pēc korāļa, direktora runas un svinīgā akta dažas abitūrientes raudāja. Arī es ar grūtībām valdīju asaras, sevišķi pēc direktora un klases audzinātājas sirsnīgiem nākotnes novēlējumiem. Reimera kungs spieda mums katrai roku, bet no klases audzinātājas saņēmām katra mīļu skūpstu.

.....

Irmas Dankeres vecāki,
Jānis un Gustīte Mandavi.

Irma ap 7 gadu vecumā,
pēc slimības, ar savu māti.

Irma, licejas skolniece,
16 gadu vecumā.

Brālēns Arturs Mandavs, amerikāņu karavīrs, kritis Francijā 1944. gadā un guldīts varoņu kapos Chartres.

Liepājas peldiestāde, Kūrparka tuvumā.

JAUNI CEĻI UN CEĻOJUMS

Man laimējās dabūt vietu Jēgera kundzes vadītās skolas kancelejā Toma ielā, netālu no savas bijušās skolas. Interesants šis papīru darbs birojā nebija, man nesalīdzināmi labāk patiktu nodarboties ar bērniem, kas ir dzīvs darbs, bet nopelnīt varēja labi.

Tajā laikā mana māmiņa bija pārcietusi smagu operāciju Brēma klīnikā, kas atradās Ūlicha un Vītolu ielas stūrī. Tur galvenais chirurgs bija Dr. Brēms. Toreizējos grūtajos laikos klīnikas rēķini bija lieli. Māmulīte, no slimnīcas atlaista, bija vārga un atlaba tikai pēc kāda gada. Arī rēķinus nokārtoja. Bija pagājis apmēram pusotra gada pēc skolas beigšanas, kad tantes Jūlītes vēstule no Hamburgas atnesa satraukuma pilnu ziņu: viņa griezās pie maniem vecākiem ar lūgumu, atļaut man paciemoties pie viņiem ilgāku laiku. Arī tēvocis Ansis bija lūgumam pievienojies, lai vecāki "aizdod" savu meitu. Es iekšēji biju spārnos, bet ne vārda nebildu.

Pēc dažām dienām, svētdienas rītā, tēvs ienāca manā istabā un apsēdās uz gultas malas. "Vai tu gribētu braukt"? viņš jautāja bez jebkāda ievada. Vienā mirklī es biju gultā sēdus un apmetu tēvam abas rokas ap kaklu. Tā bija atbilde bez vārdiem.

Tēvocis Ansis, kas bija nodarbināts "Hapaga" kuģniecības sabiedrībā, kārtoja manu ceļojumu, vecākiem nebija nekādu izdevumu. 1926. g. augustā es izbraucu no Liepājas ar "Gertrūdi", nelielu kombinētu pasažieru un preču kuģi. Šo savu pirmo ceļojumu es laikam nekad neaizmirsīšu. Es stāvēju uz kuģa klāja un māju saviem vecākiem vēl, un vēl, kaut nevarēju viņus vairs saredzēt. Kuģis peldēja lēnām pa ostas ūdeņiem, un es arvien vēl stāvēju turpat. Atcerējos savu bērnību. Tur biju staigājusi ar tēvu gar ostmalu un vērojusi kuģus. Bet, kad peldējām gaŗām mōlam, es mēģināju minēt, cik bieži gan biju sēdējusi mōla galā un ar ilgām, un tā kā ar skaudību izvadījusi kuģus,kas atstāja ostu un devās tālumā, — nu bija pienācis brīdis, kad es pati stāvēju uz kuģa, kas peldēs līdz apvārsnim un nozudīs aiz tā.

Kuģa kapteinis, tēvoča paziņa, tēvišķīgi rūpējās par mani pa visu ceļojuma laiku. Viņš man patika, bija staltā augumā, plecīgs, gaišām acīm un vēl gaišākiem matiem, kas īpatnēji kontrastēja ar viņa saulē iedegušo seju. Viņa kundze, kas bieži pavadīja savu vīru ceļojumos, bija tikpat liela auguma, glīta gaišmate, drusku vīrišķīgu gaitu un kustībām, sieviete, kādu iedomājos valkīru.

Neatceros vairs, cik ilgu laiku kuģošana pa mūsu jūru paņē-

ma, bet nešaubīgi zinu, ka tā bija viena vienīga liela bauda, ko uzņēmu sevī ar acīm, sirdi un visām jūtām.

Kuģa pirmā piestāšanās vieta bija Štolpmünde, kur kopā ar pilsētu Štolpi bija neliela kūrvieta, parks, soli, kopti ceļi, paaugstinājums mūziķiem un dejas grīda. Tā kā preču izkraušanas vai iekraušanas dēļ kuģis palika Štolpmündē pa nakti, kapteinis uzaicināja nedaudzos pasažierus apskatīt pilsētu un pavadīt vakaru pēc savas patikas. Mani kapteinis un viņa kundze paņēma savā paspārnē, aicinot līdz stūrmaņa jauno palīgu, kas, kā drīz izrādījās, bija labs dejotājs. Kapteiņa kundze ieteica man pasūtināt "Apfelkuchen mit Schlagsahne", padoms, kam labprāt paklausīju, jo ābolkūka ar putu krējumu bija neapšaubāmi gardums.

Interesanti bija izbraukt cauri kanālim, kas savieno Baltijas jūru ar Ziemeļjūru. Toreiz to vēl sauca par "Kaiser Vilhelm Kanal", tagad par "Nord — Ost Kanal". Pasažieŗi pastaigājās pa kuģa klāju vai sēdēja ērtos krēslos un sauļojās, daži vēroja kanāļa slīpos, ar zāli apaugušos krastus, kur šur tur gulēja vīrieši mazās grupās. Kapteinis teica, tie esot "Sonnenbrüder", saulesbrāļi, un līdzinoties bibliskām lilijām uz lauka, jo ne sējot, ne pļaujot, bet Debestēvs viņus uzturot. Man patika viņa humors, labprāt klausījos viņa asprātībās ne vienu reizi vien.

Ziemeļjūrā iepeldot, laiks strauji mainījās un sāka pūst nepatīkami asi vēji, ar ko šī jūra pazīstama visiem jūrniekiem. Vēja stiprums ātri pieņēmās. Man ieteica palikt savā kojā arī pa maltītes laiku. Kapteiņa kundze apgādāja mani ar tēju un sausiņiem. Pa kuģi, kas stipri šūpoja, viņa kustējās kā vecs jūras vilks. Naktī vētra pieņēmās vēl lielākā stiprumā, tamdēļ laikam kapteinis ienāca vairākkārt mani apraudzīt. Tā kā nebiju nekādu smagu barību baudījusi, tad arī nevajadzēja jūras dieviem upurēt. Gulēju savā kojā vaļējām acīm un raudzījos ārā naktī pa savas kabīnes apaļo logu, ko jūrnieki sauc par buļļa aci. Ko es redzēju, bija kas neparasts: nelielais kuģis, kas stipri šūpojās pa sabangoto jūŗu, atstāja tādu iespaidu it kā mēness pie debesīm dejotu traku polku, te viņš izzuda no redzes aploka, te pēkšņi ielēca atpakaļ. Par šo ainu bija negribot jāsmejas.

Nākošās dienas vidū vētra sāka rimties, bet viļņi vēl bangoja. Uz vakara pusi izgāju uz klāja. Kāds mežonīgs skaistums visapkārt! Kāds dabas spēks un varenība! Viļņi putās, un ūdens neredzētā krāsā.

Domāju, ka cilvēki, kas mīl jūru, saklausa kā viļņu vienmērīgajā šalkoņā, tā arī vētras laikā radīšanas pirmatnējos elpas vilcie-

nus, dabas sirdspukstus. Saskata to arī paisumā un bēgumā, tāpat saullēktā un saulrietā.

Iepeldējām Hamburgā ar nokavēšanos. Galvenais bija, ka tante un tēvocis mani sagaidīja. Tanti biju redzējusi pirms pusotra gada, kad viņa bija Liepājā uz vecmāmiņas bērēm.

Tēva māsa Jūlīte un tēvocis Ansis dzīvoja pilsētas centrā, "Unter den Kolonaden", tuvu pie Alsteres upes, kur uz nelielās pussalas atradās Alsteres paviljons, kas bija plašs restorāns, kafejnīca, kur ikdienas notika pēcpusdienās koncerti.

Plato ielu, kas gāja gar šo vietu, sauca "Jungfernstieg". Satiksme tur bija liela. Pēc manas klusās, kā sapnī snaudošās Liepājas šī toreiz aptuveni divu miljonu lielpilsēta mani mulsināja. Bet mīļā tante, kas varbūt bija izjutusi kaut ko līdzīgu, kad priekš gadiem šurp bija pārcēlusies sakarā ar tēvoča paaugstināšanu darbā, mani laikam saprata un iepazīstināja vispirms ar "citu" Hamburgu: ar skaistām, klusām vietām, bez steigas un skaļuma. Mēs priekšpusdienās daudz pastaigājāmies. Man patika ar augstiem, kupliem kokiem apstādītais ceļš, kas stiepās, nezinu cik kilometru, gar Alsteres upi. Starp kokiem atradās soli, bet lēzenā nogāze no ceļa līdz upei bija apdēstīta zemiem rožu krūmiem, tas bija neaprakstāmi skaists skats: rozes un atkal rozes, cik tālu acis sniedzās.

Alstere dalās divās upēs: ārējā un iekšējā Alsterē, kas aiz Hamburgas ietek lielajā Elbes upē. Vairākkārt esmu sēdējusi Alsteres paviljona ārpusē pie galda zem milzīga saulessarga gan ar saviem radiem, gan arī ar jauniem paziņām. Skats sniedzas pāri ūdeņiem, kur peldēja toreiz populārās kanulaivas, piekrautas daudziem spilveniem.

Tēvoča darba kollēgam bija dēls un meita, Heincs un Hilde, dažus gadus vecāki par mani, viņiem arī piederēja kanulaiva, tā kā arī man iznāca nereti peldēt viņu laivā pa Alsteres ezeru. Vai man, liepājniecei, varēja būt lielāks prieks kā šūpoties pa ūdeni ! No ezera varēja tālumā redzēt Hamburgas varenās Miķeļbaznīcas torni.

Jo vairāk nedēļu aizritēja, jo labāk iedzīvojos jaunajos apstākļos. Hamburgā arī pirmo reizi pacēlos gaisā. Šo prieku man sagādāja tēvocis, kad atceļā no kādas izstādes aizbraucām uz kādu laukumu, kur atradās dažas nelielas lidmašīnas, ar kuŗām par pāris markām vizināja tūristus divdesmit minūtes pāri pilsētai.

Ciemošanās laikā Hamburgā piedzīvoju arī paisumu un bēgumu. Tas bija izbraukumā uz Blankenēzi, uz kurieni hamburģieši mēdz izbraukt pie upes, kā rīdzinieki izbrauc uz jūrmalu. Blankenēzē un citās līdzīgās vietās atrodas glītas vasarnīcas, ģimeņu mājas,

kopti parki un plaši zālāju laukumi, bet staigāt pa tiem nedrīkstēja. Uzraksts uz plāknes atgādināja: Kas savu zālāju mīl, tas to saudzē.

Pie upes krasta cilvēki staigāja vai sauļojās. Sauļoties vācu valodā ir "sonnen", bet viņu dialektā "sulen". Interesanti bija dzirdēt, ka ziemeļvācu dialekts bieži atgādina angļu vārdus, piemēram, stādus viņi izrunā Planten, kā angļi "plants". Arī ūdeni viņi nesauc par "Wasser", bet "Watter".

Nevaru apgalvot, ka par Elbes krastu būtu bijusi sajūsmināta, ko pieklājīgi slēpu no Hildes un Heinca. Kad pēc paisuma ūdens bija atkāpies, krasts gan neizskatījās pievilcīgs, tur gulēja visādi atkritumi, atskalotas skārda bundžas, koka un papīra atliekas un līdzīgas lietas. Arī smiltis nebija salīdzināmas ar manas Liepājas baltajām, tīrajām smiltīm; tās bija neglīti brūnas.

Īpatnība ir Hamburgas "Fleeten", tas ir vārds, kam nav burtiska tulkojuma. Tas ir iekšpilsētas šauru kanāļu tīkls, savienots nelieliem tiltiņiem kājniekiem. Kad gājām ar tanti uz Zivju tirgu, tad pārlaipojām pāris tiltiem. Pa kanāļiem peld tikai laivas ar precēm. Bet, tā kā kanāļiem sakars ar Elbes upi, tad bēguma laikā tiem ļoti zems ūdens līmenis.

Tante Jūlīte bija laba saimniece un prata arī gatavot hamburģiešu iecienīto zušu viru, kas tiešām lieliski garšoja.

Kādu priekšpusdienu aizbraucām uz ostu apskati. Pievienojāmies tūristu grupai, lai ar kuģi izbrauktu Hamburgas ostas. Redzējām vairākas, bet neatceros to vārdus. Pavadonis daudz stāstīja: Hamburga esot lielākā osta Eiropas kontinentā, bez tam brīvosta, kur kuģiem nav jāmaksā muita, iemesls, kas pievelkot kuģus kā ar magnetu. Ja pareizi atceros, pilsētas tapšanas sākumi ir no devītā gadsimta, tad tur bijis uzcelts kāds cietoksnis, lai aizsargātos no ziemeļu iebrucējiem. Laikam tai pašā gadsimtā kāds valdnieks uzcēlis pirmo baznīcu, un no tās vietas sākusies ziemeļzemju evaņģelizācija.

Laika tecējumā bijām vēl aizbraukuši uz Neištati, Vandsbeku un Altonu, pēdējo var saukt par Hamburgas dvīņu māsu, tā guļ Elbes labajā krastā. Tā esot izaugusi no maza zvejnieku ciema, kādreiz piederējusi pie Dānijas un kādā karā nodedzināta. Altona ērti un ātri sasniedzama ar vilcienu.

Kad bija apritējis kāds gads, tante griezās pie maniem vecākiem ar lūgumu manu ciemošanās laiku pagarināt, izkaulējot arvien par jaunu dažus mēnešus klāt, tā ka beidzot sanāca pāri par divi gadiem. Biju iepazinusi plašo pilsētu ar visām tās ievērojamām vietām. Bieži devos uz Gleznu galeriju, Mākslas mūzeju vai arī uz

kādu no lielajiem modes namiem, lai papriecātos par skaistiem tērpiem. Lielākais modes salons piederēja jūdu ģimenei Karštatiem, tas bija sešu stāvu namā, gaumīgi un eleganti iekārtots.

Mākslas akadēmija toreiz bija vēl jauna, tur esmu pavadījusi neskaitāmas stundas. Mākslas kollekcijas sāktas tikai kaut kad deviņpadsmitajā gadsimtā. Apbrīnu vērtas bija arī turienes grafikas.

Staigāju pa vairākām baznīcām, apbrīnodama altāŗa gleznas no četrpadsmitā un piecpadsmitā gadsimta. Mūzejā bija baroka laikmeta gleznas, kā arī toreizējo jauno ekspresionistu gleznas. Mans tēvocis augstu vērtēja slaveno vācu meistaru Korinta, Lībermaņa un Feuerbacha gleznas. Pēdējā populārākā glezna ir "Parisa spriedums", kur Pariss redzams triju grāciju vidū. Hamburga, tāpat kā arī citas pilsētas, glabā gadsimteņu vecus mākslas darbus, tos var atrast ne tikai mūzejos un baznīcās, bet arī pilīs.

Pilsētā atradās arī vairāki plaši laukumi, no kuŗiem atceros tikai Apīņu tirgu, kas bija Nikolaja baznīcas tuvumā. Plašs bija arī Zosu tirgus un kāds laukums pie rātsnama.

Nav aizmirsies brauciens uz Helgolandi. Kādā reti saulainā dienā (hamburģieši nemēdz iziet no mājas bez lietussarga) devāmies ar kuģi jūrā gar Elbes zaļajiem krastiem un gar dažām saliņām. Brauciens pa jūru bija man liela izprieca. Helgolande būtībā ir divas salas, ko līdz tam nezināju. Mazākā salā esot tikai kāpas. Tur nepiestājāmies. Kad tuvojāmies lielajai sarkanu klinšu salai, tā īpatnēji izcēlās pret zilajām debesīm. Vēlāk redzējām, ka klintīm ir dažādas formācijas, tāpat arī alām. Lēzenā pludmale atradās tikai vienā salas pusē, kur arī pastaigājāmies, bet tā bija ļaužu pieblīvēta, un tamdēļ nepatika. Pēc ieturētām pusdienām iegriezāmies baznīcā un vēlāk apskatījām savdabīgo mūzeju, kā arī akvāriju.

Kādu citu dienu tēvocis aizveda mani uz Elbes samērā vēl jauno tuneli, kas rakts 1919. gadā. Tas man bija interesants piedzīvojums. Likās savādi domāt, ka virs galvas tek varenā Elbes upe. Tunelī bija gaiši kā dienā, jo gar gaišām sienām dega neskaitamas spuldzes. Tuneļa vidū brauca smagās mašīnas, bet satiksme nebija liela. Sānos bija ietves kājniekiem.

Visinteresantākā vieta bija zooloģiskais dārzs Štelingenā, uz kurieni tikām gaŗākā braucienā ar ielas dzelzceļu. Minētais dārzs bija dibināts priekš kādiem simts gadiem. Hamburga ne bez iemesla bija lepna ar savu zvēru dārzu, jo tas bijis pirmais tādā veidā, kur dzīvnieki nebija iesprostoti krātiņā, bet atdalīti platiem, dziļiem grāvjiem, kas pildīti ar ūdeni. Bija vēl arī citi veidi: daždažādas dzīvnieku sugas varēja brīvi kustēties lielajos plašumos. Vēlākos

gados šāda veida zvēru dārzi kopēti arī citās zemēs. Tēvocis bija lielisks pavadonis un priecājās, ka varēja man kaut ko paskaidrot.

Mūsu apmeklējuma laikā Štelingenā kāda arabu trupa ar kamieļiem un zirgiem demonstrēja dažāda veida dresūras un arī apbrīnojamu jāšanas mākslu.

Kādā vasaras mēnesī pilsētas avīze atgādināja iedzīvotājiem, ka pēc dažām dienām botāniskā dārzā uzziedēšot retā Victoria Regia. Arī mēs aizbraucām apbrīnot karalisko ziedu, kas zied reti un ne ilgāk par divdesmit četrām stundām. Zieds, apmēram plaukstas lielumā, gulēja uz platās lapas kā uz paplātes. Nekad vēlāk neesmu to redzējusi, kaut tā bija arī botāniskajā dārzā Rīgā.

Reiz kādā pastaigā ar Hildu viņa jautāja man, vai esmu paguvusi iepazīties ar Līneburgu. Pēc manas negātīvās atbildes viņa teica, ka es nedrīkstot atstāt Hamburgu neredzējusi Līneburgu. Norunātā dienā viņa piebrauca kopā ar brāli, un mēs devāmies uz staciju.

Līneburgas plašumi atrodas Lejassaksijā starp Elbes un kādu mazāku upi. Bija uz rudens pusi, un virši bija pilnos ziedos. Cik vien tālu skats sniedzās, visa zeme bija pārklāta violeti iesārtiem ziedu paklājiem. Man šāds dabas skats bija tikpat skaists, cik neparasts,— jūdzēm tālu ziedošā zeme, lielais klusums un vientulība. Tas bija jūtams lielpilsētas pretstats.

Visa diena pagāja gandrīz tikai staigājot un klejojot. Mēs paveicām tālus atstatumus. Viršu starpā auga kadiķu krūmi, līki bērzi un dažās vietās redzējām ozolīti, zemzarīti. Ceļā satikām aitu barus, es biju pārsteigta redzēt ganiņus, vecus vīrus. Mani pavadoņi ar viņiem parunāja, bet man viņu dialekts bija tik svešs kā ķīniešu valoda. Interesanti bija uziet ceļā "die Hühnengräber" kapus, par ko bija mācīts skolā. Lielie akmeņi bija apsūnojuši. Viņu sirmo vecumu vairs nezinu.

Pārnakšņojām Līneburgas pilsētā kādā privātā pansijā, kuŗas saimniece bija pazīstama Hildes un Heinca vecākiem. Nākošajā dienā gājām pētīt pilsētu. Netālu redzējām kādu pazemu kalnu, kur stāvēja pils. Heincs zināja stāstīt, ka Līneburga ir ļoti veca un bijusi stipri izpostīta trīsdesmit gadu kaŗā. Raksturīgi vecām pisētām ir tirgus laukumi ar aku un tuvumā rātsnamu. Mājām ap tirgus laukumu bija ziedošas gerānijas ārpusē pie logiem, kas piešķīra ainai tipisko mājīgumu. Ilgāk uzkavējāmies dažās baznīcās, bet neatceros kādā stilā tās bija celtas. Līneburgas viršu klajumi padarīja bagātāku manu pieredzi.

Būtu jāatzīmē, ka Hamburgai ir skaista atdusas vieta aizgājē-

jiem. Reiz aizbraucu tantei līdz uz Olsdorfas kapsētu, kur viņa apmeklēja kāda paziņas kapu. Sevišķi patika ieeja, plašs laukums, apstādīts kokiem, krūmiem un puķu dobēm ap strūklaku. Visapkārt soli, tā vieta atgādināja parku.

Šeit jāpiebilst ka tante Jūlīte aizgāja mūžībā 1937. gadā, vienu gadu pirms manas māmiņas. Tante atdusas Olsdorfā, māmulīte Liepājas Vecajos kapos. Tēvocis piedzīvoja vēl Otro pasaules karu. Viņš gājis bojā laikam kādā no smagajiem gaisa uzbrukumiem pilsētai.

Nezinu, vai uzlidojuma laikā bojāta, varbūt pat iznīcināta universitāte. Divus sēmestrus studēju tur filozofiju, Hildes mudināta, viņa pati studēja medicīnu. Universitāte bija jauna, dibināta tikai 1919. gadā tāpat kā Latvijas universitāte Rīgā un arī kā Lāčplēšu kara ordeņa dome. Studentu skaits manā Hamburgas laikā nebija liels, tāpat fakultāšu skaits bija mazs. Cik atceros, bija tikai medicīnas, filozofijas, dabas zinību un juridiskā fakultāte. Mani interesēja valodas un literātūra, bet tām vēl katedru nebija.

Man nekad neradās izdevība apmeklēt Hamburgu pēc Otrā pasaules kara, kaut gan esmu bijusi kopā ar savu vīru dažādās pilsētās uz dažādām sanāksmēm, arī ar referātiem nometnes laikā. Bet man ir kādas statistiskas atzīmes, kur par Hamburgas zaudējumiem Otrā pasaules karā ir teikts sekojošais: "Septiņu uzlidojumu reizēs 1943. gada jūlijā un augustā tika nonāvēti pāri par piecdesmit tūkstoš iedzīvotāju, iznīcināti 53% no Hamburgas pilsētas un 60% no slavenās ostas."

Aiz skaitļa 50.000 stāv cilvēki, kādreiz d z ī v i cilvēki. Viņu starpā bērni, jaunatne, kuŗu neizdzīvotā dzīve iznīcināta dzīves ziedonī. Šie skaitļi attiecas tikai uz v i e n u pilsētu. Franči saka: "C'est la guerre! " Tas ir karš.

I. Dankere ar savu māmulīti, 1931. g. Liepājā.

ATKAL LIEPĀJĀ

1928. gada rudenī no Hamburgas atgriezos Liepājā ar vilcienu, pārsēžoties Berlīnē. Starp pārsēšanos bija trīs stundas laika. To es izmantoju un aizbraucu uz zooloģisko dārzu. Tas bija plašs, un es nedabūju visu apskatīt, bet man ļoti patika koptās ejas ar statujām gar malām. Vairāk mani interesēja iela pilsētas centrā, ko sauca "Unter den Linden" — zem liepām. Biju ļoti vīlusies, — koki mazi, neizskatīgi. Dabiski, ka salīdzināju tos ar savu Liepāju. Tirgus iela Jaunliepājā, kur pagāja mana bērnība, arī bija apstādīta liepām, bet tās gan bija ko redzēt.

Hamburgā tante bija sapirkusi un iedevusi man līdz divus kofeŗus ar drēbēm, kurpēm, adītām lietām un skaistu, smalku veļu. Mani vecāki bija laimīgi, ka meita atbrauca sveika un vesela mājā.

Jau nākošajā dienā aizgāju uz jūŗas krastu un līdz mōlam, staigāju pa vecajām pazīstamām parka takām skaistajos apstādījumos un, likās, ka bērzu plīvojošie zari mani sveicinātu. Biju atkal mājā! Un sirdī iedegās silts prieks.

Aiztecēja nedēļa pēc nedēļas, un man neveicās atrast darbu. Tas mani nospieda. Tā saucamo "inteliģento bezdarbnieku" skaits bija liels. Negaidot, pārsteidzoši nāca kāds savāds notikums. Negribu minēt ne personu, ne vietu, ne pilsētas nosaukumu.

Lielajā bezdarba laikā mans tēvs nejauši bija saticis kādu paziņu, ar kuŗu nebija ticies kopš gadiem. Tēvs atveda viņu un viņa dēlu uz mūsu dzīvokli parunāties. Sēdējām visi dzīvojamā istabā. Māte lūdza man atnest tēju.

Svešais ciemiņš bija vecāks par manu tēvu, mazāka auguma, drukns un runīgs. Bija atbraucis uz Liepāju veikala darīšanās, bija tirgotājs ar lielu veikalu paša namā, nevarot žēloties par grūtiem laikiem, veikals būšot jāpaplašina. Viņa dēls sēdēja klusēdams. Viņam nebija nekādas līdzības ar tēvu: gaŗš augumā, izstīdzējis un tievs, neveiklām kustībām, kaut kā savādi ģērbies, un viņa pirksti man atgādināja zirnekli. Abi uzturējās Liepājā ilgāk nekā paredzēts, apciemoja mūs biežāk, atnesa vīnu, labus uzkožamos, mātei un man šokolādi. Kad tēva paziņa atgriezās savā dzīves vietā, viņa dēls vēl palika un nāca ciemos ik dienu. Turpināja nest mums visādus labumus, bet sēdēja kā mēms. Mātei un man viņš bija galīgi apnicis.

Tad nāca pārsteigums. Kādu vakaru mans tēvs ienāca manā istabā, apsēdās lielajā krēslā un sāka ar mani runāt. Teica, ka viņa

paziņa aizbraucot lūdzis, lai viņš "sagatavojot" savu meitu, ka viņa dēls bija ar lielu stostīšanos lūdzis tēvam manu roku.

Es neticīgi raudzījos uz tēvu:

"Manu roku? Mani viņš grib precēt? Vai esmu ar viņu kādu teikumu pārmainījusi? Ne viņš pazīst mani, ne es viņu, man nav arī ne mazākās vēlēšanās viņu tuvāk iepazīt."

Tēvs bija nopietns un teica: "Mans paziņa man sacīja, ka norakstīs vienu namu uz tava vārda, kur arī mēs ar māti varēšot dzīvot, pirks tev kažoku, visu, ko vēlies un— — —"

Iekritu tēvam teikumā: "un dēls nesīs mani uz rokām, lai es iepītos zirnekļa tīklos."

Mans tēvs joprojām palika nopietns: "Nepārsteidzies, Irmiņ, manta nav smādējama, dzīve turībā ir vieglāka nekā bez tās."

Es piegāju pie tēva, iesēdos viņam klēpī kā bērnībā, uzliku galvu uz tēva pleca, un man gribējās raudāt: "Vai tamdēļ, ka nevaru atrast darbu un pelnīt, tu gribi mani izprecināt? Vai patiešām gribi, lai tava meita iemaina sevi pret namu un kažoku? Vai tu gribi, lai es sevi pārdodu?"

Mani pārņēma žēlums pašai par sevi, un asaras sāka plūst. Tēvs mierināja mani kā mazu bērnu, glaudīja man galvu un rokas:

"Irmiņ, beidz raudāt, neviens nepiespiedīs tevi darīt, ko tu negribi, tā ir tava brīvā izvēle, tev nav jāsteidzas ar precībām, esi vēl jauna. Un būs arī maizes rieciens mūsu ģimenē kā līdz šim, kaut varbūt drusku plānāks. Un par sevis pārdošanu tu man vairs nemuldi."

Ar šiem tēva vārdiem pārsteiguma pilnais gadījums beidzās.

Ar dažām bijušām skolas biedrenēm, kas nedzīvoja vairs Liepājā, es uzturēju kontaktu ar vēstulēm. Arī ar Veltu Teriņu, kuŗai biju žēlojusies par bezdarbu. Viņai bija labi atalgota vieta kādā turīgā ģimenē Rīgā. Viņa atbildēja, lai braucot uz galvas pilsētu, kur izredzes tomēr lielākas. Sākumā es varēšot dzīvot pie viņas māsas Zentas, ko pazinu. Aprunājos ar vecākiem. Viņiem bija tā kā žēl, ka es pēc divgadīgas prombūtnes atkal atstāšu māju, bet tomēr neliedza man braukt. Tas bija sākums citam dzīves posmam. ———

RĪGĀ

1930. gada vasarā kādā sestdienas pievakarē iebraucu Rīgā. Velta un Zenta sagaidīja mani stacijā. Veltai svētdiena bija brīva un viņa atnāca pie māsas, lai pavadītu dienu ar mani un iepazīstinātu mani ar mūsu galvaspilsētu.

Man patika Bastejkalna jaukie apstādījumi un daudzie soli koku starpā, kur varēja sēdēt un parunāties. Patika stāvēt un raudzīties uz laivām, kuŗās rīdzinieki pavadīja dažas svētdienas stundas, airējot rāmajos kanāļa ūdeņos, kas tecēja gar zaļi apaugušiem krastiem. Un vecpilsēta ar savām šaurajām, īpatnējām ielām, sen pagājušo laiku liecinieces! Patika Kaļķu iela ar daudzajiem veikaliem un skaistajiem skatulogiem, kas lika apstāties, lai apriecinātu acis ar izliktajām precēm, drēbēm, kurpēm, rotas lietām un skaisti sakārtotiem ziediem puķu veikalos. Bijām mūzejā Pulveŗa tornī. Sēdējām jaukajā parkā pie strūklakas iepretim operai.

Lai gan pilsēta vēl nebija tik izveidota un izdaiļota kā pēdējos patstāvības gados un arī Brīvības piemineklis vēl nepacēlās savā vietā, — Rīga tomēr bija skaista. Un tīra.

Pagāja nedēļa, pagāja mēnesis. Katru dienu skatījos avīzē sludinājumus, katru dienu aizgāju vai aizbraucu uz kādu adresi, cerībā beidzot atrast vietu, atrast darbu. Mans optimisms saruka tāpat kā nauda manā plānajā maciņā. Uzgāju kādu ēdiena izsniegšanas vietu, kur par 10 santīmiem varēja saņemt bļodiņu zupas ar paprāvu maizes šķēli. Ilgāku laiku iztiku ar vienu maltīti dienā. Pagāja vēl kāds mēnesis. Biju ļoti noliesējusi. Labā Zenta juta, ka mani līdzekļi ir galā. Katru vakaru, kad viņa pārbrauca no darba, viņa sāka apgādāt mani ar kārtīgām vakariņām un deva naudu braukšanai.

"Gan darbu atradīsi, tikai galvu augšā, kad pelnīsi, atdosi."

Parāds bija svešs jēdziens vecāku mājā, un es jutos kā ubaga dāvanu saņēmusi. Bet, kad manas cerības bija noslīdējušas uz nulli, tad nāca pagrieziens.

Kādu vakaru atskrēja Velta. Viņa bija bez elpas, iemetās krēslā un sauca:

"Nu tev darbs būs rokā!"

Tad, elpu atvilkusi, mierīgāk pastāstīja: "Mana kundze jautāja, vai es zinot kādu jaunu skolotāju, viņas paziņa meklējot mājskolotāju savai 14 gadu vecai meitai. Bet pirms mana kundze tevi ieteic, viņa pati gribētu tevi satikt un ar tevi runāt."

Nākošajā dienā devos uz uzdoto adresi Valdemāra ielā. Māja bija lepna. Tik plašu ieejas priekštelpu nebiju vēl redzējusi. Tur sēdēja šveicars un jautāja, pie kā es vēlētos iet. Viegli atradu norādīto dzīvokli un piezvanīju. Man bija mugurā tantes dāvātais kostīms un mežģinu blūzīte, kas man lieliski piestāvēja, tamdēļ jutos labi, bet nevaru noliegt, ka biju mazliet satraukta. Kad istabene glītā, baltā priekšautiņā atvēra durvis, tūliņ nāca arī Velta un ieveda mani pie savas dižciltīgās krievu kundzes. Tā bija neparasti skaista sieviete elegantā tērpā, laipni sniedza man roku. Istabene atnesa tēju sudraba kannā un, kamēr mēs baudījām smaržīgo dzērienu, viņa ar sievietes laipno, neuzbāzīgo diplomātiju uzzināja par mani visu, ko gribēja zināt.

Priekšnoteikums jaunajā vietā bija pilnīga vācu valodas prašana, labas zināšanas krievu, franču un latviešu valodā, arī skolas priekšmetos. Mūsu saruna risinājās krievu valodā, bet pa starpām kundze iepina kādu franču teikumu, uz ko es, protams, reaģēju. Viņa likās apmierināta, teica ka sazināšoties ar savu paziņu un ka Velta informēšot mani, kad stādīties priekšā Kruglova mājā.

Atstāju skaisto māju un skaisto kundzi ar pretrunīgām jūtām, ar cerību un šaubām. Kādu vakaru pēc pāris dienām Velta atkal klāt māsas dzīvoklī: tad un tad jāiet uz Kruglova māju, un iedeva man adresi. Noteiktā dienā un laikā biju māju atradusi. Tā man nepatika nemaz, t.i., no mājas neko daudz neredzēju, jo tā bija ieslēgta kā cietums ar necaurredzamu augstu sētu. Kad piezvanīju, kāds paskatījās pa logu, un vārti automatiski atvērās. Durvis atvēra kalpone savādā izskatā: viņai bija ļoti šaura piere, deguns tā kā iespiests un acis neparasti tuvu viena otrai. Negribot man prātā pazibēja Darvina teōrija. Un reizē iedzēla kāda sāpe, ka šim cilvēkam lemts iet savu mūžu pa pasauli tādā izķēmotā izskatā.

"Es esmu Ļena", viņa teica un atvēra kādas istabas durvis. "Lūdzu šeit".

Es iegāju grezni iekārtotā telpā augstiem griestiem. Nepaguvu pārlaist acis pār paklājiem, gleznām, kroņlukturi, kad pa pretējām durvīm ienāca Kruglovs ar kundzi un meitu. Mēs abas ar meitu saskatījāmies un instinktīvi pasmaidījām. Es zināju no pirmā mirkļa, ka es meiteni iemīlēšu. Viņa kaut ko jautāja tēvam, viņš pamāja ar galvu, un meitene piesteidzās man klāt, apkampa mani ap vidu un teica: "Es esmu Zīna, kā tevi sauc un tavu tēvu?"

Kad biju to pateikusi, iekšēji iepriecināta par viņas jauko dabiskumu, viņa sacīja: "Tātad Irma Ivanovna."

Mēs visi apsēdāmies, un sākās kaut kas līdzīgs mazam eksā-

menam no Zīnas tēva puses. Kruglova kundze sēdēja klusēdama. Gala rezultāts: es varēju nākošajā dienā ierasties savā jaunajā darba vietā. Man bija tik labs garastāvoklis, ka būtu varējusi noiet līdz Zentas dzīvoklim dejas solī vien.

KRUGLOVA MĀJĀ

Man tur bija sava gaumīgi iekārtota istaba augstiem griestiem, skaisti tapsētām sienām, lieliem maigi violetiem fantazijas ziediem. Vienā telpas kaktā stāvēja milzīgs spogulis, kas lielo telpu vēl palielināja. Platā gulta atradās pie iekšējās sienas, kur bija arī durvis uz Zīnas istabu. Pie viena no abiem logiem stāvēja smags rakstāmgalds, uz kuŗa es tūliņ uzliku vecāku foto uzņēmumu, ko biju paņēmusi līdz. Pie sienas karājās oriģināl gleznas, pāris vietās nolikti svaigi ziedi kristalla vāzēs. Uz tik plašu un skaisti iekārtotu telpu nebiju cerējusi, tas bija patīkams pārsteigums. Bet vēl lielāks pārsteigums bija neparasti labs atalgojums. Pirmās dienas vakarā aizrakstīju gaŗu vēstuli saviem vecākiem. ———

Zīna apmeklēja privāto krievu ģimnaziju. Manos pienākumos ietilpa viņu ik rītu pavadīt uz skolu un iet viņai pretim pēc stundām. Šīs pastaigas man bija ļoti pa prātam. Zīna bija meitene ar gaišu prātu, apķērīga un ar iedzimtu inteliģenci. Viņai piemita aktrises talants, viņa prata arī ar īstu humoru atdarināt paziņu kustības un īpatnības. Mēs abas lieliski sapratāmies un sadraudzējāmies. Biju aizkustināta, ar kādām dziļām jūtām viņa man pieķērās. Kamdēļ, to uzzināju vēlāk.

Zīna bija arī mūzikāla un labas balss īpašniece. Viņas tēvs, Fjodors Stepanovičs, savas meitas dotības veicināja, bija atradis labu dziedāšanas skolotāju, kas nāca divas reizes nedēļā mājās. Tā bija kupla, reprezentābla dāma ar krūšu kurvi klavieŗu apjomā. Klausoties Zīnas dziedāšanas mēģinājumos viņas skolotājas pavadījumā uz klavierēm, kas skanēja pa visu māju, vairums dziesmu pielipa arī man. Zīnas mīļākā dziesma bija skumīgā meldija par baltajām akācijām.

Pēc dažām nedēļām nāca notikums, kas lika man iekšēji nodrebēt. Kad es atgriezos no pastkastītes, Zīna sēdēja manā gultā ar atsegtu muguru, tā bija pārklāta asiņainām svītrām. Es pieskrēju klāt, notupos uz ceļiem viņas priekšā un raudzījos viņas sejā, kas bija kā satūkusi, un asaras ritēja sīkā straumītē pa viņas vaigiem, bet neviena skaņa nenāca pāri viņas lūpām. Turēju viņas drebošos pirkstus savās rokās.

"Zīna, dušeņka, kas noticis? Vai tev kāds uzbruka?"

Atbildes vietā viņa aplika savas rokas man ap kaklu un lūdzās:

"Neatstāj mani, neaizej arī tu, paliec pie manis, lūdzu, paliec! " Un pēc brītiņa: "Aizmirsu vakar iemest tēva iedoto vēstuli

pastkastē, viņš to nupat atrada un sapēra mani, kā parasti, ar nagaiku (pātagu)".

Man bija grūti ticēt tam, ko dzirdēju, un man bija daudz jautājumu, bet es klusēju. Zīnai vajadzēja nomierināties, vajadzēja palīdzības. Noglaudīju viņas galvu, ieliku viņu gultā visā garumā, no medicīnas kastes vannas istabā sagatavoju remdenu kompresi, atšķaidītu ar borūdeni, uzliku viņai to uz muguras, lai sarkanzilganie pampumi gar brūcēm zustu, virs tā uzklāju palagu, tad segu. Pie viņas aukstajām kājām pieliku siltu gumijas maisiņu. Nosēdos pie viņas, klusēju, glāstīju viņas vaigu, glaudīju rokas. Vēlāk uzmanīgi nosusināju viņas muguru un uzbēru dermatola pūderi uz pušajām vietām.

"Vai tagad ir labāk?" jautāju, notupusies atkal ceļos pie viņas.

"Labi", viņa teica, "tik labi, ka es tagad gribētu nomirt."

Šie vārdi no četrpadsmit gadīgās meitenes uzvandīja manas jūtas tā, kā vētra uzvanda jūru. Viņa paņēma manu roku, nolika to uz spilvena un ielika savu seju manā plaukstā.

"Paliec", viņa atkārtoja, "lūdzu, paliec, — ne tikai tagad, bet pavisam, arvien, neaizej no manis!"

Es viņu mierināju: "Jā, es te būšu, es palikšu ilgi, nebēdā, neatstāšu tevi. Tagad esi mierīga un mēģini iemigt."

Zīna aizvēra acis, viņas elpa kļuva dziļa un vienmērīga, un viņa iemiga. Neuzdrīkstējos izvilkt savu roku, lai viņu neuzmodinātu. Sēdēju uz paklāja pie gultas kādu stundu. Sēdēju un domāju. Domāju un salīdzināju. Šī bagāto vecāku meita, kas dzīvoja greznā mājā, valkāja labākās drēbes, gāja dārgā skolā, baudīja izmeklēti labus ēdienus, kas pazina tikai pārpilnību, tikai labklājību, patiesībā bija nabaga bērns, kas jāžēlo, jo jutās vientuļa, bija izsalkusi pēc glāsta, pēc mīlestības un maiguma.

Un atmiņā uzausa pašas bērnība vienkārši šaurajos apstākļos Jaunliepājas Tirgus ielā, dzīvoklī ar pieticīgām mēbelēm, ar iebraucāmo sētu, staļļiem, čigāniem, skursteņslauķi, vienroci ar leijerkasti, gada tirgu ar karuseli un cirku un citiem maziem priekiem, kas toreiz likās lieli, jo lielākus nepazinu.

Nepazinu!?

Man bija piederējis viss, kas padara bērna dzīvi gaišu, laimīgu un bagātu, manu vecāku mīlestība un viņu neierobežotais laiks veltīts man?

Ar laiku uzzināju vairāk par Kruglova mājas dzīvi, daļēji no Zīnas, bet lielāko tiesu no virtuves saimnieces Ļenas. Kad es priekšpusdienās, Zīnas skolas laikā, sēdēju savā istabā pie rakstāmgalda,

pie grāmatām vai pie kāda rokdarba un Ļ.ēna ienāca putekļus slaucīt, viņa tūliņ sāka runāt:

"Labi, ka Jūs, barišņa (jaunkundze) esat pie Zīnas un ka to bērnu mīlat. Agrāk viņa nāca pie manis, kad tēvs bija sitis. Bet es esmu vienkārša bāba, neglīts spoks. Pie mātes viņa neiet, māte saka, ja tēvs pēris, tad viņa būs to pelnījusi. Pirms jums, jaunkundz, ir bijušas vairākas skolotājas, bet tās drīz atkal šo trako māju atstāja. Kas var tādu dzīvi izturēt, kur tēvs sit savu bērnu ar pipku!. Es varbūt arī aizietu, bet tad Zīna būtu pilnīgi viena. Un man arī nav kur iet. Jums laikam ir mājas kur iet, bet jūs Zīnu mīlat un tamdēļ paliekat. Tas bērns ir laimīgs, ka Jūs šeit esat."

Es nesacīju ne vārda un nekad neko nejautāju. Citu reizi viņa runāja par Zīnas tēvu: "Es pazīstu Fjodoru Stepanoviču visilgāk, kad nebija vēl precējies. Apprecējās tikai, kad bija pāri četrdesmitiem, bet ņevestai (līgavai) vēl nebija 17 gadu. Tā neprata ne lasīt, ne rakstīt tāpat kā es, tad vīrs paņēma savai jaunajai sievai kādu pavecu skolotāju. Zīna piedzima pāris mēnešus pēc kāzām."

Lai pārtrauktu viņas runas straumi, es teicu: "Mīļā Ļena, mani tas viss maz interesē", un izgāju no istabas.

Pēc kāda laika uzzināju no Kruglova kundzes, ka viņas vīram ir pieaudzis ārlaulības dēls, kas studē Parīzē. Jo vairāk mēnešu pagāja, jo dīvainākas lietas pieredzēju. Reiz zvanīja pie vārtiem. Bez manis tikai Ļena bija pagraba virtuvē. Piegāju pie loga paskatīties. Tur stāvēja kāds noplucis vīrietis. Ieraudzījis mani, viņš pienāca tuvāk, un es redzēju, ka viņš līgojas un ar grūtībām noturas kājās; pilnīgi piedzēris.

"Māsa mājā?" viņš jautāja.

Neticīgi raudzījos viņā. Vai tas bija kundzes brālis?

"Nav mājā", es atbildēju. Viņš nolamāja mani nejaukiem vārdiem un aizstreipuļoja.

Ļena bija zvanu dzirdējusi un iznākusi ārā, tā kā viņa bija beigu cēlienu redzējusi.

"Šis brālis ir Annas Timofejevas lāsts", viņa teica, "viņu nevar ar naudu piebāzt, kā caurs maiss, un viss aiziet pudelē. Viņa nespēj tik daudz sagādāt, cik viņš prasa."

Pēc neilga laika nejauši atklājās, kādā ceļā Kruglova kundze sagādā savam brālim līdzekļus. Iegāju Fjodora Stepanoviča rakstāmistabā pēc jauniem zīmuļiem: viņa sieva tupēja pie rakstāmgalda un no kādas kastītes bija izņēmusi žūksni naudas, kamēr Ļena stāvēja pie loga un pieskatīja, vai nenāk Kruglovs. Paņēmu zīmuli

un ātri atstāju istabu. Kādā "glaunā" mājā es biju iemaldījusies! Vecākiem par to nerakstīju.

Samērā bieži tika rīkotas mājas viesības. Tādās reizēs Ļenai bija divas palīdzes. Un māja laistījās turības spožumā. Kroņlukturi pie griestiem un arī pie sienām lika mirdzēt sudrabam un kristalliem. Viesi vakara tērpos. Visa aina citāda nekā ikdienā. Pats Kruglovs elegants, izskatīgs vīrietis liela auguma, kupliem iesirmiem matiem, bija pārvērties salona lauvā, kas apbūra dāmas ar savu šarmu un uzmanību. Kruglova kundze saņēma no dāmām komplimentus par savu burvīgo vīru, — vārdus, kuŗiem spīdēja cauri skaudība. Kāda melu pasaule! Es šinī sabiedrībā kustējos brīvi un nejutu nekādu atšķirību ar viņiem, kaut gan viesu starpā atradās daži dižciltīgie. Mani iepazīstināja kā Irmu Ivanovnu, meitas skolotāju.

Kopš Zīnas atzīmes skolā bija strauji uzlabojušās, mans stāvoklis bija pilnīgi nostabilizēts. Pēc dažiem mēnešiem, man par patīkamu pārsteigumu, saņēmu pielikumu pie savas labās algas.

Pēc pirmās pārmācības Zīnai, ko biju pieredzējusi, viņai vēlreiz gadījās līdzīgs sods. Tas sagādāja viņai ne tikai miesas sāpes, bet grauza arī viņas nervus un sirdi. Viņa dzīvoja pastāvīgā neziņā, kad un par ko šāds sods atkārtosies. Arī es pārdzīvoju brutālās scēnas iekšējā satraukumā. Manī nostiprinājās doma, ar Kruglovu par Zīnu parunāt, bet šaubījos, kā viņš to uzņems, — varbūt pēkšņi atlaidīs no darba, ka uzdrīkstos iejaukties viņa audzināšanas metodē. Varbūt pārmācīs Zīnu par jaunu, dusmās domādams, ka viņa lūgusi mani ar viņu runāt. Viņš bija neaplēšams savā rīcībā. Pēc kādiem astoņiem mēnešiem tomēr nolēmu ar viņu runāt.

Kādā pēcpusdienā Zīna ar māti aizgāja pie šuvējas uz pielaikošanu. Kruglovs sēdēja dzīvojamā istabā un lasīja avīzes. Pieklauvēju, iegāju iekšā un paliku stāvot pie durvīm.

"Nezinu, vai drīkstu Jūs traucēt, Fjodor Stepanovičs, bet man ar Jums jārunā." Viņš nolika avīzi, piecēlās, piegrūda otru sēdekli savam krēslam un uzaicināja mani sēsties.

"Vai kas svarīgs, vai gribat manu māju atstāt?"

"Nē," es iesāku, "Jūsu māju atstāt negribu, mīlu Zīnu un arī savu darbu. Priecājos, ka Jūs to novērtējāt un paaugstinājāt manu algu. Bēt, es neesmu pieradusi dzīvot satraukumā."

Kamēr runāju, vēroju viņa seju, katru vaibstu.

"Esmu pateicīga par Jūsu laiku, mani uzklausot. Es ļoti mīlu savu tēvu, jo man ir sirsnīgas, siltas atmiņas par savu bērnību. Man ļoti gribētos, lai Zīna mīlētu Jūs tāpat. Zīna ir ļoti vientuļa."

Es apklusu, sagatavojusies, ka viņš mani pārtrauks, bet viņš klusēja. Es turpināju:

"Zīna ir vientuļa, jo Jūs nepieļaujat viņai jūs mīlēt. Es zinu, ka man nav tiesības iejaukties Jūsu ģimenē, bet es domāju par to, ka pēc vairākiem gadiem Zīna būs pieaugusi, būs precējusies, vai b e z viņas mīlestības J ū s tad nebūsit vientuļš?"

Viņš arvien vēl klusēja.

"Es ceru, ka Zīna nekad neuzzinās, ko es teicu. Paldies par Jūsu laiku. Un piedodiet."

Pēc šiem vārdiem ātri atstāju istabu. Biju iepriekš katru vārdu rūpīgi pārdomājusi, tomēr biju pilnīgā neziņā, kāda reakcija maniem vārdiem sekos.

Nākošajā dienā, kamēr Zīna bija skolā, sēdēju pie rakstāmgalda un pārdomāju un mēģināju uzmest uz papīra īsu plānu, kā meitenei izvairīties no visa tā, kas varētu likt uzliesmot Kruglova neapvaldītām dusmām. Viņš bija absolūtisma iemiesojums, vienīgais noteicējs un valdnieks savā mājā, savā ģimenē. Visu, ko biju redzējusi šinī mājā par laulības dzīvi, bija pilnīgs pretstats tam, par ko savos jaunības gados sapņoju, pēc kā ilgojos: — pēc ģimenes dzīves siltuma, kur valda uzticība, atklātība, par divu vistuvāko cilvēku attieksmēm, par mīlu un laimi. Viņa sieva to visu nepazina, nebija viņam dzīves draugs, līdzgaitniece, kas var dalīties sava vīra dzīvē, viņa interesēs, viņa domās, viņa bija tikai rotaļlieta, izprieca, lelle skaistās drēbēs, nekas vairāk. Man viņi abi likās kā ubagi viņu greznajā mājā, kā dzīves pabērni. Vai viņi paši to nejuta?

Reizēm gadījās, ka Kruglova kundze sanāca konfliktā ar manierēm pie ēdamgalda. Vīrs tādās reizēs nekautrējās Zīnas un manā klātbūtnē uzsaukt: "Govs." Tā izturējās cilvēks, kas bija Pēterpilī studējis un apgrozījies turienes labākā sabiedrībā. Manās acīs viņš bija ar plānu civilizācijas kārtu aplipis āziāts.

Turpmākās dienās arvien jautāju Zīnai un atgādināju, vai nav kaut ko aizmirsusi padarīt, ko tēvs bija licis. Es biju spraudusi sev par mērķi un pienākumu darīt visu iespējamo, lai nežēlīgās scēnas neatkārtotos. ———

Laiks tecēja, un dzīve mājā bija kļuvusi jūtami mierīgāka. Ļena, labā dvēsele, ierunājās par to pirmā un bija laimīga Zīnas dēļ. Kruglova kundze izturējās pret mani ar savādu pateicību par to, ka esmu pie viņiem jau vairāk par gadu. Un Zīna parādīja man savu mīlestību ar visu, ko vien viņa spēja izgudrot. Attieksmes ar tēvu bija uzlabojušās, sasprindzinātais stāvoklis atslābis, atmosfaira izlīdzināta.

Abas ar Zīnu bijām pārsteigtas, kad viņas tēvs pirmo reizi ienāca mācības stundā, apsēdās un klusi noklausījās mūsu mācību gaitā. Pēc laba laika, telpu atstādams, viņš pienāca pie mūsu galda, pacēla roku (Zīna instinktīvi atrāvās), bet viņš pārlaida savu roku pār Zīnas galvu, tas bija glāsts. Viņa to vēl līdz šim nebija izjutusi, satvēra tēva roku un noskūpstīja to. Kruglovs, ne vārda nesacījis, atstāja istabu. Un Zīna pieplaka man pie krūts un caur asarām smaidīja. —

Fjodora Stepanoviča izturēšanās pret mani bija korrekta no pirmās dienas, bet nevienu lieku vārdu ar mani viņš nebija runājis. Stunda pie pusdienas galda arvien bijusi piesātināta ar kādu smagumu, kas it kā karājās gaisā. Bet arī ēdamās reizes sāka nemanot pārveidoties. Viņš sāka Zīnai jautāt par skolu, par uzdevumiem nākamai dienai un tamlīdzīgas lietas. Es iekritu runās par to, ko pašreiz lasu, ieteicu kādu grāmatu. Sākām runāt par krievu rakstniekiem. Viņš likās pārsteigts, ka pazīstu daudzus viņu darbus. Vērojot viņa garastāvokli, sāku īsi kaut ko stāstīt par Hamburgu, par savām bijušām mācībām licejā, arī par bērnību un grūtumiem ar skolas maksu. Anna Timofejeva parasti klusēja, tikai smaidīja.

Un beidzot Kruglovs sāka stāstīt par saviem studentu gadiem Pēterpilī, arī par pāris ceļojumiem uz Parīzi un citur. Kādu dienu jautāja, vai mēs varētu runāt pie galda vāciski, it kā Zīnai par labu. Protams, ka biju ar to mierā. Viņš vācu valodu runāja tekoši, tikai ar tipisko krievu akcentu.

Tajā laikā uzdrīkstējos Kruglovam lūgt, vai es varētu pieteikties universitātē, latviešu valodā lasītā kursā pie prof. Baloža, un izmantot brīvās stundas Zīnas skolas laikā. Bez vilcināšanās viņš deva savu atļauju.

Augstskolā iepazinos ar diviem jaukiem jauniešiem, ar kuŗiem turējos kopā, ar Annu Podiņu un Kristapu Zuti. Anna bija no Kuldīgas un dzīvoja pie kādiem radiem Grīziņkalnā. Ar šo kluso, glīto meiteni sadraudzējos, jo mums bija kopējas intereses un līdzīgi uzskati, tādēļ arī labi sapratāmies. Pavadījām kopā laiku, kad man bija brīvas svētdienas, un pāris reižu viņa mani apciemoja. Taču mūsu draudzība tika neparedzēti pārrauta. Pēc nepilna gada Anna atstāja šo pasauli savas dzīves ziedonī, — viņa noslīka peldoties. Šo traģisko notikumu es dziļi pārdzīvoju.

Kristaps bija no laukiem. Kur gan viņš tagad? Viņš bija stalts zēns, pāris gadu jaunāks par mani, izsalcis pēc zināšanām un liels sapņotājs. Man gribējās, kaut man būtu tāds brālis. Katru lieku santimu viņš krāja kādas operas izrādes biļetei. Dažas noskatījāmies

kopā. Savas labās algas dēļ es varēju atļauties biļeti pirmajās parketa rindās, bet, dabiski, ka gāju kopā ar viņu uz tālo "gaļorku". Akustika bija laba arī tur. Viena no operām, ko noklausījāmies, bija "Madame Butterfly", kad tituļlomā viesojās slavenā japāņu dziedātāja Teiko Kiva. Vēso rīdzinieku aplausi pārvērtās ovācijās. ———

Manas mācības augstskolā, diemžēl, nebija ilgstošas. Kad kādos Ziemsvētkos dāvāju Kruglova kundzei palielu izšūtu gleznu rokdarbā — putns uz apsnigušā zara — viņa bija tik sajūsmināta par to, ka lūdza mani, Zīnas prombūtnes laikā, strādāt viņai rokdarbus. Kā gan es drīkstēju atteikties? Gājām kopā uz Skribanoviča veikalu izmeklēt ko piemērotu skaistajam dzīvoklim. Tā nu sēdēju pie rokdarbiem. Kaut gan šis laiks bija ietilpināts manā mēneša algā, Kruglova kundze arvien centās mani ar kādu negaidītu dāvanu iepriecināt, kad kāds lielāks rokdarbs tika gatavs.

Plaša vēriena cilvēks ar dāvanām bija arī Kruglovs: viņa kundzei piederēja tīri karaliskas rotas un āri Zīnai bija sakrājies jau vairāk rotu nekā parasti meitenēm viņas vecumā. Ziemsvētkos, Lieldienās un savā dzimšanas dienā es parasti jutu, ka saņemu vairāk nekā būtu pelnījusi. No savas algas sūtīju lielāko daļu vecākiem uz Liepāju, tomēr atlika pietiekoši, ka varēju atļauties drēbes no labākiem veikaliem.

Kruglova mājas pastāvīgo viesu vidū apgrozījās daži īpatnēji cilvēki. Viens no tiem bija Leonids Grigorovičs, kam varēja būt ap 70 gadu. Viņam pašreizējā dzīve it kā tecēja garām nepamanīta, vienkārši pagāja secen, jo viņš dzīvoja tikai pagājušās dzīves atmiņu ēnās savā muižā Dienvidkrievijā, kas bija viņa galvenais sarunu temats. Un viņš cerēja arvien vēl tur atgriezties.

Vai ilgas pēc mājām ir katra bēgļa nedziedināma slimība? Viņa brāļa dēls Koļa, gaŗa auguma tumšmatis, kam tuberkuloze bija uzspiedusi savu zīmogu šaurajā sejā, grāba abām rokām no dzīves, ko nedaudzie atlikušie gadi spēja dot. Viņš bija ļoti apdāvināts pianists. Kad piesēdās pie flīģeļa lielajā zālē, tad klausītāji drīz vien jutās kā apburti. Viņš pats likās tādās reizēs aizmirsis visu, pat savu slimību. Viņa iemīļotā Šopēna skaņas viegli izplūda zem viņa apgarotajiem pirkstiem.

Skaista bija Tamāra, bagāta kupča (lieltirgotāja) meita. Bija atklāts noslēpums, ka abi jaunie cilvēki viens otru mīl, bet šai mīlestībai nebija nākotnes. Dažreiz mūzicēšanas laikā viņa klusi atstāja telpu. Biju pārliecināta, lai tiktu galā ar savām asarām un slēptu savu jūtu uzplūdumu.

Ksenija Maksimova bija atraitne, ap 60 gadu veca dilstoša

skaistule, kas pēc Kruglova domām jau kopš gadiem meklēja sev piemērotu vīru katrās viesībās, bet bez panākumiem. Viņa dzīvoja no saviem noguldījumiem kādā bankā Šveicē, uz kurieni arvien posās ceļā, bet nekad neaizbrauca.

Jauks pāris, kā viens otram radīti, bija manas skolas biedrenes Veltas darba devēji. Kundze bija dižciltīga krieviete, bet viņas vīrs kādas citas zemes sūtnis. Abi stalti, izskatīgi un šķietami iemīlējušies vēl pēc kādiem desmit laulības gadiem. Bet ārējais iespaids bija maldīgs; no Veltas uzzināju, ka abi uzstājas sabiedrības skatuvē vienīgi, lai šo iespaidu uzturētu. Kundze pavadījusi pāris mēnešu Franču Rivjerā, pēc atgriešanās saslimusi, atklājies, ka slimības cēlonis bijušas aborta sekas. Vīrs gribējis šķirties, bet pēc vairākām scēnām un asarām palikuši kopā, varbūt jaukās meitas dēļ.

Daudz, ko redzēju un dzirdēju, bija grūti saprast. Bet ātri mācījos, ka aiz greznām kulisēm var slēpties meli un tukšums. Mani jaunības sapņi bieži saņēma kādu spēcīgu grūdienu un draudēja izgaist. Tādās reizēs es domāju par savu tēvu un māti un viņu saskaņoto dzīvi.

Uzkrītīgi nevienāds precēts pāris bija Vladimirs Saļeņiks un viņa redzami vecākā sieva, kas savā apaļumā sāka izplūst. Viņa esot palīdzējusi viņam izglītoties. Vai precības aiz pateicības? Jaunībā Saļeņika kundze laikam bijusi glīta, bet straujā sabiedriskā dzīve un vīns, ko viņa ļoti cienīja, bija iezīmējuši krunkas viņas stipri pūderētā sejā, kas rievas izcēla, nevis aizslēpa.

Vladimirs Saļeņiks bija viens no patīkamākiem Kruglova paziņām. Man patika ne tikai viņa vīrišķīgais izskats, bet vēl vairāk viņa bruņnieciskā izturēšanās, viņa runas veids. Šaubījos par to, vai viņš ir krievs, jo nejauši atklāju, ka viņš runā nevainojami tīru latviešu valodu. Saļeņik? Vai tas varbūt bija pārkrievots Salenieks?

Pa laikam Vladimirs Saļeņiks jeb Valdemārs Salenieks atnāca pie Kruglova kādās veikalnieciskās darīšanās, jo pēdējam piederēja rinda noliktavu kaut kur Daugavmalā.

Kādu vakaru, kad Kruglova ģimene bija aizbraukusi uz Krievu drāmu, kur uzstājās Līlija Štengele, zvanīja pie vārtiem. Ārā stāvēja Salenieks.

"Man šovakar sarunāta tikšanās ar Fjodoru Stepanoviču," viņš teica. Un vārti atvērās.

"Dobrij večer, Irma Ivanovna," viņš ienākdams teica, glīti paklanīdamies.

"Es nekad nezinu, kā Jūs īsti sauc un kas Jūs īsti esat, liekas, mīkla uz divām kājām."

"Vai jūs interesē šo mīklu atrisināt?" viņš krieviski jautāja, pienākdams tuvāk.

"To jūsu kundze būs jau sen paguvusi", es vieglā, vēsā tonī atteicu. Man nepatika, ka šī saruna sāka ievirzīties neparedzētā virzienā. Piedāvāju viņam apsēsties, un pati ieņēmu vietu pie sava pamestā rokdarba.

"Jūs šodien izskatāties kā Zīnas māsa, "viņš sacīja, arvien vēl stāvot. Tad es atjēdzos, ka biju atraisījusi abas gaŗās bizes, ko parasti darīju vakaros, un tās karājās vaļēji pāri maniem pleciem. Es piecēlos, viņa roka tvēra pēc manas bizes: "Vai drīkstu?"

"Lūdzu, nē," es kratīju galvu, un gaŗā bize izslīdēja no viņa rokas.

"Vai varu jums ko piedāvāt?" Viņš stāvēja man pavisam tuvu, viņa tumšās acis likās svešas.

"Kad es skatos uz jums, man gribas dzert."

Izstiepu roku pēc zvana, kas karājās pie lampas virs ēdamgalda. Uznāca Ļena.

"Lūdzu, Ļena, uzlieciet patvāri, Salenieka kungam gribas dzert." Ļena aizgāja.

"Nezobojieties par mani," viņš apvaldīti teica, satvēris manu roku.

"Es par Jums nezobojos, Salenieka kungs, es Jūs cienīju," nopietni atbildēju. "Un lai tas tā arī paliek, — es Jūs ļoti cienīju." Uzliku roku viņa rokai. Ļena uznesa patvāri, un es saliku glāzes galdā un sudraba roktuŗus glāzēm, ielēju tēju, sagriezu citronu, pienesu Saleniekam glāzi. Viņš sēdēja klusēdams, bet viņa acis sekoja manām kustībām. Es nejutos brīvi. Bija labi dzirdēt, ka Kruglovs atslēdz durvis. Viņš skaļi sasveicinājās ar ciemiņu. Es pateicu ar labu nakti un iegāju savā istabā. Drīz man sekoja Zīna, kas jūsmoja par izrādi un par Līliju Štengeli: "Viņa bija dievišķīga. Publika nemaz negribēja beigt aplaudēt, viņai vajadzēja parādīties uz skatuves vēl un vēl."

Kad Zīna bija gultā, pasēdēju vēl brītiņu pie viņas, tad nodzēsu uguni un iegāju savā istabā. Atklāju gultu, uzģērbu savu gaŗo, plāno naktskreklu un piegāju pie lielā spoguļa — ilgi un pētījot raudzījos uz sevi: "— Kad skatos uz jums, man gribas dzert."

No spoguļa man raudzījās pretim normāli noaudzis augums, ne resna, ne tieva, taisnām kājām, neparasti gaŗiem matiem, ar labu sejas krāsu, bet nekāda skaistule, tikai jauna sieviete.

Tai vakarā gulēju gultā vaļā acīm, raudzījos tumsā un ilgi domāju: "——— Kad skatos uz jums, — man gribas dzert."

MAJOROS

Majoros, Rīgas Jūrmalā, Kruglovam piederēja vasarnīca. Tā nebija tik grezna kā pilsētas māja, bet arī ērti un labi iekārtota. Ap vasarnīcu pletās patīkams plašums, tur auga priedes, bērzi un vairāki krūmi. Bija ierīkots arī neliels tenisa laukums. Kruglovs pats biežāk dzīvoja Rīgā, un tas deva kādu lielāku brīvības sajūtu.

Bija atbraukusi ciemos kāda jauna radiniece, vārdā Ļjuba, padzīvot dažas nedēļas jūŗmalā. Viņa bija vairākus gadus jaunāka par mani, glīta meitene, gaŗām tumšām bizēm, sirsnīga un atklāta.

Tā kā bija skolas brīvlaiks, atkrita skolas uzdevumi, bet Kruglovs bija lūdzis man runāt ar Zīnu pārmaiņus vienu nedēļu vācu, otru franču valodā un reizi nedēļā likt Zīnai rakstīt kādu domrakstu. Ļjuba jautāja, vai varot piedalīties mūsu konversācijā un arī rakstu darbos. Trijatā tas viss risinājās vēl dzīvāk, interesantāk. Drīz redzēju, kādu gandarījumu Zīnai sagādāja izjūta, ka viņa bija pārāka valodās par savu drusku vecāko radinieci, kas nevienu valodu neprata tik labi kā Zīna. Bet mana "dušeņka" bija pietiekāmi labi audzināta, lai to nerādītu Ļjubai. Zīnai šī apziņa palīdzēja mācīties tālāk bez piespiešanās.

Vasaras dienas pie jūŗas līča bija siltas, saulainas un skaistas. Mēs kopā peldējām, sauļojāmies, kopā klejojām un spēlējām tenisu, lasījām. Kruglova paziņam, kas arī dzīvoja Majoros, piederēja paprāva jachta, ar to mēs vairākkārt izbraucām patālu jūŗā. Dienas aiztecēja nemanot, un viena likās skaistāka par otru.

Zīna uzplauka kā skaists zieds. Ar sirsnīgu prieku vēroju viņas atraisīto prieku dzīvot. Kādu vakaru, ar labu nakti teikdama, viņa apkampa mani abām rokām un teica: "Nekad neesmu vēl bijusi tik laimīga kā šovasar, — man gribētos, lai tā nebeigtos! "

Saņēmu viņas mīļo seju abās rokās un skatījos viņas starojošās acīs: "Īstā laime uz tevi vēl tikai gaida! " Un noskūpstīju meiteni, kas bija ieaugusi manā sirdī.

Bija pagājuši trīs Kruglova mājā nodzīvoti gadi. Arī man šī vasara likās skaistāka par abām iepriekšējām. Kad Zīnas tēvs bija Majoros vasarnīcā, viņš mūs šad tad aizveda vakaros uz kādu koncertu vai uz kādu restorānu. Un es jutu, ka ne tikai viņš, bet arī viņa kundze labprāt kavējās Zīnas, Ļjubas un manā sabiedrībā. Mūsu vidū parasti skanēja smiekli, jautras runas un asprātības. ———

Savu atvaļinājumu no paša sākuma biju iedalījusi tā, ka varēju

vienu nedēļu Ziemsvētkos un otru nedēļu Lieldienās, braukt mājās uz Liepāju. Starplaikā mana māmulīte dzīvoja vienās gaidās. Es rakstīju bieži, katru nedēļu pagaŗu vēstuli. Rudenī, kas sekoja skaistajai vasarai, viņa jutās vārgāka nekā parasti un lūdza mani savā vēstulē negaidīt līdz Ziemsvētkiem, bet apciemot viņu drīz. Rādīju vēstuli Kruglovam un dabūju atļauju braukt. Tas bija septembrī. Apstādījumi Liepājas plašajos parkos laistījās rudenīgo krāsu variācijās. Priecājos kādā pastaigā satikt pilsētas vecākā Lapas meitu, kuŗu labi pazinu. Viņa bija stalta un dūšīga, ļoti patīkama un sirsnīga. Dabūjām runāt tikai īsu laiku, jo viņa bija steigā, ceļā uz zobārstu, lūdza mani atnākt pie viņas, tēvam būšot kādas mazas viesības, teica dienu un laiku un aizsteidzās.

Šajās mājas viesībās 1933. gada septembrī, satiku Oskaru Dankeru. Nezināju, ka viņš kaŗavīrs, jo bija privātā uzvalkā. Kaut kā viņš atgādināja Salenieku, bet viņam piemita īpatnējs šarms, sirsnīgs dabiskums. Pēc neilgas sarunas ar viņu, man likās, ka pazīstu viņu jau sen. Viņš lūdza mani pusdienot ar viņu nākamā dienā Pilsētas viesnīcā. Pēc pusdienām pavadījām kopā pāris stundu, staigājot pa apstādījumiem. Citu dienu tikāmies kādā kafejnīcā, vēlāk aizstaigājām līdz mōla galam, sēdējām uz akmens sola. Runājām par dažādiem tematiem. Uzzināju arī epizodus no viņa dzīves: nupat viņš pārcēlies no Daugavpils, ka līdz ir māsa un maza meitiņa, kā arī ilggadīgā saimniece. Uzzināju, viņš daudz lasa, ka mīl jūŗu, mīl burot, peldēt, slidot, slēpot, mīl dabu un pastaigas gar pludmali un pa mežiem. Pēdējā tikšanās dienā mēs pusdienojām parka paviljonā. Viņš piezvanīja pa tālruni un atbrauca militārā, t.i., stāba automašīnā, pārveda mani uz māju un šķiŗoties lūdza mani pārcelties atkal uz Liepāju. Pēdējie vārdi bija: "Uz redzēšanos, uz drīzu redzēšanos! "

Zīnas dēļ biju konfliktā ar sevi, bet mātes dēļ gribējās būt atkal Liepājā, varbūt, varbūt arī Oskara Dankera dēļ. Kāda vārdos neizskaidrojama nojauta lika man sajust, ka atgriešanās savā dzimtajā Liepājā izšķirs manu turpmāko dzīvi. Tā es atgriezos Rīgā ar lēmumu atvadīties.

Kad Zīna to uzzināja, viņa bija kā slima. Paliku Kruglova mājā vēl divas nedēļas, lai būtu klāt viņas 17 — tā dzimšanas dienā. Centos sevi pārliecināt, ka daudz ilgāk neesmu Zīnai vairs vajadzīga, skola bija drīz nobeigta, un viņa jau nopietni studēja dziedāšanu konservātorijā. Atgriezos Liepājā oktobrī.

Pa šiem trīs Kruglova mājā pavadītajiem gadiem mana krievu valoda bija nogludināta līdz pilnībai, tā ka to runāju bez vismazākā

akcenta. Reiz Kruglovs jau agrāk bija man smiedamies teicis: "Jūs Irma Ivanovna, būsit mūsu mājā pārvērtusies par krievieti." Uz ko es viņam, arī smaidīdama, jautāju: "Vai Jūs pa ilgajiem gadiem Rīgā esat pārvērties par latvieti?" Atbildi neatceros.

Zīnas dzimšanas diena tika rīkota plaši un ar lielu izšķērdību, jo Kruglovs mīlēja uzstāties. Nekad iepriekšējās viesībās nebiju redzējusi lielajā mājā tik daudz viesu. Bija atbraukusi arī Ļjuba un ielūgtas Zīnas klases biedrenes, bet mana "dušeņka" bija glītāka par visām. Viņas tēvs saņēma daudz komplimentu un, varbūt tikai šajā dienā bija pirmoreiz īsti lepns uz savu lielo, skaisto meitu. Viņas garaais, platais, maigi zilganais tērps izcēla viņas acu zilumu, zelta sprādze saturēja viņas gaišbrūnos, viegli viļņainos matus. Šai sevišķai dienai arī es biju iegādājusies skaistu zaļganblāvu tērpu ar mežģīnēm ap kaklu un aprocēm. Biju apmierināta ar savu tēlu spogulī.

Viesu vidū netrūka arī Salenieka. Saskandinājām glāzes uz Zīnas veselību. Vēlāk viņš jautāja: "Vai uz mani vēl dusmojaties?" Skatījos viņam sejā: "Neatceros nekādus jūsu grēkus, tātad arī nav ko dusmot vai piedot".

"Paldies par šiem vārdiem", viņš teica, "man tajā vakarā vajadzēja klusēt, kaut gan man gribētos to pašu atkārtot pašreiz." Mēs apsēdāmies pie lielā pianīna, kas bija iebīdīts stūrī.

Es klusu smējos: "Manis pēc varat atkārtot, jo laikam redzat mani šodien pēdējo reizi." Tad sacīju nopietni: "Esmu satikusi cilvēku, uz kuŗu esmu gaidījusi visus savas dzīves gadus." Viņš nolika savu vīna glāzi un paņēma manu brīvo roku savās abās rokās: "Es dzirdēju, ka jūs Rīgu atstāsit", un, man par lielu pārsteigumu, viņš sāka runāt latviski.

"Es par jums bieši domāšu, atļaujiet novēlēt Jums laimi, visu laimi, ko dzīve spēj dot!. Un tagad uz J ū s u veselību, J ū s u nākotni, Jū s u laimi! " Mēs pieskandinājām glāzes.

"Paldies", teicu, "paldies! " un vieglā glāstā pārlaidu savu roku viņa matiem. Klusēdams viņš satvēra manu roku un noskūpstīja to.

Šie īsie brīži palikuši manā atmiņā, arī viņa patīkamā balss. Nekad vēlāk neesmu viņu satikusi, kaut gan vēlākos gados esmu pavadījusi Rīgā ar savu vīru neskaitāmas dienas dažādās vietās: viesībās, Operā, Dailes teātrī, koncertos, Švarca populārajā kafejnīcā un citur.

Kur gan viņš palicis? Vai paguvis paglābties no sarkaniem bendēm? Vai aizticis uz kādu brīvu zemi? Jeb vai aizvests uz tālo

krievzemi un kādā no daudzajām vergu darba nometnēm gājis bojā? Vai atdusas Sibirijas aukstajā svešumā? Atdusas pēc dzīves, kas nebija piepildīta, — pēc dzīves, kas bija palikusi viņam parādā laimi — laimi, kādu viņš nojauta, bet izjust, pārdzīvot viņam nebija lemts... Valdemārs Salenieks...

ATPAKAĻ DZIMTAJĀ PUSĒ

Zīna man bieži rakstīja. Parasti lūdza, lai viņu apciemojot, arī viņas tēvs gribot iepazīties ar manu vīru. Apmeklējām Kruglova māju pēc nepilna gada. Tikšanās ar Zīnu bija liels prieks. Kruglovs pārspēja pats sevi ar laipnību, šarmu un uzmanību. Tā bija patīkami pavadīta pēcpusdiena.

Zīna jau pēdējā skolas gadā bija sākusi apmeklēt dziedāšanas klasi konservatorijā. Kāds pārsteidzošs prieks man bija, kad 1937. gada rudenī, kad pastāvīgi dzīvoju Liepājas garnizonā, kādu dienu, šķirstot "Jaunākās Ziņas", man no avīzes slejām raudzījās pretī Zīnas mīļais attēls. Lasīju, ka jauna dziedātāja, Z.K., uzstāsies patstāvīgā koncertā tad un tad, tur un tur. Gādāju, lai viņai pēc koncerta, pasniegtu ziedu grozu, orchidejas, parakstījos ar to mīļo vārdu, kādā tikai viņa mēdza mani saukt.

Zīna bija bieži manās domās. Bet vācu okupācijas laikā, kad dzīvojām Rīgā, es uz Kruglova māju neaizgāju, necentos neko uzzināt, man bija bailes no baigām ziņām. Es gribu ticēt, ka Kruglova ģimene vai arī tikai Zīna vien ir izglābusies no komūnisma briesmām, ka ir paguvuši tikt uz Franciju un atrast patvērumu pie sava pusbrāļa, pie Kruglova lielā dēla, kas studēja Parīzē.

Manas māmulītes veselība bija jūtami uzlabojusies. Viņa pēc gaŗās ziemas ilgojās pavasaŗa, lai tiktu ārā uz laukiem Aisterē un piedzīvotu un baudītu dabas atmodu un ziedu laiku.

Mana gaišā māmulīte, atceros tevi mīlestībā un pateicībā. Izjūtu dziļi mūsu kopību. Apzinos, ka esmu daļa no tevis, miesa no tavas miesas un asinis no tavām asinīm. Pa gaŗiem mēnešiem, kamēr es veidojos un tapu, tu nesi mani sevī, savā sargātajā siltumā. Izaugu no tevis, kā atvase izaug no stāda. Ar tavām sāpēm es ienācu dzīvē.

Pie tavas rokas es mācījos pirmos soļus. Tavas rokas par mani gādāja. Jūtu tavas maigās rokas vēsumu uz savas pieres, kad biju bērnībā saslimusi. No tavām rokām plūda maigums un glāsti. Tavas rokas nekad nebija tukšas, tās arvien spēja dot. Smagajā pēckaŗa laikā, kad visa kā trūka, tu prati klusībā ziedot, upurēt, atraut sev, bet man barības nekad nepietrūka. Sāpīgi, ka to tik vēlu izpratu.

Tavas sirds siltums ietina mani tavā mīlestībā. Un tu arvien atradi ceļu, atbildi, izeju, kad es maldījos šaubās, neziņā, strupceļā. Bet vecuma dienās, kad tevi mocīja sāpes, pat pēdējā dzīves posmā, kad biji daļēji paralizēta, tu nekad nežēlojies, tu cieti klusēdama, pat spēji pasmaidīt, lai man rādītu, ka jūties labi, lai mani maldinātu.

Tavu svētību pār mani jutu vēl, kad biji jau šo pasauli atstājusi.

Mana neaizmirstamā māmulīte, tu biji liela savās domās un bagāta savās jūtās!

Nevienā valodā nav atrasti vēl vārdi, māt,
Kas izteikt spētu tavas mīlestības mēru.

L. Auzāne-Tīcmane

BRAUCIENI ATMIŅU ATSPULGĀ

> Valoda un kultūra ir tās, kas velk nepārkāpjamu loku ap kādu tautu un darina tās robežas.
>
> K. Skalbe

Tagad, pēc gadu desmitiem, es mēdzu laiku pa laikam salikt pilnu galdu ar fotoattēliem no sen aiztecējušiem gadiem. Tas ir bagāts klāsts, pa starpām arī uzņēmumi no dažādiem braucieniem. Kad tos apskatu, es neredzu tikai kas uz attēla, bet garīgo acu priekšā saredzu visu, kas ar attiecīgo ceļu bijis saistīts, man atklājas veselas ainavas. Esam ceļojuši gan ar vilcienu, gan arī ar automašīnu. Dažreiz brauca līdz stāba šoferis Lēmanis, citā reizē esam bijuši tikai divi vien.

Pirms aizstaigāšu atmiņās uz dzimtās zemes tālajām takām, gribu atzīmēt Edvarta Tūtera izteiksmīgās rindiņas, ko pašreiz atceros un kas tik dziļi patiesi raksturo arī manas jūtas:

Sirdī veļos, visu redzu kā uz delnas.
Sveicinātas, mīļās takas!
Es vēl jūsu, jūs — vēl manas!

Viens no tuvākiem ceļiem bija brauciens uz Bernātiem, ap 10 km no Liepājas. Piecpadsmit kilometru aiz Bernātiem atradās Nīca. Bernātos esam bijuši bieži, izbraucot uz turieni pēcpusdienās. Cik skaista bija šī klusā atpūtas vieta — baltās, tīrās smiltis, plaša pludmale un kāpas ar priedēm. Tālāk no krasta vasarnīcas un pāris restorānu, arī priežu vidū. Kad mūsu pirmais valsts prezidents Jānis Čakste reiz viesojies Bernātos, viņš izsaucies: "Šeit jābūt kūrvietai!" Šis viņa teiciens ātri izplatījās un sāka īstenoties.

Tev, Oskar, mans sirdsdraugs, patika braukt uz turieni gar jūŗmalu pie paša krasta, pa gludām, mitrām smiltīm, tā ka ūdens sniedzās pat pāri auto riepām. Kad Liepājas gaŗais peldvietu plašums bija aiz muguras, tad ap mums bija tikai vientulīgā daba, Dzintarjūŗas mirdzošie ūdeņi, pludmale un augstais debesjums. Mēs braucām lēni, un mūsu acis uztvēra dzimtās zemes skaistumu. Vietām apstājāmies, pastaigājām gar krastu, pasēdējām kāpās. Dažkārt pludmalē atradām kādu dzintara gabaliņu, uzcēlām kādu gliemežvāciņu, kādu izskalotu aļģi.

"Jūŗas mala līdzīga vēstures lapai", saka Pauls Lūdvigs savā grāmatā "Latvijas ūdeņi". Karstās vasaras dienās bija jūtama patīkamā priežu sveķu smarža. Šinī lielajā klusumā mēs nerunājām daudz, bijām tikai kopā, bijām viens otram tuvu. Likās, ka šinī klusajā vientulībā ap mums, mēs paši bijām it kā ieausti nemanāmā laika plūdumā.

Mīlu mirdzošos ūdens plašumus jau no bērnu dienām, pie jūŗas bija saistīta mana dzīve. Jūŗa nes no neierobežotām tālēm vilni pēc viļņa, nes no nebeidzamiem avotiem uz daudziem krastiem. Viņu meldija nāk it kā no mūžības un arī izskan mūžības krastos. Agrā rāmā rīta stundā viļņi vienmērīgi klusu elpo; gaišā debess sveic jauno dienu, un ūdeņi sāk vizuļot no saules zeltsudrabotā krāsā, kas izlej savu gaismu pāri ūdens plašumiem. Jūŗa, dzīvības sākums, dzīvības sargātāja, dzīvības uzturētāja.

Kāds kādā grāmatā jautāja: "Vai jūŗa šķiŗ vai vieno?" Pesimists teiks, laikam, ka jūŗa šķiŗ, bet optimists ar gaišu dzīves skatu sacīs, ka vieno. Jūŗa palīdzēja atrast jaunus kontinentus, deva jaunus sākumus, atbrīvoja Eiropu no izolācijas. Jūŗa, lai kādā zemes krastā tā skalotos, ir visur skaista!—

Bernātu restorāna balkonā paēdām vakariņas un no turienes vērojām saulrietu, kas pārvērta jūŗas ūdeņus šķidrā zeltā. Kad devāmies atceļā uz Liepājas garnizonu, sāka lēnām tumst. Mēs arvien par jaunu pārdzīvojām nakts tuvošanos kā kādu noslēpumainu brīnumu.

Neaizmirstami manā atmiņā dzīvo šie vasaras vakari pie jūŗmalas. Maigo tumsu un dzīvo klusumu pārtrauca tikai viļņu čalas, kas kopš pasaules radīšanas dziedājušas savu mūžīgo dziesmu. Šīs nakts pasaulē tikai tu un es, un ar mums mūsu kopdzīves jaunā laime.

Reiz rudenī, kad stāvējām zem zvaigžņotām debesīm pludmalē, tu biji aplicis man roku ap plecu, raudzījies debesīs un teici: "Man galva reibst un prāti mulst, kad mēģinu neaptveŗamo aptvert, plašumu, kam šķiet nav sākuma un gala." Tādos un līdzīgos brīžos es laimē apjaudu, ka tikai man tu pilnīgi atklāji savas dziļākās jūtas un domas, ka tikai es vien tevi pazīstu, kāds tu savā būtībā esi.—

Vasaras sezonā Liepājas Kūrmājas dārzā tika rīkoti simfoniskie koncerti. Iepretī mūzikantu estrādei atradās daudz solu publikai, bet solu starpā auga salapojuši koki. Starpbrīžos daļa publikas aizklīda lejā uz pludmali īsai pastaigai.

1936. gadā par simfoniskā orķestra diriģentu bija aicināts zviedrs Nīliuss. Viņš ar kundzi mēdza pusdienot Jūŗmalas paviljona

restorānā, kur arī mēs, abi ar vīru nereti iegriezāmies. Reiz gadījās sēdēt pie galda viņam kaimiņos, un Nīliuss palūdza ēdienu karti. Mans vīrs, pasniedzot viņam karti, impulsīvi pateicās par biežo baudu, ko viņš sagādā mums ar savu mākslu. Diriģents likās patīkami pārsteigts ne tikai par izteikto sirsnīgo komplimentu, bet arī par to, ka viņu latviešu zemē kāds uzrunā zviedru valodā. Vēlāk reizi vai divas esam pēc koncerta kopā ieturējuši vakariņas Kūrmājas dārza restorānā. Nīliuss un viņa kundze runāja arī labu vācu valodu.

Ne vienmēr varu pateikt, kādā gadā esam bijuši kuŗā vietā, bet Daugavpilī esmu bijusi divas reizes. Pirmoreiz 1935. gada augustā, kad tikām tur laulāti. Daži paziņas man jautājuši (pēc "Atmiņu pūra" lasīšanas), kamdēļ ģenerālis Dankers, dzīvodams Liepājas garnizonā, ticis laulāts Daugavpilī. Viņš bija uzzinājis, ka virsnieki plānojot sarīkot savam komandierim lielisku kāzu mielastu plašajās Artilerijas kluba telpās. Bet viņam negribējās justies kā virsnieku parādniekam, un bez tam mēs abi vēlējāmies klusas kāzas ģimenes apjomā, tikai ar tuvākiem draugiem. Tamdēļ Oskars aizbrauca vairākas dienas pirms manis uz Daugavpili pie sava laba paziņas, prāvesta Rumpētera, kas bija mūs uzsaucis. Viņš bija aizbraucis, lai nokārtotu dažas formālitātes un arī lai pēc laulībām Sproģu pāŗa dzīvoklī izkārtotu kāzu svinības.

Jāpaskaidro, ka pilnīgi no svinībām Liepājas garnizonā neizbēgām, jo pēc atgriešanās bija rīkota "sagaidīšana" Virsnieku klubā, ko pārzināja kapteinis Kamaldnieks. Tas bija lielisks vakars.

Oskars sagaidīja mani Daugavpils stacijā divas dienas priekš kāzām, lai es iepazītos ar viņa draugiem, lai dabūtu laulības gredzenus un lai apskatītu pilsētu un arī garnizonu, kas atradās "Cietoksnī". Pie divīzijas mītņu ieejas uz paaugstinājuma sēdēja varens, no granīta izcirsts lauva. Cietoksnī atradās arī masīvā Jezuītu klosteŗa baznīca, bet pilsētā redzēju stalto luterāņu baznīcu. Pa galveno, t.i., pa "Vadoņa ielu" braucām ar "droškām" (viegli atspeŗu rati ar gumijas riepām un mīkstiem sēdekļiem). Pie pilsētas valdes nama bija apstādījumi, soli, ūdens baseins ar skaistu aku un netālu atradās arī "Vienības nams."

Vēlāk uzzināju no dakteŗa Sproģa, ka impozantais Vienības nams esot ģenerāļa Dankera nopelns, viņš neatlaidīgi iestājies par tā celšanu. Nams ieņēma divu šķērsielu platību. Ieejas jumts balstījās uz pieciem trīsstāvu augstiem pīlāriem. Šī modernā celtne kalpoja dažādām vajadzībām. Ar to es iepazinos pēc Daugavpils otrās apciemošanas, kad pusdienojām Vienības nama restorānā.

Bez pirmklasīgā restorāna telpām namā bija arī viesnīca, biedrība, teātris ar modernu skatuvi, plaša sarīkojumu zāle un daudzpusīgais Armijas ekonomiskais veikals, kur ne tikai kaŗavīri un viņu ģimenes locekļi iepirkās, bet kur visi iedzīvotāji varēja iegādāties augstvērtīgas kvalitātes drēbes, kurpes, veļu, kažokādas un daudz citu mantu par mērenām cenām. Armijas veikalā ietilpa arī daudzpusīgi plaša delikatesu un dzērienu nodaļa.

Neatceros, vai Daugavpils Armijas veikalā toreiz jau bija ierīkotas modernās slīdošas kāpnes, bet droši zinu, ka Iriņai ļoti patika uz tām vairākkārt slidināties un vizināties, kad 1938. gada oktōbrī Rīgā Armijas ekonomiskā veikalā izmeklējām kažokam karakula ādas.

Bez Daugavpils bijām arī netālajā Grīvā. Vēlāk apbraukājām arī citas Latgales vietas. Ceļmalā starp Balviem un Tilžu stāvēja zem stikla neliels krucifiks, pie tā biji nolikti ziedi. Pieliku arī savus ziedus, ko biju saņēmusi, Daugavpili atstājot.

Rēzeknē redzējām vecās ordeņu pilsdrupas. Manu vīru interesēja jaunceltās ēkas Rēzeknes kājnieku pulkam. Bijām priecīgi pārsteigti par daudzajām skolām samērā nelielajā pilsētā.

Vīram piederošā vasarnīca Poguļankā bija izīrēta, bet tur ilgi neuzkavējāmies. Braucām tālāk uz Stropiem, kur mans vīrs un arī svaine Alvīne bija iepirkuši meža gabalus. Savā daļā viņa bija uzcēlusi nelielu "būdu", kā viņa nosauca mazo mājiņu, kur mīlēja pavadīt dažu labu dienu. Tur valdīja paradīzes klusums un miers, kur tikai putni, zaķi un citi mazi dzīvnieki mājoja. Šinī saulaini zaļajā vientulībā mēs abi ar Oskaru ilgi staigājām krustām šķērsām. Tās ir dienas, kas iegulušās sirdī.

No Cēsīm ir vairāki foto attēli. Pilsētas centrā bija uzcelts augsts iespaidīgs Uzvaras piemineklis. Šī skaistā pilsēta pie Gaujas, kā zināms, daudz cietusi senatnes kaŗos, kad pilsēta pārgājusi no viena iekaŗotāja rokas otrā. Tā dedzināta un postīta un izlaupīta.

Gaujas abos krastos guļ arī Valmiera. Tur, tāpat kā daudzās Latvijas pilsētās, paceļas piemineklis kritušiem, kas liecina par kaujām, jaunu dzīvību upuŗiem, sirdssāpēm un asarām.

Atmiņā pagaisis, kuŗā vietā pāri Gaujai atrodas "Jauno siržu tilts", ko nofotografējām. Tā bijusi iemīļota satikšanās vieta jauniešiem. Skats tur tiešām tik skaists, ka viegli var likt jūsmot jaunām sirdīm. Tālu nebija Sigulda kur apmeklējām Rakstnieku pili. Tur pils parkā stāvēja Kronvalda Ata piemineklis.

Par Ogres apciemojumu kādā karstā vasaras dienā atceros

tikai vienu: Ogres upe bija pilnīgi izžuvusi, tā ka es ar Iriņu varējām staigāt pa upes gultni, meklējot apaļus akmentiņus.

Starp Skrīveŗiem un Lielvārdi, sēžot automašīnā, pārcēlāmies ar plostu pāri Daugavai uz Jaunjelgavu. Plosts bija paprāvs, jo bez mūsu Opelratiem tur bija vietas vairākiem zirgu pajūgiem. Jaunjelgavā, kā parasti vecos tirgus laukumos, stāvēja augsta aka, uz kuŗas platās virsas sēdēja majestātisks lauva.

Daudzie mūsu uzņemtie attēli palīdz atcerēties vietas, kur ir būts. Tā arī redzu Cīravas un Ēdoles pilis, ko esam apskatījuši kopā ar toreizējo stāba priekšnieku, plkv. Plūci un plkvlt. Medenu, abi bija ar savām dzīves biedrenēm. Abas pilis bija labi uzturētas, un plašie parki apkopti. No tām vietām palika patīkams iespaids.

Grobiņa atrodas no Liepājas tikai 10 km attālumā, tā ka varētu to saukt par Liepājas priekšpilsētu. Iedzīvotāji nodarbojās ar sakņkopību, ražojumus pārdeva Liepājas tirgos. Sirmā senatnē arī Grobiņa cietusi no vairākiem karŗiem, kad tur iebrukuši zviedru un vācu iekaŗotāji.

Mūsu Aisteres lauku mājas atrodas no Liepājas tikai 28 km. Kādu dienu, kad mēs braucām ar šoferi Lēmani uz Aisteri, viņš klusajā ceļā apturēja ratus un apskatīja kopā ar manu vīru kādu mazu vainu pie mašīnas. Tuvējā mežmalā sēdēja daži čigāni. Viens no viņiem, pienākdams, noņēmis cepuri, pieklājīgi paklanījās, un teica, ka nupat esot atgriezies no Rīgas un viņam jānodod sveicieni no ģenerāļa Baloža. Manam vīram joki patika, un čigāniņš par sveicienu nodošanu saņēma viegli nopelnītu latu. Lēmanis mazo starpgadījumu bija pastāstījis stāba kučierim Laubem un, drīz vien garnizona iemītnieki jautri zobojās, ka kaŗa ministrs ģen. Balodis sūtot sveicienus garnizona priekšniekam Dankeram ar čigāniem.

Starp Aisteri un Durbi bija tikai daži kilometri, tā ka mēs ar Dr. Maileporu un viņa kundzi, ārsti Viktoriju, bieži viens otru apciemojām. Viņiem bija dzīvoklis slimnīcā ar skatu uz Durbes ezeru. Durbe pati ir ļoti maza pilsētiņa, bet Durbes ezers ir viens no prāvākiem Kurzemē, dziļš un bagāts zivīm.

No Durbes pilsdrupām maz palicis pāri, tās stipri sagruvušas un ar nezāli apaugušas. Durbē Kronvalda Atis bija gājis skolā un vēlākos gados pulcinājis skolotājus Lutera baznīcas draudzes namā. Pie pēdējā redzējām piestiprinātu piemiņas plāksni.

Trīspadsmitā gadsimta vidū pie Durbes norisinājusies vēsturiska cīņa, kuŗā vācu ordeņu kaŗaspēku kurši un leiši sakāvuši un iznīcinājuši. Mazā Durbe palikusi manā atmiņā kā skaista dārza

pilsēta, jo ap katru māju atradās lielāks vai mazāks augļu dārzs, kas pavasaŗa laikā piešķīra mazajai pilsētai burvīgu skatu.

Skaties, kā ziedošā zeme kūp!
Klausies, kā bites zan ziedos!
Ja tavai sirdij ko iegūt rūp,
Ziedonis smaidīdams iedos.
Cel savas rokas pret augstumiem,
Liec visu dvēseli elpā — — —
Ziedi ar ziedošiem pakalniem
Sauļu un pasauļu telpā!

J.Jaunsudrabiņš

Rudbāržu pili mūsu zemes brīvības laikā restaurēja un pārkārtoja par virsnieku atpūtas namu. Atklāšana notika 1938. gadā, kad ieradās daudz ciemiņu, viņu vidū arī virsnieki no Rīgas, katrs ar savu dzīves biedri, arī militārie ārsti, apriņķa priekšnieks Tikmanis un daži aizsargi. Pils priekšā pie sienas uz piestiprinātās, lielās metalla plāksnes bija uzraksts izceltiem burtiem:

"No šīs vietas sākās Latvijas atbrīvošana pulkveža Kalpaka vadībā." Ik gadu sestā martā uz Airītēm izbrauca dažādu organizāciju pārstāvji ģenerāļa Dankera vadībā un pulcējās vietā pie augstās priedes, kas vēlāk, diemžēl, nokalta. Tur pulkvedis Kalpaks bija kritis. Šinī piemiņas stundā piedalījās daudzi apkārtējie iedzīvotāji. Dažreiz redzēju tur arī skolu jaunatni. Svētbrīdi ievadīja Liepājas garnizona mācītājs, prāvests Dr. Visvaldis Sanders, īsi kavēdamies pie pulkveža dzīves. Pēc dievvārdiem nodziedāja korāli. Mans vīrs pēc savas runas pirmais nolika pie melnā marmora pieminekļa krāšņu vainagu. Tam sekoja citi organizāciju un iestāžu pārstāvji ar saviem vainagiem.

Jāatzīmē, kas vecākai paaudzei zināms, ka pulkvedis Kalpaks neatdusas Airītēs, kur viņš krita, bet ticis guldīts mūžīgā miegā savas dzimtas pagasta Meirānu kapos. Tur viņam izcirsts piemineklis no liela laukakmens, kas atradies viņa tēva ganībās, kur pulkvedis mīlējis sēdēt zēna gados, ganot sava tēva govis.

Vai piemineklis Airītēs šodien vēl stāv savā vietā? Vai tur kāds sirmgalvis kādreiz piestājas, atceroties pagājušās brīvības cīņas? Jeb vai piemineklis nogāzts un pulkveža varoņa vārds izdzēsts no latviešu bērnu skolas grāmatām un no viņu atmiņas? Ja tas tā, — nebēdāsim! Pienāks laiks Baltijas Savienotām Valstīm, kad visus varoņu vārdus cels atkal patiesības gaismā! Laiks, kad mūsu tēvu tēvu zemē nebūs vairs neviena sarkanā parazīta. Laiks, kad pie Brīvības pieminekļa Rīgā stāvēs atkal goda sardze, laiks, kad kāda

latviešu jaunā paaudze dziļā pateicībā atkal noliks ziedus pie šī pieminekļa. Laika rats griežas — kādreiz lēnāk, kādreiz straujāk, bet uz vietas tas nav vēl nekad stāvējis!

Bet šodien, svešā patvēruma zemē dzīvodama, kur drīkstu brīvi izteikties, man arī jāatzīmē, ka nespēju vārdos ietvert to izjūtu, un smeldzi sirdī, kad kamols iespiežas kaklā, rakstot vēstules draugiem Latvijā, kad man jāraksta uz aploksnes "Latvijas P.S.R.", m ū s u zeme Padomju savienības republika! —

Atceroties vēl citus braucienus, prātā uzaust kāda skaisti pavadīta svētdiena, kad Rucavas mācītājs Kamols mūs ielūdza uz ērģeļu iesvētīšanu, kas notika 1936. gada rudenī. Šajās svinībās piedalījās visa draudze ar saviem radiem, kas bija sabraukuši no malu malām.

Goda viesu vidū bija archibīskaps Dr. T. Grīnbergs, kas teica svētku runu. Kā goda viesi bija arī Liepājas Annas draudzes un garnizona mācītājs prāvests Dr. Visvaldis Sanders, ērģeļu būvētājs Jaugietis, komponists Alfreds Kalniņš, mācītājs Voitkus u.c.

(Dr. Visvaldis Sanders bija garnizona mācītājs Karļa ostā Liepājā. Pēc Latvijas atstāšanas nepārtraukti dzīvoja Vircburgā Vācijā. Vecuma dienās vairākkārt bijis dzimtenē, pārvedis uz dzimto Liepāju arī savas sievas urnu, kas tur guldīta dzimtenes kapsētā. Mēs sarakstījāmies. Bija daudzpusīgi izglītots cilvēks ar plašām interesēm. Trimdas laikā brauca uz dažādām citām nometnēm vadīt dievkalpojumus un arī lasīt referātus. Bija ļoti mūzikāls. Spēlēja harmoniju, ērģeles un klavieres un pats arī komponēja. Komponēja arī skaistu garīgu dziesmu archibīskapa Prof. Dr. Teodora Grīnberga 85 — tai dzimšanas dienai. Uz tām svinībām Eslingenā biju arī kopā ar savu vīru. Kad viņa kundze mira, tas vairākas reizes apciemoja precēto meitu Otavā Kanadā. Kad bija jau pāri 92 gadiem, viņš pārcēlās pie meitas Kanadā un tur arī aizgāja mūžībā.)

Vēlāk visus goda viesus apdāvināja īpatnējiem "skateriem", — gariem, latviskos rakstos austiem linu audumiem. (Foto "Atmiņu pūrā".) Daļu sava skaistā skatera izlietoju savam tautas tērpa ņieburam.

Rucavā esam bijuši vairākkārt. Dzīvi atceros izbraukumu pie virsmežziņa Eikerta, kas bija ielūdzis mūs uz vēžu vakaru. Eikerts bija ļoti patīkams cilvēks, kuŗu ļoti cienīja arī mans vīrs. Viņš bija Aizsargu bataljona komandieris un Latvijas armijas rezerves virsnieks. Vakars ievilkās līdz vēlai nakts stundai, tā bija silta, gaiša vasaras nakts, pilna dabas skaņām un smaržām.

Kādu citu reizi mans vīrs paņēma mani līdz uz Rucavas mežu

medībās, bet savu bisi bija atstājis mājā. Es tur gan "šāvu" ar foto aparātu. Viņš par to stāsta DV mēnešraksta 1977. g. sestā numurā, ar virsrakstu "Par vēžiem, medībām un veciem laikiem". Tamdēļ negribu to šeit atkārtot, tikai pateikt, ka tā bija saulaina, bet auksta ziemas diena piesnigušā mežā un ap mums bija neaprakstāmi burvīgs, vizuļojošs balts skaistums.

Ilgu laiku nepaņēma lai arī tiktu no Liepājas uz Kazdangu. 1937. g. pavasarī mans vīrs saņēma ielūgumu no direktora F. Gravas kunga atklāt plkv. Kalpaka piemiņas fondu lauksaimniecības vidusskolā. Tur bija daudz viesu. Pēc runām, svinībām, koncerta un mielasta Gravas kungs iepazīstināja viesus ar plašo skolu. Lielās vidusskolas ēkas priekšā ar zemu dzīvžogu apdēstītā laukumā stāvēja Mātera Juŗa piemineklis.

Iepazinos arī ar savas māmiņas dzimto pusi — Užavu, kas ir tuvu Ventspilij. Īpatnēja un bez torņa ir Užavas senvecā baznīca. Tur pakavējos kopā ar toreizējā stāba priekšnieka plkv. Žīda dēlu un mācītāju Treusu (tagad Zviedrijā), kas 1936. gadā atceļā no Ungārijas pie mums ciemojās. Tanī pašā laikā manam vīram bija komandējums uz Ventspili, uz kurieni viņam vajadzēja doties ar zemūdeni "Spīdolu". Viņu pavadīja stāba priekšnieks plkv. Žīds. Tā kā viņa dienesta pienākumi izbeidzās dažas stundas pēc pilsētas sasniegšanas, tad viņš bija norīkojis automašīnu, kas viņu un pulkvedi tur sagaida. Lai mašīna nedotos ceļā tukšā, mans vīrs ierosināja, vai mēs gribētu braukt līdz viņus sagaidīt. Protams, ka gribējām. Pārnakšņojām Ventspilī un nākošajā dienā apskatījām pilsētu, kur mana māmulīte bija gājusi skolā. Mans vīrs ar pulkvedi Žīdu devās uz pilsētas valdi, lai sasveicinātos ar pilsētas vecāko.

Dabiski, ka mani interesēja Ventspils jūŗmala. Tā izskatījās savādāka nekā Liepājā. Kāpas atradās pavisam tuvu pludmalei, un tajās auga ne tikai priedes, kuŗām saknes vietām bija pa pusei izskalotas, bet arī bērzi, ko nebiju redzējusi nevienā citā jūŗmalā. Zvejnieku osta man likās lielāka par Liepājas. Pavēlu vakarā sasniedzām mūsu Liepājas garnizona Kaŗa ostu.

Katru gadu mans vīrs jau laikus plānoja, kā patīkami izmantot mēnesi ilgo atvaļinājumu. Dažas dienas no tā mēdzām pavadīt Aisterē, lai kārtotu saimniecības lietas un pārrunātu un sadalītu darbus ar pārvaldnieku Milleru un dārznieku Gruntmani. Lielāko daļu laika paturējām ceļojumiem, kā pa dzimto zemi, tā arī pa ārzemēm.

Nemāku vairs droši teikt, kad notika Leipcigas lielā mesa, laikam 1936. gadā. Manam vīram ļoti interesēja to apskatīt. Brau-

cām ar vilcienu caur Berlīni uz Leipcigu. Man šī pilsēta bija pazīstama no skolas laikiem ar to, ka pie Leipcigas tika galīgi iznīcināta Napoleona lielā armija, kas notika 1813. gadā. Tādēļ man pilsēta pati gandrīz interesēja vairāk par pasaules apjoma izstādi. Bet izstāde pārsteidza mani ar savu neuzskaitāmo daudzpusību. Tā bija grandioza! Kavējos līdz ar vīru visilgāk un atkārtoti pie lauksaimniecības mašīnām, kā arī optisko ražojumu stendā, kur bija foto aparāti ar dažādiem jaunumiem un piederumiem. Mēs tur laikam nopirkām mūsu pirmo Leiku.

Leipcigas vecpilsētā aiz rātsnama bija šauru ielu labirints ar senvecām smailu jumtu mājām, kas drusku atgādināja Rīgu; daudz tur noliktavu, kas izstādes laikā pieblīvētas mantām, precēm. Rātsnama apkaimē ir "Auerbacha" pagrabs, ko Ģēte padarījis nemirstīgu savā Faustā. Redzējām arī simtiem gadu veco Saksijas karaļu sēdekli. Iegājām dažās gadu simtiem vecās baznīcās, vienā no tām par ērģelnieku bijis Bachs. Apskatījām kādu gadsimtu vecu augstskolu ar papildēkām. Kopsavilkumā jāsaka, ka Leipciga bija pilsēta ar kosmopolītisku garu, arī mūzikas centrs un pasaulslavena ar saviem grāmatu apgādiem, ieņemdama pirmo vietu Eiropā.

No Saksijas aizbraucām uz dienvidiem, uz Bavāriju, un apmetāmies tās skaistajā metropolē Minchenē.

Kas gan spēja tanī gadā pareģot, ka mēs kādreiz iepazīsimies ar šo pilsētu kā bēgļi, dzīvodami Bavārijas nometnēs, kad pilsēta būs pārvērtusies līdz nepazīšanai par drupu kaudzi!

Impozanta bija Minchenes galvenā stacija, kur krustojās daudz dzelzceļu līniju no Berlīnes, Leipcigas, Ķelnes u.c. un kur bija galvenā pārsēšanās vieta ceļā uz Italiju, Parīzi, Vīni un citām vietām. Man likās, ka bavārieši nebija arī tik formāli kā berlīnieši.

Vecākā baznīca bija Svētā Pēteŗa, bet ļoti iemīļota un populāra baznīca bavāriešiem ir un laikam paliks "Liebfrauen-Kirche", celta par godu Jēzus mātei Marijai. Apmeklējām vairākus mūzejus. Atmiņā palicis Vācu mūzejs, no kuŗa torņa paveŗas plašs skats uz tālajiem Alpu kalniem un arī uz tuvo Izāras upi ar vairākiem tiltiem. Jāsaka, ka tur bija tik daudz mūzeju, ka nebija iespējams nepilnā nedēļā tos apskatīt, jo bijām arī izbraukuši tuvajos kalnos, kur es pirmo reizi iepazinos ar kalnu pasauli. Mēs gan nebijām augstos kalnos, tikai Berchtesgādenā, kalnu pakājē, bet skats uz kalnu milžiem mūs abus ļoti iespaidoja, tas likās vienreizējs. Pārgulējām vienu nakti kalnu zemnieka mājā. Pie visiem mājas logiem ārpusē ziedēja ģerānijas.

Grāmatā "Return to the Alps" Džons Muirs saka par saullēktu kalnos:

"How glorious a greeting the sun gives the mountains! The highest peaks burned like islands in a sea of liquid shade. Then the lower peaks and spires caught the glow, and long lances of light fell on the meadows."

Atpakaļ Minchenē mēģinājām vēl "piesūkties" ar mākslas darbiem. Pinakoteka laikam bija galvenais mūzejs, kur atradās sevišķi daudz Rubensa darbu. Jāsaka, ka kopsummā redzējām daudz un dažādu laikmetu kollekcijas, vairumā vecmeistaru gleznas, bet arī no modernā laikmeta strāvojumiem. Minchene ir mūzeju pilsēta un mākslinieku Meka. —

Minchene kļuva arī "slavena" ar to, ka tā bija nacionālsociālisma dzimšanas vieta, fakts, kas liekas kontroversāls, jo vairums bavāriešu palika uzticīgi karaļnamam un Hitleru ienīda. Šinī pilsētā tika pie varas cilvēks, kas ar savām runām suģestēja masas, tika pie varas ar plaši organizētu propagandas mašīneriju, cilvēks bez militāras izglītības, kas savā egocentriskā kārē valdīt, savās alkās pēc slavas un godinājuma un savā aprobežotībā uzskatīja sevi par ģeniju, gudrāku par piedzīvojušiem karaļa vadoņiem, ģenerāļiem. Cilvēks, kas ar pavēli savām armijām iebrukt Polijā kā ar lāpu iededzināja pasaules ugunsgrēku — Otro pasaules karu.

Kā zināms, pēc Pirmā pasaules karaļa Hitlera Vācija sāka bruņoties Otram pasaules karam, un tagad cilvēce dzīvo nepārtrauktos Trešā pasaules karaļa draudos. Kā mums no vēstures zināms, tad karļi ir bijuši visos laikos, sākot no sirmās senatnes, bet par P A S A U - L E S karļiem sauc tikai abus lielos karus divdesmitā gadsimtā. Kamdēļ īsti? Šķiet, tikai milzīgo cilvēku upuru dēļ, ko šie abi pēdējie karļi prasījuši. —

Latgalē 1938. g. Svētbilde starp Balviem un Tilžu. Irma ar Iriņu.

Ģen. O. Dankers ar ģimeni 1938. g. pie "Jauno siržu" tilta pāri Gaujai.

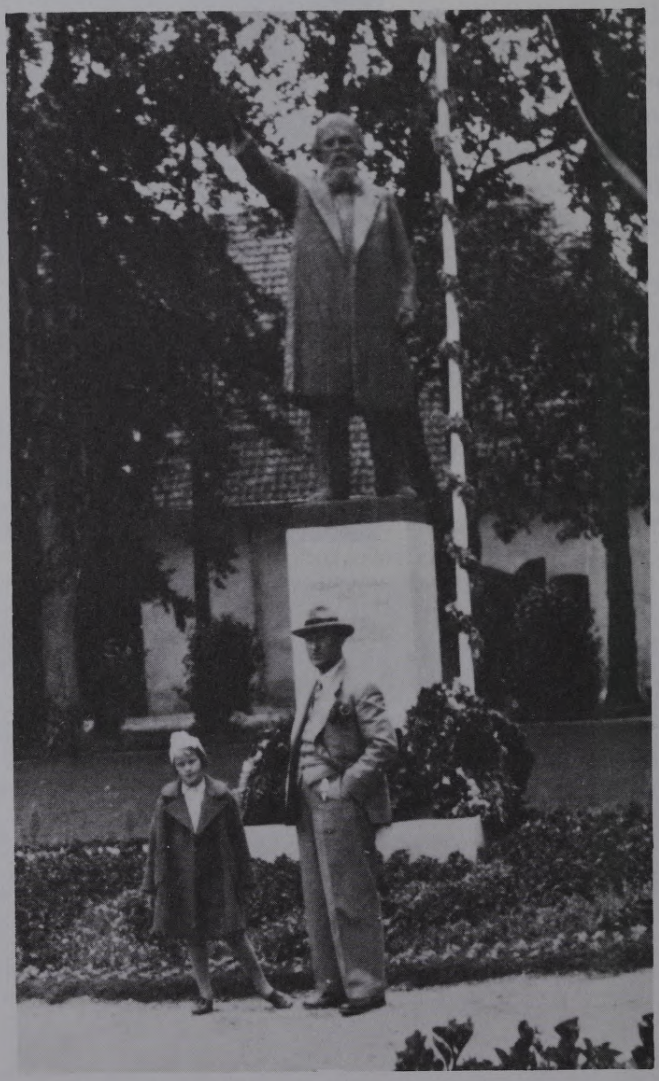

Ģen. O. Dankers ar Iriņu Rakstnieku pils parkā Siguldā pie Kronvalda Ata piemineklļa 1938. g. vasarā.

Virsnieku atpūtas nama (Rudbārža pilī) atklāšanas dienā 1938. g. Pirmajā rindā no kr.: plkv. Stulpiņš, ģen. Dankers, ģen. Dambītis.

Augšējā attēlā: Vidū pulkveži Rapa un Stulpiņš. Labajā pusē Liepājas kaŗa slimnīcas ārsts Dr. Apinis.Apakšējā attēlā: No kr.: plkv. Plūcis ar kundzi, ģen. J. Ruškevics, piektā I. Dankere un sestā Dr. Apiņa kundze.Uzraksts uz plāksnes: "No šīs vietas sākās Latvijas atbrīvošana pulkveža Kalpaka vadībā."

I. Dankere un archibīskaps T. Grīnbergs, ceļā no Rīgas uz Liepāju.

1955. g. 2. aprilī latviešu sabiedrība plaši atzīmēja archibīskapa Dr. T. Grīnberga 85-to dzimšanas dienu Eslingenā. JKS vārdā I. Dankere viņam pasniedz latvisku svečturi. Kreisajā pusē prāvests Bergs. Labajā — prāvesta Sandera kundze.

Pie senvecās, īpatnējās baznīcas Užavā pie Ventspils. No kr.: māc. Armins Treuss, plkv. Žīda dēls un I. Dankere ar Iriņu (1936. g.)

O. un I. Dankeri pie "mīlestības ozola" Ķemeros 1938. g.

1943. g. rudenī. Latvijas atbrīvošanas kaŗā kritušo kaŗavīru piemineklis, Rīgā- Jelgava ļielceļa malā. Uz sola Dorīte.

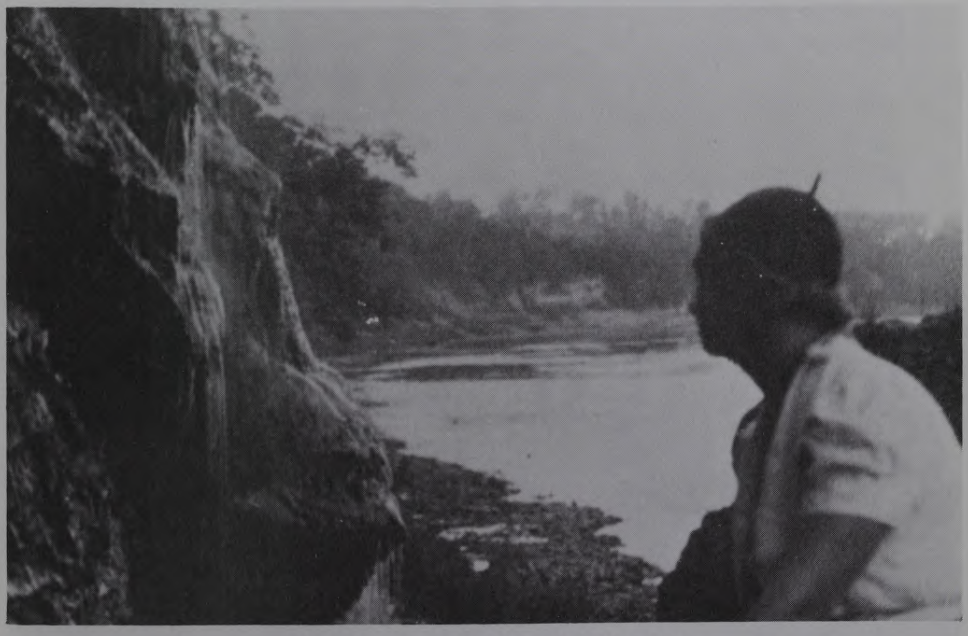

Gauži raud Staburags miglainā rītiņā. . .

I. Dankere ar
Iriņu Alūksnē (1936. g.)

I. Dankere Alūksnes pils priekšā (1938.g.)

MŪSU RĪGA

Mūsu Rīga man gandrīz tikpat tuva sirdij kā mana dzimtā Liepāja. Ārzemju diplomāti sauca Latvijas galvas pilsētu par "Mazo Parīzi". Šis nosaukums mūsu kādreiz skaistajai, elegantai Rīgai mūsu dienās nepiestāv. Pa gaŗiem gadiem zem sarkanā terrora varas tā zaudējusi savu īpatnēji latvisko izskatu: tā ir izlaupīta, degradēta, pazemota, izvarota un nolaista. Tās īstie vaibsti dzīvo vēl tikai latviešu cilvēku sirdīs un atmiņās. Skaistais Brīvības bulvāris pārvērsts par Leņina ielu, un gandrīz visu ielu nosaukumi tagad nodēvēti komūnistu varas vīru vārdos. Pie Brīvības pieminekļa nestāv vairs goda sardzē brašie Latvijas kareivji. Un mūsu zemes dzimšanas dienā, 18. novembrī, netiek vairs nolikti neskaitāmi vainagi un ziedu klēpji. Uz ielas pārsvarā atskan krievu valoda. Kādreiz pārpilnie veikalu skatlogi tukši, ielas trūcīgi apgaismotas, cilvēki vienmuļi ģērbušies, nomalēs nami apdrupuši. Pāri kādreiz saulaini brīvajai pilsētai guļ smagā, smacējošā "sarkanā migla", kas žņaudz elpu. Ir labi, ka man Latvijā nedzīvo vairs neviena rada, ka ilgas nepiespiež mani ar viņiem tikties. Es tad laikam nokristu ceļos pie Brīvības pieminekļa un kauktu aiz sirdssāpēm.

Manā atmiņā Rīga dzīvo tāda, kādu es to pazinu: skaista, gaiša, ziedoša, dziesmota! Rīga bija mūsu tautas kultūras centrs. Pilsētā glabājās ap 150 bibliotēku. Mēs visi atceramies arī operu, Drāmas, Nacionālo un Dailes teātri, universitāti, konservātoriju, Mākslas mūzeju u.c.

Domājot par Rīgu, es redzu pirmā vietā tās parkus, parkus ar bagātīgām puķu dobēm, koptiem celiņiem, soliem, koku grupējumiem, ūdeņus ar peldošiem gulbjiem, strūklakas, kanālis, kas atradās pie Basteijkalna, kanālis, kur daudzi rīdzinieki pavadījuši patīkamas stundas laivās uz ūdens.

Vai es vēl visus parkus atceros? Nezinu. Mazais un Lielais Vērmanes dārzs, ar strūklakām un skulptūrām. Zaļais Basteijkalns ar kokiem, krūmiem, soliem un daudzām takām. Viestura dārzs, kur tīrajos ūdeņos peldēja gulbji. Kronvalda dārzs ar vairākām strūklakām, un strūklaka bija arī Ziedoņa dārzā. Jaukie apstādījumi pie operas, kur tik bieži sēdēts, raugoties skaisti veidotajā strūklakā un tās ūdeņu mirdzumā. Nevaru arī aizmirst apstādījumus pie Brīvības bulvāŗa ar gaŗo solu rindu. Arkādijas dārzs. Un bagātīgi

apdēstīts bija plašais 11. novembŗa laukums. Nezinu, vai visus esmu uzskaitījusi.

Kas pēdējos brīvības gados dzīvojis Rīgas jaunceltās blokmājās vai apmeklējis tur kādu radu, paziņu, tas atcerēsies šo māju gaišos, plašos pagalmus, gludām ietvēm, zāļu laukumiem, soliem, kokiem, krūmiem, strūklakām. Mājām bija ļoti plati logi un arī balkoni, un mājas netika celtas augstāk par četri stāviem. Vai tajos labos dzīvokļos šodien vēl dzīvo latvieši vai tikai krievu okupanti?

Vai brīvajā pasaulē varētu būt kāds rīdzinieks, kas aizmirsis "Lielo pulksteni" Brīvības bulvāŗa krustojumā? Kur ne tikai jauniešiem norunāti "randiņi"? No tās vietas varēja tūliņ nokļūt Kaļķu ielā, kur stūrī atradās populārā Švarca kafejnīca. Vai atceramies vēl, ka Lielā pulksteņa apkaimē bieži sēdēja puķu sieviņas ar palieliem groziem vijolīšu, maijpuķīšu un citu ziedu pušķīšiem?

Šinī sakarā atceros savu jaunības laiku Rīgā, kad meklēju darbu. Mani līdzekļi bija ļoti ierobežoti, bet neapdomāti izdevu 10 santimus ziediem. Vēlāk pietrūka ko samaksāt tramvajam, tā ka iznāca gaŗu gabalu cilpot kājām. Nekad vairs nesasniedzamie jaunības gadi, kad prāts klusēja, ja prieks par ziediem lika jūsmot.

Man arī patika izstaigāt Vecrīgas šaurās ieliņas un skatīt senās celtnes Mazā Smilšu ielā. Īpatnējs nams bija Svētā Gara konvents ar stipri slīpu dakstiņu jumtu. Tuvumā atradās šaurā Monētu iela. Arī Kaļķu iela nebūt nav no platajām, bet izvērtās par vietu ar elegantiem veikaliem ar augstvērtīgām precēm. Daudziem būs vēl atmiņā Eglīša vienreizējais kurpju veikals Kaļķu ielā, viņš pats bija pirmklasīgs amata meistars un pieņēma gatavot kurpes uz pasūtinājuma. Liepājas garnizona laikmetā viņš man gatavoja pēc mēra tumši zilas atlasa vakara kurpes smailiem papēžiem, uz purna bija rozetes no krēmkrāsas mežģinēm ar sīku "šleifīti" vidū.

Grūti vilkt parallēli starp šāsdienas augstām celtnēm un seno laiku skaisto stilu, lai kādā tās būtu. Šāsdienas debesskrāpji atgādina stūŗainas kastes, jo iespējami mazākā, arvien dārgākā zemes kvadratūrā jāietilpina iespējami vairāk veikalu, banku, biroju utt., telpa jārod augstumā. Nav nemaz jāmeklē salīdzinājums ar greznām pilīm, kad gribam redzēt starpību. Pietiek atcerēties architektūru namos kaut vai tikai Raiņa bulvārī, apskatīt skaisto Mākslas mūzeju, Nacionālo teātri vai jauno Tiesas pili, — tādas celtnes ir bauda acīm.

Ceļojot pa Latvijas zemi, bija interesanti vērot arī vasarnīcas dažādās vietās. Varēja sastapt pilnīgi moderna stila celtnes, tās tomēr nebija vienmuļi vienādas, bet deva patīkamu, variētu skatu. Varēja arī sastapt vasarnīcas celtas latviešu zemnieku māju stilā, bet

arī tās nebija vienāda izskata, jo kā greznās mājas, tā arī pēc zemnieku māju parauga celtās, visas bija latviešu pazīstamo un iecienīto architektu meti. No architektiem minēšu prof. Laubi, Dr. Kundziņu, prof. Kampi un Klinklāvu.

Kādreiz mans vīrs aizveda mani uz Brīvdabas mūzeju. Nezinu vairs, no kuŗa laika tas pastāv. Man ļoti patika lielās vējdzirnavas. Patika arī lauku sēta ar aku un māja ar salmu jumtu. Interesanti bija apskatīt tipiskas zemnieku mājas iekšpusi. Virs primitīvās plīts (ja to var tā nosaukt) karājās smags katls uz metalla trijkāja. Tās tuvumā uz grīdas gulēja čiekuri, zari, pagales. Virtuves vidū stāvēja galds uz pamatīgām kājām un uz tā kāda liela bļoda vai kubls un vairākas izgrebtas koka karotes. Kādā stūrī redzēju vērpjamos ratiņus.

Visi esam mācījušies skolā, ka Rīgu dibinājis 1201. gadā vācu Bīskaps Alberts. Tikai gadus vēlāk lasīju, ka, spriežot pēc izrakumiem ap Rīgu un Daugmali, radušies pilnīgi citi ieskati, vispār atvērusies līdz tam nepazīta lapaspuse latviešu pilsētu vēsturē. No minētiem archaioloģiskiem izrakumiem, kā arī no vecām skandināvu sāgām uzzinām, ka latvieši nebija sevi izolējuši no ārpasaules, bet atradās labos sakaros ar kaimiņu tautām. Tām parallēli iet arī latviešu kultūra, kas ietilpināma ziemeļtautu grupā.

JAUKI ATCERĒTIES 1938. GADU

Tanī gadā mans vīrs saņēma ielūgumu no igauņu pulkveža Sīmona apciemot viņu Tallinā. Abi kungi bija draugi kopš jaunības gadiem, kad pēc Kaŗaskolas beigšanas atkal satikās jaunajā dienesta vietā Svēaborgā, Somijā. Pulkveža vecākā meita Valerija bija mana vīra krustmeita. Tātad atvaļinājuma laikā posāmies ceļā uz kaimiņu zemi, ar mūsu mazo Opeli kopā ar Iriņu un šoferi Lēmani.

Pārbraucām robežu pie Mē-Murati Pīripunkta. Un drīz ieripojām Hungerburgā, pa ceļam ieturot brokastis pie Rakveras. Viesmīlīgā pulkveža ģimenē uzturējāmies dažas dienas, kur es iepazinos ar viņa sirsnīgo kundzi un divām meitām. Mans vīrs ar pulkvedi kavējās jaunības atmiņās. Vēlāk bijām ar viņiem izbraukuši uz vairākām vietām.

Manā priekšā guļ mazliet izbālējuši foto attēli no šī ceļojuma, tā kā es pa atmiņu takām staigāju atkal gar Pärnu jūŗmalu, kur pāris dienas peldējos. Jūŗmalā stāvēja dziļi ierakts, milzīgs termometrs, kas labu tiesu pārsniedza manu augumu.

Stāvu ar vīru kādā lielā parkā pie Igaunijas populārās rakstnieces Lidijas Koidolas piemineklļa. Redzu gaŗu autoceļu parallēli jūŗas krastam, braucienā no Tallinas uz Piritu, ceļa vidū pacēlās piemineklis bojā gājušam cara laika kuģim "Rusalka", ap kuŗu bija apdēstīts plašs laukums ar vairākiem soliem.

Esmu pie Narvas upes, kuŗas ūdensspēku izmanto vairākas, gar krastu uzceltas fabrikas. Narvas pilsētā apbrīnojām abas slavenās pilis-cietokšņus, kas stāv viens otram pretī, ģermāņu pils un slavu pils.

No observātorijas Tartū raugos uz pilsētu visapkārt, kur plašā, koptā parkā pilsētas centrā paceļas Igaunijas Brīvības piemineklis. Staigāju gar Embachas upi, pāreju masīvam Akmeņu tiltam, kādreiz celts Katrīnai Lielajai par godu ar cara laika līdzekļiem. Stāvu pie Doma baznīcas drupām un pie Upuŗu akmeņa.

Kavējos pie slavenā kaŗavadoņa Barkleja de Tolli piemineklļa. Un domās stāvu Peipusa ezera krastā pie Mustvē, kur tālā pretējā krastā atrodas zeme bez brīvības, komūnistiskā Padomija. Ceļā apstājāmies un apskatījām degakmeņu fabriku pie Pīsi un atceŗos, ka starp Nurmi un Āre vajadzēja mainīt auto riepu. Visas sen pagājušās atmiņas no laimīgiem brīvības gadiem, kad pēc katra ceļojuma varēja atgriezties uz savu zemi, uz savu māju, uz savu pašu dzīvi.

Varbūt vēl īsi atzīmēt, ka tanī pašā gadā bijām otru reizi

Igaunijā, bet tas ietilpa oficiālā braucienā salonvagonā uz mūsu valsts svētkiem, 18. novembrī, ko atzīmēja Igaunijas valdība. Toreiz braucām kopā ar Satiksmes ministru Einbergu, Māsēna kungu, viņu abām dāmām un plkv. Dālbergu. To mans vīrs aprakstījis savā "Atmiņu pūrā."

No 1938. gada rudens jāiet atpakaļ uz pavasari, kad Liepājas ostā ciemos iebrauca franču kaŗakuģis "Žaguār" ar kapteini Bedouin, kas drīz vien atnāca ar vizīti pie garnizona priekšnieka, ģenerāļa Dankera.

Kapteini un virsniekus ielūdza uz pusdienām reprezentablājā Pilsētas viesnīcā, kur bija klāt pilsētas galva Rimbenieks un vēl pāris kungu no pilsētas valdes, kā arī ģen. Dankers ar stāba priekšnieku, plkv. Plūci un admirāli Spādi. Franču viesi netika cienāti tikai ar kulināriem ēdieniem, bet dabūja arī acīm baudu, jo tika ielūgti vakarā uz baleta izrādi. Kapteinis sēdēja man blakus vīra ložā, bet viņam bija līdz vēl kāds franču virsnieks, kas sēdēja aiz mums. Citiem franču viesiem bija rezervētas dažas pirmās rindas parketā. Abu franču virsnieku komplimenti par baletu, ko viņi mums jūsmīgiem vārdiem izteica, nebija tukšas frazes, jo balets tiešām deva augstvērtīgu sniegumu. Kapteinis, šķiet, bija iepriecināts, ka varēja ar admirāli Spādi, manu vīru un mani bez grūtībām sarunāties franciski.

Nākošajā dienā šarmantais kapteinis bija ielūdzis kādas piecpadsmit personas pusdienās uz sava kuģa, kur viņš bija mans galda kungs. No ēdieniem atceros tikai auksto buljonu ar saknēm, varbūt gan tamdēļ, ka tas garšoja manam vīram un ko vēlāk gatavojām arī mājā.

Dienu pēc tam, kad "Žaguārs" bija iepeldējis jūŗā, man par patīkamu pārsteigumu no puķu veikala Graudu ielā bija piesūtīts paliels grozs ar baltām rozēm un — kapteiņa Beduina paraksts.

Katrā ziņā jāatzīmē vēl kāds brauciens, kas arī iekrita 1938. gadā, laikam augustā, — un tas bija uz Jelgavu, kur tika atklāta plašā lauksaimniecības izstāde. Tā bija priekšzīmīgi organizēta. Publikai arī patika dažādās celtnes, no kuŗām Latvijas Banku paviljons palicis man labi atmiņā. Izstādē uzstājās arī daudzi dziedātāji, kas bija ieradušies ar saviem koŗiem. Viņiem bija uzcelta prāva tribīne ar latviskām kulisēm. Ilgi un sirsnīgi sumināja prezidentu Ulmani, kā publika, tā arī dziedātāji, kad viņš ieradās svētku vietā. Vairāki skaļruņi labi pārraidīja prezidenta runu.

Jelgava ir territoriāli mazāka, bet vecāka pilsēta par Liepāju,

kaut gan arī mana Liepāja 1925. gadā nosvinēja savu dižo dzimšanas dienu, kad atzīmēja tās 300 gadīgo mūžu. Lauksaimniecības izstādes laikā mans vīrs iepazīstināja mani ar šo pilsētu, kur viņš bija gājis reālskolā, bet kuŗu es redzēju pirmo reizi. Man Jelgava patika. Neparasts skats atklājās Lielupes krastā, jo tur bija noenkurotas neskaitāmas jachtas, visas karogotas daudziem maziem trīsstūŗu karodziņiem. Skaista bija arī Driksas ainava un kāds liels parks tuvumā.

Apskatījām stalto hercoga Pēteŗa ģimnaziju, Latviešu biedrības namu, Trīsvienības baznīcu, mūzeju un impozanto celtni, kur mājoja skolotāju institūts. Ilgāku laiku pakavējāmies pilī. Pie Jelgavas Brīvības pieminekļa nolikām dažus ziedus. Laba bija arī nelielā viesnīca, kur bijām apmetušies.

1938. g. vasarā ciemos Tallinā pie igauņu pulkveža Simonu, ģen. Dankera drauga no leitnanta gadiem.

Ģen. Dankera ģimene pie Peipusa ezera 1938. gada jūnijā.

Ģen. Dankera ģimene pie Brīvības pieminekļa Tallinā.

Klausoties kopkoru koncertu Jelgavā, lauksaimniecības izstādes laikā 1938.g.

1938. gada 14. jūnijā Liepājas Ziemeļu kapos franču kaŗakuģa "Žaguar" virsnieki pēc vainagu nolikšanas pie kritušo kaŗavīru pieminekļa. No kr.: ģen. Dankers, plkv. Stulpiņš, franču kapt. Beduing, admirālis Spāde, plkv. Plūcis un franču virsnieks.

1939. g. Rīgā. Prezidents Ulmanis aplūko Uzvaras laukuma izbūves projektu.

1939. gada 10. novembrī Jelgavā atklāja un iesvētīja 16. Jelgavas Aizsargu pulka namu.
Attēlā: Sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš uzrunā klātesošos.

no kreisās: ģen. Dankera kdze, ģen O. Dankers, LLK pr-js R. Dzērve, Aizsargu pr-ks ģen. Prauls, 16. Jelgavas aizsargu pulka k-ris Ž. Stiebris, min. Bērziņa kdze, ģen. Praula kdze, Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas rektors, prof. P. Kreišmanis un viņa kdze.

VĒL DAŽI BRAUCIENI

Ir īpatnēja sajūta, raugoties fotografijās, kas uzņemtas pirms gadiem četrdesmit: pazīstamas vietas, kur ir staigāts kopā ar vistuvāko cilvēku, savu dzīves draugu, kas dus jau mūža miegā, vietas tālajā dzimtā zemē, kur tagad bradā svešu okupantu kājas.

Skatos uz veco uzņēmumu no Valkas, kas pēc Pirmā pasaules kaŗa un brīvības cīņām dalīta Latvijas un Igaunijas Valkā, ko uzzināju no sava vīra. Apmeklējām Iriņas dzimto vietu Jēkabpili Kurzemē, tuvu Latgales robežai, taču uz Krustpili, kas turpat kaimiņos, netikām. No Rūjienas ir uzņēmums no "Taurētāja", pieminekļa kritušiem. Uzraksts saka:

"Taurētājam bija mirt, — Latvji tomēr ziņu dzird."

Atceros skaisto Madonu Vidzemē, kas guļ kalnainā apvidū, kur redzami arī daži nelieli ezeri. Sabile pieglaužas kokiem un krūmiem apaugušās Abavas krastam. Bet mani ļoti pārsteidza neparasts skats ar terasveidīgām vīnogu plantācijām, netālu no pilsētas. Kad skatos uz fotografiju no Talsiem, tad atceros, ka tur izrakteņos un ezerā atrastas latviskas senlietas. Ielas Talsos bija stāvas, vietām vajadzēja pieveikt daudz augstu kāpņu.

Kaut kad iepazināmies arī ar Kuldīgu, kur dzimusi mana tēva māte. Kuldīgu uzskata par vecāko pilsētu Kurzemē. No kādreizējās pils gan maz palicis pāri. Pie Rumbas redzējām īpatnējos nēģu tačus. Pilsēta guļ daudzo mežu vidū. Apskatījām arī bibliotēku un toreiz jauno vēstures mūzeju.

Sirsnīgā atmiņā ir ciemošanās Aučos pie prezidenta Čakstes atraitnes, kas bija 1939. gada septembrī. Mēs tikām ielūgti uz turieni kāda ģimenes locekļa jubilejas gadījumā. Pie gaŗā ēdamgalda sēdēja vecās kundzes pieci dēli un četras meitas, vedeklas, znoti un daudz mazbērnu, tuvu pie trīsdesmit galviņu, tikai mēs abi nepiederējām radu saimei. Viens no dēliem bija virsnieks, cits tiesībnieks, kāds no viņiem vēlāk gāja bojā koncentrācijas nometnē Vācijā. Liepājā dzīvojošā dēla dzīves biedre bija ārste, visi viņi arī bija rosīgi sabiedriskā darbā, žurnālistikā. Dēls Jānis Gedimins dzīvoja trimdā Zviedrijā. Tur viņš arī mira 1979. gada 15. novembrī.

1939. gadā Aučos, ciemos pie mūsu valsts pirmā prezidenta Jāņa Čakstes atraitnes. No kr.: Dankere ar Iriņu, sēž Čakstes kdze ar mazmeitiņu klēpī, viņai blakus vedekla-ārste ar savu meitiņu un aiz viņas stāv ģen. Dankers.

Pirmais Latvijas valsts prezidents Jānis Čakste, pēc kādas parādes 1921. g., sasveicinās ar virsniekiem. Aiz viņa ministrs Hugo Celmiņš (Zemkopības, vēlāk Izglītības: No 1928-1931. g. ministru prezidents. Vēlāk Rīgas pilsētas galva un tad sūtnis Berlīnē).

1974. g. Rīgā. Latvijas pirmā valsts prezidenta Jāņa Čakstes atdusas vieta.

AISTERE

Tā ir pati vasara, kas pār laukiem staigā,
Kad tev uzplūst medainā liepu elpa svaigā.
Tā ir pati vasara ... Kam tev soļi stājas?
Vasara nes sveicienus tev no tālās mājas.
Un tu zini: dzimtenē liepas ziedus raisa,
Bitēm saldu mielastu zelta kausos taisa.
Ieglauž ziedos zeltainos ciešāk tagad vaigu ——
Sirds lai aplīst atmiņām kā ar medu svaigu!

T. Brence.

Pēc ceļojumiem mēs mēdzām dažas dienas no pēdējās atvaļinājuma nedēļas "atpūsties" mūsu Aisterzemītē. Sauļojāmies pļavās, peldējām Rāvas upītē, vakaros lasījām vīra rakstāmistabā. Vai arī tika iejūgta vaislas ķēvīte Primula vieglos atspeŗu ratos, un tā aizveda mūs ciemos pie kaimiņiem Aisiņos. Rakstu par redzētām vietām juku jukām, kā nu gadās kāda fotografija. Kaut kad bijām arī netālā Kapsēdē pie Dižakmens un arī pie vējdzirnavām. Vai vienkārši staigājām roku rokā pa Aisteres parku vai bērzu birzīti, baudot sauli un laimi. Atmiņā jūtu saldo liepziedu smaržu un saklausu bišu sanēšanu vecajās liepās. Redzu margrietiņas ziedam, redzu rudzu puķes un sārtās magones uz slaidiem kātiem labības lauku malā. Redzu sīkos zilos zvaniņus, redzu kumelītes.

Klusi plaukstošs Vasarsvētku rīts,
Lēna vēsmiņa, kas magoņlapās trīc,
Sārti mākoņi, kas tā kā sapnī klīst,
Zilas debesis, no kuŗām laime līst....
Saules gaiss, kas zvanu skaņās dūc
Un tik viegla, laimes pilna krūts...

Plūdonis.

Visbiežāk savās domās kavējos Aisterē. Tā būs dzīva manā atmiņā kamēr vien elpošu. Aistere taču nešķiramī saistīta ar manu dzīves draugu un ar visiem gaišiem pirmskaŗa gadiem Aisteres ziedošajā skaistumā.

Gar upmalu auga dzeltenās purenes un arī neaizmirsteles. Ceļmalā kupls mežrožu krūms, bet ceļmalā uz Aisiņiem gar grāvi auga augsti dadži, spuraini, asi, ceriņu krāsas ziediem, kas man ļoti patika. Dārznieks Gruntmanis laipni palīdzēja tos līdz saknei nogriezt, uzvilcis vecos ādas cimdus. Un vienkāršie lielie dadžu ziedi izskatījās gleznaini augstā latviskā vāzē, ko biju saņēmusi no sava vīra kādā vārda dienā. Šī vāze daiļoja arī istabas stūri, kad tajā bija saliktas gaŗkātainās saules puķes vai dālijas.

Vāze bija augsta, man līdz gūžām, darināta Lietišķās mākslas vidusskolā pie Čakstes laukuma Vecliepājā, ko vadīja direktors Aplociņš. Viņa kundze, dzimusi Puže, bija lauksaimnieka meita no Grobiņas, valsts vidusskolas skolotāja. Viņu abu dzīve beidzās izsūtījumā.

Pēc pāris nelielām pārbūvēm, iekšējiem un ārējiem remontiem 1937. gada augustā, mūsu kāzu dienā, notika Aisteres iesvētīšana. Diena bija saulaini silta kā pasūtināta. Sabrauca ap četrdesmit ciemiņu, viņu vidū arī daži garnizona virsnieki, pulkveži Stulpiņš, Jomerts, Ābeltiņš, Medens, stāba priekšnieks Žīds. No liepājniekiem prefekts Šāberts, elektrības fabrikas direktors Jagars, prezidenta Kvieša svainis Ķerpe, kas bija strādnieku iemīļots drāšu fabrikas direktors, ādas fabrikas īpašnieks Lasmanis un viņa dir. Lēģeris, cukurfabrikas dir. Splīts un citi, kuŗu vārdus neatceros, arī vīra brālis ar meitiņu no Anneniekiem, kur svainei Melitai (kopš gadiem Austrālijā) bija sava aptieka, mūsu pašu pārvaldnieks un dārznieks, abi siernieki un vairāki kaimiņi, visi ar savām dzīves biedrēm.

Vairums kungu interesējās par zirgiem, sierotavu, automatisko ūdens piegādi lopu silēs un vispār par saimniecību, bet dāmas apstaigāja parku, augļu dārzu, nogaršoja gatavos augļus no koka vai ogas no krūma un priecājās par lielo ziedēšanu visapkārt mājai, kur bagātīgi ziedēja dālijas, rozes, asteres, rezēdas u.c. puķes.

Maltītes laikā jaukais garnizona ārsts, Dr. Zandbergs, jautāja, kuŗa dāma saldāka: lidotāja Cukura kundze vai cukurfabrikas direktora Splīta kundze, kas izraisīja jautras debates. Pēc mielasta sākās īsta omulība dārzā pie kafijas ar konjaku, liķieri un tortēm, kad viesi, kam bija labas balsis uzsāka dziedāšanu. Ar labāko balsi varēja lepoties prefekts Šāberts, kas labprāt dziedāja arī sōlo. Saulīte

bija jau aizgājusi aiz meža, kad arvien vēl skanēja dziesmas siltajā vakara stundā, kad arī naģes (vardes) tuvējā dīķī uzsāka savu koncertu. Gaiss bija pilns nopļautā āboliņa lauka smaržas, un sirdis visiem bija līksmas...

Mīļā, tālā Kurzemīte, Dievzemīte! Neaizmirstamā paradīze, Aisterzemīte!

1938. gada pavasarī Aisteres ļaužu mājā bija piedzimusi jauna dzīvībiņa, laukstrādnieka Pēteŗa sievai bija pirmais puisītis. Izmeklēju viņam Liepājas Armijas veikalā labu pūriņu. Tas bija daudzpusīgs veikals, kas aizņēma lielu platību iepretim Rožu laukumam pie Lielās ielas. Nākošā braucienā uz Aisteri aizvedu pūriņu un arī kādu jauku dāvanu jaunajai mātei. Redzēju, ka tas viņai sagādāja prieku.

Mazais auga dūšīgi, un pēc dažām nedēļām māte iznesa bērniņu siltajā saulītē. Kad biju Aisterē, arvien viņus apmeklēju. Atceros kādu siltu vasaras dienu, kad ar kādu dāvanu aizgāju atkal uz ļaužu māju. Māte ar bērnu sēdēja uz koka sola pie mājas, kur bagātīgi ziedēja kāšu rozes krāšņās krāsās. Tas bija skaists skats, nodomāju: kā gleznā madonna ar bērnu. Jaunā māte ļoti pateicās kundzei par dāvanu, bet "kundze" šinī brīdī jutās kā ubadze. Un pēkšņi es zināju, kas mani velk uz strādnieku māju, tas bija bērns.

Bērns, kuŗa māte bija laukstrādnieka sieva. Bet man pēc vairāk par trim laulībā nodzīvotiem gadiem bērna nebija. Es dzīvoju plašā, gaumīgi ierīkotā mājā, es biju lielās saimniecības saimniece, man piederēja liels zemes gabals, ko man vīrs dzimšanas dienā bija nopircis, saimniecībā bija ap četrdesmit govju, nezinu, cik jaunlopu, aitu, četrpadsmit zirgu, putni, lielais parks, izīrētais plašais augļu dārzs, istabas apkopa istabene Elza, virtuves saimniece bija Tekla, man bija rotas un skaistas drēbes, es dzīvoju apskaužamu dzīvi, bet bērna man nebija. Skaistajā mājā mājoja tukšums. Salīdzinot ar laukstrādnieka sievu, kas dzīvoja tikai palielā istabā ar virtuvi, es biju ubadze, kuŗa nepazina mātes laimi, viņa bija tā, kas turēja laimi savā klēpī. Vai viņa nenojauta, ka es viņu apskaužu? Vai nesaprata, ka es ar visu savu ārējo bagātību nespēju iegūt to, pēc kā tik dziļi ilgojos!

Kad es tā gada rudenī sāku just sevī augam jaunu dzīvībiņu, kad sāku just tās kustības, jutu mazās sirds pukstus un pēc mēnešiem drīkstēju piedzīvot radīšanas brīnumu savās miesās, — tad manai laimei, tad mūsu laimei nebija vairs vārdu.

Dorīte piedzima 1939. gada aprīļa beigās Liepājas garnizona slimnīcā, laikā, kad viņas tēvs bija Berlīnē. Aprīļa vidū Latvijas

valdība Rīgā bija saņēmusi ielūgumu no vācu sūtniecības Rīgā sūtīt delegāciju uz svinībām Berlīnē, kur rīkoja Hitlera 50. gadu dzimšanas dienu. Mūsu valdība izraudzīja delegācijā Armijas stāba priekšnieku ģen. Hartmani, Kurzemes divīzijas komandieri Dankeru un Armijas stāba kapteini Galdiņu. Par šo svinību norisi mans vīrs stāsta savā grāmatā "Lai vēsture spriež tiesu".

Dorīte bija pavasaŗa bērniņš, ieradās šinī pasaulē kopā ar sauli un gaišām dienām, ar pavasaŗa ziediem un putnu dziesmām. Viņas tēvs atgriezās no Berlīnes, kad Dorīte bija divas dienas jauna. Kā es bija savu vīru gaidījusi! Ar kādu nepacietību skaitījusi stundas līdz vilciena pienākšanai ap deviņiem vakarā. Un dziļi sirdī zināju, ka arī viņam stundas rit pārāk lēni, ka arī viņš ar ilgām gaida brīdi, kad turēs rokās savu bērnu, mūsu bērnu, mūsu mīlas dzīvo iemiesojumu.

Mūsu meitiņu kristīja mūsu kāzu dienā, 14. augustā, lauku mājās Aisterē. Arī tā bija saulaina svētdiena, un ziedēja visas 26 dāliju šķirnes, rozes un daudz citu ziedu. Pasaule ap mums bija pilna ziedu smaržas, pilna saules un laimes. Dores krustmāte ir mana jaunības draudzene, farmaceite Lida Rūtenberga-Mende, krusttēvs Liepājas pilsētas galva Ēvalds Rimbenieks, kas jau kopš gadiem dus kādā nezināmā vietā tālajā krievzemē. Viņa meita Gustīte precējusies ar mana vīra pēdējo sekretāru no latviešu pašpārvaldes, Elmāru Kupli (Tasmānijā).

Pēc kristību ceremonijas Dorīte iemiga saldā miegā, bet viesi devās uz lielo zāli, kur saliktie galdi stāvēja diagonāli. Nav jāuzsveŗ, ka tie bija daudzpusīgi un bagātīgi klāti, jo latvieši ir viesmīlīga tauta un svinībās mīl labi un garšīgi paēst. Mūsu virtuves saimniece Tekla dabūja komplimentus par viņas gatavoto vaniljas saldējumu.

Pēc mielasta, runām, laimes vēlējumiem un dziesmām, Tekla ar palīdzēm novāca traukus, uzklāja galdu par jaunu, un tad tika pacienāti mūsu pašu ļaudis un viņu 14 bērni.

Viesu vidū, kā parasti, bija arī Dr. Zandbergs, jo viņš bija mūsu ģimenes draugs. Jāatzīmē, ka Kaŗa slimnīcas vadītājs ārsts bija Dr. Apinis, kakla un ausu slimībās Dr. Gruntmanis, ķirurgs tur bija jūdu tautības, kas tāpat kā citi bija militārais ārsts un arī tāpat kā citi valkāja kaŗavīru uniformu, viņu pakāpi neatceros. Dr. Zandbergs ar savu sirsnīgo dabu bija visvairāk iecienīts, kā no garnizona iemītniekiem, tā arī no liepājniekiem. Pilsētā viņam bija privāta prakse. Viņš piederēja tiem retajiem ārstiem, kas ir ideālisti.

Pēdējo reizi viņu satikām Liepājas dziesmu svētkos 1943. gadā, vācu okupācijas laikā. Vēlāk, kad fronte kļuva nestabīla un

liela mūsu tautas daļa devās bēgļu gaitās, viņš nekur neaizbrauca. Viņš nespēja atstāt savus slimniekus pilsētas nomalēs, tie bija viņa pacientu lielākā daļa. Viņš neārstēja tos par maksu, tikai palīdzēja, deva līdz zāles no savas aptiekas, no savas kabatas. Kad nesen pāršķirstīju Akseļa Muntes grāmatu par "San Mikaelu", tad domāju par Dr. Zandbergu.

Zinu, ka bijuši slavenāki ārsti: Alberts Šveicers, Toms Dūlijs, Zauerbruchs, bet tie nav latvieši. Vai šodien tādi cilvēces labdaŗi vēl kaut kur atrodami? Nezinu. Gribētos, lai latviešos paliktu dzīvs Dr. Zandberga vārds.

.....

Aisterē bija divi dīķi. Viens atradās pretim iebrauktuvei pie ceļa, ko ļaudis bija nokristījuši par "Naģu dīķi", jo tur mājoja daudz varžu. Tamdēļ šo dīķi bieži apmeklēja abi stārķi, kam lizda bija uz šķūņa jumta lielā riteņa. Tur viņi ik pavasari atgriezās.

Otrs, mazāks dīķis, bija parkā. Tur tuvumā stāvēja zems koka sols, kur vakaros ar vīru mēdzām sēdēt. Dīķa malā auga lazdu krūmi un ievas, kas piesātināja gaisu ar reibīgu, saldu smaržu. Tuvumā pogoja lakstīgalas. Un mūsu abu dzīve bija vienota skaistākā laimes sapnī.

Rakstot, man prātā V. Mežezera dzejas pants no viņa "Mazām nakts dziesmām":

Saldi tvanot ievas zied,
Iemieg lakstīgalas,
Zilās tāles sirdī dzied,
Nakts mums sapņus dala....

Nevaru izšķirties kuŗu gada laiku uz laukiem esmu dziļāk izjutusi: ziedošo pavasari, kad dabā raisījās jauna dzīvība, vai rāmās, saulainās vasaras dienas, kad gaiss vibrēja no karstuma, vai arī ražīgo rudeni, kad liepas, bērzi, ozoli un kļavas laistījās krāsu košumā. Ziemu mēs mīlējām abi, tā bija skaista garnizona apsnigušajos mežos un ar sniegu un ledu pārklāto jūŗmalu, kā arī Aisteres apsnigušajā parkā, kur vecās, augstās egles bija pārklātas dzirkstošiem kristalliem, vai klusos ceļus ar mīkstu, sudrabotu segu. Pa šiem klusajiem ceļiem laidāmies ātrā gaitā lielās kamanās, kuŗās bija iejūgts vaislas ērzelis Monokrats, laidāmies, ka sniegi noputēja vien.

Rudens bija svinīgs. Kad pie labības šķūņiem beidza dūkt kuļammašīnas un no jaunās rudzu ražas tika cepti pirmie maizes klaipi, tā bija svinīga svētku diena. Tad mans vīrs un es mēdzām aiziet uz lielo virtuvi ļaužu mājā. Tur pie ēdamgalda, kur bija

pulcējušies mūsu ļaudis ar savām ģimenēm, viņš teica īsu, kodolīgu runu, pateikdamies Dievam par labvēlīgo laiku un bagātīgo rudens ražu, kas visai Aisteres saimei nodrošina dienišķo maizi. Pēc tam es piecēlusies, klusēdama pārvilku ar roku krusta zīmi maizes klaipam, tad Līze, saimniece vieniniekiem, nogrieza pamatīgas rikas. Vēlāk kopīgi paēdām vakariņas.

Pēc tam abi staigājām klusēdami lauku vakara vientulībā. Gaiss bija pilns rudenīgās zemes smaržas. Pēdējie saulstaru plankumi dejoja rudens zeltītos bērzu zaros, ko plivināja maigais vakara vējš. Visa debess dega sārtās liesmās, tad lēnām nobālēja, un nakts ēnas nolaidās un apklāja visus pelēkiem plīvuriem. Zeme dusēja dievišķīgā klusumā.

Vieglā vēsma kokus glauž,
Sapņu tīklā zemi auž.
Zemu mirgo zvaigžņu siets, —
Krūtīs uzzied ilgu zieds.

Ella Andersone.

Kā gan šodien izskatās pļaujas svētku pateicības diena Aisterē? Apzinos, ka savā mūžā vairs negaršošu Aisteres rudzu maizi ar svaigo sviestu no mūsu sierotavas, nedz ēdīšu kviešu maizi ar medu.

Abi šveiciešu siernieki, brāļi Dauvalderi, gatavoja tikai divas sieru šķirnes: lielos, caurumainos Šveices riteņu sierus un apaļos Edames sierus. Tos eksportēja uz Franciju.

Iepretī mājas verandai, kur uz malām kupli un koši ziedēja sārtās ģerānijas, auga divi veci kastaņu koki lieliem, zemiem zariem. Tie mūs ik pavasari iepriecināja, kad bija pārklāti ziedu svecēm.

1936. gada 28. jūnijā, Liepājas atbrīvošanas atceres dienā no bermontiešiem pie Liepājas atbrīvošanas cīņu vadītāja, ģen. Dankera, atbrauca organizāciju pārstāvji pilsētas vecākā vadībā. Pēc cildenām uzrunām atbraukušie ciemiņi (ar dārznieka Gruntmaņa palīdzību) iestādīja aiz vecajiem kastaņu kokiem divus jaunus kociņus, — ozolu un liepu. Ozols bija Latvijā retāk sastopama šķirne, lapas ar ļoti smailiem robojumiem. Ir savāda sagadīšanās, ka mans dzīves draugs atdusas Grandrapidu kapsētā zem ąugsta, kupla ozola no tās pašas sugas, kādu viņam iedēstīja tālajā Aisterzemītē. ———

Arvīds Melliņš jautā kādā dzejolī:

"Vai ceļš uz baltiem bērziem
Ir dadžiem aizaudzis?"

Nē, uz Aisteres balto bērzu birzi es bieži aizstaigāju savās domās. Visas atmiņas no mājas laikiem saglabājušās tik dzīvi, it kā starpā nemaz nebūtu nogulušies četri gadu desmiti.

Vai es stāstu pārāk daudz par Aisteri? Rakstu savas atmiņas īpaši saviem bērniem. Viņi bija ļoti mazi, kad dzimto zemi atstājām, Kārlim trūka četru mēnešu no trim gadiem. Ko gan viņš vai Dore zina par garnizonu vai par Aisteri! Tamdēļ mēģinu viņiem kaut vārdiem uzzīmēt mazu gleznu par tēva mājām.

I. Dankere Aisteres ziedošajā pļavā. (1936.g.)
— mīl, — nemīl, — mīl —

I. Dankere 1936. g. Aisterē, ābeļziedu laikā.

I. Dankere ar Iriņu Aisterē 1936. g.

Jauki, jauki, — koši, koši,
Ka Dievs deva vasariņu. . .

Irma ar Iriņu ar vaislas ķēvīti "Primulu" brauc no Aisteres uz Aisiņiem (1936. g.)

Cukurbiešu ravētājas, sievas no Saules muižas un izpalīdzes-vidusskolnieces, 1936. g. Aisterē. Vidū O. un I. Dankeri. Labajā pusē pārvaldnieks Millers un šoferis. Priekšā pa labi Iriņa un pa kreisi no viņas draudzenīte kapt. Tumševica meitiņa Musīte, tagadējā rakstnieka Ed. Freimaņa dzīvesbiedre Edmontonā Kanadā.

1937. gadā. Aisteres saimnieks Oskars Dankers izzāģē nokaltušos zarus vecajā kokā

Kartupeļu stādīšanas mašīna darbā Aisterē. Uz traktora pārvaldnieks J. Millers.

Ārējie remonti Aistermājas galā 1939.g.maijā.

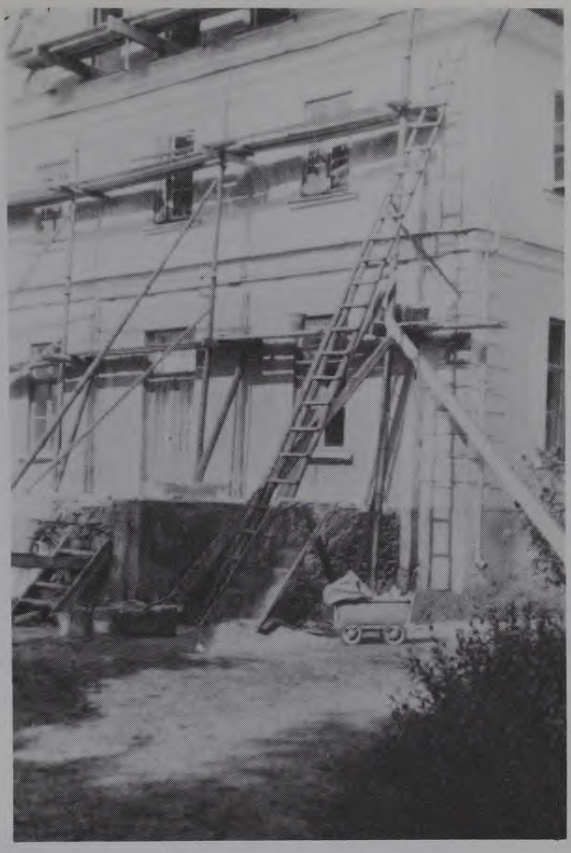

Pārvaldnieks Millers un saimnieks O. Dankers pie darba zirgiem. Trūkst vaislas pāris "Monokrats" un "Primula".

Dorītes krusttēvs, Liepājas pilsētas vecākais Evalds Rimbenieks, kuŗam dzīve beidzās izsūtījumā.

Ģen. O. Dankers privātā dzīvē, uz šūpolēm ar 7 mēn. veco dēlu Kārli. (1942.g. jūnijā)

1943. g. pavasarī Aisterē pie bišu stropiem. No kr: Iriņa, I. Dankere, Dorīte.

1943. g. Aisterē. 18 mēnešus vecais Kārlītis pie puķēm.

Ģen. Dankers ar Dorīti 1943. g. rudenī Aisterē.

Rudzu kulšana 1943. g. rudenī Aisterē. I. Dankere sarunā ar pārvaldnieku Milleri. Pa kreis Dorīte.

Dorīte ar vecākiem Aisterē 1943.g.augustā.

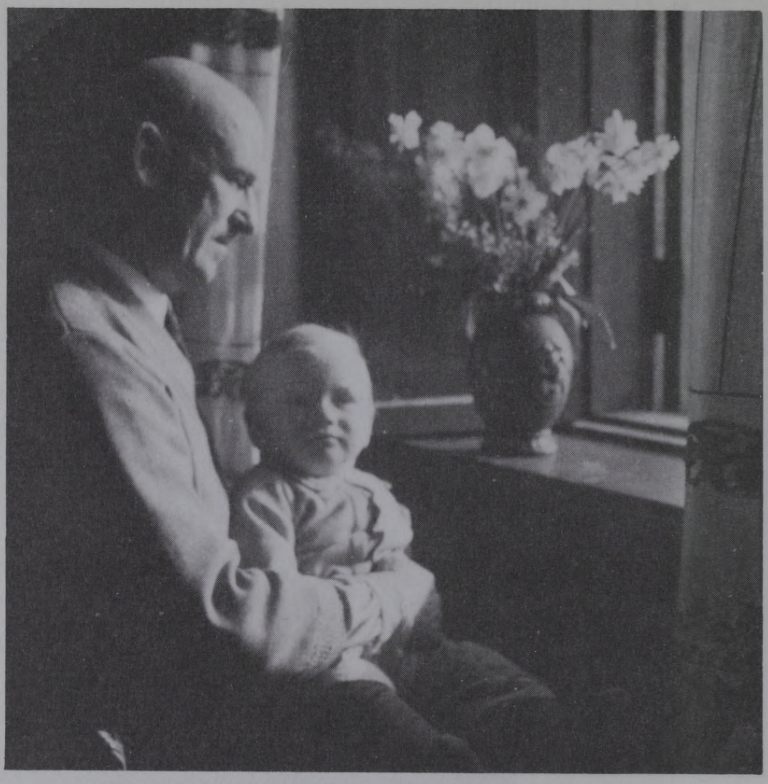

O. Dankers 1944.g. jūlijā ar 11 mēnešus veco dēlu Jānīti.

Dzimšanas dienas viesi dzīvojamā istabā. Sēž no kr: Apine, Medne, Ābelīte, Dr. Čakste, Mamis, Splīte, Ozoliņa, Volberga, Dankere, inž. Šalme. (ģen. O. Dankera uzņēmumi).

PAZĪSTAMOS VIRSNIEKUS ATCEROTIES

"Neatkarības gadu spožumu par nebijušu nepataisīs, un ilgas pēc brīvības ar varmācību neapslāpēs".

Kāds publicists.

Drīz pēc Dorītes kristībām nāca ielūgums no kaŗa ministra, ģenerāļa Baloža. 1939. gada augusta beigās viņš rīkoja izbraukumu uz Valguma ezeru Vidzemē. Tur klusā, skaistā ezera tuvumā notika plaši svētki. Uz Rīgu aizbraucām ar vilcienu, bet no turienes kopā ar ģen. Berķi un viņa kundzi lielajā automašīnā līdz ezeram.

Plašais svētku apvidus bija pārvērsts par viesu pieņemšanas vietu. Arī virtuve bija zem klajas debess, kur uz akmens pavarda cepās cāļi, uz stieplēm ruksīšu gurni. Ap visu laukumu karājās raibi lampioni, kas, sevišķi tumsai iestājoties, piešķīra ainai romantisku skatu.

Šajā dižajā dabas plašumā sēdēja, stāvēja, staigāja viesu grupas, kas kavējās sarunās. Abi ar vīru apstaigājām vairākas grupas un sasveicinājāmies ar paziņām. Privātie valsts darbinieki bija redzami mazāk. No tiem atceros tikai Marģeru Skujenieku un Latvijas bankas direktoru Andreju Bērziņu. Pārsvarā bija militārās personas, kaut gan ģen. Prauls bija civīlā tērpā. Atceros vēl ģenerāļus: Krustiņu, Dannenbergu, Indānu, Ezeriņu, Spandegu, Goperu, Buku, Bangerski, Jeski, Bolšteinu, Hartmani, Dambīti un arī admirāli Spādi. Bet viesu bija nesalīdzināmi vairāk, gandrīz katrs ar savu dzīves biedreni.

Ģen. Dambītis bija liels garšīgu ēdienu cienītājs. Viņš ar runāšanu nodarbojās mazāk nekā ar kulināro labumu baudīšanu. Uz kāda sola sēdēja nama tēvs Jānis Balodis ar Bolšteinu un Bangerski. Piegājām pie šiem trim lielajiem "B" sasveicināties un palikām tur sēžot.Bolšteins bija robežsargu brigādes komandieris (Jaunsesavas meldeŗa dēls). Kad 1940. gada 17. jūnijā sarkanarmija iebruka mūsu zemē, nošāva dažus robežsargus, postīja turienes apkaimi, un pēc dažām dienām sarkanā vara pārņēma valdīšanu savās rokās, — tajā pašā dienā ģen. Bolšteins izbeidza savu dzīvi ar brīvprātīgu lodi.

Ģen. Balodis dzīvo manā atmiņā kā sirsnīgs cilvēks, kas bija

vienkārši dabisks. Viņš mīlēja bērnus, un mūsu audžu meitiņa Iriņa mīlēja viņu un arvien sēdēja viņam klēpī, kad ģenerālis mūs apciemoja. Kad Liepājas garnizonā rīkoja pulku gada svētkus, tad arī parasti ģen. Balodis bija klāt no Rīgas. Tādās reizēs viņš vēlāk mēdza aprunāties ar manu vīru privāti par aktuāliem jautājumiem mūsu Kurzemes divīzijas stāba dzīvoklī. Pēc manas pārliecības manu vīru ar Balodi saistīja brīvības cīņās noslēgtā draudzība, kas turpinājās arī mūsu valsts neatkarības gados.

Ģenerālis Jānis Balodis atsūtīja manam vīram ielūgumu uz viņa kāzām ar Elvīru Blūmu. Kāzas bija klusas un notika radu un draugu pulciņā 1936. gada 2. maijā "Baložos". Mans vīrs aizsūtīja sirsnīgu telegrammu, jo kādas svarīgas dienesta darīšanas dēļ bija aizkavēts piedalīties.

Vēlākos gados, kad iznāca tikties Rīgā dažādos sarīkojumos, gan valsts mērogā, gan privātās viesībās, arvien visur patīkami izcēlās mūsu valsts pirmās dāmas, ģenerāļa Baloža dzīves biedres staltais augums. Sarunās viņa bija sirsnīga, bet atturīga.

1938. gada 18. novembŗa svinībās Rīgas pilī ģen. Balodis ar kundzi ieradās ar mazu nokavēšanos. Toreiz Baloža kundze bija tērpusies gaisīgos melnos plīvuros un mežģinēs. Melnais elegantais tērps izcēla kā viņas stalto augumu, tā arī viņas gaišos matus.

Vēlāk, pēc mielasta, kad mans vīrs un es sasveicinājāmies ar Baloža pāri vēlreiz neoficiāli, es nevarēju atturēties pateikt, cik skaista viņa izskatās. Baloža kundze impulsīvi satvēra manu roku un atbildēja: "Nezināju, ka sieviete saka sievietei komplimentus."

Prezidents Ulmanis bija izteicies, ka viņam ļoti patiktu, ja dāmas valsts svētkos ierastos savos tautas tērpos. Tā es nākamā 1939. gada 18. novembrī biju priecīgi pārsteigta, redzot, ka Baloža kundzei arī bija krāšņais Nīcas tautas tērps, tikai viņai bija galvā tautiskā sievas cepurīte, bet man austais lakats.

Tā kā prezidents Ulmanis nebija precējies un kaŗa ministrs ģen. Balodis bija viņa vietnieks, tad Baloža kundze kā pirmā dāma stāvēja starp prezidentu un savu vīru, sasveicinoties ar daudzajiem lūgtiem viesiem pils greznajā zālē, kas gaŗā rindā lēnām virzījās gar mūsu valsts vadošiem vīriem.

Nav izdzēšams ne no atmiņas, nedz no vēstures, ka divdesmit divi īsajos brīvības gados Latvija sasniedza savas augšupejas kalngalus visās dzīves nozarēs — saimnieciskā un tirdznieciskā ziņā, kā arī izglītības un mākslas ziņā, — sasniedza spožuma kulmināciju!

Par ģenerāli Balodi un viņa uzticamo dzīves draudzeni ir rakstīts daudz, liekas, ka visplašāk Baloža tuvā drauga Jāņa Lejiņa

grāmatā "Mana dzimtene". No tās mēs uzzinām, ka Jānis un Elvīra Baloži apcietināti 1941. gada 31. jūlijā Bērzes Līvbērzēs, Šķibes pagastā. No tās vietas sākas viņu mocekļu ceļš izsūtījumā.

Pēteris Upītis rakstīja par viņiem pēc Elvīras Balodes aiziešanas mūžībā, tamdēļ negribu atkārtoties, bet atzīmēju tikai personīgās atmiņas. Kad latviešu tautas leģendārais "baltais ģenerālis" beidza šīs pasaules gaitas, tad manā apziņā kopā ar viņu nogrima mūsu zemes brīvības laikmets, ko Balodis bija personificējis latviešiem, pat dzīvodams zem sarkanās okupācijas varas.

Kad mana tuvā paziņa, māc. Elkšņa atraitne, posās apciemot savus radus (laikam 1974. g.), aizsūtīju viņai naudu ziediem, lūdzot nolikt tos uz ģen. Baloža atdusas vietas. Pēc atgriešanās Tenesijā Elkšņa kundze rakstīja man, ka satikusi Baloža kundzi kapos vakara krēslā. Viņa likusi mani mīļi sveicināt un pateikusies par ziediem un atcerēšanos. Mācītāja kundze redzējusi un runājusi tikai to vienu reizi ar Elvīru Balodi, bet raksta, ka viņas cēlā personība atstājusi uz viņu dziļu iespaidu.

Ilgāk gadījās būt kopā ar Baloža kundzi 1937. gadā, kad viņa bija ielūgusi Virsnieku ģimeņu apvienības priekšnieces uz kopēju apspriedi Rīgā (ja atmiņa neviļ, Virsnieku klubā). Priekšniecēm līdzi bija arī dažas apvienības sekretāres, arī mana jaukā virsleitnanta Rudzīša kundze (pulkv. Stulpiņa svaine). Neatceros visu, ko pārrunājām, bet man ļoti patika, kādā lietišķi laipnā garā Baloža kundze vadīja sēdi un atgādināja, ka jādomā arī par apvienības garīgo dzīvi un jāaicina mūsu sanāksmēs arī zinātnieki, garīdznieki un mākslinieki ar referātiem. Pie apvienības darbības ziņojuma nodošanas mana sekretāre bija mazliet lepna, jo viņas ziņojumā par Liepājas garnizonu tādi referāti bija jau ietilpināti. Tomēr jāatzīmē arī kaut kas negātīvs. Toreiz dūrās acīs divas latviešu virsnieku sievas, krievietes, kas izturējās pret Baloža kundzi pat nepieklājīgi un neaudzināti, it kā izaicinādamas un nākdamas ar dažādiem jautājumiem. Man tas likās traģikomiski, jo viņas runāja sakropļotā latviešu valodā.

Savā pēdējā dzīves gadā Rīgā Baloža kundze bija ļoti slima un mocījās ar stiprām sāpēm. Viņa dzīvoja pie savas krustmeitas kādā mazā, caurejamā istabā.

Radies asins izplūdums acīs, kritiens pagrabā un lauzta kāja, sastrutojums plecā /kritiena sekas/. 17. maijā viņa ievietota slimnīcā un pēc operācijas radušās komplikācijas. Slimības laikā raksta dažas rindas tuvai paziņai: "Pirmo reizi mūžā gaidu nāvi un sajutīšu to kā

apžēlotāju un kā atpestītāju no sāpēm un mokām." Tā bija viņas pēdējā vēstule. Katru dienu pie viņas gājusi iekšlietu ministra biedra H.L. atraitne.

Elvīra Balode aizgāja mūžībā 1979. gada 21. jūlijā. Plaušu karsonis atbrīvoja viņu no šīs zemes grūtām gaitām. Viņa izvadīta ar mācītāju un garīgu koncertu. Ceļš kapsētā bijis nokaisīts ozola zariņiem no vārtiem līdz kapam,—tas apklāts rozēm, neļķēm, lilijām un daudziem citiem ziediem. Pavadītāju pulks bijis liels.

Latvijas valsts pēdējā Pirmā dāma dus blakus savam vīram. Ar ģenerāli viņa dzīvoja laimīgu un spožu dzīvi dzimtās zemes brīvības laikā, bet visgrūtākajos gados izsūtījumā viņa palika sava vīra palīgs un uzticamā līdzgaitniece. Pēdējos gados Rīgā viņi abi bija, laikam neapzināti, brīvās Latvijas pārstāvji. No visa tā palikuši pāri—divi kapi!

Pagaidām———! Brīvība celsies.

Aplinkus ceļā uzzināju no draugiem dzimtenē, ka ģenerāļa bērēs bijuši vairāki tūkstoši pavadītāju un ka viņa kaps pārvērsts par ziedu kalnu. Pēc bērēm kāds teicis: "Mēs izvadījām lielu cilvēku, lielu latvieti."

Un Vilis Hāzners raksta: "Ģenerāļa Baloža bēres tolaik Rīgā izvērtās par zināmā mērā nacionālu demonstrāciju".

Manā atmiņā Jānis Balodis dzīvos kā izcili liela personība, kam piemita goda prāts, drosme, vienkāršība un sirsnība.

Ģen. Bangerskis bija ļoti sabiedrisks. Labprāt stāstīja arī par jaunības gadiem Kaŗa skolā Pēterburgā, par krievu un japāņu kaŗu un par Mandžūriju, ko bija izstaigājis. Teica, ka rakstot dienas grāmatu par savas dzīves gaitām.

Kad vācu okupācijas laikā mūsu zemē 1943. gadā vācieši iesauca latviešu vīrus leģiona formēšanai, latviešu Pašpārvalde panāca no vācu virskundzības tiesības pašiem izraudzīt leģionam latvieti par ģenerālinspektoru. Mans vīrs sasauca Pašpārvaldes ģenerāldirektorus, arī plkv. Krīpenu, ģen. Lavenieku (kuŗu viņš bija iecēlis par direktoru kādā fabrikā) un vēl pāris kungu, kuŗu vārdus neatceros, uz privātu apspriedi mūsu Baznīcas ielas dzīvoklī.

Sākumā pastāvēja doma uzticēt leģiona ģenerālinspektora amatu ģenerālim Dūzem, bet savāda iemesla dēļ to drīz mainīja. Ģen. Dūze bija neliela auguma kalsns kungs, bet personai, kuŗai nāktos kārtot militārus jautājumus ar vāciešiem, būtu jābūt respektāblā izskatā, tādēļ izvēle krita uz Rūdolfu Bangerski, kas bija stalta, spēcīga auguma. Vēlāk šo izvēli izdarīja oficiāli un Bangerski apstiprināja. Par adjutantu Bangerskim piekomandēja labu vācu valo-

das pratēju, jauno Spādi; viņš, ja pareizi atceros, bija admirāļa Spādes brāļa dēls. Viņš līdz tam laikam bija Pašpārvaldes Pirmā ģenerāldirektora, ģen. Dankera sekretārs. Spādi Pašpārvaldē aizstāja Elmārs Kuplis.

Nometņu laikmetā Vācijā mans vīrs un es tikāmies bieži ar Bangerski. Kad plkv. Krīpens bija izceļojis 1953. gadā uz Austrāliju, mani ievēlēja viņa vietā Vācijā par Jaunatnes kristīgās savienības (JKS) priekšnieci. Šīs organizācijas valdē bija arī mans vīrs un Bangerskis, kas ņēma dzīvu dalību visās sanāksmēs un apspriedēs, kas notika dažādās pilsētās un vietās.

Jāatzīmē, ka Bangerskis bija entuziastisks peldētājs un brida ūdenī vēl vēlā oktōbrī, kad citi jau staigāja siltos mēteļos. No dzīves viņš aizgāja 1958. gada februārī. Viņu Hamburgā sabrauca auto mašīna. Latviešos toreiz valdīja pārliecība, ka šī satiksmes nelaime nav bijusi nejaušība. Komūnistu aģenti meklējuši viņu vairākkārt nometnes laikā, arī viņa nometnē Oldenburgā.

Berķa kundze, somiete, bija rūpīga nama māte, īpatnēji daiļa pēc izskata, laipna un jauka. Viņu ģimenē auga dēls. Ar ģen. Berķi braucām 1935. gadā uz Kuršu jomu, līdz bija arī Liepājas prefekts Šāberts, plkv. Žīds ar kundzi, dziedātāju Olgu Pļavnieci, un dēlu, plkv. Osis un kapt. Ļuļaks, bet Berķis bija šī brauciena ierosinātājs.

Berķa ģimeni liktenis arī nav saudzējis. 1940. gada vasarā, kad komūnisti okupēja mūsu zemi, ģenerālis paguvis aizbraukt uz Somiju. Pēc dažām dienām zvanījis viņa dēls no Rīgas uz Latvijas sūtniecību Helsinkos, ka viņam draud nošaušana, ja tēvs neatgriezīsies. Dabiski, ka Berķis atgriezās, bet viņu apcietināja un kopā ar ģimeni deportēja uz Krieviju. Ģenerālis drīz miris, bet viņa dzīves biedre pēc kādiem 15 gadiem atgriezusies Latvijā un no turienes uz savu dzimto zemi Somiju, kur 1961. gadā mirusi. Par dēlu nekādu ziņu nav.

Aizsargu organizācijas priekšnieks ģen. Prauls bija viens no patīkamākiem cilvēkiem, kuŗu ļoti cienīja arī mans vīrs. Viņam piemita dabiskums, atklātība, sirsnība un bruņnieciska stāja. Latviešu Virsnieku apvienības žurnālā "Kadets" 1972. gada trešā numurā ir teikts:

"Ģen. Prauls apcietināts no NKVD un 1941. gadā pēc komūnistu padzīšanas atrasts noslepkavots masu kapos pie Babītes, ar uz muguras sasietām rokām un cilpu ap kaklu." Viņš bija viens no jauniem Latvijas ģenerāļiem, tikai 45 gadus vecs.

Līdzīgs liktenis skāris arī Latvijas skautu priekšnieku ģen. Goperu, kas jau pēdējos Latvijas brīvības gados bijis atvaļināts un

pensionēts, tātad pienākumu nesaistīts, tomēr palicis savā vietā. Arī viņu apcietinājusi NKVD; viņš spīdzināts un nošauts. Kopā ar citiem noslepkavotiem atrasts 1941. gadā masu kapos nelielā mežiņā pie Stopiņiem.

Ar Ezeriņu ģimeni iepazinos savā pirmajā gadā Liepājas garnizonā, kad Jānis Ezeriņš bija vēl pulkveža pakāpē. Mans vīrs bija viņa vecākās meitiņas krusttēvs, un visa ģimene pie mums nereti ciemojās. Satiku viņu arī pie toreizējā stāba priekšnieka plkv. Krīpena, kas dzīvoja iepretim mūsu dzīvoklim. Plkv. Ezeriņu paaugstināja par ģenerāli 1936. gadā un iecēla par Vidzemes divīzijas komandiera palīgu.

Pēc dažiem gadu desmitiem uzzināju, arī žurnālā "Kadets", kur teikts: "1941. gada 14. jūnijā apcietināts un deportēts uz Krieviju. Čekistu apsardzībā, soļojot uz aizrestēto vagonu, kā vienīgo mantu savās rokās nesis Latvijas karogu."

Būdams pēdējā brīdī uz Latvijas zemes, ģen. Ezeriņš vēl pierādījis savu uzticību karogam un valstij un mēmu pretestību okupantiem. Apbrīnojama varonība! Kur gan palikusi viņa kundze un abas meitiņas?

Staltais, izskatīgais admirālis Spāde, kas bija beidzis Francijas Jūras akadēmiju, bija Liepājas garnizonā pie mums tikai vienu reizi, bet satikām viņu vairākkārt arī Rīgas pilī 18. novembra svinībās. Viņš ļoti patika Rīgas dāmām.

Arī viņu apcietināja liktenīgajā 1941. gada jūnijā un deportēja uz Krieviju. Tur viņš pēc 29 izsūtījumā pavadītiem gadiem ir miris Karagandā.

Admirāļa Spādes adjutants bija plkvlt. Antons Brūders, prezidenta Kvieša vedeklas Lidijas radinieks. Lidija Kvieša kundze man raksta: "Par Antonu nav nekādu ziņu, viņu apcietināja, bet nav zināms, vai nošāva Rīgā, vai arī viņš miris kaut kur Sibirijā. Antonam bija brālis, kapteinis Jāzeps Brūders, kuŗu aizveda. Kāds latvietis, kas bijis kopā ar Jāzepu kādā cietumā Sibirijā, atgriezies pēc gadiem Rīgā, apmeklējis Jāzepa ģimeni un teicis, ka Jāzeps kādā naktī izsaukts un nav vairs atgriezies.

Daudz gadu izsūtījumā pavadījis arī kādreizējais Kurzemes divīzijas stāba priekšnieks plkv. Žīds. Viņa dzīves biedre Olga Pļavniece slimoja ar tuberkulozi un parasti pavadīja kādu laiku Afrikas sausajā klimatā. Kad viņa atgriezās, tad viņu dēlu, kas bija pusaudža gados, sūtīja pie vecās mātes. Ap to pašu laiku, kad mūsu ģimenē piedzima Dorīte, pulkveža ģimenē piedzima otrs dēls. Bet vācu okupācijas laikā, kad pulkvedis bija jau Sibirijā, Rīgā pēc kārtas mira

viņa dzīves biedre, vecākais dēls un arī mazais puisītis, visi ar tuberkulozi. Vecā māte visu pārdzīvoja, visus apglabāja. Sagrauzta sēdēja mūsu dzīvoklī Rīgā un jautāja: "Kamdēļ es vēl esmu šinī pasaulē, kad visi mani mīļie dus kapsētā?" Neatradu mierinājuma vārdus tādām sāpēm, tamdēļ turēju tikai sirmo māti mīļā apkampienā un klusēdama glaudīju.

Plkv. Žīds pēc kādiem 20 gadiem no Sibirijas atgriezās Latvijā, kopā ar pajaunu sievu, latvieti, un viņu abu meitiņu. Tagad pulkvedis jau miris.

Izsūtījumu pārdzīvojusi arī Kurzemes divīzijas pēdējā stāba priekšnieka plkv. Plūča kundze, viņa atradusi ceļu, lai sazinātos ar mani, caur paziņām. No viņas rada uzzināju, ka čekisti meklējuši viņas vīru, kas nav bijis mājā, tad apcietinājuši viņu pašu. Kad pulkvedis atgriezies un uzzinājis no kaimiņiem notikušo, viņš brīvprātīgi pieteicies čekistiem, lai būtu kopā ar sievu. Bet, protams, ka sadistiskā vara viņus kopā neatstāja. Pulkvedis miris pēc pāris gadiem. Viņa dzīves biedre atgriezās Latvijā un pēc sešiem pie Edoles nodzīvotiem gadiem aizgāja mūžībā. Apglabāta vietā, kur dzimusi.

Kad 1939. gada decembrī mans vīrs atlūdzās no aktīvā militārā dienesta slimības, t.i., atkārtoto žultsakmeņu lēkmju dēļ, Kurzemes divīzijas virsnieki rīkoja viņam Virsnieku klubā Jelgavā atvadvakaru, kur mēs un arī daļa citu virsnieku pēc Liepājas atstāšanas dzīvoja. Tanī vakarā mūs visus iepriecināja koloratūrsoprāns Pakule, kuŗu dzirdēju pirmo un pēdējo reizi. Viņa bija apbrīnojama.

Mana vīra vietā par Kurzemes divīzijas komandieri iecēla Jātnieku pulka komandieri ģen. Buku. Mana vīra grāmatā "No atmiņu pūra" atrodas atvadvakara attēls 137. lappusē, kur man blakus pa kreisi sēž Buka kundze un aiz mums stāv ģen. Buks un mans vīrs.

Vakara nobeigumā pēc sirsnīgiem atvadvārdiem un laba vēlējumiem nevarēju nojaust, ka no staltā ģen. Buka un no viņa glītās, maigās kundzes atvados pēdējo reizi; arī viņu ar ģimeni 1941. gada 14. jūnijā apcietināja un izsūtīja. Ģenerālis miris pēc 17 izsūtījumā pavadītiem gadiem.

Par viņa dzīves biedres baismīgo likteni esmu dzirdējusi no dažiem bijušiem virsniekiem: Buka kundze savu vīru pa laikam apmeklējusi viņa darba nometnē, kas atradusies sasniedzamā attālumā no kolchoza, kur viņa strādājusi. Kādā ziemas vakarā, atgriežoties no tikšanās ar vīru, viņu vientuļajā plašumā saplosījuši vilki.

Šo drausmīgo notikumu pastāstījis kāds, kas izsūtījumu pārdzīvojis un atgriezies mājā.

Ģenerāļa abi dēli zēnu gados, Tālivaldis un Mintauts, pēc izsūtījuma ievietoti kādā pāraudzināšanas iestādē un pārvērsti par komjauniešiem. Kāda traģiska dzīves ironija!

Plkvltn. Medens no Kurzemes divīzijas intendantūras arī pieder pie neskaitāmiem upuŗiem, kuŗu dzīve beidzās izsūtījumā. Ar viņu un viņa glīto dzīves biedri Alīdu dzīvojām dažus gadus garnizonā netālos kaimiņos. Esam bijuši kopā arī daudzos sarīkojumos. Viņu abu laulības dzīve ritēja harmoniskā, laimīgā tuvībā un saskaņā. Tikai viena ēna aptumšoja šo laimi, — viņiem nebija bērna, pēc kā abi ilgojās.

1941. gadā čekisti Medenu apcietināja, un Alīda palika viena, salauzta un sagrauzta. Satiku viņu 1963. gadā Toronto. Tā bija tikšanās ar prieka asarām un lielām skumjām. Viņa nespēja aizmirst. Strādāja kādā nervu slimnīcā. No tā laika sarakstījāmies. Vēlāk uzzināju, ka viņai izoperēts ļaundabīgs audzējs smadzenēs. Lēnām viņai sāka izgaist atmiņa.

Kad 1975. gadā biju Dziesmu svētkos Toronto, labā Tonija Krūka aizveda mani pie Alīdas. Viņa dzīvoja kādā valdības uzturētā mājā, kur viņai bija sava privāta istaba, aprūpe, apkopšana un ārsta palīdzība. Kad atvēru durvis uz viņas istabu, viņa sēdēja mīkstā, ērtā krēslā pie loga. Piegāju, notupos viņas priekšā, paņēmu viņas roku savējā, noglaudīju, pateicu savu vārdu, raudzījos viņas sejā. Viņas acis mani ilgi un pētījot vēroja. Tad viņa ar mīļu smaidu lēni kratīja galvu un klusā balsī teica: "Es Jūs nepazīstu, nekad neesmu Jūs redzējusi." Es valdīju asaras, piecēlos, noskūpstīju viņu uz abiem vaigiem un atstāju istabu. Tonija Krūka man drīz sekoja.

Ģen. Rūdolfu Klinsonu labi atceros. Latvijas laikā bija vairākkārt gadījies, ka cilvēki, kas pazina ģen. Klinsonu un manu vīru tikai pavirši, abus kungus samainīja, to mans vīrs šad tad stāstīja. Zināma līdzība viņiem bija, bet ģen. Klinsons bija smagāks par manu vīru. Šādas vecas atmiņas pārrunājām ar ģen. Klinsona atraitni Antoniju, kad biju aizbraukusi pie viņas uz Losandželesu apsveikt viņu viņas 85. dzimumdienā. Tas bija 1978. gada 3. novembrī, ko viņa atzīmēja meitas, znota, mācītāja Caunes un draugu pulciņā. Viņas smalkie sejas vaibsti saglabājuši vēl tagad savu piemīlīgumu. Viņai ir laba atmiņa, skaidra domāšana un ātras atbildes. Labprāt apmeklē pensionāru sanāksmes.

Ģenerālis Klinsons, tāpat kā mans vīrs, beidzis Viļņas Kaŗa skolu. Miera laikā ieņēma vairākus svarīgus amatus: bija Latvijas

Kaŗa skolas priekšnieks, Armijas Sporta kluba pr-ks un pēdējos Latvijas neatkarības gados viņš ieņēma Latgales divīzijas komandieŗa palīga vietu. Par ģenerāli viņš tika paaugstināts 1939. gadā. Kad sarkanā vara okupēja mūsu zemi, ģenerāli apcietināja 1941. gada jūnijā un aizsūtīja uz cietumu Maskavā, vēlāk spaidu darbos Sibirijā. No vergu nometnes viņu pēc vairākiem gadiem vecuma nespēka dēļ atbrīvoja. Viņš atgriezās uz dzimteni, bet pēc dažiem gadiem mira, pārsniedzis 80. gadu kāpni. Aplinkus ceļos uzzināts no draugiem Latvijā, ka viņš bijis ļoti noraizējies par savu dēlu, kas arī atradies izsūtījumā. Klinsonu ģimenes pirmais dēls miris jau bērnībā.

Plkv. Vilis Spandegs dienēja Liepājas garnizonā, kur viņš pārzināja kaŗavīru kinoteātri. Visiem kaŗavīriem ieeja bija brīva. Pulkvedis gādāja, lai katru nedēļu būtu jauna, laba programma. Tā kā viņš pats bija skaistu meldiju cienītājs, tad bieži dabūjām baudīt labas skaņu filmas. Viena no tām bija Kongress dejo. Šī filma bija pilna skaistām meldijām, kas viegli iesēdās atmiņā un guva tādu atsaucību, ka to turpināja izrādīt trīs nedēļas.

Spandegu pāris dzīvoja Liepājas garnizonā līdz 1936. gada beigām, kad viņu pārcēla uz Siguldu par turienes kājnieku pulka komandieri. Kā pulkvedis, tā arī viņa patīkamā, klusā kundze, kas bija liela rokdarbniece, ieguva garnizonā sirsnību un cieņu, viņiem rīkotais atvadvakars man vēl tagad labā atmiņā.

1940. gada vasarā plkv. Spandegs atradās vēl Siguldā, kad komūnisti okupēja mūsu zemi. Jaunā vara paaugstināja viņu par ģenerāli, bet drīz no jaunā amata atstādināja. 1941. gada jūnijā viņu apcietināja un deportēja uz krieviju. Par viņa tālāko likteni nav nekas zināms.

Labā atmiņā arī kapt. Jānis Tumševics un viņa ģimene, jo viņu meitiņa "Musīte" rotaļājās ar mūsu audžu meitiņu Iriņu un pa laikam pavadīja arī kādu nedēļu Aisterē. Kapt. Tumševics dienēja Otrā Ventspils kājnieku pulkā Liepājas garnizonā. No viņa dzīves biedres uzzināju vairāk par viņu. Kapteiņa atraitne raksta no Edmontonas Kanadā:

"Pēc Liepājas garnizona atstāšanas manu vīru 1940. gada oktōbŗa beigās pārcēla uz Kuldigu, kur bijām tikai dažus mēnešus, jo viņš saņēma piedāvājumu uzņemties Liepājas pilsētas komandanta pienākumus, ko labprāt pieņēma, jo bija izdevība tikt atpakaļ uz Liepāju. Kad vēlāk komūnisti pārņēma mūsu armiju, bija jāpadodas viņu pavēlēm. Manu vīru pārcēla uz Tukumu, bet paredzējām, ka nekāda ilga palikšana armijā nebūs. Drīz nāca pavēle pārcelt

visus kaŗavīrus uz Liteni. No turienes sākās viņa moku ceļš. Mūsu radniecei Latvijā izdevās uzzināt, ka kapt. Tumševics miris 1949. gadā un apbedīts kaut kur Jenisejas upes krastā."

Kapt. Tumševica atraitne nobeidz savu vēstuli:

"Mīļā Dankera kundze, piedodiet gaŗo vēstuli, bet bija tik labi, kaut vai domās pabūt kopā ar cilvēku, ar kuŗu ir pārdzīvotas ir baltās, ir nebaltās dienas. Neviens mūs tā nesapratīs, kas nav bijis mūsu lielās Kaŗaostas saimes vidū, jo vienmēr esam bijuši kā viena liela ģimene."

Plkv. Daukšs bija tuvs manam vīram no Daugavpils laikiem. Mēs Daukša ģimeni arī arvien apciemojām, kad bijām Daugavpilī vai tās tuvumā. Viņu vecākā meita Lilja bija arī mana vīra krustmeita. Pulkvedi un viņa dzīves biedri komūnisti apcietināja 1941. gadā un deportēja uz Sibiriju. Pulkvedis drīz miris, bet viņa kundze atgriezusies Latvijā pēc piecpadsmit vergu darbos pavadītiem gadiem. Viņa mira meitas Liljas mājā Austrālijā 1978. gada pavasarī. Tagad uzdrīkstos viņas vēstuli publicēt, ko saņēmām 1957. gada rudenī.

"———— tanī gada laikā bija daudz ogu tundrā (lācenes). No tām kaut kā pārtikām. Bet tas bija īsu laiku. Augusta beigās jau sākās salnas un arī ziemeļblāzmas. Oktōbŗa sākumā aizsala upe. Daba tur klusa un barga. Viena daļa no mūsu grupas palika turpat teltī uz ziemas zveju. Citu daļu, arī mani, atveda atpakaļ uz mazo punktu, kur izsūtītie bija uzbūvējuši pa vasaru 18 mājiņas. Līdz decembrim nodzīvojām teltīs, tad pārgājām dzīvot mājiņās. Katrai mājiņai bija divas telpas, t.i., viena istabiņa un mazs koridors priekšā. Istabā mūs sabāza sešpadsmit cilvēkus, katram gultas vieta 50 cm. plata, divos stāvos.

Strādāju zivju apstrādāšanas fabrikā. Pavasarī izsūtīja atkal zvejā, un tad iznāca ķert zivis veselu gadu. Bijām iemācījušies ķeršanā un sāka mazliet uzlaboties mūsu uzturs. Bet pirms tam pārdzīvojām stipru badu divus gadus. Daudzi aizgāja bojā. Pamazām apradām ar aukstumu un arī ar "purgām", t.i., ziemas vētrām. Mēs tur bijām nedaudz latviešu un tie paši ļoti izkaisīti. Mūsu starpā bija visādas tautības, kā rietumnieki, tā arī austrumtautas.

Saprotams, ka bijām zem uzraudzības. Tālāk kā no mūsu miestiņa nedrīdstējām iziet, bet nebija arī kur bēgt, jo apkārt tikai tundra un ļoti īsu laiku silts, apmēram nepilni divi mēneši, un tad tūliņ atkal sākās ziema. Ledus izgāja jūnija beigās, un pēc 15. augusta sākās salnas. Strādāju tur, kur sūtīja. Man bija daudz amatu: biju uz būvēm, ķieģeļceplī, biju kuģu lādētāja, zvejniece, zivju pie-

ņēmēja un apstrādātāja, irbju ķērāja un pēdējos gados par grāmatvedi un skolotāju. Tas bija pēc Staļina nāves, kad mums sāka uzlaboties dzīves apstākļi. Tā kā latvieši ir čakla tauta, tad izpelnījāmies visādas prēmijas. Bet par visu garo laiku man iekšķīgi ēda vienas rūpes, — es neko nezināju par saviem bērniem. Tikai 1955. gadā saņēmu ziņu, ka dēls un abas meitas ārzemēs. Tanī gadā arī saņēmu rehabilitēšanu un pasi. 1956. gadā es atgriezos Latvijā."

———

Liepājas garnizonā dienēja arī plkv. Hasmanis, kas dzīvoja Grandrapīdos Mičigānā. Tagad jau miris. Viņa brālis, arī pulkvedis, priekš dažiem gadiem pārnācis no izsūtījuma uz Latviju, vecs un bezspēcīgs. Sibirijā viņš apglabājis abus savus dēlus. Kādas sāpes un pārdzīvojumus spēj saturēt tāds īss teikums!

Atceroties pazīstamos virsniekus un viņu likteni, gribu minēt arī plkv. Voldemāru Veisu. Ar viņu, viņa eleganto, smalko kundzi un ar meitu pusaudzes gados esam bijuši kopā visbiežāk Rīgas posmā starp 1941 un 1944.gadu. Visa ģimene bija arī pie mums mūsu dēla Kārļa kristībās 1942. gada 6. janvārī.

Plkv. Veiss bija izskatīgs, bruņniecisks un šarmants, arī labs sarunu biedrs. Viņš mums kādreiz stāstīja, ka jaunības gados bijis klāt ar tēvu un brāli Alfredu Latvijas valsts neatkarības proklamēšanas aktā Nacionālā teātrī, Rīgā. Voldemārs Veiss bija brīvprātīgi iestājies Kalpaka bataljona Studentu rotā un piedalījies visās šī bataljona atbrīvošanas cīņās. Vēlākos gados, Latvijas brīvvalsts laikā, bijis militārais atašejs Latvijas sūtniecībā Igaunijā.

Otrā pasaules kara laikā Veiss bija Otrās kājnieku brigādes priekšnieks un izstaigājis Volchovas purvus līdz Pleskavai. Viņš kā pirmais latviešu karavīrs apbalvots ar vācu Bruņinieka krustu. Viņš mira Rīgā no kara gūtiem ievainojumiem 1944. gada aprīlī.

Nepazinu personīgi leitnantu Fichtenbergu, jo viņš dienēja Daugavpils kājnieku pulkā, bet gribu arī šī lielā mocekļa likteni ietilpināt šinīs lapās. Uzzināju par viņu no mācītāja Treusa, kas pats bijis karavīrs un vēlāk kalpojis draudzēs Katlakalnā un Cēsīs. Viņš raksta: "Latvijas atbrīvošanas cīņu laikā pēc Pirmā pasaules kara sīvas cīņas notika ziemu pie Daugavas komandiera Uldriķa Tilles vadībā. Bija jāatiet, jāsakārtojas jaunam triecienam. Tas beidzot sekmējās. Tad tur atrada nomocīto leitnantu Fichtenbergu, kuŗu, forsējot Daugavas tiltus, bija sagūstījuši bermontieši, sasējuši viņu ar dzeloņdrātīm un iesaldējuši Daugavā, — tādu zvērisku varas darbu spēja izdarīt bermontieši."

Pret tādiem "karavīriem" cīnījās latviešu vīri un jaunekļi!

Noslēdzot rakstu par latviešu karavīru likteņiem, turu par vajadzīgu, pievienot izvilkuma datus no grāmatas "Latviešu karavīrs Otrā pasaules karā" /redaktors O. Freivalds un militārais redaktors LKOK kapt. Caunītis, abi jau miruši/. Pēc viņu datiem no 1941—46. g. komūnistiem par upuri krituši:

23 ģenerāļi un 1 admirālis,
apcietināti 299 virsnieki,
deportēti 14. jūn. 540 virsnieki,
pazuduši 247 virsnieki.

Latviešu Leģiona cīņās savas dzīvības atdevuši 80.000 karavīri. Patvēruma zemēs miruši pieci ģenerāļi:
Priede, Bangerskis, Lavenieks, Skaistlauks un Dankers.———

No Latvijas vecās karavīru saimes un lāčplēšiem tikai retais staigā vēl zem šīs saules. Daļa atdusas dzimtā zemē, liela daļa nezināmos kapos vai bedrēs krievzemē, bet laikam nemaldīšos, ja teikšu, ka vairums no viņiem atraduši kapa vietu zemēs ap visu globu— daudzās pavalstīs ASV, Kanadas provincēs, Austrālijā un Eiropas zemēs, kā Beļģijā, Vācijā, Zviedrijā, Anglijā, arī Dānijā un Francijā. Bet jāatceras arī, ka mums arvien vēl pastāv Virsnieku apvienības dažās zemēs, tātad, ne visi ir izmiruši. Varoņu gars vēl ir dzīvs.

Un mūžībā aizgājušo karavīru dzīve, cīņas, darbi nav bijuši velti—viņi uzcēla Latvijas brīvvalsti un deva savai tautai gaišus gadus un raženu uzplaukumu. Lai goddevībā un pateicībā pieminam it visus, kuŗi cīnījušies vai darbojušies mūsu dzimtās zemes un latviešu tautas labā!

"Nav virs zemes tādas varas, kas spētu no latviešu vīru, sievu un jauniešu sirdīm izraut neatkarīgā, brīvajā valstī nodzīvotos divdesmit gadus. Mūs var apspiest, daļēji iznīcināt, — bet kamēr vien kāds latvietis dzīvos, dzīva būs dziņa pēc tiesībām dzīvot savā brīvajā valstī."

Kārlis Ulmanis.

Kaŗa ministra ģen. J. Baloža rīkotā izbraukumā pie Valguma ezera. No kr.: ģen. Rozenšteins, trešā I. Dankere.

Ģen. O. Dankers pie Virsnieku kluba Rīgā.

1921. g. 11. novembrī Rīgā pulcējusies Lāčplēšu saime. No. kr: Marģers Skujenieks (Valsts Statistiskās pārvaldes direktors un ministru prezidenta biedrs no 1934-1938.g.). Ģen. Jānis Balodis - (Kaŗa ministrs un ministru prezidenta biedrs). Tālāk pa labi sestais ģen. Dambītis.

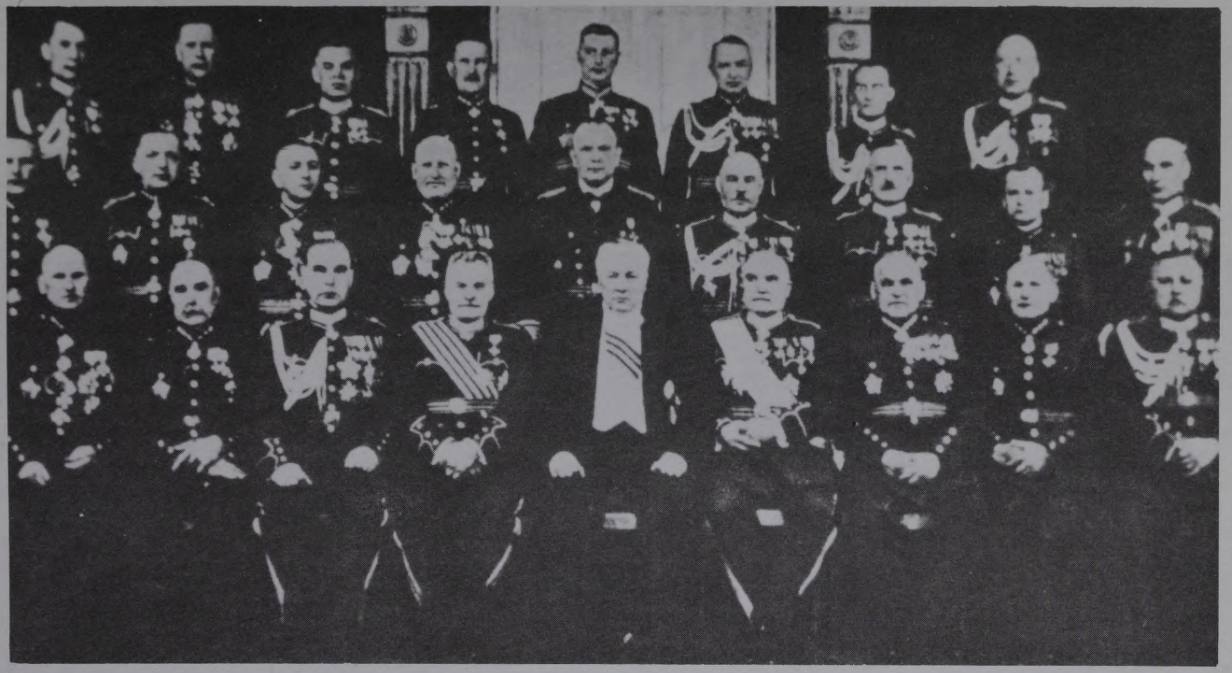

Žurnāla „Atpūta" 757. nummurā, 1939. gada 5. maijā. Armijas komandiera, ģenerāļa Berķa 55. gadu svinības.

1-mā rindā no kr.: ģen. O. Dankers, ģen. Virsaitis, Armijas štaba pr-ks ģen. Hartmanis, Armijas komandieris ģen. Berķis, Kaŗa ministrs ģen. J. Balodis, ģen. Peniķis, ģen. Krustiņš, ģen. Kurelis, ģen. Dambītis.

2-rā rindā: plkv. Dālbergs, ģen. Tepfers, ģen. Ezeriņš, ģen. Klinsons, adimirālis Spāde, ģen. Rozenšteins, ģen. Brambats, ģen. Dūze, plkv. Jeske.

3-šā rindā: plkvlt. Kontrovskis, plkv. Prauls, plkv. Sosts, ģen. Bolšteins, ģen, Dannebergs,plkv. Malcenieks, plkvlt. Grapmanis, kapt. Osis.

1939. gada 18. novembrī. Valsts prezidents Kārlis Ulmanis un kaŗa ministrs Jānis Balodis un valdības locekļi Brāļu kapos.

Kaŗa skolas pirmā izlaiduma 20 gadu atceres akts, 1940. g. 20 maijā, Rīgā. Pirmajā rindā no kreisās.: Pirmais - prezidents Kārlis Ulmanis, otrais - ministrs Alfrēds Bērziņš, trešais - ģen. Berķis, ceturtais - ģen. Rozenšeins, piektais - ģen. Klinsons, septītais - admirālis Spāde, astotais - ģen. Krustiņš. Aiz Berķa, ģen. Dūze un aiz Rozenšteina, Jeske.

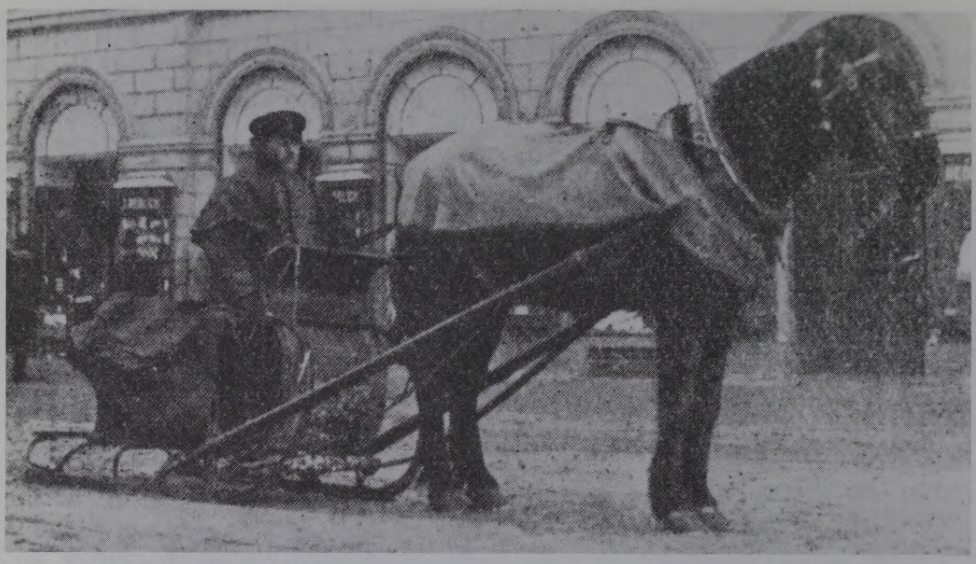

Divdesmito gadu „taksītis" Rīgā.

Ģen. O. Dankers.
1939. g. decembrī Jelgavā.

Ģenerālis Jānis Balodis ar dzīvesbiedri Elvīru, 1959. gada septembrī Saulkrastos.

I. Dankere. Uz aviācijas balli 1938. g.

PAR MANEVRIEM UN MINORITĀTĒM

Neatceros vairs, cik bieži mūsu zemē noturēti manevri, bet lielākie manevri Latvijas armijas mērogā notika 1937. gadā. To atceras arī Kurzemes divīzijas stāba kapteinis T.Volbergs Detroitā, kas tur pats piedalījies kopā ar tagadējo (1979. g.) Virsnieku apvienības Kanadā priekšnieku, virsleitnantu Ziplānu.

Pulki bija no Rīgas, Liepājas un citām vietām, pat Kaŗaskola uz riteņiem, Jātnieku pulka viens eskadrons no Jelgavas un tikko jauniegādātie tankešu vadi no Rīgas (vadā — viena tankete ar lielgabalu un divas tanketes ar ložmetējiem). Mazāki manevri tika noturēti pēc divīziju stābu ieskatiem.

Tu, mans sirdsdraugs, mēģināji manevru laikā mani sasniegt vakaros pa tālruni, cik bieži iespējams, atkarīgi no tā, kur biji novietots. Kad uzzināju Tavu atgriešanās dienu, neskaitāmas reizes piegāju pie logiem lielajā zālē, Tevi gaidot. Kad beidzot redzēju automašīnu piebraucam, slēpos aiz aizkara, un mana sirds gavilēja. Kad Tu turēji mani atkal savās rokās, tad tikai zinājām, kā mēs šo brīdi bijām gaidījuši.

Ak dzīve, dzīvīte!

Cik maz tu man solīji, bet daudz tomēr devi!

Atmiņā pavīd kaut kad lasītais Voltērs: "La bonheur n'est qu'un rêve" — laime ir tikai sapnis. Nē, laime nav sapnis, — laime ir tik īsta, tik dzīva, cik īsti un dzīvi bijām Tu un es.

Mūsdienu pasaule runā un raksta tikai par "seksu". Vai mīlestība no pasaules izzudusi? Ilgas pēc mīlas un laimes taču katra cilvēka dabiskā, primārā prasība! Vai laimi tagad vēl kāds pazīst? Ne jau visi, bet zinu cilvēkus, kas laimi un mīlu dziļi izjūt, dziļi pārdzīvo.

Šos gaišos, laimīgos cilvēkus gribas sveikt Raiņa vārdiem:

Lai visus ziedus tev saule veltī,
Lai sirdi un dvēsli ar laimi zeltī...

Glabāju sevī neaizmirstamā un neizdzēšamā atmiņā laimes bagātos gadus skaistajā Liepājas garnizonā pie Dzintarjūŗas krasta un mūsu ziedošajā, tāltālajā Aisterzemītē.

.....

Latvijā arī minoritāšu dēli tika iesaukti armijā uz apmācībām. To vidū bija vecticībnieki un jūdu tautības, kuŗiem baznīcas svētki iekrita citā datumā nekā mums. Tie arvien tika atlaisti uz saviem

svētkiem, tomēr Liepājā dzīvojošais rabīns M. Nuroks (kas bija arī saeimas deputāts), mēdza atnākt pie divīzijas komandiera Dankera, lai viņam atgādinātu ebreju svētkus. Nuroks bija kalsns, vidēja auguma, iesirmiem matiem un bārdu, labi ģērbies un atgādināja vairāk diplomātu nekā rabīnu.

Pēc dažiem gadu desmitiem uzzināju, ka M.Nuroks 1960. gadā Telavivā kādā runā izteicies draudzīgi par latviešu tautu un novēlējis tai brīvības un neatkarības atgūšanu.

Arī ebreju tautības M.Lazersons rakstījis kādā grāmatā, ka Latvijas likumi par mazākuma tautību tiesībām, bijuši labākie pasaulē. Diemžēl, ne visi ebreji tik objektīvi un taisnīgi izsakās par kādreizējo dzīvi Latvijā, dažas grāmatas ir nepatiesību un naida pilnas.

Latvijas saeimas deputāts un grāmatas "Mana dzimtene" autors, Jānis Lejiņš, 1974. gada 16. martā publicēja rakstu avīzē "Latvija Amerikā", par 1941.,t.i., par "aizmirsto" gadu, kas nevienā naidu pilnā žīdu izdotā grāmatā netiek minēts. Par šo aizmirsto gadu Jānim Lejiņam ir bēdīgi un patiesi pieredzējumi par žīdu izturēšanos komūnistu okupācijas laikā. Tos es neatkārtošu, bet ļaušu runāt neitrālam novērotājam, amerikāņu žurnālistam D.Dejam, kas raksta savās atmiņās par 1940. gada 17. jūniju, kad krievu komūnistu tanki ieripoja Rīgā. D.Dejs burtiski raksta:

"17. jūnijā redzēju pie dzelzceļa stacijas pūli, kas vicināja sarkanos drēbju gabalus un histēriski kliedza lielā priekā par sarkano krievu ierašanos. Nekur nevarēja saklausīt ne vārda latviešu valodā. Runāja un kliedza tikai krieviski un žīdiski. Pēc tam, kad krievu sarkanais terrors bija veselu gadu slepkavojis latviešus, ieradās vācieši un sāka slepkavot žīdus. Šodien Latvijā ir daudz masu kapu. Vienos guļ žīdi, kuŗus vācieši slepkavoja bez kādas izšķirības, — citos atkal guļ latvieši, žīdi un citas tautības, kuŗus noslepkavoja sarkanā vara, kas vēl tagad slepkavo."

Tālāk D.Dejs raksta par agrāko laikmetu un saka: "Latvijas valdība izdeva dokumentus tālākai izceļošanai uz ASV desmit tūkstošiem žīdu bēgļiem, kas ieradās Latvijā no Vācijas vai vācu ieņemtām zemēm. Antisemītismam citās zemēs pieaugot, Latvija uzņēma arvien jaunus tūkstošus žīdu bēgļu. Par latviešiem var teikt, ka tie ir ļoti iecietīgi un draudzīgi pret svešiniekiem. Latvijas mazākumtautības baudīja visas privilēģijas, taču, kā cilvēku dabā parasts, dau-

dzas grupas vēl arvien nebija apmierinātas un vērsās pret valdību ar jaunām prasībām."

Tik tālu neitrālais amerikāņu novērotājs.

Bez krieviem un ebrējiem Latvijā dzīvoja vēl citas tautības. Latgalē krievi, baltkrievi, ukraiņi un poļi, bet Kurzemē un Vidzemē daudz baltvāciešu, igauņu un ļoti daudz ebreju. Viņiem bija ne tikai brīva pamatskola, bet iespējama arī brīva vidusskola, viss Latvijas valsts apmaksāts. Kādās Eiropas vai āreiropiskās valstīs valdība uzturējusi vai uztur saviem līdzekļiem minoritāšu skolas? Vai lojālā Latvija bija izņēmums? Negribas ticēt.

Zinu, pēc sava vīra nostāstiem, ka Daugavpilī baltkrieviem bija vidusskola. Tā atradusies kāda pulka tuvumā, un jaunie leitnanti gājuši dejot skolas sarīkojumos. Vidusskolas direktors bija monsiņors Čamanis, vēlākais izglītības ministrs. Kapt. Volbergs stāstīja, ka kāda pulka manevros saticis rajona ārstu, kas nepratis ne vārda latviski. Viņš vēl atceras, ka gadījies būt vecticībnieku mājā un, uzsver, lai gan viņi latviski nepratuši, tomēr bijuši labi patrioti.

Pati atceros, ka Liepājā arī ebrējiem bija valsts uzturēta vidusskola. Tā atradās jaukā vietā, Kūrmājas prospekta galā, tuvu Kūrmājai, parkam un arī pludmalei. Apzinos ar lepnumu, ka mana valsts izturējās ļoti lojāli pret visām minoritātēm.

Vecākā latviešu paaudze atcerēsies laikmetu, kad Hitlers sāka "tīrīt" Vāciju no neāriešiem. Vai kāds vēl zina pateikt precīzo skaitu, cik tūkstošiem jūdu tautības bēgļiem prezidents Ulmanis atvēra durvis uz Latviju un deva viņiem patvērumu? Atceros savu skolas biedreni Hannu Dāvidu, kuŗai arī bija radi atbēguši no Berlīnes, tāpat Jaunliepājas drogu veikala īpašniekam Hakelsonam un ļoti turīgajai, inteliģentai Alperoviča ģimenei; visiem mūsu zemē bija laba dzīve.

Kad Otrā pasaules kaŗa laikā vācieši okupēja latviešu zemi un nacionālsociālistiskais režīms sāka ievietot jūdus koncentrācijas nometnēs, ko mūsu zemē pārzināja Hitlera kalps Dr.Lange, tad Latvijas valdība nevarēja viņiem vairs palīdzēt. Prezidentu Ulmani komūnisti bija jau deportējuši uz Padomiju, Latvijas valsts oficiāli vairs nepastāvēja. Hitlera valdība bija Latviju kopā ar citām okupētām zemēm deklarējusi par "Ostland", Austrumzemi. Koncentrāci-

jas nometnēs gāja bojā arī ne mazums latviešu, no kuŗiem populārākie bija Latvijas brīvvalsts satiksmes ministrs Einbergs un viens no pirmā Latvijas prezidenta Čakstes dēliem.

.....

LIEPĀJAS GARNIZONU ATSTĀJOT

1939. gada 31. decembrī Jaungada vakars Liepājas garnizona plašajās Artilerijas kluba telpās tika vēl svinēts parastā spožumā. Prezidenta Ulmaņa radio runu, ko pārraidīja skaļrunis, visi noklausījās kājās stāvēdami. Pēc tam garnizona priekšnieks, ģen. Dankers uzaicināja klātesošos uzsaukt valsts prezidentam un valdībai trīskārtīgo "Lai dzīvo!", pēc tam saskandināja vīna glāzes, viens otram vēlot laimi. Sekoja svētku mielasts pie galdiem, kas bija dekorēti gaumīgi ar ziediem. Vēlāk sekoja tradicionālā polonēze. Tā kā ik gadus izvadījām veco gadu un sagaidījām jauno 1940. gadu. Kādas pārmaiņas tā gada beigās mūsu dzīvē notiks, to Jaungada vakarā neviens vēl nespēja ne zīlēt, nedz paredzēt.

Tā kā es nerakstu vēsturi, bet tikai pašas atmiņas, tad necenšos sameklēt attiecīgus datus, kad noslēgts savstarpējais neuzbrukšanas līgums ar Padomju Savienību. Vai minētā līgumā bijis jau ietilpināts paragrafs par komūnistu bazes ierīkošanu mūsu zemē, nezinu, bet ko es skaidri atceros, ir satraukums, kad Liepājas garnizonā kļuva zināms par šādas bazes ierīkošanu un ka mums visiem jāatstāj savas dzīves vietas visīsākā laikā, tas virsnieku ģimenēs radīja lielu satraukumu. Mans vīrs ar savu ģimeni un kādu Liepājas pulka daļu tika pārcelti uz Jelgavu. Tur jau agrāk bija pastāvīgi novietots III Jelgavas kājnieku pulks, kas piederēja pie Kurzemes divīzijas. Pulka komandieris bija plkv. Apsītis.

Mans vīrs bija nosvērta rakstura cilvēks, kas prata atstāt mierīgu iespaidu, tas bija viņa dabā. Tajās dienās savu vīru tikpat kā neredzēju. Viņš kopā ar stāba priekšnieku Plūci nebija mājā līdz vēlai nakts stundai. Garnizona pārcelšanai uz citām vietām bija dots ļoti maz laika, tā ka viss notika drudžainā steigā.

Pirmās dienas naktī manam vīram sāka atkārtoties žults akmeņu lēkmes, kas nebija bijušas kopš 1934. gada, t.i., kopš pieci gadiem. Modināju mūsu virtuves saimnieci Teklu, lai lūdz plkv. Plūci, kas dzīvoja pretējā dzīvoklī, zvanīt Dr. Zandbergam un norīkot automašīnu dakteŗa atvešanai. Pati steidzos pie vīra, kuŗa ķermenis konvulsīvi raustījās. Pārlikos viņam šķērsām pāri, lai ar savu svaru kaut cik raustīšanu mazinātu. Viņš bija pilnīgā nomodā, murmināja "paldies", viņa rokas cieši iekrampējās segā, lūpas cieši saspiestas, seja pārklāta lielām, aukstām sviedru lāsēm. Nespēju izjust šīs sāpes, kādas tās ir, kad žultsakmeņi spiežas cauri šaurajam kanālim.

Biju atvieglināta ieraudzīt Dr.Zandbergu, kas iedeva vīram kādu iešļircinājumu. Ļoti lēni krampjainā raustīšanās norima, bet viņš drebēja aiz aukstuma, kaut istaba bija silta. Tālredzīgais ārsts bija paņēmis līdz divus gumijas maisiņus, mums bija trešais, pildīju visus ar karstu ūdeni un pieliku pie kājām, uz ķermeņa, apsedzu viņu ar vairākām vieglām segām. Iegāju otrā istabā pie pulkveža un ārsta, kas deva man norādījumus nākamai dienai, bet lūdz pulkvedim stāties ģenerāļa vietā, izraudzīt kādu virsnieku no stāba, kas kārtotu tālāko pārcelšanu.

Nākošajā rītā pēc dažām stundām miega, mans vīrs pēc vannas sāka lēni ģērbties. Atkārtoju viņam ārsta sacīto, zvanīju Plūcim, kas tūliņ ienāca. Viņš kā izbijies raudzījās mana vīra sejā, jo seja, rokas, kakls, viss ķermenis bija dzeltens no žults izplūduma. Brokasta laikā labais pulkvedis mēģināja atrunāt manu vīru no nodoma vadīt un pārraudzīt šo plašo pārcelšanos, bet viņš uzlika pulkvedim draudzīgi roku uz pleca un ar savu laipno, šoreiz drusku piespiesto smaidu jautāja: "Kuŗā reglamentā teikts, ka kāds drīkst atturēt savu komandieri no viņa pienākuma?" Tad noskūpstīja mani, teica "Nebēdā, Irmīt, viss būs labi!" un gāja uz durvju pusi. "Mīļo pulkvedi", es lūdzu, "palieciet pie viņa visu laiku!"

LIEPĀJAS GARNIZONS

Šeit gribu atzīmēt, ka uz citām vietām bija jāpārceļ trīs kājnieku pulki, viens artilerijas pulks, artilerijas laboratorija, kas gatavoja municiju, zemūdeņu baze, jūras aviācija, kara slimnīca, visas noliktavas un Kalpaka skola.

Atzīmēšu tos datus un vārdus, kas palikuši pilnīgi skaidri atmiņā, bet klusēšu par to, par ko nevaru vairs galvot. Kurzemes divīzijas stābs atradās Kurzemes un kādas citas ielas stūrī, divstāvu ēkā. Viss otrais stāvs bija aizņemts ar stāba kancelejām, bet apakšstāvā atradās divi dzīvokļi — divīzijas komandierim un stāba priekšniekam. Kopš 1933. gada septembŗa, kad ģen. Dankers ieradās no Daugavpils, Liepājas garnizonā bijuši sekoši stāba priekšnieki, pulkveži: Bubindus, Krīpens, Žīds un Plūcis.

Stābā atradās šādas nodaļas un to vadītāji:

— Operātīvā nodaļa, adjutants kapt. Ābelītis, kas bija beidzis kaŗa akadēmiju un aizstāja stāba priekšnieku.
— No dažiem pulkiem nodaļai bija piekomandēti virsleitnanti: Pērkons, Jansons un Briesma.
— Administrātīvā nodaļā līdz 1937. g. bija kapt. Vitenbergs (no II Ventspils kājnieku pulka), pēc tam kapt. Vītols, akadēmiķis, kas 1944. g. esot palicis smagi ievainots kaŗa laukā.
— Saimniecības nodaļā darbvedis adm. kaptlt. Plasis.
— Sapieŗu virsnieks kapt. Upenieks.
— Eskadrona komandieris kapt. Volbergs, kuŗam bija pienākums katru sestdienu un svētdienu braukt uz kādu no 6 apriņķiem mācīt aizsargus jāšanas mākslā un izvēlēties vīrus, kas derētu izlūkošanas vienībā, mobilizācijas gadījumā.
— Divīzijas sakaru rotā: komandieris LKOK kapt. Šveiferts. Vadu komandieri: kapt. ltn. Rudzītis, virsleitnants Freimanis; trešā komandieŗa vārdu vairs nezinu, laikam Aperāts.
— Divīzijas Intendantūrā: plkv. ltn. Medens, viņa palīgs kapt. Vārna. Vēl atceros kapt. Bekmani, bet nezinu, kādu vietu divīzijas stābā viņš ieņēma. Šeit jāpiemin, ka kapt. Bekmaņa 16 gadu vecais dēls bija patstāvīgi konstruējis planieri, ko iesvētīja 1937. gada rudenī un tas dabūja vārdu "Gaigaliņa", es biju krustmāte. Attēls "Atmiņu pūrā" 111 lapas pusē.

Pēc diezgan daudziem lidojumiem jaunais planieŗa būvētājs pēc nepilna gada nositās. Visas virsnieku ģimenes dzīvoja līdz šim nelaimes gadījumam.

Artilerijas virsniekus pazinu mazāk, nācās tikties biežāk tikai ar tā pulka komandieri, plkv. Jomertu, ļoti spēcīgu bārdaini. Viņa kundze bija slaida tumšmate, eleganta un sabiedriska. Ģimenē auga dēls Aleksandrs-Šūriks, kuŗu viņi zaudēja vācu okupācijas laikā neparasti traģiskos apstākļos. Viņa pati palika Latvijā, bija ļoti slima savas dzīves pēdējos gados. Reizēm pielika man kādu zīmīti kopējo paziņu vēstulei. Reiz rakstīja: "Manas fiziskās sāpes moka mani mazāk par manu sirdsapziņu, pārāk vēlu sapratu, ka esmu veltījusi par maz laika savai ģimenei, sevišķi manam dēlam." Priekš vairākiem gadiem Jomerta kundze mirusi savā pēdējā dzīves vietā Majoros, Rīgas Jūrmalā. ———

Ar artilerijas pulkvedi Rapu un viņa dzīves biedri Mariju tikāmies pēc daudz gadiem Grandrapīdos, kur viņi mūs apciemoja. Vēlākos gados aicināja mani ciemos pie sevis uz Londonu, Kanadā. Tur viņi izvadāja un rādīja man visas ievērojamākās vietas. Cauri plašajam parkam tek arī "Temzas" upe kā Anglijas Londonā. Pilsētu dibinājuši angļu ieceļotāji 1825. gadā, un tā atrodas ap 120 jūdžu no Toronto. Pulkvedis jau miris, bet Rapas kundze pārsniegusi 80 gadu un dzīvo savā mājā. Retumis sarakstāmies.

Kad dzīvoju vēl Grandrapīdos ar savu vīru, mūsu apkaimē bija Liepājas garnizona artilerijas pulka kapteinis Jānis Jaunkalns un viņa glītā kundze. Laiku pa laikam ciemojāmies viņu mājā vai viņi pie mums. Kopš dažiem gadiem kapteinis palicis viens savā mājā un dārzā, bet viņa dzīvesbiedre atdusas "Woodlawn" kapsētas latviešu nodalījumā, kur guldīts mūža miegā arī mans dzīves draugs.

Liepājas garnizona Virsnieku kluba pārzinis, kapteinis Kamaldnieks ar kundzi arī dzīvoja Grandrapīdos, bet 1979. gada pavasarī kapteinis pievienojies aizsaules pulkiem. Ar viņa mīļo kundzi sarakstos. ———

Ar Virsnieku klubu Kaŗa ostā saistītas neskaitāmas atmiņas, runāt par tām, aizvestu par tālu. Jāatzīmē tikai, ka šajās telpās arvien tika rīkoti arī atvadvakari virsniekiem, ja viņi tika pārcelti uz citu vietu. Arī pulkvežleitnantam Nikolajam Ābeltiņam, kuŗa vecākais dēls Adriāns bija mana vīra krustdēls, izrīkoja atvadvakaru. LKOK plkv. ltn. Ābeltiņš komandēja Pirmā Liepājas kājnieku pulka bataljonu. Vēlāk viņu paaugstināja par pulkvedi un pārcēla uz Dobeles kājnieku pulku par komandieri. 1941. gadā plkv. Ābeltiņš kopā ar citiem virsniekiem aizvests viltus ceļā, it kā uz kursiem Maskavā, bet jau braukšanas laikā viņi jutušies kā arestanti. Izsūtījuma gadus pulkvedis pavadījis Noriļskas spaidu darbu nometnē, no kurienes

1966. gadā atgriezies Latvijā, nevarīgs un slims, pēc diviem gadiem miris. Viņš guldīts dzimtā zemē, Rīgas Meža kapos.

Plašāks par Virsnieku klubu Kurzemes divīzijas apkaimē bija artileristu klubs ar savām skaistajām, pat greznajām telpām, kur bieži notika sarīkojumi, ne tikai Jaungada sagaidīšanas balle. Kaut kad februārī tur notika masku balle, kad tāpat kā Jaungada vakarā, bija ielūgti viesi no pilsētas. Artileristi svinēja arī ceriņu balli. Bez tam pulka virsnieku saime rīkoja ik mēnesi tējas vakarus.

Aviācijas balli rīkoja Liepājas Latviešu biedrības plašajās telpās, tā parasti bija savienota ar bagātīgu mantu izlozi, kur varēja laimēt sudrablietas un vērtīgus rokdarbus. Liepājnieki bija ļoti atsaucīgi pret garnizona rīkotiem svētkiem.

Sākot ar 1933. gadu Jūras aviācijas divīziona komandieris bija plkvlt. Jakubovs. Aviācija bija piekomandēta pie flotes, kur admirālis bija grāfs Kaizerlings. Kad viņu 1931. gadā atvaļināja, viņa vietā tika iecelts Teodors Spāde, kas bija beidzis Francijas Jūras akadēmiju. 1936. gada vasarā virs Liepājas notika lidmašīnu katastrofa, kur gāja bojā seši cilvēki. Virsleitnants Dekers bija uzskrējis ar savu lidmašīnu lidotāja Lepela mašīnai. Starp nogalinātiem atradās pats Lepels, viņa kundze un kāds kapteinis no Galvenā stāba Rīgā, kas gribējis "pavizināties".

Kapteinis Kārlis Ercums, kas 1979. gada maijā atzīmēja savu 80. dzimumdienu, bija pēdējais Jūras aviācijas komandieris un palika Liepājas garnizonā līdz 1939. gada rudenim, kad to vajadzēja atbrīvot komūnistiskās Krievijas karaspēkam. Aviācija tika pārcelta uz Rīgu, stacionēta Ķīšezerā un iedalīta Aviācijas pulkā kā astotā eskadriļa. Pēdējos datus dabūju no kapt. Ercuma, kas bijis arī leģionā, pārdzīvojis karu un kopš 1968. gada izraudzījis saulaino Kaliforniju par savu dzīves vietu. Viņš ar kundzi Loniju dzīvo Losandželesā.———

VIRSNIEKU ĢIMEŅU APVIENĪBA UN JELGAVAS POSMS

Liepājas garnizona piepešais pārvietošanas laiks spokojas vēl tagad manā atmiņa kā kāds rēgs. Tādā pašā drudžainā steigā, kādā notika pulku, skolas, slimnīcas u.c. pārvietošana, tādā pašā steigā virsnieku ģimenes locekļi saiņoja mājā savu iedzīvi. Kādai daļai bija paredzēts pārcelties uz Jelgavu tāpat kā mūsu ģimenei. Tie jutās laimīgi par izredzi būt atkal kopā.

Neaizmirstama ir pēdējā šķiršanās diena no visām citām. Mana labā sirsnīgā sekretāre no "Virsnieku ģimeņu apvienības" kaptlt. Rudzīša kundze, palīdzēja man apzvanīt manas mīļās dāmas atvadīšanās vakaram Virsnieku klubā. Pati piezvanīju kluba pārzinim kapt. Kamaldniekam un lūdzu lielo telpu noteiktajam laikam. Cik atceros, laikam atnāca visas. Mums gribējās vēl pēdējā stundā būt kopā. Visas parādīja garīgu stāju, kaut mums visām bija sajūta, ka gaiss piesātināts ar kādu baigu smagumu.

Mēs nešķīrāmies uz neredzēšanos, mēs centāmies ticēt, ka kaut kad atkal tiksimies. "Virsnieku ģimeņu apvienība" nebija mums tukša skaņa, šī kopa, šī saite vienoja mūs ne tikai ar pienākuma apziņu, ka mūsu vīri bija kaŗavīri, mūs vienoja arī kopējais darbs, kopējās intereses, kopējie mērķi un savstarpējā draudzība.

Pa visiem garnizonā nodzīvotiem gadiem esam bijušas kopā dažādos gadījumos. Esam bijušas kopā Kurzemes divīzijas un visu pulku gada svētkos ar dievkalpojumiem, parādēm un Lielo jundu. Esam bijušas kopā garnizona klubā, gatavojot rokdarbus loterijām, esam apstaigājušas fabrikas un lielos veikalus, kollektējot mantas plašām loterijām, ko rīkojām labdarīgiem mērķiem Latviešu biedrībā pilsētā. Esam bijušas jautros sarīkojumos ar mūziku un deju, bijušas kopā goda mielastos pie lieliem galdiem ar runām un apsveikumiem, kad mūs apciemoja augsti valdības viesi no Rīgas.

Esam bijušas kopā arī garnizona klubā, kad biju lūgusi pazīstamos Liepājas ārstus, zinātniekus, teologus, māksliniekus nolasīt mums referātus, lai bagātinātu mūsu garīgo pasauli. Vēlāk esam debatējušas, dalījušās domām, uzskatiem, izjūtām. Tas viss tuvināja, lika ieskatīties cita sirdī, viņa iekšējā dzīvē. Saites kļuva ciešākas, siltākas.

Kad pa laikam pati runāju, mēdzu ielūgt klubā uz vienkāršu pēcpusdienas kafijas stundu arī vairākas vadošās personas no pilsē-

tas, lai 6 km attālais garnizons nebūtu izolēts no liepājniekiem un lai viņi gūtu ieskatu mūsu dzīvē, centienos un darbā. Tādās reizēs parasti bija klāt prefekts Šāberts, pilsētas galva Rimbenieks, Latviešu Biedrības priekšnieks Šneiders un to uzņēmumu īpašnieki vai direktori, kas neskopojās ar mantām vai līdzekļiem mūsu apvienības rīkotās loterijās, piemēram ādas fabrikas Lasmanis un Lēģeris, elektriskās darbnīcas Jagars, drāšu fabrikas Ķerpe, Armijas ekonomiskā veikala vadītājs kapteinis Zīverts un daži citi.

Šādas rīkotas pēcpusdienas patika un tās ritēja omulīgā garā. Dabiski, kā "ielūdzu" arī savu vīru, oficiāli, ar rakstu, protams, pa pastu kā visus citus, kas sagādāja viņam jautru prieku. Tā arī pats garnizona priekšnieks iepazina mūsu apvienību un arī savu sievu, jo mājā taču runas neturēju.

Lai apvienības dzīve neieslīdētu vienmuļībā, ierosināju rīkot dažādus kursus, kas guva lielu atsaucību. Lietpratēja mācīja mūs gatavot derīgas lietas no ādas, kā: maciņus, somas, grāmatu zīmes, grāmatu vākus utt., ar ko iepriecinājām savus ģimenes locekļus dažādos svētkos. Ilgāks kurss bija tautiskos rokdarbos, kad mācījāmies ne tikai aust prievītes, bet pašas gatavojām sev tautas tērpus. No cita kursa profitēja arī mūsu dzīves draugi. Ēdienu gatavošanas kursa nobeigumā ielūdzām vīrus nogaršot pēc jaunākām receptēm gatavotos labumus. Žēl, ka no šī jaukā vakara nav saglabājies ne viens garnizona "galma" fotografa Plūmes foto attēls.

Rezumējot Liepājas garnizonā pavadītos gadus, jāsaka, ka esam kopā darbojušās un arī kopā priecājušās. Un tad pienāca nežēlīgā stunda, kad viss tas tika pārrauts, stunda, kas pārrāva saites, stunda, kad sacījām viena otrai ardievas. Pēc savas īsās atvadrunas un mīļi izteiktā paldies par visu saņemto sirsnību un siltumu, atvadījos no katras līdzgaitnieces atsevišķi, — apkampu, noskūpstīju, smaidīju, teicu "mēs atkal tiksimies", kaut sirds bija smaga kā svins. Mana mīļā, tuvā sekretāre Rudzīša kundze pieplaka man pie krūtīm ilgāk par citām, bet nespēja teikt ne vārda. Dažas smaidīja caur asarām.

Pēc dažiem gadu desmitiem uzzināju ko tuvāk par Rudzīša kundzes vīru no kādreizējā kapt. Volberga (tagad Detroitā), kas raksta: "Leģiona laikā satiku kaptlt. Rudzīti Liepājā, kur viņš formēja kādu prettanku divīzionu un sūdzējās, ka vācieši nedodot pietiekami benzīna un nevarot savus ļaudis apmācīt. Viņš ar savu vienību palika Liepājā. Par viņu nekādu ziņu nav."

Liepājas laikmetā biju darbojusies arī "Bērnu aizgādniecības" komitejā, kur priekšsēdis bija kapt. Mežciems, pilsētas valdes darbi-

nieks, kam pēc brīvības cīņām, mūsu valsts tapšanas laikā, vajadzēja amputēt no smagiem ievainojumiem saplosīto kāju virs ceļa. No viņa nepaguvu atvadīties.

Pēdējās dienas pēdējās stundās vēl zvanīja daži paziņas no pilsētas un jautāja, vai un kad viņi varot atbraukt aprunāties ar ģen. Dankeru. Tie bija pilsētas galva Rimbenieks, viņa līdzdarbinieks Ozoliņš, Latviešu biedrības Šneiders un vēl divi kungi. Aiznesu kungiem tēju un sēdēju klusēdama. Sarunas bija par nākotni: — jautājumi, minējumi, kalkulējumi. Ieskanējās bažas, vai sarkanā armija apmierināsies ar bazi Liepājā, vai vēlāk nepieprasīs vēl citās vietās. Bet, ka viņi varētu iebrukt ar varu mūsu zemē ar tankiem, nošaut robežsargus, dedzināt mājas, — kā tas vēlāk notika, — par tādu varbūtību runas nebija, to neparedzēja.

Pirms es domās vēlreiz atvados no Liepājas un skaistā garnizona pie Dzintarjūras krasta, gribas atmiņās izstaigāt dažas takas, kur bieži iets. Visvairāk un biežāk nostaigātais ceļš bija uz pludmali, kas ņēma nepilnas desmit minūtes. Vai gan saskaitāmas tās stundas, kas pavadītas turienes baltajās, tīrajās smiltīs, sauļojoties pēc peldes dzidrajos ūdeņos. Arī mōls atradās garnizona jūrmalā, bet nesniedzās tik tālu ūdeņos kā pilsētas mōls. Liepājas pludmalē pēc vētras arī tika izskalotas lielākā daudzumā jūras zāles un alģes, ko apkārtnes zemnieki aizveda ratos uz saviem laukiem mēslojumam.

Bieži staigāts arī pa mežu, parallēli pludmalei, lasot sēnes. Iepretim mežam atradās kaulu tuberkulozes sanatorija. Stalto ēku apņēma plašums, kas robežojās ar pludmali un piederēja pie sanatorijas, citi tur nestaigāja. Bez diviem ārstiem sanatorijā bija arī ārste Dr. Kaze, sanatorijas dvēsele, izskatīga, moderna tumšmate, sirsnīga un palīdzīga, ko pacienti cienīja un mīlēja. Viņas vīrs bija inženieris, viņš piederēja bridža pulciņam mana vīra rīkotos kungu vakaros. Viņu puisītis Juris bija mūsu Iriņas rotaļu biedrs. Drīz pēc Dr. Kaža kundzes jaunākā bērniņa piedzimšanas viņai konstatēja vēzi krūtīs, kas nebija vairs ārstējams. Šī jaukā, palīdzīgā sieviete atstāja šo pasauli, kad jaunpiedzimusī meitiņa bija tikai dažus mēnešus veca. Visi kaŗaostnieki un Liepājas draugi pārdzīvoja viņas aiziešanu dziļās sērās.

Plašāks mežs ar lapu kokiem un augstām, taisnām priedēm, kur mājoja vāverītes, atradās laboratoriju apkaimē. Pa starpām auga avenāji, arī mellenes un zemenes. Vietām zeme bija pārklāta viršiem, vietām ar mīkstu, zaļu sūnu paklājiem. Minētā mežā bagātīgi auga baravikas. Tās arī kaŗavīru meitiņas zināja lietpratīgi nogriezt un salikt savā ķocītī (groziņā).

Kaŗaostas garnizonu robežoja Tosmare, kur atradās sausais doks un arī cukurfabrika. Reiz direktors Splīts (tagad Siatlē) aicināja mūs uz fabrikas apskati. Tā kā arī Aisteres saimniecībā atradās plaši cukurbiešu lauki, no kurienes ik rudeni cukurbietes aizceļoja uz fabriku, tad mūs interesēja iepazīties, kā tās iziet cauri dažādām stadijām un pārvēršas cukurā. Bet liels bija mans pārsteigums, kad milzīgajā tvertnē, kur atradās šķidrā cukura masa, beigās tika piebērts spainītis zilo ķimikāliju. No tā laika es ne tikai pie tējas, bet pat pie kafijas labprātāk lietoju medu, ko saražoja Aisteres bitītes.

Svaine Alvīne, kas pastāvīgi dzīvoja uz laukiem, bija lieliska biteniece, viņas bišu valstībā bija trīsdesmit astoņi stropi. Kad bites spietoja, viņai nāca palīgā medu mīlētāji, pārvaldnieks Millers un dārznieks Gruntmanis. Mans vīrs un es bitītes ļoti respektējām un turējāmies pieklājīgā attālumā no stropiem, par ko Alvīne pazobojās, jo viņas "palīdze" bija pat mazā Dorīte, kuŗai viņa bija pagatavojusi cepuri ar ļoti platu malu un plīvuri visapkārt aizsardzībai. Kad svaine medu "izmeta," tad gan abi bijām klāt un labprāt nogaršojām zeltaino medu.

Jelgavā noīrējām mazāku dzīvokli nekā mums bija kaŗaostā, ēdam un dzīvojamā istaba te bija vienkop. Daļu no mēbelēm aizsūtījām uz Aisteri. Pie Jelgavas pieradu ātri, bet pirmajā mēnesī tur neredzēju savu vīru ne tikai no rīta, bet arī vakaros, nekā Liepājas garnizona pēdējā posmā. Šeit viņš brauca apraudzīt izvietotos pulkus attālās vietās, kas ņēma divas, pat trīs dienas. Viņš nejutās labi, un es biju nobažījusies par viņa veselību ne bez iemesla. No pēdējās inspekcijas viņš neatgriezās mājās, bet tika aizvests tieši uz Jelgavas slimnīcu, no kurienes man piezvanīja, ka agrākā lēkme atkārtojusies ceļā. Atstāju Dorīti un Iriņu Teklas drošā gādībā un pavadīju nakti pie sava vīra gultas slimnīcā. Viņa miesa bija atkal kļuvusi iedzeltena, un viņam bija pārlietas asinis. Man nepazīstamais labais ārsts darīja visu iespējamo, bet nedēļas laikā mazāka lēkme atkārtojās. Pēc kādas nedēļas, kad viņš sāka justies labāk, viņš sāka runāt par saviem pienākumiem. Ārsts par to negribēja neko dzirdēt un sacīja, ka vismaz pus gadu jāatsakās no braucieniem, kratīšanās un atbildības. Neatceros, kas aizstāja manu vīru, jo Jelgavā stāba priekšnieka Plūča nebija līdz.

Kad manu mīļo draugu pārveda mājā no slimnīcas, viņam ārsts nosacīja diezgan stingru gultas režīmu. Tanī laikā es viņu visādi lutināju, lasīju arī grāmatas pusbalsī priekšā. Pārmaiņa bija, kad virsnieki atnāca viņu apciemot.

"Diplomātiski" sāku runāt par viņa aiziešanu pensijā. To viņš

pilnīgi noraidīja, ne tikai savas veselības dēļ, bet teica, ka tikai vēl daži gadi līdz pilnīgai izdienai, tad būšot pilna pensija. Zināju labi, ko viņam nozīmē armija, un biju pacietīga, bet arī neatlaidīga. Arī ārsts, kas vēl nāca, katēgoriski noteica, ka dienests jāatstāj. Pagāja vēl kāds mēnesis, un beidzot vīrs iesniedza atlūgumos no dienesta.

Laika posms Jelgavā bija īss, tikai kādi četri mēneši. Aizbraucu uz Liepāju, apmetos Pilsētas viesnīcā un gāju meklēt dzīvokli, jo mums Liepāja bija kaut kā mīļāka, tamdēļ nolēmām turpmākos gadus dzīvot atkal pie jūŗas. Klāt nāca apstāklis, ka arī Aistere bija vieglāk sasniedzama. Atradu jauku vienstāvu īres māju, villu, ar patīkamu dārzu klusajā Liepu ielā. Mājas atradās tikai ielas vienā pusē, otras puses ietve robežojās ar plašu apstādījumu parku, kas savukārt pieslējās pludmalei. Saulrietus varēja redzēt no logiem.

No pēdējām pusdienām, ko ieturēju pilsētas viesnīcas skaisti ierīkotajā ēdamzālē, man palikusi maza atmiņa. Iepretim manam galdam sēdēja daži krievi uniformās ar divām sievietēm. Kopš sarkanai Krievijai vajadzēja atdot garnizonu par bazi, sarkanie bija redzami visur, ielās, veikalos. Sākām pie tā pierast, tā arī nebrīnījos redzot viņus viesnīcā. Kamēr es mielojos ar garšīgo ēdienu, viesmīlis piegāja pie krieviem, iedeva ēdienu karti un vaicāja pēc viņu pasūtinājuma. Kādu laiku ēdamkartē skatījušies, viena no sievietēm izstiepa savu roku visā gaŗumā un, rādot ar pirkstu uz mani, teica: "To že sāmoe, čto onā kūšaet"! (to pašu ko viņa ēd).

Nezinu pateikt, vai 1939. gadā mūsu valsts dzimšanas dienu svinēja Rīgas pilī tikpat plaši un spoži kā līdz tam, jo tai gadā kopā ar virsnieku saimi atzīmējām 18. novembri Jelgavas virsnieku klubā. Tika dziedāta mūsu himna, tika pieskandinātas vīna glāzes, baudīts mielasts, un garastāvoklis nelikās nevienam drūms vai nospiests. Domas sāka pierast pie tā, ka sarkanie parazīti bija ieviesušies pie mums. Bieži latvieši par viņiem arī zobojās, piemēram, kad krievietes ieradās operā gaŗos spīdoša zīda naktskreklos, ko viņas noturēja par vakara tērpiem.

Manam vīram rīkotais atvadvakars bija 1939. gada decembrī, bet 1940. gada sākumā viņš saņēma apliecību no Rīgas, ka "ar valsts prezidenta pavēli armijai un flotei" viņš atvaļināts no aktīvā militārā dienesta ar 1940. gada 28. martu. Tā nu iznāca, ka Dorītes pirmais dzimšanas dienas kliņģeris tika cepts jau Liepājā, mūsu jaunajā dzīves vietā. Iriņai vajadzēja toreiz īsā laikā mainīt skolas: no Kalpaka skolas garnizonā uz skolu Jelgavā, no turienes uz skolu Liepājas pilsētā. ———

I. Dankere zvejniekciemā pie bākas (1933. g.)

Kurzemes divīzijas štaba dārzā pie kupliem jasmīnu krūmiem, kur 1935. gada 23. jūnijā saderinājāmies.

Sporta svētkos Artilerijas laukumā Liepājas garnizonā 1935.g. rudenī. No kr: ģen. Dankers, Krīpena kundze, I. Dankere, plkv. Ezeriņa kundze ar abām meitiņām un plkv. Ezeriņš.

I. Dankere 1935.g. oktobrī garnizonā.

I. Dankere — uz Jaungada sagaidīšanu Artilerijas klubā 1935/36.g.

1936.g. pavasarī ģen. Dankers liek pamatakmeni angāram Liepājas garnizonā. Aiz viņa Drāšu fabrikas direktors Ķerpe (prezidenta Kviešа svainis). Tālāk redzams garnizona mācītājs Dr. V. Sanders, plkv. Žīds, prefekts Šāberts.

Ģen. O. Dankers ar ģimeni 1936.g. pavasarī, Jūrmalas parkā Liepājā.

Brīvdabas uzvedums Artilerijas pulka laukumā 1936.g. jūlijā. Pa kreisi Jomerti, pa labi Dankeri.

Dr. Milda Sproģe un I. Dankere. (1936.g.). Raksturīga aina Liepājas jūrmalā pēc vētras. Apkārtējie zemnieki krauj ratos izskaloto jūras zāli, ko izlieto lauku mēslošanai.

No kreisās: I. Dankere un Dr. Milda Sproģe mola galā 1936.g. Liepājā.

I. Dankere ar savu māmulīti pie verandas Kurzemes divīzijas štaba mājā 1936.g.

No kr.: plkv. Mateuss, ģen. Dankers un kapt. Ābelītis, 1936.g. 18. nov. pieņem parādi Annas baznīcas laukumā Vecliepājā.

1936. g. Liepājas garnizonā Ziemsvētku vakars Kurzemes divīzijas štaba dzīvoklī.

Valsts gaisa satiksme „Rīga-Liepāja" (1936.g.).

I Dankere dzimšanas dienā 1937.g. februarī.

Liepājas garnizonā 1937.g. Jāņos. Kaŗaostnieki, kaŗavīri, viņu piederīgie un viesi noskatās brīvdabas izrādi. Sēž no labās: ģen. Dankers, Iriņa, Plūce, Dankere, Jomerte, prefekts Šāberts.

. . . aiz kulisēm šalc Dzintarjūra . . .

Kādos sporta svētkos 1937.g. No kr: plkv. Jomerts, ģen. Dankers, Iriņa, Alīda Rūtenberga, I. Dankere, plkv. ltn. Medens ar kundzi.

1937.g. rudenī Vecliepājas parkā No. kr: plkv. Stulpiņš, Ābeltiņa kundze, plkv. Ābeltiņš, I. Dankere, ģen. Dankers, Iriņa, plkv. Plūcis ar kundzi un Stulpiņa kundze.

Ģen. O. Dankers pieņem parādi 1937.g. 11. novembrī Kaŗaostā.

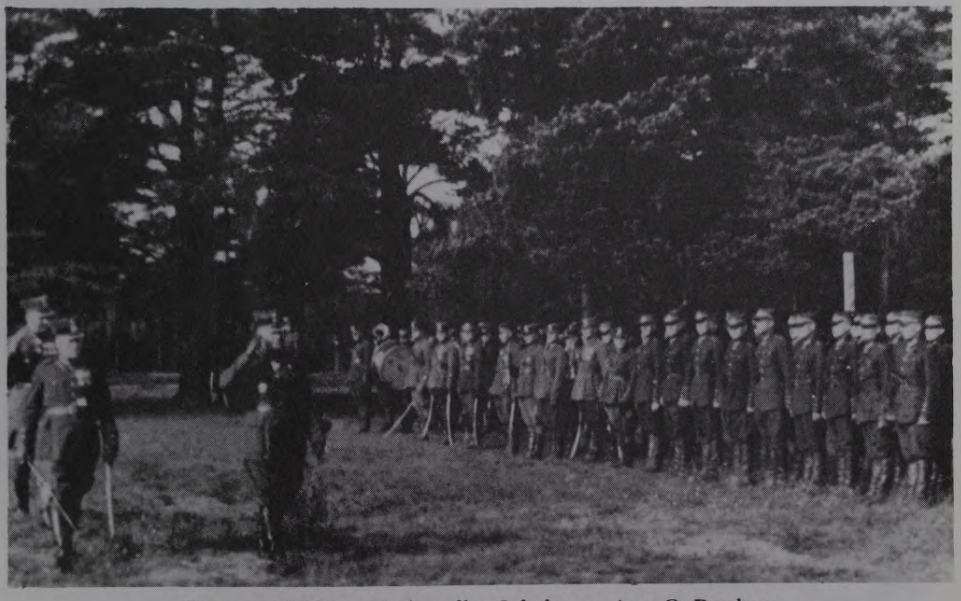

Kaŗaostā 1936.g. No kr. plkv. Jēkabsons, ģen. O. Dankers.

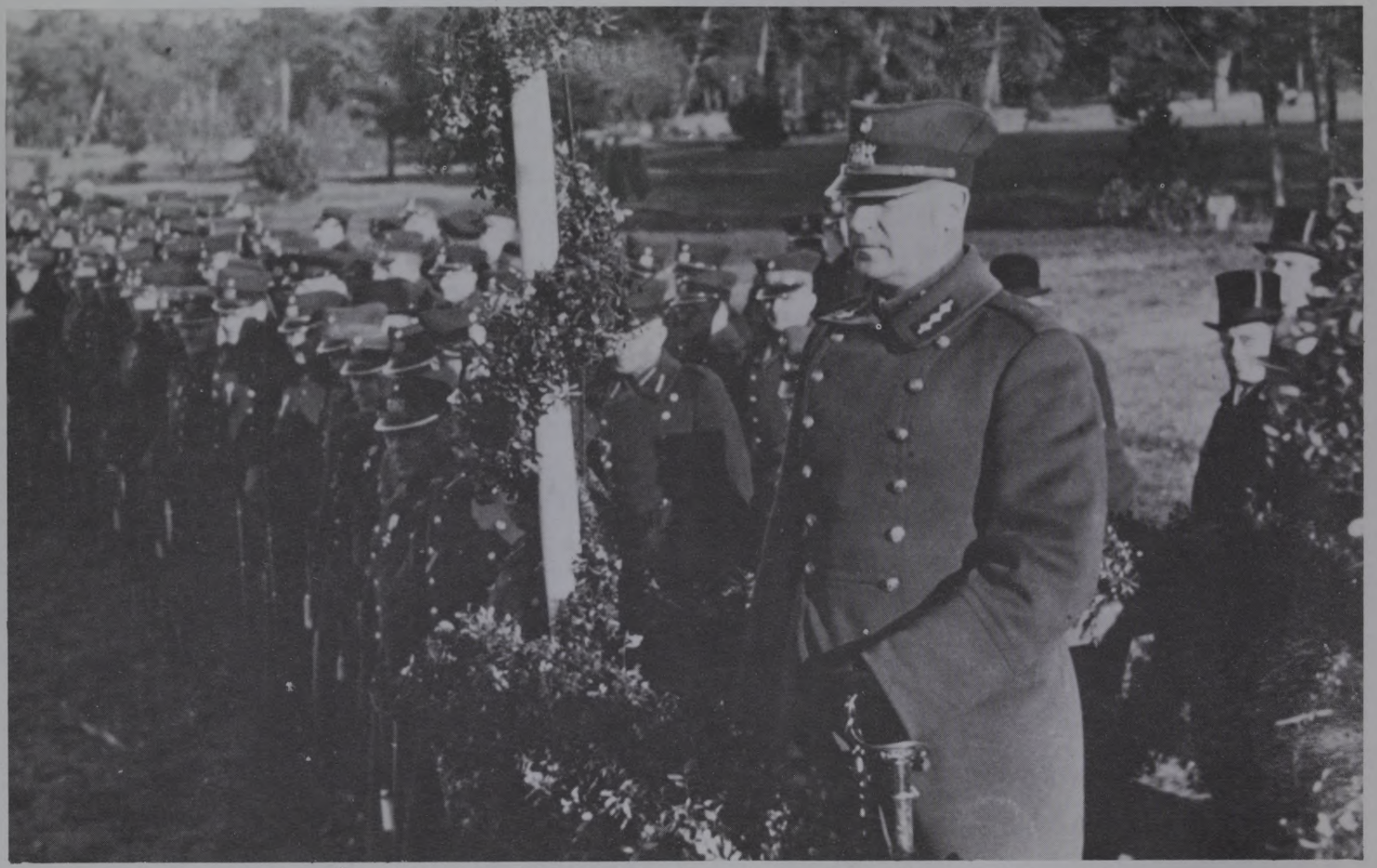

Ģen. O. Dankers pieņem parādi 1937. g. 18. novembrī pie Kurzemes divīzijas štaba.

I. Dankere 1937.g. Liepājas garnizonā, Karņa ostā.

Ģen. O. Dankers Karņa ostā pie Kalpaka tilta (1937.g.).

Ģen. O. Dankers. Slēpojot garnizona mežos (1937.g.).

1938.g. janvārī Virsnieku ģimeņu apvienības rīkotā pēcpusdienas tēja ar loteriju Latv. b-as namā **Vecliepājā. Redzama daļa no virsnieku dāmu** gatavotiem rokdarbiem. Sēž no kr: Vārna, Plūce, pr-ce Dankere un Doniņa.

1938g. martā Airītēs: Kurzemes divīzijas štaba pr-ks Plūcis un ģen. Dankers kavējas vēl pēc svētbrīža pie plkv. Oskara Kalpaka pieminekļa.

1938.g. vasarā ģen. Dankera ģimene noliek ziedus pie plkv. Kalpaka pieminekļa Airītēs.

1938.g. ejot uz sporta svēkiem Artilerijas pulka laukumā Kaŗa ostā. No kr: ģen. Dankers, plkv. Jomerts. Aizmugurē I. Dankere un plkv. Plūcis.

I. Dankere Liepājas jūrmalas parkā 1938.g. rudenī.

1938.g. rudenī Liepājas sporta stadionā. Priekšā sēž plkv. Stulpiņa Aija un Iriņa Dankere. Tālāk pirmajā rindā no labās: Ozoliņa kungs ar kundzi no pilsētas valdes, ģen. Dankers, I. Dankere un plkv. Jomerts.

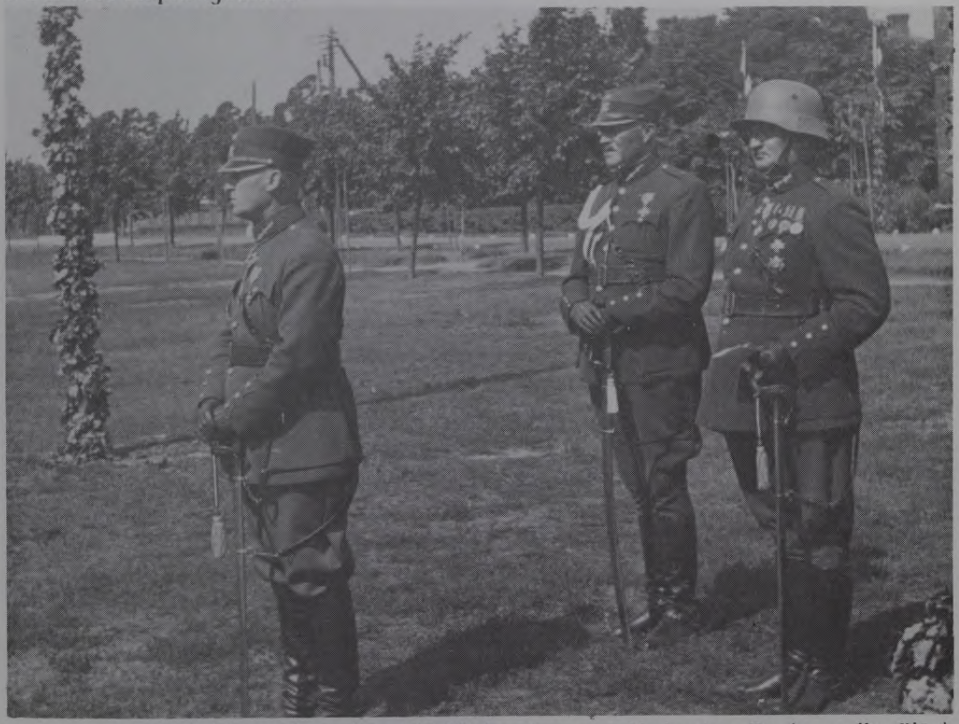

Pirmā Liepājas kājnieku pulka gada svētki 1938.g. Karņa ostā. No kr: ģen. Dankers, plkv. Plūcis un kapt. Kamaldnieks.

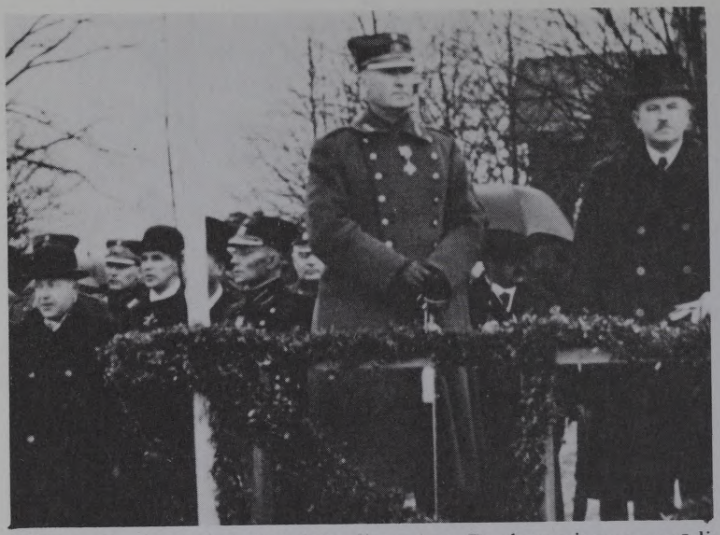

1938.g. 11. novembrī, Lāčplēšu dienā ģen. Dankers pieņem parādi Liepājas garnizonā. Viņam blakus pilsētas galva Rimbenieks.

I. Dankere Liepājas garnizonā pie savas izšūtās gleznas. 1938.g.

Ģen. Dankers ar štaba pr-ku plkv. Plūci nogaršo karavīru pusdienas (1938.g.).

1938. gadā Liepājas garnizonā, ar laimestu no Aviācijas balles.

Ģen. O. Dankers Liepājas parkā 1938.g.

1939.g. maijā Liepājas stacijā, kur pilsētas apmeklējumā ieradies prezidents K. Ulmanis, ģen. Hartmanis, ģen. Balodis, Zemkopības ministrs Birznieks un adjutants Grapmanis.

Prezidents K. Ulmanis 1939.g. maijā ierodas Liepājā. No kr: Prefekts Šāberts, ģen. Dankers, adjutants Lūkins, Prezidents K. Ulmanis, pilsētas vecākais E. Rimbenieks.

Jaunliepājā pie tirgus laukuma. Prezidents māj liepājniekiem ardievas. Aizmugurē sēž ģen. J. Balodis.

1939. g. Krotē. Prezidents Ulmanis ejot uz Kronvalda Ata pamatskolas izlaiduma aktu.

1939. gada Meža dienās prezidents Ulmanis iedēstīja piemiņas ozolu pie 6-klasīgās pamatskolas Grobiņā. Prezidents mazpulku dalībnieku vidū.

1939. g. augustā Liepājā, uz Kurzemes divīzijas 20. gadu svētkiem, ierodas kaŗa ministrs ģen. J. Balodis. Stacijā viņu sagaidīja divīzijas kom. ģen. Dankers un virsniecība. No kr: ģen. Balodis, ģen. Dankers, plkv. Jomerts.

Kaŗa ostā 1939.g. augustā. Vakara junda katedrāles laukumā, Kurzemes divīzijas 20. gadu svētkos. Pirmajā rindā no lab.: Dankere (viņai aizmugurē Šāberte), Jomerte, Āboltiņa un Medena.

Pēc vakara jundas. Labajā pusē lauksaimn. ministrs Birznieks.

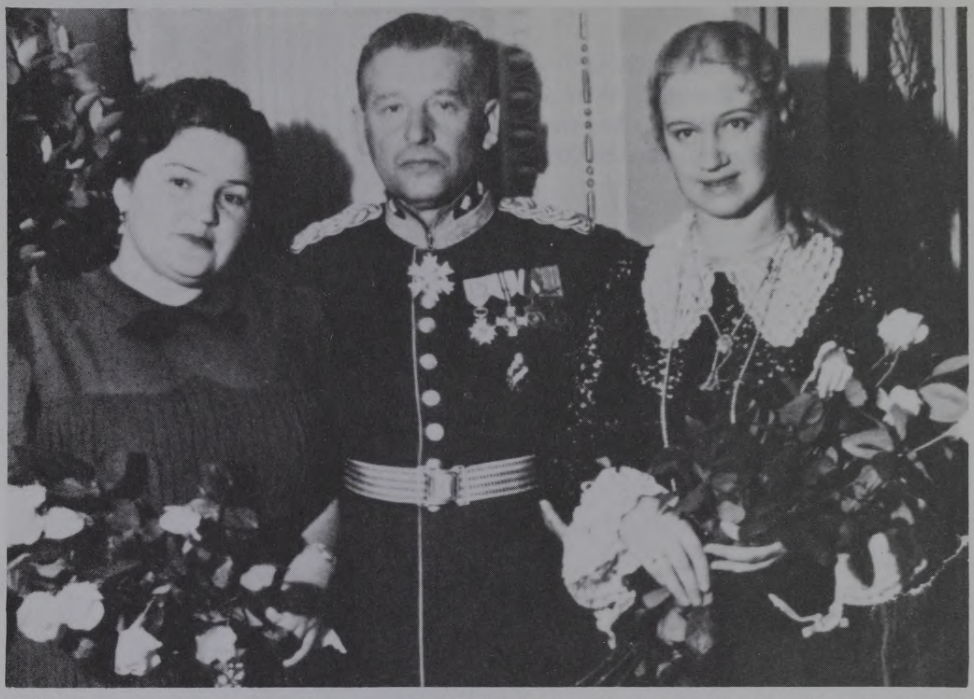

1939. g. augustā Liepājas garnizona Artilerijas klubā, Kurzemes divīzijas 20 gadu atceres svinības. No kr.: plkv. Plūča kundze, prefekts Šāberts, ģen. Dankera kundze.

1939. g. sept. Liepājas garnizona klubā, štaba pr-kam plkv. Plūcim rīkotajā atvadvakarā. No kr.: plkv. Janums, Irma un ģen. Dankers, plkv. Plūcis ar kdzi un kpt. Vārnas kdze.

Ģen. Dankers ar dzīves biedri
Vecliepājas parkā 1939.g.

I. Dankere Liepājas jūrmalā.
(1939.g. oktobrī)

I. Dankere. Liepājā 1939.g.

Liktenīgā 1940. gada sagaidīšana Virsnieku klubā Rīgā. Prezidents Ulmanis saskandina glāzi ar kaŗa ministru J. Balodi. Pa kreisi admirālis Spāde, pa labi ģen. Berķis.

1942. gada pavasarī Liepājā. Ģen. Dankers pie latviešu biedrības drupām.

un I. Dankere Lielā ielā. Pa kreisi Trīsvienības baznīca.

1935. gadā Liepājas garnizona Kaŗa ostas mežā. „Ko tu vedi vezumā . . . ?"

1936. gadā Liepājas garnizonā pie Dzintarjūras. Aiziet jūŗiņā . . .

Liepājā mūs vairākkārt apciemoja mūsu ģimenes labais draugs, bijušais garnizona ārsts Dr. Zandbergs. Viņš bija arī tas, kas uzvedināja manu vīru uz domām doties vasarā uz Karlsbādi, lai ar turienes slaveniem veselības avotu ūdeņiem skalotu savus žultsakmeņus. Kopš 1935. gada augusta, t.i., kopš pēdējās reizes Karlsbādē, lēkmes nebija atkārtojušās līdz pat trauksmainai, drudžainai garnizona pārcelšanai.

Maijā devāmies uz Aisteri, bet Teklīte palika pie Iriņas līdz skolas brīvlaikam, abas aizvedu uz laukiem tikai nedēļas nogalēs. Pavasaris sākās agri, un Aisterzemītē bija bagāta ziedēšana. Oskars bija pusgada laikā atspirdzis un kopā ar pārvaldnieku kārtoja darbus saimniecībā: palielais zirgu stallis dabūja jaunu jumstiņu jumtu, tika uzstādīta augstā, jaunā zaļbarības tvertne, pie apakšējās guļamistabas ap verandu piestiprinātas jaunas, šauras kastes ģerānijām un daudz kas cits. Bet, kad Millers gāja pāri pļavām uz bērzu birzi, tad abas ar Iriņu cilpojām viņam līdz, lai redzētu, kā viņš tecina sulu no bērziem.

1940. gadā Daugavpilī notika Dziesmu svētki, bet, tā kā mēs abi gribējām posties uz Karlsbādi, tad uz Daugavpili neaizbraucām. Taču sarkanais sirpis pārvilka svītru mūsu plāniem un nodomiem. Dziesmu svētku laikā kā zibens iespēra ziņa, ka komūnistu tanki iebrukuši mūsu zemes austrumos, ka robežsargi nošauti, mājas izlaupītas un nodedzinātas. Tik baigas izskaņas bija pēdējiem Dziesmu svētkiem mūsu brīvajā zemē!

Šāds asiņains varas akts nozīmēja, ka komūnistiskā Krievija lauzusi savstarpējo neuzbrukšanas līgumu un ka sāk ar terroru pārņemt valdīšanu Latvijā. Mūsu tauta bija baigu nojautu pilna. Kas spēja, atstāja visu un devās prom uz svešumu, pat bez mantas, bez līdzekļiem.

Es nemēdzu rādīt savus iekšējos pārdzīvojumus vai jūtas, bet cenšos tikt galā ar visu klusībā, vai tās būtu fiziskas sāpes vai arī dziļš satraukums par tuva cilvēka likteni. Tamdēļ dabiski, ka pirmais jautājums, kas urba sirdi, bija: kas tuvākā nākotnē notiks mūsu zemē? Ja nošauti robežsargi, kas notiks ar latviešu karavīriem, kas brīvības cīņās pret komūnistiem karojuši? Kas notiks ar manu vīru, ar mazās Dorītes tēvu? Šīs neatbildētās domas un jautājumi dega iekšēji kā lāpas. Man bija bailes, man bija pāniskas bailes no komūnisma, jo pēkšņi atmiņā atdzīvojās manas tēva māsas, manas tantes Mīces pārdzīvojumu un bēgšanas stāsts par viņas un viņas vīra

izkļūšanu no Pēterburgas uz Franciju revolūcijas sākumā Krievijā 1918. gadā, kad abi bija pieredzējuši drausmīgus cilvēku iznīcināšanas aktus, kad pēc pēdējā cara Nikolaja II, carienes, viņu četru meitu un careviča, troņmantinieka, noslepkavošanas "jaunajā", sarkanajā Krievijā sākusies "tīrīšana", t.i., kad cilvēki, kas nevarēja pieņemt komūnismu, tikuši iznīcināti masveidīgi, bet daudzi izcili prominenti aristokrati spīdzināti, lietojot inkvizīcijas metodes.

Manī ļoti ātri nostiprinājās pārliecība, ka atliek tikai viens ceļš lai glābtos, — jābēg! Kad sāku par to runāt, svaine Alvīne mani gandrīz izrāja: "Vai tu apzinies, Irma, ko tu saki? Vai apzinies ko gribi darīt? Ar manu brāli tu gribi bēgt uz kādu nezināmu nākotni, atstāt māju, iemainīt māju pret svešumu? Vai tu aizmirsi, ka viņš nesen pārcieta lēkmes, vai vari uzņemties atbildību, ja viņam lēkmes atkārtojas ceļā, svešumā, bez ārsta, bez medikamentiem un palīdzības! Ar vīru, kas nav vēl pilnīgi vesels un ar diviem maziem bērniem tu gribi doties ceļā? Tagad, pēc vairāk nekā divdesmit gadiem komūnisms nav vairs tāds, kāds tas bija sākuma gados, ne vairs tāds, kā tava tante tev sastāstīja."

Es Alvīnei neatbildēju, jo jutu, ka mēģinājums viņu pārliecināt, būtu lieks laika zaudējums. Zināju, ka viņa jaunībā dzīvojusi Krievijā, ka jūsmojusi par skaistām vasarām Krimā, ka viņai bijuši tuvi draugi. Klusēdama atstāju istabu. Piegāju savam vīram, iesēdos viņam klēpī, apliku rokas, pieglaudu savu seju viņa vaigam: "Oskar, man tev taču nav jāapgalvo, ka esi mana pasaule, mans viss, un zinu arī, ka tava mazā meitiņa un es esam tavas dzīves saturs, es tevi lūdzu, kā vēl nekad neko neesmu lūgusi, neizpostīsim visu, kas mums mīļš un dārgs, neizpostīsim mūsu pašu dzīvi un līdz ar to arī Dorītes un Iriņas nākotni. Aizbrauksim uz Liepāju. Aizbrauksim tagad, tūliņ pie prefekta Everta prefektūrā un pagādāsim iespējami ātri ārzemju pasi." Atbildes vietā mans vīrs mani tikai noskūpstīja.

Es lielā steigā saliku nedaudz veļas abiem bērniem un mums abiem, mudināju Iriņu paņemt līdz uz rokas adītās jaciņas sev un Dorītei, tad izcēlu diendusā guļošo Dorīti no gultas, paņēmu savus dokumentus un somiņu, atvadījāmies no Alvīnes. Kad gribēju noskūpstīt viņas vaigu, viņa aizgrieza savu seju no manis un tikai teica: "Lai Dievs jūs visus pasarga!"

Mans vīrs sēdās automašīnā pie stūres. Es viņu apkampu un tikai tanī brīdī pilnībā izpratu, ka atstājam ierasto dzīvi, mūsu Aistermājas, visu. Tas bija 1940. gada 19. jūnijā. Kaut asaras manas acis apmigloja, es tomēr teicu: "Sirdsdraugs, mēs atgriezīsimies!"

Tālāko gaitu negribu atkārtot, jo par tā laika notikumiem

rakstīts mana vīra grāmatā "Lai vēsture spriež tiesu". Gribu gan pateikt ko citu: kad mēs 1941. g. septembrī atgriezāmies un es pirmo reizi ar Alvīni tikos, viņa mani mīļi apkampa, skūpstīja un teica: "Piedod, Irmīt, es Tev pāri darīju, mans brālis ir dzīvs."

Tad arī uzzinājām, ka 23. jūnijā čekisti meklējuši Aisterē ģen. Dankeru. Mani tas nepārsteidza, bet kas mūs abus pārsteidza, bija, ka čekistiem līdz bijis jūdu tautības veikalnieks Jakubovičs, kam Graudu ielā, blakus kinoteātrim "Viktorija", piederēja plašs fotopiederumu veikals, kur mans vīrs bija pircis visus gadus vajadzīgos papīrus, filmas, attīstītāju u.c., ko viņam vajadzēja savam "hobby". Mana vīra izturēšanās pret Jakuboviču neatšķīrās no izturēšanās pret citiem, viņš nekad nebija antisemīts bijis. Un arī veikalnieks arvien bijis laipns, pieklājīgs, un tomēr v i ņ š bija atvedis čekistus, uzrādot tiem, kur atrodas ģen. Dankera mājas! Jakubovičam taču nebija ne mazākā iemesla kādam naidam vai atriebībai. Kamdēļ viņš spēlējis Jūdasa lomu, palika mums mīkla.

1941. gada 16. novembrī, kad mans vīrs pārveda mani no Dr. Ābeles klinikas Rīgā, kur 10. nov. bija dzimis mūsu pirmais dēls, mēs tās dienas vakarā pārrunājām notikumus pēdējos gados. Oskars teica:

"Es jau toreiz arī nesos ar domām māju atstāt, bet ne tādā steigā, kā tas viss notika. Kamēr tu biji slimnīcā, es daudz ko atkārtoti pārdomāju. Kad mēs atgriezāmies un uzzinājām, ka sarkanās bendes mani meklējuši jau pāris dienu pēc mūsu aizbraukšanas, tad izpratu, ka tu izglābi ne tikai manu dzīvību, bet mūs visus, sevi pašu, Iriņu, mazo Dorīti. Kad es būtu apcietināts, mani likvidētu drīz, tu mūsu māmucīt, būtu aizsūtīta uz kādu spaidu darbu nometni Sibirijā. Iriņa un Dorīte būtu ievietotas kādās bērnu patversmēs un izaudzinātas par komūnistēm, tur viņām būtu iepotētas Marksa teōrijas, un — mūsu puisītis nemaz nebūtu piedzimis."

Pēc šiem vārdiem mēs abi piegājām pie mazās gultiņas, kur dziļā miegā gulēja mūsu Kārlītis. Mana vīra tālejošais, loģiskais secinājums pārsteidza mani, — tik tālu savās domās nebiju pati aizgājusi. Jūtu uzplūdumā mēs apkampāmies un turējām viens otru cieši. Es nespēju valdīt asaras. "Bet mēs esam kopā, Oskar, mēs esam visi kopā un esam mājā, esam pašu zemē!"

"Jā," viņš teica,"jā, bet nākotne ir miglā."

Pasaule dega kaŗa liesmās. Ziemsvētki un Jaunsgads pagāja klusi. Rīga stāvēja ietīta dziļā tumsā, nevienas laternas nedega ielās, neviens māju logs nebija apgaismots. Visi logi bija aizklāti tumšām segām, lai aizsargātos no gaisa uzbrukumiem, no nāvi nesējām

bumbām, kas krita no debesīm. Ziema bija neparasti barga un gaŗa. Tādu aukstu ziemu neatcerējās pat vecākie ļaudis. Kaŗavīri frontē cīnījās ne tikai pret ienaidnieku, bet arī pret nežēlīgo dabu, pret nepiedzīvoto ziemu.

Kaŗalaukos vēlais pavasaris neatnāca ar ziediem, ziediem tur nebija vietas. Zeme bija uzvandīta, saplosīta, ar dzeloņu stieplēm šķērsoto iznīcināto tanku un citu ieroču atlieku pārklāta. Grāvjos, tranšejās, klajumos gulēja nekustīgu cilvēku ķermeņi, ziediem nebija nekur vietas, kur pāri jājuši apokaliptu jātnieki.

Pagāja vasara, sekoja rudens un cita ziema. Turpinājās kaŗš, turpinājās iznīcība. Nāve pļāva bez žēlastības. Kaŗš prasīja miljoniem upuŗu, bet tas nespēja apellēt pie pasaules sirdsapziņas. Un kaŗš turpināja liesmot un iznīcināt. Turpināja līdz 1945. gada 9. maijam.

Kad ieroči beidzot apklusa un kaŗa troksnis izbeidzās — neskaitāmi bērni velti gaidīja pārnākam tēvu, neskaitāmas sievas velti ilgojās sagaidīt savus vīrus un neskaitāmo māšu sirdis asiņoja, nesagaidot pārnākam savus dēlus.———

Atceroties kaŗa laiku Rīgā 1942. gadā, prātā uzaust kāds vakars, kad sēdēju ar Oskaru ēdamistabā pie radio, klausoties ziņas. Ziņu beigās tika atkārtota daļa no Hitlera runas. Tā saturēja teikumu, kas ieurbies manās smadzenēs un šķita degam. Viņš teica burtiski: "Wir werden London von der Karte ausradieren" — mēs Londonu no kartes izdzēsīsim!

Es sēdēju ar savu puisīti, savu viengadīgo Kārlīti klēpī, kas bija iesnaudies, un domāju —: pilsēta, Londona nepastāv tikai no ielām un laukumiem un mājām, bet no dzīviem cilvēkiem, arī no bērniem, arī no tik maziem bērniņiem kā mans puisītis. Un tos viņš grib "izdzēst", iznīcināt. Mans vīrs paskaidroja man, ka Hitlers liek visas cerības uz kādiem jauniem ieročiem, un tālšāvējiem, ko sauc par "V-Waffen", V-ieroči, ar kuŗiem pirmā apšaudīšana jau notikusi, izšaujot tos no krasta Vācijā.

Pie šiem jauniem ieročiem, kā to daudz vēlāk uzzinājām, drudžaini strādāja Verners V. Brauns, jauno tālšāvēju izgudrotājs, kuŗu, kā zināms, amerikāņi kaŗa beigās "importēja" uz ASV, un ar Brauna palīdzību amerikāņi pirmie uzsēdināja cilvēku uz mūsu zemes trabanta, mēness.

Šeit jāatgādina, ka komūnisti, okupējot pēc Otrā pasaules kaŗa pusi Vācijas, sagūstīja lielu skaitu Brauna līdzdarbinieku, kuŗus aizveda uz Padomiju. Ar šo sagūstīto vācu zinātnieku palīdzību

arī komūnistiskā Krievija var uzrādīt dažus sasniegumus izplatījumā, bet tas nav viņu pašu nopelns.

No kāda mūsu ģimenei tuva paziņas, kas uz pāris nedēļām apciemojis savu plašo radu saimi Latvijā, uzzināju par dažādām grūtībām, ar ko mūsu tautiešiem dzimtajā zemē jāsastopas, jāsamierinās un jādzīvo. Viņš teica starp citu, ka neviens cilvēks brīvās zemēs nespēj nojaust, zem kāda spiediena komūnisma okupētās zemēs un pašā sarkanajā Krievijā tiek trenēti sportisti un ka zem tāda paša spiediena jāstrādā zinātniekiem, lai varētu parādīt pasaulei kādu jaunu "sasniegumu", ko skaļi izreklamē. Taču par lidmašīnu, vilcienu un dažāda cita veida katastrofām brīvā pasaule neko neuzzin, to arvien noklusē, lai radītu iespaidu, ka sarkanajā "paradīzē" dzīve rit mierīgi.

Manam dēlam un manai meitai interesēs uzzināt, ka viņu tēvs nekad nav ticējis Hitlera uzvarai, arī ne sākuma gados, kad vācu armijas maršēja no uzvaras uz uzvaru, kad okupēja Poliju, Franciju, Austriju, Ungāriju, Čechoslovakiju, Beļģiju, Holandi, Norvēģiju, — viņš neticēja nacionālsociālistiskās Vācijas uzvarai tajos gados, kad Hitlers uzskatīja sevi par ģeniālu karavadoni un vācu tauta lepnumā gavilēja.

1942. gada vasaras beigās, kad biju ar bērniem atgriezusies no Rīgas Jūrmalas, kur dzīvojām Bulduros, Vidusprospektā 12, mans vīrs bija lūdzis vakariņās savu bijušo stāba priekšnieku no Kurzemes divīzijas, plkv. Arvidu Krīpenu, uz mūsu Rīgas dzīvokli Baznīcas ielā 31 — 4.

Tanī vakarā tika daudz runāts par Latvijas nākotni. Tādās reizēs es arvien biju klusa klausītāja, es nestāvēju ārpus sava vīra dzīves un darba, mani interesēja viss, kam sakars ar viņu un ar mūsu zemi. Plkv. Krīpens bija cilvēks, kam mans vīrs pilnīgi uzticējās, ar ko viņš varēja runāt atklāti par militārām un politiskām problēmām, par stāvokli frontē, par latviešu tautas dzīvā spēka saglabāšanu, par Latvijas likteni nākotnē.

Kad plkv. Krīpens dzirdēja manu vīru sakām, ka Vācija būs šī kara zaudētāja, viņš neticīgi raudzījās savam bijušam priekšniekam sejā un lēnām kratīja galvu. Bet, kad Krīpens dzirdēja paskaidrojumus, argumentus, secinājumus, arī viņa uzskati sāka mainīties. Pulkvedis zināja arī, ka mans vīrs (pirms es viņu pazinu) bija beidzis astoņu mēnešu augstākos militāros kursus, ka viņam laba pieredze cīņas laukā, ka bija tālredzīgs; varbūt tamdēļ sāka ticēt.

Mans vīrs izteica savas domas apmēram šādiem vārdiem: "Hitlers nav tālredzīgs stratēgs, viņam kā bijušam seržantam trūkst

militārās izglītības. Ir negudri un aplam, ka viņš izkaisa savas armijas pa visu Eiropu, pienāks stunda, kad viņam pietrūks kaŗavīru un, ja kaŗš ieilgs, arī ieroču." Es neprotu izteikt visu tik kodolīgi, kā to teica mans vīrs, bet tāda bija viņa pārliecība. Un viņš lūdza pulkvedi raudzīties no šī viedokļa, apsveŗot katru soli nākotnē, jo ir svarīgi taupīt katra latvieša dzīvību.

Abiem kungiem rūpēja mūsu tēvu zemes liktenis, rūpēja tās nākotne. Mans vīrs teica tā: "Komūnisma uzvara ir nāves spriedums mūsu tautai, bet vācu uzvaras gadījumā arī nebūtu par ko priecāties, jo Hitlera zābaks smagi spiedīs latviešu tautas pakausi." Mans vīrs bija pazīstams ar raksturīgiem izteicieniem.

Tālākajā sarunā tika iekalkulēta Amerika, — tai nenāktos grūti nospiest Hitleru ceļos un pēc tam iznīcināt komūnismu līdz saknei. Plkv. Krīpens uzsvēra, ka tas būtu vislabvēlīgākais atrisinājums ne tikai mūsu zemei, bet visai Eiropai.

Es pilnīgi ticēju sava vīra loģiskiem secinājumiem, jo septiņos laulības gados biju pieredzējusi, ka tiem ir pamats. Tanī vakarā uzticamais pulkvedis atvadījās pārliecināts, bet drūms. Viņš bija labs latvietis, īsts patriots. Kopš gadiem viņš jau atdusas Austrālijas zemē.

ATSTĀJOT DZIMTO ZEMI

Divus gadus pēc Kārļa piedzimšanas piedzima Jānītis. Tas bija 1943. gada trešajā augustā, pilnas trīs nedēļas pirms noteiktā, īstā laika, sakarā ar manu lielo satraukumu, kad uzzināju par sava vīra līdzdalību pagrīdes darbībā. Jānītis piedzima Aisterē, un labā Teklīte viņu "saņēma", ietina palagā un segā, tad zvanīja ārstei, ginaikoloģei Maileporei, uz Durbes slimnīcu. Viņa ātri bija klāt kopā ar savu vīru, arī ārstu. Es paņēmu savu mazo dēliņu rokās un gāju lēnām uz Maileporu mašīnu, iesēdos, un viņi aizveda mani uz slimnīcu. No turienes zvanīju manam vīram uz Rīgu, ka ģimenē pienācis otrs dēls. Es biju ļoti laimīga. Gaidīju savu vīru.

Viktorija Mailepore bija Jānīša krustmāte. Viņa pašreiz dzīvo Ņujorkas pavalstī, un mēs esam vēstuļu kontaktā. Jānīti kristīja mācītājs Birģelis Rīgā, tas bija 1944. gada sestajā janvārī. Bet jau tā paša gada vienpadsmitā oktobrī Jānītis mira manās rokās ar plaušu karsoni bēgļu vilcienā. Kad es 1944. gada rudenī atstāju mūsu lauku mājas Kurzemē kopā ar svaini Alvīni, Iriņu, Dorīti, Kārli un Jānīti, man nebija nekādu ziņu par savu vīru Rīgā, jo mūsu starpā bija pārrauta fronte pie Jelgavas, un sazināšanās pa tālruni bija neiespējama.

Kopā ar citiem bēgļiem izbraucu no Liepājas ar kuģi. Atklātā jūrā kuģa rādars rādīja ienaidnieka lidmašīnu tuvošanos, kas bēgļos radīja lielu satraukumu, ka mūs nu bombardēs, iznīcinās tā pati sarkanā vara, no kuŗas bēgām. Uz ceļiem lūdzu Dievu. Tad teicu Iriņai turēties kopā ar Dori un Kārlīti, pati turot viņu pie rokas. Jānīti piesēju sev ar kuģa dvieļiem, lai nepazaudētu viņu, ja kuģis tiktu bojāts uzlidojumā un vajadzētu glābties laivās, lai man arī būtu viena roka brīva palīdzībai saviem citiem bērniem. Pēc baigās gaidīšanas kapteinis ziņoja, ka lidmašīna attālinās, laikam kuģi neredzējusi.

Neatceros pēc cik ilga laika sasniedzām Gotenhāfenu, kur pavadījām kādu nedēļu provizoriski uzceltās barakās. Tur klīda satraucējas ziņas, ka Rīga jau komūnistu rokās, ka Pašpārvaldes darbinieki apcietināti un daži jau kādā pilsētas laukumā atklāti pakārti. Ar šādām ziņām nebija viegli klusībā tikt galā. Drīz nāca pavēle doties uz tuvo Dancigu, kur palikām trīs nedēļas. Kad nedrošība tuvojās arī tur, ar pūlēm, kas šodien vairs nav saprotamas dabūju atļauju no vācu iestādes doties uz Hindenburgu, Augšsilēzijā. Tur palikām labu mēnesi. Nebiju zinājusi, ka šis apgabals tik

liels, svarīgs industrijas iecirknis, kur uzlidojumi atkārtojas diennakti. Nolēmu tikt dziļāk uz iekšzemi, uz Bavāriju, bet dabūt no vācu iestādēm atļauju tālākbraukšanai ņēma ilgāku laiku, nekā biju cerējusi. Dorīte Hindenburgā pārcieta smagu slimību. Un no sava vīra nekādu ziņu. Rudens sākās agri. Oktobrī zeme bija jau pārklāta ar sniega segu, un jūtams mitrs aukstums.

1941. gadā pēc komūnistu padzīšanas: Vecpilsētas iela Rīgā.

Baltie ceriņi no dzīves drauga dzimšanas dienā, 1942.g. februarī Rīgā.

I. Dankere ar Iriņu.
1942.g. Rīgā.

O. un I. Dankeri Rīgas jūras līcī 1942.g.

O.un I. Dankeri Bulduros 1942.g.

I. Dankere ar 4 mēn. veco Jānīti. (1943.g. Ziemsvētkos Rīgā).

1943.g. 18. nov. arī Dorīte nolika ziedus pie Brīvības pieminekļa.

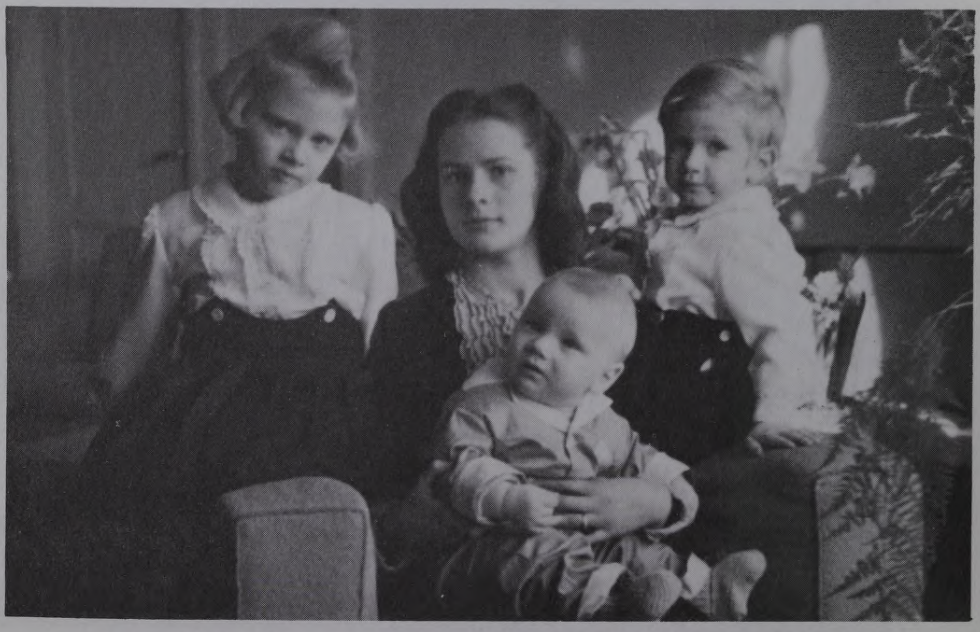

No kr.: Dorīte, Iriņa ar 5 mēn. veco Jānīti un Kārlis (1944.g. janvārī Rīgā).

Ģen. O. Dankers Rīgā, 1944.g. maijā.

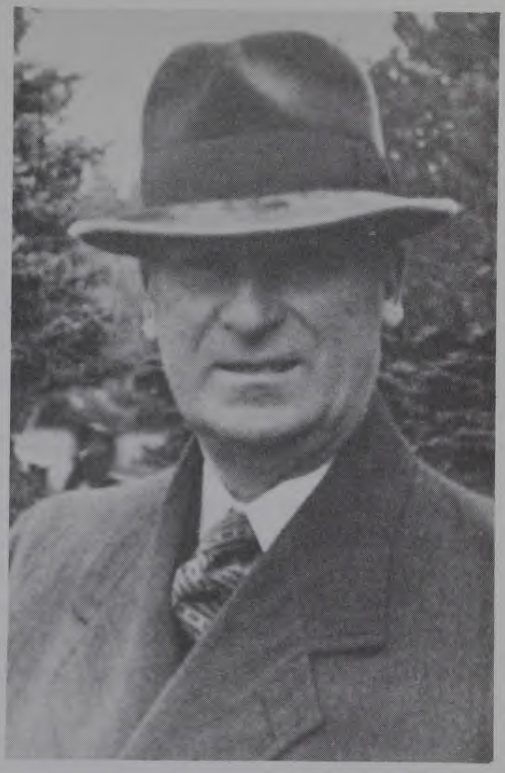

O. un I. Dankeri Rīgā 1942.g. 26. martā. (Pie izšūtā galdauta).

BAVĀRIJĀ

Kad garais ceļš aukstajā vilcienā bez stikliem logos, no Augšsilēzijas līdz Bavārijai bija aiz muguras, nedaudz kilometru pirms Minchenes redzējām baismīgu uzlidojumu pilsētai. Bija arī drausmīgi redzēt sašautās, degošās lidmašīnas, kas gāzās lejā. Pēc kādas stundas pašiem arī bija jāatstāj vilciens un jāizklīst pa apkārtni, visi drebēja no aukstuma, kad drīkstējām sakāpt atkal vilcienā, tur nebija siltāks. Iebraucām pilsētā ar degošām drupām, ievainotiem un nogalinātiem, — šī kara aina rēgojas līdz šai dienai manu acu priekšā.

Jānītis bija saslimis. Atkārtotā bēgšana, ilgstošie braucieni ar pārtraukumiem, aukstie vagoni, dienām ilgi bez kāda silta dzēriena, pat bez ūdens, tas viss bija pārāk grūti četrpadsmit mēnešu vecam bērniņam. Kad beidzot sasniedzām mazo miestu Geitau, Jānītis manās rokās vairs tikko elpoja. Ir smagi to atcerēties.

Mans vīrs sameklēja mūs pēc dažiem mēnešiem, kad mūsu jaunākais dēliņš dusēja jau mazā, svešā ciema kapsētā. Lieki atzīmēt, kāds smags pārdzīvojums manam vīram bija sava bērna pāragrā nāve.

1945. gada maijā, kad vācu armijas bija sabiedroto uzvarētas, t.i., no amerikāņiem, angļiem, frančiem un krievu komūnistiem, Vācija tika sadalīta četrās zonās, ko pārvaldīja minētie sabiedrotie. Mēs bijām laimīgi, ka Bavārija ietilpa amerikāņu zonā. Dzīvojām vēl pie bavāriešu zemniekiem. Īsi priekš kara beigām noklausījāmies viņu virtuvē svarīgas radio ziņas. Vācu admirālis Dönics uzrunāja vācu tautu un teica: "Deutsches Volk, dein Führer ist heute den Heldentod gestorben." — Vācu tauta, tavs vadonis miris šodien varoņa nāvē. Uzzinājām, ka Hitlers izdarījis Berlīnē pašnāvību. Mans vīrs atkārtoja tik sarkastiskā balsī, kādā nebiju dzirdējusi viņu nekad agrāk: "Den Heldentod?? Varoņu nāvē? Tas gļēvulis ar šo pašnāvību izbēga no atbildības, atstājis aiz sevis izpostītu drupu zemi, miljoniem nogalināto un tautu postā."

Tai pašā 1945. gada jūnijā manu vīru internēja uz denunciācijas pamata. Internētie nedrīkstēja ar tuviniekiem sazināties. Biju pilnīgā neziņā, kur viņš atrodas. Mani līdzekļi bija galā, nevarēju vairs maksāt īri par istabiņu. Biju pateicīga zemniecei, ka drīkstēju īres maksu atstrādāt uz lauka un kūtī.

Mūsu virtuves saimniece Tekla atbrauca drīz pēc mums, jo sākumā negribēja atstāt savu zemes gabalu, ko bija piepirkusi tuvu pie Aisteres, kas tika apsēts, raža novākta un viņai palika ienākums. Bet drīz viņa saprata, ka sarkanā režīmā viņai nekas vairs nepiede-

rēs un viņa paguva pievienoties pēdējiem bēgļiem. Beidzot mēs atkal satikāmies.

Trīsgadīgais Kārlītis bija pārcietis skarlatīnu smagā veidā. Kad viņš neatradās vairs kritiskā stāvoklī un sāka ļedzami atlabt, es atstāju bērnus uzticamās Teklas drošajā gādībā un sāku meklēt savu vīru.

Meklēšana turpinājās kādus trīs mēnešus. Laimīgā kārtā man bija līdz manas rotas, ko lēnām pārdevu vai iemainīju pret ēdamo, un tā bija arī līdzekļi braucieniem, pārgulēšanai. Atradu savu dzīves draugu trīspadsmitā internēto nometnē. To bija astoņpadsmit, ko biju dabūjusi zināt no vācu Sarkanā krusta nodaļas Minchenē. Nedrīkstēju vīru redzēt, nedz arī viņam rakstīt, varēju tikai nodot paciņu, kas tika pārbaudīta. Bet tā pateica viņam bez vārdiem, ka zinu viņa uzturēšanās vietu. Viņa pirmā nometne bija Mosburga, bet dabūju viņu redzēt tikai Jaunulmā. Tie bija laimīgi brīži. Viņš bija noliesējis līdz nepazīšanai. Sāku krāt katru kumosiņu, ko centos atraut sev.

Pēckaŗa Vācijā visi dzīvoja ar racionētām pārtikas kartītēm, tādas bija arī bērniem un man. Vai mūsdienu jaunā paaudze varēs ticēt, ka, iemainot kādu rotu, es, piemēram, dabūju par zelta gredzenu ar dārgakmeņiem puskukulīti maizes, dažas olas, gabaliņu paštaisīta zemnieku siera, kādus 8 — 10 kartupeļus un dažus ābolus. Un par tādu ieguvumu teicu lielu paldies.

"Atmiņu pūrā" rakstīju par diviem vai trim braucieniem pie sava vīra, bet pa visu internēšanas laiku esmu braukusi pie viņa nodot paciņas nepārtraukti divas reizes mēnesī. Neaizmirstami baigs bija laikmets, kad viņam draudēja izdošana sarkanām bendēm. Neatceros, cik ilgi pēc kaŗa beigām sāka kustēties vilcieni. Tos gan nedrīkst salīdzināt ar mūsdienu vilcieniem. Vagoni bija uzlidojumos bojāti, tā ka lokomotīvei piekabināti tikai kādi 3 — 4 veci, mazi vagoni, tiem logi vēl ilgi bija bez stikla. Normālais vilcienu saraksts neeksistēja, atlika tikai stundām ilgi stacijās gaidīt un cerēt, ka kaut kad kāds vilciens parādīsies. Tad gan bija drūzma! Mana smagā mugursoma bieži izvērtās par problēmu, lai tiktu klāt pie kāpnēm.

Tanī laikā liktenis ļāva man iepazīties ar dažām izpalīdzīgām ģimenēm. Minēšu mācītāja Elkšņa kundzi, tagad dzīvo Tenesijā, kas dzīvoja ar ģimeni bēgļu nometnē "Warner" kazarmā Minchenē. Bieži viņa ziedoja savu laiku un piedāvājās nākt līdz un palīdzēt

sameklēt dažādas iestādes. Pie viņas arī pāris reižu pārgulēju, savu vīru meklēdama. Reiz iedeva līdz riekstu sviestu, Kārlim un Dorītei nepazīstamu gardumu.

Mīļā pateicībā atceros arī toreizējo mācītāju, tagadējo prāvestu Rozīti ar jauno kundzi, kā arī viņas māmiņu. Pārgulēju un ēdu vairākkārt pie viņiem vakariņas, brokastis. Viņi palīdzēja ar padomu, iedvesa cerību tāpat kā mīļais, mūsu ģimenei tuvais archibīskaps Dr. Grīnbergs, kas bija Rīgā kristījis Kārlīti. Viņš bija man kā tēvs, ļoti centās man palīdzēt iekļut Eslingenas nometnē, kur dzīvoja daudz latviešu, bet kādas svarīgas iestādes ierednei, jūdu tautības francūzietei, bija noteicējs vārds, un viņa lūgumu noraidīja. Uzkliedza man: "Jūsu vīrs ir kolaborātors, kas sēž pie amerikāņiem cietumā, un jūs gribat dzīvot brīvā maizē!"

Ne vārda neatbildēju un atstāju telpu. Bet par šo scēnu domāju vēl tagad un salīdzinu: Vācu okupācijas laikā Rīgā, t.i., kādu gadu pēc tam, kad ebrējs Jakubovičs bija čekistiem rādījis mana vīra māju, viņš neturēja naidu uz neāriešiem, bet palīdzēja izglābt no Hitlera nagiem un drošas iznīcināšanas vairākas žīdietes: glīto Liepājas operdziedātāju Blūmenfeldi, vijolnieka Jansona sievu, virsnieka Fišera sievu, tāpat Marisa Vētras sievu, kas ir ebrēju izcelsmes no Austrijas. Dažas citas nepazinu personīgi, tamdēļ nezinu viņu vārdus.

Nedrīkstu aizmirst pieminēt divas izpalīdzīgas ģimenes Hochfeldas nometnē Augsburgā, t.i., ārsti Viktoriju Maileporu, Jānīša krustmāti, un mīļo prāvesta Ķullīša kundzi, ar kuŗām līdz šim sarakstos. Pie Maileporiem pārgulēju vairākkārt, dabūju līdz arī produktu "bundžas". Par mīļo palīdzību no prāvesta puses ir jau rakstīts "Atmiņu pūrā".

Latviešu "Komiteja", kur varēja dabūt informāciju, adreses un bērnu grāmatas, atradās Hercoga Rūdolfa ielā Minchenē, kur vēl puslīdz stabīlā mājā dzīvoja Trušinski, tur arī uzturējos. Tāpat tur dzīvoja prāvesta Turka kundzes vecāki ar mazo brālīti. Ērika toreiz bija jauna meitene, bet uzņēmīga un izdarīga, viņa izbraukāja ar vilcienu arī tālāko apkārtni pie zemniekiem un sagādāja vecākiem pārtiku. Viņas māte iedeva man pāris reizes augļus maniem bērniem.

Kādā vakarā tajos laikos satiku ļaužu pieblīvētā stacijā (Augsburgā? Minchenē?) divus pazīstamus kungus no minētās latviešu komitejas, viens vārdā Reins vai Reinis. Ar viņiem kopīgi pārlaidām nakti ārpusē uz stacijas kāpnēm. Bija labi zināt, ka tuvumā divi latvieši.

Komitejas mājas pretējā pusē neatradās neviens vesels nams. Daudzos uzlidojumos mājas bija pārvērstas drupās. Rīta pustumsā vai vakara krēslā bezjumtu namu fasādes ar milzīgiem caurumiem logu vietā, atstāja fantastisku iespaidu. Minēto māju drupās Trušinskis un citi meklēja kaut ko vēl derīgu, un priecājās, kad atrada kādu saspiestu katlu, ko atkal puslīdz iztaisnoja, kādu apsvilušu dēli, kādu drēbes gabalu un līdzīgus "krāmus", ko tagad mēdz aizmest. Mainījušās vērtības, mainījušies laiki, mainījušies arī cilvēki un viņu uzskati.

Kādā paagrā rudens rītā pēc stiprām nakts lietus gāzēm izgāju no komitejas mājas, kur biju pārgulējusi, lai dotos uz patālo staciju. Hercoga Rūdolfa iela bija tukša, tikai kāds vīrietis gāja man nedaudz soļu priekšā. Domās biju pie bērniem, pateicīga, ka viņiem nav jādzīvo pilsētas drupās, bet viņi ir patālu no kaŗa posta atliekām, brīvā dabā, meža tuvumā, ar upīti un kalnu siluetiem tālumā. Manas domas pārtrauca neaprakstāms troksnis aizmugurē, un es instinktīvi sāku skriet, uzklupdama vecajam bavārietim man priekšā. Viņš bija pagriezies, pārmeta sev krustu un tanī pašā mirklī satvēra manu roku un vilka mani uz ielas vidu un uz priekšu. Tad apstājāmies, un manas acis uztvēra, kas bija noticis: izpostīto namu pārpalikušie mūŗa skeleti bija sagāzušies, — bija sagāzušies nedaudz soļu aiz mums, kur priekš dažiem mirkļiem bijām gājuši. Tur uz ietves gulēja augsta ķieģeļu drupu kaudze. Saviļņojumā un satraukumā satvēru vecīša roku, un viņš glaudīja manu plecu. Manas smadzenes pretojās domu līdz galam izdomāt. Vēl vilcienā jautāju sev klusībā: nejaušība vai liktenis, vai kāda neizprotama sargāšana, lai bērni nepaliktu bez mātes?

Kad pārbraucu, pastāstīju tikai Teklītei par notikumu. Viņai saskrēja asaras acīs, bet savā sirsnīgā vienkāršībā tikai atbildēja: "Kad kundze aizbrauc, arvien lūdzu Dievu, lai atkal sveika un vesela atgriežas."

Mans vīrs pārnāca no internējuma 1947. gada maijā, kad nelielais paugurs aiz zemnieku mājas bija kā pārklāts ar dzeltenām primulītēm, kas Bavārijā bagātīgi aug. Dorīte gāja jau ciema skolā Haushamā. Pavasarī viņa mēdza saplūkt mājceļā pušķīti primulīšu, bet rudenī pārnesa šad tad mīkstās, sudrabpelēcīgās kaķupēdiņas, kas man atgādināja Aisteri.

Ar sava vīra pārnākšanu manā dzīvē iedegās visas gaismas pasaulē, un vienkāršā zemnieku mājā sāka mājot laime. Mēs bijām atkal kopā! Protams, ka daudz kā trūka, kas padara dzīvi ērtu un patīkamu, bet pa pēdējiem gadiem bijām mācījušies iztikt arī bez tā.

Lai dzīve būtu piepildīta, pilnvērtīga un laimīga nav vajadzīgs itin nekas cits kā tikai viens vienīgs cilvēks, tikai sirdstuvais draugs, dzīves ceļa līdzgājējs. Visu citu, visu ārējo spožumu var arī ātri zaudēt. Bagātība, slava, populāritāte, pēc kā tik daudzi dzenas, var apmierināt iegribas, pašapziņu, var pacelt pašcieņu, bet tas dzīvē nav ne svarīgi, nedz ilgstoši.

Bagātība dod vēlmju piepildīšanos, bet apšaubu, vai cilvēks, kas var iegūt itin visu, ko par naudu var pirkt, izjūt īstu prieku par ieguvumu. Varbūt viņš iepazīstas arī ar dziļu vilšanos, kad sāk saprast un atzīst, ka ir vērtības, ko nevar iegūt ne par augstāko maksu. Mīla nav pērkama, laime nav pērkama, to iegūst par brīvu un arī dod par brīvu, bet ne katram.

Haushamā pie zemnieces nodzīvojām vēl divus gadus. Kādu mēnesi pēc atgriešanās arī Oskars sāka strādāt pie zemnieces. Atnāca vasara, aiztecēja vasara, un tuvojās rudens. Darbs uz lauka mums abiem patika un, domas tad bieži aizlidoja uz dzimto pusi. Kādā nogalē lūdzām zemnieci dot mums v i s u svētdienu brīvu, jo gribējām aizbraukt pie Jānīša kapiņa.

Īpatnēji Bavārijas lauku ceļos ir krucifiksi ceļmalās. Krustu pakājēs bieži gulēja ziedi, kādreiz svaigi plūkti, dažreiz savītuši. Gadījās redzēt arī cilvēkus pie krusta stāvam. Tie bija ceļinieki vai kalnā kāpēji, arī bērni, ganiņi. Atceros, ka redzēju krustus ceļmalā arī Latgalē un Lietuvā, tā arī Tirolē, Austrijā, Šveicē.

Brauciens ar vilcienu no Haushama līdz Bairišcellei nebija ilgs. Mazajā ciemā kaŗa posts nebija manāms. Nelielajā kapsētā daudz lapu koku, un pie vairākiem kapiem arī soli. Dorīte rušināja Jānīša kapiņu, Kārlītis vēlāk aplaistīja ziediņus no līdzņemtās skārda bundžiņas.

Abi ar vīru sēdējām blakus uz kāda sveša sola, klusēdami turot viens otra rokas. Domās es biju pie Jānīša pēdējā dzīves brīža. Raudzījos viņa actiņās kas mani vairs neredzēja, turēju viņa mazo saujiņu savās rokās un klusi runāju ar viņu, it kā viņš mani dzirdētu, it kā mani saprastu ——— Tad atnāca daži sveši ļaudis un manu bērnu aiznesa, aiznesa uz svešu kapliču, svešā kapsētā un guldīja svešā zemē. Tas bija oktōbŗa vidū, un dienas bija ļoti vēsas. Mazā Dorīte jautāja, vai Jānītim dota līdz kāda sega, lai viņš nesaltu savā baltajā gultiņā. Ne viņa, ne Kārlītis nespēja saprast, kamdēļ viņu jautrais brālītis guļ zem zemes. Arī es to nespēju saprast. Esmu savas acis sausas izraudājusi, visas asaras izraudājusi, bet netiku galā ar savām sāpēm, neatradu atbildi uz jautājumu "kamdēļ"?

Šī mīļotā, siltā dzīvībiņa, kuŗu biju izjutusi pulsējam sevī ar

katru elpas vilcienu, šī dzīvībiņa izdzisusi kā maza liesmiņa guļ vientulībā zem ziedu kapiņa. Gadi nāks, gadi aizritēs, un mans bērniņš kļūs par zemi. Neizdomājamā doma! Un uz viņa kapa kopiņas atlidos tauriņi un bites un sūks no ziediem to saldumiņu, kas reiz bijis viņa siltās sirds asinis. Raudzījos uz kapiņu un, man likās, it kā tas būtu no stikla. Redzēju viņa mazās rociņas, visu augumiņu un mīļo sejiņu, tā bija tik nopietna un bez smaida.

Atcerējos kādas vācietes vārdus: "Ko nozīmē viena maza bērna dzīvība šinī lielajā pasaules kaŗā!"

Vēl kādu gadu pēc tam, kad Oskars bija atgriezies no internējuma, es nespēju atbrīvoties pilnīgi no pārdzīvojumiem, kas saistījās ar viņa izdošanu komūnistu bendēm. Viņam neteicu ne vārda par savām jūtām, tikai dziļi sirdī vēlējos, lai tie divi gadi ātrāk nobālētu viņa atmiņā. Bet man brīžiem pēkšņi uzausa kāda nogrimusi aina, kas lika apstāties un atkal domāt par to.

Kad mans vīrs atradās internēto nometnē Aiblingā, toreiz, neskatoties uz visām pūlēm un dažādiem mēģinājumiem, nebija iespējams atrast nevienu sazināšanās veidu. Es rakstīju Oskaram gandrīz katru vakaru mazās svecītes gaismā uz šaurā galdiņa mazajā istabā bavāriešu zemnieces mājā, kad bērni jau gulēja un dienas darbi bija padarīti. Aprakstītās lapiņas krājās, bet nesaredzēju brīdi, kad viņš varēs tās saņemt. Es zināju, ko bērni un es viņam nozīmēja, zināju, ka esam viņa dzīves saturs, zināju, cik grūti viņam bija turpināt dienu pēc dienas pilnīgā neziņā par savu ģimeni.

Reiz biju bijusi Aiblingā un nodevusi nelielu sainīti ar ēdamo, bet līdzņemto vēstuli nedrīkstēju nodot, nedrīkstēju viņu redzēt, runāt. Kad strādāju uz lauka vai kūtī, manas domas nebija pie sava darba, arvien tikai pie viņa. Nolēmu tikt vēlreiz uz Aiblingu, mēģināt vēl reiz. "Tikt" ir īss vārdiņš, bet tikšanas ceļš bija ilgs un sarežģīts. Teikšu tikai, ka pēdējā ceļa posmā mani veda trīs amerikāņu kaŗavīri džīpā, kas "uzlasīja" mani, kad stāvēju ceļmalā un pacietīgi gaidīju uz tālāktikšanas izdevību. Jaunākais no viņiem, man blakus, ēda šokolādes tāfelīti un iedeva vienu arī man, ko ieliku somiņā. Jautāja, kamdēļ es neēdu. Teicu: That's for my kids. Un gaŗais, labsirdīgais zēns iedeva man otru tāfelīti.

Aiblingā nesasniegusi vēl internēto nometnes vārtus, gāju vairākkārt turp un atpakaļ, jo tuvāk tiku vārtiem, jo vairāk sašļuka dūša, atceroties bargo noraidīšanu pirmajā reizē. Un — nebiju maldījusies, kaŗavīrs pie vārtiem īsi noteica, ka neviens nedrīkst internētos apmeklēt. Dziļi vīlusies, ne vārda neatbildējusi, ne vairs lūgusi, es aizgāju. Vilšanās bija tik sāpīga, ka gribējās apsēsties ielas

malā un izraudāties. Zinu, ka tas nebūtu neko līdzējis, bet varbūt smagais iekšējais spiediens būtu atslābis. Aizgāju bez mērķa līdz gaŗās ielas galam. Patālu redzēju kādas baznīcas torni. Tas nozīmēja vietu, kur varēšu pasēdēt kādā klusā stūrī, sēdēt un domāt ko darīt un kur likties, jo lēnām tuvojās vakars. Nosēdos tuvu altāŗam, sola galā pie sienas. Baznīca nelikās bojāta kā Minchenē vai Ulmā. Pēdējie saulstari krita caur augsto logu krāsainajiem stikliem. Visapkārt valdīja miers un klusums. Baznīca bija tukša, tikai daži cilvēki priekšējā solā. Biju nogurusi, sēdēju aizvērtām acīm. Simts domas šķērsoja manas smadzenes: kur likties pa nakti, kā rīt tikt iekšā nometnē pie Oskara, vai rīt būs tas pats sargs pie vārtiem, ko man teikt, kā nodot mazo sainīti ar kaltēto maizi, dažiem burkāniem un nedaudz citiem produktiem, bet galvenais, kā nodot manam vīram gaŗu gaŗās vēstules lapas, kas stāstītu viņam gaišos vārdos par Dorītes gaitām skolas pirmklasē, par to, kā mazais brālītis mēģina kopēt burtus, ka saņemam ik dienu pus litru piena no saimnieces, ka bērniem patīk zemnieces meitām iet līdz ganībās un tamlīdzīgas jaukas lietas, kas novirzītu viņa domas kaut uz brīdi no īstenības, ka viņš ieslodzīts.

"Ak Dievs, palīdzi man!" teicu klusā balsī. Man pieskārās kāda roka. Atvēru acis un redzēju kādu sirmu māmuļu ar laipnu seju sev blakus. "Sēžu šeit jau kādu laiciņu un vēroju jūs," viņa teica. "Vai neesat vesela, vai jums vajag palīdzības?" "Paldies," es atbildēju, "neesmu slima, tikai ļoti nogurusi no gaŗā ceļa un nezinu, kur man palikt pa nakti." Viņa mani pētījot vēroja, tad teica: "Būs labi, nāciet man līdz!" Bet pirms es piecēlos, viņa noslīdēja ceļos īsai, klusai lūgšanai, tad pārmeta sev krusta zīmi. Mēs gājām pa vairākām mazām ielām un apstājāmies pie kādas vienstāvu mājas. Uzzināju, ka viņa tur dzīvo ar diviem mazbērniem, ka viņas dēls un arī znots krituši kaŗā, meita strādā slimnīcā un ka tanī naktī viņai dežūra, tā es varēšu pārgulēt viņas gultā. Kāds labvēlīgs, vienkāršs atrisinājums!

Vai šodien, labklājības zemē, miera laikā, bez bēdām par dienišķo maizi, bez bēdām par apkuri un apģērbu, vai šodien šeit cilvēku sirdis vēl ir tik atvērtas palīdzībai citiem? Jeb vai no bailēm ievest mājā kādu svešinieku, atsakās palīdzēt? Starp pēckaŗa laiku 1945. gadā un mūsu dienām daudz kas ir mainījies: zādzības, uzbrukumi, laupīšanas, izvarošana, slepkavības. Cilvēks bīstas no cilvēka.

Nākošajā rītā gāju atpakaļ uz internēto nometni. Biju ļoti vīlusies par vakardienu, biju ļoti satraukta par šo dienu. Kad ierau-

dzīju pie vārtiem to pašu sargkareivi, manī nodzisa pēdējā cerības liesmiņa. Apstājos, stāvēju, klusēju. "Atkal jūs," viņš teica. "Es jums vakar sacīju, ka nedrīkst nevienu ielaist, kamdēļ jūs atkal atnācāt?" Es saņēmos un atbildēju patiesību: "Es dzīvoju tālu, es attiku šeit ar grūtībām, jo gribu satikt savu vīru tikai uz īsu brīdi, mani bērni iedeva līdz dažus zīmējumus tēvam, lai viņu iepriecinātu", es vilcinājos. "What else?" viņš jautāja. "Es cerēju, ka šodien būs kāds cits pie vārtiem, kas mani ielaidīs." Es pagriezos un sāku iet. Viss bijis veltīgs: garais ceļš, izdevumi, zaudētais laiks pie zemnieces. Palikusi bija tikai rūgtā vilšanās. Pēc brītiņa dzirdēju viņu saucam "hey". Neticēju savām acīm, viņš bija atvēris vārtus! Nometnes kancelejā nebija nekādu problēmu. Pie galda sēdēja kāds pusmūža vīrietis uniformā. Atkārtoju savu "pantiņu", rādīju saini, rādīju bērnu zīmējumus. Viņš jautāja pēc mana vīra vārda. Piezvanīja pa tālruni, lai viņu atved. Mana sirds lēkāja. Kad durvis atvērās, gribēju pieskriet Oskaram, bet kājas likās kā no svina. Viņš piesteidzās un apkampa mani, ka elpa aizrāvās. Mēs neskūpstījāmies, jo telpā atradās sveši cilvēki. "Irmīt, māmucīt, kā Tu tiki iekšā?" Oskars vairākkārt jautāja. "Kad mani izsauca, domāju, ka atkal kāds sarkanais pēc manis atnācis. Aizvakar bija divi, kāds resns vepris sarkaniem matiem ar kādu jaunu pavadoni, kas runāja sakropļotā angļu valodā. Resnais komūnists pavēlēja man, nākt viņam līdz, jautājot teica: "Tu jau proti krieviski, vai ne?" Es neko neatbildēju. Teicu tikai amerikānim, ka esmu latvietis, ka ——" Oskars aprāvās. "Ko es stāstu liekas lietas, pastāsti man labāk, kā jūs visi dzīvojat, no kā pārtiekat, šīs domas mani moka. Ko dara mūsu mazie, vai puisītis pilnīgi vesels, vai Dorīte sākusi skolas gaitas? Kā Tev pašai, stāsti, Irmīt, stāsti!" Iedevu savam vīram bērnu zīmējumus un daudzās aprakstītās vēstuļu lapas. "Tu uzzināsi visu par mūsu dzīvi no tām."

Nedaudzās minūtes aiztecēja ātri, pienāca šķiršanās brīdis. Mans sirdsdraugs noskūpstīja manas rokas, es pieglaudu savu vaigu viņa vaigam. "Noskūpsti mūsu bērniņus," viņš teica, "šīs piecas minūtes deva man spēku ilgākam laikam."

Oskaru aizveda. Es piegāju pie galda: "Thank you so much!" Amerikānis pacēla galvu no rakstāmā: "You seem to be very close," viņš teica. Es klusā balsī atbildēju: "Yes, he's my life." Gāju uz durvju pusi, "Thanks again." Manī dega prieks, bažas, laime, ilgas. Man bija jātiek iespējami ātrāk uz veco zemnieku māju, ātrāk pie bērniem. Man vajadzēja pieglaust savu vaigu Dorītes un Kārlīša vaidziņiem, tas būtu īsts sveiciens no tētiņa, jo biju bijusi tik tuvu viņam, biju piespiedusi savu vaigu viņa sejai.

Domās skrēju uz priekšu, bet ceļš nesaīsinājās.

Pēc dažām nedēļām aiztiku vēlreiz uz Aiblingu cerībā apciemot savu vīru, bet biju bažās un neziņā, kāda aina norisināsies pie nometnes vārtiem. Cerēju nodot vismaz sainīti un varbūt arī gaŗās vēstules lapas. Bet mani ielaida pie Oskara, un mēs drīkstējām būt kopā labu pusstundu.

Pēc Aiblingas mans vīrs tika aizvests uz bijušām kazarmām Garmišā. Tās bija pārvērstas par internēto nometni, ar sargu torņiem, dzeloņstiepļu žogiem utt. Garmiša ir ļoti skaista kalnu pasaule. Pat internētie varēja redzēt varenos Alpu kalnus. Nezinu gan pateikt, vai ieslodzītie saredz dabas skaistumu, vai tie spēj jūsmot aiz aizrestētiem logiem.

Posos uz Garmišu kopā ar mazo Dorīti. Viņa bija ļoti noilgojusies pēc sava tēva. Zināju, kāds priecīgs pārsteigums būtu manam vīram turēt rokās atkal savu Mauziņu. Apņēmos tikt iekšā par katru cenu, kaut arī ar meliem. Sacīju pie vārtiem, ka esmu uzzinājusi, ka kādā kancelejā vajadzīga palīdze, sekretāre, un jaunais, labais sargkareivis mūs ielaida. Iepriekšējā dienā Oskars bija redzējis mūs abas ar Dorīti no tālienes, kad braucām lēnām gaŗām kazarmām ar maziem rokas ratiņiem, bet satikt mūs vaigu vaigā viņš gan nebija sagaidījis, kā vēlāk uzzināju no viņa.

Kāda laimīga atkalredzēšanās! Oskars pacēla savu meitiņu, un viņa aplika abas rociņas tēva kaklam un piespieda viņam savu sejiņu. Mēs drīkstējām būt kopā kādas divdesmit minūtes.

Dachavā bija pavisam cita aina: parastajā internēto nometnē bija liels bunkurs, cietums. Cietums cietumā! Tur atradās mans vīrs. Cietumā bija noteikts stingrs režīms, ko pārzināja kāds brutāls vācietis. To es toreiz vēl nezināju. Iekļuvu internēto nometnē bez grūtībām, tas ir, ar tiem pašiem meliem, teicu sargam, ka uzzināju, ka vajadzīga sekretāre, un jaunais zēns ielaida mani. As simple as that!

Jāatzīstas arī, ka meli mani nenospieda, domāju, ka ar tiem nenodaru nevienam nekāda ļaunuma, bet tikai prieku savam dzīves draugam. Centos aizmirst pilnīgi sava tēva vārdus: "nav mazi meli un lieli meli, ir tikai meli vai patiesība". Vēlākos gados neesmu nekad apzināti melojusi. Nekad vēlākos gados neesmu ņēmusi, kas man nepieder, bet toreiz pie bavāriešu zemnieces paņēmu trīs palielus kartupeļus, ko ielikt savam vīram sainītī. To nevarēju aizmirst. Kad dzīvojām bēgļu nometnē Grāfenašavā, un es saņēmu algu par skolotājas darbu, tad es aizsūtīju zemniecei glītu lakatiņu.

Pārvaldes ēka Dachavas internēto nometnē bija liela, plaša.

Durvis uz kancelejām gandrīz visur atvērtas. Biju apjukusi. Biju pilnīgi apjukusi, redzot tik daudz kanceleju, visur tik daudz galdu, pie galdiem cilvēkus, kas rakstīja uz mašīnām. Telpas bija piesmēķētas zilu dūmu pilnas un rakstāmmašīnu tarkšķiem piepildītas.

Stāvēju pie kādas telpas durvīm un nezināju pie kā griezties. Stāvēju, vēroju, tad saņēmos un piegāju pie kāda darbinieka kaŗavīra tērpā, kas likās mazāk nodarbināts, teicu sava vīra vārdu un ka viņš šeit internēts. Viņš sūtīja mani pie kāda cita, kas savukārt raidīja mani uz pretējo istabu. Tur kāds izņēma, atvēra kādus sarakstus, braukāja ar pirkstu uz leju gaŗajā vārdu rindā, apstājās, lasīja, tad teica: "Viņu satikt nevar, viņu gan ne, not him!"

Dachavas nometne mani biedēja, jo redzēju, satiku tur gandrīz visās kancelejās krievus komūnistu uniformās. Viņi taču bija amerikāņu sabiedrotie, amerikāņi palīdzējuši sarkaniem visādi tikt pie uzvaras: ar līdzekļiem, ieročiem, produktiem. Bet ko komūnisti meklēja internēto nometnēs amerikāņu zonā? Amerikāņi krievu zonā nevienu nemeklēja. Komūnisti meklēja vārdus, meklēja cilvēkus, kuŗus viņi gribēja iznīcināt, nobendēt, aizvest uz savu zonu uz neredzēšanos. Dachava mani biedēja, es biju pāniskās bailēs par sava vīra likteni.

Tikusi atpakaļ uz zemnieces māju pie bērniem, es jutos kā slima aiz bailēm par mana vīra izdošanu komūnistiem. Naktis bija gaŗas un bez miega. Dienā uzliku savai sejai laipni smaidošu masku saviem mīļajiem bērniem. Laiks gāja, un nevienas ziņas par Oskaru. Biju ļoti noliesējusi. Svārkus vajadzēja saspraust, lai nenošļuktu pāri gurniem. Labā Teklīte bija norūpējusies par mani, sūtīja mani pie ārsta Haushamas ciema nelielajā slimnīcā. Beidzot aizgāju, jo biju kļuvusi bezspēcīga, biju kļuvusi lēnāka, darbs kūtī vai uz lauka likās smagāks.

Vecais bavāriešu ārsts bija labsirdīgs un palīdzīgs, ņēma minimālu maksu, deva līdz sirdszāles, kardiazolu, un kādas tabletes, ieteica atpūtu, mieru. To, diemžēl, ar recepti nevarēja dabūt. Lēnām sāku drusku uzlaboties, bet stindzinātājas bailes par Oskara likteni un ilgā neziņa, vai viņš vēl nometnē, vai viņu sarkanās bendes jau aizveduši, šādas domas nespēju vienkārši izslēgt kā radio podziņu.

Kādā bezmiega naktī man iekrita prātā laimīga doma: man vajadzēja palūgt kādam mācītājam apmeklēt manu vīru, jo mācītājiem atveŗas durvis pat cietumos. Tuvākais latviešu mācītājs bija Goba Minchenē. Jau nākošajā dienā aiztiku uz Mincheni un samek-

lēju mācītāju Gobu. Viņš bija laipns un pacietīgs. Pastāstīju viņam, ka komūnisti gribējuši Aiblingā dabūt manu vīru, arī iepriekšējās nometnēs, ka esmu redzējusi komūnistus Dachavas internēto nometnes kancelejās, meklējot laikam pēc aizvedamo vārdiem. Lūdzu mācītāja kungu apmeklēt viņu Dachavā, t.i., pārliecināties, vai viņš tur vēl atrodas. Pēc kādas gaŗu gaŗās gaidīšanas nedēļas saņēmu vēstuli no mācītāja, ka viņš saticis un runājis ar manu vīru. Oskars bija uzzinājis, ka viņu apsūdz ne tikai kā latviešu pašpārvaldes pirmo ģenerāldirektoru vācu okupācijas laikā mūsu zemē, bet it kā par "sadarbošanos" ar Hitlera kalpiem un pie šīs apsūdzības piezīmēts: "Dankers pārzināja koncentrācijas nometnes Latvijā". Tā bija drausmīga apsūdzība, tie bija drausmīgi meli! Koncentrācijas nometnes, ko vācieši bija ierīkojuši Latvijā, bija vācieša Dr. Langes pārziņā, tas bija zināms arī daudziem latviešiem.

Tātad šīs absurdās apsūdzības dēļ mans vīrs bija ieslodzīts Dachavas cietumā, kur viņš bija deviņus mēnešus. Mācītājs Goba deva man padomu griezties mana vīra lietā Amerikāņu galvenā stābā Heidelbergā, cerībā, ka no galvenās mītnes varēs panākt kādus rezultātus, t.i., ka iekustinās mana vīra apsūdzības caurskatīšanu, jo to neviens nebija darījis kopš 1945. gada jūnija, kad viņu apcietināja. Dachavas internējumā viņš atradās kopš 1946. gada aprīļa.

Aprunājos ar Teklīti, teicu, ka man jātiek uz Heidelbergu. Atstāju atkal savus mīļos bērnus viņas drošā, uzticamā uzraudzībā. Biju uzzinājusi no zemnieces, ka Teklīte manā prombūtnē pagarinājusi savas darba stundas, lai mani daļēji aizstātu. Kāda laba dvēsele!

Heidelberga (toreizējiem braukšanas apstākļiem) bija ļoti tālu no Haushama, kur dzīvojām, Heidelberga atrodas aiz Minchenes, aiz Ulmas, aiz Štutgartes, aiz Karlsrūes. Bet es to sasniedzu. Pēckaŗa laikā acis bija tā pieradušas pie māju drupām, ka Heidelberga mani pārsteidza, bojāta bija tikai pilsētas valdes celtne un dažas apkārtējās mājas, ko izdarījuši angļu bumbvedēji, visur citur pilsēta bija vesela un skaista.

Tūliņ pēc mācītāja padoma griezos amerikāņu galvenā stābā. Biju vēlās nakts stundās rakstījusi mūsu ģimenes draugiem, analizējusi savu vīra stāvokli Dachavas cietumā un lūgusi atsauksmes par viņu un viņa darbību brīvības gados un, galvenais, vācu okupācijas laikā. Šie dokumenti angļu valodā (tulkoti no vācu valodas un notāra apstiprināti) man bija līdz Heidelbergā. Atsauksmes bija no archibīskapa Dr. T.Grīnberga, no prāvesta Ķullīša, no ministra

Roberta Liepiņa, no Latvijas Sarkanā Krusta vecā darbinieka Spriča Paegles, no Liepājas garnizona bij. mācītāja Dr. Visvalža Sandera (kas arī kādu laiku bija darbojies Latvijas pašpārvaldē) un, neatceros, no kā vēl. Šinīs atsauksmēs mans dzīves draugs bija raksturots kā īsts latviešu patriots, kas piedalījies atbrīvošanas cīņās, apbalvots augstiem ordeņiem par heroismu, kas miera laikā palīdzējis celt Sarkano Krustu, kas savā garnizonā restaurējis baznīcu, kas vācu okupācijas laikā Latvijā piedalījies pagrīdes darbībā pret Hitleru.

Tānī pēckaŗa laikmetā nebija dabūjamas pilsētas kartes, vadoņi, tamdēļ maldījos ilgāku laiku pa veco, romantisko pilsētu pie Nekāras upes, kamēr atradu galveno mītni. Staigāju apkārt lielajai celtnei, gaidot, lai iedarbojas nomierināšanas tablete, ko parasti lietoju, pirms iegāju pie nezināmiem augstiem kungiem, kas sprieda par cilvēku likteņiem, jo nekad nespēju atbrīvoties no iekšēja uztraukuma. Kamēr gāju ap māju, no kuŗas cerēju iznest kādu gaismas stariņu sava dzīves drauga nākotnei, es drudžaini koncentrējos tam: pēc kā prasīt, ko teikt, kā ievadīt sarunu, kā ar saviem rakstiskiem argumentiem pārliecināt augsto kungu par sava vīra nevainību.

Īsi pieklauvēju, piespiedos rādīt smaidošu seju un atvēru durvis. Augstās pakāpes pusmūža virsnieks bija laipns džentlmenis, lūdza mani apsēsties, piedāvāja cigaretes. Viņa personība atvieglināja situāciju, atvieglināja spēju runāt, visu pateikt. Viņš pacietīgi klausījās, nepārtrauca. Atzīmēja mana vīra vārdu, internēšanas nometni, teica, viņš painteresēsies, lai es atnākot pēc divām dienām, korrekti atvadījās, atvēra man durvis. Jutos atvieglināta, biju pārliecināta, ka viņš kaut kā palīdzēs. Spiediens sirdī un smadzenēs izzuda, atplauka cerības.

Kur man likties divas dienas? Kur pavadīt nakti? Gāju gaŗām nelielai viesnīcai, tai mans maciņš bija par plānu. Dažos logos glītās mājās bija uzraksts "Privāta pansija". Nogriezos mazā ielā un meklēju kādu māju, kas neizskatījās tik "glauna", secinādama, ka arī cena būs mērenāka. Kad pie kādas vienkāršas koka mājas piezvanīju, kāda paveca sieviete atvēra durvis, ieveda mani tīrā istabiņā, kur atradās šaura gulta. Par divām naktīm pluss brokastīm (bez pārtikas kartītes kupona) viņa prasīja tik un tik. Patīkamā saimniece redzēja, ka es vilcinājos mēreno maksu akceptēt. "Kas vaina, vai par dārgu?" viņa jautāja. Es kratīju galvu: "Maksa ir mērena, godīga, bet, kad es to izdošu, tad man pietrūks atceļam, un bērni gaida". Viņa piegāja pie istabas durvīm un pasauca kādu vārdu. Ienāca jauna sieviete. "Tā ir mana meita", viņa teica, "viņas vīrs kritis kaŗā, viņa dzīvo

tagad pie manis." Dzīves stāsts vienā teikumā. Es biju apskaužama, mans vīrs bija dzīvs, drīkstēju cerēt uz nākotni. Teicu, ka man līdz kāda rotas lietiņa (tālākā ceļā arvien paņēmu līdz kādu vērtīgu mantiņu, ko varēja iemainīt). Rādīju viņām nelielu kakla rotu, pie zelta ķēdītes pieci nelieli ametisti, vidū lielākais. Tā nebija man nekāda mīļa piemiņa, to pati biju pirkusi Glāzenapa juvelieŗu veikalā Liepājā Graudu ielā.

Mātei un meitai likās, ka vērtība pārsniedz naktsmājas maksu un teica, ka varēšot arī pusdienot pie viņām. Apliku jaunai sievietei rotu ap kaklu un teicu, ka tā viņai skaisti piestāv. Viņa skumji pasmaidīja un atbildēja, ka mēģināšot dabūt par to kādu apģērbu savam mazajam dēlam. Pēc vienkāršām, bet pietiekošām vakariņām vēl brītiņu parunājām, un jaunā māte piedāvājās iepazīstināt mani ar pilsētu.

Heidelberga guļ starp plašām vīnogu plantācijām un mežiem. Šauro, gaŗo galveno ielu arī sauca par "Galveno ielu" — die Hauptstrasse. Tā stiepjas parallēli Nekaras upei. Apskatīju tikai divas no vairākām baznīcām, laikam abas bija no piecpadsmitā gadsimta. Katoļu baznīca bija iekšpusē grezni dekorēta. Ļoti skaists bija skats no pils, kas atrodas augstienē pāri upei. Pilsētā redzēju īpatnēju aku četru kolonnu vidū. Bet ap pieci gadsimtu veco universitāti neredzēju, biju nogurusi, nebija arī intereses staigāt, domās kavējos pie Oskara, domās minēju, ko teiks virsnieks galvenajā mītnē. Gaidīšanas diena likās ļoti gaŗa.

Noteiktā laikā biju klāt. Augstais virsnieks izturējās laipni, bet bija ļoti nopietns. Šie brīži likās mūžgari, un es svārstījos starp šaubām un cerību.

"Jūsu vīra apsūdzība ir ļoti nopietna lieta, bet es uzdevu pārcelt ģenerāli Dankeru uz Nirnbergu, jo man ir zināms, ka tur atrodas visi vācu archīvi no valstīm, kas bijušas nācistu okupētas, tātad arī no jūsu zemes. Atrastie dokumenti izšķirs jūsu vīra nākotni".

Sekundes daļiņā manī uzzibēja cerības gaisma, ja Oskara nākotne atkarīga no atrastiem vācu dokumentiem, tad viņam sods nedraudēs, jo viņš bija pretojies vai arī novilcinājis rīkojumus no "augšas", ja tie bija nelabvēlīgi mūsu tautai, — loģiski,ka vācieši būs to atzīmējuši. Es sirsnīgi pateicos amerikānim par viņa pūlēm un laiku.

Atstāju galveno mītni, apsēdos netālu uz kāda zema mūrīša un atzīmēju katru vārdu, ko virsnieks bija sacījis. Kad aizbraucu no Heidelbergas, centnera smagums bija novēlies no manas sirds.

J. Klīdzējs saka:

"Visiem tuneļiem ir sākums un gals—
arvien ir izeja gaismā."

Mūsu dzīves vietā pie zemnieces sāku gaidīt ar nepacietību uz sava vīra pirmo vēstuli no Nirnbergas, jo garajos deviņi mēnešos Dachavā nesaņēmu no Oskara neviena vārda, katra sazināšanās bija noliegta. Pēc ilgāka laika nekā es to biju paredzējusi beidzot pienāca garā, ar nepacietību un ilgām gaidītā vēstule, — vēstule no Nirnbergas, pārlasīju to tik bieži, ka zināju katru teikumu no galvas.

Mēs arī visi rakstījām Oskaram. Dorītei veicās viegli un glīti ar rakstīšanu, viņa pielika arī zīmējumus (daži saglabājušies līdz šim). Piecgadīgais Kārlītis uzlika savu rociņu uz baltās loksnes, izplēta pirkstus un apzīmēja tiem kontūras, prata arī parakstīt lielos K.D.

1947. gada marta sākumā, kad dienas bija jau siltas, nolēmu apciemot savu sirdsdraugu kopā ar mazo Kārli. Savam vīram neminēju neko par savu nodomu, jo gribēju viņu pārsteigt ar tādu prieku. Domājot vien par to, ka viņš pacels un turēs rokās savu puisīti, man bija jāsmaida no laimes. Ceļš uz Nirnbergu gan bija garš, bet vilcieni ritēja jau regulāri. Starplaikā vēstules gāja turp un atpakaļ. Bieži domāju, varbūt liktenis ietilpinājis šos nepilnus divus gadus mūsu dzīvē, lai mēs vēlāk spētu pilnīgāk un dziļāk izprast laimi, ko nozīmē dzīvot ar nākotnes cerībām.

No pārsteiguma brauciena uz Nirnbergu nekas neizņāca, mans vīrs pārsteidza m ū s. Kādu dienu gāju uz Haushamas staciju iemest vēstuli Oskaram, un viņš nāca man pretī stacijas telpā. To brīdi es neprotu atstāstīt.

Kamēr rakstu šīs lappuses, pārdzīvoju domās tā laika notikumus. Mūsu bērni toreiz bija mazi, bet es ceru, ka šīs rindas palīdzēs viņiem izprast un dzīvot līdz viņu tēva dzīvei.

Īsumā rezumējot beigu cēlienu:

Amerikāņu izmeklēšanas tiesnesis Nirnbergā, jurists Arthur L. Petersen, kura rokās atradās viss Berlīnē atrastais Austrumministrijas archīvs, pēc rūpīgās pārbaudes neatrada nekā nosodāma ģen. O. Dankera darbā vācu okupācijas laikā Latvijā. Arī virsprokurors pārliecinājās par O. Dankera nevainību. Un:

Office of Chief of Counsel for War Crimes izsniedza manam vīram atlaišanas dokumentu:

1. — Subject internee has been released and cleared finally by this office.
2. — There is no objection against the issuance of a certificate of discharge.

Signature: Brig. Gen. U.S.A. Telford Taylor,
Chief counsel for War Crimes.

Pēc atbrīvošanas no internējuma amerikāņu tiesnesis A. Petersens uzaicināja ģen. O. Dankeru par tulku un darbinieku viņa kancelejā Nirnbergā.———

1946. gadā. Bavārijas skaistā metropole Minchene pēc Otrā pasaules kaŗa.

1946.g. I. Dankere Minchenē pie Haushamas stacijas.

1946.g. O. Dankers Hercoga Rūdolfa ielā, tuvu Latviešu komitejai.

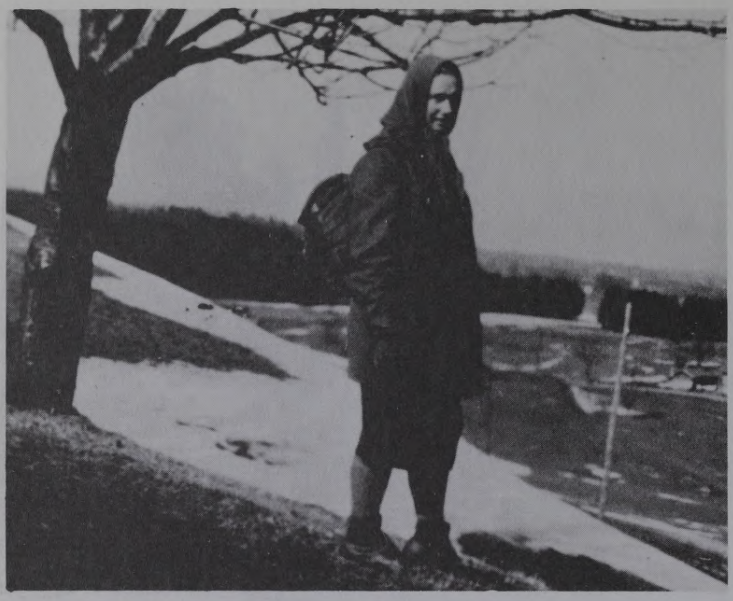

1946.g. Ceļā pie vācu zemniekiem lai sagādātu papildus produktus pie racionētām pārtikas devām.

1946.g. Haushamā, Bavārijā. Redzama daļa no gaŗā ceļa, kas ved uz zemnieka māju uzkalnā, kur nodzīvojām līdz 1949.g. oktobŗa mēnesim.

5 g. vecais Kārlis par drabiņu izkraušanu saņēma krūzi piena un šķēli maizes.

1947.g. rudenī. Pie malkas zāģa.

1948.g. Haushamā bavāriešu zemnieces mājā. Dankere pie akas.

1948.g. Kārlis un Dorīte ar tēvu ceļā uz Zūdelfeldi. Tālumā Vendelšteins.

Kārlis ar Dori 1949.g. pavasarī

Kārlis un Dore Bavārijas Alpos. (1949.g. maijā).

1949.g. maijā. Kārlis un Dorīte ar tēvu pie kalna ezera „Spitzingsee".
Aizmugurē kalns Jägerkamp.

UZ PIRMO NOMETNI

Bēgļu nometnēs ļoti ilgu laiku spokojās "skrīnēšanas" biedēklis. Šo skrīnēšanu, iztaujāšanu, amerikāņu zonā Vācijā izdarīja ne tikai amerikāņi, bet arī sarkanie krievi, kas visiem bēgļiem šķita neizprotams, kaut gan krievu zonā amerikāņi taču nevienu neskrīnēja! Godīgi bēgļi tika pratināti, pārbaudīti, it kā tie būtu kādi krimināli elementi, lai atrastu tiem kādu "vainu" un iemeslu, izlikt viņus no nometnes vai arī aicinātu viņus atgriezties savā zemē. Cilvēki, kas bija atstājuši savu dzimteni un visu savu dzīvi, kas bēga, lai paglābtos no komūnistiskās terrora varas, šos bēgļus nometnēs tie paši sarkanās varas pārstāvji pratināja un tirdīja! Gadījās, ka arī kāds amerikānis teica:"Jūsu zeme tagad brīva no vāciešiem, kamdēļ nebraucat atpakaļ?" Kāds loģisks jautājums! Attiecībā uz komūnismu arī vēl tagad ne mazums brīvo zemju pilsoņi dzīvo politiskā aklumā.

Mūsu ģimene iekļuva bēgļu nometnē maza nelaimes gadījuma dēļ. Kad mēs abi sagatavojām malku mūsu zemniecei kalna mežā, mans vīrs ievainoja kāju un viņu aizveda uz Rozenheimas slimnīcu. Tur viņš satika kādu paziņu, kas parūpējās, lai mēs beidzot tiktu iekšā kādā nometnē. Mums par laimi 1949. gadā skrīnēšana bija izbeigusies, un oktōbrī mēs pārcēlāmies uz mūsu pirmo nometni Mīldorfā. Pateicoties nometnes latviešu komandantam Robertam Ozolam (miris Kalamazū), mēs abi tūliņ dabūjām darbu: mans vīrs nometnes kancelejā, es latviešu skolā, kur, protams, mācījās arī mūsu bērni. Pēc dzīves un darba zemnieces mājā mums dzīve nometnē likās ļoti patīkama, sevišķi tamdēļ, ka ap mums skanēja latviešu valoda.

Nogalēs pavadījām brīvās dienas kopā ar bērniem pie tuvās Inas upes. Krasts tur bija kā nosēts ar maziem, gludiem akmeņiem. Kārlis un Dore ar tēva palīdzību izraka kanāļus miniatūrā un cēla aizsargu dambjus no salasītiem akmeņiem.

Par visām citām nometnēm, kur vēlākos gados esam dzīvojuši, strādājuši un aktīvi darbojušies komitejās, sabiedrībā, DV un JKS ir daļēji rakstīts mana vīra grāmatā "No atmiņu pūra". Nometnes apstākļos DV darbība bija stipri ierobežota līdzekļu trūkuma dēļ, bet latviešu Jaunatnes kristīgā savienība kopā ar Pasaules kristīgo apvienību atvēra durvis uz plašu darbību, kas arvien par jaunu deva iespēju stāstīt par Latvijas zemes un tautas likteni daudzām citām tautām. Tas bija primārais iemesls, kamdēļ ar lielu interesi iesaistī-

jos minētās organizācijās. Klāt nāca apstāklis, ka varēju tikties arī ar jaunatnes grupām, ar latviešu un arī cittautiešu jaunatni. Tā kā ar bērniem mīlēju nodarboties jau laikā, kad pati biju vēl jauna, pat kad biju vēl skolniece, tad šīs kristīgās organizācijas pavēra man ideālu iespēju.

Ļoti aktīvs darbinieks bija JKS sekretārs Ludriksons. Latviešu kristīgai apvienībai bija labi sakari ar holandiešu baznīcām un arī ar baznīcām Šveicē, ar kuŗu palīdzību un starpniecību radās iespēja izvietot latviešu bērnus no nometnēm uz pāris nedēļām pie ģimenēm Holandē vai Šveicē. Arī Dore un Kārlis dabūja divu nedēļu laikā iepazīties ar Holandi. Dore dzīvoja mācītāja ģimenē, Kārlis pie autobusa šofeŗa.

1949.g. oktobrī. Mūsu pirmā nometne Mildorfā-Eichfeldē.

1949. gadā bijām ar kultūrfilmu izrādi pie mūsu tautiešiem Hersbrukā un pārnakšņojām „viesu istabā".

GRĀFENAŠAVA—MURNAVA OBERAMERGAVA

Pēc pirmās nometnes Mīldorfā, dzīvojām neilgu laiku tuvajā Eichfeldē. Pēc tam dažus mēnešus Traunšteinā un no turienes uz patīkamāko nometni, ar Alpu kalnu siluetiem tālumā, Grāfenašavu, kur atradās gandrīz tikai baltieši, vairums latvieši, ar savu komiteju un vadību.

Gribu atzīmēt, ka tuvākā pilsētiņa mūsu Grāfenašavas bēgļu nometnei bija netālā Murnava. Pie tās atrodas neliels, bet skaists ezers "Staffelsee". 1950. gadā Pasaules YMCA—YWCA rīkoja tur internacionālu vasaras nometni teltīs, kur ik pa divām nedēļām dzīvoja trīs studentu grupas. Katra grupa sastāvēja no 25—30 studentiem un bija internacionāla vārda pilnā nozīmē.

Bez dažādu tautību bēgļu studentiem, grupās bija arī amerikāņi, daži nēģeri, vairāki holandieši un arī japānietes, visi no universitātes Minchenē. Studenti un studentes nodarbojās ar dažādiem sporta veidiem un katrai grupai bija līdz arī treneris. Bet šķiet, ka sports, kas patika visiem, bija peldēšana ezera rāmajos ūdeņos.

Starp sporta nodarbībām bija paredzēta arī konversācija vācu valodā, lai atvieglinātu studentiem brīvo sarunu. Vācu valodas kursi tika uzticēti man. Sēdējām zālē ezera krastā, pārrunājām dienas notikumus, pārrunājām jautājumus, kas interesēja jaunos cilvēkus—par mācības iespējām Vācijā, par personīgu draudzību bijušo "ienaidnieku" starpā, par izbraukumiem uz dažām pilīm, ko vērts apskatīt studiju laikā Vācijā, par lasītām grāmatām, par sportu, kas kam vairāk patīk utt.,utt.

Dabiski, ka pēckaŗa laikmetā runājām arī par kaŗa nejēdzību, kad tiek iznīcināti cilvēki savas dzīves sākumā, kad senvecās, vēsturiskās pilsētas tiek pārvērstas drupās un iznīcinātas neatgūstamas kultūras un mākslas vērtības. Sevišķi daudz jautāja amerikāņu studenti—: par nacionālsociālismu un par komūnismu.

Jaunie holandieši stāstīja par Hitlera okupāciju viņu zemē. Daži bija zaudējuši kādu radinieku no okupantu lodes. Bēgļu tautības studenti runāja par bēgšanu no kaŗa un komūnisma un par dzīvi bēgļu nometnēs. Dažus jautājumus uzstādija arī man—: kāds režīms bijis nežēlīgāks? kāds okupācijas laiks smagāks? Vai es ienīstot krievus un vāciešus?? Atbildēju bez liekas domāšanas:"Manuprāt abas okupācijas bija smagas, nebija nekādas starpības,—katra iznīcināja cilvēkus, katra izlaupīja okupēto zemi, bet es nenīstu nevienu t a u t u, tā cieš pati, jo tauta kaŗu negrib, tā zaudē savus dēlus, brāļus, vīrus, tēvus. Stāstīju par deportācijām uz Sibiriju, par

spaidu darba nometnēm. Jautāju amerikāņiem, vai viņi apzinās ko nozīmē dzīvot brīvā zemē, kur var brīvi izteikt savas domas, kur var lasīt ko grib, klausīties kādas ziņas grib, dzirdēt un braukt uz kurieni grib? Teicu: "tāda privilēģija ir dārga dāvana."

Šādas nopietnas sarunas es mēdzu nobeigt ar kādu jauku teikumu: "Arī Jūsu jaunība ir dāvana—visa nākotne,visa dzīve, visa pasaule pieder Jums!"

Es izjutu sirsnīgā priekā, ka katra nodzīvotā diena mūs iekšēji tuvināja. Attieksmes bija draudzīgas, sirsnīgas, siltas—nacionālitāšu robežas nepastāvēja, tās bija nojauktas. Pēc neilga laika mēs viens otru pazinām un sākām justies kā kāda liela ģimene. Saites bija tuvas, atklātas. Man šādas "stundas" sagādāja vairāk prieka nekā darba.

Kad kādā jautājumā vai problēmā bija domstarpības, apskatījām to kopīgi un vispārīgi un parasti atradām atrisinājumu, kas apmierināja visus.

Es nedzīvoju teltī, bet četras reizes nedēļā braucu ar vilcienu no Grāfenašavas uz netālo Murnavu un gāju kājām līdz ezeram. Kādā dienā tika cilāts jautājums "kas ir YMCA—YWCA"? un viņi raudzījās uz mani bet es teicu:"To es gribētu dzirdēt no Jums—" Atbildes bija ļoti atšķirīgas:Y—Y ir organizācija, kas dod iespēju vingrināties dažādos sporta veidos; Y—Y mājās atrodas daudzpusīgas bibliotēkas, kur var iepazīties ar pasaules literātūru; Y—Y ir kristīga organizācija, kur tiek piekoptas Bībeles studijas; Y—Y var mācīties valodas, var mācīties arī kādu arodu; pie Y—Y atrodas "Kindergarten", /bērnu dārzs/, kur strādājošās mātes var atstāt savus bērnus; Y—Y rīko sanāksmes, braucienus uz citām zemēm, kur var iepazīt citas tautas un nodibināt draudzību; Y—Y rīko nometnes bērniem un jaunatnei, studentiem, kur var padzīvot kopā ar sava vecuma cilvēkiem un uzzināt viņu problēmas, domas, dzīves uzskatus; Y—Y dibināta uz Jēzus Kristus mīlestības mācības pamata un tādā organizācijā nemēdz strīdēties., utt.,utt." Atbildes rāda, cik daudzpusīgs ir darbs un nodarbības YMCA—YWCA.

Dabiski, ka sarunu laikā studenti atzīmēja kādu jaunu vārdu, kādu izteicienu, laboja kādu kļūdu un, kursa beigās bija apmierināti ar paplašinātās valodas ieguvumu. Noslēguma stundā, pēdējā, t.i. trešā studentu grupa, sagādāja man kādu pārsteidzošu prieku—viņi pasniedza man par atmiņu īpatnēju kokgrebumu, mākslas darbu no Oberamergavas /Oberammergau/ ar ērkšķu kroni apvītu Kristus galvu pie krusta augšdaļas,—tas atrodas vēl tagad pie manas

guļamistabas sienas, starp manas māmulītes un mana dzīves drauga foto attēliem.—

Lielais Oberamergavas ciems atrodas Augšbavārijas Alpos, Kofela kalna pakājē. Ciema balto māju sienas dekorētas slavenām "freska" gleznu reprodukcijām, kas attēlo bibliskos skatus. Ciems ir slavens ar saviem kokgriezumiem, pa lielai daļai krucifiksiem, kas tiek eksportēti uz dažādām valstīm un atrodami arī daudzās Eiropas baznīcās.

1633. gadā ciems bijis apsēsts no kādas lielas sērgas, no "Melnās nāves", kad miruši ļoti daudz cilvēku. Aiz pateicības par izglābšanu, dzīvi palikušie ciema iedzīvotāji solījušies populārizēt Jēzus Kristus ciešanas un tēlot viņa pēdējās dienas un nāvi pie krusta.

Šīs "Ciešanas spēles"—/Passionsspiele/, tiek noturētas ik pēc zināmiem gadiem, bet ņemt dalību un tēlot drīkst tikai Oberamergavas ciemā dzimušie. Kāda speciāla komiteja, kuŗā sastāv ciema garīdznieks, ciema vecākais un citi, izrauga galvenos tēlotājus— Pestītāju, Viņa māti Mariju, Mariju Magdalēnu un divpadsmit apustuļus un pārējos ļaudis. Ieskaitot lielo kori un orķestri, "Ciešanas spēlēs" piedalas ap 700 ciema iedzīvotāju.

Grāfenašavas bēgļu nometnes laikā arī mūsu ģimene kādā ļoti agrā rīta stundā sāka posties ceļā uz Oberamergavu, jo izrāde sākas ap astoņiem un, ar tikai vienu pārtraukumu, turpinājas kādas astoņas stundas.

Milzīgā skatuve atrodas zem klajas debess un, tās priekšā un sānos ir pāri par 6.000 sēdvietām. Tēlotāji gatavojoties savām lomām ilgi iepriekš un uzskatot to par savas dzīves augstāko sasniegumu. Viņi visi audzina gaŗus matus un bārdas, viņu sejas dabiskas un bez grima, tērpi pilnīgi piemēroti Pestītāja laikmetam. Kā plusu varbūt var uzskatīt, ka tēlotāji nebija profesionālie, bet tēloja savas vienreizējās lomas tikai vienu reizi savā dzīvē. Bija jūtams, cik dziļi viņi savu lomu pārdzīvo un tamdēļ tēloja īstā, reliģiskā garā, kas rada dzīvu kontaktu ar skatītājiem. Mēs paši it kā dzīvojām līdz šim sen pagājušam laikmetam un mums šī īpatnējā "Ciešanu spēle" bija vienreizēja izrāde, ko jebkad esam redzējuši— tā dziļi iespiedās atmiņā un Oskars un es uzskatījām to par paliekošu pārdzīvojumu.———

Grāfenašavas nometnē mūs vairākkārt apciemoja Iriņa ar savu vīru, kas dzīvoja Minchenē. Tādās reizēs mēs devāmies kājām uz Štafeles ezeru, kur kārtīgi izpeldējāmies un bērni izskrējās pa jauko apkārtni. Par tiem seniem priekiem liecina vēl vairāki foto attēli.———

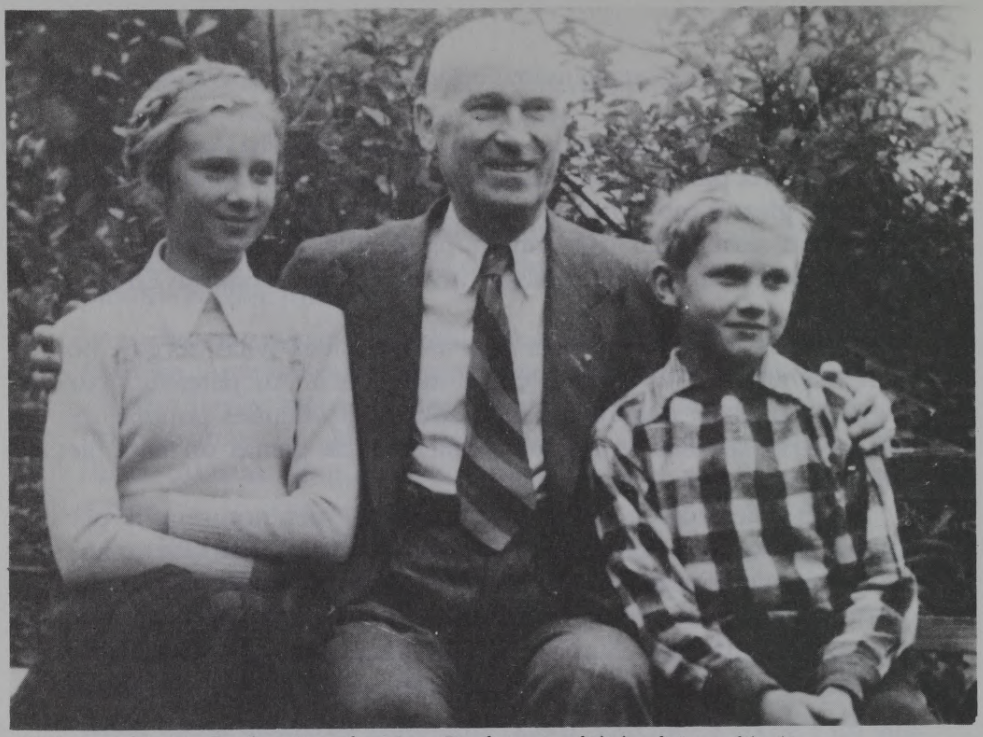

1950.g. rudenī uz Grafenašavu, kur ģen. Dankers strādāja izceļošanas birojā.

Grafenašavā 1950.g. Šinī labi uzturētā barakā dalījāmies ar ukraiņu inženieri un viņa ģimeni.

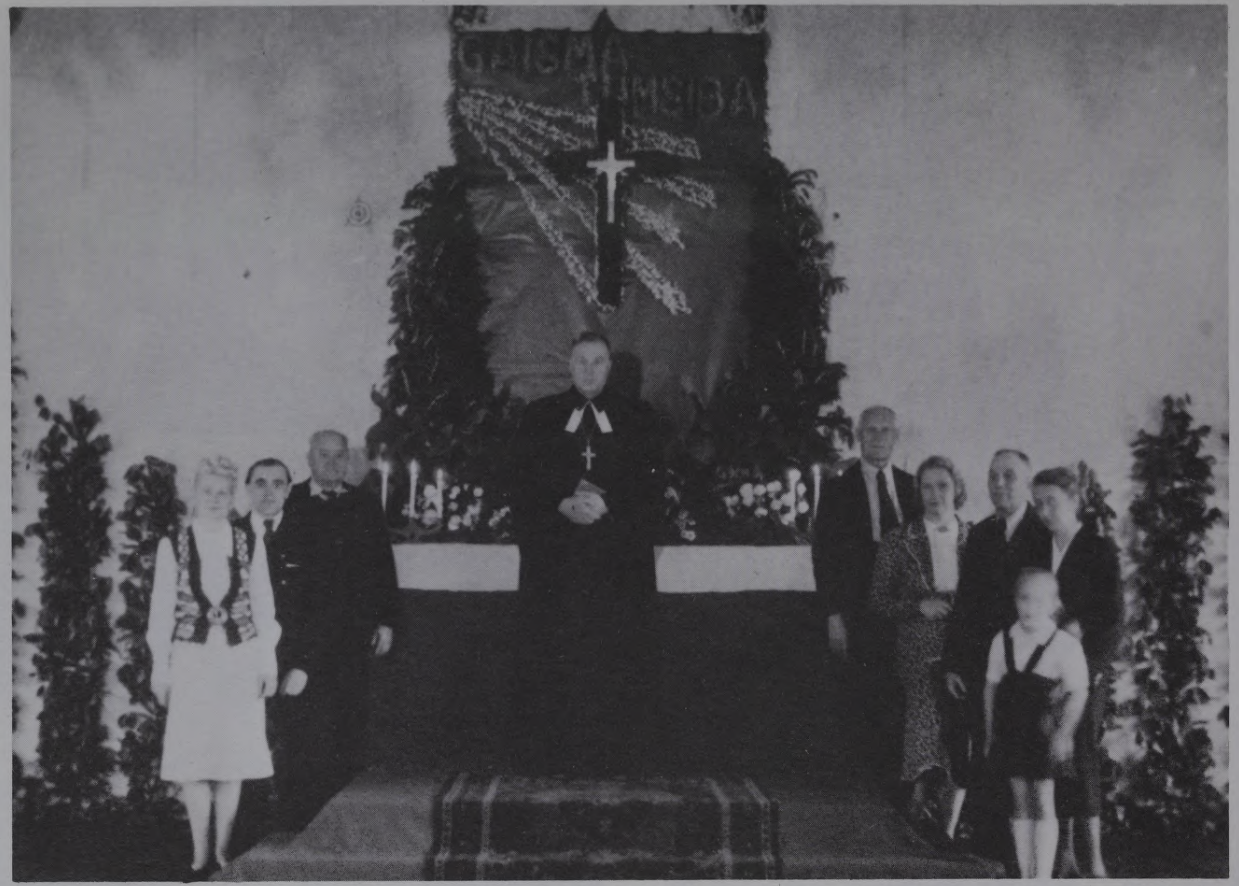

1950.g. Grafenašavas nometnē ik otro svētdienu pārtikas izsniegšanas baraka tika pārvērsta par baznīcu un altāris veidots no zaļumiem un ziediem. Virs krucifiksa uzraksts: Gaisma tumsībā. Prāvests Ķullītis notur dievkalpojumu.

1950.g. rudenī Grāfenašavas nometnē, pēc dievkalpojuma: Kārlis, māc. Romans, prāvests Ķullītis, ģen. Dankers ar Dorīti.

1950.g. Grafenašavā. Priekšpusdienās I. Dankere mācīja angļu un vācu valodu nometnes latviešu skolā. Ar vairāktautību grupām nodarbojās pēcpusdienās un ar šoferu grupu vakaros.

Irma Dankere (vidū) Grafenašavā ar vienu no trim angļu valodas grupām.
Abas māsas, aizmugurē pa labi, tagad dzīvo Kalamazū.

1950.g. Grafenašavā. Iriņa ar vīru ciemojas no Minchenes, Dore un Kārlis. Tālumā redzami Alpi.

Dorīte Grāfenašavā apmeklēja vācu skolu Murnavā (uz to bija jābrauc ar vilcienu) un angļu valodas stundas pēcpusdienās nometnē.

1951.g. pie Stafela ezera. Kārlis, Dore, Iriņa, Irma un O. Dankeri.

Kārlis mūsu pagalmā Augsburgā. (1951.g.).

I. Dankere 1951.g. Izvietošanas centrā Augsburgā gatavojot vakariņas.

PĀRNACIONĀLĀ APVIENĪBA UN BURKHARDMĀJA.

1951. gada 3. decembrī dažādu tautību bēgļi: bulgāri, čechi, igauņi, dienvidslavi, krievi, latvieši, lietuvieši, poļi, rumāņi, ungāri, ukraiņi dibināja kopīgu kristīgu organizāciju, ko nosauca par "Pārnacionālo apvienību", atšķirībā no Internacionālās apvienības. Par priekšsēdi ievēlēja dienvidslavu Dr. Antonu Grāberu un mani par vicepriekšsēdi. Gribas teikt, ka šī jaunā organizācija dzīvoja amerikāņu "Young Men and Young Women Christian Association" paspārnē, t.i., YMCAs un YWCAs.

Rīkoja dažādus kursus, izbraukumus un sanāksmes visādās vietās ar priekšlasījumiem un pārrunām. Šādām sanāksmēm līdzekļus deva kā amerikāņu YMCA un YWCA, tā arī vācu kristīgās organizācijas. Amerikāņu zonā nometnes laikmetā sabiedriski aktīviem darbiniekiem arvien bija rīcībā džīps un arī brīvbiļetes, kas deva iespēju kustēties uz dažādām vietām. Savukārt atmaksāju to ar savām brīvām stundām, pārdomājot, sagatavojot referātus, meklējot un atzīmējot tematus diskusijām. Sevišķi iepriecināja saskare ar latviešiem citās nometnēs.

Kad līdztekus savam algotam darbam nometnes skolā priekšpusdienās, valodu stundām pieaugušo grupām pēcpusdienās un angļu grupu vakaros šoferiem uzsāku intensīvāku darbu Pārnacionālā apvienībā pēc ievēlēšanas par tās vicepriekšsēdi, izjutu dziļu prieku un sirsnīgu gandarījumu par izdevību daudzināt Latvijas vārdu cittautiešiem, pa lielai daļai vāciešiem dažādās pilsētās, kā arī amerikāņiem, holandiešiem, zviedriem, kad tie bija ielūgti uz kādu lielāku sanāksmi, ko rīkoja Pasaules YWCAs pārstāve, zviedriete Signe Dreijere vai arī YMCAs pārstāvis Austrijā un Vācijā, Valters Kilpatriks. Tie abi bija latviešu JKS labi, tuvi draugi, kas arvien ar izpratni uzklausīja mūsu vēles vai vilšanos un centās palīdzēt.

Labas attieksmes mums bija arī ar vācu "Burkhardhaus", kristīgo sieviešu organizāciju, kas nosaukta tās dibinātāja mācītāja Burkharda vārdā. Jāatzīmē, ka Hitlera laikā organizācija izjutusi Hitlera varas smago spiedienu, un daži darbinieki iepazinušies arī ar cietumiem un koncentrācijas nometnēm, arī sirmā priekšniece Carnaka kundze.

Burkhardnamam sēdeklis bija Gelnhauzenā pie Frankfurtes, Mainas upes tuvumā, skaistā vietā. Biju uz turieni vairākkārt ielūgta kā viešņa noklausīties referātus, kam sekoja diskusijas. Sa-

nāksmes rīkoja kuplam dalībnieku skaitam. Viesu vidū bija labi lektori, un dzirdējām interesantus tematus. Arvien bija klāt vairāki mācītāji, dažas jaunās vikāres, kāds valdības pārstāvis, reiz runāja arī tāda populāra, prominentā personība, kāda bija zemesbīskaps (Landesbischof) Hans Lilje.

Tā kā es vāciski protu tik pat brīvi un tekoši kā latviešu, savu tēvu valodu (ko atcerēsies ne tikai M. Lorbergs Toronto un A. Ludriksons Mepenē, Vācijā), tad piedalījos diskusijās ar apvaldītu degsmi, sevišķi kad jautājumi skāra bēgļu intereses. Kodolīgā īsumā mēģināju iepazīstināt klausītājus ar ārzemju bēgļu stāvokli, lai tie apskatītu kādu aktuālu problēmu ar šo bēgļu acīm.

Divas reizes biju ielūgta Burkhardmājā kā viena no galvenām runātājām. Pirmo reizi atkārtoju tur runu, ko biju teikusi baltiešu ciemā Memingenas pilsētas lūgtiem viesiem, t.i., personām, kuŗām darīšana ar bēgļiem, kā: ārstiem, slimo kases darbiniekiem, skolotājiem, no sociālās apgādes, no pilsētas valdes, ar pašu pilsētas galvu Berndli un avīzes "Memminger Zeitung" izdevēju Dr. Dītrichu (kas izdeva Mauriņas grāmatas vācu valodā). Runāju toreiz par tematu "Probleme entwurzelter Menschen", burtiski: "Atsakņoto cilvēku problēmas", teiksim latviski: "Dzimtenei atrauto cilvēku problēmas." Katram runātājam bija dotas piecpadsmit minūtes. Tas pietika, lai pateiktu, kas mūsos dega. Nobeidzu vārdiem:

"Wir leben heute im Schatten der Nachkriegszeit. Der Hass, der zwischen den Völkern gasät wurde, scheint weiter zu leben. Aus Hass jedoch erwächst nichts Positives, — wir sollten ihn begraben und neue Brücken bauen. Brücken, nicht aus Eisen, Beton und toten Steinen, aber Brücken auf dem Fundament lebendiger Menschenherzen. Brücken des Verständnisses, der Versöhnung und Freundschaft, der Güte und Harmonie. Brücken von Land zu Land, von Volk zu Volk, Brücken von Mensch zu Mensch, — Brücken von ihnen zu uns. Von ihnen, die privilegiert sind, im eigenen Vaterland zu leben, zu uns, die den Stempel der "Heimatlosen Ausländer" tragen... ein Stempel, der von vielen Einheimischen als Schandmal betrachtet wird, — eine Ansicht, die schmerzlich demütigt und die Herzen der Heimatlosen tief verletzt. "(Mēs šodien dzīvojam vēl pēckaŗa ēnā. Naids, ko sēja starp tautām, dzīvo tālāk. Bet no naida neizaug nekas pozitīvs. Naids būtu jāaprok un jāceļ jauni tilti; tilti, nevis no dzelzs, betona vai nedzīviem akmeņiem, bet tilti uz cilvēku dzīvo siržu pamata: saprašanās un sadraudzības tilti. Jāceļ tilti no zemes uz zemi, no tautas uz tautu. Tilti no cilvēka uz cilvēku. Tilti no jums uz mums, no jums, priviliģētiem,

kas dzīvo pašu tēvzemē, uz mums, kuŗi nes "bezdzimtenes ārzemnieka" zīmogu; zīmogu, ko daudzi iedzimtie uzskata par kauna traipu, uzskats, kas sāpīgi pazemo un bēgļu sirdis dziļi aizvaino." ———)

Pēc pirmās nometnes Mīldorfā dzīvojām neilgu laiku Eichfeldē. Pēc tam dažus mēnešus Traunšteinā un no turienes uz patīkamāko nometni ar Alpu kalnu siluetiem tālumā, Grāfenašavā. Tur atradās gandrīz tikai baltieši, vairums latviešu ar savu komiteju un vadību.

Ap to laiku, t.i., 1950. gada beigās, iesniedzām vēlreiz izceļošanas dokumentus. Šai sakarībā vajadzēja uz pāris mēnešiem pārcelties uz Hochfeldes nometni aiz Augsburgas. Hochfeldē nodzīvotā laikā darbojos par skolotāju un jutu pateicību par iespēju pelnīt. Mana vīra redzes spējas sāka strauji pasliktināties. Izceļošana palika tikai sapnis, jo tikām atkal noraidīti. Tātad atpakaļ uz veco būdu jaukajā Grāfenašavā.

Tanī laikā daudzi latvieši no mūsu nometnes izceļoja, arī Jānis Klīdzējs ar savu glīto kundzi; viņiem tika rīkots atvadvakars. Tukšās barakās ievācās dažādas tautības ļaudis, un izgaisa bijušais latviskais gars, kā arī mūsu daudzpusīgie sarīkojumi.

Mūs abus ļoti nospieda doma par mūsu bērnu nākotni, tamdēļ izceļošanas atraidījumu grūti bija pārdzīvot. Vācija pēc Otrā pasaules kaŗa bija sadalīta, un vācieši bēga tūkstošiem no krievu zonas pāri "zaļajai" robežai uz rietumiem. Tas bija laikā, kad robeža nebija vēl tik drastiski apsargāta kā vēlākos gados un ap Berlīni nebija uzcelts "lielais mūris". Pēc tam bēgšana izvērtās par lielu risku, bet neskatoties uz to, daudzi tomēr mēģināja atstāt krievu komūnistu pārvaldīto austrumu zonu.

Ko es ar to gribu teikt, ir tas, ka ārzemnieku bēgļu bērniem Vācijā nebija nākotnes, jo viņu sadalītā, sarukusī zeme bija pārpludināta pašu bēgļiem, tiem bija jāgādā darbs un dzīvokļi kaŗa izpostītajā zemē. Par Dores un Kārļa nākotni esam runājuši un pārrunājuši, un bērnu dēļ izjutām sevišķi sāpīgi, ka ceļš un vārti uz Ameriku bija un palika slēgti.

Kad mans vīrs būtu pieņēmis vācu pavalstniecību (ko viņam piedāvāja, bet viņš noraidīja), tad viņam kā vācu pavalstniekam ar ģenerāļa pakāpi, būtu piešķirta liela ik mēneša pensija, jo ārzemnieku kaŗavīri, kas pieņēma vācu pavalstniecību, tika ieskaitīti savā bijušā dienesta pakāpē. Ar tādu pensiju mēs būtu varējuši atļauties labu, ērtu dzīvi bez bēdām par nākotni, bez rūpēm par financiālo stāvokli. Un es nebūtu iepazinusies ar darbu fabrikā, bet — ne

meitai, nedz dēlam nebūtu atvērusies tāda nākotne, kāda viņiem ir Amerikas Savienotās Valstīs. To mans vīrs un es apzināmies pilnā mērā.

Grāfenašavā saslima mūsu Teklīte. Viņai konstatēja cukura slimību ļoti progresējošā veidā, un mēs aizvedām viņu uz slimnīcu Minchenē, kur bija ārsti ar ilgāku praksi nekā nometnēs. Slimnīcā viņa pavadīja nepilnus trīs mēnešus. Arvien bija iepriecināta par mūsu apmeklējumu. Vēlāk jutām, ka viņai sāk zust atmiņa. To apstiprināja arī ārsts Dr. Grūbers. Viņš ieteica ievietot Teklīti katoļu baznīcu uzturētā atkopšanās namā, kur apkopējas bija mūķenes, tur viņai arī būtu ārsta palīdzība. Aizgājām iepazīties ar minēto namu un atzinām, ka apstākļi tiešām labi.

Viņai tur bija sava patīkami iekārtota istaba, laba gulta, liels, ērts krēsls pie platā loga. Mūķenes palīdzēja mazgāties, ģērbties, iziet dārzā. Minētā namā viņa pavadīja kādus trīs gadus. Kad mēs Teklīti pēdējo reizi apciemojām, viņa mūs vairs nepazina. Tas bija sāpīgi.

Jāiet dažus gadus uz priekšu un jāsaka, ka mūsu Teklīte, mūsu labā Kukažiņa aizgāja mūžībā 1957. gada rudenī. Šo bēdīgo paziņojumu saņēmām no atkopšanās nama pārvaldes, ar ko bijām kontaktā arī pēc izceļošanas.

.....

Grāfenašavā nepalikām, bet pārcēlāmies uz Bavārijas citu pusi, uz Memingerbergas nometni. Tā atradās no Memingenas pilsētas ap trīs kilometriem un kaŗa laikā bijusi vācu lidotāju lizda, "Fliegerhorst". Kādreizējās stabīlās mūŗa mājas bija gaisa uzlidojumos ap 40% sagrautas. Starp māju drupām gulēja vēl dažādi spridzekļi, un notika vairāki nelaimes gadījumi ar bērniem, kad tie atrada tur kādu nepazīstamu lietu un aiz ziņkārības sāka to pētīt.

Bēdīgākais notikums bija ar kādu lietuviešu puisīti, kuŗam spridzeklis uzplēsa vēderiņu un tik stipri ievainoja zarnas, ka viņš ceļā uz slimnīcu mira. Cits traģisks notikums gadījās ar vienu no vācu dvīņu brāļiem pusaudžu gados, kas meklēja starp drupām metalla gabaliņus, ko pārdeva, lai drusku pelnītu. Pussagruvusī māja negaidot sagāzās un apraka viņu zem drupām. Kad viņu atraka, bija jau par vēlu. ———

Pēc nepilna gada starp Memingerbergu un Memingenas pilsētu sāka celt divstāvu blokmājas baltiešu bēgļiem, ko dēvēja par "Balten— Siedlung". Ciema īsās ieliņas dabūja baltiešu pilsētu vārdus. Mūsu ģimenei gadījās dzīvot Rīgas ceļā 7. dzīv. 2. Mums bija divas mazas guļamistabas un dzīvojamā virtuve, "Wohnküche".

Vannas istabas diemžēl trūka un apkure bija ar dzelzs krāsniņu, kurai pašiem vajadzēja gādāt malku un ogles. Mans vīrs saņēma neredzīgo mēnešmaksu, un es sāku strādāt pie "Memminger Zeitung" preses fotografa Helmūta Krolla, darbs palīdzēja maksāt dzīvokļa īri.

1950.g. Bērnu svētki Memingerbergas nometnē.

1950 .g. Sporta nodarbības Memingerbergas nometnē.

1951.g. 14. augustā. Kāzu dienas atcere starp drupām.

1952.g. Memingerbergas nometnē 40% izpostītu māju. O. Dankers ar Kārli un Dori.

Kārlis un Dore. Skats no mūsu loga.

1952.g. Kārlis un Dore ar tēvu Botāniskā dārzā Augsburgā.

I. Dankere privātās sarunās starpbrīdī. (Vidū redzams jugoslāvu ministrs eksilā).

Pēc veiksmīgām apspriedēm Pārnacionālās apvienības prezidents, jugoslāvs Dr. Antons Grābers, saskandina glāzi ar savu viceprieksšēdi. (1954.g.)

CEĻŠ UZ VIDĒJIEM AUSTRUMIEM

1951. gada septembŗa sākumā saņēmu paziņojumu no Signes Dreijeres, ka esmu izraudzīta pārstāvēt vienpadsmit bezdzimtenes tautību lielajā Vispasaules kristīgo sieviešu sanāksmē (Global Meeting) Beirutā Libanonā, kur tika rīkotas YWCAs Vispasaules prezidentes vēlēšanas, kas notiek ik pēc četriem gadiem, tāpat kā ievēl ASV prezidentu. Tradicija prasīja, lai katru lielo sanāksmi rīkotu arvien citā zemē.

Mana mīļā ģimenīte bija sajūsmā par šādu ceļojumu, bet mans vīrs apsveica mani un teica: "Tava aktīvitāte un valodu prašana atvēra tev durvis uz tālo, pasakaino zemi." Personīgi uzskatīju šādu ceļojumu bēgļu nometnes šaurajos apstākļos par dzīves dāvanu, jo visus izdevumus par ceļu, viesnīcu, uzturu kārtoja "World's YWCA." Latviešu trimdas JKS jutās pacilāta, ka no 11 tautībām izvēle kritusi latvietei.

Lielās konferences sākums bija paredzēts 13. oktōbrī, bet četras dienas iepriekš turpat bija plānota oikūmeniskā sanāksme, kur man arī bija paredzēts piedalīties. Tātad priekšā stāvēja nepilnas trīs nedēļas Vidējos Austrumos.

Pēc potēm un dokumentu nokārtošanas uzsāku ceļojumu no Minchenes, kur galvenā stacijā iesēdos vilcienā, kas veda mani uz Insbruku, Austrijā, pāri Brenneram. Aiz Bolzano, Itālijā, sākās plaši vīnogu lauki, daži tuneļi, tālumā kalnu sniegotās galotnes, tuvākās nogāzēs saredzams lavīnu posts. Pēc tam nāca firziķu plantācijas, vienādā lielumā kociņi, kā piekārti sārtiem augļiem, ko oktōbrī novāca. Veronā pārkabināja vagonu. Gardas stacijā pienāk pavisam tuvu skaistais ezers. Ainavā daudz pīniju, tad atkārtojas kilometriem garie vīnogu lauki, ap mājām koša ziedēšana; acis nespēj tik ātri visu skaistumu uztvert.

Vagonā pienācis daudz itaļu, publika skaļāka, kustīgāka, ap mani valoda kā mūzika. Uz pretējā sola sēž māte ar diviem bērniņiem: puisītis ir "bambino", meitiņa "bambina". Aiz nākošiem tuneļiem parādās akāciju meži, tad kukuruzu lauki, ielogoti augļu koku rindām. Milānā bija ilgāka pietura. Raudzījos caur logu, un prātā bija mana vīra atvadvārdi: "Vai atceries, Irmīt, ka mēs kādreiz nožēlojām, ka mūsu kāzu ceļojumā nepiestājāmies arī Itālijā? Tagad šo nokavēto ceļojumu taisīsi viena."

Milānā pārsēdos citā vilcienā. Ieņemot vietu pie loga, sevī

nodomāju: "Dzīve līdzīga vilcienam, nedrīkst nokavēt sakaru, kontaktu, pārsēšanos, citādi netiek uz priekšu."

Milānu, diemžēl, nedabūju apskatīt, bet uzzināju nedaudz par pilsētas vēsturi no mazās brošūras, kas laikam kā reklāma bija uz dažiem sēdekļiem. Milānas gaŗajā mūžā iezīmēti vairāki kaŗi. Tā pāris reizes bijusi izpostīta, bet arvien uzcelta jaunā spožumā. Ar trekniem burtiem bija pasvītrots, ka ceturtā gadsimtā Milānā tikusi pasludināta kristīgās ticības brīvība. Žēl, ka nedabūju iepazīties ar slaveno Skālas operas namu, nedz ar tikpat slaveno Doma baznīcu, kas celta XIV gadsimtā. Man nebija zināms, ka Milāna ir Verdi pilsēta.

Tālākā ceļā uz Genoju atkārtoju sev, ka samērā īsā braucienā gūts jau daudz iespaidu. Prātā uzausa Bonzela vārdi no viņa grāmatas "Indienfahrt": Nicht was wir sahen und nicht was wir verstanden, bleibt uns erhalten, — nur was wir empfanden.

Šos vārdus gribu likt par sava ceļojuma moto, stāstot tālāk par Itāliju un galvenais par Vidējiem Austrumiem:

> Ne ko mēs redzējām, nedz ko mēs sapratām,
> ir paliekošs mūsos, tikai tas, ko mēs izjutām!

Ostas pilsētā Genojā pārgāju itaļu baltajā kuģī "Esperia", Cerība, ceļā uz Neapoli. Kuģis peldēja gaŗām sīkajai Elbas salai, ko Napoleons 1802. gadā bija annektējis Francijai, gan tikai uz dažiem gadiem, — sala, uz kuŗas viņš pats vēlāk tika izsūtīts, kur viņš vēl sapņoja par savas varas atgūšanu.

Pirms "Esperia" piestājās Neapoles ostā, biju paguvusi izņemt kuģa kantorī savu pasi un pilsētas plānu, vadoni. Tūdaļ steidzos apskatīt gleznaino, vēsturisko "Napoli" zem zilzilajām debesīm, kuŗas aizmugurē kā amfiteātris paceļas vulkāniskie pakalni, bet austrumos "Vesuvio", kas paceļas ap 4000 pēdu virs jūŗas līmeņa. Skatoties uz vulkānu no jūŗas līča, rodas maldīgs iespaids, ka tas tuvu pilsētai, bet patiesībā atrodas kādas desmit jūdzes attālumā. No "vadoņa" uzzināju, ka vairāk par 500 gadu priekš Kristus tur bijusi neliela grieķu novietne, saukta par "Neapolis", t.i., Jaunā pilsēta.

Tā kā "Esperia" palika Neapolē pa nakti, man radās iepriekš neparedzēta iespēja tikt ar tūristiem pārpildīto elektrisko dzelzceļu no pilsētas līdz Vezuva pakājei, kur zeme auglīga un apstādīta. No turienes kalna celtnis uzved līdz noteiktam augstumam. Pelēkais, nedzīvais, ar sakaltušo lavu pārklātais plašums atstāja baigu ie-

spaidu. Nevarēju atbrīvoties no tā, kaut skats bija nenoliedzami interesants.

Tūristi uzzināja no pavadoņa, ka traģiskākais Vezuva izvērdums bijis priekš kādiem tūkstoš deviņsimt gadiem, kad zem lavas masām un ugunīgiem pelniem apraktas pilsētas: Pompēji, Herkulana un Stabēi. Šīs pilsētas, kā daudzi zinās, Musolīni valdīšanas laikā atraktas un ir pievilkšanas centri kā archailogiem, tā arī tūristu bariem. Man tikt uz turieni neatļāva līdzekļi un laiks.

Neapole bagāta teātriem, operām (San Carlo viena no lielākām Eiropā), mūzejiem un baznīcām. Pie kādas grandiōzas katedrāles vadonis teica tūristiem, ka tā celta trīspadsmitā gadsimtā uz tās vietas, kur sirmā senatnē atradušies templi Neptūnam un Apollonam. Piestājāmies pie slavenās augstskolas, viena no pirmajiem mācību centriem Eiropā, kas atvērusi savas durvis jau trīspadsmitā gadsimta sākumā. Apmeklējām arī Nacionālo mūzeju, kas uzskatāms par vienu no bagātākiem. Mana valoda pārāk nabadzīga, lai aprakstītu krāšņo daudzpusību, kas pārsteidza. Mani apžilbināja vienreizējie darbi, brīnumskaistās skulptūras, mākslas kollekcijas, valdnieku kroņi un rotas.

Pēc pārgulēšanas uz kuģa paguvu agrā rītā priekš brokastīm aizbraukt ar autobusu uz vecpilsētu un iepazīties, kā dzīvo tauta. Izkāpu gala stacijā un atrados šauro ieliņu mezglā. Tur, kā man likās, cilvēku dzīve norit pa pusei uz ielas, māju durvis gandrīz visur plaši atvērtas, bērni sēž ielas malā vai pat vidū, ar kaut ko rotaļādamies, dziedot dzidrām zvanu balstiņām kādu senvecu meldiju. Veļa karājas uz auklām pāri ielai no loga uz logu un izskatās kā raibām lupatiņām karogota.

Bet tādu šauro ieliņu neesot vairs daudz, man vēlāk uz kuģa teica kāda vāciete, rakstāmlietu veikala īpašniece no Neapoles, jo pēc Otrā pasaules kaŗa, kuŗā pilsēta smagi cietusi no uzlidojumiem, uzceltas jaunas pilsētas daļas plašām ielām, staltām mājām, rotaļu laukumiem bērniem. Kad kuģis devās jūŗā, konstatēju, ka pienācis daudz pasažieru, bagātnieki no arabu zemēm, kas bija apceļojuši Eiropas izpriecas — un peldvietas, kā arī eiropieši, kuŗi dzīvo un darbojas arabu zemēs un nu atgriežas no pavadītā atvaļinājuma savā dzimtenē. Kuģis bija pārvērties par Bābeli: dzirdēja arabu, itaļu, franču, holandiešu, angļu un retāk arī vācu valodu.

Maltītes laikā iepazinos ar divām māsām pusmūža gados, kuŗas atgriezās no dzimtās Cīriches uz Aleksandriju, kur vienai no viņām bija ilggadīga prakse kā acu ārstei. Sarunā mums radās kopējas intereses, kas ātri tuvināja. Viņas ielūdza mani piestāties pie

viņām, iedeva tālruņa numuru un adresi, teica, ka būšot pretī kuģa piestātnē.

Astotā oktōbrī "Esperia" slīdēja gaŗām Krētas salai, teiksmainai dieva Dzeva dzimšanas vietai. Likās, ka brūnganie, kailie, klinšainie krasti izaugtu stāvus no jūŗas. Atcerējos no skolas laikiem, ka sala priekš nepilniem 4000 gadiem bijusi sēdeklis pirmajai rietumu civīlizācijai un ka Krētai laipojusi pāri Ēģiptes un Āzijas zinātne un māksla. Atraktās drupas un citi archaioloģiskie izrakumi liecina par augsti attīstītu civīlizāciju, kas tur plaukusi priekš kādiem 5000 gadiem. Atraktas arī karaļa Minosa pilsdrupas, kur labirintā, kā to vēstī grieķu leģenda, bijis sagūstīts Minotaurs, kam ik gadu vajadzējis upurēt jaunavu Atēnām.

Atstājot "La bella Napoli", māju ardievas Vezuvam, kam uz pakauša sēdēja pelēcīgs dūmu mākonītis. Saulaini siltā oktōbŗa dienā tuvojāmies Afrikas kontinentam, jo nākošā pieturas vieta bija Aleksandrija. Iekām ēģiptiešu muitnieku motorlaiva piestāja kuģim, pasažieŗiem pateica, ka fotografēšana šinī apvidū aizliegta. To nezinādama, biju jau izdarījusi iepriekš dažus uzņēmumus no karaļa Faruka pils pa savas kuģa kabīnes apaļo logu. Redzot ostā kaŗakuģus lielā lokā ap karaļa pili, radās kaŗa apstākļu iespaids. 1951. gadā Ēģiptē bija visur jūtams nemiers, un bieži notika angļiem naidīgās demonstrācijas.

Aleksandrija. Stāvēju uz kuģa pasažieru vidū un raudzījos cilvēku mudžeklī ostmalā. Raiba, sveša pasaule, nevis pasakaina, bet sāpīgi reāla. Pirmais, bet maldīgais iespaids ir nabadzība, redzot pilnu krastu strādnieku, nesēju, ubagu, kuŗiem uz kauliem karājas vecas skrandas. Es nespēju pietiekami pasvītrot kliedzošo kontrastu: kaulainie, nosvīdušie nesēji netīrās lupatās, basām kājām, pusskriešus vien, trīcošā nespēkā stiepjam smagos, lielos kofeŗus un, blakus kofeŗu īpašnieki, arabu bagātnieki, elegantā pārpilnībā, nesot tikai savas miesas lieko svaru.

Atcerēsimies, ka tā bija Ēģipte karaļa Faruka laikmetā, šodien tās zemes izskats ļoti mainījies. Kuģis palika ostā tikai dažas stundas, bet to laiku neizmantoju Aleksandrijas apskatei, jo kuģa kantorī saņēmu vēstules no savas ģimenītes. Viņu mīļie vārdi lika just man viņu tuvumu, it kā Alpi, Vidusjūŗa un svešās zemes nebūtu mūsu starpā.

Neatceros, cik laika ņēma "Esperijai" aizpeldēt līdz Libananas galvaspilsētai, bet zinu, ka sasniedzām Beirutas ostu kādā priekšpusdienā. Kā pirmās uz kuģa uznāca divas libanēziešu YWCAs darbinieces un, pateicoties viņām, konferences delegātēm,

sevišķi ātri nokārtoja formalitātes ar dokumentiem un bagāžas kontroli. Aizmirsu minēt, ka satiku uz kuģa divas delegātes no Holandes, bet abām bija trūcīgas angļu un vācu valodas zināšanas, radās grūtības sarunāties. Biju patīkami pārsteigta par ekselenti sagatavotiem sanāksmes priekšdarbiem, kur viss bija paredzēts un iekalkulēts līdz pēdējam sīkumam.

Pasaules Jauno sieviešu kristīgā organizācija bija noīrējusi konferences vajadzībām lepno "Grand Hotel" viesnīcu Beitmerī uzkalnā, vasarnīcu apvidū, ap astoņām jūdzēm ārpus pilsētas ar skaistu skatu uz Vidusjūru. Sabrauca pāri par 250 pārstāvēm no 62 valstīm.

Eiropa bija reprezentēta ar delegātēm no Šveices, Francijas, Beļģijas, Holandes, Vācijas, Dānijas, Anglijas, Zviedrijas, Italijas, Grieķijas, arī Somijas un vienpadsmit zemēm aiz Dzelzs aizkara, kuŗu bēgļus pārstāvēju es. Afrikas kontinents bija reprezentēts ar vairākām zemēm, bet delegātes no Zelta Krasta un Johannesburgas izcēlās ar sevišķi plašu darbību un labām runām. Trauslā, jaunā studente, delegāte no Madagaskaras, nodeva savu ziņojumu skanīgā franču valodā, ko tulkoja angliski. Un saņēma ilgus aplausus. Vēl atceros pārstāves no Ceilonas, Filipīnām, Burmas, Korejas, Japānas, Jamaikas. Abas pārstāves no Indijas un Pakistanas turējās kopā, draudzīgi sarunādamās, kaut abu valstis dzīvoja biežā nesaskaņā. Protams, te netrūka pati Libanona ar vairākām delegātēm, tāpat kaimiņu valstis Sīrija, Iraka, Ēģipte, Turcija. Vispasaules kristīgās sievietes liecināja, ka jau viņu vecāki vai vecvecāki bija iepazinušies ar Dieva vārdu un Kristus mācību, pateicoties misionāriem.

Kupli pārstāvētas bija Savienotās Valstis, arī Kanada, tāpat Austrālija un Jaunzēlande. Visas valstis vairs neatceros. Kad es iebraucu Beirutā, oikumēniskā sanāksme bija sākusies priekš pāris stundām. YWCAs ģenerālsekretāre no galvenās mītnes Ženēvā, Miss Roberta, ieveda un stādīja mani priekšā klātesošām sirsnīgiem vārdiem. Kad tekošais temats beidzās, sēdes vadītāja, ortodoksa indiete, Miss Čako (skaistā zīda tautas tērpā, sari) lūdza mani iepazīstināt klausītājas ar nometnes reliģiskiem apstākļiem un runāt par "Relationship and church services in refugee camps".

Līdzīgus jautājumus biju paredzējusi un pārdomājusi jau uz kuģa, tā ka varēju arī viegli atbildēt uz vēlākiem jautājumiem. Uz delegāšu sejām bija lasāms pārsteigums, dzirdot, ka nometnēs pa lielākai daļai dievkalpojumus notur kādā barakas atbrīvotā stūrī, kas ikdienā kalpo par noliktavu vai produktu izsniegšanas vietu, ka dažām tautībām, piemēram, latviešiem, pašu mācītāji regulāri ap-

braukā svētdienās vairākas nometnes. Uzskaitīju nometnēs dzīvojošās tautības, kas atkal radīja pārsteigumu, jo liela daļa nemaz nezināja, ka tik daudzas valstis okupējuši komūnisti. Beigās teicu, ka esmu latviete, ka mana zeme Latvija, kopā ar Igauniju un Lietuvu sauc par Baltijas valstīm, ka arī tās okupējusi bezdievju sarkanā vara jau kopš 1940. gada, ka skolās aizliegta ticības mācība, ka baznīcas pa lielākai daļai pārvērstas mūzejos vai noliktavās un ka skolas bērnu dvēselēs iepotē ateismu.

Trīspadsmitajā oktōbrī atklāja ar dievkalpojumu "Council Meeting". Tad sekoja svinīgs akts, kur piedalījās goda viesi no Apvienotām Nācijām, no Šveices Sarkanā Krusta, no Pasaules skautu un gaidu organizācijām un, dabiski, ka netrūka arī varenās preses.

Izlaidīsim vairākas dienas ar plenārsēdēm, dažādām diskusiju grupām utt., bet apstāsimies pie kāda referāta, ko lasīja viesis, profesors Curiaks no universitātes Damaskā. Viņš referēja par tematu "The Middle East". Bija interesanti un informātīvi skatīt pasauli un Vidējos Austrumus ar araba acīm.

Viņš runāja atklāti par uzskatu domstarpībām, kas ir valdījušas un valda joprojām starp arabu tautām un rietumiem, kā arī starp arabu tautām un ebrējiem. Viņš teica, ka Palestīna ir problēma, ar ko arabi nevar samierināties. No profesora vārdiem liesmoja degošs naids. Curiaks tālāk uzsvēra, ka stratēģiski Vidējie Austrumi bijuši svarīgs faktors jau senā pagātnē, lielvalstis arvien centušās iesakņoties tur ar savām bazēm, jo Vidējie Austrumi ir tilts starp Eiropu, Afriku un Āziju, bijuši ļoti svarīgi arī tirdznieciski. Bet sevišķi svarīgi tie ir pasaulei ar saviem bagātajiem eļļas un naftas avotiem.

Pieskaŗoties vēsturei, profesors Curiaks minēja, ka svešas tautas nākušas no rietumiem, ziemeļiem un dienvidiem, ka viņām bijuši konflikti arī savā starpā. Viņš teica: "Un pašreiz (1951.g.) Vidējie Austrumi ir grūti atrisināms konfliktu mezgls!"

Viņš runāja par nacionālo atmodu un atkārtoti pieskārās Izraelas valsts atzīšanai no angļusakšu valdības, ko v i s i arabi uzskatot par lielāko netaisnību. "Pasaule ir akla", viņš turpināja, "tā neredz, ka abas tautas, arabi un ebrēji, ar savām parallēlām kustībām slēpj sevī nopietnas kaŗa briesmas, pasaule to nedrīkstētu ignorēt."

Pēc tam profesors atgādināja delegātēm astoņdesmit tūkstoš bēgļu no Palestīnas, kas meklējuši patvērumu un mājvietu Libanonā un Sīrijā, kas bēguši no kaŗa vai bijuši ebrēju padzīti, kas

atstājuši kā savu senču zemi, tā arī savas plašās vīnogu plantācijas, savus līdz pieci simti galvu lielos aitu barus, savu iedzīvi, savas tēvu tēvu mājas; tas viss palicis un kritis jūdu rokās, turīgi arabu pilsoņi pārvērtušies par nabadzīgiem bēgļiem.

Sekoja dažādi jautājumi. Izlobīšu svarīgāko. Pārstāve no Anglijas atgādināja, ka angļusakšu tautas ienesušas daudz laba Vidējos Austrumos: cēlušas skolas, slimnīcas, labus ceļus. Bet uz šādu un līdzīgiem jautājumiem un argumentiem profesora mierīgā un noteiktā atbilde bija tā pati: "Ļaunums no rietumiem m u m s bijis lielāks par labumiem, jo ienācēji rīkojās nežēlīgi".

Nākošajās dienās delegātes no Burmas, Filipīnām, Ceilonas, Malajas, Indonēzijas, Turcijas un Irakas deva savas kristīgās darbības pārskatus. No tiem atklājās viņu problēmas vai panākumi. Klausījos ar neatslābstošu interesi un uzmanību, un man atklājās tādas nepazītas perspektīvas, par kādām nebija ne jausmas. Nometnes apstākļos YMCA un YWCA bija patukši jēdzieni, kaut kāda organizācija. Jāpaskaidro, ka tās nav tikai k r i s t ī g ā s organizācijas, kas apstājas pie lūgšanām par citiem, bet tās ir arī neaptveŗami bagātas organizācijas, kas pauž savu kristīgo mīlestību pret tuvāko ar lieliem materiāliem atbalstiem. Sāku to izprast, kad delegātes no vairākām ASV pavalstīm nodeva YWCAs Galvenās mītnes Ženevā kasierei Picteta-Piktē kundzei savus ziedojumus, no tām Ņujorkas pavalsts YWCAs priekšniece (Artūra Foresta Andersona kundze) nodeva trīsdesmit pieci tūkstoši dolārus. (Atcerēsimies, ka tanīs gados dolāram bija daudz lielāka vērtība nekā tagad 1980. gadā, kad par to rakstu).

No iepriekš minēto zemju delegātēm dzirdēju atkārtoti pateicību ASV YWCAs lielo materiālo pabalstu, kas palīdzējis celt skolas un augstskolas, zīdaiņu namus un bērnu dārzus, kā arī mājas sanāksmēm, dodot iespējas bībeles studijām un koŗu mēģinājumiem. Amerikāņu celtā universitāte atradās arī Beirutā ar teoloģijas fakultāti un valodu katedrām.

Arī Burmā un Indonēzijā celti zīdaiņu nami un bērnu dārzi ar amerikāņu līdzekļiem, kur strādātājas mātes atstāj savus bērnus drošos un higiēniskos apstākļos, kur bērnus bez maksas paēdina.

Dzirdēju pateicību par uzceltām plašām arodu skolām, kur meitenes un jaunas sievietes iemācās kādu amatu par brīvu, kur pēc mācību stundām var vingrot vai lielajos baseinos izpeldēties. Citas pārstāves izteica paldies par "Recreation Centers", kas līdz tam nebija pazīstami. Visu nav iespējams uzskaitīt, tas garlaikotu.

Kādā rītā pēc tradicionālā dienas ievada ar lūgšanu un korāli,

bija paredzēts Eiropai veltīt pāris stundas īpatnējā veidā: katra delegāte nodos sveicienus savas zemes valodā. Tas ienesa jauku pārmaiņu pēc ikdienu sēdēm un runām. Kad četras pārstāves, aplausu pavadītas, bija savus sveicienus nodevušas, pienāca mana kārta. Atrados strupceļā, nevarēju, kā visas citas runāt savā valodā un ignorēt desmit citas tautības, kuŗu vārdā tur stāvēju. Tamdēļ runāju angliski, ko saprata gandrīz visas, teikdama apmēram šādus vārdus:

"I am here representing eleven nationalities who live in various refugee camps in West-Germany. Since years all of our countries are behind the Iron curtain. Please accept our warmest greetings — greetings from christian women whose homeland under communism preaches atheism. There are a few small YWCA groups organized in the refugee camps, but the work is very limited. We are grateful to be represented here together with so many delegates from the free world and we are gratified to know we belong to the world-wide family of the YWCA.

Being Latvian myself, I'd like to close with a few words in my native language". Tad nobeidzu latviešu valodā: "Esmu aizkustināta, ka tik daudzu tautību priekšā esmu priviliģēta runāt savas tautas valodā. No sirds dziļumiem ticu, ka kādā nākotnes "Council-Meeting-ā" visas komūnisma okupētās valstis un arī mana dzimtene Latvija ņems dalību kā brīvas zemes."

Maniem vārdiem sekoja ilgstoši aplausi. Zināju, ka tie nebija domāti tieši man, bet apliecināja kristīgo sieviešu simpatijas zemēm zem terrora varas.

Patīkams pārsteigums bija Libanonas valdības ielūgums visām delegātēm UNESCO pilī Beirutā. Minētais vakars Libanonas prezidenta protektorātā bija rīkots par godu YWCAs darbībai. Un pasaules YWCAs prezidente tika apbalvota tanī vakarā ar libaniešu Nopelna medaļu zeltā, bet mēs delegātes saņēmām atmiņas saktas, kur redzams ciedru koks un gada skaitlis zem YWCAs zīmes.

Pils lielā zāle bija pasakaini dekorēta ziediem. Skatuves abās pusēs stāvēja milzīgi karogi no valstīm, kas ietilpa atlantijas paktā. Libanonas ārlietu ministrs kā pirmais teica uzrunu franču valodā. Viņam sekoja apbalvotā vispasaules YWCA-s prezidente Lilaka Reide-Barnes ar īsu runu, tad priekšsēdes no dažādām valstīm. Pēc koncerta tikām aicinātas uz ēdamzāli. Galdi izšķērdīgi dekorēti ziediem un bagāti klāti sen nebaudītām delikatesēm un svešajiem arabu ēdieniem. Sevišķi mielojos ar ārzemju augļiem.

Vēlāk, dzeŗot stipru tēju vai tasi mokas, bija izdevība intere-

santām un informātīvām sarunām ar dažām lūgtām personām un arī ar preses pārstāvjiem. Atgriezāmies viesnīcā agrā vakara tumsā; virs manis izplatījās sveša izskata debesis. Aiznākošajā dienā arī Beirutas franču avīzē bija garāks raksts par vakara norisi ar pasaules YWCA-s delegātēm. Šo avīzi aizsūtīju savam vīram.

Nākošajās dienās turpinājās dažādu problēmu iztirzāšana atsevišķās grupās. Šeit daži temati: Human Needs. Women's Concern. The Dilemma of Peace. Refugee Camps. Grupu dalībnieču skaits bija ap 30-50. Dabiski, ka manas intereses degpunktā bija bēgļi, problēma, kas bija akūta arī Libanonas un Sīrijas delegātēm. Mūsu grupā bija klāt sirms darbinieks no Šveices, Monsieur Johannot (Žoanō), kas bija vadījis Sarkanā Krusta palīdzības darbu Eiropā pēc Pirmā pasaules kara un pazina arī Rīgu, tas tūliņ radīja kontaktu. Grupas diskusijas vadītāja bija Holandes YWCA-s prezidente (Ash van Wyck), ilggadīga darbiniece, mācītāja atraitne.

Tā kā man bija zināms iepriekš, ka bēgļu jautājums būs viena no galvenām sarunām, biju jau agrāk padomājusi un atzīmējusi ko teikt. Pārsteidzoši sirsnīga aizstāve bēgļiem bija delegāte no Čīles, kura pievienojās pārstāve no Argentīnas. Pēc viņām es lūdzu vārdu. Laipnā grupas vadītāja teica, ka es varot runāt ilgāk par paredzēto laiku, jo pārstāvot vienpadsmit tautības. To arī izmantoju:

"Bēgļu esamība pasaulē ir nenormāls stāvoklis, tas jākonstatē vispirms. No tā izriet jautājums, k a m d ē ļ viņi ir bēgļi? Kamdēļ viņi nedzīvo savā zemē, savās mājās, mierīgi un droši? Kamdēļ viņi pameta visu, kamdēļ spiesti dzīvot svešās zemēs kā nevēlami, pieciesti individi? Bet tie, kuŗiem pašu jumts virs galvas, uzdrīkstas ņemt sev tiesības un skatīties uz bēgļiem kā uz zemākas katēgorijas radījumiem (minēju vārdā Angliju, Dāniju, Vāciju), kā tas ir zemēs, kur bēgļi dzīvo kā "Displaced Persons".

Ļaujiet man Jums atgādināt, mīļās delegātes, ka laikā, p i r m s mēs par bēgļiem kļuvām, mēs dzīvojām tāpat kā Jūs: mums bija Dieva svētīta zeme, skaistas, tīras pilsētas, bija mājas, farmas, noguldījumi bankās. Mums bija dievnami un skolas, un mēs bijām laimīgi. Jautājiet taču, kāda vara tā bija, kas mūs no mūsu laimes, no mūsu dzīveņ, no mūsu zemes padzina un mūs pārvērta par bēgļiem? Tā bija komūnistiskā terrora vara, kuŗai kā pirmās par upuri krita trīs Baltijas valstis: Igaunija, Latvija un Lietuva. Vēlāk sekoja citas valstis, kur tā pati vara nelikumīgi iebruka ar saviem tankiem. Iedzīvotāji tika apcietināti, spīdzināti, slepkavoti vai aizsūtīti uz spaidu darba nometnēm Sibirijā. Kas vēl spēja, atstāja visu un bēga uz brīvu zemi. Rezultātā: pasaule kļuva ar tūkstošiem bēgļu bagāta.

Šeit nu mēs esam! Miljoniem bēgļu svešumā un miljoniem cilvēku nebrīvībā, kas aiz Dzelzs aizkara ir mēmi, bet ir dzīva apsūdzība pasaules valstsvīru politikai."

Es runāju apvaldīti, bet mani vārdi liesmoja, redzēju to atspulgu uz klausītāju sejām. Pēc neilga kafijas pārtraukuma lūdzu vadītājai vēlreiz vārdu, un viņa laipni pamāja ar galvu.

"Ilgus gadus mēs esam prom no mājām", es turpināju, "ilgus gadus mēs esam klusējuši un ilgus gadus es esmu gaidījusi izdevību izkliegt brīvajai pasaulei to, kas mūsos deg, — izkliegt to, ko pasaule nezina, vai arī negrib zināt. Lai Jūs, mīļās delegātes, mani labāk saprastu, ļaujiet man lūdzu J u m s jautāt: ja Jūsu zeme būtu svešas terrora varas okupēta un J ū s u tauta, J ū s u radi mocīti, slepkavoti, uz Sibirijas spaidu darbu nometnēm aizsūtīti un Jūs pašas no savām mājām aizbēgušas, atstādamas aiz sevis v i s u, — vai J ū s būtu klusējušas pa šiem garajiem gadiem? Jeb vai Jūs būtu mēģinājušas uzmodināt pasauli no tās snaudošās vienaldzības? Neaizmirstiet un ierakstiet savās sirdīs: visās valstīs siz Dzelzs aizkara cieš un asiņo tautas, visus šos garos gadus! Katru dienu, katru stundu, katru brīdi! Arī tagad, arī šinī mirklī, kad es uz Jums runāju!

Bēgļu jautājums nav vairs tikai dažu nāciju problēma, bet ir kļuvis par visas cilvēces problēmu un skar ikkatru no Jums! Jo karš, bēgšana, nelaime, slimības un nāve, — viss kas mums sekoja, kopš atstājām savu zemi, kopš zaudējām savus tuviniekus un bērni mira mātes rokās pa ceļam, viss tas var atkārtoties, — un m ū s u vakardienas liktenis var kļūt J ū s u liktenis rīt. Kamdēļ es Jums visu to saku? Man gribas modināt Jūsu interesi un līdzjūtību par cilvēkiem zem komūnisma režīma, man gribas Jūs pārvērst par viņu a i z s t ā v ē m tur, kur tie paši runāt nevar un nedrīkst." ———

Es beidzu, atvainojos par pārsniegto laiku un pateicos. Pirms paguvu apsēsties, pārstāve no Korejas, trausla, jauna studente man blakus, kas līdz tam maz bija runājusi, strauji piecēlās un sāka runāt, tekoši un ar dziļu satraukumu. Viņas vārdi plūda kā uguns straume un dedzināja mūsu sirdis. Kamēr viņa runāja par savas tēvzemes nelaimi, viņai, laikam pašai neapzinoties, asaras ritēja pār vaigiem. Viņa vērsās pret pasauli, kas notikumus Korejā arvien vēl sauca par "auksto karu", jo karš nebija oficiāli pieteikts, bet visa zeme ar trīsdesmit miljonu iedzīvotājiem bija viens vienīgs nepārredzams karalauks, kur iedzīvotāji neaprakstāmi cieš un iet bojā. Galvenā karja josla pārgājusi vairākkārt no rokas rokā un pašu tautas komūnisti ir nežēlīgi un atriebīgi. Bet visu šo postu un iznīcību, kur neskaitāmi bērni ievainoti un mokās miruši, visas sērgas, badu un

nāvi, visus bāreņus un jaunās atraitnes, visu karā degošo zemi, — to pasaule sauc vēl par "auksto karu"! Viņa beidza ar vārdiem: "Korejai vajag, Jūsu palīdzības, Korejai vajag Jūsu lūgšanas".

Kad viņa apsēdās savā vietā man blakus, izstiepu savu roku un satvēru viņas mazo, drebošo roku ar mīļu spiedienu. Biju tik aizkustināta, ka nespēju neko viņai teikt.

Līdz pusdienas pārtraukumam vēl guva runāt pārstāves no Libanonas, Sīrijas un Ēģiptes, bet pēc Korejas delegātes viņu runas likās bālas. Tā diena bija ieguvums tai ziņā, ka tika izstrādāts jauns, t.i., pagarināts bēgļu aprūpes projekts, bez tam delegātes no ASV, Kanadas, Austrālijas un kādas Eiropas valsts pieteica financiālu pabalstu bēgļu organizācijai — IRO (International Refugee Organisation).

Sevišķu iespaidu uz mani atstāja Afrikas zemes. Melnā ārste no Johannesburgas, Ksumas kundze, stāstīja garākā pārskatā, ka pie viņiem kristīgais darbs veltīts visintensīvāk fabriku un lauku strādniecēm, dodot viņām labu atpūtu daudzos "Recreation" centros, kas ierīkoti ar ASV YWCA-s lielu materiālu atbalstu. Minētos atpūtas centros viņas iepazīstas arī ar Dieva vārdu, viņām sevišķi patīkot korāļu dziedāšana. Kamēr sievietes strādā uz lauka vai fabrikās, viņas var atstāt savus bērnus zīdaiņu namos vai bērnu dārzos, kas arī ierīkoti ar YWCA-s līdzekļiem.

Melnākā no melnajām, studente no Zelta krasta, Baētas jaunkundze, teica, ka laikam neviena citas valsts delegāte nespējot saprast, cik laimīgi ir kristieši viņas zemē, kuŗiem mācīta tāda lūgšana kā tēvreize.

Tanī pašā stundā uzzināju, ka ASV kristīgā organizācija, t.i., YMCA-YWCA atbalstījusi melnos studentus iegūt gatavības gradu teoloģijā, tādā veidā veicinot kristīgās ticības izplatīšanu, dodot afrikāņiem iespēju dzirdēt Dieva vārdu no pašu melnajiem mācītājiem. Jo ilgāk klausījos, jo vairāk sāku saprast, ko sievietēm Afrikā nozīmē šī kristīgā organizācija: tā ieņēma centrālo vietu viņu dzīvē, tā bija kristīgās ticības nesēja un paudēja. Bībeles studijas organizācijas mītnēs bija galvenā nodarbība. Mēģināju sev pašai atgādināt, ka apstākļi "tumšajā" kontinentā ir savādāki nekā tie, pie kuŗiem mēs esam pieraduši: baznīcu tikai neliels procents, tāpat iedzimto kristiešu skaits nesniedzas vēl simttūkstošos, bet tie afrikāņi, kas iepazinušies ar kristīgo ticību, tiem aplaimotāja jaunā mācība laidusi savas saknes dziļi viņu sirdīs, un pestīšanas vēsti viņi uzņem ar aizrautību; tā viņos degtin deg. Rezumējot visu dzirdēto, sevī nodomāju: šī tauta ir kā pirmkristieši savā zemē!

Jaunzēlandes YWCA-s delegāte uzsvēra savā ziņojumā, ka vairākās vietās ir jau reālizēts projekts par skolu ierīkošanu līgavām un jaunām mātēm, kas kupli apmeklētas un sekmīgi darbojas, jo tur māca mājturību, zīdaiņu kopšanu un šūšanu.

Austrālijas pārstāve pēc ziņojuma izteica atklātu pateicību savai valdībai, kas sniedz materiālu atbalstu YWCA-s darbībai. Daudzas darbinieces strādājot caurlaidu nometnēs, kur pienāk bēgļi, emigranti no Eiropas. Bez tam šī jautrā, apaļā delegāte piebilda, ka viņa Libanonā jūtoties lieliski,bet traucējot tikai, ka viņa redzot ķenguru vietā kamieļus un ēzelīšus.

Delegāte no Pakistanas teica, ka radusies īstā problēma, kas traucējot un negātīvi iespaidojot viņu darbību, proti, ka iedzimtie kristieši daloties dažādās sektēs, kas viena otru apkaŗo.

Atzīmējami būtu delegātes vārdi no Perū, ko viņa sacīja pēc darbības pārskata: "Manas zemes valdība uzskata mūsu kristīgās organizācijas par lielu svētību arī tamdēļ, ka tas ir pretkomūnistisks spēks, jo kur tauta turas pie Dieva, tur komūnisms neiesakņosies".

Mani ļoti pārsteidza Somijas pārstāves ziņojums: "Komūnisti gan atrodas manā zemē, bet mēs nepiegriežam viņiem nekādu vērību, baznīcas dzīvē un YWCA-s darbībā nekas nav mainījies. Regulāri notiek dievkalpojumi un arī kristīgās organizācijās visa darbība norit kā parasti".

Izlaidīšu nākošās dienas ar sēdēm, apspriedēm, pārrunām, debatēm, bet apstāšos pie kādas dienas, kad norunātā agrā rīta stundā pie mūsu viesnīcas piebrauca, neatceros cik, autobusi gaŗā rindā un aizveda mūs, atkal kā Libanonas valdības viešņas, uz slaveno, pāri par divi tūkstots gadu veco, romiešu celto pilsētu Bālbeku. Sensenā pagātnē tā bijusi lepna pilsēta Sīrijā, kur romieši savas varas un slavas augstumos svinējuši svētkus, noturējuši slavināšanas ceremonijas un nesuši upuŗus saules dievam Bālam par godu.

Mūsu apmeklējuma laikā (1951. g.) redzējām tikai šīs pilsētas kādreizējos tempļus ar skulptūrām un pīlāriem kā pārpalikušas ruīnas, kur gaŗie gadsimti iezīmējuši savas pēdas. No impozanta Jupitera tempļa piecdesmit četrām kolonnām stāvēja vēl tikai seši pīlari. Stāvēju tur, kad citas delegātes ar vadoni bija aizgājušas jau tālāk. Kāda savāda izjūta pārņēma mani: jau priekš divi tūkstots gadiem šeit bija stāvējuši cilvēki, tā pati saule bija apspīdējusi viņus, kas sildīja mani. Maiga vēsmiņa vijās ap mani, un zilais izplatījums bija virs manis. Manas domas tiecās uz nākotni: pēc nākošiem

gadsimtiem viss būs šeit tāpat kā tagad, tikai cilvēki, kas šeit stāvēs, būs citi, — citi, šodien vēl nedzimuši.

Bet apkārtējais miers, gadsimteņu klusums un mūžības elpa ir ārpus cilvēka. Dziļi dvēselē pamodās nojauta, ka dzīvē ir mirkļi, ir pārdzīvojumi, ko nevar burtiem aprakstīt, nedz vārdos paskaidrot.

"Ne ko mēs redzējām, nedz ko mēs sapratām,
ir paliekoši mūsos, —
bet tikai ko mēs izjutām!"

Stāvot Jupitera, Venēras vai Bakcha templa priekšā, jautāju sev lielā izbrīnā, kādiem transporta līdzekļiem, kādiem paņēmieniem tā laika cilvēki spējuši atvest milzīgos, viengabala bluķus un pīlārus? Laikam tikai viens izskaidrojums, viena atbilde: vergi aizstājuši šīsdienas ceļamos krānus un transporta mašīnas. Grūti atbrīvoties no iespaida, ko izstaro šie majestātiskie mākslas darbi, — tālā pagātne atdzīvojas, gadu tūkstoši raugās uz mums. Smadzenes, kuŗās šie mākslas projekti dzimuši, rokas, kuŗas tos veidoja un īstenoja, kopš gadsimtiem pārvērtušies par pīšļiem un putekļiem, bet mākslas darbi no nedzīvā akmens stāv un runā uz nākamām paaudzēm. Romas varenās impērijas kulminācijas laikmets un atomskaldīšanas gadi it kā sakūst un laika robežas izzūd.

Karstā diena oktōbŗa beigās un dažas Bālbekā pavadītās stundas bija mūs visas nogurdinājušas. Ar labpatiku sēdāmies autobusos un devāmies uz tuvo pilsētiņu, kur, kā mums paskaidroja, jau gaidīja klāti galdi, par ko bija parūpējusies viesmīlīgā Libanonas valdība, kas šo izbraukumu kārtoja un financēja. Tā nebija tikai sirsnīga viesmīlība, bet arī gods.

Lieki pie maltītes nekavējāmies, jo mūs gaidīja vēl kāds prieks: brauciens uz bibliskiem ciedru mežiem! Ceļš sāka vīties augšup un kļuva līkumains, mašīnas kāpa augstāk līkloču. Arī uzkalnos atrodas sādžas ar veikaliem, darbnīcām un vietumis skaistām vasarnīcām.

Kad autobusi apstājās, pie ciedru meža vēl nebijām. Lai turp tiktu, lietojām ceļamos krēslus. Beidzot, 9.800 pēdu augstumā, stāvējām pie slavenajiem kokiem. Majestātiski likās atsevišķi ciedri, kas savrup auga kā vientuļi milži. Ciedri, kā zināms, ļoti lēnām aug un vairāki, ko redzējām, tuvojās divtūkstots gadīgam mūžam, sasniedzot ap 100 pēdu augstumu, kā paskaidroja pavadonis. Stumbrs ir brūnganā krāsā, un gaŗās adatas arōmatiski smaržo.

Ciedri ir Libanonas simbols: to redzam viņu karogā (sarkan-

baltsarkans ar ciedru baltajā laukumā), redzam to viņu ģērbonī, uz pastmarkām, pie policista cepurēm, kā arī rotās. Visiem zināms, ka arī Zalamana templa celšanai lietoti ciedri. Jāatgādina, ka himalajieši sauc ciedru par dievišķu koku. Minētā braucienā arī uzzināju, ka Libanona arabu valodā nozīmē "Balti kalni".

Jāatzīmē, ka YMCA-YWCA organizācijās ir paraža sanāksmēs katras dienas maltītes laikā sēsties pie galda ar citu kaimiņu, kas nozīmē, ka sanāksmes beigās visi iepazinušies ar visiem. Paraža, ko vērts kopēt. Kādā pusdienas laikā ASV YWCA-s ģenerālsekretāre, Miss Palmere, ziņoja, ka tiks rīkots izbraukums uz Jeruzalemi un lūdza līdz zināmam laikam pateikt braucēju skaitu autobusiem un arī cik piedalīsies ar privātām automašīnām. Es tādā braucienā, kur pašai jāmaksā, nebūtu varējusi piedalīties, bet kāda laba laumiņa lika man tieši tajā dienā sēdēt pie galda ar eleganto pārstāvi no Bagdadas. Viņa jautāja, vai varot piedāvāt man vietu savā limuzīnā. Man no prieka gribējās melnacaino skaistuli apkampt un saspiest, bet, protams, ka tikai pateicos, pieņemot viņas piedāvājumu.

Noteiktā rīta stundā sākām kustēties uz sirmo, vēsturisko pilsētu. Man Jeruzaleme bija dziļš pārdzīvojums, bet arī vilšanās: dažās bibliskās vietās viss bija tik ikdienišķi skaļi un trokšņaini. Tūristu bari drūzmējās ziņkārē kā jebkurā citā vietā pasaulē. Jeruzaleme atrodas ap 2.500 pēdu virs jūras līmeņa, kalnainā apvidū, starp Vidus jūru un Nāves jūru. Pilsēta apjosta valņiem. Tie bijuši vairākkārt izpostīti, bet atkal uzcelti. Arī svētās vietas pašā pilsētā bijušas romiešu nopostītas, bet atkal krustnešu atjaunotas. Cauri visai pilsētai stiepās augsts dzeloņstiepļu žogs, sadalot Jeruzalemi arabu un jūdu pusē.

Negribot bija jādomā par to, ka ne tikai tālejošie zinātniskie sasniegumi iezīmē mūsu lepno laikmetu, līdztekus atrodas negātīvas parādības, kas sadala pilsētas un zemes: sadalītā Jeruzaleme, sadalītā Berlīne, sadalītā Koreja, sadalītā Vācija. Un pats ļaunākais: Dzelzs aizkars, kas hermetiski atdala tautas zem sarkanā jūga no brīvās pasaules. Mūsu laikmeta zīmogs!

Arabiem piederošā pilsētas daļa atstāja iespaidu, it kā viņu dzīves veids nebūtu mainījies kopš tēvu tēvu laikiem, bet ebrējiem piederošā territorija izveidojusies par modernu pilsētu.

Bija interesanti no pavadoņa uzzināt vairāk par šo vienreizīgo vietu pasaulē, bet viņa vārdi bira kā no automata. Ik gadus Klusā nedēļā Jeruzalemē sarodas tūristi no visiem kontinentiem. Apskatījām arī vietu, ko no bībeles pazīstam kā Ģetzemenes dārzu,

kas atrodas kalna pakājē. Ar lielu rūpību to kopj franciskāņu mūki. Tur aug daži ļoti veci olīvu koki, tos rāda tūristiem ar paskaidrojumu, ka šo koku ēnā Kristus dziļās dvēseles sāpēs lūdzis Dievu.

Aiz Ģetzemenes dārza atrodas Eļļas kalns, no kurienes varot pārredzēt pilsētu, bet tur, diemžēl, nebijām. Arabiem piederošā pilsētas daļā atrodas arī "Via Dolorosa": Pestītāja pēdējais sāpju ceļš uz Golgatu, kur viņš saļimdams nesis savu smago koka krustu. Tā ieliņa ir šaura, bez ietves, tagad bruģēta lieliem, iegareniem akmeņiem. Es gāju barā it kā viena. Manas domas sakņojās visai cilvēcei liktenīgajā stundā priekš divi tūkstots gadiem, kad nevainīgs, dievišķīgs cilvēks tika sists krustā. Manas acis bija vērstas uz šauro ceļu, un manas domas apstājās pie jautājuma: vai mana kāja šinī ceļā pieskaŗas kādai vietai, kur bijušas Viņa kāju pēdas? Tā doma satrauca.

Pavadonis paskaidroja, ka Lielajā Piektdienā pa šo ceļu virzās franciskāņu mūki klusā procesijā, — gājienā uz ceļiem, lūgšanās nogrimuši, viņi virzās uz priekšu pa cietajiem akmeņiem, staigājot domās līdz savam Kungam Viņa pēdējā ceļā.

Gājienā uz Golgatu atcerējos Arnolda Lūša grāmatu "Redzi et, kāds Cilvēks, kāds Dievs", grāmatu, ko 1964. gada Ziemsvētkos biju lasījusi priekšā savam neredzīgajam dzīves draugam. Šī grāmata palīdzēja man dziļāk aptvert Jēzus Kristus vienreizējo, vientuļo dzīvi, par ko vēlāk bieži domāju.

Viņa māte bija bēgle. Viņš piedzima svešumā, nabadzīgos apstākļos, bet Viņu pielūdza karaļi. Kad viņam bija divpadsmit gadu, Viņa dziļdomīgās atbildes pārsteidza tā laika gudros vīrus. Viņš pavadīja savu dzīvi ciemā, kur nebija dzimis, strādājot tur par namdari, galdnieku. Viņam nepiederēja nekādi īpašumi. Viņš nav ceļojis uz citām zemēm, bet Viņu pazīst visa cilvēce. Viņš runāja mazam sekotāju pulciņam, bet Viņa runas pazīst katrs ticīgais visā pasaulē. Viņš nesarakstīja nevienu grāmatu, bet par Viņu ir rakstījuši Viņa mācekļi. Viņa ienaidnieki Viņu apmeloja un nodeva. Viņu tiesāja. Viņu piesita krustā starp diviem zagļiem. Kamēr asinis tecēja no Viņa brūcēm un Viņš mocījās nāves agonijā, Viņa bendes strīdējās Krustā Sistā apģērba dēļ. Kad Viņš bija miris, kāds draugs aiz žēlastības ļāva apglabāt Viņu savā kapa vietā.

Deviņpadsmit gadsimti ir nākuši un ir pagājuši, bet vēl šodien Viņš stāv cilvēces centrā. Visas armijas, kas jebkad soļojušas, visi kuģi, kas jebkad šķērsojuši pasaules jūŗas, visi parlamenti ar savām sēdēm un lēmumiem, visi karaļi, kuŗi jebkad valdījuši, tie visi, visi kopā nav skāruši un ietekmējuši šīs zemes cilvēci tā, kā Jēzus Kristus vientuļā dzīve.

Par Viņu sarakstītas neskaitāmas grāmatas dažādās valodās, bet nozīmīgākā par visām ir grāmatu grāmata, ko rakstījuši Viņa līdzgaitnieki, viņa mācekļi, kas redzējuši Viņu savām acīm, kas paši dzirdējuši Viņa runas. Šodien, tūkstoš deviņi simti astoņdesmito gadu sākumā, relātīvitātes, atomskaldīšanas un zinātnes progresa straujajā laikmetā, kad cilvēki jau priekš vairāk nekā desmit gadiem staigājuši pa mēness virsu, šodien šī grāmata sasniegusi tādu nebijušu pieprasījumu, ko nav piedzīvojuši kopskaitā visas bieži lasītās grāmatas, grāvēji. Bībele ir grāmata, ko atrodam no Grēnlandes līdz Tasmānijai.

Pēc mūkiem seko lielā procesija, kuŗā piedaloties tūkstošiem ticīgo. Vīrieši pa ceļam nomainās, nesot uz pleciem lielo, smago krustu līdz tai vietai, kur Kristu piesita krustā. Tur uzcelta skaista baznīca, ko sauc par "Svētā kapa" baznīcu. Kad iegājām, es arī noliku mazu svecīti uz altāra, ko iededzināju un mīlestībā piedomāju, un dziļi nožēloju, ka mani mīļie bērni un mans sirdsdraugs nav pie manis brīdī, kas neatkārtosies.

Bijām vēl kādā baznīcā, tilpuma ziņā mazākā, bet neaprakstāmi greznā grieķu ortodoksā "Svētā Jēkaba" katedrālē. Uzzināju arī, ka katrs no grieķu ortodoksa un armēņu baznīcu visaugstākiem garīdzniekiem, sekojot Jēzus aicinājumam, mazgā kājas saviem divpadsmit padotiem priesteŗiem. Šī pazemības ceremonija notiek Svētā Jēkaba katedrālē. Arī Abesinijas baznīca, kas ir viena no vecākām kristīgām baznīcām, dzīvi piedalās svētās atceres svinībās ar reliģiskām ceremonijām.

Jeruzalemē redzēju muhamedāņu mošejas, jūdu tempļus un kristīgās baznīcas, tas bija 1951. gada oktōbrī. Bet tagad, kad esam pārkāpuši 1980. gada slieksni, par Jeruzalemes senveco vēsturi ir uzzināts daudz vairāk. Archaioloģiskie izrakumi dod dziļāku ieskatu Heroda, Jēzus un apustuļu laikmetā. Archaiologi un studenti rakuši līdz septiņdesmit pēdu dziļumam. Jaunais testaments kļuvis par reālitāti arī nekristiešiem. Atraktas pat lielā templa atliekas, no kuŗa Kristus padzina naudas mijējus, bībele ir dzīva akmeņos. Archaiologi varēja pārliecināties par Jēzus Kristus pareģojuma piepildījumu, kad Viņš teica: "No tā neviens akmens nepaliks uz otra".

Ar katru lāpstu zemes, ko izrok ap Jeruzalemi, cilvēce var pārliecināties, cik patiesa un reāla ir bībele. Akmeņi gan klusē, bet tie spēj tomēr daudz stāstīt!

Domās vēlreiz jāatgriežas uz Libanonas skaisto metropoli Beirutu, ko ārzemju tūristi ne velti dēvē par Parīzi orientā. Dzīve tur pulsē cauru diennakti. Tā ir arī Vidējo Austrumu kulturālais un

financiālais centrs un var sacensties ar jebkuŗu rietumu galvas pilsētu, starpība tikai tās savdabīgā īpatnībā, te satiekas krasi kontrasti. Kur gan vēl redz galvenā satiksmes ielā jaunākos automobiļu modeļus blakus nastu apkrautam ēzelītim un viņa vedējam ar turbānu aptītu galvu un maisveidīgām biksēm. Vai arī modernās sievietes cieši ap gurniem piežņaugtos spilgtos tērpos un turpat blakus arī veco tikumu glabātājas, tērptas neuzkritīgās tumšas krāsas gaŗos apmetņos. Dažām sievietēm pat vēl pa pusei aizplīvurota seja, tikai skaistās, tumšās acis raugās tev gaŗām kā nebūtībā. Man ļoti patika staltās nesējas ar karalisku gaitu, kuŗas nesa uz pleca vai uz galvas pītu, plakanu grozu ar augļiem, dažas pat neticami smagas nastas.

Beirutas pludmale ir deviņi kilometri gaŗa, t.i., tā stiepjas arī gar viesnīcu, kur uzkalnā dzīvojām. Kādā brīvā pēcpusdienā mani uzaicināja Sarkanā Krusta pārstāvja vedekla, Žuano kundze, aiziet netālā sādžā pēc svaigām vīģēm. Gājām pa līkumaino ceļu; ceļa malās un visā apkaimē aug īpatnējā priežu suga, "umbrella pine". Svaigām vīģēm bija nepierasta garša. No sādžas nostaigājām lejā uz pludmali. Manai pavadonei bija peldkostīms zem kleitas, un viņa kārtīgi izpeldējās, bet es, par lielu nožēlu, varēju Vidusjūŗas ūdeņos tikai malā pamērcēt kājas.

Pilsētas plānā, vadonī, bija atzīmēts, ka Beirutā dzīvo apmēram ceturtā daļa no zemes divi miljoni iedzīvotājiem. Izglītība ir uz augsta līmeņa, un vidusskolās angļu un franču valoda ietilpst obligātā mācības programmā. Lasīju arī, ka Libanona ieguvusi savu patstāvību 1944. gadā, laikā, kad mēs, latvieši, bēgām no sarkanajām briesmām uz brīvību, mūsu zeme tad dega kaŗa ugunīs.

Kādu citu dienu biju paguvusi iepazīties ar netālo Tripoli, uz kurieni aizbraucām ar vilcienu kopā ar jauno vācu delegāti, studenti. Sēžot pie loga, mums gaŗām slīdēja kokvilnas, tabakas un apelsīnu plantācijas. Tripole atrodas vairāk ziemeļos, kādas divas jūdzes no jūras. Tā ir pilsēta ar gaŗu vēsturisku pagātni, ar kaŗiem un vairākiem arabu valdniekiem, kā arī ar angļu un beidzot ar franču virskundzību. Man patika ar košiem ziediem apstādītā stacijas ēka. No vilcienu saraksta redzēju, ka Tripole uztur satiksmi arī ar Ēģipti un Turciju. Manām acīm neparasts skats bija mājas košās krāsās: zilganas, oranžas, ceriņu krāsā, sārtas un spilgti dzeltenās — kā Lieldienu oliņas.

Neparasts skats bija kāds miesnieka veikals, kur ārpusē pie durvīm karājās noģērēta, uz pusēm pārdalīta aita, visapkārt tai mudžēja mušas. Bet ielas bija ļoti tīras, un cilvēki — laipni. Kādā nelielā tējnīcā padzērām zaļo tēju un atpūtinājām kājas no ilgās

staigāšanas. Tirgotavās, kur pārdod paklājus, visas mājas ārsienas apklātas paklājiem; tas tāds bagātīgs krāsu skaistuma skats, ka negribas acis novērst. ———

Kalnos, labu autostundu no Beirutas, guļ Libanonas vecā galvas pilsēta "Deir el Kamar". Tur gan nebiju. Neaprakstāms savā skaļumā un raibajā daudzpusībā ir Beirutas tirgus, bazārs "Souk". Spilgtās drēbēs tērptie pārdevēji atkārtoti sauc: "Jalaj, jalaj, — pida, pida!" t.i., "nāciet, nāciet, ņemiet, pērciet!" Kas gan tur nebija pērkams! To neviens nespēj uzskaitīt. Kā piemēru, ko nozīmē šī "daudzpusība", minēšu tikai to, ka tev kāds pēkšņi iespiež rokās dzīvu gaili, bet nākošā brīdī tev kāds uzmauc rokā zelta sprādzi. Zelts un sudrabs tur bija neticami lēts. Bet zeltkaļu izstrādājumi jāredz, lai saprastu šo meistaru augstvērtīgo darbu. Tirgū, bazārā, tūristi drūzmējās līdz vēlai naktij.

Man teica, ka neviena cita zeme orientā nepievelkot tik daudz tūristu kā Lebanona. To viegli ticu, jo tauta laipna, izpalīdzīga, klimatiskie apstākļi labvēlīgi cauru gadu, Vidusjūras maigi temperētais ūdens ļauj peldēt arī ziemu. Un jaukie, piemīlīgie bērni! Kalnu sādžu ceļos viņi arvien smaidot sveicina: "Ma salame", bet skolas bērni teica arī "Bon jour" vai "Good morning."

Skaistākā promenāde, pa kuŗu Beirutā staigāju, bija "Avenue des Frančais", kas vienā pusē iet parallēli Vidusjūŗas krastam, bet promenādes otrā pusē atrodas eleganti veikali. Visa gaŗā promenāde apstādīta augstām divrindu palmām.

Lielās sanāksmes beigu akts bija tikpat svinīgs kā tās atklāšana, tikai nobeigumā mēs visas kaut ko vairāk zinājām viena par otru. Tika arī izmainītas adreses, un atvadīšanās bija nemākslotā sirsnībā. Pēdējās dienas aktā sēdēju kopā ar pavecu amerikānieti, kas tikai uz dažām pēdējām dienām bija ieradusies no Turcijas, kur bija piedalījusies sēdē par universitātes celšanu Ankarā, ko arī personīgi financēja. Kaut tikai īsu laiku bijām kopā, arī viņa prasīja manu adresi un bija pārsteigta, ka tā ir no bēgļu nometnes. Viņas vārds bija Mrs. Clark, Klārka kundze. Pēc diviem mēnēšiem, t.i., Ziemsvētkos atlidoja pārsteigums, viņa atsūtīja "Care" paku. Tā sākās korespondence, kas turpinājās visus gadus, līdz paši ieradāmies šinī krastā, t.i., pēc sešiem gadiem. Piedzīvojām no viņas atkal pārsteigumu —: Klārka kundze bija noīrējusi divas istabas kādā lielā viesnīcā Ņujorkas centrā, kur mūsu ģimene nodzīvoja veselu nedēļu. Būdami vēl viesnīcā, piedzīvojām vēl kādu patīkamu pārsteigumu, kad kādu dienu mūs tur apmeklēja jaukais Vilis Hāzners, atnākdams ar lielu rožu pušķi.

Ņujorkas laikā Klārka kundze vadāja mūs apkārt savā limuzīnā ar šoferi, iepazīstinot ar pilsētu. Ēdām pusdienas kādā elegantā restorānā, kas atradās Rokfellera plazā. Pāris dienas Klārka kundze ielūdza, atveda mūs viņas plašajā mājā ārpus Ņujorkas, Riverdeilā, kur gar plašo mājas parku tecēja Hudsona upe. Manam vīram radās kopējas intereses ar Klārka kungu, un viņš bija sirsnīgi iepriecināts par neparedzēti patīkamo sākumu svešajā krastā.

Esmu aizsteigusies gadiem uz priekšu, bet kur citur to iespraust? Iekām Libanonu atstāju, zvanīju acu ārstei Perneta kundzei uz Aleksandriju un paziņoju kuģa pienākšanas laiku. Ostā viņa sagaidīja mani kopā ar citu ārstu, ēģiptieti. Aleksandrijā, ko sauc par Ēģiptes pērli, stāvoklis nebija patīkams. Biju dzirdējusi jau radio ziņās uz kuģa par studentu organizētiem nemieriem, demonstrācijām un veikalu logu demolēšanu.

Iekāpjot ostā dakteŗa mašīnā, rati vienā mirklī bija ielenkti. Domāju, ka nebūs labi, bet tie bija tikai bariņš ubagu, sirmgalvji un pusaudži. Viņi stiepa pretī savas rokas, daži rādīja savas vātis vai sakropļotos locekļus, un visi skaļi ubagoja un kliedza, pieķērušies ratiem un skriedami līdz. Dakteris izmeta drusku sīknaudas un, kamēr ubagi, grūstīdamies un kliegdami metās virsū naudai, mēs aizbraucām. Nespēju šo ainu izdzēst no savas atmiņas. Jautāju sev: no kā viņi pārtiek? Vai ir katru dienu paēduši? Kur viņi guļ? Vai neviens par viņiem negādā? Un prātā bija kāda lasītā ziņa, ka no katriem trim cilvēkiem pasaulē tikai viens ir paēdis! Apzinoties šādu patiesību, ir grūti būt jautram.

Ārstes Pernetes jaunā virtuves palīdze, arabiete, ienesa tēju ar cepumiem un jautāja, vai varot ieliet "ča-i". Es pārsteigta teicu, ka arī krievu valodā tēju sauc "čai", tikai visas skaņas mēdz izrunāt nedalīti. Saruna novirzījās uz valodām, un man radās iespēja runāt arī par savu valodu. Teicu, ka tā sakņojas sanskritā un ka daži vārdi pat pilnīgi identiski ar Indijas daudzo dialektu vārdiem, kā piemēram "meita" un "nakts", kuŗām tā pati nozīme, bet daudziem vārdiem liela līdzība, kā "telpa", "arājs" u.c.

Tajā pašā laikā informēju viņus par notikumiem manā zemē, Latvijā, zem komūnistiskā terrora režīma. Abi ārsti atcerējās, ka lasījuši avīzēs par YWCA-i veltīto vakaru UNESCO pilī, kur intervētas arī vairākas delegātes. Kodolīgā īsumā pastāstīju par Baigo gadu, par komūnistu varas darbiem, par deportācijām spaidu darbos Sibirijā, par mūsu tautas sistēmatisko iznīcināšanu, par augstskolu beigušo jaunatnes iesaistīšanu darbos tālajos krievu apgabalos uz daudziem piespiedu kontraktu gadiem, par viņu programmu

pirmskolās, kur maziem bērniem jau iepotē Marksa mācības, kas saistās arī ar ateismu. Likās, ka viņus dziļi ietekmēja viss dzirdētais.

Sarunās stunda ātri aiztecēja, un vēlāk viņi iepazīstināja mani drusku ar Aleksandriju un tās tuvāko apkārtni. Arī tur vēl vietām bija saskatāmas romiešu senvecās pēdas, kaut vai tikai pilsētas nosaukumā, jo romiešu lielais valdnieks nosaucis pilsētu savā vārdā. Iespaidīgas un impozantas bija greznās mošejas un šeiku pilis, bet mani visvairāk interesēja kāds mūzejs, kur starp dažādiem arhaioloģiskiem izrakumiem atradās arī kāda mūmija stikla zārkā, ar paskaidrojumu, ka tā pierāda seno ēģiptiešu prasmi izdarīt locekļu operācijas.

Kad kuģis atstāja ostu un es Vidējos Austrumus, neredzēta palika Kairo un slavenā sfinga, kā arī pasakainā Bagadada — bet biju guvusi tik bagātīgus jaunus iespaidus dažādā virzienā, ka man vajadzēja laikam pāršķirstīt visas atzīmes, lai sevī uzņemto iekšēji noskaidrotu.

Pēc ardievām Aleksandrijai, kad kuģis jau peldēja pa Vidusjūŗu, pēc bagātīgās maltītes virtuves apkalpotāji (kā arī turpceļā) iemeta ūdenī visas ēdienu atliekas; vairākus spaiņus ar pārpalikušiem gaļas gabaliem, maizi un citu ēdienu atliekām, tad kaijas ķērkdamas sekoja kuģiem un metās ūdenī, lai izzvejotu sev kādu gardu kumosu, — bet, to redzot, bija jādomā par izsalkušiem, skrandainiem ubagiem, kuri palika Aleksandrijas ostmalā.

Jāatzīmē kāds īpatnējs skats: visiem zināms, ka varenā Nīlas upe ietek Vidusjūŗā, bet dīvaina ir "robeža", kas redzama ūdenī. Tiešām jālieto vārds robeža, jo dzeltenīgais Nīlas ūdens spilgti atdalījās taisnā, gāŗā līnijā, it kā būtu novilkta robeža. Jautāju sev, vai tas tā ir pastāvīgi jeb vai Nīlas upe nesa te tuksneša smiltis. Atbildi, izskaidrojumu neatradu, nezinu.

Nākošais ceļa mērķis bija Sirakuza Sicilijā. Tā ir lielākā sala Vidusjūŗā, ko sicilieši paši sauc par Skaistāko dārzu. Sirakuza atrodas salas dienvidaustrumu krastā, kādreiz bijusi nozīmīga pilsēta, bet tagad dus uz vēsturiskā spožuma lauriem.

Kopā ar savas kabīnes iemītnieci, jauno arabieti Eliānu Denaziru, bēgli no Palestīnas, kas emigrēja uz Čili, gājām apskatīt pilsētu. Apbrīnojām monumentālo Panteonu, ko Musolini uzcēlis pēc uzvaras Abesinijā; pastaigājām pa mōlu, gar krastmalu un tad aizbraucām ārpus pilsētas apskatīt Dionisa templi, sagruvušu, ar zaļumiem apaugušu amfiteātri.

Nākošajā dienā kuģis peldēja uz ziemeļiem virzienā uz Mesī-

nas jūŗas šaurumu. Vulkānam Etna papeldējām gaŗām, kad sāka jau krēslot, bet majestātiskā kalna siluets bija vēl saredzams.

Kāds katoļu priesteris, kas brauca kā lektors uz kādu zēnu skolu Francijā, stāstīja, ka iedzimtie saucot Etnu par "Ugunskalnu", kaut tas mazāk eruptīvs par Vezuvu, bet gan vecāks un ir augstākais Eiropas vulkāns. Viņš teica, ka veci ļaudis vēl atceroties Etnas ilgāko izvirdumu deviņpadsmitā gadsimta beigās, kas ildzis kādas sešas nedēļas un nodarījis traģisku postu. Bet neskatoties uz tuvām briesmām, kas siciliešiem arvien tā kā durvju priekšā, viņus pie savas zemes saistot dziļa mīlestība. Itaļu priesteris vēl stāstīja, ka grieķi priekš kādiem divi ar pus tūkstots gadiem apzīmējuši šo krāteri par "Vārtiem uz pazemi". Nekad agrāk nebiju dzirdējusi, ka visapkārt lielajam krāterim atrodoties ap divi simt vai vairāk blakuskrāteŗi; tas mani ļoti pārsteidza.

Kad Mesīnas jūŗas šaurums bija aiz mums, kuģa kapteinis teica, ka kādu labu stundu pēc pusnakts varēšot redzēt Stromboli, kas ir viena no Lipāru salām. Satinos siltā jakā un nepacietīgā ziņkārē sāku gaidīt. Nakts bija tumša, tikai tālās zvaigznes dega pie debesīm kā sīkas svecītes. Pēc pusnakts kopā ar jauno arabieti uzkāpām augšējā klājā un sākām vērot tumsu. Pūta vēss vējš, un nācās ilgāk paciesties.

Katoļu priesteris pirmais ieraudzīja vulkānu, kā bālu gaismiņu un iesaucās: "Voila, voila, — regardez a gauche!" — skataities pa kreisi.

Ieurbāmies acīm norādītajā virzienā un redzējām no tumsas izaugam blāvu, platu gaismu. Tā lēnām cēlās augstāk, tad sāka atkal saplakt, it kā reizēm sevī nogrimdama. Tā šī parādība atkārtojās nenoteiktu laiku, reizēm uzliesmodama augstāk un gaišāk, tad atkal zemāk un bālāk. Radās iespaids, it kā vulkāns elpotu, izlaizdams laiku pa laikam savu ugunīgo gāzes dvašu. Stāvējām vēl uz klāja, kad kuģis bija sen attālinājies un no mazās gaismiņas nekas vairs nebija saskatāms.

Atceļā braucu arī caur Italiju, šoreiz iepazīstoties drusku ar Genoju. Zināju, ka pilsēta slavena ar savu skaisto kapsētu "Campo Santo", t.i., Svēto Lauku. No tuvākās autobusa piestātnes aizbraucu minēto atdusas vietu apskatīt. Ieejot, ir parka iespaids: palmas, pīnijas, dzīvības koki un ziedi, ziedi.

Itaļi kopj savu aizsaulē aizgājušo atdusas vietas ar lielu mīlestību. Pie kapiem skaisti pieminekļi, lieliskas skulptūras, bet pārsvarā balti marmora krusti. Šur tur uz krusta aizgājēja attēls, arī degošas svecītes krāsainos stikla trauciņos. Kādu laiciņu sēdēju pie

kādas jaunas meitenes kapa, kuŗa no attēla raudzījās uz mani ar skumju smaidu kā Mona Liza Džokonda.

Prātā bija mani mīļie tālajos kapos: vecmāmiņa, māmulīte un māsiņa Mandavu dzimtu Vecos kapos Jaunliepājā, mans tētis Durbes kapos, mazais Jānītis Bairišcellā, bavāriešu zemē, un Bavārijā arī svaine Alvīne, kas guļ Traunšteinā.

Vēlāk braucu uz citu pilsētas pusi. Tur gan bija skaisti! Apakšā Vidusjūŗa un parallēli augstajam krastam aleja, iela, laikam dažus kilometrus gaŗa. Tā bija arī ļoti plata un vidū apstādīta palmām un neparasti lielām agavēm. Tās bija noziedējušas, bet no serdes izaugušie ziedu kāti rēgojās kā stabi pārcilvēciskā augumā. Apskatīju arī labi dekorētus skatu logus tūristu pievilkšanai, tur varēja lēti iepirkties, jo itaļu naudai bija maza vērtība. Tas kļuva skaidrs, kad redzēju skatlogā adītu jaku, ar piestiprinātu cenu: 38.000 liru.

Stacijas tuvumā paceļas iespaidīgs monuments Kristapam Kolumbam, ko uzņēmu ar savas pēdējās filmas pēdējo negātīvu. Iesēdos vilcienā, kas mani tiešā ceļā, šoreiz pārkabinot vagonu Milanā, aizveda uz Mincheni. Tur pēc gaidīšanas pārsēdos vilcienā uz Memingenu, kur pienācu vēlā vakara stundā. Atstāju savu vienīgo nelielo koferi uzglabāšanā stacijas telpā un devos kājām uz Memingerbergas nometni, jo autobuss tik vēlā stundā satiksmi neuzturēja.

Vakars bija rāms, debesis zvaigžņotas, bieži staigātais ceļš bez gājējiem. Ejot pa pazīstamo ceļu, galvā drūzmējās domu juceklis: pateicība, iespaidi, vērojumi, redzētais, dzirdētais, pārdzīvotais, paliekošais. Pateicība par iespēju iepazīt cilvēkus no daudzām atšķirīgām valstīm, uzzināt par viņu problēmām, par viņu dzīves uzskatiem, viņu darbību, vilšanos, sasniegumiem, panākumiem. Atcerējos Burmas delegātes ziņojumu, ka iedzīvotāji, kaut budisti, tomēr sūtot labprātāk savus bērnus uz kristīgo bezmaksas skolu, kas celta viņu zemē ar amerikāņu YWCA-s līdzekļiem, bet kur kristīgas reliģijas mācības obligātas, tur bērni no jaunības ieaug kristīgā garā. (Atcerēsimies, ka v i s a s delegātes bija kristietes).

Manā sirdī bija pateicība par ceļojumu kā tādu, par iespēju vērot, salīdzināt, jūsmot. Un arī dziļa pateicība par to, ka man, bezdzimtenes cilvēkam, tomēr ir kāda vieta pasaulē, uz kurieni varu atgriezties, ka ir kāda istabiņa, kaut kaŗa izpostītā mājā, kur es drīkstu palikt. Un galvenais, — ka mani tur gaida! Laimīgs tas cilvēks, kuŗu kāds gaida.

Domas apstājās pie bēgļiem. Delegātes kādu dienu aizveda uz

bēgļu nometni Palestīnā. Kādi trūcīgi apstākļi. Dzīve teltīs saspiesta, nehigiēniska, visi kopā: mazi bērni, jaunās mātes, vecie ļaudis, pusaudži, visi, visi kopā saspiesti telts šaurajā telpā. Ūdens nesams traukos no patālas vietas, — tātad tas jātaupa. Trūka trauku, arī apģērba, apavu un dažādu sīkumu. Un teltīs mājoja naids, neizdzēšams naids pret ebrējiem. Par šo apmeklējumu vēlāk kādā dienā tika runāts un diskutēts. Es redzēju kādu iespaidu Palestīnas bēgļu nometnes apmeklējums bija atstājis uz amerikāņu, kanadiešu un rietumeiropiešu delegātēm, kuŗām dzīve tādos apstākļos likās nepanesama, un viņu simpatijas bija simtprocentīgi palestīniešu pusē.

Būdama pati bēgle, es neitrāli klusēju, tikai klausījos viņu sarunās. Kad tika skarts naida jautājums, jaunā vācu delegāte impulsīvi teica savā valodā: "Wir sind auf der Welt, nicht um mit zu hassen, sondern um mit zu lieben", tūliņ aptverdama, ka viņu neviens nesaprot un pati savus vārdus pārtulkodama: "We are in the world not to coexist in hate, but to coexist in love!" (Esam pasaulē, ne lai līdzi nīstu, bet lai līdzi mīlētu).

Ejot pa gaŗo, trūcīgi apgaismoto ceļu no stacijas uz nometni ārpus pilsētas, man atlika daudz laika domām. Dzīvā atmiņā palikuši pēdējie vakari uz kuģa. Man patika palikt ilgāk augšā, staigāt pa gaŗo klāju, raudzīties uz putojošo ceļu ūdenī, ko kuģis atstāj aiz sevis, traukdamies uz priekšu nakts tumšajā plašumā, kas likās bezgalīgs. Savādi bija satikt citu kuģi bezgalīgajos ūdeņos, kas it kā iznira no tumsas un arī izzuda tālajā tumsā... ships that pass in the night.

1951.g. oktobrī I. Dankere, kā 11 bezdzimtenes tautību pārstāve, dodas ceļā uz Pasaules kristīgo sieviešu konferenci Beirutā-Libanonā.

1951.g. oktobŗa pirmajā nedēļā. I. Dankere Neapolē.

1951.g. Beirutā. Eiropas delegātes tiek stādītas priekšā pārējām konferences dalībniecēm. No kr.: Italijas, Šveices, Francijas, Beļģijas, Holandes, Pasaules savienības prezidente, amerikāniete Lilac Reid- Barnes, I. Dankere - D.P. 11 bezdzimtenes tautību pārstāve, Vācijas, Anglijas, Dānijas, Somijas, Norvēģijas un Zviedrijas.

1951.g. oktobrī. Beirutā. Libanonas ārlietu ministrs, kopā ar otru valdības pārstāvi, ierodas UNESCO pilī, lai apsveiktu delegātes.

Delegātes sēž skaisti dekorētās skatuves priekšā. I. Dankere ceturtās rindas vidū (ar baltu apkaklīti).

1951.g. 22. oktobrī Beirutā. Vispasaules YWCA-s prezidente Lilac Reid-Barnes, pēc viņas apbalvošanas ar libanēzu Nopelnu ordeni, kopā ar 11 bezdzimtenes tautību pārstāvi I. Dankeri.

1951.g. oktobrī, Beit Meri viesnīcā, pēc kādas plenārsēdes. I. Dankere ar delegātēm no Indijas: Achanat Ma Hlai un Rani Gunvati Maharaj Singh.

Irakas delegāte no Bagdadas.

I. Dankere uz kamieļa. Kādā izbraukumā Sīrijā sastapām mazu kamieļu karavānu. Daudzas delegātes pārveda šādas atmiņas.

1951.g. oktobrī. Libanēzu „ganiņš". Tālumā redzams tuksnesis.

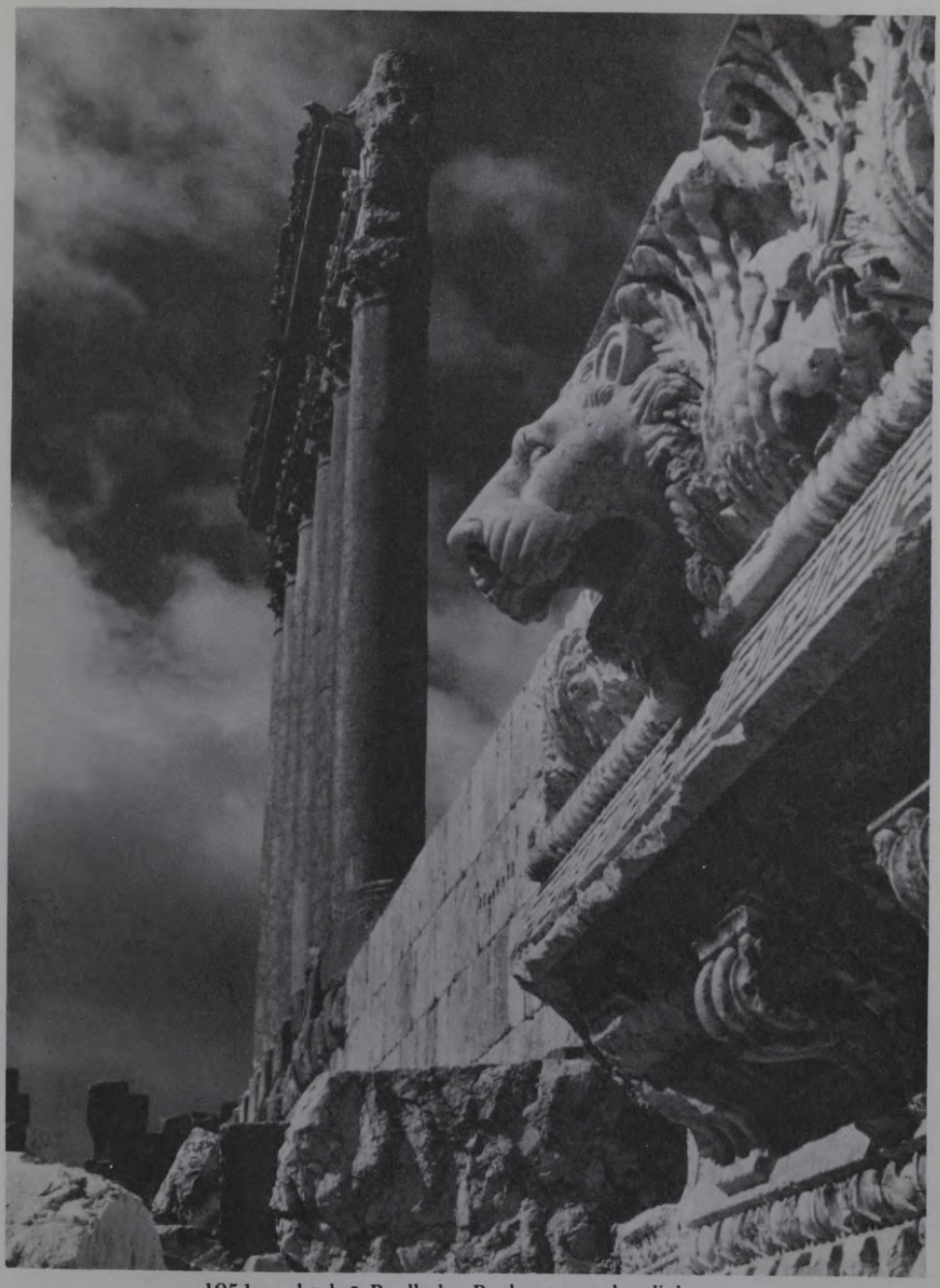

1951.g. oktobrī. Baalbeka. Bachusa templa atliekas.

1951.g. oktobrī. I. Dankere pie pārpalikušiem Ceusa templ̦a pīlāriem Bālbekā, pilsētā, celtā no romiešiem pirms vairāk kā divi tūkstoši gadiem.

I. Dankere 1951.g. oktobra beigās Genovā, pie Kristapa Kolumba grandiozā pieminekļa.

I. Dankere Sicīlijas salā uz mola. Pa labi redzams Mesīnas jūras šaurums.

1951.g. 30. oktobrī, atceļā no Libanonas, Dankere apskatīja Musolini celto Panteonu, pēc uzvaras Abesīnijā, kas atrodas Sicīlijas salā, Sirakūzās.

I. Dankere, pa kreisi, 1951.g. oktobrī, atstājot Neapoli. Tālumā redzams Vezuvs.

BALTIEŠU CIEMS

1953. gada februāŗa pēdējās dienās es pēkšņi saslimu, un mani ievietoja apriņķa slimnīcā Memingenā. Tur pārcietu smagu operāciju ar sekojošiem sarežģījumiem, tā ka tiku atpakaļ uz Baltiešu ciemu tikai 26. martā sava vīra dzimšanas dienā.

Viņu apsveikt bija atnākuši nometnes organizāciju pārstāvji no neredzīgo un invalīdu kopām, no Daugavas Vanagiem, mācītājs Brencis, Oskars Kalējs, nometnes vecākais un daži citi, — visi mazajā dzīvojamā virtuvē. Es viņus neredzēju, tikai dzirdēju, jo gulēju blakus istabā uz šaurās, saliekamās kaŗavīru gultas, kas bija līdz no iepriekšējās nometnes.

Pa manām nepilnajām četrām nedēļām slimnīcā Dorīte gādāja par mūsu ģimenes abiem vīriešiem, tēvu un brāli, jo viņa ar saviem divpadsmit gadiem prata jau vārīt labas zupas, gatavot gaļas ēdienus, cept pīrādziņus, ābolu un biezpienmaizītes, kā arī gatavot bavāriešu ēdienus, ko mācījās mājturības stundās vidusskolā.

Savā slimības laikā biju aizkustināta par sirsnīgiem vēlējumiem un draudzības apliecinājumiem, ko izjutu no Baltiešu ciema iemītniekiem, arī no nelatviešiem. Mani pārsteidza arī daudzās vēstules ar laba vēlējumiem no Pārnacionālās apvienības daudztautību biedriem, arī no Dr. Grābera.

Bet dziļāko prieku, kas iesildīja sirdi, sagādāja man mans dēls. Kad mani atveda no operācijas telpas uz manu istabu, es biju vēl narkōzes pussamaņā un tikai pēc ilgāka laika atvēru acis, tad kā miglā redzēju sava dēla mīļo seju. Viņš bija atskrējis no skolas īsajā mācību stundu starpbrīdī. Runāt es vēl nespēju, bet likās, ka pārsteiguma lielais prieks aplēja mani ar jaunu spēku. Vēlā pēcpusdienā mani apciemoja visi mani sirdstuvie: Oskars, Dorīte un Kārlis.

Atveseļošanās laikā manā sabiedriskajā darbā iezīmējās gaŗāks pārtraukums, sevišķi ar braucieniem.

Ceļš no Baltiešu ciema līdz Memingenas pilsētai veda gar vecās kapsētas augsto mūri, aiz kuŗa auga ļoti daudz koku, augstas, vecas egles kā meža biezoknī. Šis ceļš bija viegli nostaigājams, jo nenācās šķērsot nevienu ielu līdz pilsētas sākumam. Tur auga augsta liepa kupliem zariem. Ap resno stumbru bija visapkārt koka sols. Līdz tai vietai mans neredzīgais vīrs mēdza atnākt, sēdēt uz sola un gaidīt mani nākam no darba. Kad ieraudzīju viņu jau no tālienes, paātrināju soļus un nosēdos viņam laiciņu blakus. Sava dzīves drauga tuvumā izgaisa visas ikdienas sīkās rūpes, viņa tuvumā jutu sirdsmieru un patvērumu.

Brītiņu parunājām, tad viņš ielika savu roku manā elkonī, un mēs gājām lēnā solī uz mūsu dzīvoklīti Rīgas ielā.

UZ ŠVEICI

1954. gada marta sākumā, kad jau kopš laba laika dzīvojām Baltiešu ciemā Memingenā, kā pārsteigums atlidoja ielūgums no Šveices, adresēts JKS priekšniecei Vācijā. Vēstule bija no Dr. Ģertrūdes Kurces, Kristīgā miera dienesta (Christlicher Friedensdienst) priekšnieces Šveicē. Šī organizācija dibināta pēc Pirmā pasaules kaŗa. Dibinātājs franču virsnieks Etjens Bachs, kuŗa dzīvību bija izglābis viņa pretinieks, vācu kaŗavīrs. Organizācijas centrālais sēdeklis atradās Bernē, Šveicē, bet nodaļas bija gandrīz visā Eiropā. Organizācijas pamatā ir Kristus mācība. Tās esenciālais uzdevums ir mazināt vai izdzēst naidu tautu starpā, savest kopā bijušos ienaidniekus, dot viņiem iespēju iepazīties vienam ar otru kā ar cilvēku, ar individu un arī sniegt palīdzību bērniem un bēgļiem.

Šo uzdevumu īstenošanai Kristīgais miera dienests rīkoja neskaitāmas sanāksmes un konferences dažādās Eiropas zemēs, bet visbiežāk Bernē. Tur piedalījās dažādu nāciju kristīgo organizāciju un baznīcu, kā arī laicīgo organizāciju un valdību pārstāvji. Atgriežoties no šādām sanāksmēm, minētie pārstāvji sējuši saprašanās un draudzības sēklu savā tautā.

Ielūgumā, ko saņēmu, bija teikts, ka varu izraudzīt divus tautiešus braukšanai līdz un ka mēs visi būsim Vālernas (Wahlern) draudzes viesi, kas segs visus ceļa un uzturēšanās izdevumus. Devos ceļā ar savu vīru un aicinājām līdz JKS biedru E. Kazekovski, kas tāpat kā mēs dzīvoja Augšbavārijā, netālu no Šveices robežas.

Bernes galvenā stacijā mūs sagaidīja Dr. Kurce un viņas sekretāre. Ģertrūde Kurce bija sirma teoloģe septiņdesmitos gados, ļoti sirsnīga dāma. Viņa bija populāra ne tikai Šveicē, bet daudzās Eiropas zemēs un pat ārpus tām. Vēlāk uzzināju no viņas jaunās sekretāres, ka Dr. Kurce tikko atgriezusies no Holandes, kur ciemojusies karaliskajā ģimenē un bijusi karalienes mātes Vilhelmīnas viešņa, kas atbalsta šo kristīgo organizāciju arī materiāli.

Pirmajā konferences dienā Dr. Kurce pierādīja savā ievadrunā, ka visas nesaprašanās un nelaimes pasaulē izriet no tā, ka politiskie vadītāji novēršas no Dieva un no Kristus mācības, minot kā spilgtākos piemērus Kremļa varmākas un Hitleru.

Bez mums trim latviešiem vēl bija ielūgti divi holandieši, Brouvers un Bērendregrets, uz kuŗu mugurām bija vēl koncentrācijas nometnes laika pēdas: drausmīgas rētas un sakropļoti kauli, baiga atmiņa no vācu okupācijas laika Holandē. No Francijas bija klāt ev. lut. mācītājs Blankārs (Blanquart) un kāda kristīgās organi-

zācijas sekretāre, viņiem nacionālsociālistu okupācijas laiks Francijā gulēja atmiņā kā kāds lietuvēns. Bija žēl to divu patīkamo vāciešu, mācītāja Horsta no Nirnbergas un kādas jaunatnes vadītājas, atraitnes, kuŗa nežēlīgajā kaŗā bija zaudējusi savu vīru un divus dēlus. Šie vācu pārstāvji jutās gandrīz vai atbildīgi par Hitlera režīma pastrādātiem noziegumiem Holandē un Francijā.

Sanāksmē piedalījās arī pārstāvji no pašas Šveices un arī kāda ebrējiete, ap 35 gadus veca, kuŗu Dr. Kurce bija izglābusi no drošas nāves. Tā dzīvoja Dr. Kurces apgādā, bija pieņēmusi kristīgo ticību un studēja teoloģiju. Sanāksmes sākotnējā vēsā atmosfaira ātri pārvērtās, kad dažādu zemju pārstāvji iepazinās tuvāk. Desmit dienu laiks ar kopīgiem dievkalpojumiem, pārrunām, diskusijām, izbraukumiem radīja dabisku tuvumu, un beigās tika pat izmainītas adreses. Draudzības noskaņu pavairoja arī Dr. Kurces personība.

Viņa iepazīstināja savus viesus arī ar organizācijas mērķiem, darbiem un datiem. Minēja statistiku, kuŗā atklājās vietas, tautas, kā arī summas palīdzības darbam, te vispirms būtu jāmin Indija un kas tās labā veikts. 1953. gada beigās Kurces kundze bija iedzīvinājusi grandiōzu akciju trūkumā nonākušo tautu palīdzībai. Viņa teica sekojošo:

"Ja katra valsts nodotu trūkumcietēju atbalstam tikai 5% no bruņošanās izdevumiem, tad pasaulē būtu novērstas daudzas nelaimes un reizē gūti milzu panākumi cīņā pret komūnismu, jo novērst trūkumu un badu nozīmētu arī padarīt imūnu komūnisma sēklu".

Dažas valstis bija pievienojušās šim plānam, to atbalstīja arī Holandes Karaļnams. Mēs trīs latvieši, vienīgie bēgļi no komūnisma, pārstāvējām šinī sanāksmē visas apspiestās tautības.

Mans neredzīgais vīrs ieguva visātrāk visu klātesošo simpatiju un cieņu, sevišķi pēc savas runas, ko viņš norunāja nevainojamā vācu valodā, franču dalībniekiem pārtulkojot to vēlāk daļēji privātās sarunās. Šeit jāpaskaidro Dr. Kurces pārsteidzējs paziņojums, ka ģenerālis Dankers un viņa dzīves biedre runās baznīcā, t.i., visplašākās telpās, kas spēj uzņemt vairākus simtus klausītāju. Plašā Švarcenburgas baznīca bija pārpildīta, jo atnāca arī visa draudze no Vālernas un Kurces kundzes lūgtie viesi no Bernes.

Pirmo reizi mūsu mūžā mēs abi runājām no kanceles, tā bija vārdos grūti ietveŗama izjūta. Mans vīrs bija izcili labs runātājs, kas ātri sasniedza kontaktu ar klausītājiem. Kodolīgā valodā viņš stāstīja par senlaiku latvju sētām, par svešiem kaŗapulkiem, kas izlaupījuši, postījuši, dedzinājuši mūsu zemi, pieskārās vēlākajai vēsturei, pārgāja uz brīvības cīņām, patstāvības iegūšanu, un straujo augšupeju

saimnieciskā un kultūrālā laukā, uz izglītības līmeni un laimīgiem, svētītiem brīvības gadiem. Savā divdesmit piecu minūšu runā mans vīrs ietilpināja arī baznīcu un mācītāju stāvokli miera laikā, okupētajā Latvijā un trimdā. Viņš beidza ar sirsnīgiem vēlējumiem, lai Šveices zeme un tauta tiktu pasargāta no posta un kaŗa arī nākotnē. Tad abas draudzes nodziedāja korāli.

Es uztvēru sava vīra runas pavedienu un turpināju, apgaismojot īsumā, ko komūnistiem nozīmē parakstīt neuzbrukšanas līgumu, jo viņi zina jau iepriekš, ka to lauzīs, kad pienāks viņiem izdevīgs laiks. Iepazīstināju klausītājus ar to, ka nedaudzu gadu sprīdī mūsu zemē mainījušās komūnistiskā vara ar Hitlera varu, kam sekoja otrreizējā komūnistu okupācija; stāstīju, ka cietumi pārpildīti ar polītiskiem ieslodzītiem, ko nežēlīgi spīdzina; ka mūsu zemē vairojas masu kapi; ka liela tautas daļa no visiem slāņiem izsūtīta uz Sibiriju spaidu darbos, tur viņi mirst no slimībām, bada un aukstuma polāros apgabalos. Devu īsu pārskatu ko nozīmē atstāt savu zemi, savu māju un iedzīvi, tikai glābt savus bērnus, savu dzīvi, bēgt no kaŗa liesmās degošās zemes, bēgt uz brīvību no terrora varas. (Atcerēsimies, ka Šveice pieder pie tām retām valstīm, kas kopš daudzām paaudzēm nepazīst kaŗu.)

Pieskāros bēgļu dzīvei sabumbotās kazarmās un vecās barakās, runāju arī par laulības dzīves un bēgļu jaunatnes problēmām. Nobeidzu ar sirsnīgu pateicību par iespēju iepazīties ar viņu skaisto zemi, būt viņu vidū un baudīt viņu viesmīlību.

Sekojošais dievkalpojums, kur piedalījās abu šveiciešu draudžu mācītāji, kā arī franču un vācu viesu mācītāji, izskanēja sirsnīgā aizkustinājumā un aizlūgumā par Latviju un tās tautu, tā arī par visām kristīgām nācijām zem ateistu varas.

Nākošajās dienās manu vīru un mani sveicināja uz ielas sveši cilvēki, kas bija pazinuši mūs no runām baznīcā. Tādās reizēs arvien apstājāmies Švarcenburgas klusajās ielās un kādu brītiņu parunājām.

Likās, ka viss dzirdētais bija atstājis iespaidu uz Dr. Kurci, un viņa jautāja, vai mēs gribētu piedalīties kādā mazākā sanāksmē Bernē un atbildēt uz jautājumiem. Bez vilcināšanās mans vīrs deva pozitīvu atbildi, sakot, ka esam viņas rīcībā ikkatrā laikā.

Pēc pāris dienām CFD sekretariāts rīkoja sanāksmi kādiem sešdesmit lūgtiem viesiem Bernes viesnīcas telpās "Zur Heimat". Daudzpusīgi jautājumi liecināja par lielo interesi, un mūsu abu paskaidrojumi apmierināja jautātājus.

Šī pēcpusdiena Bernē, kā arī plašais sarīkojums Švarcen-

burgā ar abām draudzēm, deva manam dzīves draugam un man īsti sirsnīgu gandarījumu par iespēju daudzināt un populārizēt Latvijas vārdu un likteni.

Kādu citu dienu Kurces kundze rīkoja visiem konferences dalībniekiem, t.i., no Francijas, Holandes, Vācijas un mums trim latviešiem izbraukumu uz Tūnera ezeru (Tuhnersee). Tur ar nelielu kuģi vizinājāmies pa skaisto ezeru, kas bija visapkārt majestātisku kalnu ielenkts. No Šveices man saglabājušies daži uzņēmumi.

Tikpat interesants bija viņas rīkotais izbraukums ar pasūtinātu autobusu citos, augstākos kalnos (diemžēl, ne pie Materhorna). Dr. Kurce bija jau iepriekš rezervējusi mums visiem lielu galdu un pasūtinājusi pusdienas kādā nelielā viesnīcas restorānā. Man bija sāpīgi, ka mans mīļais draugs nespēja redzēt un baudīt braucienu skaistajā dabā. Bet vēlāk, pēc pusdienām, arī viņam nebija grūtības staigāt pa iemīdīto kalna meža taciņu, pa šo īpatnēji skaisto pasaules stūri, ko viņš, diemžēl, nespēja redzēt. Kādā vietā, kur meža ceļš izbeidzās, bija plašs klajums, un no turienes atklājās skats uz zemākiem kalniem un dažiem maziem ezeriem, kas, saules apgaismoti, izcēlās kā mirdzoši dārgakmeņi.

Mūsu desmit dienu laikā Šveicē mēs abi bijām novietoti Dr. Spichera plašajā mājā. Ārsts un viņa kundze gādāja un rūpējās par mums, it kā mēs būtu viņu pacienti. Katrā brīvā stundā viņi vadāja mūs mašīnā pa tuvo un tālāko apkārtni. Braucot Dr. Špichers nenoguris skaidroja manam vīram par vietām, vārdiem un kas ar to saistīts.

Pilnu dienu pavadījām arī Cirichē, pilsētā, kas celta Limmata upes abos krastos. Ielās dzirdējām vācu, franču, italiešu un citas valodas. Uzzinājām, ka Ciriches universitātē mācās arī studenti no citiem kontinentiem. Skaista ainava ir pie Ciriches ezera, kas stiepjas ap divdesmit piecu jūdžu garumā. Viena no skaistākām baznīcām ir "Gross-Münster". Mūsu pavadone Cirichē bija dakteŗa meita Dorlija,divdesmit gadu veca studente.

Par Kristīgā miera dienesta sanāksmi Šveicē rakstīja vairākas avīzes franču un vācu valodā. Vēlāk Dr. Kurces sekretāre atsūtīja mums avīzi no Holandes, ko gan nepratām lasīt, bet ieraudzīju mūs abus sanāksmē Bernē. Arī avīzē "Latvija Vācijā" bija plašs raksts pirmajā lappusē par mūsu piedalīšanos Šveices kristīgās organizācijas sanāksmēs.

.....

Pēc atgriešanās Baltiešu ciemā sekoja mani ziņojumi nomet-

nes latviešiem, pēc tam arī igauņiem, lietuviešiem un ungāriem. Nogalē bijām abi ar ziņojumu Štutgartē Pārnacionālās apvienības prezidentam, valdei un vienpadsmit tautību biedriem. Tā kā Štutgartē dzīvoja Dr. Grābers, tad iznāca diezgan bieži uz turieni braukt. Organizācija bija rosīga, arvien radās kādi jauni darbības projekti, ierosinājumi, nodomi, ko valdes locekļi iztirzāja un apsprieda. Štutgartes atkārtotie apciemojumi nozīmēja man arī izdevību iepazīties tuvāk ar pilsētu.

Štutgarte ir skaista un vēsturiska. Kādu desmit vai vairāk gadu pēc kaŗa visas drupas un postījumi bija nozuduši. Reiz paņēmu līdz arī Dori, kas bija pusaudzes sākuma gados. Viņai Dr. Grābera meita rādīja pilsētu un aizveda arī uz zooloģisko dārzu. Es tur neesmu bijusi, bet gan iepazinos ar dažām cienījama vecuma baznīcām. Viena no tām ir 15 — tā gadsimtā celta gotiskā "Stiftskirche" ar diviem torņiem. Ap pilslaukumu sakoncentrētas vairākas populāras celtnes: vecā pils, jaunā pils, akadēmija, kur Šillers guva izglītību, netālu stāv arī impozantā stacijas ēka. Pilsēta bagāta mākslas kollekcijām, bibliotēku ar veciem, vērtīgiem manuskriptiem un tūkstošiem retu grāmatu, kas viss kaŗa laikā bijis kaut kur aizvests un paglabāts. Štutgarte slavena arī ar saviem grāmatu apgādiem un ar lielajām automobiļu industrijām "Daimler-Benz". Tās ražojušas kaŗa laikā arī tankus un citas kaŗa mašīnerijas, iemesls, kamdēļ pilsēta smagi bombardēta un stipri izpostīta.

Plašākas Pārnacionālās organizācijas konferences notika netālajā "Šmī-Šmī", kur atradās paliels vācu jaunatnes nams, ko arvien drīkstējām lietot. Tur pavadīto laiku labi atcerēsies arī vēl JKS viceprieksšēdis M. Lorbergs Toronto, kā arī JKS sekretārs A. Ludriksons Vācijā un arī daudzi, daudzi citi.

Sameklēju savu veco piezīmju burtnīcu, kas satur daļu no darbības Kristīgā jaunatnes savienībā nometņu laikā. Atzīmes nav pilnīgas, jo Štutgartē un Šmī ir būts neskaitāmas reizes, Annabergā kādas trīs reizes un arī Bernadotes pilī Mainavas salā ne mazāk par trim reizēm, bet ne viss ir atzīmēts, tomēr dod mazu pārskatu.

1954.g. rudenī. Ceļā uz JKS sanāksmi, gaidot Konstances stacijā uz pārsēšanos.

1954.g. martā Bernē, Šveicē, viesnīcā „Zur Heimat", ģen. Dankers un viņa dzīvesbiedre, atbild sešdesmit lūgtiem viesiem uz jautājumiem, par komūnismu un nacionālsociālismu latvju zemē.

CFD priekšnieces Dr. Kurces birojā Bernē, kur I. Dankere deva īsu, koncentrētu pārskatu par komūnistu un nacistu laiku Latvijā. No kr.: ceturtais - ģen. Dankers, piektā - Dr. Kurce, astotā - I. Dankere.

I. Dankere sasveicinās ar Jauno sieviešu kristīgās apvienības darbinieci, no galvenās mītnes Ženēvā, indieti Dr. Dass, kuŗa piedalījās Pārnacionālās apvienības daudztautību sanāksmē. (1954.g.)

Pils tornī tika uzvilkts Latvijas karogs.

1954.g. martā, Šveicē. Ģen. Dankers ar dzīvesbiedri Irmu Bernes centrā.

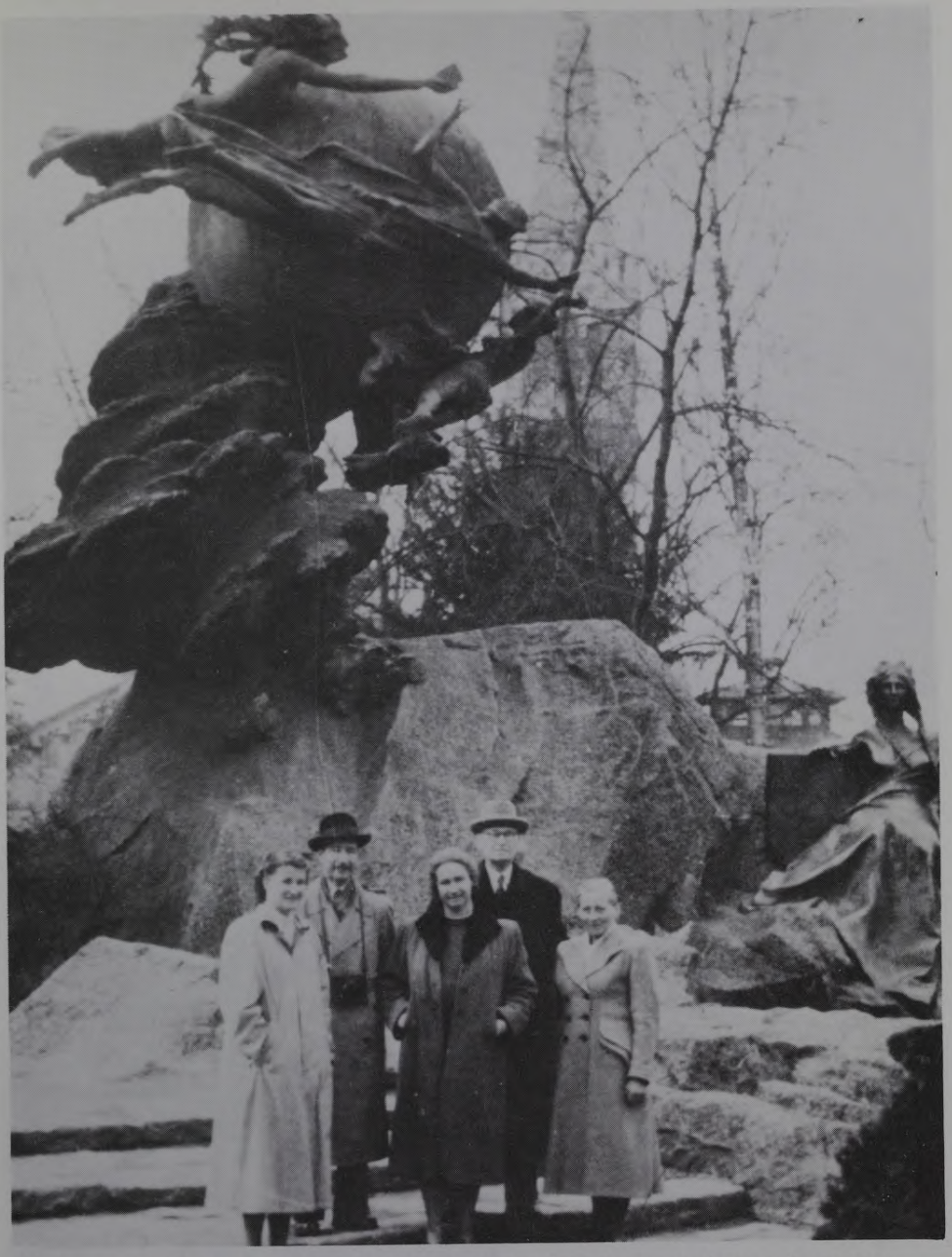

1954.g. martā. Dankeru pāris (vidū) pie monumenta, kas celts par godu pasaules pastam.

Ģen. O. Dankers 1954.g. Švarcenburgā, Šveicē.

Oskars un Irma Dankeri 1954.g. Šveicē — kalnos.

Mūsu namatēvs, Dr. Spichers (Spycher) un viņa kundze, pie kuŗiem dzīvojām mūsu uzturēšanās laikā Šveicē, vadāja mūs pa dažādām vietām kalnos. No. kr.: O. Dankers, I. Dankere un Dr. Spichers.

Dr. Spichera meita Dorli iepazīstina mūs ar Cirichi. Kāds piemineklis no grieķu mitoloģijas: Dieva Ceusa ērglis aizved Ganimedesu uz Olimpu.

NOMETŅU LAIKA DARBĪBA

(Pārcēlāmies uz nometni 1949. gada oktōbrī).

1950. g. 30. maijā — ar Oskaru un kultūrfilmām uz veco ļaužu mītni "Insulā", Berchtesgādenē.

1950. g. jūnija pirmajā svētdienā — izbraukums ar ģimeni uz Ammergau, Linderhofu un Etālu.

1950. g. 14. jūnijā — Oskars runā nometnē pie Latvijas karoga pusmastā.

1950. g. 10. jūlijā — ar Oskaru un kultūrfilmām uz veco ļaužu mītni Prīnā, kur Oskars darbojas pie projektora, bet es esmu mēmo filmu "skaļrunis".

1951. g. 15. jūnijā. Aizvesto piemiņas sarīkojums nometnē un Oskara runa.

1951. g. 26. jūnijā. YWCA-s galvenās pārstāves Vācijā, Signes Dreijeres (zviedriete) rīkotā sanāksmē Minchenē DP bēgļu tautībām, referēju par tematu: Unser gemeinsames Schicksal — Mūsu kopējais liktenis.

1951. g. 2. augustā. Pie signes Dreijeres Minchenē.

1951. g. 5. septembrī. JKS sēde Brēdenšeidā.

1951. g. oktōbrī. Divdesmit dienas Vidējos Austrumos — World's YWCA Council Meeting Beirutā, Lebanonā.

1951. g. 9. novembrī. Referēju Pārnac. organizācijas tautībām "Die Heimatlosen im politischen Weltgeschehen"— Bezdzimtenes cilvēki pasaules politiskos notikumos.

1951. g. dec. sākumā. JKS valdes sēde Šmī; kopā ar Oskaru.

1951. g. 22. decembrī. Ar palīgiem rīkoju Ziemsvētku eglīti bērniem Grāfenašavas nometnē.

1952. g. 3. februārī. Ar Oskaru Ulmā.

1952. g. 30. aprilī. JKS konference Hanoverā — "Stadt im Grünen" — pilsēta zaļumos. Braucu arī ar mazu kuģi pa "Maschsee" ezeru, kas cilvēku roku veidots. Pārgulēju Pusnaktsmājoklī (Mitternachtsheim); miermīlīga vieta pie Apustuļa baznīcas.

1952. g. 2. maijā. Ar referātu uz Detmoldu kopā ar ģen. Bangerski un plkv. Krīpenu. Vēlāk vakariņas un jauka sabiedrība.

1952. g. 10. jūlijā. Pārnac. organ. konference Nirnbergā.

1952. g. 22. jūlijā. Ar JKS draugiem lielajā automašīnā uz sanāksmi Kaselē.

1952. g. jūlijā. Kā delegāte ev. lut. bēgļiem Vispasaules baznīcu tikšanās uz Lutera nedēļu Hanoverā: "Kirchen grüssen Kir-

chen" — Baznīcas sveic baznīcas. Latvieši turējās kopā, — archibīskaps Dr. T. Grīnbergs no Eslingenas, māc. Treuss no Zviedrijas, vikāre Pone no Vircburgas, māc. Sarkanbārdas kundze no Anglijas.

1952. g. 10. augustā. JKS sēde Ulmā, Rumbas ģimenē. M. Lorbergs sagaidīja mani stacijā.

1952. g. 20. augustā. Seši JKS biedri satiekas uz apspriedi pie Šlīrzē. Nāk. dienā ar māc. Romānu viņa ratos uz slaveno rokoko baznīcas apskati "Die Wies", celta 1746 — 1754.

1952. g. 29. augustā. Ar Oskaru un mūsu referātiem krievu un vācu valodā pie vairāktautību dīpīšiem Augsburgas nometnē Hochfeldē.

1952. g. 28. septembrī. Pie mums Memingenas nometnē ciemojās māc. Romans no Beļģijas, kam vajadzēja tikt uz Grāfenašavu. Paņēma mani līdz uz mūsu bij. nometni pie nedaudziem latviešiem un izkārtoja man tur referātu. Abi Kovaļevski aicināja uz vakariņām, t.i., Pāvels Klāns un Erna Geistaute. Pacienāja mācītāju un mani ar sakņu zupu pienā. Vēlāk rādīja divas jaunās gleznas. Apbrīnoju viņas mākslu un viņas pašas skaistumu.

1952. g. 10. oktobrī. Ar Oskaru uz Mīlakeru uz Pārnac. apvien. sēdēm, diskusijām, referātiem. Atceļā uz nometni piestājām Ludvigsburgā pie ministra Roberta Liepiņa.

1952. g. 29. oktobrī. YMCA-s pārstāvis Vācijā un Austrijā amerikānis Valters Kilpatriks, rīkoja vairāktautību jauniešu sanāksmi Minchenē. Vadīju diskusijas; mans priekšlasījums.

1953. g. 14. janvarī. Ar referātu uz Kaseli — pilī Wilhelmshöhe. Viesi no galvenās YMCA-s un YWCA-s mītnes Ženevā; vācu pārstāvis Dr. Strange u.c.

1953. g. 11. februarī. Ar referātu vācu publikai Önhauzenē, klāt bija vācu kristīgo organizāciju pārstāvji, Burkharda mājas pr-ce Frīdricha, vikāre Špechta, zemesbīskaps Lilje un vēl kādi četrdesmit viesi. Esmu apmierināta ar sevi: vācieši izprata bezdzimtenes bēgļu stāvokli.

1953. g. jūnijā. Ar Oskaru uz konferenci Annabergā pie Bonnas, pils pārvaldnieks māc. Urdze, darbīgs un viesmīlīgs nama tēvs. Pēc JKS sēdēm abi ar Oskaru iepazināmies pavirši arī ar Bonnu, vizinājāmies ar kuģi pa Reinas upi; kalnainie krasti greznoti pilīm.

1953. g. jūnijā. JKS sanāksme "Haus Friede". Viesis Adolfs Šilde, referēja par kaŗa gūstekņiem.

1953. g. jūlijā. Izvadījām Dori un Kārli uz Groningenu, Holandē, kur tie pavadīs divas brīvlaika nedēļas pie kristīgām ģime-

nēm. Ar viņiem daudzi citi latv. bērni no nometnēm; viss tas sakarā ar JKS labām attieksmēm ar holandiešu baznīcām, kas ir A. Ludriksona nopelns.

1953. g. jūlija beigās. Ielūgums man no bij. Liepājas garnizona mācītāja, prāv. Dr. V. Sandera, uz Vircburgas nometni ar referātu. Tur bija daudzpusīgā latvisku izstrādājumu izstāde, arī vācu publikai. Rosīga nodaļa, viesmīlīgi tautieši. Prāvests pats arī JKS biedrs.

1953. g. oktobrī. Ar Oskaru un referātiem pie latviešiem Minchenē, bija labi apmeklēts.

1953. g. novembrī. Hersbrukā ar Oskara runu. Veci paziņas, bijām uzlūgti uz vakariņām; omulīgas stundas.

1953. g. decembŗa sākumā. Ar Oskaru Brēdenšeidā uz JKS sēdēm.

1953. — 1954. g. novembrī. Reinekes kunga aicināti uz Etlingenu; viņš ir kapteinis pie latv. darba vīriem amerik. dienestā, kur Oskars runāja 18. novembrī.

1954. g. martā. Aicināti runāt Šveicē.

1954. g. maijā. Aicināti ciemos pie bij. Liepājas garnizona kapt. Doniņa Kaizerslauternā, līdz bija arī Kārlis un Dore; visi uz trim dienām.

1954. g. vasarā. Oskars runāja Augustdorfā par "Latviešu stāju". Satikām pēc daudz gadiem plkv. Janumu. Bija programma un vakariņas.

1954. g. sept. Plaša sanāksme Annabergas pilī, kupls latv. dalībnieku skaits un lūgti cittautu viesi. Pēc konferences sēdēm uzstājās Sepe, viņa saņēma pelnītus aplausus. Tad tautas deju grupa Ludriksona pāra vadībā. Konference, vakars ļoti iepriecināja Oskaru.

1954. g. vasarā divas sanāksmes Pārnac. apvienībai tropiskajā Mainavas salā, Bodenes ezerā, zviedru Bernadotes cilts vecajā pilī, to izkārtoja zviedriete Signe Dreijere, latviešu un bēgļu labvēle.

1954. g. vasaras beigās ar Kārli uz Berchtesgadeni, kur Insulā runāju par tematu "Atvērtais logs". Vēlāk apskatīju gaumīgi iekārtoto latv. bibliotēku. Abi redzējām arī majestātisko Vatcmani.

1954. g. sept. — skaistajā Annabergas pilī notika plaša JKS konference ar sek. programmu. Daudz dalībnieku, arī YWCA-s pārstāve, holandiete Kātes kundze, Dr. Grābers,vāciete Frīdricha kundze, māc. Abakuks u.c. Pēc mācītāja ievada un dievvārdiem atklāju sēdi un turpināju desmit minūšu garu runu; sākumā vie-

siem vācu valodā, nobeidzot mūsu biedriem latv. valodā. Iepriecināta, ka Oskaram mani vārdi ļoti patika.

1954. g. 17. nov. — ielūgums Oskaram un man uz 18. nov. svinībām Kaizerslauternā pie latv. darba vīriem amer. dienestā. Daudzo viesu vidū arī māc. Romans, kāds amer. ģenerālis un daži citi amer. virsnieki. Koncerta daļā uzstājās prof. Teichmanis un Apkalns.

1955. g. maijā — sanāksme vecajā Lībencelles pilī Švarcvaldē, sakarā ar YMCA-s simtgadu svinībām Parīzē.

1955. g. jūl. — ar ģimenīti Berchtesgādenē, sālsraktuvēs, pie kalnu milža Vacmaņa un apkārtnē.

1955. g. jūl. beigās ar Retigiem Alpos, mums līdz Kārlis un Dore. Redzētas daudzas vietas, arī Freilasinga un skaistā Reichenhalle.

1955. g. augustā ar Dori un Kārli trīs ned. Parīzē uz YMCA-s 100 gadu svinībām.

1955.g. sept. es uz trim ned. Londonā YWCA-s 100 gadu svinībās.

1955. g. okt. sākumā Baltiešu ciema latviešu iemītniekiem par simtgadu norisi Parīzē un Londonā. Nākošajā dienā to pašu vācu valodā igauņiem, lietuviešiem un ungāriem.

1955. g. oktobŗa vidū atreferējums Pārnāc. apvien. tautību dalībniekiem, — saņēmu pateicību no Dr. Grābera par aktīvo piedalīšanos abās simtgadu svinībās. Sanāksme notika Štutgartē, klāt bija arī mans vīrs.

1955. g. novembrī — Oskara patriotiskā runa valstssvētku atceres dienā mūsu nometnes sabiedriskajās telpās.

1956. gada februārī abi ar Oskaru kā latviešu pārstāvji Igaunijas valsts svētkos.

1956. g. 6. aprīlī Gelnhauzenā, Burkharda mājā; ap 80 dalībnieku, viņu vidū četri mācītāji, viens no Austrumberlīnes, tas teica: "Tauta pacietīga, bet apstākļi nospiež, daudzi cenšas izkļūt, sevišķi jaunie". Bēgļi bija akūts temats; piedalījos diskusijās.

1956. g. jūl. — abi ar Oskaru JKS konferencē jauniešu mājā, Šmī. Ap 25 dalībnieku, arī Dr. Grābers. Bija interesanti.

1956. g. sept. Burkhardmājā; ap piecdesmit dalībnieku. Atklāj pr-ce Frīdricha. Temati kā parasti daudzpusīgi. Šoreiz pārnakšņošana kopējā lielajā guļamtelpā ar vikāri Dālenbergu no Berlīnes, vikāri Špechtu no Ķelnes, kādas jaunas studentes no Hāmelnas un māc. atraitnes no Reinlandes. Šī bija mana pēdējā piedalīšanās Gelnhauzenā, un tā palikusi manā atmiņā ar kādu sevišķu pieskaņu.

Rudens pie Mainas upes bija krāšņs. Kaut kāda iemesla dēļ noliktā sanāksme varēja notikt tikai nākošajā dienā. Vikāre Dālenberga uzaicināja mani un jauno studenti aizbraukt uz viņas netālo dzimto Frankfurti, lai to apskatītu. Ļoti labprāt pievienojos. Tā, pavisam negaidot, dabūju redzēt vācu klasiķa Ģētes dzimšanas vietu. Palielā dzeltenīgā māja bija jau daļēji restaurēta no uzlidojuma postījumiem. Vikāre zināja stāstīt, ka Ģētes dzimšanas gadā Vācijā uz sārta sadedzināta "pēdējā ragana". No viņas arī uzzināju, ka Frankfurtē kopš gadsimtiem tikuši kronēti vācu ķeizari.

Kādā dzīvas kustības ielā vikāre Dālenberga satika ilgi neredzētas paziņas. Tie aicināja mūs aiziet uz kādu viņiem zināmu restorānu pie Mainas upes. Galdi stāvēja ārā uz terases. Tur kaut ko uzēdām, bet nozīmīgāks par maltīti man bija skats uz upi un saulrietu. Neuzkavējāmies ilgi pie galda, bet aizgājām tuvāk pie upes. Vakars bija silts un kluss. Pēc saulrieta nolaidās maiga krēsla. Zaļie kalni pāri upei pārvērtās par mistiskiem siluetiem, kas sāka saplūst ar vakara tumsu. Krastmalas laternu gaismas refleksi lēkāja tekošajā upes ūdenī. Biju kā apburta no šī vakara skaistuma.

Klusinātā balsī jaunā studente uzsāka kādu senvecu tautas dziesmu. Kāds viņai pievienojās. Dziesmai bija melancholiski vārdi un, upes ūdeņi aiznesa skumjās skaņas nezināmās tālēs. ———

Sanāksme Burkhardmājā, kas turpinājās divas dienas, izcēlās ar informātīvām runām. Biju uzmanīga klausītāja. Zemesbīskaps Hans Lilje bija lielisks. Apbrīnoju ne tikai viņa daudzpusīgās zināšanas un labās runas, bet arī viņa asprātīgo, smalko humoru, ko viņš prata lietot nemaldīgi īstā vietā. ———

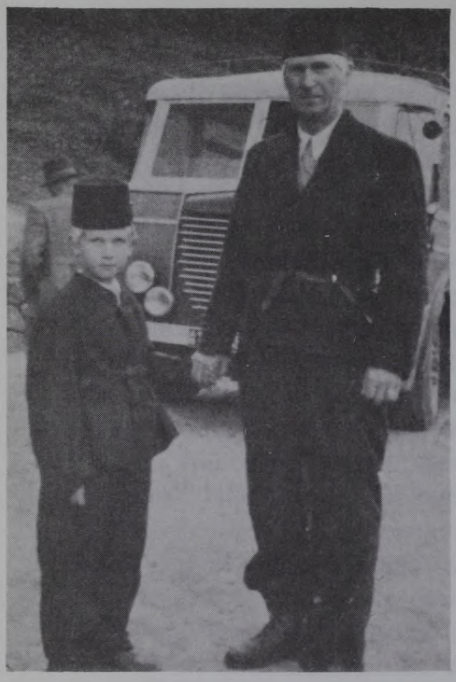

1949.g. Berchtesgadenē. O. Dankers ar Kārli. Pirms iebrauc pazemē uz sālsraktuves apskati, katrs saņem šos īpatnējos tērpus.

1949.g. Berchtesgadenē. Ar Kārli pie Vacmaņa.

1952.g. 18. novembŗa atceres svinības Kaizerslauternā, pie latviešu darba vīriem amerikāņu dienestā. Koncertēja A. Teichmanis un L. Apkalns. I. Dankere informē ASV ģenerāli par apstākļiem okupētajā Latvijā, zem sarkanās terrora varas.

Organizāciju pārstāvju sanāksme 1952. gada maijā Detmoldā. No. kr.: plkv. Krīpens, I. Dankere, ģen. Bangerskis.

1954.g. Annabergas pilī Godesbergā pie Bonnas. Sēž no kr.: Upesleja, Lorbergs, Dzelzkalns, Ludriksons, Dankere, holandiete ten Kāte, ģen. Dankers, J. Bērziņa, Olte.

1954. gadā Berchtesgādenes veco ļaužu mītnē "Insulā", kur Dore un Irma Dankeri apciemoja māc. Voitkusa kundzi. Aizmugurē Alpu kalni.

1954.g. Annabergas pils pārvaldnieks māc. Urdze un I. Dankere, Pārnacionālās apvienības vicepriekšsēde un JKS priekšniece Rietumvācijā, pirms sanāksmes atklāšanas.

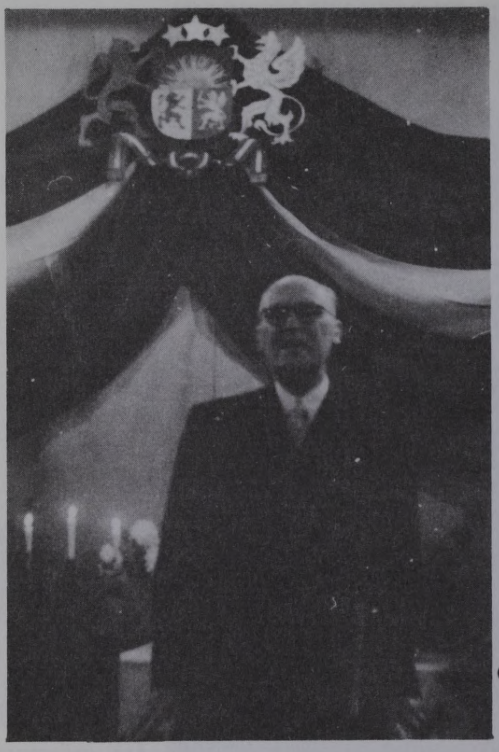

Ģenr. O. Dankers runā Augstdorfā 1954.g. 18. novembrī.

1955.g. martā. Uzkalnā redzama Liebencellas pils Švarcvaldē, kur notika vairāktautību konference.

Kapt. Reineke ielūdza ģen. Dankeru runāt latv. darba vīriem amerikāņu dienestā, Etlingenā 1956.g. 18. novembrī.

UZ PARĪZI

Kad 1955. gadā tuvojās augusta mēnesis, mūsu ģimenīti bija pārņēmis kaut kas līdzīgs lampu drudzim, jo ne tikai man, bet arī Kārlim un Dorei stāvēja priekšā ceļš uz Parīzi, uz Pasaules "Young Men's Christian Association" (YMCA) simtgadu jubileju, kur minētā organizācija dibināta 1855. gada augustā ar principu "Lai visi būtu viens".

Trīspadsmit gadīgais Kārlis brauca uz internacionālo zēnu nometni "La Rochette Meudon", pie Parīzes, Dore kā dalībniece, viešņa, un es kā Pārnacionālās organizācijas vicepriekšsēde, visu bezdzimtenes tautību delegācijas vadītāja, aizstājot saslimušo apvienības prezidentu, Dr. Antonu Grāberu, kas izkārtoja man braucienu un apmešanos par brīvu.

Latviešu "Jaunatnes kristīgās savienības" (JKS) biedriem bija dota privilēģija piedalīties grandiozajā simtgadē par minimālu maksu. Kārlim vajadzēja maksāt tikai 50 vācu marku, kas toreizējā valūtā līdzinājās apmēram 13 dolariem. Maksā bija ieskaitīts ceļš un divu nedēļu uzturs. Dorei maksa bija 126 markas. Arī "Latvija Vācijā" korespondētai, Mārai Lindei, bija izkārtota lēta piedalīšanās maksa. Ar pateicību izjutām priekšrocības, kādas mums deva mūsu pārnacionālā jumta organizācija, ar tās sakariem un labām attieksmēm ar YMCA-s globālo organizāciju. 1955. gadā tajā bija jau 76 nācijas ar nepilnu miljonu biedriem. No šī skaita Parīzē ņēma dalību pāri par 13 tūkstoši. Svinības bija paredzētas milzīgajā Sporta pilī — "Palais des Sports", kas spēja uzņemt ap 30.000 cilvēku. Tur mēs visi piedzīvojām divu nedēļu laikā grūti aprakstāmu, daudzpusīgu programmu.

JKS biedri bija sabraukuši no dažādām Vācijas pilsētām, arī vienpadsmit sportisti, daži sportisti no Zviedrijas. Arī Parīzē dzīvojošie latvieši piedalījās svinībās, viņu vidū sūtnis Grosvalds un mācītājs Lappuķe, katrs ar savu dzīves biedri. Visi izjuta prieku tikties.

Atmiņā palicis savdabīgs dievkalpojums franču ev. lut. baznīcā, ko noturēja māc. Lappuķe (viņš apkalpoja turienes franču draudzi). Viņam asistēja māc. Abakuks no Vācijas. Pēc svinīgā latviešu dievkalpojuma pulcējāmies draudzes telpās, kur mans pienākums bija uzrunāt klātesošos JKS vārdā. Pirmos ievadteikumus sacīju franču mēlē, jo bija klāt arī latviešu valodas nepratējas, kā sūtņa Grosvalda kundze un dažas latviešu vīru franču tautības sievas; tās nevarēja ignorēt. Dabiski, ka dievkalpojumā un sanāksmē ņēma

dalību arī JKS viceprieksnieks M. Lorbergs un sekretārs A. Ludriksons, katrs ar savu dzīves biedri.

Atzīmējams, ka dažādu bezdzimtenes tautību pārstāvjiem bija dota iespēja uzrunāt savus tautiešus dzimtenē no "Amerikas Balss" raidītāja Parīzē. Katram bija dots vienāds minūšu skaits ierunāšanai. Runājot, mani pārņēma reizē laime un skumjas, zinot, ka manu balsi sadzirdēs tālajā, nesasniedzamā, zaudētā zemē. Aizrakstīju vēlāk savam vīram, ko biju teikusi:

"Mīļās latvietes un latvieši! Esiet sirsnīgi sveicināti neaizmirstamā dzimtā zemē. Mēs šinīs dienās pieminam jūs, mūsu tautu nebrīvībā, ar visu sirdssiltumu, pieminam jūs arī aizlūgumos.

Viena no pasaules plašākām organizācijām, Jaunatnes kristīgā savienība, svin savas ticības apliecinājuma simtgadi Parīzē, Francijā. Šeit ieradušies pāri par desmit tūkstoš dalībnieku no septiņdesmit sešām tautībām, viņu vidū arī latvieši no brīvām patvēruma zemēm trimdā. Kā likteņa smagi piemeklētās latviešu tautas locekļi mēs solāmies arvien un visur turēt godā mūsu ticību un mūsu latviešu valodu, veicināt mūsu darbībā kristīgā un latviskā gara saglabāšanu un, pāri visam, audzināt garā un miesā veselīgu jaunatni, lai tā godam pastāvētu citu tautu saimē. Mēs pieminam aizlūgumos mūsu tautu un arī visus ieslodzītos un mocekļus, kas apliecinājuši savu kristīgo un latvisko pārliecību ar ciešanām un asinīm. Dzīvodami brīvās zemēs trimdā, mēs esam vienoti ar latviešu tautu sarkano okupantu apspiestajā dzimtenē. Dzelzs aizkars, kas nolaidies starp brīvību un apspiestību, var šķirt mūs miesīgi, bet tas nespēj aizturēt mūsu domas, jūtas, cerības, balsis un lūgšanas, kas spiežas cauri šim komūnistiskās varas celtam kaunu aizkaram un sasniedz jūs, mīļie, sirdstuvie latvieši tālajā latvju zemē. Lai Dievs jūs vada un sarga, lai Dievs būtu jūsu spēka avots, pārlaist, pārciest apspiestības nakti un sagaidīt brīvības rītu. Dievs, svēti Latviju!"

Nav viegli ietvert vārdos svinību daudzpusību, kas sakņojas un savā būtībā plūst garīgās straumēs. Lielā oikumēniskā tikšanās mani pārsteidza, pārsteidza, ka mūsu materiālistiskajā un chaotiskajā pasaulē ir tāds liels skaits jaunu vīriešu, kas ir Jēzus Kristus sekotāji, apliecinātāji, viņa mācekļi. Tie bija dažādu rašu pārstāvji, bija visādās ādas krāsās: balti, dzelteni, brūngani un melni. Viņi nāca no dažādām zemēm, no dažādām tautībām, kultūrām un civilizācijām. Viņi runāja dažādās valodās, bet viņi "visi bija viens!"

Šīs pasaulplašās organizācijas pamatā bija likti vārdi no Jāņa evaņģelija XVII — 21: UT OMNES UNUM SINT, kas bija redzams lielu lieliem burtiem uz Sporta pils iekšējās priekšējās sienas: "Lai visi būtu viens!" Kopš Parīze bija izsludināta par JKS bazi 1855. gadā, no šīs pasaulplašās organizācijas ir plūdušas palīdzības straumes uz neskaitāmām vietām. Simtgadu atcerē pasvītroja nepieciešamību un svarīgumu misijas darbā, izplatot kristīgo ticību pasaules apgabalos, kuŗos vēl dzīvo garīgā tumsā. Parīze modināja sapņus lieliem darbiem nākotnē. (Paturēsim prātā, ka šī organizācija ir interkonfesionāla un aptveŗ v i s a s kristīgās baznīcas.)

Parīzē bija ieradusies fotografu armija no daudzdaudzām zemēm, apbruņojusies ar dažāda veida fotoaparātiem. Fotografus redzēja visur, un viņi redzēja visu. Gandrīz ikkatrā sanāksmē, apspriedē, diskusijās arvien par jaunu uzzibēja fotospuldze, un attēli no svinībām bija redzami avīzēs pa visu globu. Dažādas avīzes redzēju Parīzes kioskos: Le Figaro, La Vie Protestante, Šveices avīze, Bergen Monthly Magazine, New York Herald Tribune, The Christian Century, Time Magazine, Buffalo Evening News un vairākas citas man svešās valodās. Konferences dalībniekiem izdeva informācijas laikrakstu vairākās valodās, ko franciski sauca "Le Centenaire" — Gadsimtenis.

Interesanti atzīmēt, ka speciāli Parīzes kongresam izdotajā dziesmu grāmatā bija arī divas latviešu tautas dziesmas: "Kas tie tādi..." un "Jūriņ prasa smalku tīklu..."

Jāpasvītro milzu lielais organizēšanas darbs. Tas bija veikts "par exellence", sastrādājot kopā Francijas baznīcām ar kristīgo organizācijām, rūpējoties par uzturu un naktsmājām 13 tūkstoš ciemiņiem no pasaules tālēm. Tikpat priekšzīmīgi bija organizēta aparātūra klausītājiem, kas man likās kā simbols iekšējai saaugšanai. Sanāksmēs dominēja angļu valoda, bet runas, atklāšanu un referātus varēja noklausīties ar klausuļiem tūlītēju tulkojumu, ko skoloti UNO tulki ierunāja mikrofonā savās izolētās kabīnēs. Katram no 13.000 klausītājiem bija uzkabināts uztvērējs pie viņa krēsla. Jāuzliek, piemēram uztvērējs 3, lai dzirdētu vācu valodā to, ko tās dienas Zviedrijas YMCA—s prezidents saka angļu valodā, vai jāuzliek uztvērējs 4, lai klausītos spāņu valodā, ko tumšais mācītājs no Madagaskaras saka rīta lūgšanā franču valodā.

Simtgadu svinību prezidents bija franču mācītājs Marks Boegners. Viņš noturēja oikumēnisko ievada dievkalpojumu, kas bija īss, bet kodolīgs. Viņam asistēja amerikāņu mācītājs Valters Kirks un vācu zemesbīskaps Hans Lilje. Pēdējais teica: "Mēs esam

priviliģēti būt kristīgās mīlestības mantinieki, tas uzliek mums pienākumu nest šo mantojumu tālāk. Ja mūsos nedegtu mīlestības liesma, mēs nespētu iedziļināties citu tautu domu pasaulē, mēs nespētu saprast citu rašu kultūru un civilizāciju. Mēs nebūtu spējīgi dalīties vai dot. Bet ar nespēju dot, mūsu pašu dzīve būtu nabadzīga, tukša un vientuļa. Ar nespēju dot, mēs ieslēgtu sevi pašu izolācijas vientulībā".

Citu dienu rīta lūgšanās vai dievkalpojumos dzirdējām mācītājus no Holandes, Indonēzijas, Hongkongas, Meksikas, Japanas, Ceilonas un citām zemēm. Gribas pieminēt nedaudzas prominentas personības, izcili labus runātājus. Viens no tiem bija jaunievēlētais vispasaules YMCA-s prezidents, Dr. Dunbārs Šērmans, tumšādains un stalts, Libērijas Protestantu ekopiskopālbaznīcas sinodes finanču pārzinis, saimniecības padomnieks, Libērijas pārstāvis Apvienotās Nācijās un delegāts Afrikas un Āzijas konferencē Bandungā, izglītojies Hovarda un Pensilvēnijas universitātē, labs un veikls runātājs.

Iespaidīgu, dziļi pārdomātu runu teica arī Dr. Devannandans, padomnieks kristīgos jautājumos un literātūrsekretārs pie YMCA-s nacionālās padomes Indijā. Neikdienišķs cilvēks bija Dr. Dāvids Tins Hla no Burmas, kur no 18. mil. iedzīvotājiem tikai 600.000 ir kristieši. Viņš teica: "Pāri par simtu gadu esam dzīvojuši zem koloniālās valdības. Tagad (1955. g.) mēs, kristieši, stāvam zem budisma un arī zem komūnisma spiediena. Zem šāda spiediena kristieši var sākt pagurt vai arī var rasties tendence atkrist no Dieva. Pasaule ir slima, nabaga un akla. Mums tālajos austrumos vajadzīgi kristieši. Kopš trīsdesmit gadiem strādāju kristīgās jaunatnes darbā. Mana valdība aicināja mani uzņemties jaunatnes vadību visas valsts apjomā kā ģenerālsekretāram un solīja paaugstinājumu ar vienu noteikumu, lai es savā darbā svītrotu vārdu "kristīgais". To es nespēju, un es atteicos".

Atļaujos minēt vēl Dr. Roti, mācītājs lauku draudzē kādā no Indonēzijas salām, bet reizē ieņem atbildīgu posteni valdībā, ir parlamenta loceklis, Indonēzijas YMCA-s ģenerālsekretārs, priekšnieks baznīcu padomē un profesors savas zemes universitātē. Viņš runāja par reliģiskiem apstākļiem citās zemēs, ko apceļojis un teica: "Pieņemiet sveicienus no četriem miljoniem kristiešu (zeme ar 80. mil. iedzīvotājiem) no kuŗiem ap 6.000 ir Kristīgās jaunatnes apvienībā. Manu zemi, kas ieguva patstāvību 1945. gadā, apdzīvo lielāko tiesu muhamedāņi". No viņa runas man atzīmēts vārds "sudara" —

asinis, ko viņš bieži lietoja. Viņš beidza: "Caur Jēzus asinīm mēs visi esam vienoti, caur Viņa asinīm mēs esam atpestīti".

Kāds vācu mācītājs, kuŗa vārdu neatzīmēju un aizmirsu, pieskārās lielā degsmē reliģiskām problēmām Austrumeiropā, kas ir zem komūnisma režīma: tur viņš nesen bija bijis. Viņš teica: "Ja gribam izprast cilvēka dzīvi nebrīvībā, mums jāmēģina kaut domās iekļaut mūsu individuālo likteni pasaules notikumos un vilkt parallēli ar citu tautu likteņiem, tad izzudīs mūsu vienaldzība, tad sāksim izprast, k a m d ē ļ šie cilvēki mēģina izlausties cauri Dzelzs aizkaram, atvērt kādu spraugu uz brīvo pasauli un izkļūt no izolācijas".

Kāds ortodokss bīskaps Tings, kas bijis divās zemēs (ko negribu minēt) teica, ka tur valda neticami sociāli apstākļi un bads un ka daudzbērnu vecāki pārdodot savas meitas par prostitūtēm lielpilsētās.

Man ir vēl dažas piezīmes, bet pietiek tik tālu. Tās dienas vakarā es ilgi neiemigu; bija tik daudz dzirdēts, sevī uzņemts, ka vajadzēja pārdomāt, piesavināties. Gulēju tumsā un domāju: ko mēs, latvieši, zinām par problēmām vai reliģiskiem apstākļiem citās zemēs? Nevar teikt, ka daudz. Tamdēļ ļāvu runāt dažiem cittautību mācītājiem viņu pašu vārdiem.

Pēc dažādām internacionālām sanāksmēm, runām, referātiem, diskusijām latvieši mēdza tikties arī savā starpā. Lielajā tautību dažādībā bijām mācījušies, ka rietumu pasaule ir garīga vienība un tā ir viņas stiprums. To piedzīvojām visi šajās grandiōzajās sanāksmēs Sporta pilī un sapratām, ka katra tauta ir liela par tik, par cik lielas ir tās garīgās vērtības.

Internacionālās diskusiju grupās centos ievirzīt ar saviem jautājumiem interešu degpunktā bēgļu problēmu: Vai okupētās zemes un tautas stāv vienā tiesību līmenī ar brīvajām valstīm? Vai skaitliski mazām tautām tās pašas tiesības kā lielvalstīm? Devu negātīvus piemērus.

"Vai apspiestās tautas var uzdrīkstēties atgādināt pasaulei, ka arī tās grib elpot un dzīvot, — jeb vai tiesīgas dzīvot ir tikai lielās tautas, kuŗu prasības ir nepārprotamā ieroču spēkā? Vai ir taisnīgi, ka varmācīgi okupētām tautām aiz Dzelzs aizkara jāklusē, bet viņu apspiedēji priviliģēti runāt skaļi Apvienotās Nācijās? Atļaujos atklāti jautāt b r ī v o tautu pārstāvjiem Apvienotās Nācijās, ne ko viņi v a r darīt, bet arī ko viņi g r i b darīt, lai izmocītai kristietībai sarkanās terrora zemēs palīdzētu, kas mums, bēgļiem no komūnisma, uz to atbildēs?"

31. augustā Laikrakstā "Laiks" parādījās plašs raksts pirmajā lappusē "Latviešu jautājums paliek bez atbildes". Ziņotāja paraksts bija A.S.

Kādu dienu, stāvot pie ēdienu izsniegšanas, satiku Sarkanā Krusta pārstāvi no Šveices (Monsieur Johannot), ar kuŗu biju iepazinusies 1951. gadā Beirutā. Arī vecais kungs mani tūliņ pazina, un mēs kopā pusdienojām. Šo tikšanos es neatzīmētu, ja toreiz nebūtu uzzinājusi no viņa Sarkanā Krusta vēsturi. Pārliecībā, ka tā var interesēt ikkatru, māģināšu atstāstīt:

"1859. gadā Napoleons III bija uzvarējis asiņainā kaŗā pie Solferino Ziemeļitalijā, kur franči un itaļi bija cīnījušies pret austriešiem. Kaŗa lauks bija apklāts ar pāri par 30.000 kritušiem, mirējiem un ievainotiem. Ievainotie gulēja bez palīdzības, atstāti savam liktenim. Bet liktenīgi bija ne tikai viņiem, bet visai cilvēcei nākotnē, ka tieši tanī laikā tur gadījās pa ceļu braukt gaŗām kādam jaunam šveicietim, Henrijam Dinantam (Anrī Dinang). Viņš dzirdēja ievainoto vaidus, un viņa instinktīvā reakcija bija: palīdzība.

Viņš sasauca no tuvās sādžas sievietes, garīdzniekus, ceļa gājējus. Tie sekoja viņa piemēram un apkopa ievainotos, apsēja viņu brūces kā savējiem, tā arī ienaidniekiem, atkārtoti sacīdami: "Tutti fratelli — visi ir brāļi!" Ievainotie tika aizvesti uz kādu netālu pilsētiņu un novietoti baznīcās, skolās vai privātās mājās.

Bezpalīdzīgie ievainotie kaŗa laukā radīja un nostiprināja jaunajā šveicietī pārliecību, ka jārada organizācija ievainoto palīdzībai. Viņš apceļoja dažu gadu laikā vairākas Eiropas valstis, lai ar runām un rakstiem gūtu pozitīvus rezultātus savas idejas īstenošanai. Bet ne vienmēr viņš atrada dzirdīgas ausis. Gadi gāja, bet viņš bija neatlaidīgs. 1862. gadā viņš publicēja brošūru par redzētajām drausmīgajām ainavām kaujas laukā un par ievainoto ciešanām. Pēc kāda gada Ženevā, Šveicē, sanāca pārstāvji no 12 valstīm un tika dibināta komiteja. Vēlākos gados tā izvērtās par "Comitē International de la Croix Rouge" — par Internacionālo Sarkanā Krusta komiteju".

Lieliskais panākums mani aizkustināja. Tas ienesa pārvērtību humanitātes vēsturē, reizē pierādīdams, ko viens vienīgs cilvēks var panākt ar līdzcietību un neatlaidību. No tā var daudz ko mācīties.

Simtgades ietvaros dalībnieki tikās diskusiju grupās, kas svārstījās starp 35 — 50. Runāja par visdažādākiem tematiem un iztirzāja kontroversālākās problēmas. Mani, protams, interesēja visvairāk tas, kas tika runāts par bēgļiem un politiku. Simtgade Parīzē bija vīriešu organizācijas svinības, bet tas nenozīmēja, ka sieviešu bija

mazāk, jo gandrīz visiem dažādu zemju dalībniekiem bija līdz arī viņu sievas, meitas vai radi. Diskusiju grupu vadītāji bija tikai vīrieši, un grupas dalībnieku skaitā sievietes bija mazākumā. Taču minētie vadītāji bija toleranti, ļāva izteikties un neierobežoja arī laiku, ja teiktais netika lieki atkārtots un stiepts garumā.

Reiz, kad es pēc citiem runātājiem pacēlu roku, es teicu, ko iepriekš biju pārdomājusi loģiskā secībā: "Kopš vairākām dienām es piedalījos sanāksmēs, grupās, diskusijās. Esmu daudz uzzinājusi un mācījusies par YMCA-s darbību un redzu, ka organizācija spēj izstiept savas rokas un sasniegt attālākās zemes un tautas, bet, piedodiet, ja es saku, ka esmu vīlusies, ne jau par jūsu darbu, bet par to, ka runāts tiek tikai par b r ī v ā m tautām. Vai pasaule drīkst atļauties klusēt par tiem miljoniem, kas iekļauti pret savu gribu komūnisma izolācijā? Atcerēsimies, ka komūnisma varas okupētās valstīs dzīvo arī j a u n i cilvēki, simttūkstošiem jaunu cilvēku, tiem sarkanais režīms spredikņo ateismu, sākot ar bērnu dārzu līdz pat mācību beigām universitātē. Tā tas ir ar trim Baltijas valstu tautām, ar manu dzimteni Latviju, arī ar Poliju, Ungāriju, Čechoslovākiju, Jugoslaviju, Bulgāriju, Rumāniju, Albāniju, Kubu, Austrumvāciju, Serbiju, Ukrainu un tautu pašā Krievijā, tie visi dzīvo hermetiski noslēgti no garīgās dzīves.

Vai neviens nemana, ka no nupat minētām valstīm šeit nav klāt neviena vienīga pārstāvja? Klāt ir tikai šo zemju b ē g ļ u pārstāvji. Mēs esam ļoti pateicīgi, ka arī mēs drīkstam šeit pacelt savas balsis, brīvi runāt un atgādināt pasaulei mūsu zemju likteni. Komūnisma terrora pārvaldītās zemēs nedrīkst jaunos cilvēkus baznīcās laulāt, bērnus nedrīkst kristīt un jaunatni nedrīkst iesvētīt. Vai tas ir normāls stāvoklis? Jūsu kristīgā organizācija spēj aizsniegt ikkatru citu zemi pasaulē, bet nevienu vienīgu valsti, ko okupējusi krievu komūnistiskā vara. Kāds paradokss, ka despotiskā Padomju Krievija arī ietilpst Apvienotās Nācijās! United Nations? "es jautāju," united for what? Katram humānam, cilvēciskam, kristīgam lēmuman viņi uzliek savu "Veto". Es pateicos par atļauto laiku un apsēdos.

Kāds sirms vācu mācītājs, kas prata tekoši angļu valodu, uztvēra manis izteikto domu un iepazīstināja grupas dalībniekus ar reliģiskiem apstākļiem dalītajā Vācijā. Viņš teica, ka no rietumiem ir mēģināts slepeni apgādāt radus austrumu zonā ar bībelēm un citu garīgā satura literātūru, bet piebilda, ka par to saņēmējiem draud bargs sods.

Mana pārliecība ir, ka ikviens simtgades dalībnieks ir paņēmis līdz ko vērtīgu, paliekošu no šīs grandiozās sanāksmes. Esam paplašinājuši savu redzes aploku, pavairojuši savas zināšanas un izjutuši pateicību tikties ar daudzām dažādām tautībām no visiem kontinentiem. Cik bieži gadās dzīvē redzēt septiņdesmit sešas tautības vienā vietā?!

Rezumējot konferences visdažādās fazes, liekas, ka lielākā pieredze bija izprast šīs pasaulplašās apvienības spējas sasniegt un koordinēt globālu saprašanos. Simtgade bija atskats uz paveikto, uz gaŗu gaŗo darba gadu nobeigumu, kas iegāja jaunajā gadsimta sākumā.

Svinību nobeigums sākās jau pēcpusdienā. Uz to bija ieradušies arī visi dalībnieki, viesi un arī zēni no nometnes Meudonā kopā ar saviem vadītājiem. Man nav atzīmēts, cik šo zēnu bija, bet viņi nāca no deviņpadsmit valstīm: viņu vidū mans trīspadsmit gadīgais Kārlis no bēgļu nometnes Bavārijā.

"The Big Rally" sākās ar priekšnesumiem. Tie bija daudzpusīgi, interesanti, bieži arī neredzēti īpatnēji, piem., Indonēzijas tautas dejas. Ilgus aplausus saņēma "die Ulmer Spatzen" — Ulmas zvirbuļi, vācu zēnu koris (caurmēra vecums 10 gadu), viņi iepriecināja klausītājus ar savām dzidrajām balstiņām. Lielāks zēnu koris, "Himnu koris", no Štutgartes, kas nepārsniedza 15 gadu vecumu; tas sniedza augstvērtīgu devumu. Lieliska bija jaunā, melnā dziedone Leontīne Praise (Price) no Metropolitānas operas Ņujorkā. Izcili bija vingrotāji no Zviedrijas, kas pārspēja skaitliski lielāku vingrotāju grupu no Anglijas. Tautas tērpos dejoja poļu jaunieši no eksila Londonā. Šveices jaunieši nāca īpatnējā parādes gājienā ar saviem divdesmit divu kantonu karogiem. Dziedāja vīru koris no Zviedrijas. Bija sniegumi no dažiem Afrikas apgabaliem.

Sekoja YMCA-s nodarbību skati no vairākām valstīm, arī bībeļu studiju klases no Indijas, vēlāk no Ceilonas, no Holandes, no Japānas. Nav iespējams minēt visu. Pēc šiem priekšnesumiem milzīgā skatuve pārvērtās.

Sekoja priekšnesuma daļa, kur skatītāji piedzīvoja kristietības pieaugumu: no apustuļiem līdz pirmajām draudzēm, baznīcām, misionāru darbu. Tad uz skatuves noritēja kristīgo jauniešu organizācijas dibināšana, un mūsu acu priekšā redzējām YMCA-s vēsturi no sākuma stadijas 1855. gadā līdz pat mūsdienām. Simtgades ietvaros tas bija atkārtots apliecinājums sekot Kristus mācībai. Pēc šī solījuma atskanēja Hendeļa varenais "Aleluja".

Scēnas uz skatuves ātri pārveidojās, un pārsteigtie 13 tūkstoš skatītāji pārdzīvoja pēdējā kaŗa ainas: kareivji trauc cauri arēnai, starmetēju gaisma spilgti uzliesmo, tālumā dzirdama kanonāde, degošās lidmašīnas gāžas no ekrāna debesīm, apšaudīšanās, ložmetēju tarkšķi... Uz ekrāna redzama pirmās atombumbas nomešana. Pēc apdullinoša trokšņa nāves klusums, un uz ekrāna debesīm aug augumā nāvi un iznīcību nesējas atombumbas sēņveidīgais siluets. Seko cita aina: ievainoti, sakropļoti, beigti, lazaretes, kapsēta. Masu kapi. Tad — gūstekņi. Bēgļi. Izceļotāji. Viss redzētais bija pārdzīvojums, kas plosīja smadzenes ar kaŗa atmiņām. Bet tanī brīdī mani pārsteidza un iepriecināja mans dēls, kas pēkšņi bija man blakus. Zināju, ka viņš skatītāju vidū, bet ka viņš ieraudzījis mani starp tūkstošiem cilvēku, bija dziļš prieks, kas atbalsojās manī vēl pēc dažām dienām, kad kuģī šķērsoju kanāli ceļā uz Londonu.

Pēc pārtraukuma sekoja garīgais nobeiguma akts. Sporta pils milzīgā telpa tīta puskrēslā, tur sēdēja pacilāti cilvēki no visas pasaules, tērpti svētku drānās vai krāšņos tautas tērpos. Gigantiskā halle, kur parasti notiek sporta sacīkstes vai riteņbraucēju skriešanās, tanī vakarā stāvēja Kristus zīmē: "Lai visi būtu viens". Pārlaidu acis savai apkaimei. Tur viņi sēdēja: kristieši no Meksikas, Afrikas, Urugvajas, Indijas, Japānas, Amerikas, Kanadas, Jaunzēlandes, Austrālijas, Korejas, Hongkongas, Čīles, Turcijas, Madagaskaras, Brazīlijas, Perū, Arģentīnas, no Vācijas, Šveices, Anglijas, Zviedrijas, Holandes, Norvēģijas, Francijas, Beļģijas un tā joprojām, septiņdesmit sešas tautības. Un viņu visu vidū: bēgļu pārstāvji no komūnistu okupētajām zemēm, bezdzimtenes bēgļi no nometnēm, apvienoti kopējā jumtu organizācijā, Pārnacionālā apvienībā.

Visi vārdi liekas bāli, aprakstīt nobeiguma vakara beigu cēliena izjūtu, pārdzīvojumu. Runāts netika. Maigajā pustumsā no aizmugures plūda tikai klusinātas mūzikas skaņas. Gaŗajā arēnas galā stāvēja galds, uz kuŗa dega dažas resnas sveces. Aiz galda stāvēja jaunievēlētais pasaules YMCA-s prezidents, Dr.Šērmans. Pa gaŗo ietvi nāca mazs zēns lēniem soļiem, kas nesa savās izstieptajās rokās lielu bībeli. To viņš pasniedza jaunajam kristīgo organizāciju vadītājam.

Arēna sāka pildīties ar pāris simts pasaules jauniešiem. Viņi iesoļoja lēnā gaitā, turot savās paceltajās rokās degošas svecītes. Milzīgās zāles puskrēslā tas bija skats kā uz liesmiņu jūŗu. Klusinātās mūzikas skaņas pārgāja spēcīgā korālī, ko visi 13 tūkstoši dziedāja līdz dažādās pasaules valodās. Tas skanēja tik vareni, ka neprotu to attēlot. Jūtu uzplūdumā gribējās noslīgt ceļos. Mani arī aizkustināja

apziņa, ka brīvo tautu jaunatnes vidū stāv divas jaunas latvietes, mūsu Dorīte un žurnāliste Māra Linde, abas savas tautas senvecos, krāšņos Nīcas tērpos. Tanī brīdī tas man šķita kā Dieva zīme nākotnei : Latvija starp citām brīvām pasaules tautām. Bet degošās svecītes nozīmēja: mēs, jaunatne, nesam tālāk pasaulē Jēzus Kristus mīlestības gaišo vēsti. ———

Aizmirsu atzīmēt, ka pilī "Palais Chaillot" telpās tika uzņemta krāsaina filma YMCA-i un televīzijas raidījumiem par dažādām tautībām krāšņākos tautas tērpos. Pieaicinātas tika arī Māra un es. Mums ieteica lēnām staigāt un smaidot sarunāties. Nīcas tautas tērpu skati aizceļoja arī uz daudzām zemēm, jo tūkstošiem delegātu vidū bija arī īsti foto fanātiķi, kas sekoja skaisto tautas tērpu valkātājām un iemūžināja tās neskaitāmas reizes.

Pirms Dorīte ar Kārli atgriezās uz nometni Bavārijā, mēs pēdējo vakaru pavadījām kopā Eifeļa torņa pakājē. Sēdējām uz sola parkā un raudzījāmies uz tuvo Sēnas upi, kur peldēja kāds neliels kuģis, tā gaismas atspoguļojās upes ūdeņos. Vakars bija rāms un kluss. Pārrunājām redzēto, dzirdēto un dalījāmies gūtajos iespaidos. Nožēlojām, ka mūsu vidū trūka papucīša. Bet viņš bija labi informēts par visu, jo saņēma vēstules no Kārļa, Dores un manis. Tās lasīja viņam priekšā nometnes labais gars, Alfrēds Piņķis, kas bija ne tikai Baltiešu ciema "galma fotografs," bet sniedza palīdzīgu roku arī DV, invalidu un JKS kopām. Par mūsu mīļā tēva labklājību gādāja prāvesta Ķullīša radiniece, Mūrnieka kundze un labā Lienīte Freiberga.

Iesēdināju savus bērnus vilcienā, izvadīju un māju "uz redzi," kamēr vilcienu vairs neredzēju. Tad atgriezos pie mācītāja Lappuķes, kas dzīvoja ar ģimeni 17. Avenue Marceau, Noisy - le - Sec. Tur biju aicināta uzturēties pāris dienas, līdz manai aizbraukšanai. Kādā no tām dienām māc. Lappuķe, viņa glītā kundze un es bijām uzlūgti pie sūtņa Grosvalda, kas ar kundzi dzīvoja 10, rue Pasquer. Tur pavadījām dažas patīkamas stundas, runājot arī par politiku. Mācītājs piezīmēja, ka kāda pazīstama franču mācītāja dēls ir dedzīgs komūnists.

PILSĒTA PIE SĒNAS

Kāds paziņa, kas bija pavadījis Parīzē dažas dienas, teica man lielā sajūsmā: "Tā ir gaismas pilsēta!" Gribas viņam pievienoties. Man liktenis ļāva pavadīt pilsētā pie Sēnas pilnas trīs nedēļas: dažas dienas priekš un dažas dienas pēc simtgades mācītāja Lappuķes ģimenē. Arī Dorei un Kārlim iznāca četras dienas pa virsu viņu divām nedēļām. Kārlis iepazinās ar Parīzi kopīgi ar pasaules zēnu nometnes grupām un viņu vadītājiem: kāpis Eifeļa tornī, bijis pie Sēnas un Triumfa arkas, izstaigājis Luvru, redzējis lielisko Versaļas pili un citas ievērojamas vietas.

Dore iepazinās ar Parīzi uz savu roku, bieži gāja vai brauca ar metro (apakšzemes vilcienu) uz dažādām vietām. Visos lielos sarīkojumos Sporta pilī viņa arvien bija klāt. Katru pusdienas laiku vai brīvu stundu pavadīju ar savu meitu. Parīzē bija viegli orientēties, uz dažām vietām varēja tikt kājām.

Varenākās ticības citadeles, kas dominē pār pilsētu pie Sēnas, ir Notre Dame (celta par godu Jēzus mātei) un arī Sacre Coeur-Svētās sirds baznīca. Cilvēces mūžvecās ilgas, radīt nevainojamu dievnamu,liekas sasniegušas sava piepildījuma izpausmi lieliskajā, cēlajā gotiskā stilā. Šķiet, ka nevienā citā architektūrānav iespējams izteikt cilvēces garīgās ilgas tik spēcīgi kā tieši gotiskā.

Notre Dame laikam viena no visvecākām baznīcām. Tā sākta celt divpadsmitā gadsimta vidū. Baznīcai ir divi torņi, starp kuŗiem ir ap trīsdesmit pēdu apaļš stikla "rožu" logs.

Neskaitāmi dievlūdzēji bijuši šinī baznīcā gaŗajos astoņsimt gados. Tā celta laikā, kad puse franču zemes bija normaņu iekaŗota, bet atlikušo daļu apdraudēja vācu Barbarosa. Daudz gadsimtu vēstures tecējumā tā pārdzīvojusi kaŗus un revolūcijas, bet šī vienreizējā baznīca stāv vēl šodien un glabā sevī dažādu notikumu atmiņas. Kad karalis Luijs IX atgriezās no krusta kaŗiem, viņš pārveda Jēzus ērkšķu kroni no Svētās zemes, ko nolika baznīcā Notre Dame glabāšanā. Un vēsture vēstī, ka Johannas Darkas māte, noslīdējusi ceļos pie kāda no baznīcas pīlāriem, dziļās sāpēs lūgusi Dievu par savu meitu un tās neparasto misiju. Šinī baznīcā kāds saņēma valdnieka kroni no pāvesta rokām, lika sev to galvā un kronēja sevi par Napoleonu I.

Īpatnēja baznīca ir baltā Sacre Coeur. Trīssimt un desmit kāpnes ved augšā uz Baziliku, kas raugās uz pilsētu. Šeit bijām arī

kopā ar Dorīti. Baznīcas piekājē, nelielā atstatumā ir Montmartrs, Parīzes populārais bohēmas centrs.

Nedrīkstu aizmirst atzīmēt, ka simtgadu ietvaros notika dažādas izdarības pie Parīzes "vārtiem," studentu pilsētiņā "Citē Universaire." Tajā bija (1955.g.) trīsdesmit celtņu, kur dzīvoja pieci tūkstoši studentu, no tiem tikai ceturtā daļa bija franči. Tas nozīmē, ka diendienā satikās vairāk kā piecdesmit dažādu tautību. "Internacionālā māja" ir šīs pilsētiņas sirds centrs. Tur ir bibliotēkas, teātris, salons, peldbaseins, ēdienu izsniegšana, ēdamtelpa un neatceros, kas vēl. Internacionālā pilsētā notika arī diskusijas, — četrdesmit diskusiju grupas trīs līdz četras reizes nedēļā, — tik daudz bija arī tematu!

Uzzināju, ka pasaulslavenā Parīzes universitāte "La Sorbonne" (nosaukta pēc tās dibinātāja) pastāv kopš 1270. gada! Jautāju sev, kas gan spēj saskaitīt, cik gaŗajos gadsimtos jauno cilvēku no visas pasaules tur izglītojušies?!

Interesanti bija apskatīt gaŗās grāmatu rindas gar Sēnas upi. Pie mācītāja Lappuķes iepazināmies ar Čopa kungu, kas laipni piedāvājās par pavadoni. Ar viņu aizbraucām uz parīziešu iemīļoto Boloņas mežu. Vairākkārt biju ar Dori neaizmirstamā Luvrā, kur redzējām Ticiānu, Leonardo, Delakroā, Manē, Van Daiku. Es neprotu pilnībā aprakstīt Parīzi, un es nejūtos kompetenta rakstīt par Luvru, bet jāsaka, ka trīs nedēļu laikā biju tur piecas reizes.

Par Luvru varētu sarakstīt biezu grāmatu vai arī raksturot to vienā teikumā: tas ir lielākais, plašākais, bagātākais, skaistākais, grandiozākais mūzejs, ko kāds spēj iedomāties savā fantazijā. Impozantā celtne renesanses stilā, franču karaļu agrākā rezidence, glabā arī retus antīkās mākslas darbus. Plašās telpas, sakoncentrētas vienā milzīgā korpusā, glabā tūkstošiem pasaulslavenu meistaru darbus. Ilgi kavējāmies ar Dori pie "Svētā vakarēdiena," nevarējām arī ātri atrauties no maigās Džokondas, kas kopš gadsimtiem smaida savu skumjo smaidu. Stāvējām pie grieķu skulptūrām, apbrīnojām mazos priekšmetus, mākslas darbus, vitrīnās zem stikla. Luvras daudzpusību var tikai skicēt, bet nepietiek dot tikai vārdus, skaitļus un gadus, lielumus utt., Luvra jāredz, tā jāpārdzīvo. Tāpat kā Parīze jāredz, jāiedzīvojas tās vēsturē, jāelpo tās gaiss, jāliek sevi nest tās atmosfairai, jāsatiek tās cilvēki. Parīze jāpiedzīvo! Bet ne uz pāris dienām.

Abas ar Dorīti un Čopa kungu skatījām Parīzes "Zvaigžņu laukumu"- Place d'Etoiles no Triumfa arkas, no tās stiepjas uz visām pusēm divpadsmit zvaigžņu veidā apstādīti bulvāŗi. Zem

impozantās Triumfa arkas atrodas "Nezināmā karavīra kaps." Stāvējām klusēdamas, raudzījāmies uz liesmiņu, kas nenodziest, domājām katra savas domas. Tad Dorīte klusi jautāja: "Kādā vecumā gan bijis karavīrs, kas tur dus?" "To neviens nezina, nezināmais karavīrs, viens no simttūkstošiem, kas krituši. Varbūt šeit stāvējusi arī viņa māte vai līgava, vai sieva ar bērniņu rokās, kurš nekad nepazīs savu tēvu, — stāvējuši šeit nenojauzdami, kas tur dus, kas tik tuvs viņu sirdīm, par kuru lietas daudz asaru."

Bet nezināmais karavīrs nav vientuļš. Viņu apmeklējuši un pie viņa kapa lielās plāksnes stāvējuši miljoniem apmeklētāju no visas pasaules. Viņa atdusas vieta atrodas lielās satiksmes centrā, ap viņu pulsē strauja kustība, strauja dzīve, tikai — viņš to vairs nedzird.

Parīze ir pilsēta, kuru veidojuši cauri gadsimtiem Francijas karaļi, veidojuši to ar lielu gaumi un ar izšķērdību. Konkordijas laukums ir viena no skaistākām vietām. Tur ir vairāki pieminekļi, bet interesantākais ir ap divdesmit metru augsts un ap 3.000 gadu vecs obelisks, kāda Ēģiptes karaļa dāvana kādam Francijas karalim. Skaisti ir arī apstādītie laukumi ap Luksemburgas pili. Populāro Monmartru apstaigājām vairākkārt. Deviņpadsmitā gadsimta beigās tā bijusi dzejnieku, rakstnieku un gleznotāju pulcēšanās vieta. Tā laika dzīvi raksturīgi uztvēris sevišķi Tulūzs-Lotreks, kas bērnībā pārciestās polio slimības dēļ apstājies augt un staigājis turpmāk pa dzīvi kā punduris. Viņa gleznas rāda dzīvi bulvāros, teātŗa aizkulisēs, restorānos, kafejnīcās, rāda dažādus tipus: dejotājas, elegantus vīriešus, dienas zagļus, ielas staigules, u.c.

Visiem Parīzes apmeklētājiem ieteicams apskatīt Panteonu. Tur atdusas Francijas ievērojamie vīri un arī karaļi. Stāvot tanī izcili skaistajā vietā, negribot jāatceras, ka tur giļotinēja ap 1.300 cilvēku franču revolūcijas laikā ar nogalināmo ieroci, ko bija izgudrojis nožēlojami slavenais Giļotīns.

Masu slepkavošanā dabūja galu arī karalis Luijs XVI un viņa skaistā, tikai trīsdesmit astoņus gadus vecā karaliene Marija Antuanete. No viņas biografijas uzzināju kādu raksturīgu sīkumu: ejot uz savu nāves izpildīšanas vietu, viņa nejauši uzkāpusi savam bendem uz kājas; viņas pēdējie vārdi bija: "Excusez-moi, piedodiet, es to nedarīju tīšām! Neatceros vairs pēc kāda laika, bet vēlāk izbeidza savu dzīvi uz giļotīnas arī revolūcijas vadoņi Dantons un Robespjērs, laikam arī Marats.

Nevaru aprakstīt dažos teikumos Versaļas pili, var tikai mēģināt. Tā atrodas Versaļas pilsētiņā, kādas desmit jūdzes no Parīzes.

Esmu redzējusi vairākas pilis, sevišķi Vācijā, bet atļaujos teikt, ka Versaļas pils ir visekstravagantākā, masīvākā, daudzpusīgākā un skaistākā karaļu rezidence, ko pasaule ir redzējusi. To cēlis priekš nepilniem trim gadsimtiem Luijs XIV, kuŗu dēvēja par Saules karali - Roi de Soleil. Viņš jau trīsdesmit gadu vecumā bija Eiropas slavenākais karalis.

Versaļas dārzi ir divsimt piecdesmit akru plaši, un tos apkopj šodien tik pat rūpīgi kā iepriekšējos gadsimtos. Ceļš, kas ved cauri pasakainiem dārziem uz pili, greznots statujām un lielām, ziedošu stādu piedēstītām, plakanām vāzēm. Arī ūdensceļš tek cauri dārziem. Lielais kanālis, kas ir jūdzi gaŗumā un divdesmit pēdu platumā, ir cilvēku roku darbs.

Dārzniekam liela atbildība, jo nav viegli stādīt, dēstīt un pārdēstīt gada laikā simtpiecdesmit tūkstoš stādu un gādāt, lai darbojas sešsimt strūklaku. Mūsu laikmetā pils ir tūristu atrakcija, bet Francijas laikā pils septiņsimt istabās dzīvoja ap tūkstots dižciltīgo un liels skaits apkalpes. Uz viņiem visiem plūda labums un labvēlība no karaļa. "Saules karalim" paticis pārsteigt un iepriecināt savus viesus ar dažādu mākslinieku priekšnesumiem. Šādi vakari parasti beigušies ar lieliskām uguņošanām, kas atmirdzējušas pie nakts debesīm.

Versaļas pilī ir skaista kapella, dekorēta baltā un zeltā. Tur laulāta Marija Antuanete. Herkulesa salonā uz apmeklētāju raugās brīnišķīgas freskas no trīs tūkstoš kvadrātpēdu griestiem. Un kur nu vēl spoguļu zāle! Nezinu vairs, ar cik spoguļiem un logiem, tā ir viena no slavenākām telpām pasaulē, jo tur pēc Pirmā pasaules kaŗa 1919. gadā bija parakstīts miera līgums.

Būtu vēl daudz rakstāms par pils iekšpusi, bet minēšu tikai to, ka privātās telpās ir mēbeles, ko arī gribētos saukt par mākslas darbiem. Stāvu pie telpu durvīm ārpusē un raugos uz kroņluktuŗiem, gleznām, porcelānu, skulptūrām, sudrabu, viss vienreizēji mākslas darbi no epochas, kad Francija bija pirmā valsts Eiropā, kā mākslā, tā arī apbruņojumā.

Kādu vakaru bijām kopā Versaļā ar Dori, JKS sekretāru A. Ludriksonu, viņa jauko kundzi Hermīni, ar mācītāju Abakuku, ar JKS viceprieksnieku Lorbergu un viņa dzīves biedri, ar kādu ungārieti un vēl dažiem citiem no Pārnacionālās apvienības. Stāvējām parkā un raudzījāmies uz pasakaini apgaismoto pili. Tur bija ļoti īpatnēja izrāde. Tēlojums noritēja tikai, dzirdot dažādas balsis, — tās attēloja Francijas vēsturi cauri gadu simtiem. Pa laikam atskanēja kāda tāla kanonāde, citreiz dzirdāma zirgu pakavu klaudzinā-

šana. Kaut neko neredzējām, izrāde negarlaikoja, mēs bijām pilnīgi tās varā, pārdzīvojām, dzīvojām līdz Francijas glorificēto vēsturi.

Sporta pilī Parīzē, 1955.g. augustā. Nepilnīgs skats (tikai vidus daļa) no grandiozās 100 gadu atceres atklāšanas dienas, kur satikās pāri par 13.000 dalībnieku.

Parīzē YMCA-s simtgadu svinību laikā. Pārstāvji no dažām tautām. Priekšā sēž: Elzasas, Zelta krasta, Latvijas. Aizmugurē stāv: Zviedrijas, Zelta krasta, Indonēzijas, Indijas, Indonēzijas, Latvijas, ev. lut. mācītājs no Johannesburgas.

1955.g. augustā YMCA-s simts gadu svinībās Parīzē. No kr.: I. Dankere, žurnāliste M. Linde, kāda igauniete, sportists Priedītis. Otrā rindā no kr.: māc. Abakuks, M. Lorbergs ar dzīves biedri.

I. Dankere rāda indiešu grupai foto attēlus no Latvijas.

YMCA-s vieglatlētikas sacīkstes 1955.g. augustā Parīzē.

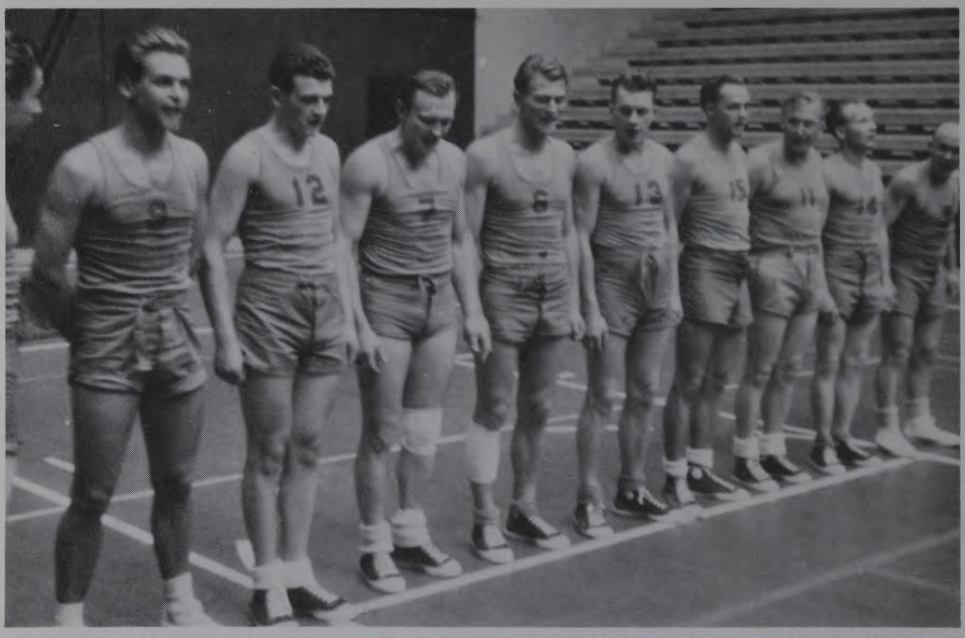

Latviešu sportisti no Vācijas ieguva pirmo vietu volejbolā, bet zaudēja basketbolā pret spēcīgām Zviedrijas un Grieķijas komandām.

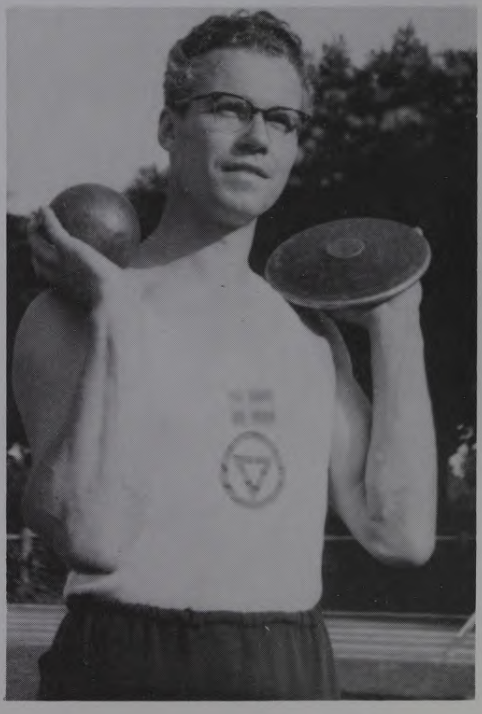

Latviešu sportists Uldis Millers no Zviedrijas, uzvarēja lodes grūšanā un diska mešanā.

1955.g. augustā Parīzē, pēc latviešu dievkalpojuma baznīcas priekšā. No kr.: Priedīte, Māra Linde, Irma Dankere, sūtnis Grosvalds ar kundzi, Dore Dankere, Hermīne Ludriksone, māc. Lappuķe, A. Ludriksons, M. Lorbergs.

Pie Parīzes universitātes Internacionālās mājas. No kr.: Dore, sportists Priedīte, Irma Dankere un Kaljo. 1955.g. augustā

1955.g. augustā. Dorīte un Irma Dankeri pie Nezināmā kaŗavīra kapa Parīzē, virs kuŗa paceļas Triumfa arka.

Nezināmā kaŗavīra kaps Parīzē, uz kuŗa šāds uzraksts „Šeit atdusas kāds franču kaŗavīrs, kas miris par tēvzemi".

Parīzē, 1955.g. augustā. Redzama Triumfa arka - zem tās Nezināmā karavīra kaps.

1955.g. augustā Parīzē. Dore un I. Dankeri Buļonas mežā, parīziešu populārā izbraukumu vietā.

I. Dankere ar meitu un dēlu pie holandiešu koledžas Parīzes universitātē

Parīzē 1955.g. augustā. Dore un Irma Dankeres pēc Notre Dame apskates.

I. Dankere ar meitu uz Triumfa arkas, no kurienes atklājas skats uz Zvaigžņu laukumu.

Parīzē 1955.g. augustā. Dore un I. Dankere (pa labi) pie Svētās Sirds baznīcas.

1955.g. augustā Parīzē, Kārlis ar zēnu no Japānas - no zēnu nometnes la Rochette Melun.

Kārlis uz Eifeļa torņa.

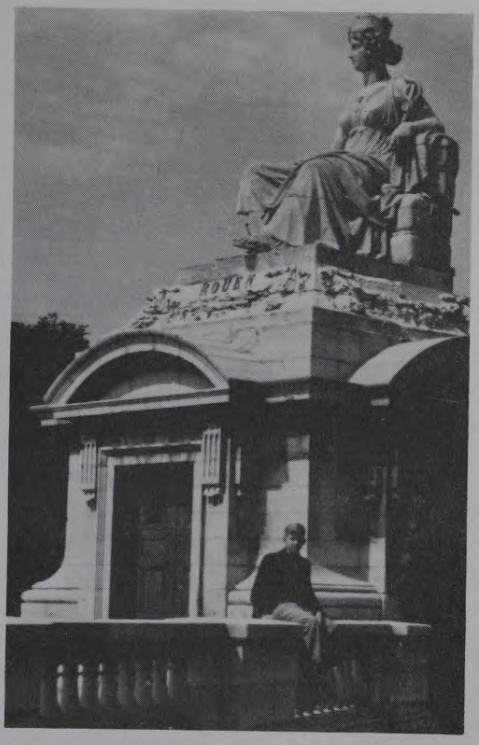

1955.g. augustā. Kārlis Versaļā - Francijā.

Dore Luvrā.

Kad izvadīju Dorīti un Kārli, man bija jau kabatā biļete un vīza Londonai. Tur bija paredzētas tādas pašas simtgadu svinības Anglijas Sieviešu kristīgai apvienībai YWCA, kādas Parīzē bija vīriešiem. Kopš Anglijas "Young Women's Christian Association" dibināšanas tā arvien stāvējusi karalienes protektorātā, sākot ar karalieni Viktoriju līdz pat mūsu dienām, kad YWCA-s augstākā goda biedre ir karaliene Elizabete II.

Nevaru droši pateikt, vai braucu no Parīzes uz Le Havre vai uz Kalē, bet šķērsot ar nelielu kuģi Lamanšas kanāli nepagāja ilgi. Sasniegusi angļu zemi Doverā, sēdos vilcienā ar vecmodīgiem sarkana plīša sēdekļiem, tas veda mani uz Londonu. Biju patīkami pārsteigta, ka mani sagaidīja prāvests Bergs un Londonas latviešu avīzes redaktors Pēteris Aigars.

Dažas dienas priekš Londonas simtgades biju ciemiņš prāvesta viesmīlīgajā mājā. Viņa kundze Konstance vadāja mani pa dažādām vietām. Likās, ka katra pēda zemes stāsta par aizritējušiem laikiem, kas pieblīvēti vēsturiskiem notikumiem, bet slavenā Tauera drūmajos mūros norisinājušās arī asiņainas traģēdijas. Tās Berga kundze pārzināja labi.

Divsimt dažādu valšķu delegātēm bija ierādītas glītas atsevišķas telpas "Englefield Green" universitātē ārpus Londonas. Sanāksmes, dievkalpojumi, sēdes notika augstskolas gleznu galerijā. Vieta un savdabīgā plašā telpa uzspieda sanāksmēm īpatnēju zīmogu, ko grūti formulēt, mēs elpojām vecu tradiciju atmosfairu, ko izstaroja šī neparastā telpa un apkārtne.

Piecu kontinentu daudzkultūru delegātes atšķīrās arī šeit ar savu ādas krāsu un valodām, bet kopējā kristīgā ticība pārvērta kontrastus harmonijā. Jākonstatē, ka šinī konferencē, kur dominēja sievietes, bēgļu problēmai bija piegriezta vislielākā interese. Priecājos satikt šveicieti Dr. Arnoldi no YWCA-s galvenās mītnes Ženēvā, kuŗu pazinu no vairākām sanāksmēm Vācijā. Viņa arvien bija bēgļu problēmu aizstāve. No viņas uzzināju kādā sarunā, ka bēgļi un izceļotāji radījuši nereti internacionālus sarežģījumus, kas prasījis YWCA-s sadarbību ar starptautiskām, kā arī privātām organizācijām.

Konferences pārtraukuma laikā Dr. Arnolde pienāca ar tējas tasi rokā, un mēs sasveicinājāmies. Viņa teica: "Ja jums būtu kāda lieta, kas nospiež, runājiet vien, lai visas iepazīstas ar bēgļu dzīves

sāpīgajām problēmām". Sēdes turpinājumā es tikai piezīmēju: "Būtu derīgi, ja brīvās tautas iedziļinātos bēgļu stāvoklī un mēģinātu saprast, ka mēs neizvēlējāmies brīvprātīgi dzīvot izkaisīti dažādās zemēs pa visu globu. Arvien par jaunu jāatkārto un jāatgādina, ka tie bija lielvalšķu politiķi, kas apzīmogoja mūsu likteni un mūs pārvērta par bēgļiem. Mēs neprasām žēlastību, mēs tikai prasām, lai mums dod mūsu tiesības, mūsu nolaupīto tēvzemi. Mēs esam tie, kas apsūdz, mēs apsūdzam rietumu valstsvīru aklo politiku, jo mēs esam viņu politikas upuri. Lūdzu skataities nākotnē no šīs perspektīvas, kad runa ir par bēgļiem".

Londonas svinību norisē būtu jāmin "svinīgās" pusdienas greznajā viesnīcā, ko Anglijas YWCA-s prezidente, grāfiene Fortecue, rīkoja visām delegātēm. Kāds no dižciltīgajiem viesiem uzsauca vispirms tostu karalienei. Maltītes laikā bija jānoklausās dažas gaŗas, bet garlaicīgas runas.

Kādu citu reizi delegātes pagodināja ar ielūgumu vēsturiskajā Svētā Džēmsa pils troņa zālē; karaliene Elizabete bija tam devusi savu atļauju. Visas delegātes nožēloja, ka karaliene ar ģimeni atradās Balmorālā, tā tikām iepazīstinātas ar veco princesi Annu, kuŗai asistēja grāfiene Froteskī. Pilī vajadzēja ierasties cepurē un cimdos, ko man aizdeva Berga kundze, bet vairākas pārstāves pat no Eiropas atnāca bez cepures un bez cimdiem. Visa pieņemšanas ceremonija noritēja "svinīgi", bet interesanta tā gan nebija. Interesanta tikai bija izdevība iepazīties ar vēsturisko pili, kas celta 1530. gadā.

Sēdes, pārrunas, referāti, balsošana nomainījās ar dažiem izbraukumiem. Viena no tām bija plaši rīkotā pēcpusdienas tēja Vindzorā. Tur bez delegātēm piedalījās arī lūgti viesi no Londonas. Šis sarīkojums nenotika telpās, bet plašā dārzā, kur viesi stāvēja vai staigāja nelielās grupās. Miglainā Anglija bija labvēlīga delegātēm, un diena bija neparasti skaista un saulaina. Delegātes, kuŗām bija līdz savi tautas tērpi, nolēma tajos ierasties Vindzorā. Mēs lēnā gaitā nonācām pa platām kāpnēm, ne vairāk par divām reizē. Kāds pārsteigums: Londonas viesi sāka spontāni aplaudēt. No atturīgo angļu puses tas mūs tiešām negaidīti, bet patīkami pārsteidza.

Es drīz vien izpratu, ka dižciltīgajiem viesiem visas delegātes bija tikai pārstāves no dažādām valstīm, bet par viņu zemes vai iedzīvotāju grūtībām, problēmām vai par tik nepatīkamām lietām kā bēgļu jautājumu, ko mēģināju sarunās iepīt, par to viņiem nebija ne mazākās intereses; tie bija notikumi no kādas svešas pasaules, notikumi, par ko viņi nevēlējās dzirdēt ne vārda, jo tas viss traucēja

viņus viņu parastajā ikdienā, viņu gludi ritošajā labklājībā un pašapmierinātībā. Tā arī es sāku raudzīties uz viņiem kā uz man svešām būtnēm, raugoties no savas bēgļu dzīves perspektīvas.

Konferences laikā tika ievēlēta jaunā pasaules YWCA-s prezidente, angliete, The Honorable Isabelle Cato, amerikānietei Lilakai Reidei Barnesai četri gadi bija apritējuši. Pasaules prezidente mēdz apceļot un apmeklēt iespējami daudz YWCA-s nodaļu visos kontinentos, dabiski, ka ar savas kabatas līdzekļiem.

Divu nedēļu konferenci beidza ar pateicības dievkalpojumu Svētā Paula katedrālē, to vadīja Kenterberijas archibīskaps Fišers. Bez angļu mācītājiem tur piedalījās arī daži mācītāji eksilā, viņu vidū arī prāvests Bergs.

Prāvesta kungs, kas mūsu ģimenei pazīstams no Latvijas laikiem, ielūdza mani padzīvot viņa mājā pēc svinību beigām. Londonā un apkārtnē dzīvojošiem latviešiem prāvests rīkoja savā mājā sanāksmi reizi mēnesī. Tur pēc dievvārdiem tika vēlāk pārrunāti dažādi aktuāli jautājumi, un Berga kundze pēc pārrunām pacienāja visus ar tēju, maizītēm un cepumiem.

Manā uzturēšanās laikā Londonā, prāvesta mājā rīkotajā sanāksmē, viņš mani lūdza pastāstīt klātesošajiem savus iespaidus Vidējos Austrumos, arī par simtgades svinībām Parīzē un Londonā, kā arī par JKS darbību nometņu apjomā, jo Jaunatnes kristīgā savienība bija vēl arvien prāvesta sirdslieta. Minētais vakars izvērtās par interesantu sanāksmi, kas pāgāja jautājumos un diskusijās. Tas deva arī man iespēju iepazīties ar daudziem latviešiem, kas bija atbraukuši.

Biju arī ar vizīti pie sūtņa Kārļa Zariņa, ko līdz tam pazinu tikai no vēstulēm. Viņš bija patīkams, laipns kungs, diplomāts īstā nozīmē. Pavadīju viņa sabiedrībā patīkamu pusstundu. Atvadoties viņš lūdza mani aizvest manam vīram "pilnu maisu" ar sveicieniem.

Atceros ar patiku, ka manā uzturēšanās laikā Londonā man gadījās izdevība noklausīties latviešu koŗa koncertu. Tas notika Vestminsteres katedrāles zālē, sestdien, 1955. gada 17. septembrī, plkst. 19. Diriģents bija Alberts Jērums, pie klavierēm Daina Pavasaŗa. Man vēl saglabājusies programma.

Piedomāju sirsnībā pie jaukajām stundām, ko pavadījām abas ar Māru Lindi Aigara ģimenē. Pēteris Aigars bija stalts, izskatīgs vīrietis un interesants sarunu biedrs. Aigara kundze, bijusī Rīgas operas baleta dejotāja, bija arī gādīga namamāte, kas pacienāja mūs ar labām pusdienām. Citu reizi bijām uzlūgti pie Aigariem uz pēcpusdienas tēju. Tanī reizē Aigara kungs piedāvāja mums

savu dēlu Pēteri par pavadoni, lai mēs ērtāk iepazītos ar plašo galvas pilsētu; piedāvājumu pieņēmām ar pateicību.

Biju arī sirsnīgi iepriecināta sastapties pēc kādiem piecpadsmit gadiem ar Liepājas operas dziedoni Krūmiņu un viņa kundzi. Arī tur biju ielūgta uz pēcpusdienas tēju, kur satiku vairākus lūgtus viesus. To vidū Liepājas baleta meistaru Plūci, kas darbojās Londonas operā, un viņa glīto kundzi. Krūmiņu pārim piederēja skaista māja ar dārzu labā, klusā Londonas rajonā, ārpus pilsētas, koku un ziedošu krūmu apstādītām platām ietves malām.

Kā Parīzē, tā arī Londonā, visur jutu sirsnību un siltumu latviešu sabiedrības vidū, ko atceros ar pateicību.

Laikam aizmirsu pieminēt, ka Dr. Grābers bija izkārtojis arī Mārai Lindei kā žurnālistei, pazeminātu maksu tikšanai uz Londonu, bet neatceros, kur viņa bija novietota, jo "Englefield Green" universitātē viņa nedzīvoja, jo viņa nebija delegāte. Bet pēc svinību beigām mēs abas pavadījām jaukas dienas, apskatot Anglijas metropoli. Mums abām patika sēdēt divstāvu autobusa augšstāvā, pašā priekšā, kur likās, ka iela skrietu pretī. Paguvām apskatīt Regenta ielu, Oksforda cirku, Pikadilli, uzņēmām viena otru pie Bukingham pils vārtiem, redzējām sardzes maiņu pie pils, kas ir ikdienas atkārtota krāsaina ceremonija un pievelk neskaitāmus skatītājus. Apmeklējām Londonas torni, kur atrodas fascinējošas senlaiku ieroču kollekcijas, lieliskas regālijas un apžilbinošas kronēšanas rotas.

No vadoņa dzirdējām "chilling stories" par dižciltīgajiem cietumniekiem, kas bijuši tur ieslodzīti un kam nocirstas galvas, vai kas Tauerā noslēpumaini noslepkavoti, — viņu starpā arī karaļa Richarda III jaunie brāļa dēli, kas bijuši tikai 13 un 10 gadu veci.

Staigājām ar Māru pa populāro Haidparku, citur apbrīnojām monumentālos piemineklus karalienei Viktorijai un viņas vācu vīram, princim Albertam. Bijām divos mūzejos. Vienā redzējām fosīlijas, otrā brīnījāmies par Indriķa VIII krūšu bruņām, kas likās tik mazas kā kādam zēnam. Barojām baložus kādas lielas strūklakas laukumā. Bet interesanti bija zooloģiskā dārzā, kur redzējām milzīgu, pāri par simtu gadu vecu bruņurupuci. Turpat man laimējās noķert īsto mirkli un nofotografēt nīlzirgu, kad tas žāvājās. Pietiek, visu Londonu nevar ietvert vienā lappusē. Tomēr jāpiebilst, ka neticami bija laika apstākļi: trīs nedēļas pēc kārtas spīdēja saule, un mēs nedabūjām iepazīties ar populāro Londonas miglu! Prāvests

Bergs teica, ka Dieviņš devis saulainas dienas kristīgai sanāksmei un sirsnīgi smējās par manu jautāumu: vai tad parasti Londona pilna pagāniem?

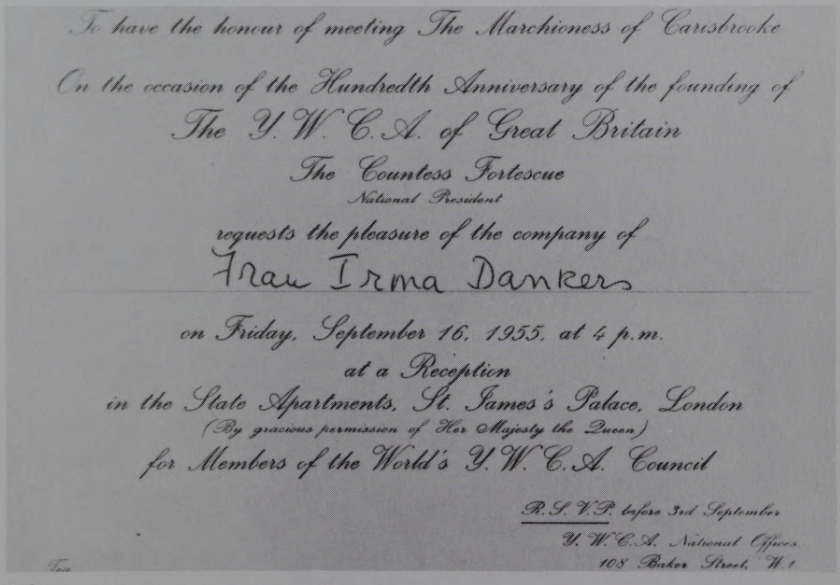

To have the honour of meeting The Marchioness of Carisbrooke

On the occasion of the Hundredth Anniversary of the founding of

The Y. W. C. A. of Great Britain

The Countess Fortescue

National President

requests the pleasure of the company of

Frau Irma Dankers

on Friday, September 16, 1955, at 4 p.m.

at a Reception

in the State Apartments, St. James's Palace, London

(By gracious permission of Her Majesty the Queen)

for Members of the World's Y. W. C. A. Council

R. S. V. P. before 3rd September

Y. W. C. A. National Offices

108 Baker Street, W. 1

Ielūguma karte delegātēm uz kongresu.

I. Dankere (vidū) ar delegātēm no Burmas, Hongkongas un Filipīnām, pēcpusdienas tējā Vindsorā.

I. Dankere ar pārstāvēm no Indijas, Ceilonas un Pakistānas.

Delegāte no Burmas Kristīgo Sieviešu Pasaules apvienības 100 gadu svinībās Londonā, 1955. gada septembrī.

I. Dankere ar delegāti no Norvēģijas, ar kuŗu ilgāku laiku sarakstījusies.

I. Dankere ar pārstāvi no Elzasas.

I. Dankere ar jaunavām no Dānijas.

I. Dankere ar studenti no Ugandas.

I. Dankere Holloway koledžas pagalmā ar delegātēm no Zelta krasta un Indonezijas.

I. Dankere ar delegātēm no Korejas.

I. Dankere (vidū) ar delegātēm no Japānas.

I. Dankere pie Royal Holloway College — University of London vārtiem, kur bija novietotas visas 300 delegātes, katra atsevišķā telpā.

Irma Dankere un žurnāliste Māra Linde pie Bakinghemas pils vārtiem.

Uz pēcpusdienas tēju pie bij. Liepājas operdziedoņa Krūmiņa, viņa mājā Londonā. Pirmā rindā no kreisās: Krūmiņš, Plūča kundze, prāv. Berga kundze, I. Dankere, Krūmiņa kundze, baletmeistars Plūcis.

Mācītāju konference pie prāvesta Berga Londonā, 1955.g. septembrī. — Vidū prāv. Bergs, pa labi Berga kundze, pa kreisi I. Dankere.

ATCEĻĀ UZ NOMETNI

Pēc sešām nedēļām sēdēju atkal Orientekspresa vilcienā atceļā uz Baltiešu ciemu, atceļā pie savas ģimenītes. Atmiņu ainas no visa piedzīvotā slīdēja raibā rindā gar manām aizvērtām acīm. Sirds bija pilna pateicīga prieka un gandarījuma par atkārtoto izdevību un iespēju cilāt Latvijas vārdu un likteni.

Daudzpusīgi interesantās sešas nedēļas bija ātri aizritējušas, bet likās, ka neesmu redzējusi savu dzīves draugu kopš kāda gada. Vakara stundās sēdējām atkal visi kopā mūsu dzīvojamā virtuvē, un no bērnu un maniem stāstiem viņš uzzināja piedzīvoto un dzīvoja līdz mūsu pieredzējumiem.

Nometnes latviešu iedzīvotāji nepacietīgi gaidīja ziņojumus par lielajām sanāksmēm Parīzē un Londonā. Pēc kādas nedēļas biju visu sakārtojusi un teicu pagaŗu runu Baltiešu ciema sabiedriskajā telpā. Pēc pāris dienām to pašu uzzināja nometnes igauņi, lietuvieši un nedaudzie ungāri.

Līdzīga satura ziņojumu vajadzēja sniegt JKS valdei un biedriem sanāksmē Šmī pie Štutgartes, ziņojums, kur primāro vietu ieņēma apraksti par reliģisko darbību, bībeles studijām un korāļu dziedāšanu dažādās zemēs pa visu globu, kā arī iespēju atgādināt brīvām nācijām daudztautību sanāksmēs par bēgļiem un iepazīstināt viņus ar dzīvi nometnēs.

Apmēram to pašu, tikai visu tautību bēgļiem kopējā vācu valodā, sniedzu pārnacionālai organizācijai sanāksmē Brēdenšeidā, t.i., apvienības prezidentam Dr. Grāberam, vairāktautību valdei un biedriem. Šādas sanāksmes vēlāk parasti pārgāja interesantās sarunās, domu izmaiņā, draudzīgās diskusijās, kas dažkārt bija savienotas ar pieticīgiem uzkožamiem pie glāzes tējas. Šādas stundas bija arī mana dzīves drauga iecienītas, kad viņam bieži piebiedrojās ungāru pulkvedis v. Šalajs, kas bija labs domu biedrs.

Apmēram tanī laikā Dr. Antons Grābers lūdza man kādu rakstu par jaunatni, ievietošanai apvienības "Biļetēnā". Padomāju par tematu un atcerējos sen lasītās pasakas, kas bija rakstītas vācu un franču karŗa laikā, deviņpadsmitā gadsimtā ar nosaukumu "Träumereien an französischen Kaminen", — Sapņojumi pie franču kamīniem. Viena no pasakām, kas man ļoti patika, sākās ar vārdiem: "Es gibt Menschen mit gläsernen Herzen, — berührt man sie zart, dann klingen sie ganz leise, stösst man aber derb daran, dann brechen sie entzwei".

Minētās pasakas ievadvārdus gribēju likt par pamatu savam rakstam par jaunatni:

"Ir cilvēki ar stikla sirdīm. Kad tām maigi pieskaŗas,
tās klusi skan, bet, kad rupji piedauza, tās saplīst".

Mēs dzīvojam bēgļu nometnēs, laikmetā pēc Otrā pasaules kaŗa. Mūsu šāsdienas jaunatne ir kāra zināt un mērķtiecīga. Ar izturību un enerģiju tā droši atrod ceļu uz nākotni. Neskatoties uz daudzajiem nometnes dzīves trūkumiem, tā bagātina savas zināšanas un tiecas uz abitūriju. Tā ir jaunatne, kas uzaugusi nesalīdzināmi smagākos apstākļos nekā viņu vecāki vai vecvecāki. Šai jaunatnei nekas netika dots vai dāvināts, bet tai tika gan atņemts, tā ņaudēja vecāku māju un nodrošinātus apstākļus, tā zaudēja bērnību kā tādu.

Cik bieži mūsu bērniem nācās mainīt skolu sakarā ar pārcelšanos uz citu nometni. Mans dēls desmit gadu vecumā gāja jau ceturtā skolā. Normāla ģimenes dzīve bēgļu bērniem ir sveša, jo tie bija gadi nometnes saspiestībā, arī vienā telpā kopā sr svešiem cilvēkiem, ģimenes atdalītas tikai ar kādām vecām segām. Bērniem nācās redzēt arī viņiem nepiemērotus skatus un dzirdēt neglītus vārdus. Gaišais bērnības laiks vecāku mājas drošajā patvērumā un dzimtās zemes aizsardzībā šiem bērniem bija svešs jēdziens, v i ņ u bērnība aizritēja svešumā, mētāta no vienas nometnes uz otru.

Šie bērni līdzīgi sīkiem stādiņiem, atrauti savai zemei, atkārtoti pārdēstīti, nekur neieauga un neiesakņojās. Šādos apstākļos pagāja gadi, daudzi gadi un, bērni izauga par jauniešiem.

"Ir cilvēki ar stikla sirdīm: kad tiem maigi pieskaŗas, tās klusi skan, bet, kad rupji piedauza, tās saplīst". Cik spilgti šie vārdi raksturo šāsdienas jaunatni! Nekur šie vārdi tik īsti neiederējās kā tieši mūsu laikmetā, — kaŗa gados un pēckaŗa laikā. Šīs jaunatnes sirdīm liktenis gan maigi nepieskārās, bet tās saņēma arī rupjus belzienus. Un šī jaunatne redzēja ne tikai māju un pilsētu nopostīšanu no gaisa uzlidojumiem, bet redzēja arī cilvēku ideālus sabrūkam. Jaunatne kļuva nogaidīga, skeptiska un pagura. Mēs nedrīkstam viņai to pārmest, pēckaŗa jaunatne par to nav vainojama, jo tas bija neparasts laikmets, kuŗā šī jaunatne auga un nobrieda.

Jaunatnes attīstībai vajadzīgs kā laiks, tā arī mīlestība. Nesaudzīga, auksta kritika aizvaino un rada tikai pretestību un noslēgšanos, bet jaunatnei vajadzīgas atsaucīgas sirdis, kas viņu saprot, un mīļas rokas, kas viņu vada. Šiem jauniešiem prasīja ilgāku laiku, lai

viņi no kaŗa izpostītās pasaules un drupās sakritušiem ideāliem izkristallizētos tam, kam bija nemainīga, paliekoša vērtība: ticība! Ticība dzīvei, ticība Dievam.

Lai mūsu visu uzdevums un pienākums būtu, neļaut šai gaišajai ticības liesmai nodzist."

JKS darbā biju iesaistījusies aiz vairākiem iemesliem, bet viens no tiem bija vēlēšanās, būt saskarē ar jaunatni. Pēc manas pārliecības bērni un jaunatne bija tie, kuŗi izjutuši kaŗu vissāpīgāk, jo savos jaunos dzīves gados iepazinušies jau ar bēgļu gaitām, ar gaisa uzbrukumiem, glābjoties pagrabos un patvertnēs, kur baigās gaidās bija jāpavada tukšās stundas, bija mitinājušies bēgļu barakās vai kazarmās, vairākas ģimenes saspiestas vienā telpā.

Bija interesanti satikt pa laikam jauniešus internacionālās grupās, no Holandes, Šveices vai Anglijas, Zviedrijas, ko rīkoja YWCA's pārstāve Vācijā, zviedriete Signe Dreijere vai arī YMCA's pārstāvis Austrijā un Vācijā, amerikānis Valters Kilpatriks. Minētie jaunieši jūtami atšķīrās no bēgļu bērniem, dažreiz arī no vācu jaunatnes, kuŗi bija izjutuši, pārdzīvojuši kaŗu, uzlidojumus, bēgšanu visā asumā un brutālitātē.

Kad ar viņiem runāju, tos uzklausīju, vai draudzīgi diskutējām, es dzirdēju viņu uzskatus, problēmas, meklējumus, — klusi vēroju, salīdzināju, vilku parallēles. Kā bēgļu bērni tā arī vācu jaunatne bija nopietnāki, ātrāk nobrieduši.

Latviešu jaunatne gāja nometnes skolās, piedalījās arī vācu un angļu stundās, ko mācīju Mīldorfā un Grāfenašavā un apmeklēja arī vācu skolas. Tagad, pēc 25—30 gadiem, toreizējie zēni ir vīru gados. Vairums no viņiem beiguši universitātes un darbojas visdažādākās nozarēs. Arī meitenītes no nometnes laikiem guvušas labu izglītību un dažādus "gradus", bet domāju ka viņām vislabākā "profesija" tomēr ir — būt laimīgai sievai un mātei.

Cik vēroju vācu jaunatni, tad jāsaka, ka tā svārstījās starp vairākām ekstrēmām kustībām. Tai bija jāsastopas ar sāpīgo realitāti bez ilūzijām — neskaitāmo uzlidojumu šausmām un to sekām: degošas mājas un drupas, daudz ievainotu un beigtu cilvēku, — tas viss nebija vēl paspējis viņos nobālēt. Un viņu nesenie ideāli arī gulēja drupām līdzās. Vieni bija vienaldzīgi, pat ciniski, nedaudzi bija gatavi uztvert katru iespēju, kas solīja kādu cerību. Jaunatne mīl jūsmot, kas ir dabiski, tamdēļ daži uzdrīkstējās meklēt pēc kāda jauna ideāla. Bet viņi nevarēja vēl skaļi jūsmot, viņu jaunie ideāli bija it kā ievietoti skapī aiz stikla.

.....

1930. g. dzimusē, astoņpadsmit gadīgā Iriņa, kuŗa bija mācījusies vairākus gadus latviešu ģimnazijā Altetingā, bija jau precējusies un strādāja kā telefoniste kādā IRO tāļruņu centrālē Minchenē. Bet Dore un Kārlis nedrīkstēja zaudēt laiku — viņiem bija jāmācas un jākrāj zināšanas. Abi bērni bija ar labām sekmēm beiguši latviešu skolu nometnē (skolotāji, Trauciņa un Pickainis). Vēlākos gados Dore beidza vācu Meiteņu vidusskolu Memingenā ar nepilniem septiņpadsmit gadiem un Kārlis, pirms emigrēšanas 1957. gada martā, mācījās piektajā klasē Valsts-Virsreālskolā.

Pēc gadiem, kad bijām beidzot tikuši uz ASV krastu, mans vīrs pāris reizes izteica savas domas apmēram šādiem vārdiem: "Esmu pārliecināts, ka mums nevajadzēs sev pārmest, ka mūsu bērni auguši tikai dažādu nometņu šaurajā lokā, jo cik tanīs gados bija iespējams izrauties no tā, tik esam darījuši. Bet dzīvojot vēl Haushamā pie bavāriešu zemnieces, esam pavadījuši katru brīvo svētdienu apkārtnes skaistajā dabā, esam kopā staigājuši pa mežiem, gar ezeriem un bijuši arī kalnos. Pat sešgadīgais Kārlītis un astoņgadīgā Dorīte kāpuši mums līdz uz augsto Vendelšteinu un baudījuši skatu no augšas uz apkārtni apakšā. Nežēlojām arī aprobežotos līdzekļus, kad pavērās ceļš uz Holandi un vēlāk uz Parīzi. Tas viss bērnu garīgo redzes aploku paplašināja, papildināja."

Neesmu saviem bērniem jautājusi, bet tomēr saņēmu apliecinājumu un pateicību par to, ka viņi auguši brīvībā, kaut nometnēs un ka savos jaunajos gados arī bēgļu dzīves apstākļos redzējuši vairāk nekā vairums bērnu viņu vecumā.

Manam vīram un man tas bija tukšākais laiks zemnieces mājā, bet nometnēs arī mūsu gadi neaizritēja trulībā un bez satura. Tie gadi pagāja interesanti darbojoties, kas deva ne tikai kontaktu ar jaunatni vai sirsnīgiem iemītniekiem veco ļaužu mītnēs, bet arī atvēra durvis un veicināja saprašanos, tuvināšanos un pat draudzību ar citām tautībām.

Bēgļu nometnē "Warner kazarmās" Minchenē mēs bijām gaidīti ciemiņi, kā ar priekšlasījumiem pašu tautiešiem, tā arī krieviem, ukraiņiem, lietuviešiem, poļiem, jugoslāviem, ungāriem, krievu vai vācu valodās. Pie tām pašām tautībām braucām arī ar kultūrfilmām, ko īrējām no vācu skolas.

Mums personīgi ļoti patika ciemoties Prīnā vai Berchtesgādenes "Insulā", jo mūsu referāti par dažādiem tematiem vai arī kultūrfilmas ienesa pārmaiņu ikdienā un ļoti iepriecināja vecās māmuļas un tēvus, jo viņu dzīve ritēja vienmuļi. Berchtesgādenē bijām vai-

rākkārt, divas vai trīs reizes bija līdz arī bērni. Būdami skaistajā dabas un kalnu pasaulē, nepalaidām gaŗām izdevību, apskatīt arī grezno māju "Adlerhorst" — Ērgļu ligzdu, ko Hitlers licis uzcelt sev izcili skaistajā vietā, augstu kalnos, no kurienes pavērās skats līdz pat Austrijai. Stāvot tur augšā kopā ar citiem tūristiem, mēs abi ar Oskaru atcerējāmies un klusi runājām par kaŗa laiku Rīgā, kad bijām dzirdējuši Hitleru viņa radio runās. Viņa balss bija nepatīkami kliedzoša un viņš arvien apzīmēja nacionālsociālistisko Vāciju par "tūkstošgadīgo valsti" — das tausendjährige Reich. Mans vīrs mēdza teikt: "Valstij, kas celta uz asarām un asinīm, ir jau trūdi pamatā, — tā sabruks agrāk vai vēlāk". Pēckaŗa paaudze bija šī sabrukuma lieciniece. Un piedzīvoja arī, ka no Hitlera radītā posta un drupām izauga jauna demokratiskā valsts, kuŗai bija tādi vadītāji kā Adenauers un Heuss.

Sarkanai Krievijai ir vēl lielāki trūdi pamatā un sabrukuma laiks tuvojas arī tai — laimīga tā paaudze, kas to piedzīvos!

1953. gada maija pirmajā nedēļā Memingenas Baltiešu ciemā tika nodibināta Vanadžu kopa. DV pastāvēja jau agrāk Memingerbergā, kur priekšnieks bija leģionārs-invalīds Vīksna. DV valdē bija arī leģionārs dzejnieks Lečmanis. Baltiešu ciemā pastāvēja arī Neredzīgo kopa ar vienpadsmit biedriem. Manas krustmeitas Diānas tēvs Retigs arī pieder Neredzīgo kopai. Viņš izmācījās par masieri un viņa dzīves biedre Beatrise vadā viņu pie pacientiem. Ģimenē aug vēl divi dēli. Neredzīgo kopas pārstāvis toreiz bija Dāvis.

Kādu laiku lasīju neredzīgiem grāmatas, kuŗas arī pārrunājām, izmainījāmies domām. Kāda nometnes vieniniece uzņēmās, uz manu lūgumu, lasīt neredzīgiem laikrakstus.

Vanadžu darbība nometnes apstākļos bija ierobežota. Sanācām pa laikam uz tēju ar groziņiem, pārrunājām kādu tematu, strādājām rokdarbus, pa lielai daļai lāpījām zeķes, veļu, drēbes. Savstarpējās attieksmes bija sirsnīgas. Bet salīdzinot DV un vanadžu darbību ar nometnes apstākļiem un tagadējo patvēruma zemēs, kā ASV, Kanadā, Austrālijā un dažās zemēs Eiropā, — tad jākonstatē, ka DV organizācijas darbība strauji attīstījusies plašumā un stiprumā.

1951. gadā archibīskaps prof. Teodors Grīnbergs vadīja dievkalpojumu Memingerbergas nometnē Bavārijā. Stāv. no kr.: Dore, ģenerālis un Kārlis Dankeri, Zeniņa kdze, plkv. Zeniņš, kāda māmulīte, māc. Piebalgs un archibīskaps Dr. T. Grīnbergs.

1952.g. Memingenā. Dore ir „Princese Zeltīte" skolas nobeiguma uzvedumā.

1952.g. 8. maijā Memingenā. DV vanagu un vanadžu valde. No kr.: sekretāre Līvāne, pr-ks Vīksna, vanadžu pr-ce I. Dankere, N. Lečmanis (leģionārs), Akmentiņa.

Memingenas baltiešu ciema vanadzes (Uzņemts 1952.g. 8. maijā). Sēž no kr.: A. Balode, E. Buka, A. Akmentiņa, A. Kotelnikova, M. Mūrnieks, I. Dankere, K. Miķelsone, A. Līvena, M. Briedis. Stāv no kr.: L. Putiņa, A. Grieze, A. Jenkevice, M. Šalme, A. Prinkalne, B. Rētiga, M. Tālberga.

Memingenas Baltiešu ciema vanadzes sanāca uz groziņu vakariem ar priekšlasījumiem, pārrunām, vai rokdarbiem. Pie galda piektā no kr.: I. Dankere.

1953. gada 26. martā Baltiešu ciema latv. organizāciju pārstāvji apsveic O. Dankeru dzimšanas dienā. No kr.: J. Vīksna (leģionārs-invalīds), Ed. Ābele (DV), O. Dāvis un O. Meņģelis (neredzīgie), A. Prinkalne (vanadze), Oskars Kalējs (sabiedr. darbinieks), A. Jenkēvica (vanadze), L. Gūtbergs (DV), V. Riekstiņš (latv. komit. pr-ks).

1953.g. Dore un Kārlis ar māti Ottobeurenā, kas slavena ar savu skaisto baznīcu.

Baltiešu ciemā Memingenā 1953.g. rudenī. Skolotāja Zivtiņa dēls pasniedz ziedus skolotājai I.Dankerei.

1953. gada 10. novembrī. Dankeru ģimene baltiešu ciemā Memingenā.

1953.g. 11. novembrī Baltiešu ciemā Memingenā: vanadzes Prinkalne un Retiga apsveic ģen. Dankeru Lāčplēšu dienā.

JKS valdes sēde Šmī 1953.g. No kr.: Ludriksons, Priedītis, Dzelzskalns, ģen. Dankers, I. Dankere, I. Bērziņa.

Kuģis peld pa Bodenes ezeru uz JKS sanāksmi Mainavas salā. 1953.g.

1954. gada augustā: pārvedot kartupeļus ziemai.

1954.g. Ceļš no Baltiešu ciema uz Memingenas pilsētu. Pirmais no kr.: O. Dankers.

1954. gadā, ceļā uz JKS sanāksmi Annabergas pilī. No kr.: J. Rumba, I. Dankere, O. Kalējs (laikr. Latvija Vācijā redaktors), ģen. O. Dankers, Zivtiņš.

1954.g. rudenī Eslingenā. No kr.: vikāre A. Pone, ģen. Dankers, I. Dankere - sarunā ar archibīskapu Dr. T. Grīnbergu.

1954.g. 11. nov. Memingenas Baltiešu ciemā DV pr-ks Vīksna pateicas ģen. Dankeram par viņa runu.

1954. gada 11. novembrī māc. Brencis, A. Prinkalne, Ed. Ābele, J. Vīksna, B. Rētiga un O. Kalējs apsveic LKOK ģen. Dankeru Lāčplēšu dienā.

1955.g. Memingenas Baltiešu ciemā, Dankeru ģimenes dzīvojamā virtuvē. No kr.: Dore, Oskars, māc. Klaupiks, Irma un Kārlis. Māc. Klaupiks, darbodamies Lut. federācijā ASV, savā ceļojumā apmeklēja arī latviešu nometnes, noturot informatīvus priekšlasījumus.

1955.g. rudenī Dr. Zenta Mauriņa runāja vācu publikai Memingenas pilsētā. I. Dankere saņem vienu rozi ar sveicienu ģenerālim, kuŗš saaukstēšanās dēļ bija aizkavēts ierasties uz šo Mauriņas vakaru.

Mag. jur. Ādolfs Šilde kopā ar ģen. Dankeru Baltiešu ciemā Memingenā 1955. gadā.

I. Dankere 1956.g. septembrī Memingenā Bavārijā, Baltiešu ciema dzīvoklī Rīgas ceļā 7, guļamistabā.

1956. gada 21. janvarī Memingenā, DV Rietumvācijas delegātu sapulces pirmajā dienā, pēc koncerta. Pie galda no kr.: dziedone Ludmila Sepe, Nacionālā teātŗa režisors Alfrēds Alksnis, Irma Dankere, ģen. Dankers, Retiga kundze. Stāv no kr.: redaktors Auseklis Zaļinskis, plkv. Janums un majors Vilis Hāzners.

1956.g. Kristības Retiga ģimenē Baltiešu ciemā Memingenā. Kristāmais - Diāna Retiga. Krustmāte I. Dankere un krusttēvs Zeidemanis (leģionars, kas cīņās zaudējis abas acis).

Pirmajā rindā no kr.: Diānas vectēvs, krusttēvs un krustmāte, māte Beatrise, tēvs Edgars (bij. leģionārs, neredzīgs masieris) un vecmāmiņa. Otrā rindā no kreisās pirmais ģen. Dankers ar Dori. Trešā rindā no labās pirmais Kārlis. Visi pārejie - Baltiešu ciema draugi un Memingenas Neredzīgo kopas bij. leģionāri ar dzīvesbiedrēm.

„Veļas diena" Baltiešu ciemā Memingenā, piecdesmitajos gados.

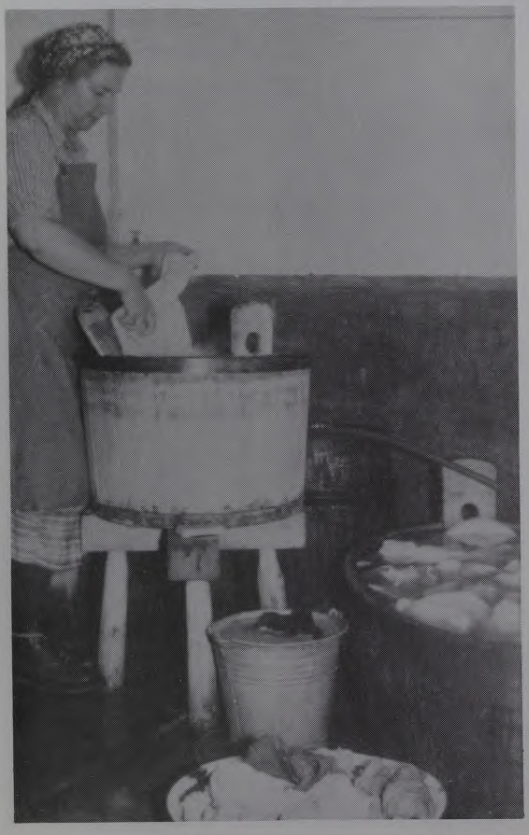

Kāda „veļas diena" Baltiešu ciemā, mūsu 12. bloka pagrabā. (1956.g.)

Ģen. O. Dankers ar dzīves biedreni, pēc viņas referāta Baltiešu ciema lietuviešiem, igauņiem un ungāriem: „Mūsu kopējais liktenis, - mūsu kopējie mērķi." 1956.g. rudenī.

1956.g. Tēvs ar meitu Baltiešu ciemā, pie mūsu vienīgās dobes, kur bija saules puķes un saldie zirņi.

1956. gadā. Dorīte ar māti pie Chiemsee.

1956. gadā Memingenā. Dienu pēc koncerta Baltiešu ciemā, dziedonis Boriss Piekalnītis sarunā ar I. Dankeri.

1956.g. 11. novembrī Baltiešu ciemā Memingenā, Ināra Zivtiņa pasniedz ģen. Dankeram ziedus Lāčplēšu atceres aktā. Vidū: DV pārstāvis S. Spurdziņš (leģionārs-invalīds).

Ģen. O. Dankers ar dzīves biedreni 1948.g. Valkas bēgļu nometnē, pie nometnes baznīcas, ko cēluši latviešu bēgļi.

1952.g. augustā. Hanoverā — Vācijā. Vispasaules Lutera nedēļa „Kirchen grüssen Kirchen" (Baznīcas sveic baznīcas). No kr.: A. Treuss no Zviedrijas, ev. lut. bēgļu pārstāve I. Dankere un vikāre A. Pone no Vircburgas.

1954.g. septembrī JKS paplašinātā sēdē piedalījās arī JKS komitejas pr-ks Zviedrijā, Edg. Ragovskis.

1956.g. 15. aprilī JKS valdes locekļi satiekas Mīlakerā. No. kr.: Upesleja, Ludriksons, Dankere, ģen. Dankers, Lorbergs.

Izstaigājuši visādus ceļus,
vēl arvien pie kājām Latvijas smiltis
un domās Latvijas zeme, —
tur visu ceļu sākums un gals.
M. Lorbergs.

1957. gada februāŗa pēdējā nedēļā Baltiešu ciema tautības rīkoja mūsu ģimenei atvadvakaru, sakarā ar izceļošanu. Pateicībā un aizkustinājumā izjutām viņu lielo sirsnību. Bija cildeni silti vārdi manam vīram no bijušiem kaŗavīriem, no Neredzīgo kopas un no Vanagiem, kā arī no igauņu, lietuviešu un ungāru pārstāvjiem. Bija man ziedi un mīļi vārdi no vanadzēm un, latviskā atmiņu velte no JKS, ko pasniegt bija atbraucis Modris Lorbergs no Minchenes.

1957. gada 4. martā izbraucām jūŗā no Brēmerhāfenas, bet dienu iepriekš sanāca uzturēties arī Brēmenē. Tur paspējām apskatīt mazliet pilsētu un arī tās simbolu, lielo statuju "Roland der Riese am Rathaus zu Bremen."

Jāpaskaidro, ka 1957. gada sākumā IRO bija jau slēgusi savas durvis. Tas nozīmēja, ka mums pašiem vajadzēja maksāt ceļa naudu, t.i. šķērsot Atlantiku no Brēmerhāfenas līdz Ņujorkai un no turienes ar vilcienu līdz Grandrapidai Mičigenā. Dabiski, ka tādu līdzekļu mums nebija. Tos mums aizdeva Luterāņu Federācija, kas bija 973 dolāri mums četriem un, tā summa bija jāatmaksā gada laikā.

Kārlim un Dorei kuģošana pa "lielo dīķi" bija interesants piedzīvojums. Mans vīrs un es bijām pateicīgi liktenim, ka vārti beidzot atvērušies uz tālo krastu, bet nevaru noliegt aso sāpi sirdī, attālinoties arvien vairāk no tēvu tēvu zemes, kur palika ieausti mūsu kopdzīves laimīgākie gadi, palika neaizmirstamā Eiropa.

1957. gada 12. marta agrā rīta stundā, kad kuģis "SS America" tuvojās Ņujorkas krastam, pabraucām gaŗām slavenai "Liberty" — Brīvības statujai. Man šķita, ka tā sagaida mūs personīgi, turēdama paceltā rokā brīvības gaismas lāpu. Un likās ka Pacifika ūdeņos sadzirdama tās dziesma: "Give me your poor, your homeless ———" Mēs stāvējām uz kuģa klāja un raudzījāmies uz debesskrāpju siluetiem, kur izcēlās Manhattan milzīgās celtnes, ko apskāva lēcošās saules stari.

Es satvēru sava vīra roku un teicu: "Ar jauno pavasari mūsu bērniem sākas jauna dzīve jaunajā zemē." Oskars uzlika savu roku

manējai un klusi atbildēja: "Jā, lai tā būtu viņiem svētīta! Bet mūsu agrākā dzīve pašu zemē ir kļuvusi tālāka kā jebkad — tomēr neaizmirstama."

Ņujorkas ostā mūs sagaidīja mācītājs Alberts Ozols. Tas bija patīkams pārsteigums, ka pirmais cilvēks svešā zemē uzrunāja mūs latviešu valodā. Šeit iederas Valerijas Baltiņas vārdi: — Pasaulē atradu patvērumu, bet tēvu valodā — dzimteni.

Patīkams pārsteigums bija arī, ka mūs sagaidīja prāvesta Ķullīša ģimene. Tā gan bija sirsnīga tikšanās! Sēdāmies pie skaisti un bagātīgi klātā galda un baudījām kopš gadiem neredzētus, izmeklēti garšīgus ēdienus. Trešais pārsteigums bija "Laika" fotografs un korespodents, kurš intervēja manu vīru. Oskars teica beigās: "Labprātāk būtu devies uz Latviju, bet tās durvis ir aizvērtas".

Cienījamais, sirsnīgais prāvests Ķullītis kopš gadiem miris, bet Ķullītes kundze dzīvo ar savu māsu vēl tagad Ņujorkā — Bronksā. Uzturam kontaktu ar vēstulēm.

Mrs. Clarke (kuŗu pazinu no 1951. g. Lebanonā) aizveda mūs pirmās dienas vakarā savā melnajā limuzīnā ar šoferi uz kādu viesnīcu Ņujorkas centrā, kur viņa bija noīrējusi divas istabas priekš mūsu ģimenes. Tur mēs varējām palikt piecas dienas. Istabas bija sešpadsmitā stāvā. Nākošajā rītā Klārka kundze bija atkal klāt un aizveda mūs uz "Promenādes restorānu" Rokfellera plāzā, kur paēdām brokastis. Tā bija skaista vieta. Caur plato stikla sienu atklājās neparasts skats: mēs raudzījāmies uz slidotavu, kur slidinājās cilvēki pa gludo ledus spoguli. Bet ārā bija silts un mēs vieglās drēbēs. Aiz slidotavas pacēlās pārcilvēciskā lielumā bronzas statuja "Prometheus", kam (kā paskaidroja Klārka kundze) vasaras vidū vizuļo visapkārt strūklakas ("Sunken Garden")

Pēc brokastīm Klārka kundze aizveda mūs uz savu māju ārpus pilsētas, Riverdeilā pie Hudsona upes. Tās krasti robežojās ar mājas parka plašumiem. Mans vīrs atrada Klārka kungā interesantu sarunu biedru.

Nākošajās divās dienās braucām ar autobusu vai gājām "atklāt" uz savu roku kaut mazu daļiņu no milzīgās pilsētas — tā likās veidota no tērauda un stikla, kur kā zaļa oaze izcēlās Centrālparks. Interesanti bija Planetārijā, kur mēs četri sēdējām pustumšā telpā ar mākslīgām zvaigžņu debesīm virs mums un, kāda neredzama cilvēka pastiprinātā balss lasīja lekciju par astronomiju.

Citu reizi iemaldījāmies bez meklēšanas kādā daudzpusīgi interesantā mūzejā. Tur iesēdinājām papiņu ērtā sēdeklī un pienā-

cām pēc kārtas pastāstīt, kādus īpatnējus priekšmetus bijām redzējuši.

Kādu dienu Oskars palika viesnīcā atpūsties no staigāšanas, bet es ar Kārli un Dori aizgājām uz pilsētu un bijām arī kādā citā mūzejā apbrīnot un pamielot acis ar mākslas darbiem.

Kad mēs pēc pāris stundām atgriezāmies viesnīcā, atradām priekšā jauku ciemiņu — bija atnācis majors Vilis Hāzners, apsveikt manu vīru ar ierašanos Amerikas zemē, bet man Hāznera kungs pasniedza skaistu rožu buķeti.

Citu reizi apskatījām Empire State Building, kas ir Piektā avenijā, 33. un 34. ielu starpā. No simts otrā stāva paveras grandiozs skats. Kārlis un Dore ieķērās tēva elkonī un apveda arī viņu apkārt celtnes četrām pusēm, kas ir ar stikla jumtu un sienām. Stāstīju Oskaram, ko mēs redzam: varējām saredzēt arī mūsu stalto kuģi ostā, bet tas izskatījās mazs kā bērnu rotaļas lieta.

Dabiski ka apmeklējām arī Apvienoto Nāciju celtni. Tur vienā no plašajām telpām sēdējām mīkstos krēslos un klausījāmies kādas sesijas debatēs. Telpa ir kā amfiteātris — katra krēslu rinda vienu pakāpi augstāk par iepriekšējo.

Apvienoto Nāciju sanāksmes, "meetings" var noturēt dažādās pasaules vietās, bet pastāvīgā Galvenā mītne ir Ņujorkā. Tā atrodas Manhattan salā un ieņem 18 akru platību, no 42. līdz 48. ielai. Mazajā izdevumā — vadonī bija teikts, ka varenais korpuss celts pasaules mieram, — ideja ir cēla, bet vai tā īstenojusies???

Kad bijām atkal uz ielas, manu uzmanību saistīja kāds milzīgs plakāts pie Apvienoto Nāciju celtnes pretējās mājas. Es atzīmēju uzrakstu un pateicu to savam vīram: "United Nations! We demand the withdrawal of all soviet forces and free elections — please help us! The peoples of Albania, Bulgaria, Czechoslovakia, Hungary, Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Romania."

Tas bija 1957. gada martā. Cik ilgi šāds uzraksts stāvēja Apvienoto Nāciju pretējā pusē un sauca mēmiem vārdiem pēc brīvo tautu palīdzības apspiestām nācijām? Kas spēj nosaukt t ā s brīvās tautas, kas uzdrīkstas runāt apspiesto tautu labā? Minētais uzraksts uz lielā plakāta laikam drīz noņemts, lai "dārgos" sarkanos līdzgaitniekus Apvienotās Nācijās nesatrauktu un nekaitinātu!

Atceros vēlāku laiku, sešdesmitajos gados, kad ciemojos mācītāja Stefenberga mājā Čikāgā — tur redzēju īpatnēju, ļoti iespaidīgu gleznu: pie Apvienoto Nāciju celtnes stāv Jēzus Kristus gaišais tēls, klauvēdams pie tās aizvērtām durvīm. Kopš daudziem gadiem

pie tām pašām durvīm klauvējušas arī apspiestās tautas, — bet tām durvis nav atvērušās!

Kaut mēs paši, mēs latvieši, kas esam brīvībā, trimdinieki, nenogurtu atgādināt pasaulei, arvien par jaunu mūsu tautai nodarīto noziegumu! Kaut mēs paši nenogurtu būt aktīvi, atkārtoti appelēt pie vienaldzīgās pasaules sirdsapziņas. Cik ilgi pietiks spēka gaidīšanai uz atpestīšanas brīvības stundu visiem tiem aiz dzelzs aizkara? Vai viņiem nav beidzot uznācis nogurums? Cik gadus viņi jau gaida, cik ilgi spēs arvien vēl cerēt?

Mēs, brīvās patvēruma zemēs dzīvojošie latvieši, esam likteņa saliedēta viengabalaina kopa, ko neviens nedrīkst skaldīt! Un mēs brīvībā esošie esam atbildīgi par mūsu tautas un zemes nākotni. Esam atbildīgi, lai Latvija nepaliek inkorporēta sarkanās Krievijas masā! Mēs nedrīkstam klusēdami nozust no pasaules skatuves! Nedrīkstam kā tauta nogrimt aizmirstībā! Mūsu valoda ir viena no visvecākām pasaulē — tā nedrīkst apklust. Mēs esam atbildīgi par latvietības Būt vai Nebūt.

Mums ir izglītoti, izdarīgi, spējīgi un krietni vadītāji organizāciju priekšgalā. Bet nepietiek ka mēs runājam tikai pašu tautiešiem, ka rakstam tikai l a t v i e š u laikrakstos. Vajaga informēt pasauli, informēt pasaules brīvās tautas, jautāt viņiem un prasīt, ko v i ņ i darītu, ja v i ņ u zeme būtu kopš gadiem okupēta no svešas terrora varas? Ja v i ņ i būtu pametuši visu, glābjot tikai savus bērnus un pašu dzīvības, būtu aizbēguši uz citām zemēm, uz svešumu?

Līdzekļu trūkums informācijai?

Readers Digest par š ā d i e m rakstiem maksu neprasa. Rīdera Daidžests iznāk ik mēnesi pāri par trīsdesmit miljonu eksemplāros, iznāk piecpadsmit valodās! Tas nozīmē ka šo mēnešrakstu lasa vairāk par trīsdesmit miljonu cilvēku, — nozīmē, ka to lasa angļu valodā ne tikai ASV, Kanadā, Austrālijā un Anglijā, bet četrpadsmit svešvalodās arī citās pasaules valstīs. Tas ir vienreizējs internacionāls forums! Informēt vairāk par 30 miljonu lasītājus ir vienreizēja izdevība — tā ir jāizmanto!

Abonēju Rīders Daidžestu kopš gadiem. Tas ir žurnāls, kas nebīstas rakstīt par komūnismu, kas bija publicējis garu rakstu par bēgļiem no sarkanās Kubas, kas bija ievietojis kādas grāmatas apskatu ar turpinājumiem par "Spiegu skolu Padomijā" un vairākus līdzīgus rakstus.

Publicēt informāciju par komūnismu latvju zemē, kur rafinēti plānveidīgi tiek iznīcināta mūsu tauta, būtu vērtīgs solis, būtu

uzskatāms pakalpojums un reizē mīlestības apliecinājums mātei Latvijai.

Esmu novirzījusies no pirmās dienas Ņujorkā. Tai vakarā, kad Klārka kundze aizveda mūs no savas mājas uz viesnīcu, mēs abi ar Oskaru vēl ilgi palikām nomodā un daudz ko pārrunājām. Dore un Kārlis bija jau iemiguši. Istabās uguns izdzēsta, tikai no ielas atspīdēja blāva gaisma. Tanī vakarā mans vīrs atgādināja man, ka bijām baudījuši amerikāņu viesmīlību pat nometnes laikā. To atceros vēl šodien un esmu pārliecināta, ka arī mūsu bērni nav aizmirsuši jauki pavadītās dienas Kisingenā.

Tas bija kādā lielā sanāksmē, laikam 1952. gadā, ko rīkoja Signe Dreijere. Klāt bija bezdzimtenes tautību pārstāvji, Dr. A. Grābers, Valters Kilpatriks, holandiete ten Kāte, toreizējais JKS priekšnieks plkv. Krīpens, mans vīrs un vairāki IRO darbinieki. Man bija paredzēts priekšlasījums vācu valodā par "Bēgļu izceļošanas iespējām, problēmām un sarežģījumiem. "Tas bija temats, kas man sen grauza, temats, ko vajadzēja skaidrot tiem, kuŗiem nebija uzspiests DP zīmogs, kuŗi neizprata, kādas rūpes dažai ģimenei bija ar izceļošanu, nesaprata, ko nozīmē, kad emigrācijas dokumenti netika izsniegti aiz kāda nezināma iemesla, kādas denunciācijas dēļ, un izceļošana pat atkārtoti atlikta. Nesaprata arī, ka bēgļi nav cilvēki ar savu gribu, ka nevar braukt uz pašizvēlēto zemi, lai būtu kopā ar radiem. Nesaprata ne mazākā mērā leģionāru situāciju un problēmu. Nesaprata, ka izceļošana dažkārt nežēlīgi šķīra ģimeni.

Savā runā es nevainoju nevienu organizāciju vai personu, — es skicēju tikai dažas pieredzētās ainas no nometnes dzīves: tēvs un māte izceļo ar jaunāko dēlu uz ASV pie kādiem radiem, bet vecākais dēls—leģionārs nedrīkst doties viņiem līdz uz Ameriku — māte izmisumā raud, nevar izšķirties savu dēlu atstāt. Kāds pajauns precēts pāris ar saviem bērniņiem tiek uz ASV, bet viņu slimīgais vecais tēvs "Vīzu" nesaņem. Viņam jāpaliek nometnē — vecam, vienam, vientuļam. Asaras un šķiršanās uz neredzēšanos!

Kāda atraitne ar dēlu padsmitnieku gados, drīkst izceļot uz ASV, bet viņas vienīgai, sirdsslimai māsai, arī atraitnei, izceļošana uz ASV liegta. Lai paliktu kopā, viņas izlemj braukt uz Austrāliju, kaut gan citi radi aizbraukuši uz ASV jau agrāk.

Es nevarēju atturēties, pateikt dziļā rūgtumā: "Dzīvniekiem civilizētās zemēs ir "Aizsardzības komitejas", bet bēgļiem tāda nav." Nobeigumā griezos pie klātesošiem ar lūgumu: "Dāmas un kungi, — zinu, ka vairāki no jums ieņem atbildīgu vietu, kur jālemj par bezdzimtenes cilvēka — bēgļa nākotni, par viņa likteni un dzīvi — es

sirsnīgi lūdzu Jūs, nedariet to tikai uz kāda p a g a i d u likuma noteikuma vien, kas nosaka, ka uz tādu un tādu zemi var izceļot tikai zināms skaits līdz tādam un tādam datumam (kas kaut kad atkal tiek grozīts), — atceraties, ka Jūsu priekšā nestāv skaitļi uz papīra, bet dzīvi cilvēki. Pieejiet pie katra lēmuma individuāli. Nespriežiet ar prātu vien, bet klausaities arī ko diktē Jūsu sirdsbalss."

Vēlāk, kad piesēdos atkal pie sava vīra, kuŗš runāja ar plkv. Krīpenu, pienāca Valters Kilpatriks un teica Oskaram un man, ka viņš drīzumā lidošot atvaļinājumā uz ASV un ielūdza mūsu ģimeni, ciemoties divas nedēļas viņa mājā. Piebilda, ka sieviete, kas tīra māju un gatavo ēdienu, būšot mūsu rīcībā viņa prombūtnes laikā. Tās bija pārsteidzoši jaukas izredzes vasaras brīvlaikam, ko pieņēmām ar pateicību. Biju sevišķi priecīga Dores un Kārļa dēļ, tikt ārā uz laiku no nometnes atmosfairas. Sanāca negaidīts brīvlaiks arī man. Atkrita saimniecības darbi un tīrīšana un veļas mazgāšana rokām pagraba telpā.

Kilpatrika lielais Fords aizveda mūs no nometnes uz Bad Kisingenu. Lieki apgalvot, ka jutāmies lieliski. Un ledusskapis bija arvien kā pieburts ar visādiem labumiem. Mūsu "darbs" bija staigāšana, apkārtnes izpētīšana un vakaros lasīšana. Drīkstējām arī plūkt agros ķiršus no lielā, vecā koka pie mājas, kas bija kā piekabināts sārtiem kārdinātājiem. Plūkšanas priekus atstājām bērniem.

Nelielā Kisingena ir skaista kūrvieta ar mežiem un zemiem uzkalniem visapkārt. Mums patika arī labi koptais kūrparks, ar vairākām promenādēm, daudz rožu un citu stādu dobēm, strūklaka un Ģētes un Šillera pieminekļi uz augstiem granīta balstiem.

.....

Ilgstošs bija brauciens no Ņujorkas uz Mičigenas pavalsti, bet gaŗais ceļa posms deva iespēju skatīt šo jauno zemi — tā slīdēja gaŗām mūsu acīm kā grandioza panorāma. Kārlis un Dore stāstīja tēvam par atšķirīgām ainavām, kas pavērās viņu acīm.

Ieripojām Grandrapidā agrā svētdienas rītā. Mūs sagaidīja Veco strēlnieku kopas priekšnieks Jānis Bole, pie kā mēs sākumā apmetāmies. Meita un dēls turpināja izglītību un līdztekus strādāja "Part time" darbu, Dore Eberharda superveikalā un Kārlis Butterworth slimnīcā. Es pati biju trīs mēnešu sakņu vārītāja "Schnitzelbank" restorānā, pēc tam atradu labāk atalgotu vietu Gill'a fabrikā pie gabaldarba. Pa brīvām sestdienām' aptīriju divas amerikāņu mājas. Mūs pašus apmazgāju, apkopu, aptīrīju vēlās vakara stundās un arī svētdienās.

Sākums nebija viegls jaunā zemē, jo mans dzīves draugs bija

neredzīgs, tā ka uzturēju ar savu roku darbu četru galvu ģimeni. Klāt nāca ik mēneša parāda atmaksa Luterāņu Federācijai par mūsu ģimenes transportu no Eiropas uz ASV.

Mani visu laiku urdīja doma par pašas mājiņu. Kad mēs 1957. gada 12. martā šo zemi sasniedzām, tanī pat mēnesī manam vīram palika septiņdesmit četri gadi, — viņam neatlika daudz lieka laika gaidīšanai uz pašu māju, bet maniem bērniem vajadzēja iespējami ātrāk nokratīt atmiņas par nometnes gadiem barakās — manai mīļajai ģimenītei vajadzēja pašu jumtu virs galvas!

Pēc kāda gada atradu nelielu mājiņu ar jauku dārzu, kur mans vīrs varēja droši uzturēties, kamēr bērni bija mācībās un es fabrikā. Izraudzītai mājai bija trīs mantinieki un katrs no viņiem prasīja tūkstots dolāru iemaksu. Aizņēmos tūkstots pieci simti no mūsu senās paziņas, no mīļās Dr. Mildas Sproģes un tādu pat summu no vecā Zīverta Rapidā.

1959. gada rudenī uzsākām dzīvi pašu mājiņā, Oakdale ielā. Viss cits bija labi, tikai mēneša maksas un atmaksas mani vairāk nospieda, bet to zināju tikai es.

Dorītei pēc studiju beigām piedāvāja vietu Albukerkī (Albuqerque) Ņumeksikā. Pirmo reizi apciemoju savu meitu 1962. gadā, kad mana fabrika tika uz divām nedēļām slēgta un visi reizē gāja atvaļinājumā. Arī Kārlim bija mācību brīvlaiks. Viņš strādāja kādā fabrikā gabaldarbu nakts maiņā, kur varēja vairāk izpelnīt. Tā mans vīrs nepalika viens manā prombūtnes laikā.

1966. gadā mūsu dēls beidza universitāti Mičigenas pavalsts galvas pilsētā Lansingā un izvēlējās savu darba vietu saulainā Kalifornijā. To viņa tēvs vairs nepiedzīvoja, jo gadu iepriekš bija aizgājis mūžībā. Par to ir rakstīts "Atmiņu pūrā."

Par šo posmu es gan varētu rakstīt vēl daudzas lappuses, bet pateikšu saviem bērniem tikai to: "Kad tu, Dorīte, divas dienas pēc papiņa bērēm aizlidoji atpakaļ uz savu darba vietu Albukerki (Ņumeksikā) un, tu Kārli, atgriezies uz universitāti Lansingā — mūsu omulīgi iekārtotā mājiņa Rapidā likās neparasti tukša: — katru dienu, kad pārnācu no darba — mani neviens vairs negaidīja! Nebija kam pieglaust vaigu."

Es iesēdos mīkstā krēslā, kur Tu, mans Sirdsdraugs, mēdzi sēdēt un gaidīt mani pārnākam. Es turēju savās rokās Tavu balto spieķi, ko šinī zemē lieto neredzīgie. Glaudīju rokturi, ko Tu biji lietojis pa astoņiem Grandrapidā nodzīvotiem gadiem. Es valkāju tavu adīto jaku — man likās, tā glabā vēl Tavas miesas siltumu. Es

sēdēju pie ēdamgalda un Tava vieta bija tukša. Tukšs bija arī Tavs ērtais dārza krēsls man blakus — visur, itin visur rēgojās tukšums!

Vakaros gultā pirms iemigšanas es kā parasti, izstiepu savu roku uz Tavu pusi, bet Tu neapņēmi vairs manu roku ar maigu glāstu, — es biju viena. Iespiedu seju spilvenā un raudāju, kamēr tas kļuva mitrs un tad apgriezu to uz otru pusi. Es biju viena — Tevis vairs nav. Tikai mīļās, siltās atmiņas staigā man līdzās.....

Toreiz,
Ceļa sākumā stāvot,
Ne nojautu,
Ne sapratu,
Ne zināju,
Kādu Laimes dāvanu
Dievs manā sirdī
Dēstīja.

Saka:
Skaistākie ziedi
Visātrāk vīst. —
Zinu — nav tiesa!
Īsie brīži
Par mūžību kļuva.
Brīnuma stāds
Ne vīta,
Ne nīka, —
Bet auga, kuploja, plauka
Un turpināja ziedēt.

Tagad atskatos
Noietā ceļā:
Esmu un tomēr
Nejūtos viena.
Sirds Tavu mīlu sargā
Skaidra, laimīga, rāma.
Kā toreiz,
Tā tagad.
Un vienmēr Tava.

(Valentīne Hermane)

Dorīte bieži rakstīja, vēl biežāk zvanīja, apjautājās, ko jauku pastāstīja, ko mīļu pateica. Ar nepacietību gaidīju nogales, kad parasti atbrauca Kārlis ar līdzpaņemtām mācību grāmatām. Reiz vēlāk uzzināju (ne no Kārļa), ka draugs Meija aicinājis viņu līdz uz savu vecāku māju turpat Lansingā, bet Kārlis atbrauca pagaŗo ceļu uz Rapidu.

Tanī pašā 1966. gadā, kad Kārlis beidza universitāti Lansingā, arī es beidzu savas četrgadīgās studijas. Tā kā biju ieguvusi vajadzīgos "creditus",uzsāku mācīt vācu valodu Putnam skolā un teicu ardievas fabrikai.

Bet pēdējā darba dienā piedzīvoju neparedzētu pārsteigumu: mani nosauca lejā uz biroju, tur stāvēja direktora Gill'a vietnieks Džims, arī Maknīls (McNeil) un galvenā grāmatvede. Džims pasniedza man aploksni — dāvanu ar mēnešalgas summu un, pateicās jaukiem vārdiem par apzinīgo darbu. Es savukārt izteicu paldies par darba iespēju viņu fabrikā, kas bijis pamats mūsu ģimenes dzīves uzsākšanai Amerikas zemē.

Tad Nīls pavadīja mani uz augšstāvu, kur mūsu plašajā kopējā ēdamtelpā uz viena no galdiem stāvēja milzīgs kafijas katls un divas neparasta lieluma garenas paplātes, pilnas līdz malām ar saldiem cepumiem. Un — man bija "pienākums", atvadoties pacienāt savas darba biedrenes.

Tas arī bija 1966. gadā, kad DV apvienība Grandrapidā rīkoja lielu salidojumu Čikāgā. Toreizējais DV apvienības priekšnieks Barkāns un viņa kundze piedāvāja man vietu viņu mašīnā un aicināja braukt līdz. Minētā salidojumā,kas notika plašajā Sheraton viesnīcā, satiku arī plkv. Janumu. Mana mīļā paziņa, Rogas kundze, kuŗa bija dzīvojusi Čikāgā daudz gadu, iepazīstināja mani ar vairākām vietām lielajā pilsētā, — aizveda uz kādu patālu mākslas mūzeju, kur izstaigājām vairākas telpas, bet no viesnīcas varēja sasniegt kājām skaistus rožu apstādījumus netālu no Mičigenas ezera krasta. Ezerā peldēja daudz buru laivu. Apstādījumu parkā ir arī kāda milzīga strūklaka, kur uzņēmām vairākus foto uzņēmumus.

Vēlāk, atpakaļ mūsu viesnīcā, kopā paēdām un tad Valija Roga uz ilgāku laiku aizgāja, bet es paliku gaidīt vestibilā. Sēdēju un vēroju cilvēkus, kas nāca un gāja. Pēkšņi man priekšā stāvēja kāds stalts vīrietis, smaidīja un jautāja, vai es viņu vēl pazīstot, esot mani tūliņ pazinis. Viņa seju atcerējos, bet vārdu nezināju vairs. Teicu: "Jūs taču bijāt arvien pie mums mana vīra rīkotās bridža pēcpusdienās!" Es nebiju maldījusies. Viņš apsēdās, runāja sirsnīgiem vārdiem par manu mūžībā aizgājušo dzīves draugu un stāstīja arī par

sevi: karą jukās atšķirts no savas sievas, kuŗa Latvijā mirusi, bērnu ģimenē nebijuši, ka pēc studijām ASV nodarbināts savā profesijā, ka viens dzīvoklis paša mājā izīrēts, ka nesen atgriezies no Eiropas ceļojuma. Es teicu: "Tur nāk mana paziņa," un viņš atvadījās.

Pēc kādām desmit dienām atlidoja vēstule ar svešu rokrakstu. Saturs mani pārsteidza: viņš lūdza atļauju atbraukt un pavadīt nogales kopā, lai tuvāk iepazītos un vēlāk mūsu abu ceļus savienotu.

Sēdēju uz dīvāna ar svešo vēstuli rokā. Pie pretējās sienas uz grāmatu plaukta stāvēja mana dzīves drauga foto attēls, gandrīz dabiskā lielumā krūšu uzņēmums. Viņa neredzīgās acis likās vērstas uz mani it kā ar jautājumu: Irmīt, mana sieva, vai tu spēsi dot citam glāstu, kas piederēja man? Es klusi kratīju galvu — nē, trīsdesmit kopā nodzīvotos gadus nevarēja vienkārši svītrot, izdzēst, ţie trīsdesmit gadi ar dziļo laimi un ar visiem vēlākiem kopējiem smagiem pārdzīvojumiem nebija izdzēšami no manas dzīves, tie mani arvien pavadīs, sevišķi laimes bagātie, nepilnie deviņi gadi pašu zemē — tos neaizmirsīšu kamēr vien elpošu. Un mani bērni — dzīvs mantojums no mana Sirdsdrauga! Es zināju atbildi pirms vēstuli vēlreiz pārlasīju, bija tikai grūti atrast pareizos vārdus, negribēju jauko cilvēku aizvainot. Rakstīju, ka viņa vēstule bija pārsteigums un pagodinājums reizē, ka ar sava dzīves drauga aiziešanu mūžībā, mana personiskā dzīve it kā noslēgusies, ka dzīvoju līdz savas meitas un sava dēla dzīvei, ka tik stalts, izskatīgs vīrietis kā viņš, var dabūt sievieti par vairākiem gadiem jaunāku par mani un novēlēju laimi turpmākiem gadiem.

Kad vēstule bija aizsūtīta, sāku domāt kādu citu domu: ja es būtu bijusi vieglprātīgi neapdomīga un likusi sevi iekārdināt ar bagātāku dzīvi pašu mājā un ar ceļojumiem uz tālām zemēm (ko pati nevaru atļauties) un būtu devusi pozitīvu atbildi — ko gan būtu izjutuši mani bērni? Cik sāpīgi Dorīte un Kārlis būtu pārdzīvojuši faktu, viņu mīļotā tēva vietā redzēt pie mātes sāniem svešu vīrieti! Savu lēmumu neesmu nekad nožēlojusi.

Pēc deviņiem gadiem, kad jau ilgu laiku dzīvoju Albukerkī, uzzināju nejauši, ka viņš miris. Uzzināju to no viņa korporācijas sēru sludinājuma avīzē. Viņš bija tikai divus gadus vecāks par mani. Lai vieglas smiltis.

Pēc pēdējās komitejas sēdes 1957.g. Štutgartē, Dr. Grābers atvadās no I. Dankeres.

JKS vice pr-ks Modris Lorbergs atbraucis atvadīties no JKS pr-ces Rietumvācijā I. Dankeres, sakarā ar izceļošanu uz Ameriku.

DV pārstāvis Pīlāgers atvadas no ģen. Dankera, viņa ģimenei rīkotā atvadvakarā Baltiešu ciemā 1957. gada marta pirmajā dienā. Pie galda sēž lietuviešu priesteris Bunga.

Vanadzes Jenkēvica un Prinkalne atvadas no Memingenas kopas pr-ces I. Dankeres, pasniedzot ziedus. Pie galda sēž Dore un Lorbergs.

Bremerhāfenas izceļošanas centrā 1957. gada 4. martā. Dankeru ģimene ietur pēdējās pusdienas uz Eiropas zemes.

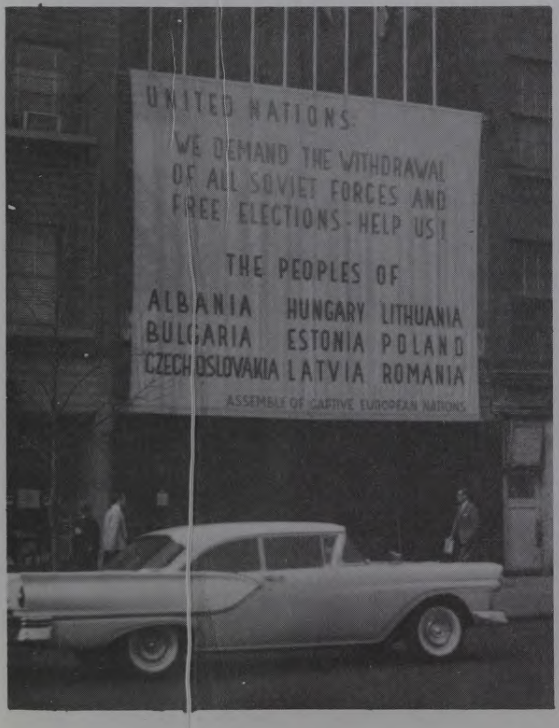

1957. gada marta sākumā. Vēsturisks plakāts iepretī Apvienoto nāciju celtnei Ņujorkā.

Dore Dankere, 1957.g. 12. martā. Tuvojoties Amerikas krastam un Ņujorkas ostai agrā rīta stundā.

1957. gada 12. martā. Dankeru ģimenes pirmā dienā ASV, ciemos prāvesta Ķullīša ģimenē. No kr. Dore, ģen. Dankers, Irma, prāvesta kdzes māmiņa, prāvesta kdze, prāvests Ķullītis un viņa svaine. /Kārļa foto/

1957. gada 14. martā Ņujorkā, divas dienas pēc iebraukšanas ASV. Dorīte mūzejā "The American Museum of Natural History".

1958.g. I. Dankere ar Dorīti pie Mičigenas ezera.

1957.g. maijā. Pēc astoņām darba stundām Eberharda "Supermarketā" Grand Rapidā, Dore piedzīvoja pārsteigumu vakarā, kad tika par "ziedoņa karalieni."

1959.g. Iriņa ciemos Grandrapidā. No kr.: Dore, Kārlis, Iriņa.

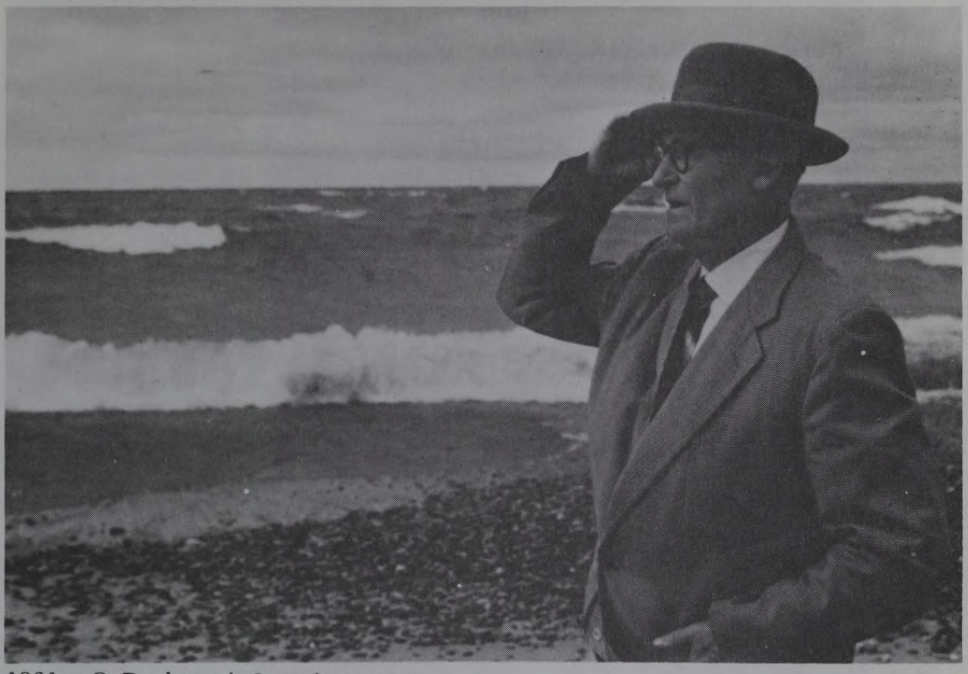

1961.g. O. Dankers pie Superior ezera.

Indianapoles DV saimes 15 darbības gadu svinībās 1961.g. Vidū stāv.: DV ASV priekšnieks A. Vanags un ģen. O. Dankers. Aiz viņiem pārstāvji: latvju māte, latvju jaunava un latvju karavīrs ASV armijā.

1964.g. 11. nov. DV Grandrapidas kopas rīkotajā Lāčplēšu atceres vakarā.

1. rindā no kr.: I. Daunere, DV ASV kasieris Ozoliņš no Čikāgas (miris), I. Dankere, LKOK ģen. Dankers (miris), Ozoliņa kundze, DV pr-ks A. Barkāns (miris), vanadžu pr-ce E. Brūna, Z. Vēliņa (mirusi), E. Medne.

2. rindā no kr.: kpt. J. Radziņš (miris), V. Purava (mirusi), K. Spolītis, E. Pope, M. Poņemecka, A. Barkāne (mirusi), LKOK J. Laucis (miris), A. Lauce, V. Pole, J. Mednis (miris), Zīna Meiere (mirusi), V. Zeidemanis (miris).

3. rindā no kr.: M. Jansons, J. Šoks, E. Radziņa, J. Brūns (miris), Arnolds Balodis, D. Polis, Ž. Melbārdis, V. Riepnieks, Pēteris Balodis.

1965. gada 6. martā, plkv. O. Kalpaka atceres vakars Grandrapidas latv. biedrībā bija pēdējais sarīkojums, kur ģen. Dankers teica runu. 11. aprilī viņš aizgāja mūžībā. No kr.: otrā I. Dankere, trešais ģen. O. Dankers un ceturtais kpt. Lasis no Kalamazū.

Ģen. O. Dankera apbedīšana 1965.g. 14. aprilī Vudlon kapsētā Grandrapidā. DV pārstāvji ar savu vainagu. No kr.: DV pr-ks A. Barkāns, vanadžu pr-ce E. Brūna un tagadējais pr-ks A. Balodis. Pa labi leģionars A. Laukvīrs.

DV salidojums Čikāgā 1966.g. vasarā. Sēž priekšējā rindā no labās.: Utināns, Aparjods, Ozoliņš, Lagzdiņš, mācītāji Rautenšilds un Landsmanis. Trešajā riņdā pirmā pa labi Verena Freija, otrā Leontīne Rozentāle.

Latv. Kaŗa invalīdu apv. sarīkojums 1965.g. rudenī Grandrapidas latv. biedrībā. Sēž no kr. Vēliņa, Invalīdu ASV apv. pr-ks Roberts Ancāns, 42. Grenadieru pulka kapt., Dankere, leģionārs-invalīds Arvīds Laukvīrs, Invalīdu apv. pr-ks Mičigenā.

1966.g. rudenī. Foto attēls no "Grand Rapids Press", kur bija atzīmēts, ka darbā jaunajā skolas semsetrī iesaistītas arī dažas skolotājas no citām zemēm. Holandiete mācīs rokdarbus, Latvijā dzimusi mācīs vācu valodu, bēgle no Kubas mācīs spāņu valodu un dzimusi francūziete mācīs franču valodu.

NO MIČIGANAS UZ ŅUMEKSIKU

No 1957. gada dzīvojām Grandrapidā. (Es to atstāju 1969. gada janvārī.) Tais nodzīvotajos gados iepazināmies ar Grandrapidas tuvāko un tālāko apkārtni. Mūsu ģimenei patika aizbraukt uz Mičiganas ezeru, baudīt ūdeņus un sauli. Dēls Kārlis izmantoja arī siltās nedēļas nogales, un vasaras naktis, pavadot tās pie ezera, guļot zem zvaigžņotām debesīm. Viņš izstaigāja arī dažādus apkārtnes mežus skautu gājienos...

Abi ar vīru pavadījām laiku pie Mičiganas mazākiem ezeriem, kā Gunlake un Springlake, kuŗu krasti apauguši krūmiem un kokiem. Kad atnāca kāds ielūgums, sakarā ar kādām svinībām no citām Mičiganas pilsētām, kur mūs aicināja runāt vienu vai otru, tad braucām abi. Nejauši atradu vairākus sirsnīgas pateicības rakstus, sakarā ar šādām runām, starp tām arī no DV Jankava kunga Kalamazū. Vairākas reizes ciemojāmies Kalamazū, Detroitā un Grandhēvenā, bet ciemojāmies arī Hēstingā, Bentenhārborā, Flintā. Kādos svētkos mūs ielūdza bij. Liepājas garnizona kapteinis Kamaldnieks no Saginavas, uz turieni mūs aizveda mācītājs Piebalgs. Viņš bija kādu laiku mūsu mācītājs Memingerbergas nometnē — Vācijā.

Skaista ir mazā Mičiganas pilsēta — Holande. Pats vārds jau liecina no kurienes tas radies. Katru gadu, maijā, tulpju ziedu laikā tur notiek dažādi sarīkojumi. Plašie, ziedošie tulpju lauki ir neaprakstāmi skaists skats — tulpes zied visādās krāsās, šķirnēs un variācijās. Tulpes ir Holandes pilsētas iedzīvotāju galvenais peļņas avots — tulpju sīpoli tiek sūtīti vai uz visām ASV pavalstīm. Holandes veikalos var iegādāties koka tupeles visādos lielumos, izgrebtas karotes, kā arī īpatnējo holandiešu ķeramiku — pa lielākai daļai vējdzirnaviņas.

Kaut kad sešdesmito gadu sākumā pienāca kāds ielūgums uz Indianapoli, citu reizi bija jābrauc uz Klīvlandi, bet Čikāgā esam bijuši vairākas reizes. Divas reizes mūs tur aicināja DV ASV priekšnieks Vanags, kas vienu reizi novietoja mūs naktsmājām viesnīcā, bet citu reizi sava brāļa mājā. Čikāgas vanadžu priekšniece toreiz bija Leontine Rozentāle, tagadējā Ercuma kundze.

Daudzas svētdienas ar savu dzīves draugu pavadīju mūsu draudzes klusajā, skaistajā lauku īpašumā "Mežvidos." Gadu tecējumā tur uzceltas mājas, izveidoti sporta laukumi, paplašināts lielais dīķis, iedēstīti koki, krūmi un ziedoši stādi.

Esam bijuši arī "Gaŗezerā," kas ir vairāku draudžu un organizāciju īpašums un aptveŗ daudz lielāku platību. Šis latviešu īpašums

ir pie Longlake, no kuŗa tulkojuma "Gaŗezers" arī ieguvis savu nosaukumu. Šis skaistais zemes plašums ir izvērties par Latviju miniatūrā, kur sabrauc ciemiņi no tālu tālajām vietām. Reiz satiku tur paziņas no Kanādas ziemeļiem, no Edmontonas. Daudziem būs zināms no laikrakstiem, ka "Gaŗezerā" notiek Dziesmu dienas, ka tur ir vasaras nometne un vidusskola latviešu bērniem un ka tur var mācīties aušanu, rotu kalšanu, kokgriešanu un citas lietas dažādos kursos. Bet galvenais, ka tur ap tevi čalo tava paša valoda.

Mana dēla draugam no skautu un studiju gadiem, Laurim Kalniņam un viņa kundzei Zaigai, ir mājas Gaŗezeram kaimiņos. Tās stāv uzkalnā starp veciem, kupliem kokiem un skats paveŗas uz mirdzošo ezeru.

Reiz, kad ciemojos Midvilē pie Laura vecākiem, viņš aizveda mani iepazīties ar Zaigu un mazo meitiņu Solvitu, kā arī apskatīt viņa māju. Nodzīvoju tur dažas dienas. Agri no rīta, kad putni sāk sasaukties, bet citādi ir liels klusums, es labu stundu pastaigājos dabā un priecājos par ezeru, kur pa ūdens virsu dejoja pirmie saulstari. Biju tur 1971. gada jūlijā, kad mans dzīves draugs jau dusēja mūža miegā.

Neatceros kuŗā gadā biju pie Pakalniem Rokfordā, kad viņi mani aizveda uz savu zemes gabalu, kas bija kā pārklāts ar zemām papardēm, — tas man bija neparasts skats, tādu paparžu klajumu nebiju vēl redzējusi. Tajā pašā reizē Pakalna kungs ar kundzi mani aizveda arī pie Pentvotera ezera Moskiganā, kur bija jauka pludmale. Tur mēs sauļojāmies, un peldējāmies. Par Mičiganā nodzīvoto laiku ir jaukas atmiņas. Ar tur iegūtiem draugiem vēl tagad uzturu kontaktu ar vēstulēm. ———

Pirms Grandrapidu atstāju, piedzīvoju vēl dažus pārsteigumus: Lida un Jānis Lauči piezvanīja un lūdza, lai es atnākot pie viņiem uz viņu netālo māju parunāties un atvadīties. Bet, atveŗot durvis — kāds pārsteigums! — Ieraudzīju ap divdesmit vai vēl vairāk, savu draugu un paziņu, ko Lauči bija ielūguši uz atvadvakaru. Galds bija bagātīgi klāts un dekorēts — tās bija neaizmirstami jauki pavadītas stundas. Paldies, Tev, mīļā Lida!

Dažas dienas pirms manas aizbraukšanas zvanīja vanadžu priekšniece Olga Jansone, lai es atnākot uz DV sarīkojumu Latviešu biedrības namā. Nebiju plānojusi iet, jo vēl bija ko iesaiņot dažādus sīkumus, bet Olga prata pierunāt. — Latviešu biedrības lielajā zālē bija klāts galds pakavveidīgi un telpa pārpilna apmeklētājiem. Man ierādīja vietu blakus bīskapam Rancānam. Pirms mielasta no manis atvadījās DV priekšnieks Barkāns, atmiņai pasniedzot grāmatu, bet

viņa kundze man pasniedza ziedus. Ar ziediem un mīļiem vārdiem no manis atvadījās arī vanadžu priekšniece O. Jansone. Vakars ieilga un ir palicis man atmiņā ar savu sirsnību. — Paldies!

Dienu pirms aizbraukšanas, kad manas mēbeles jau bija nosūtītas uz jauno dzīves vietu, zvanīja Andrejs Barkāns un jautāja, kā es pārlaidīšot nakti tukšajā dzīvoklī. Aicināja pārgulēt nakti viņa mājās un drīz vien bija klāt ar savu auto. Mani sagaidīja atkal pārsteigums — pārpilnībā klāts galds un ap to kādi divdesmit ciemiņu! Vakars pagāja omulīgi ar sarunām, mūziku un dziesmām. Mīļš paldies Barkāna kundzei par ziedoto laiku un darbu!

Atstāju Grandrapidu janvāŗa pirmajā nedēļā, kad pilsēta gulēja dziļos sniegos. Izpalīdzīgais Jānis Lauča kungs, kas aizveda mani savā automobilī uz kapsētu, izraka celiņu sniegā, lai es tiktu klāt pie sava vīra kapiņa. Kaut gan pie ziemas debesīm spīdēja bāla saule, noliktie ziedi tūliņ nosala.

Kad vilciens aizveda mani uz Albukerkī, sniegu redzēju tikai tuvējos Sandia kalnos. Ielas bija kā vasarā un arī zālīte zaļa. Agrais pavasaris atnāca ar skaistumu. Znota un meitas divakru plašums ap māju pārvērtās gandrīz vai botaniskā dārzā, ar dažādiem svešzemju ziedošiem kokiem, krūmiem un stādiem. Bet arī viņu dēstītie trīs bērzi ļoti sakuplojuši, tāpat kā dažādu šķirņu dižciltīgie ceriņi.

Pirms ierados Ņumeksikā, bērni bija man izmeklējuši nelielu, bet ērtu dzīvokli, tur bija virtuve, maza ēdamistaba, dzīvojamā, guļam un vannas istabas. Ārpusē pie loga iegarena puķudobe, zaļš zālājs un divi veci, kupli koki. Bez manis tikai vēl trīs īrnieki, klusa patīkama apkaime, klusa arī patālā iela un tikai desmit minūšu atstatumā no manu bērnu mājas. Nedēļas nogalēs parasti bijām kopā, arī tad, ja viņiem bija ciemiņi. Reizi nedēļā viņi pēc darba atbrauca pie manis uz pusdienām.

Kad ciemojos pie Richarda un Dores, arvien priecājos par viņu grāmatām — divi augsti, plati grāmatu skapji dzīvojamā istabā, divi guļamistabā un divi arī viesu istabā. Es teicu, ka drīz vajadzēs meklēt lielāku māju...

Pa deviņiem tur nodzīvotiem gadiem arī es esmu daudz ieguvusi, lasot grāmatu daudzpusīgo saturu.

Albuquerque—Albukerki guļ Rio Grande ielejā, ap 5.200 pēdu virs jūŗas līmeņa, apmēram pavalsts vidū. Turienes sausā klimata dēļ, ap pilsētu uzceltas vairākas tuberkulozes sanatorijas. Ārpus pilsētas ir liela gaisa spēku baze "Kirtland field". Silver Avenijā, mana dzīvokļa tuvumā, ir universitāte. Tā celta 1892. gadā indiāņu architektūrā no smilšakmeņa, tāpat kā visas tai piederošās

ēkas, studentu mītnes, laboratorijas, bibliotēka, mūzikas centrs, sporta zāle, — kopskaitā ap piecdesmit ēku.

Pilsētas apkaimē vairāki mazi miesti, indiāņu sādžas — Pueblos — San Felipe ar pirmo misijas baznīcu no 1609. gada, Izleta, Santa Domingo. Pēdējā notiek indiāņu īpatnējo deju izrādes. Tās ir vienreizējas. Sevišķā atmiņā palikusi "Ērgļu deja."

Interesanta vieta ir vecpilsēta — Old Town, kas ir pilsētas pirmsākums, nosaukts pēc kāda spāņu dižciltīgā "Duke Albuquerque." Zemās mājās veikals pie veikala, pieblīvēti dārgām lietām — mirdzošām rotām, īpatnējiem indiāņu audumiem, ķeramiku, indiāņu lellēm, kokgrebumiem u.t.t...

Vecpilsētas vidū laukums ar soliem, mūzikas estrāde un daži veci lielgabali.

Bieži bijām kalnos uz "pikniku," parasti ar znota Ford — Bronco. Nezinu,cik tam to zirdziņu iekšā, bet tas velk viegli augšā pa visiem stāviem kalnu ceļiem un arī tur, kur ceļa nav. Cik skaists un svinīgs klusums ir šajos kalnu mežos. Sirmas, augstas priedes taisnas kā pīlāri, dzidrais gaiss sveķu smaržas piesātināts. Zem priedēm daudzi, jo daudzi apgrauzti čiekuri kas liecina, ka te mājo vāverītes. Kalnu meži bagāti arī citiem kokiem, sevišķi apsēm, kas rudeņos mirdz zelta krāsās.

Pēc gaŗām pastaigām atlaidāmies uz izklātas segas un Richards atnesa līdzpaņemto ledus kasti ar ēdamo, ko Dore bija sagatavojusi — cepti cāļi, kartupeļu salāti, dažādas piedevas un melone ātri nozuda un garšoja labāk nekā mājās. Man Sandia kalni ļoti patīk — tie ietveŗ pilsētu kā kulisēs. No augšas brīnumaina panorāma uz apkārtni. Šais kalnos pirmo reizi sastapos ar korķozolu — koku ar mīkstu mizu. Dažreiz es paliku sēdot uz kāda koka stumbŗa, kad bērni pakāpās augstāk. Mīlu dabas dzīvo klusumu. Meža vientulībā ir viegli iekļaut savu mazo "es" dabas varenajā plašumā, izjust dzīves ritumu.

Dzīve ir radīta dabiska, vienkārša — cilvēks ir tas, kas padara dzīvi komplicētu. Dabā mostas visas jūtas, visi instinkti. Es pieeju pie koka, raugos uz galotni, kas stiepj savus zarus pretim debesīm kā paceltas rokas. Raugos uz putna lizdu zarā, kas ir mājvieta jaunai dzīvībai. Apkampju koka stumbru un jūtu — tas ir dzīvs. Viss, kas aug, ir dzīvs. Saku sev: viss radīts no tās pašas substances, tādēļ jūtam šo kopību ar dabu.

Gaisma ieplūst mūsos arī pateicoties mūsu jūtām — ne tikai tā ir gaisma ko uzņem mūsu acs. Ja mēs būtu bez jūtām, mēs būtu

daļēji akli, jo nespētu izjust, uzņemt sevī kopību ar dabu ar Zemi, ar Visumu. ———

Ņūmeksika, ko sauc par "Land of Enchantment" — Burvības zemi, ir neparasta, īpatnēja pavalsts, kur satiekas trīs kultūras: indiāņu, spāņu un anglo. Viss, kas nepieder pie divām pirmām minētām, ietilpst nosaukumā "anglo". Mazā galvas pilsēta Sante Fe, saukta "The City Different," ir vienīgā metropole ASV, kuŗu dibinājuši spāņi. Pilsētas altitude ir 7.000 pēdu un naktis ir vēsas. Neaprakstāmi ir saulrieti aiz "Sangre de Cristo" kalniem. Vai šo ainu apbrīnojuši arī spāņu "conquistadores," kuŗi nāca uz šo zemi meklēt zeltu pirms vairāk nekā 400 gadiem? Spāņi bija pirmie eiropieši, kas sāka celt sādžas un pilsētas. Tas ir dabiski, ka atrodam šajā — pēc lieluma piektā pavalstī, pārsvaŗā spāņu nosaukumus.

Skaisto apstādījumu laukuma vidū ir gubernātora pils no 1610. gada — vecākā o f i c i ā l ā celtne ASV. Īpatnējs ir pils ārējais izskats, bet vairāk pārsteidz spāņu stilā mākslinieciski veidotā iekšpuse, kas spēj apburt. "Governor's Palace" ārpusē sēž indiāņu sievas. Zemē, uz izklātām segām viņu priekšā, izliktas indiāņu sudrabkaļu augstvērtīgās rotas — sudrabā iestrādāti koraļu, tirkīza vai dzintara rokas sprādzes, saktiņas, gredzeni, kakla rotas — visa šī bagātība no Jaunmeksikas kalniem. Tur glabājas arī kapars, svins, zelts, pat urāns, arī ogles, kā arī citi metali un minerāli.

Mazās metropoles ielas šauras un likās, kā bez plāna, bet bagātīgi kokiem apstādītas. Jāievēro visā Ņumeksikā neskaitāmās mākslas galerijas, — ne tikai Santa Fe un lielākajā Albukerki, bet arī mazajos miestos — visur gleznas, gleznas. Tās aizceļo arī uz tādām pilsētām, kā Ņujorku, Čikāgu un citur, tāpat kā slavenās indiāņu rotas, ķeramika un audumi. Interesantākais mūzejs ko redzēju saucas "The Museum of Navajo Ceremonial Art." Tur saglabāts viss, kam sakars ar indiāņu kultūru — to nevar apŗakstīt, tas jāredz.

Neaprakstāmas ir arī Ziemsvētku iluminācijas. Šī tradicija saglabājusies pāri par 350 gadiem, kopš pirmie spāņu kolonisti sāka celt savas mājas Jaunmeksikā. Iluminācija ir īpatnēja — nelieli, brūna papīra maisiņi, pildīti ar smiltīm, ar degošu sveci vidū. Ar šādiem maisiņiem dekorēti kā māju jumti, tā arī ielu malas — lai apgaismotu ceļu Kristus bērniņam. Kam pietiekami laba iztēle, spēs iedomāties ielas un mājas iluminētas simtiem un simtiem liesmiņu tumšajā Ziemsvētku naktī...

Lieli svētki ir "Fiestas", sāktas 1712. gadā un turpinājušās cauri diviem gadsimtiem. Svētki sākas ar mesa — liturģiju Rozario baznīcā, kur meksikānietes ierodas septiņpadsmitā gadsimta krāš-

ņajos tērpos. Vēlāk seko "ZOZOBRA" dedzināšana, kas simbolizē atbrīvošanos no drūmās tumsas. Drīz pēc tam notiek Fiestas karalienes kronēšana pilsētas "Plazā". Svētki turpinās dienām ilgi. Notiek dažādi gājieni, kuŗos piedalās arī bērni. Ir arī svinīgas procesijas.

Santa Fe var arī lepoties ar vecāko māju ASV, kas atrodama De Vargas ielā. Tur ierīkots atmiņu lietu veikals, kur es ar Dr. Annu Kalniņu nopirkām dažas rotas lietiņas. Vēsture stāsta, ka minētā māja ir pēdējā no kāda indiāņu ciema, kas tur bijis jau ap 1.200. gadu pirms kristiešu laikmeta.

Ņumeksikas pavalstī dominē krasākie pretstati. Tās iedzīvotāji cenšas saglabāt vēsturiskās vērtības, bet netālu no indiāņu gadsimtiem vecajiem ciemiem — "Pueblos", kur dzīve rit bez pārmaiņām, vecu vecajās sliedēs — bez tekoša ūdens un elektrības, ir futūriskas laboratorijas. Viegli sasniedzamā attālumā no prehistoriskām mājvietām, kas celtas gadsimtus vēl pirms Koronado (Coronado), kas zeltu meklēdams, šeit ieradās 1540. gadā, ir Alamogordo, vieta, kas iezīmēja drastisku pārmaiņu cilvēces vēsturē, vieta kur dzima pirmā atombumba. Tās idejiskais tēvs bija fiziķis no Los Alamos. Alamogordo zinātniskā centra ārpusē uzstādīts atombumbas modelis. No tā paņēmu līdzi foto uzņēmumu.

No Los Alamos pārredzama Rio Grande ieleja. Pilsētā ir zinātniskās laboratorijas un arī interesants mūzejs. Pēdējais publikai pieejams no 1957. gada. Mūzejā atrodamas svarīgās Otrā pasaules kaŗa Dokumentu un fotografiju kollekcijas. Tur glabājas arī materiāli par pilsētas vēsturi un atombumbas pirmsākuma attīstības mēģinājumiem līdz pat Hirošīmas bojā ejai.

Kā zināms, prezidents Trūmanis pavēlēja nomest pirmo atombumbu uz Hirošīmu. Tas notika 1945. gadā, lai piespiestu Japānu izbeigt kaŗu. Latviešu kaŗavīrs, kapteinis A. Millers, bij. Virsnieku apvienības priekšnieks Kanādā, tulkojis grāmatu "Hiroshima" no angļu valodas latviešu valodā. Vienu grāmatu viņš veltījis arī manam vīram. To lasot, rodam ieskatu par to, ko nozīmētu atomu kaŗš. — Tad nebūtu neviena uzvarētāja, tikai zaudētāji, un zemes virsū būtu tikai iznīcība un līķu kaudzes. Savā mūžā neaizmirsīšu teikumu, kas apraksta "cilvēkus ar izkusušām sejām."

Pēc vairākiem Albukerkā nodzīvotiem mēnešiem, jautāju sev, kamdēļ nepārcēlos agrāk bērnu tuvumā? Lai cik sirsnīgi draugi un jauki paziņas palika Grandrapidā, pašas bērnu neviens nespēj atvietot. Dorīte zvanīja katru dienu un savādi, ka arvien bija par ko runāt — ne par velti esam sievietes!

Bērni nebija mājā tupētāji, nedēļas nogalēs arvienu uz kaut kurieni izbraucām. Interesants bija izbraukums tuksnesī kādā pavēlā vasaras dienā, kad pēc nolijušā lietus, tur ziedēja vairākas kaktusu šķirnes spilgtās krāsās. Skats uz plašumu radīja vientulības sajūtu. Redzējām dažas mazas ķirzaciņas, bet znots brīdināja no čūskām.

Dore un Richards ir mākslas cienītāji, tā arī man bija izdevība izstaigāt mūzejus un mākslas centrus Albukerkī, Santa Fē, Galupā un citās mazākās vietās. Kāds mākslas cienītājs ir atstājis savu lielo kollekciju "Lovelace klinikai," kas greznoja plašās uzgaidāmās telpas sienas. Tur bija Leon Gaspard, Victor Higgins, Irving Couse, Gustave Bauman un Nicolai Fechin darbi, kā arī nedaudz ASV populāro gleznotāju, Frederic Remington un Charles M. Russel darbi.

Kad sākās rudens sezona, bērni abonēja koncertapvienības biļetes arī man. Tie bija interesanti vakari, kad dzirdējām slavenos operdziedoņus, vijolniekus, pianistus, reizēm notika arī baleta vai moderno fantaziju deju izrādes ar māksliniekiem — viesiem no citām pavalstīm un zemēm.

Vairākkārt izbraucām uz Santa Fē brīvdabas operu. Tas bija vienreizēji, sēdēt zem vakara debesīm un baudīt pazīstamos Pučini, Verdi, Bizē, Čaikovska darbus, kas pagātnē dzirdēti, kopā ar Oskaru, Liepājā, — Rīgā... Mans vīrs sevišķi cienīja Brukneru un Grigu.

Vienreiz aizbraucām uz "State Fair," kas ir iežogota liela zemes platība un to sauc par "Fair Grounds" Albukerkī. State Fair ir Ņumeksikas pavalsts gada tirgus visplašākajā apjomā — neiespējami pastāstīt, kas tur bija, vēl grūtāk pateikt vai tur kā trūka... Cilvēki sabrauc no tuvākās un tālākās apkārtnes un tā vien liekas, ka visas pavalsts iemītnieki satikušies gada tirgū.

Bija izdevība redzēt arī "Rodeo." Tā ir uztraucoša lieta — jāšana bez segliem uz mežonīgiem zirgiem vai buļļiem. Uz šīm jāšanas sacīkstēm sabrauc "cowboy'i" no citām pavalstīm un arī no Kanādas. Viņu vidū ir arī indiāņi, kas ir lieliski jātnieki. Skatītāji sēž uz paaugstinātām estrādēm, kas ir nožogotas aizsardzības nolūkos. Jātniekus lielajā arēnā izlaiž tikai pa vienam. Mežonīgais zirgs, kas cilvēku vēl nekad nav jutis uz savas muguras, mēģina to nokratīt celdamies pakaļkājās, un visādi citādi mētājot savu augumu. Parasti jātnieks uz zirga muguras var noturēties tikai sekundes. Uzvarētājs ir tas, kas ilgāk spēj noturēties zirga vai buļļa mugurā. Viņš saņem godalgu, kas uzrakstāma ar dažām smukām nullītēm, bet

pārējie ir ieguvuši, varbūt, tikai pa lauztam kauliņam. Gadās, ka arēna ir jāatstāj uz nestuvēm...

Starpbrīžos sacīkšu laukumā ālējas klauni, tērpušies spilgtos tērpos. Viņi mēģina pievērst zirga vai bulļa uzmanību no nokritušā jātnieka, lai tas spētu piecelties un paglābties no satracinātā kustoņa.

Kā dzīvi atmiņā palikuši divreizējie izbraukumi rudeņos uz patālo putnu patvēruma vietu "Bosque del Apache National Wildlife Refuge." Nekad agrāk nebiju redzējusi tādu putnu dažādību un tik lielā vairumā. Es varēju atšķirt tikai dzērves, Kanādas zosis, un Sniega zosis (Snow goose), citus putnus nepazinu. Iespaidīgs ir putnu reservāta plašums. Diemžēl nezinu tā kvadrātjūdžu apmērus, bet plašais purvājs ir ideāls patvērums putniem, sevišķi rudeņos, kad tie var tur apmesties, emigrējot uz siltām zemēm. Atmiņā palicis kāds vakars ap saulrieta laiku, kad putni atgriezās uz nakts guļu. Putnu silueti pret vakara sārtām debesīm bija kā reti atrodama glezna — Dore uzfotografēja šo dzērvju lidojumu.

Ņumeksikas ziemeļrietumos guļ Gallup. Šī ir indiāņu galvas pilsēta ASV, kur ik gadus, augusta mēnesī notiek viņu cilšu lielākās sanāksmes. Pilsētu ietver fantastiski krāsainas klinšu kraujas. Šie kalni bagāti oglēm un arī indiāņi daļēji iesaistījušies šai rūpniecībā. Šeit ir arī viens no indiāņu lielākajiem ciemiem — Pueblos, kur mājo divas ciltis, — Navajo un Zuni. Lieki atgādināt, ka arī Gallupā ir veikali ar indiāņu izstrādājumiem, kā rotām, audumiem un ķerāmiku. Man ļoti patīk indiāņu bērni. Jau mazām meitenītēm ap kaklu koraļu vai sudraba rotas ar tirkīzēm, dažām pat auskari.

Apmēram 50 jūdzes uz ziemeļiem no Albukerki Kuaua, kas ir kādreizējās plašās indiāņu mītnes atliekas — drupas. Vēsture stāsta, ka tā bijusi apdzīvota kādus astoņi simti gadus, tur dzīvojušas apmēram tūkstoš un divi simti ģimeņu un tā atstāta ap 1680. gadu.

Drupas tomēr glabā atmiņas par cilvēkiem, kas tur dzīvojuši — uz apakšzemes sienām saglabājušies zīmējumi, kas attēlo viņu dievus, spokus un garus. Kādreizējo cilvēku skeleti atrasti zem drupu grīdām, kur viņi apbedījuši savus mirušos.

Znots un meita ir bijuši arī citās līdzīgās vietās — drupās no kādreiz plaši apdzīvotām vietām, pārveduši daudzus krāsu diapozitīvus, kuŗus arī es apskatīju uz ekrāna. Stāstu par visu to, lai lasītāji gūtu ieskatu par šo savdabīgo pavalsti.

Drīz pēc manas apmešanās Albukerkī, bērni aizveda mani uz Santa Fē un iepazīstināja ar Tēraudiem. Uģis Tērauds ir kurlmēmo skolotājs vienā no Santa Fē lielākām kurlmēmo skolām un Agates

kundze bibliotekāre kādā oficiālā valsts iestādē. Tagad abi jau pensijā. Mēs ātri sadraudzējāmies. Iemesls tam varētu būt, ka arī viņi mīl ceļot un skatīt pasauli. Esam vairākās vietās, un reizēs bijuši kopā. Interesantākā, laikam, no tām bija "White Sands" — Baltās smiltis. Tās būtībā nav nemaz smiltis, bet smalkākais ģipss. 270 kv. mailes žilbinoši balts plašums! Tās ir lielākās zināmās ģipsa krātuves pasaulē. Šis klajums nav līdzens, bet zemākas vai augstākas kāpas, kuŗas vējš nepārtraukti pārveido. Šī scenerija ir tiešām vienreizēja. Augstākās kāpas ir pāri par trīsdesmit pēdām. Mēs abas ar Tērauda kundzi ar lielu labpatiku staigājām basām kājām un uzkļuvām arī diezgan paaugstā kāpā.

Kā pludmales smiltīs aug kārklu krūmi un jūŗmalas auzas, tā arī šeit aug dažas strupas nezāles un pat stāds "Yucca," ar savu pāris metru augsto ziedu stumbru. No dažādām pēdiņām zemē sapratu, ka tur mājo arī dzīvnieciņi un kukaiņi. "White Sands" vecumu zinātnieki - lietpratēji lēš ap miljoniem gadu.

No baltiem plašumiem var viegli saredzēt San Andres kalnus un tālāko Sierra Blanca, kas paceļas 12.000 pēdu pāri jūŗas līmenim.

Ne mazāk interesanta aina vērojama pie Ņumeksikas "Lava Beds" — Lava gultnēm; Lava ir itaļu vārds, ar kuŗu sirmā senatnē apzīmēja vulkāniskās darbības izplūstošo masu. Jaunmeksikas lielais lāvas izplūdums ir noticis laikā starp 1.000 un 2.000 gadiem. Tas stiepjas apmēram četrdesmit mailes uz dienvidiem un rietumiem. Kopš tā laika krāteri liekas izdzisuši — varbūt tikai snauž... Ar šķietami apklusušiem vulkāniem ir piedzīvotas pārsteidzošas briesmas. Mēs tur ilgi neuzkavējāmies, jo vieta ir nelīdzena un nedzīva.

Vēl gribas pieminēt "Shiprock," ko veidojis vējš, lietus un gada laiki un kas ir kā dabisks monuments tuksnesī. Gribas ātri piestāt arī Taos'ā, ko vēsture min no 1615. gada, kad vieta bijusi pazīstama kā spāņu ciems. Bet pirms nezināmiem gadsimtiem tuvumā bijis indiāņu Pueblo. Tā saglabājusi savu senlaicīgo izskatu un raksturu līdz šai dienai. Mājas celtas no māliem. Tās ir divstāvu un augstākas, bet iekšpusē kāpņu nav. Augšējos stāvos var tikt no ārpuses, kāpjot pa speciālām redelēm. Tā kā mājās trūkst tekoša ūdens, tas jānes traukos no tuvējās upītes. Maizes cepļi ir ārpusē, bet tos es neprotu aprakstīt ...

Pakavēšos pie "Carlsbad Caverns," kas ir plašākās stalagtītu un stalagmītu alas pasaulē un pievelk ap pusmiljona tūristu gadā. Kāda vieta saucas King's Palace — Karaļa pils un ir 830 pēdu

dziļumā — šī apakšzemes pasaku valstība ir netālu no Guadalupes kalnu pakājes.

Tas bija decembŗa sākumā, gadu neatceros, laikam 1970., kad Tēraudu pāris piedāvāja man vietu savā automašīnā līdzbraukšanai uz Meksikas republiku. Tas mani sirsnīgi iepriecināja. Pa ceļam uz Ņumeksikas dienvidiem piestājām kādā "Ghost town" — Spoku pilsētā. Par tādām biju dzirdējusi. Tās ir sendienās celtas vietās, kur apkaimē atrastas kādas zemes bagātības — kā zelts, sudrabs, ogles ... Kad pēc laika apakšzemes krājumi bija izsīkuši, pilsētiņu atstāja, gadu tecējumā mājas sāka sabrukt un kādreiz dzīvā vieta pārvērtās par tukšu "spoku pilsētu." Kāda līdzīga pilsēta saucās Madrid, kāda cita Coal mine — ogļu raktuve. Tās vārds mums teic, kas tur bijis.

Tālāk ceļojām uz Teksasu, pārgulējām El Paso, un no rīta šķērsojām robežu kājām pāri mazajam tiltam. Nevajadzēja rādīt pasi, tikai jautāja: "American citizen?" un laipni ielaida Meksikas zemē. Iebraucot Meksikā no ASV, jūtama starpība — tā ir cita pasaule, cita atmosfaira. Iedzīvotāji nesauc savu valsti par Meksiko, bet par "Mechiko."

Atradāmies Juarezā, kas ir pierobežas lielākā pilsēta. Amerikas El Paso un Meksikas Juarez dalījušās kopējā dzīvē, kopējā liktenī — divas tautas, divas valodas, divas kultūras ir tā kā sakopotas vienā vitālā vienībā. Kaut gan Juarez atšķiras ar valodu un paražām, bet visur valda laipnība. Pilsēta pieskaņojusi savu dzīves ritmu amerikāņu tūristiem: restorānos amerikāņu un meksikāņu ēdieni un tos baudot var reizē vērot un dzirdēt abu tautību māksliniekus.

Apskatījām vienu no vecākām baznīcām, kas celta 1659. gadā, kā arī tipisko patriciešu māju, no nededzinātiem, saulē žāvētiem ķieģeļiem, ar bagātīgi izrotātiem, augstiem, smailiem logiem. Veikali pārbagāti mantām — meistariski izstrādājumi stiklā, kokā, dažādi pinumi, augstas vāzes rokām apgleznotas un, protams, sudraba un tirkīza rotas. Pirkām dažādas lietas par lētu naudu, arī medu un vīnu. Vienu pudeli vīna katrs drīkstēja izvest bez muitas. Man patika oleandru kokiem apstādītās ielu malas un parki, kas bija ziedu pilnas decembŗa pirmajā nedēļā.

Laikam, tas bija 1972. gadā, kad man bija paredzēts priekšlasījums Koloradospringā. Kolorādo pavalsts robežojas ar Ņumeksiku — autoceļā tikai nepilnu sešu stundu attālumā. Tēraudu pāris, kam Kolorādospringā dzīvo paziņas, mani laipni uz turieni aizveda.

Ciemošanās pie nelielās latviešu kopas man palikusi patīkamā atmiņā. Draudzes mācītājs toreiz bija Žanis Upīte.

Mani nometināja viesmīlīgajā Jaunarāju ģimenē. Iepazinu Zentas kundzi kā ļoti pārliecinātu latvieti. Viņa strādāja nelielajā latviešu skolā, bet pēc profesijas juriste — beigusi Latvijas universitātē tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes, izaudzinājusi abus savus dēlus par krietniem latviešiem, bez tam iemācīja latviešu valodu kādai amerikānietei, kuŗai vīrs latvietis un kādai citai jaunavai, kuŗai tēvs gan latvietis, bet māte igauniete. Visu to uzzināju no viņas vīra, jo Zentas kundze nelielījās ne ar savām zināšanām, ne daudzpusīgām aktivitātēm. Viņa bija arī laipna un rūpīga nama māte, bet savās vaļas stundās izrādīja man pilsētu un tās apkārtni. (Ar patiesām sērām jāpiebilst, ka visu cienītā un sirsnīgā Zenta Jaunarāja aizgāja mūžībā 1979. gada 23. oktobrī.)

Dziļi mani ietekmēja Kolorādo kalni, — to formācija pilnīgi atšķirīga no pazīstamajiem kalniem Ņumeksikā. Piestājām arī vietā ar savdabīgām augstām smilšakmeņu klintīm, kuŗas veidojuši gada laiki, saule un vējš. Citā dienā bijām kādā plašā parkā "Garden of the Gods" — dievu dārzi, kas arī ļoti īpatnēji ... Kalorādo kalnos ir arī "Rio Grande" upes dzimšanas vieta — tā tek cauri Ņumeksikai — Dore un es saucām Rio Grande latviskā tulkojumā par Lielupi ...

Kādā pilsētas daļā savrūp stāvēja vairākas Kaŗa akadēmijas celtnes un modernā stilā baznīca. Bija izdevība apbrīnot arī īpatnējo pieminekli, ko uzcēluši Koloradospringa latvieši. Draudzes priekšnieks un biedrības sekretārs Arvīds Timermanis informē, ka 1950-to gadu sākumā tur dzīvojuši tuvu pie 200 latviešu, bet tagad, 1980-tajā gadā skaits sarucis uz apm. 70, kas pašlaik turas stabīli. Par pašu pieminekli man raksta Arvīds Jaunarājs:

"Latviešu uzceltā Brīvības strūklaka ir pilsētas centrā pretim pilsētas bibliotēkai. Strūklakas mākslinieciskais autors ir Ansis Bērziņš, (prof. Luda Bērziņa vecākais dēls, pazīstams latv. grāmatu ilustrātors,) bijušais visu mazpulku inspektors Latvijā."

Brīvības strūklaka-kokle ir granītā izcirsta, deviņi pēdu augsta, ar 12 pēdu pamatu. Pēc svinīgā darba uzsākšanas 1968. gadā, vietējais laikraksts "Gazette Telegraph," ziņojot par Anša Bērziņa kokles zīmējumu, rakstījis:

"The statue to be erected is a representation of an ancient Latvian harp to symbolize a song of freedom." — Piemineklis ko uzcels, reprezentē senlatviešu arfu, simbolizējot dziesmu Brīvībai...

1970. gada 22. novembrī strūklaku atklāja ar svinīgu ceremoniju, kuŗā piedalījās Latvijas sūtniecības ASV vadītājs A. Din-

bergs, Koloradospringas pilsētas galva, ASV Gaisa spēku Kaŗa skolas orķestris, ASV Gaisa spēku karoga nesēji un latviešu jaunatne, liels iedzīvotāju skaits un pašu latvieši.

Ar šo pieminekļa uzcelšanu Kaloradospringa latvieši ir pierādījuši, ko spēj veikt neliela kopa kur valda vienprātība — viņi ziedojuši līdzekļus, laiku un darbu, lai īstenotu savu sapni — apbrīnojamo ideju: atstāt aiz sevis pieminekli, kas vienmēr tur paliks un atgādinās pilsētas iedzīvotājiem tagadnē un nākotnē par latviešu tautas likteni, ko izraisījis komūnisms. Tā ir priekšzīme un darbs, kam vajadzētu sekot latviešiem lielākās pilsētās. Kolorādospringa latviešu kopa pelnījusi lielu pateicību par savu veikumu...

Metalla plāksnītē uz pieminekļa ir uzraksts:

"This Latvian Freedom Fountain is a gift from the latvian ethnic group to the people of Colorado Springs, commemorating in 1968 the 50th anniversary of the declaration of Independence of Latvia...

Since 1949 thousands of Latvian refugees have found freedom and opportunity in the United States.

The Fountain is a symbol of hope for all of the formerly free people of the world, who keep alive in their hearts the hope of self-determination under God for all nations. 1969."

Tulkojumā: Šī latviešu Brīvības strūklaka ir latviešu etniskās kopas dāvana Koloradospringa iedzīvotājiem, atzīmējot 1968. gadā Latvijas neatkarības pasludināšanas piecdesmito gada dienu.

Kopš 1949. gada tūkstošiem latviešu bēgļi ir atraduši brīvību un izdevību Amerikas Savienotās valstīs.

Šī strūklaka ir cerības simbols visām kādreiz brīvām pasaules tautām, kuŗas savās sirdīs uztur dzīvu cerību par pašnoteikšanos - ar Dieva palīdzību v i s ā m nācijām. 1969. gadā.

.....

Kaut gan neesmu minējusi visas vietas, kur esmu bijusi, ko redzējusi, tomēr pārlasot uzrakstīto par Jaunmeksikas laiku, varētu domāt, ka esmu dzīvojusi vienā ceļošanā un nemierā. Tā, tomēr, nav. Pavadīju daudz skaistu dienu, klusu dienu, kā ar bērniem, tā arī viena.

Sestdienās bieži znots un meita aizveda mani brokastīs kādā patīkamā restorānā un pēc tam pavizinājāmies pa mierīgiem ceļiem kalnu tuvumā. Par šiem kalniem Richards arvien zināja kaut ko

stāstīt. Vairākas reizes esam dzēruši kafiju ar maizītēm Sandia kalna "Galotnes mājā" — (Summit house), kas ir 10380 pēdu augstumā. Tur sēdējām ārpusē pie galda un priecājāmies par brīnumskaisto skatu.

Sandia kalnā var tikt arī ar liftu vai "Tramway." Sezonas laikā arvien divi tramvaji ceļo turpu un atpakaļ pa gaisu. Tie ir ugunssarkani un spēj uzņemt 60 personas. Brauciens no bazes līdz galotnei ir 5, 5 mailes, kas esot garākā distance šāda veida ceļojumam Ziemeļamerikā. Dziļākā vieta uz leju ir 1,000 pēdu. Pie lifta, tramvaja bazes ir piemiņas lietu veikals, vēsturisks mūzejs un sešu akru liels botāniskais dārzs ar pāri par 500 dažādu šķirņu stādiem — kaktusiem, lauku puķēm, krūmiem un arī kokiem. Ziemā kalns pārvēršas par balto pasauli un kā magnets pievelk slēpotājus...

Neskaitāmas klusas dienas esmu pavadījusi savā patīkamajā dzīvoklī. Pie guļamistabas loga, dobītē, bērni iestādīja divus rožu krūmus, bet mājas aizmugurē, virtuves logam abās pusēs, iesēju saulespuķu, cinniju, merigoldu sēklas un iestādīju margrietiņas. Par kupli košo ziedēšanu priecājās arī kaimiņi.

Vakaros, kad saule slīdēja uz rietu, es sēdēju ārā pie mājas savā "patio". Tā bija klusa vieta ar diviem kupliem kokiem zaļajā laukumā ar patālu un mierīgu ielu. Redzēju sārtās debesis pie kuŗām vēli putni devās uz guļu. Vakara vēlākās stundas piederēja grāmatām.

Es lasu ne tikai jaunos izdevumus, — man patīk šķirstīt un pārlasīt pazīstamas grāmatas, kā Dvēseļu puteni, Lāčplēsi, vai arī staigāt pa dzimto zemi ar Jaunsudrabiņa stāstiem, Blaumaņa, Poruka vai Brigaderes rakstiem. —

Svētdienas rīti atplauka kopā ar sauli svinīgā klusumā. Pāris ielu attālumā stāvēja balta baznīca zaļā laukumā ar daudziem rožu krūmiem. Svētdienas rītos es plaši atvēru visus logus, jo tad sāka zvanīt zvani baznīcas tornī. Es ļoti mīlu zvana skaņas — tās aizved mani uz klusajiem svētdienas rītiem bērnībā un jaunības gados manā Liepājā, kad tuvu un tālu skanēja baznīcu zvani, kas saplūda majestātiskā simfonijā.

Dzimtās zemes zvani sen apklusuši zem varmācīgās varas. Kad tagad dzirdu zvanu skaņas svešumā, sirds saka, ka dzimtene sauc. Kaut gan latvju zemē zvani tagad mēmi, atmiņā tie skan manī un nebeigs skanēt, līdz atkal pati pa šo zemi staigāšu...

CEĻA PIEZĪMES

Ir agrs vasaras rīts. Albukerkī — Ņumeksikā iekāpju vilcienā, ceļā uz Čikāgu. Vilciens, kas nācis no Losandželesas, nav pārpildīts, jo dažās stacijās pa ceļam ir izbirdinājis daļu braucēju, tādēļ varu ieņemt divas vietas. Man ir ērti un labi. Kaut vilciens trauc uz priekšu straujā gaitā, man ir iespējams atzīmēt savas domas, turot rakstāmo klēpī.

Aiz Lamy, uz tālām kalnu mugurām sēž smagi, tumšpelēki mākoņi, kur laiku pa laikam uzliesmo gaŗi zibeņi... Sāk līt arī tuvumā, bet simtiem un simtiem gaŗkātaino dzeltenu ziedu ceļmalā, kā mazas saules puķes, atdzīvina pelēcīgo ainavu.

Pretējā debess pusē, pāri plašajiem līdzenumiem saule lēnām izvirzās aiz augsto, balto mākoņu masām, kas stāv it kā nekustīgi pie apvāršņa, kā pasaku kalni. Saule izlej savu zeltaino gaismu pāri plašumiem un reizē uzbuŗ brīnumskaistu varavīksni pāri visam debess jumam. Liekas, it kā puse no zemeslodes būtu šīs varavīksnes apkampienā, kas vieno debesi ar zemi.

Apstājos pie vārda "Zeme". Zeme — tu esi kā māte, laba un pacietīga. Mēs redzam tevi skaistā ziedu rotā un pazīstam tevi salā un sniegā sastingušu. Zeme — tevi apstrādā mašīnām un tevī sēj sēklas un graudus. Tu gaidi pacietīgi uz sauli, vēju un lietu. No tevis izaug dienišķā maize. Tu esi baŗojusi paaudžu paaudzes cauri gadsimtiem, — tu ražīgā, gādīgā māte.

Neskaitāmos kaŗos tava miesa bijusi ievainota, uzvandīta, saplosīta, bet tu Zeme esi klusa, esi mēma. Un kad tavi bērni, noguruši no gaŗiem gadiem pasaules ceļos, tu guldi viņus dusā savā klēpī.

Sēžu vilcienā, kas dodas pretī jaunai dienai. Mīlu vilcienus no bērna dienām, kad braucu ar saviem vecākiem uz Aizputi, uz Grobiņu, uz Jelgavu un reiz pat uz Rīgu. Bija neizsakāmi jauki, sēdēt pie loga, aiz kuŗa slīdēja gaŗām ainavas, kas nemitīgi mainījās.

Manā bērnības laikā vilcienos nebija tādas ērtības kā šodien: logi nebija tik plati, vagonu ejās un zem sēdekļiem nebija paklāju, sēdekļus nevarēja nolaist kā gultas. Restorāna vagonā nebija roze vai neļķe uz katra galda, nebija lasāmtelpas ar rakstāmgaldu un papīru. Riteņu rīboņa bija skaļāka un vagoni neritēja tik vienmērīgi gludi.

Sēžu klusēdama pie vilciena loga. Man ir daudz laika domām, jūtām, salīdzinājumiem. Šodien arī ainavas, kas slīd gaŗām aiz

platajiem logiem, ir krasi mainījušās, jo nav vairs redzami ganiņi, kuŗi sēdēja uz lauka akmens vai cinīša, pūta savu stabulīti un māja vilcienam, ganot un uzraugot lopu bariņu.

No lauka nozudis arī arājiņš. Nav vairs sējēja, kuŗš vienmērīgajā gaitā meta zemē graudus. Aršanas, sēšanas un labības novākšanas darbus pārņēmušas mašīnas, kas padara lauku darbus nesalīdzināmi ātrāk nekā cilvēku rokas. Pēc darba rokām uz laukiem mazāk pieprasījumu. Technika iet uz priekšu milža soļiem un neapšaubāmi nes cilvēcei progresu. Bet — vai t i k a i progresu? Vai šādai straujai attīstībai nav arī savas negatīvās ēnas puses?

Tā kā uz laukiem darba roku mazāk vajadzīgs, tad dabiski ka lauku jaunatne tiecas uz pilsētām, pārpludina tās un vairo bezdarbu. Kādas vērtības jaunie cilvēki zaudē, kādas iegūst? Darba stundas pilsētās īsākas, ne no saules līdz saulei, kā laukos. Alga labāka. Dzīvokļi ērtāki. Arī lēta izprieca nav tālu jāmeklē.

Bet viņi neelpo vairs svaigo, dzidro lauku gaisu, — atstājuši dabu, nejūt dzīvības pulsu, nejūt vairs zemes elpu. Nestaigā vairs basām kājām pa zaļo zāli. Nevar vairs vērot putnus, kas ap saullektu sāk laisties pa debess zilgmi. Arī meži nav tuvi, nav sasniedzami — tas viss ir zudis, no viņu dzīves.

Dabas klusumu, kur tikai maigais vējš staigāja pa briestošiem labības laukiem vai koku galotnēm, viņi iemainīja pret lielpilsētas skaļumu, kuŗā saplūst visi trokšņi. Dzidro gaisu iemainīja pret piesmakušu, pelēku pilsētas dūmaku, kas augsto celtņu kontūras tālumā ļauj tikko nojaust. Viņi nespēj arī vairs redzēt skaistos saulrietus vai mēnesi pie pilsētas debesīm, jo viņu acis žilbina spilgtā neona gaisma un raibu raibās skrejošās reklāmas. Vai technikas progress nes sevī arī kādus labumus cilvēku i e k š ē j a i dzīvei? Uz to es atbildi nezinu.

Sēžu vilcienā, kas brauc pretī saulainām ainavām. Vakardiena pagājusi, rītdiena vēl tikai sapnis, — bet šodiena ir vēl šeit, tā ir vēl solījums, cerība un jauns sākums. Vakardienas vilšanos neņemu līdzi jaunajā dienā, jo saules gaisma pārklāj tumsu.

Rīts, — diena, — vakars, — nakts. Dzīve ir neapstādināma, nepārtraukta riņķošana, kur nekas, itin nekas neiet zudumā —: ne grauds, ne sēkla, ne vīstošs zieds, ne nokrituša lapa, ne mūža miegā iemigušais cilvēks. Viss tikai pārvēršas.

Cilvēks, sīka būtne, spēj saplūst ar visumu, jo cilvēks pats ir daļa no lielā Visuma. Tādēļ ir viegli putnu dziesmās, jūŗas viļņu šalkšanā vai vētras brāzienā, saklausīt dzīves vareno simfoniju.

Sēžu vilcienā un skatos, kā debesis lēnām sāk sārtoties. Jā,

man patīk vilcieni. Un man ir daudz laika, man nav jāsteidzas. Tikai žēl, ka ir vietas, kur nevar ar vilcienu tikt. Mani agrākie kaimiņi mēdza lepoties ar savu biezo bankas grāmatiņu, bet daudz tālāk par savu žogu viņi no šīs brīnumskaistās pasaules nebija redzējuši.

Mans vīrs mēdza teikt: "Kas ilgi sēž uz vietas, tas garīgi apsūno!" Un Tonija Krūka saka: "Daba ir Dieva bilžu grāmata!"

Ir prieks zināt, ka arī mūsu latviešu cilvēki prot šo Dieva bilžu grāmatu skatīt un baudīt, kuŗi lido, ceļo uz attālākām pasaules valstīm un vaļējām acīm un atvērtām sirdīm uzņem sevī šo mūsu Zemes daudzpusīgo skaistumu.

Veikalnieki, rūpnieki, sekretāri, "businessmen" arī ceļo, lido bieži, bet redz maz, tie ir pastāvīgā, mūsu laikmetam raksturīgā steigā, jo viņiem iespējami īsākā laika sprīdī jāiežņaudz iespējami vairāk darījumu.

Ja runā par bagātnieku jaunatni, kuŗa jau kā miljonāri piedzimuši, tad gan tiesa, ka arī viņi lido uz visām debess pusēm, lai grābtu abām rokām no dzīves, cik vien tā spēj dot. Taču no dabas viņi redz maz, jo primāro vietu viņu interesēs ieņem deju partijas, modes skates un tamlīdzīgas patukšās izdarības.

Sēžu vilcienā pie loga un redzu ka lēnām sāk tumst. Ir pienācis vakars. Vakaros mēs bieži mēdzam plānot ko nākošajā dienā darīsim un mēģinām iedalīt mūsu stundas pēc labi pārdomātas kārtības. Bet vai vienmēr viss notiek tik gludi kā to vēlējāmies? Kuŗš gan nebūs piedzīvojis, ka notiek kas pilnīgi neparedzēts, ka gadās pārsteidzošs, negaidīts notikums, ar ko jātiek galā!

Latvijas brīvības gados bija vilcieni, kas devās izpriecas braucienā ar nosaukumu "Brauciens nezināmā virzienā". Vai cilvēki katrā jaunajā rītā arī nedodas ceļojumā nezināmā virzienā ar nezināmu gala mērķi?

Raugos pa logu un redzu, ka pie tumšām nakts debesīm sāk iedegties tālās zvaigznes kā sīkas liesmiņas. Nāk prātā Austras Balodes skaistie vārdi: "Kā mīļu viešņu līdz namdurvīm,

Tā aizvadu dienu līdz mūžības vārtiem..."

Ir nakts, ir tumsa. Uz mani raugās zvaigznes no neaptveŗamas bezgalības. Aizveŗu acis un jūtos kā bezgalīgā Visuma plūdumā. Esmu nomodā šīs nakts Visuma elpā.

Mīlu dienu, gaismu, sauli. Bet diena pilna skaļuma un steigas. Nakts ir klusa. Ir pilna noslēpumiem un jautājumiem . Nakts ir tuva sirdij. Skatos nakts tumsā un saku "ar labu nakti" visām zvaigznēm tālajā izplatījumā. Saku "ar labu nakti" visiem ziediem ceļmalā, kas mani dienā iepriecināja. Saku "ar labu nakti" aizgājušai dienai un

pateicībā klusi uzskaitu sev, ko diena man devusi, — katra stunda no tās piederēja man! Apzinos, ka man dotas divdesmit četras stundas katrā dzīves dienā — kā es šo vērtīgo dāvanu izlietoju, atkarājas tikai no manis!

Aizgājušā diena deva man no jauna manu bērnu mīlestību un gādību par mani. Deva man prieku par ceļojumu un izredzes tikties ar tuviem cilvēkiem. Deva man gaišas domas par gaidāmo Dziesmu dienu Gaŗezerā, vairoja manas ilgas drīzāk apmeklēt mīļo kapa kopiņu Grandrapidā, satikt radus un draugus Kalamazū, Lansingā, Hēstingā, Grandhēvenā, Čikāgā — "ar labu nakti, jaukā diena!"

"Un dziļu paldies Tev, mans Dievs, ka drīkstu pārlaist katru dienu bez rūpēm par dienišķo maizi, ka varu kustēties bez sāpēm, ka manas acis spēj redzēt Tavu brīnumaino pasauli un manas ausis dzird šīs pasaules balsis un skaņas."

Es nospiežu pogu un nolaižu savu sēdekli. Mana galva noslīd uz spilvena. Pēkšņi atceros lasīto ziņu avīzē, ka kādai lidmašīnai briesmās vajadzēja atbrīvoties no katra lieka svara un visa bagāža tika nomesta. Tas liek man domāt, ka arī man vajadzētu atbrīvoties no liekiem niekiem, no nevajadzīgās iekšējās bagāžas, ko velti stiepju sev līdz.

Klusinātā riteņu rīboņa, vienmērīgais ritms, liek aizvērties manām acīm. Pusnomodā, — pusmiegā vēl pazib doma: Būtībā mēs visi ceļojam. Ceļojam nepārtraukti, — bez pieturas, bez apstājas, — bez gala mērķa. Ceļojam kopš laika gala, kopš pasaules radīšanas, kopš dzīvības sākuma.

Ceļojam, riņķodami ap sauli pa melnajām universa debesīm ar mazo, vientuļo planētu Zemi, kas ir visas c i l v ē c e s dzimtene neaptveŗamā universa immensitātē.

Domas plūst, — pajūk, — un pārvēršas sapņos.

Es sēžu vilcienā, kas nakts tumsā trauc uz Čikāgu.

GRĀMATAS

Vecumā gadi nomāc, bet bīstami ir nevis gadi, tikai smadzeņu rūsa.

Zenta Mauriņa

Pēdējā laikā esmu domājusi daudz par savu tēti — tikai tagad pilnībā izprotu, cik bezgala daudz laika viņš ziedojis man bērnībā. Tēvam arvien bija kāds stāsts, kas mani saistīja. Mēs bieži aizstaigājām līdz stacijai, kur pienāk vilcieni un līdz Liepājas ostmalai pie kuģiem. Staigājām pa plašajiem apstādījumu parkiem Jaunliepājā un Vecliepājā, pa pludmales molu vai arī ārā no pilsētas pa šoseju līdz pat Saules muižai. Mēs negājām klusēdami — tētis par redzēto arvien zināja kaut ko pateikt, pastāstīt — par vilcieniem, kas nāk no citām pilsētām, citām zemēm; par kuģiem, kas šķērso dažādas jūras; par stādiem, ziediem, kokiem, par putniem un dzīvniekiem, par cilvēkiem ar atšķirīgu ādas krāsu. Es apbrīnoju tēva zināšanas. Viņš teica, ka grāmatas dod zināšanas un ka grāmatas ir viņa draugi. Tas mani ietekmēja.

Kad pratu lasīt, šķirstīju grāmatas mūsu grāmatu skapī dzīvojamā istabā. Kad gāju skolā, nesu grāmatas mājā ne tikai no skolas bibliotēkas, bet arī no pilsētas bibliotēkas. Un tā tas turpinājās jaunības gados un pēc skolas — bez grāmatām nevarēju vairs iztikt. Liepājā, Hamburgā, Rīgā, visur mani pavadīja grāmatas. Kad apprecējos, atradu daudzpusīgu bibliotēku vairākās valodās sava vīra lauku mājās.

Piedomāju pie sava labā, mīļā tēva ar dziļu pateicību. Viņš bija tas, kas iepotēja manī mīlestību uz grāmatām — tās ir bagātinājušas manu dzīvi līdz šai dienai. Ja viņš būtu man atstājis biezu bankas grāmatiņu, tai būtu bijusi mazāk vērtības. Atceros, ka kāda rapīdiete man reiz teica: — Manam tēvam bija zelta stieņi gandrīz ķieģeļa lielumā — vai jūsu tēvam arī bija tik daudz zelta?

— Nē, es atbildēju, — zelta ķieģeļu manam tēvam nebija, bet gan kas vērtīgāks, — viņam bija zelta sirds un gudra galva. Viņa tikai pameta ar roku, it kā teikdama — Ko ar to var pirkt?

Pat trimdā, Memingenā bija laba bibliotēka. Tās interesantāko grāmatu atceros vēl šodien: Gräber,Götter und Gelehrte" — Kapi, dievi un zinātnieki. Tie bija interesanti raksti par izrakumiem dažādās zemēs.

Pensiju gados Grandrapidā šķirstīju grāmatas plašajā pilsētas bibliotēkā. Vēlāk, kad pārcēlos uz dzīvi pie meitas un znota Albu-

kerkī pilsētā, Ņumeksikā, laba un daudzpusīga bibliotēka bija netālajā Centrāles ielā, blakus universitātei, manā apkaimē.

Man arvien ir interēsējis uzzināt ievērojamo, izcilo cilvēku biografijas. Pirmā vietā jāmin Mārtiņš Luters. Lasīju par viņu jaunības gados Hamburgā, lasīju par viņu arī garnizona laikā Liepājā un esmu meklējusi grāmatas par viņu, dzīvodama Jaunmeksikā. Pēdējo grāmatu lasīju kaut kad 1970-to gadu sākumā. Esmu atzīmējusi: Thomas A. Lindsay — History of the Reformation, izdota 1909. gadā Ņujorkā.

Par Luteru un Reformāciju ir rakstīts tik daudz kā reti par kādu citu cilvēku. Zinu, ka neesmu kompetenta, apcerēt īsumā par viņa neikdienišķo dzīvi, bet manī deg sirsnīga vēlme, dalīties ar katru, kas šo grāmatu lasīs. Pirms iedziļinājos vairākās par viņu rakstītās biografijās, zināju tikai, ka viņš bija reformātors, kas piestiprināja savas 95 tēzes pie Vitenbergas baznīcas vārtiem un ka viņš pārtulkoja bībeli — bet tas nav viss.

Mārtiņš Luters dzimis 1483. gada 10. novembrī brīvzemnieku ģimenē Tīringā. Pēc kādiem desmit gadiem viņa vecāki pārcēlās uz Mansfeldu. Kad bija piedzimuši vairāki bērni, tēvam radās grūtības ar lielās ģimenes uzturēšanu. (Vēlākos gados Luters pats runā par savu vecāku nabadzību).

Mārtiņš tika audzināts stingri dievbijīgā garā, kam piemita tā laikmeta raksturīgā māņticība. Stingra disciplīna valdīja arī Latiņu skolā, kur tēvs viņu ievietoja septiņu gadu vecumā.

Skolotāji raksturoja viņu kā spējīgu un apdāvinātu skolnieku, kas bez grūtībām nolika pārbaudījumus latiņu valodā, tā laika klasiskos darbos un dziedāšanā. Četrpadsmit gadu vecu viņu sūtīja uz Magdeburgu savas izglītības turpināšanai. Tur Luteram nācās savu ikdienišķo uzturu pelnīt, dziedot pilsētas ielās. Pēc skolas beigšanas Magdeburgā, viņš nonāca Eizenachā kur turpināja dziedāšanu ielās, lai nopelnītu dažus grašus maizes riecienam. Lutera balsi ievēroja kāds precēts pāris un pieņēma viņu savā mājā.

Viņam laimējās arī mācīties pie kvalificētiem skolotājiem, kas ievadīja viņu augstākās latiņu zināšanās, retorikā, kompozīcijā un dzejā — priekšmeti, kuŗos viņš viegli pārspēja sava vecuma skolniekus.

Pēc trīs mācību gadiem Luters 1501. gadā iestājās Erfurtes universitātē, kuŗas slava pārspēja visas citas vācu universitātes. Luters mācījās ar entuziasmu, ieguva gradu gramatikā, loģikā, retorīkā, fizikā, filozofijā, matēmatikā, metafizikā, ētikā. Divdesmit divi gadu vecumā Luters ieguva maģistra gradu kā otrais septiņpadsmit

studentu starpā. Viņš bija arī izcilākais kādā studentu grupā, kas satikās regulāri uz dažādām diskusijām, kuŗu nobeigumā saietu kuplināja ar savām mūzikālajām dotībām. Jāpasvītro, ka viņš bija dziļi ietekmējies no Aristoteļa, kā filozofija dominēja visās tā laika universitātēs. Luters labprāt lasīja arī Cicero un Virgilu.

Uz sava tēva vēlēšanos Luters sāka mācīties tiesību zinātni, bet mācības nesagādāja viņam prieku. Tās bija arī īslaicīgas. Savam tēvam un studiju draugiem par pārsteigumu, viņš iestājās klosterī par mūku. Luters motivēja šo soli ar pārdzīvojumu kāda ārkārtīgi stipra negaisa laikā, vientuļajā ceļā ap viņu spēruši zibeņi. Viņš solījies iestāties klosterī, ja paliktu dzīvs pēc neparastā negaisa. Personīgi šo pārdzīvojumu viņš uzskatīja kā zīmi no debesīm, ko nevarēja ignorēt un sava solījuma pildīšanu kā imperatīvu paklausīšanai Dievam.

Pēc gada Augustīnu klosterī viņš deva paklausības, nabadzības un šķīstības zvērestu un nodevās smagam fiziskam darbam, kas bija viņa treniņa esenciālā daļa. Sekoja mācību laiks, gatavojoties priestera ordinācijai. Viņš studijas turpināja Vitenbergā, vēlāk pats lasīja lekcijas.

Interesanti atzīmēt, ka viņa lasītās grāmatas, gatavojoties minētām lekcijām, atrastas 1889. gadā Cvikavas /Zwickau/ bibliotēkā. Grāmatu malas glabā raksturīgās piezīmes, kas rāda viņa domas par teoloģiju, filozofiju un viņa paša attīstību, kas sāk uzrādīt viņa kritiskās domas.

1512. gadā Luters ieguva doktora gradu teoloģijā un strādāja par bibliskās literātūras profesoru. Divus gadus pirms tam viņš bija īsā komandējumā Romā. Kaut gan Luters apmeklēja Svēto pilsētu kā dievbijīgs pilgrims, viņš sāpīgi izjuta pilsētas zemo morālisko stāvokli. Sekoja laiks, kad lasot, meditējot, meklējot,—viņu sāka nomākt šaubas, kas pēc ilgāka laika perioda mainīja viņa reliģiskos uzskatus. Lutera piepūle, centieni, iekšējā cīņa, atrast žēlsirdīgo Dievu, sakņojās viņa paša temperamentā, viņa cēlā, diženā reliģiskā un morālā ideālā un viduslaika teoloģiskās mācībās. Lutera draugi viņu raksturo kā jūtīgu, emocionālu, ietekmējamu un atbildīgu cilvēku, ar sensitīvu sirdsapziņu, ar asu grēka sajūtu.

Sekoja gadi ar meklējumiem, atkārtotām šaubām, lūgšanām, vēlmēm vest savu dvēseli tuvāk Dievam. Viņa reliģiskā koncepcija sāka reflektēties viņa lekcijās, kuŗās viņš uzstājās jau kā reformātors. 1517. gadā viņš parādās ar savām 95 tēzēm, kuŗas 31. oktobrī viņš piestiprina pie pils baznīcas vārtiem Vitenbergā. Tas bija tā gadsimta lielākais izaicinājums pastāvošai reliģijai. Iegaumēsim, ka

pirms vairāk kā četriem gadsimtiem jaunās ziņas neaplidoja pasauli tādā ātrumā kā mūsu laikmetā. Kad tās nonāca līdz pāvestam, viņš nebūt nebija vienā prātā ar Lutera reformatīvām idejām un izlaida dekretu, kas skaidri rādīja, ka viņš nav samierināms. Lutera tēzes sacēla opozīcijas pretestības vētru.

1520. gadā pāvests izdeva nosodīšanas Bullu, uzrādot 41 kļūdas Lutera jaunās mācībās. Viņam deva 60 dienas pēc publikācijas, lai viņš atsakas no saviem jauniem uzskatiem un atgriežas pie pastāvošās baznīcas.

Pāvesta nosodīšanas Bulla lika uzliesmot Lutera kaislīgam garam. Viņš sacerēja garu paskaidrojuma rakstu par savu reliģisko uzskatu un savām tēzēm, ko viņš, kopā ar respekta apliecinājumu, aizsūtīja pāvestam Romā. Tanī pat gadā viņš sagatavoja trīs lielus apcerējumus par reformāciju: 1—Baznīca Babilonijas gūstā, 2—Kristīgā cilvēka brīvība, 3—Vēstījums vācu dižciltībai.

Luters pretojās kā pāvesta gribai atgriezties pie pastāvošās baznīcas, tā arī atbildēt kādai augstākai garīdznieku sanāksmei, bet paskaidroja, ka nevarot rīkoties pretī savai sirdsapziņai, un, ka pareizo atbildi viņam dod Bībele. Spraigais konflikts turpinājās četrus gadus,—laiks, kas prasīja viņa draugu, viņa piekritēju un arī lielu daļu tautas līdzcietību un atbalstu. Viņa labvēlis bija pat kūrfirsts, kurš pārcēla Luteru slepus savā Vartburgas pilī, kur viņš dzīvoja zem pseudonīma "bruņinieks Georgs". Viņš turpināja rakstiskos uzbrukumus Romai un uzturēja plašu sarakstīšanos ar saviem uzticīgiem draugiem.

Tanī laikā Luters sāka un nobeidza tulkot grieķu Jauno Testamentu. Tas tika publicēts 1522. gada septembrī. Luteram piemita apbrīnojami veiklā spēja tulkot no grieķu oriģinālteksta skaisti izteiksmīgā vācu valodā. Pēc tam viņš uzrakstīja svētrunu seriju, iepazīstinot tautu ar jauno evaņģēliju. Šīs svētrunas deva ieskatu par viņa raksturīgi īpatnējo stilu un viņa sludinātāja spējām. Draugi viņu uzskatīja kā pretešķību iemiesojumu, kas apvieno konservātīvo ar revolucionāro. Nākošajos gados viņš turpināja savu garīgo cīņu, gan vārdiem gan rakstiem.

Luters atzina garīdznieku laulības. Viņš uzskatīja laulību kā dievišķu un dabisku iestādījumu. Tajos gados daudzi bijušie priesteri, mūki un mūķenes nodibināja laulības dzīvi. 1525. gadā arī Luters apprecēja Katrīnu V. Bora. Ģimenē piedzima trīs dēli un divas meitas. Lutera dzīves biedre bija viņam laba palīdze un draugs visos divdesmit laulībā nodzīvotos gados.

Kā zināms, 1524. gadā Vācijā uzliesmoja zemnieku karš.

Luters, kam nabadzība nebija sveša, simpatizēja zemnieku prasībām, bet mēģināja uzstāties kā vidutājs, mudinot noteicošo šķiru un zemniekus, atrast kompromisu. Viduslaiku Vācija bija sadalīta mazās "valstiņās" un to valdnieku un prinču izrēķināšanās ar zemniekiem bija nežēlīga.

Bet šis laikmets iederas vairāk vēsturē nekā Lutera biografijā, kaut viņam šie gadi bija smagi. Veco Testamentu Luters tulkoja starp 1523. un 1532. gadu. Līdz 1546. gadam viņa tulkotā Bībele bija izdota 377 eksemplāros, kas tanī laikā bija liels sasniegums.

Ja Mārtiņš Luters nebūtu veicinājis, sekmējis, devis neko vairāk kā tikai savu literāro un reliģisko bagātību Reformācijai,—tad vien viņš būtu pelnījis visu laikmetu lielākā labdara tituli. Bez Bībeles tulkošanas viņš bagātināja reformēto baznīcu ar katechismu un skaistām himnām.

Īsi pirms aiziešanas mūžībā, viņš apciemoja savu dzimto vietu un paspēja spredikot vairākkārt draudžu pārpildītās sapulcēs. Garajā ceļā, nelabvēlīgos laika apstākļos, viņš bija stipri saaukstējies un slēdza savas acis 1546. gada 18. februāŗa rītā. Viņu guldīja pils baznīcā, Vitenbergā, kur viņš bija darbojies. Klāt bija viņa dzīves biedre ar saviem bērniem, viņa skolnieki, sekotāji un liels skaits ievērojamu personu.

Noslēdzot īso pārskatu par šo izcilo dzīvi, par aktīvo kristieti un lielo reformātoru, es jautāju sev: Kas bija pirmatnējais notikums, ierosinājums, kas ievirzīja Lutera dzīvi tādā neparastā gaitā? Vai pārdzīvojums trakojoša negaisa laikā ar baismīgiem zibeņiem vientuļajā ceļā? Vai ikdienišķā parādība, kā laika apstāklis, spēja novest pie neparedzamiem pārdzīvojumiem—pārvērtībām, kas ietekmē cilvēces dzīvi?

.....

Pēdējā laikā ņemu Bībeli biežāk rokā, sevišķi Jauno Testamentu un psalmus. Cik varena un izteiksmīga ir Bībeles valoda! Lasīju arī, ka cilvēki ar dižu garu visvairāk apbrīnojuši Bībeli. Minēts bija William Gladstone, kuŗš pēc psalmu lasīšanas teicis lielā sajūsmā: "Visi grieķu civilizācijas brīnumi kopsummā nav tik brīnišķīgi kā Bībeles psalmi."

Lord Bacon /Bēkon/, kuŗš tika dēvēts par cilvēku ar izcilākām smadzenēm, teica par Bībeli: "Es ticu, ka Bībele ir Dieva vārds, kas atklāj Viņa gribu." Un Dr. Locke /Loke/ par kuru cildenoši atsau-

cas, ka viņš bijis asprātīgākais, spējīgākais domātājs pēdējos divsimt gados, savas dzīves pēdējos gados ziedojis daudz laika Bībeles studijām. Viņš teicis: "Dievs ir Bībeles autors, patiesība bez kādas kļūdas ir Bībeles matērija un pestīšana ir tās beigas."

Daudzi tagadnes zinātnieki vienprātīgi atzīst, ka KOSMOS—VISUMS nav nekāda nejaušība, bet ka to spējis radīt tikai ģeniāls Gars. Nav jau tikai debesu ķermeņi, kas tika radīti,—saules, planētas, mēneši, bet arī brīnumainā kārtība—rotācija. Kas noteica zemei, kādā laika ilgumā tai jāgriežas ap sauli? Kas kārtoja plānu, programmu, ceļu zvaigznēm, saulēm, planētām, mēnešiem universā, lai tie nesaskrietos, lai nerastos chaoss?

Vai viss tikai nejaušība, vai teorizēt, ka viss radies no sevis? Runāt par šādu teoriju būtu mazāk ticams, nekā atzīt, ka Visuvarenais ir radījis šo vareno universu un uztur to savā apbrīnojamā kārtībā un harmonijā.

Harmonijas trūkst tikai cilvēku, tautu, nāciju starpā. Liekas aizmirsies arī, ka lielumā vai mazumā—makrokosmā vai mikrokosmā, visam ir sava nozīme, sava jēga, savs uzdevums, ir jāizpilda savas būtības sūtību, arī ja mēs to ne vienmēr saskatām vai izprotam.———

Esmu lasījusi šodien vairs nesaskaitamās biografijas. Vissirsnīgāk apbrīnoju Helēnu Kelleru, kuŗa divu gadu vecumā kļuva kurlmēma un neredzīga, — kuŗa, pateicoties savas skolotājas Annas Sullivanas pacietībai, neatlaidībai un mīlestībai, spēja pat beigt studijas un iegūt Dr. Phil. grādu. Helēna Kellere kļuva pazīstama ar saviem autobiografiskiem rakstiem, kas tulkoti daudzās pasaules valodās.

Viņas pirmo grāmatu lasīju jau jaunībā, vācu tulkojumā "Die Geschichte meines Lebens", — manas dzīves stāsts. Vēlākos gados iepazinos arī ar grāmatām "Out of the Dark" un "Optimism". Iepazīstoties ar viņas domām, ar viņas gaišo dzīves uzskatu, ar viņas optimismu, gribas apbrīnā gavilēt un raudāt reizē, ka neredzīgs, kurlmēms cilvēks spēj sasniegt tādu augstu garīgu līmeni.

Kāda cita grāmata deva man iespēju, iepazīt kādas citas izcilas sievietes, Marijas Sklodovskas, vēlākā slavenā "Madame Curie" dzīves gājumu. Viņa dzimusi Varšavā, Polijā, deviņpadsmitā gadsimta vidū. Jaunības gados viņa nonāk Francijā, studē Parīzē, iegūst gradu fizikā, iepazīstas as Dr. Pjer Kirī /Pierre Curie/ un divdesmit astoņu gadu vecumā kļūst viņa dzīvesbiedre. Kopīgi viņi turpina pētniecības darbu radioaktivitātē un pēc dažiem gadiem paziņo, ka

atdalījuši divus jaunus elementus — Radium un Polonium /pēdējais tiek nosaukts Marijas Kirī dzimtai Polijai par godu/.

Pēc nedaudz gadiem Dr. Pjers Kirī un Dr. Marija Kirī saņem Nobeļa apbalvojumu. Viņas vīrs mirst nedabiskā nāvē — viņam pārbrauc smagie kravas rati. Marija dziļi pārdzīvo šo likteņa sitienu. Bet, nesalauzta, viņa turpina savu pētniecības darbu un vēlākos gados saņem vēlreiz Nobeļa apbalvojumu — pirmā, un laikam vienīgā sieviete ar divkāršu Nobeļa apbalvojumu.

Dr. Helen Keller un Dr. Marie Curie — grūti vilkt parallēli starp abām izcilām sievietēm. Kurlmēmā, neredzīgā Helēna atrod ceļu ārā no tumsas, —/out of the dark/, izraujas no garīgās tumsas uz apžilbinošu garīgu gaismu, jo viņa savā vientuļajā dzīvē paspējusi lasīt tik daudz dažādu pasaulslavenu rakstnieku un filozofu darbus, kā reti kāds redzīgais! Un tomēr viņa dzīvoja mūžgarajā naktī, —tumšākā vientulībā!

Marija Sklodovska-Kiri, apdāvināta sieviete, izsalkusi pēc zinībām, čakli mācas nenogurstošā mērķtiecībā, beidz studijas,iegūst gradu zinībās, nododas pētniecībai, atklāj jaunus elementus, saņem Nobela prēmiju. Bet — līdztekus visam tam viņa iepazīst arī mīlestības un laimes bagātu laulības dzīvi kā sieva un māte.

Divas pasaulslavenās sievietes — bet tik krasi atšķirīgi ir viņu likteņi!

Gribu uzrakstīt vēl dažus atzīmētus datus par Albertu Šveiceru (Schweitzer), kas man imponēja un ko es apbrīnoju viņa humanitātes dēļ. Viņš bija neparasti daudzpusīgs cilvēks — ārsts, filozofs, teologs, mūziķis, rakstnieks un — Nobela prēmijas laureāts.

Šveicers dzimis Elzasā, studējis Štrasburgā, Parīzē, Berlīnē. Atteicās no spožās karjēras zinātniskās teoloģijas laukā, un dodas uz Afrikas mūža mežiem, palīdzēt apkarot, dziedināt nēģeru miega slimību.

Dr. Šveicera dibinātā kolonija "Lambarēn" ir pasaulslavena. Gadu tecējumā tur uzceltas slimnīcas, dzīvojamās ēkas, bērnu dārzi, skolas, arī amatniecības, māsu un ārstu skolas. Viss komplekss izvērtās par mazu pilsētu. Pašu nēģeri tika apmācīti par ārstu palīgiem un arī vairāki Eiropas ārsti piedāvājās Dr. Šveiceram par palīgiem.

Otrā pasaules kaŗa laikā, kamēr pasaule dega iznīcības ugunīs, Šveicers turpināja savu palīdzības miera darbu. 1955. gadā, kad mūsu ģimene dzīvoja Memingenas bēgļu nometnē "Balten — Siedlung", Dr. Alberta Šveicera astoņdesmito dzimšanas dienu atzīmēja ne tikai vācu skolās, bet arī daudzās citās zemēs. Pasaule piegrieza

vērību un godināja vīru, kuŗš apkaŗoja ne tikai miega slimību nēģeriem, bet kuŗš ar savu dzīvi, un priekšzīmi palīdzēja dziedināt arī vienaldzības slimību, kas sāka apdraudēt balto cilvēku sirdsapziņu. ———

No lasītām biografijām jāatzīmē arī Alberts Einšteins. Viņš dzima Vācijā un bija jūdu izcelsmes. Savu izglītību guva vācu universitātēs. Jau agrā jaunībā viņš sāka domāt ģeniālas domas. Liktenis lēma viņam pārcelties uz Šveici (vēlākos gados uz ASV), pirms Hitlers uzsāka savu drausmīgo iznīcināšanas darbu ar Vācijā dzīvojošo jūdu tautu.

Kaut tas neiederas biografijā, tomēr atzīmēšu, ka grāmatā "Das Gewissen steht auf" (burtiski "Sirdsapziņa ceļas") lasīju, ka Hitlers devis rīkojumu: iznīcināto cilvēku, t.i. sadedzināto līķu pelnus no koncentrācijas nometnēm izmantot kā mēslojumu laukiem. Šāda ārprātīga doma var dzimt tikai nenormālās smadzenēs.

Kā visiem zināms, ģenijs Alberts Einšteins kļuva pasaulslavens ar savu relātivitātes teoriju. Einšteins teica: "Zinātne bez reliģijas ir kliba, reliģija bez zinātnes akla." Laba viņa dzīves biografija ir: "The Man who bent Time."

Pie izcili slaveniem vīriem pieder arī vēsturnieks pasaules mērogā, Arnolds Toinbī (Toynbee), kas dzimis 19. gadsimta beigās Londonā. Jau 1925. gadā viņu aicināja Londonas universitātē par profesoru bizantiešu un internacionālā vēsturē. Viņa daudzās filozofiskās vēstures grāmatas ir vēl šodien dažādu valstu bibliotēkās.

"A Study of History", — desmit sējumi, "Survey of International Affairs", "Civilisation on Trial", "The World and the West". No pēdējās grāmatas lasīju tikai dažus izvilkumus, bet nesapratu pilnībā visus secinājumus. Pēc Toinbī uzskata pasaules vēsture dalās 21 atsevišķās kultūrās, kas (pēc viņa pētījumiem) uzrāda tipisku atkārtojumu — sākumu, attīstību — augšanu un lēnākā vai ātrākā "izšķīšanā" — apparentation. Bet starp vairākām kultūrām, it sevišķi starp lielām reliģijām, jūtama iedarbība (augšana dziļumā un plašumā), kas aizsniedzas tālu pāri savai pirmatnējai telpai — zemei. T ā d a s grāmatas laikam nekad nenovecojas. ———

Paaudzes atnes un aiznes
Likteņus nezināmus.
Grāmatu klusajās rindās
Gadsimtu dzīvība dus.....
Valda Mora.

Pa gaŗiem gadiem sakrājušās grāmatas arī manā grāmatu skapī un plauktos. Jaunsudrabiņš, Poruka raksti, Rainis, Mauriņa, Raudīve, Andersons, Klīdzējs, Klāns, Janovskis, Zeltiņš, Lejiņš, Kociņa u.c. Viena no mīļākām grāmatām ir Virzas "Straumēni". Nav pārspīlēts, ja es saku, ka Straumēnos esmu iemīlējusies. Vārds vien spēj sajūsmināt — Straumēni — tas satur dzīvību, kustību. Viss plūst, — kustas, — tek. Tek dienas, tek gada laiki. Dziļākā nozīmē man personīgi Straumēni un Aistere satek kopā.

Neatceros, kādā gadā Straumēni tika izdoti brīvības laikā, bet 1942. g. ģenerāļa Goppera dēls izdeva Straumēnus "Latvijas karavīriem austrumu frontē". Mans vīrs saņēma grāmatu no Goppera dēla ar jauku veltījumu, 1942. gada Ziemsvētkos.

Grāmatiņa ir neparasti mazā formātā, sērkociņu kastītes lielumā pirksta platumā, kaut satur 495 lapas. Iekšpusē atzīmēts:

Al. V Nr. 11 / 00185 Frontes izdevums, Līgatnes papīru fabrikas bībeles papīrs no grafisko piederumu un materiālu centrāles. Iespiests "Tēvijas" spiestuvē. Iznāca 1942. gada novembrī. Pārdošanā nenāk. —

Grāmatiņa šodien laikam retums. Atstājot Latviju, mans vīrs paņēma to līdz. Memingenas nometnē viņš dāvāja "Straumēnus" savam dēlam tā desmitā dzimšanas dienā, ar ierakstu: "Kārli — Mārtiņ, mans dēls, lai šī grāmatiņa palīdz uzturēt Tevī dzīvu dzimtenes mīlestību. Tavs tēvs. 1951. gadā."

Laiku pa laikam pāršķirstu, pārlasu Dr. Haralda Biezā grāmatu "Kristiānisms laikmetu maiņā". Minētā grāmata iznāca trešā iespiedumā A. Kalnāja spiestuvē 1969. gadā. T r e š ā iespiedumā! Kāds sirsnīgs prieks, ka tāda vērtīga grāmata atradusi ceļu uz tik daudzām latviešu mājām. Jautāju sev : vai t ā d u grāmatu var salīdzināt ar "zelta ķieģeli"?? Protams nē! Auksts zelta gabals nespēj dot cilvēkam dzīves ceļrādi nedz vērtīgas domas. ———

Tuvi ir profesora P. Jurevića vārdi no viņa "Idejas un īstenība". Viņš saka : "Bez priekšstata par visuma lielumu un dziļumu cilvēks nespēj skatīt pasaules notikumus šā visuma fonā — tam zūd pareizais priekšstats par notikumu samēru un svarīgumu, salīdzinot ar visuma dzīvi. Neuzņemdams sevī vairs nekādus ierosinājumus no kaut kā, kas būtu dziļākā plāksnē nekā ikdienas materiālo vajadzību apmierināšana, tas nespēj vairs iedegties entuziasmā par lietām, kas neveicinās viņa paša praktisko dzīvi, vai pat stājas tam pretim. Ar dzīvības avotiem sakarus pazaudējis, dzīve tā ieslīgst pelēkumā, šaurumā un nepatiesīgumā." ———

Nesen nobeidzu lasīt Mopasana — Maupassant grāmatu par

vecu kungu un viņa draugiem, kas apciemo viņa māju. "Les Contes de la becasse". Grāmatas pirmizdevums ir 1883. gadā. Šo grāmatu saņēmu no mīļās Dr. Mildas Sproģes, ar ierakstu : Valodas un draudzības atjaunošanai. Viņa ar savu astoņdesmit četri gadīgo možo garu dzīvo pa franču un vācu grāmatām un savām daudzpusīgām ceļojumu atmiņām. ———

Kāds neparasts epizods gadījās jaunās francūzietes Frančoise Sagan (Fransuāz Sagang) dzīvē : viņa studēja literātūru slavenajā Sorbonnas universitātē Parīzē, bet — neizturēja pēdējo pārbaudījumu. Tas bija neparedzēts iznākums, kas pārvilka svītru nākotnes nodomiem un plāniem.

Viņa uzskatīja šo notikumu par dzīves triku, par izaicinājumu, pierādīt, ka viņa ir spējīga. Būdama ar iedzimtu inteliģenci, dzīvu fantaziju un veikla rakstītāja, viņa apbrīnojami īsā laikā sarakstīja grāmatu "Adieu tristesse" — Ardievu bēdas. Un pat viņai pašai par lielu pārsteigumu saņēma Francijas Akadēmijas godalgu par savu ekscellento darbu. (Tas bija 1957. gada beigās.) ———

Neikdienišķa, neparasta ir Indijas lielā vadoņa Mahatma Gandija biografija, kuŗš savā dzīvē sarakstījis arī dažas dziļdomīgas grāmatas. Atzīmēšu tikai kādu mazu epizodu no viņa jaunības : Kad viņš, pēc studijām Anglijā, atgriezās uz savu dzimteni, viņš aiz pārskatīšanās iekāpa vagonā, kas domāts tikai baltiem cilvēkiem. Pārbaudot biļetes, angļu konduktors uzkliedz mācītam vīram Gandijam: "Kā tu, tumšais cūka, uzdrošinies sēdēt balto cilvēku vagonā?"

Gandijs atvainojās un pārgāja citā vagonā. Lasot viņa biografiju, atradu tur vārdus, kas raksturo viņu pašu vislabāk. Viņš saka: "Nevis ātrumā, bet tikai v i r z i e n ā , kuŗā ejam, ir paliekamā vērtība" ———

No nometnes laikiem ir saglabājies profesora Arveda Švābes lielais darbs — grāmata "Histoire du peuple letton" — Latviešu tautas vēsture, izdota 1953. gadā Stokholmā. Grāmata papildināta ar Latvijas karti, Rīga pie Daugavas 1548. gadā un brīvības laika uzņēmumiem.

Ar šo grāmatu profesors Švābe ir atstājis vērtīgu mantojumu. Tā satur 21 nodaļas, kas sākas ar "Le milieu geographique et la civilisation balte" — Ģeografiskais stāvoklis un baltiešu civilizācija. Šis plašais darbs aptveŗ baltiešu tautu sākumus no prehistoriskiem laikiem, pāriet uz pirmiem zināmiem sakariem ar Romas valsti, informē par slavu un skandināvu iefiltrēšanu baltu zemēs, par krievu pirmo agresīju pret Baltijas zemi, par latvju civīlizāciju

Krusta karu laikmetā, par divpadsmito gadsimtu, kad feodālā Eiropa soļo pret austrumiem — periods, kas iezīmējās ar politisko, militāro un garīgo saspīlējumu; par Livonijas karu, par Kūrlandes vācu valdnieku, par latviešu emancipāciju, par nacionālo atmodu un tās darbiniekiem, arī par Herderu. Par brīvības gadiem, par Latviju starp divām lielvalstīm.

Divdesmit pirmā nodaļa beidzas ar "La deuxième Guerre mondiale et le régime de l'occupation" — Otrais pasaules karš un okupācijas valdīšana.

Kaut gan neesmu atzīmējusi visu, bet īsāk šo plašo darbu nevar skicēt. Pasvītrojams ir patriotiskais (man gribētos gandrīz teikt mīlestības) gars, ar kādu vēsturnieks ar reālu skatu ir rakstījis šo grāmatu.

Varam bagātināt savus gadus arī dzīves saulrietā. Katra diena, katra stunda tad liekas vērtīgāka, jo nav daudz pārpalikušās. Rainis saka:

> Nomet sauju santīmu — tu dabūsi citus.
> Bet nenomet velti jel nevienu minūti,
> Tu nedabūsi atpakaļ nevienu, — nekad!

Nenometīsim, t.i. neļausim mūsu stundām un dienām aizritēt tukšām, bet piepildīsim mūsu laiku ar interesantām zināšanām, jo tās dod prieku, sajūsmu. Lasīsim lēni, baudīsim katru izteiksmīgo vārdu, katru skaisto teikumu, katru jauno domu, visu jaunu, ko uzzinām. Dzīve ir interesanta, saistoša, daudzpusīga, bagāta. Literātūra, vēsture, māksla, ģeoloģija, archaioloģija, astronomija un tā joprojām — ir vērts kaut drusku no visa tā piesavināties, piemācīties, nepalikt uz vietas pēc skolas gadiem, bet iet dziļumā. Tad pasaule un līdz ar to mūsu pašu dzīve paliek plašāka, jo raugāmies no plašākas perspektīvas.

Sen pagājušo gadsimtu sasniegumi, pētījumi kļūst dzīvi un palīdz mums saprast labāk mūsu "šodienu". Apzināsimies, ka uz pagātnes balstas tagadne, un no šīs tagadnes izaugs jaunā nākotne (arī Latvijas nākotne). Viss ir turpinājums garu garajā laiku virknē.

Biju fascinēta uzzināt par seniem ārstiem, kuŗi bijuši arvien arī priesteri. Jau ilgus gadus pirms Hipokrata — pie Nīles un Eifrata, pie Ganges un Jancekianga, pie Meksikas vulkāniem un pie Perū Kordilieriem, senie ārsti cīnījušies pret tām pašām slimībām, kas apdraud cilvēci vēl šodien.

Pierādījumi izrakti no nogrimušās pagātnes un runā uz mums pēc daudziem gadsimtiem: zemēs kā Ēģipte, Babilonija,

Indija, Ķīna, Perū, Meksika — ap 2.700 gadiem pirms Kristus. Mūmijas ar rentgena aparāta palīdzību liecina par medicīnas vēsturi senajā Ēģiptē — tās plaušās atrasti mēra baciļi. Mūmijas rāda arī, ka jau pirms kādiem pieci tūkstots gadiem, cilvēki slimojuši ar vēzi. Vergi izmantoti kā tagadējie izmēģinājuma trusīši, pie viņiem testēta dažāda augu iedarbība uz cilvēka ķermeni. Senie ārsti mācījušies noteikt slimības diagnozi no upurēto dzīvnieku aknām. Brūces, vātis dziedinātas ar maizes pelējumu, raugu vai zemi. Vīraks atvietojis tagadējo antiseptiku.

Eiropā plaši pazīstamās zāles Rauvolfia (pret augstu asins spiedienu) ir senās Ēģiptes dāvana nākošām paaudzēm, — ASV pazīstama kā Serpasil. Akāciju sīkās galotnītes lietotas pret grūtniecību. Visas zāles nāca no ārstiem — priesteriem.

Ķirurģiski instrumenti atrasti Ninivē. Uzietas kāju protēzes un mākslīgās acis. Anatomija studēta pie līķiem (vai vēl šodien?). Atrastas arī pazīmes no plastiskās ķirurģijas sākuma, kā galvas kauss ar operācijas pazīmēm. No modernā laikmeta perspektīvas atveras ieskati senvecās zemēs ar augstu kultūru. Pagātne kļūst dzīva un runā uz mums — kam ausis ir, lai klausās.

Interesanti ir bez šaubām arī, iepazīties ar senām impērijām, viņu valdniekiem un varoņiem. Lasīt par pirmo faraonu Hor — Aha, kurš valdīja pār apvienoto Ēģipti, vai par Aleksandru Lielo, kurš sakāva persiešu karali Dāriusu viņa ceļā uz pasaules iekarošanu, par vareno Romas impēriju, kas valdīja kā Vidējo Austrumu zemēs, tā arī Eiropā — no tā laika saglabājušās redzamas atliekas daudzās pilsētās, t.i. skulptūras, statujas, pilsētu vārti. Arī vācu pilsēta Augsburga ir romiešu celta ap 45. gadu pēc Kristus, kā arī Bēthovena dzimtā pilsēta Bonna un tāpat Ķelne — vāciski Köln, vārds atvasināts no latiņu Colonia. Romas vara neapstājās pie Reinas, jo tās pēdas atrodamas vēl šodien arī Francijā.

Iepazīstoties tuvāk ar senās Romas vēsturi, mūsu acu priekšā risinājas asiņainās gladiatoru cīņas arēnā — tautai par "izpriecu", kur pirmie kristieši tika salaisti kopā ar izsalkušajām lauvām. Arī šādas drausmīgas scēnas bija izrāde neticīgiem romiešiem.

Vai atceramies no skolas laikiem hunnu vadoni Hannibālu? Viņš spējis pievest savu armiju līdz pat Romas vārtiem. Visi esam dzirdējuši par Ķīnas lielo valni, kas celts, lai atturētu nomādu iebrukumus no ziemeļiem, bet ne visiem būs zināms, ka mūru celšanai bija vajadzīgi vairāki gadu desmiti un ka pie šī darba bojā gājuši simtiem un tūkstošiem strādnieku.

Lasīju par jūdu lielā templa iznīcināšanu septiņdesmit gadu pirms Kristus, kas iezīmēja ebrēju nacionālās valsts beigu posmu. Tā, kā zināms, tika atjaunota tikai 1948. gadā.

Interesanti bija uzzināt par pagānu ķeizara Konstantīna viziju, ka pasaule tiks iekarota zem krusta zīmes.

Vēl varētu turpināt par visdažādākiem vēsturiskiem notikumiem, bet gribu tikai atzīmēt dažus virsrakstus, no kuriem var viegli spriest par saturu. Grāmatas var arī pieprasīt bibliotēkās, viņi laipni pasūtina, ja nav krājumā. Personīgi saņēmu divas reizes pieprasītās grāmatas, kad dzīvoju Albukerkī. Jāpiezīmē, ka vairākas šeit minētās iegādājos pati. Tās vēlāk parasti pāriet dēla vai meitas īpašumā.

1/ Mysteries of the Past, 2/ Vanishing Wildlife, 3/ Great Religions, 4/Prehistoric Animals, 5/ Man's Conquest of Space, 6/ The USA in Color, 7/ Primitive People today, 8/ World under the Microscope, 9/ Secrets of the Sea, 10/ Treasures of Prehistoric Art, 11/ Living Water, 12/ Marvels of Animal Behavior, 13/ Arena of Life, 14/ The Dawn of Civilization, 15/ Lost Discoveries, 16/ The Upper Crust, 17/ Evolution, Ecologie, 18/ Matter, the Cell, 19/ The Last Two Million Years, 20/ Gods and Spacemen through History.

Bet kas var interesēt ikvienu latvieti, ir grāmatas ar vēsturiski informatīvu saturu ko iegādājos savai personīgai bibliotēkai:

1) Kruhschov remembers (Viņa dzīves stāsts, kur tēloti sarkanie varasvīri), 2) Meeting at Potsdam (Pēc Otrā pasaules kara "četri lielie" spriež par Eiropas likteni un sadala zemes), 3) An American in the Gulag (22—gadīgs amerikānis tiek Maskavā apcietināts un pavada 24 gadus cietumos un darba nometnēs). Šo grāmatu iegādājos 12 eksemplāros un sūtīju DV nodaļām nodošanai universitāšu bibliotēkām. 4) Gates of Hell (Veltījums grāmatā ir: For my Russian Friends, living and dead, in Russia and out), 5) Caviar for Breakfast (Amerikāņu žurnāliste Maskavā, kuŗai tiek rādīti visi "sasniegumi", bet viņa redz arī dzīves aizkulises), 6)Windows on the River Neva (Dzīve cara laikā un pēc revolūcijas), 7) Green Winter, —a negro student from British Guinea in Moscow (Viņš dabūjis stipendiju no sarkanās Krievijas studēt Maskavā, bet viņš redz un piedzīvo lietas, kas liek pārdomāt).

Personīgi uzzināju no šīs grāmatas, ka kopš revolūcijas 1918. gada, komūnistiem bijuši tūkstošiem studentu no svešām zemēm, vairums no Afrikas — Maskavā viņiem iepotē Marksa, Engelsa un Leņina teorijas. Kaut gan krievu tautai ļoti daudz kā trūkst, bet līdzekļus stipendijām viņu varas vīri nežēlo, jo citu zemju studenti

tiek gada laikā labi "sagatavoti", lai, atgriežoties savā zemē, tie palīdzētu sēt revolūcijas dīgli savā tautā un radīt nemieru un demonstrācijas — kāds velnišķīgi rafinēts plāns!

Bet rietumi joprojām neredzīgi, — turpina ar sarkaniem Kremļa despotiem sarunas par "atbruņošanu"! Vai viņi arvien vēl tic, ka komūnisti turēs doto vārdu? Vai nav bijuši pietiekami pierādījumu, ka komūnistiem paraksts neko nenozīmē? Ka viņi lauž doto solījumu, kad pienācis viņiem izdevīgs laiks?!

Spilgts piemērs ir Baltijas valstis — tām kā pirmām sāka velties pāri sarkanā lavīna, kaut gan arī ar tām, arī ar Latviju, bija noslēgts "Savstarpējais garantiju līgums", starp Latvijas valdību un komūnistiskās Krievijas valdību, ko 1939. gada 5. oktobrī Maskavā parakstīja Latvijas ārlietu ministrs Munters un PSSR ārlietu ministrs Molotovs.

Bet neskatoties uz noslēgto savstarpējo neuzbrukšanas un drošības līgumu, 1940. gadā, lielajā Dziesmu svētku laikā Daugavpilī, sarkanarmijas tanki iebruka mūsu zemē, noslepkavoja robežsargus un dedzināja mājas.

Ko nozīmēja noslēgtais līgums? Par cik tas bijis derīgs? Kaut rietumu valstsvīriem beidzot atvērtos acis — ir ļoti bīstami snaust ilūzijās!

1960.g. Čikāgā. Vanadžu pr-ce L. Rozentāle pasniedz ģen. Dankeram ziedus pēc viņa runas. Vidū DV ASV pr-ks Vanags.

1961.g. Indianapolē. Vanadžu salidojuma laikā. No labās: pirmā-I. Dankere, otrā-Vanadžu pr-ce Freija.

1969.g. rudenī Santa Fē Ņumeksikā, ar savu jaunības draudzeni Lidu Mendi, pie sarkaniem pipariem, kas karājas žāvēšanai pie daudzām meksikāņu mājām.

1970. gada 22. novembrī Latvijas sūtniecības ASV vadītājs, A. Dinbergs, atklāja Brīvības strūklaku Kolorado Springā.

1968. gada martā Floridā. Anna Tīruma un I. Dankere pie Polinēzijas ūdensdieva attēla.

1969. gada rudenī ar znotu Richardu Sandia kalnos Ņumeksikā ASV.

1971.g. indiāņu ciemā Taosa-Ņumeksikā. I. Dankere pie īpatnējā maizes cepļa. Ārpus mājām trepes, pa kuŗām uzkāpj otrā stāvā.

1971.g. 13. jūnijā kpt. Tīdemaņa mājas dārzā Detroitā. Dr. L. Zariņa-Skultāne un viņas vīrs, kas apceļoja latviešu centrus Kanadā un ASV ar informatīviem referātiem par komūnismu. Vidū I. Dankere.

I. Dankere pie vārtiem
Garezerā 1973.g.

1972.g. Ņumeksikā - iebraucot milzīgajos baltā gipša plašumos.

Albukerki vecpilsēta Ņumeksikā pārvēršas pasakā Ziemsvētku vakarā, kad namu jumti, ielu malas un eglītes laistas tūkstošiem gaismiņās.

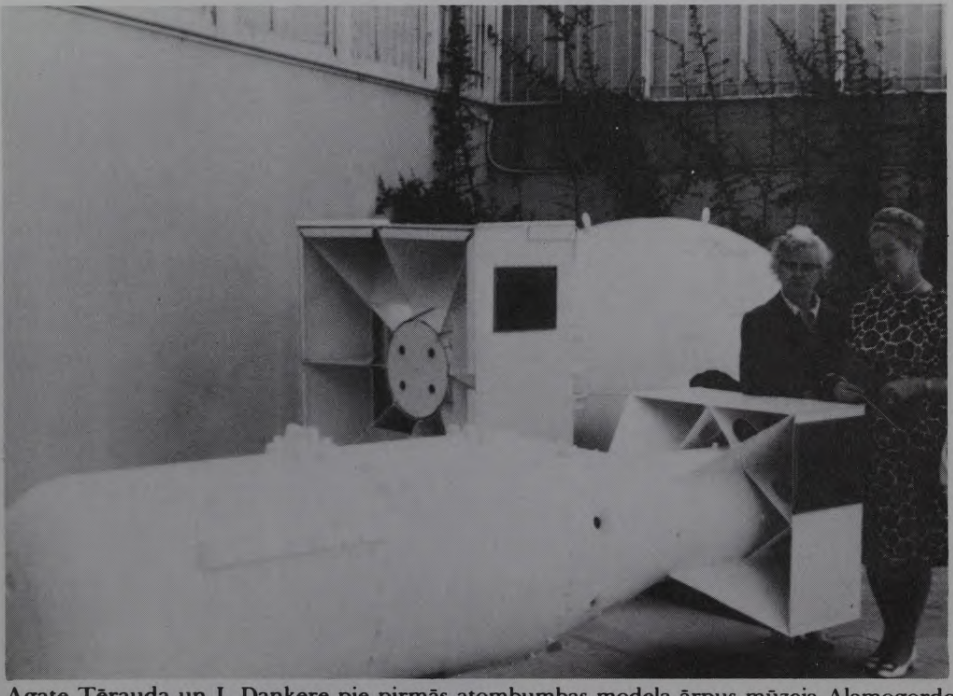

Agate Tērauda un I. Dankere pie pirmās atombumbas modeļa ārpus mūzeja Alamogordo Ņumeksikā. 1973.g.

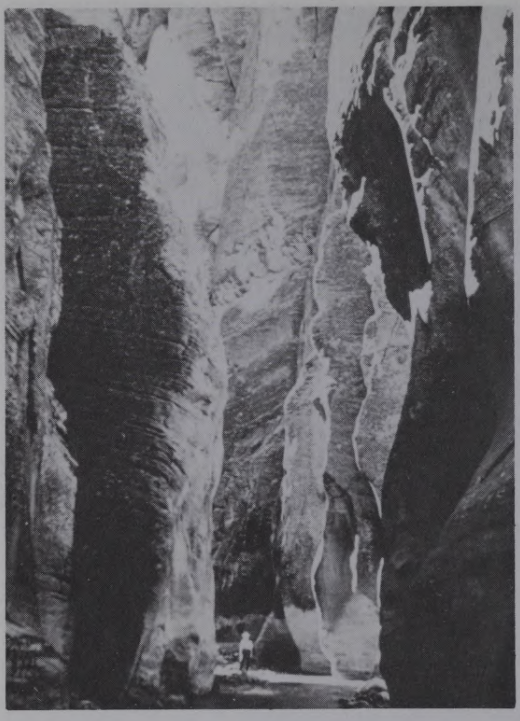

„Palisades" ceļā starp Taosu un „Cimaron" kanjonu Ņumeksikā, 1973.g. Vidū (apakšā) I. Dankere.

Indiāņu māte ar bērniņu īpatnējā bērnu nesamā.

1976.g. Čikāgā ar Valdemāru Korstu viņa mājas priekšā.

1974. gadā ar vedeklu Marutu Ensenādā Meksikā.

KALIFORNIJA — "ZELTA PAVALSTS."

1967. gadā apciemoju pirmo reizi savu dēlu Kalifornijā, ko dēvē par Golden State. Kārli nebiju redzējusi veselu gadu, t.i. no tā laika, kopš viņš beidza studijas un aizbrauca uz savu izvēlēto darba vietu. Braucu ar vilcienu "El Capitan", kas tagad kopš vairākiem gadiem pārvērties Amtrakā.

Ceļojot, man patīk vērot arvien ne tikai gaŗāmslīdošo apkārtnes ainavu, bet arī cilvēkus. Kādā stacijā sakāpa daudz braucēju. Manā priekšā, blakus trauslai lēdijai, apsēdies labi ģērbies meksikānis sniegbaltā kreklā. Viņš maza auguma un ļoti trekns — liekas, ka tauki spiežas ārā pa vīlēm un pogu caurumiem.

Man blakus sēž patīkama amerikāniete ar grāmatu rokā. Viņa jautā, vai es pazīstot "The Old Man and the Sea". Atbildu, ka man patīk stāsts par veco zvejnieku un viņa vientuļiem braucieniem pa Golfa ūdeņiem. Piebilstu, ka esmu lasījusi vēl divas Hemingveja grāmatas, "The Sun also rises", kas stāsta par pazudušu paaudzi un arī viņa labāko darbu "For whom the Bell tolls", kur viņš raksta par pilsoņu kaŗu Spānijā. Mūsu saruna novirzās uz kaŗu. Viņa norāda uz savu vīru pretējā sēdeklī: "Mans vīrs bija Otrā pasaules kaŗā Eiropā". Atbildu viņai: "Es arī esmu no Eiropas, no Latvijas pie "the Baltic Sea". Ja nebūtu izcēlies kaŗš un komūnisti nebūtu okupējuši manu dzimteni Latviju, tad es Amerikā nebūtu". Viņa teica, ka šis temats interesētu viņas vīru un dēlu un lūdza mani, nākamā ēdiena reizē, sēdēt pie kopēja galda.

Tā bija jauka ģimene, vīrs jurists, dēls vēstures students. Abu jautājumi bija dažkārt naivi, bet es ar atbildēm neskopojos. Viņi uzzināja par desmitiem tūkstošu nevainīgu cilvēku deportācijām, to starpā bērnu un pusaudžu, par vergu nometnēm Sibirijā, par apspiestību dzimtenē, kur nenotiek brīvas vēlēšanas, kur cilvēki pašu zemē nedzīvo savu personisko dzīvi, kur komūnistiskā vara diktē augstskolu beigušiem jauniešiem viņu nākamo darba vietu, kas ir parasti tālajos Krievijas ziemeļos. Uzzināja, ka cilvēki zem komūnisma varas, nedrīkst klausīties ārzemju raidītāju ziņas, nedz braukt kur viņi grib. Amerikāņiem šāda dzīve likās nepanesama. Atvadoties, students teica: "Man atvērās līdz šim nepazīstamas perspektīvas, par ko jums paldies".

Neilgu laiku pēc Jaunmeksikas territorijas sasniegšanas, glītā vilciena stjuartese rāda uz kādiem kalniem tālumā, stāstot, ka vienu galotni sauc "Santa di Christo" un citu "Starvation Peak" — Bada

galotne, jo pirms pāris gadsimtiem indiāņi bija piesējuši pie stabiem kādus spāņu pētniekus un atstājuši tos savam liktenim, lai nomirst badā.

Kādā citā vietā, ap Dodge City, stjuartese atkal stāsta: deviņpadsmitā gadsimta vidū šinī territorijā bijuši lielum lieli baffalo pulki — pirmiem vilcieniem nācies stundām gaidīt, kamēr tāds pulks šķērso sliedes. Šī apkaime ātri kļuvusi par svarīgu loptirgošanas centru, bieži medībās nošauti ap 250 lopu dienā. —

Vilciens pienāca Losandželosā sestdienas rītā ap deviņiem, kur Kārlis mani sagaidīja. Viņš dzīvoja Manhattan pludmales pilsētā, Rozkranca ielā. Gada laikā viņš bija Kaliforniju vairāk iepazinis un arī iemīlējis. Drīz vien sāku šo mīlestību saprast un dalīties. Man liekas, ka viss skaistums, kas dabā atrodams, ir Kalifornijā sakopots, — kalni un ielejas, meži un neizsmeļams okeana plašums!

Kad sasniedzām balto māju ar agāvēm priekšā, ko noīrējuši kopīgi Imants Golts un Kārlis, redzu pilnu dzīvojamo istabu ar gulētājiem, uz dīvāniem un guļammaisos uz grīdas paklāja.

"Vai tu visus pazīsti?" es jautāju.

"Nē", ir atbilde, "bijām Sanfrancisko dziesmu svētkos un jaunieši gribēja pie reizes apskatīt arī Losandželosu, tā uzaicinājām viņus pie mums. Tie ir kāda mana drauga draugi, daži pilnīgi sveši, bet pirms nedaudz gadiem dziesmu svētkos Toronto es pats un vēl pāris zēnu pārgulējām un ēdām pie ģimenes, kuŗu nepazinām, tie bija drauga Pličiņa radi — kur dzīvo "letiņi", tur nevar pazust."

Biju iepriecināta par latviešu jauniešu attiecībām svešumā. Bet teicu: "Liekas, ka esmu atbraukusi neīstā laikā, jo māja pilna", taču Kārlis atbildēja: "Priekš tevis man arvien ir vietas", un ieveda mani blakus istabiņā, kur bija plata gulta un liels logs.

Kādā agrā rītā aizbraucām kalnos, ap 110 mailēm no mājas, uz San Bernardino National Forest pie San Jacinto. Galotne ir ap 1080 pēdu augsta, bet līdz diezgan lielam augstumam uzved arī labs autoceļš. Apkārtējais skats bija viena vienīgā glezna, kas atkārtojās, kad atceļā piestājām pie Hermet ezera. Tur tukšojām garšīgo saturu no līdzpaņemtās ledus kastes — ēdienu, dzērienu, augļus.

Vēlāk, kad sasniedzām lielo autoceļu, pulkstens rādīja pāri sešiem un satiksme neaprakstāma. Teicu Kārlim, ko biju lasījusi Reader's Digest'ā — ka auto rūpniecība sarkanā Krievijā ir tādā pakāpē (1967. gadā), kā tā bija ASV 1912. gadā. Tas šinī zemē jauniem gŗūti saprotams, ka Padomijā vispirms jāiesniedz pieprasījums mašīnai un tad labi, ja to pēc kādiem 3 — 4 gadiem var pirkt.

Komūnistiskā valsts, zeme ar "progresu", kur tiek kalti tikai ieroči čitu zemju apspiešanai.

Pārbraukuši mājās un paēduši vakariņas nospriedām, ka gulēšanai vēl par agru. Aizbraucām skatīties filmu "Born free" (Dzimis brīvs), kas bija ieguvusi vairākas godalgas. Filmas saturs bija par lauvēnu, kuŗu kāds zinātnieks ar savu sievu paņēmis savā gādībā, kad lauvu mātīte bija nošauta. Mazais zvēriņš ātri pierada pie saviem "audžu vecākiem" un dzīvoja brīvībā turpat džungļos, kur bija apmeties ekspedīcijas zinātnieks.

Kad lauva pēc gada bija sasniegusi respektējamu augumu un sveši cilvēki sāka no tās baidīties, radās problēma. Zinātniekam ieteica nodot iemīļoto zvēru zooloģiskam dārzam, bet tam viņš nepiekrita un teica: "Kas brīvi dzimis, tam arī brīvi jādzīvo!" Tas bija filmas vadmotīvs.

Atceļā abi ilgi klusējām. Tad Kārlis jautāja: "Kā tev patika?"

"Ļoti", atbildēju, "dažādi dzīvnieki savā nodabā, vienreizēji dabas skati, viss dabiskās krāsās, tikai — sāpīgi ka t ā d u filmu neproducē par cilvēkiem nebrīvībā. Par dažādu tautību cilvēkiem, kas gan dzimuši brīvi, bet kopš gadu desmitiem smok verdzībā un tādā dzīvē aiziet bojā."

"Es domāju ko līdzīgu", mans dēls atbildēja un mēs atkal klusējām.

———————

Pirms devos uz Kaliforniju, biju šķirstījusi dažas grāmatas, lai uzzinātu vairāk par šo Zelta pavalsti. Zelts tur atrasts 1850. gadā, kad sākās arī "Gold rush" un cilvēki plūda šurp no malu malām, lai tiktu pie bagātības. Kad raudzījos uz majestātiskiem kalniem, atcerējos arī, ka Kalifornija bagāta vulkāniem. Tie daudzu gadu tecējumā nesuši postu un iznīcību. Seismografi reģistrē zemestrīces katru gadu, mazākas vai lielākas. 1812. gadā stipra zemestrīce skāra Kalifornijas dienviddaļu. 1868. gadā cieta Sanfrancisko apkārtne. 1872. g. ne tikai Sierra kalnos, bet arī Nevadas pavalstī bija jūtama zemestrīce. 1906. g. notika viena no stiprākām zemestrīcēm, kas nopostīja lielāko daļu no Sanfrancisko, prasot lielus cilvēku upurus, jo šai zemestrīcei sekoja ugunsgrēks un puse no pilsētas bija liesmās. 1925. g. daļēji tika izpostīta Santa Barbara.

Starplaikā līdz šai dienai, esam dzirdējuši arvien par jaunu ziņas par zemestrīcēm, postījumiem un cilvēku upuriem. Tie, kas postu un nelaimi pārdzīvo, ķeras pie darba arvien no jauna — vai tas

būtu pēc kaŗiem, plūdiem, lielām vētrām, zemetrīcēm, vai ugunsgrēkiem. Visu var atjaunot: drupas var novākt, to vietā celt jaunas mājas, tiltus, būvēt ceļus, tikai — nogalinātie cilvēki vairs neceļas, tos nevar atvietot, ne tiem, kam viņi atrauti, kam viņi pietrūkst. ———

Pēc šīs pirmās ciemošanās Kalifornijā biju tur vēl četras reizes. Jaukā atmiņā ir 1974. g., jo tad braucu ar dēlu un vedeklu uz Jāņu svinēšanu. Tas bija 21. jūnijā, saulaini siltā svētdienas rītā, kad devāmies pie White Rock ezera. Balto Klinšu ezers nav liels, bet apvidus skaists un plašs. Ezera rāmajos ūdeņos atspoguļojas klinšainais kalns un daži tuvējie augstie koki. Ezera tuvumā izrakta dziļa, plata bedre, kuŗā žagari, sausi zari un lieli malkas kluči ugunskuram. Pēc labām vakariņām, par ko bija rūpējušies rīkotāji — Losandželosas latviešu biedrība, sabraukušie jāņubērni, vairumā jaunieši, pulcējās ap ugunskuru, kas liesmoja pret nakts debesīm.

Jaunieši sēdēja zālē, sēdēja uz soliem vai arī stāvēja. Dēla draugam no zēnu un skautu gadiem, Mārim, bija līdz ģitara. Viņš lietpratīgi un ar izjūtu pavadīja tautas dziesmu dziedātājus. Jaunieši dziedāja daudz dziesmu un sirdī radās prieks, dzirdot viņu tīro valodu.

"Kur paspējāt iemācīties tik daudz dziesmu? Pēc jūsu gadiem spriežot, neesat latvju zemē dzimuši."

Ugunskura sārto liesmu apgaismotajās sejās atplaukst smaids: "Dziesmas mantotas no Gaŗezera, sagaitām un 2 X 2 nometnēm."

Kaut kur ezera apkaimē serbiem bija kādi svētki. Izdzirdējuši mūsu līgošanu, neliela grupa pārnāca latviešu pusē. Sāka spēlēt mūziku un dejot viņu īpatnās tautas dejas — ne pa pārim, bet visi lokā, saķērušies rokās pāri pleciem. Mūsu jaunieši laiciņu stāvēja, vēroja, iegaumēja īpatnos soļus un sāka ierindoties serbu vidū un dejot līdz. Beidzot loks izveidojās tik liels, ka serbi paši palika mazākumā. Skanēja jautras valodas, smiekli un sanāca draudzīga "būšana".

Līksmā Jāņu nakts ieilga gandrīz līdz rītausmai. Blāzmoja ugunskurs, skanēja vēl pa retai dziesmai. Tad klusums pārklāja svētku vietas plašumu. Es ilgi neiemigu. Gulēju vaļējām acīm un raudzījos uz augsto koku zariem, kas likās piekabināti mirdzošām zvaigznēm. Kā sapnī pārdzīvoju sen pagājušās Jāņu naktis, sen nogrimušos laikos pagātnes ēnā: Liepājas garnizonā pie Dzintarjūŗas krasta, kur izrādīja "Melno bruņinieku" un aiz uzceltām senlatvju mājām apvārsnis ar rietošo sauli bija dabiskās kulises. Līgotāji kaŗavīri un jaunkareivji ar saviem piederīgajiem sēdēja zālē zem

augstām priedēm gaišā, siltā Jāņu naktī, ēda, dzēra alutiņu un bija līksmi.

Kur gan šodien atrodas toreizējie līgotāji? Cik no viņiem staigā vēl zem šīs saules? Cik guļ kaŗalaukos, neuzvarēti pēc smagām cīņām? Cik aizvesti aizrestotos lopu vagonos uz Krievzemes tundrām, vai aiz arktiskā loka? Cik atstājuši tur savu dzīvību pēc sala un bada gadiem? Cik no kādreizējiem līgotājiem apklusuši pašu zemē? Vai tiem, kas vēl dzīvi dzimtenē, prāts vēl nesas uz līgošanu? Un cik ir to, kas guldīti kapos svešos kontinentos, patvēruma zemēs? To ir daudz, ļoti daudz ir to. Viņu starpā arī kaŗavīri, kas dzimtai zemei kādreiz brīvību izcīnīja. Un pieredzēja tās bojā eju, kad nāvētāja sarkanā migla ietina mūsu zemi.

Drūma bija jautrās Jāņu nakts izskaņa svešumā. ———

Gar jūdzēm gaŗo, paaugsto promenādi, parallēli okeanam, stāv mājas. Izīrēto māju apkaime nav sevišķi kopta, bet no māju vairuma paveŗas lepns skats caur logiem, kas aizņem vai visu sienas platību, ar skatu uz okeanu. Visapkārt izšķērdīga ziedu bagātība. Zied arī vairākas gerāniju šķirnes, — ne jau podos, bet vietām tās pārklāj palielu platību kā ar paklājiem. Pilnos ziedos ir savādie "Paradīzes putnu" (Birds of Paradise) stādi, staltās, baltās kallas un skaistos oranžu ziedos aloja.

Plato promenādi noslēdz zems mūrītis. Aiz mūrīša sākas slīpa, apdēstīta, vietām ziedoša nogāze. Pa starpām palmas, agāves, kaktusi un stādi, kuŗiem nezinu nosaukuma. Lielajām palmām platās lapas ir pastāvīgo jūŗas vēju nobružātas. Nogāzes pakājē sākas ērtais, tikpat daudz jūdžu garais riteņbraucēju ceļš un aiz tā vairākās vietās auto nobrauktuves un arī novietnes, kur ceļa abās malās noparkotas simtiem mašīnu.

Atbraucēji sauļojas, peldas, staigā vai arī paskraidās gar krastu. Tuvo māju iemītnieki nāk uz pludmali peldbiksītēs, meitenēm vēl tikai raibie krūšturi. Vecāko paaudzi redz reti— šī ir jauno ļaužu piejūŗas pilsēta. Visi tik vienmērīgi iedeguši, it kā nokrāsoti. Daži tik tumši ka jāšaubas, vai maz pieder baltai rasei. Daudz glīti noaugušu meiteņu slaidām kājām, skaistām krūtīm, vilinātāju gaitu un gurniem. Skaistuma karalienes dučiem!

Daudz vietās pludmalē jaunieši spēlē volejbolu. No paaugstām būdām sargi vēro un pieskata peldētājus. Laiku pa laikam pārlaižas arī kāds helikopters zemā lidojumā. Okeana zili — zaļganie ūdeņi ir pavisam rāmi bezvēja dienā, bet savādi, ka krastā lūzt lieli viļņi baltām putām. Katrs trīspadsmitais vilnis esot lielākais. Daži kuģi, tuvāk vai tālāk apvārsnim, urbj okeana dzelmē pēc eļļas.

Tuvāk krastam vairākas laivas, platām baltām burām, viegli slīd pa vizuļojošiem ūdeņiem.

No pilsētas lidlauka laiku pa laikam paceļas milzīgi motorizēti putni sudrabotiem spārniem un laižas pāri okeana plašumiem uz kādu tālu mērķi. Mans skats un manas domas pavada tos ar visa laba vēlējumiem — "laimīgu ceļa vēju, lai jums laba diena!"

Gar visu gaŗu gaŗo Kalifornijas krastu pilsētas izveidotas tuvu viena pie otras, tā kā dažkārt grūti atšķirt, kur kāda pilsēta beidzas un nākamā sākas. Iepazinos ar piejūŗas vietām kā dienvidos, tā arī ziemeļos no Manhattan. Tur tuvu El Segundo, tai seko Marina del Rey un visskaistākā — Santa Monica — ar kuplu, augstu palmu alejām un bulvāriem, ar paaugstinātu plašu, daudz puķu dobēm skaisti apdēstītu parku, no kuŗienes paveŗas skats uz okeanu, kur pludmale zemāka. Santa Monica atstāj elegantas pilsētas iespaidu — bulvāri plati, celtnes augstas, veikali bagātīgiem skatlogiem. Pēc nedaudz jūdzēm sākās Malibū, kur ir arī slaveno kino zvaigžņu lepnās mājas.

Dienvidos no Manhattenas okeanam pieguļ Hermosa un nedaudz tālāk Redondo. Šeit miniatūrā pussalā (pilsēta vairāk iekšzemē) ir dažādu tautību veikali, kuŗos var apbrīnot vai iegādāties visdažādākās lietas: koka izstrādājumus, ķeramiku, audumus, pinumus, rotas, visu jau nevar uzskaitīt. Mani interesēja gliemežvāki, no kuŗiem man paliela kollekcija. Kopā ar vedeklu Marutu pirkām dāņu kūkas, vācu desas, Šveices sieru, meksikāņu pīcas, itāliešu saldējumu un — pašu zivis, jūŗas vēžus un garneles neiedomājamā izvēlē. Garšīgus garneļu kokteiļus mazos trauciņos ar mērci, varēja baudīt turpat pie kāda no daudziem galdiem ārpusē, reizē baudot arī okeana un krasta ainavu.

Dēls Kārlis citreiz iepazīstināja mani ar San Pedro. Tā ir neliela pilsēta ar skaistiem dzīvojamo māju kvartāliem. Ap mājām palmas, stādi, ziedi. Kas mani šeit interesēja, bija pilnīgi citādā ostmala, nekā esmu pieradusi redzēt: tā apdēstīta kokiem, krūmiem un pa starpām soli, kuŗos sēdējām un vērojām kuģus peldam. Vienreizēji ir laikam elektriskās krāsniņas solu priekšā, kur pasildīties vēsākos vakaros pie ūdens. Aiz kokiem un apstādījumiem ir iepirkšanās centrs un restorāni.

Interesanti bija Longbīčā (Long Beach), kur okeana krasts esot ap septiņi jūdžu gaŗš. No pilsētas maz redzēju, jo apmeklējām, apskatījām un izstaigājām visus stāvus uz vecās "Queen Mary", kas daudz gadu šķērsojusi pasaules jūŗas. Kopš vairākiem gadiem no Anglijas iegādāta par lētu maksu, tā tagad atpūšas un vada vecum-

dienas Klusā okeana ūdeņos, dodot peļņu kā tūristu atrakcija. Kuģa tilpums, apjoms un izmēri ir apbrīnu vērti. Visos stāvos eleganti veikali un restorāni, bet cenas nav katra kabatai.

Nedrīkstu aizmirst pieminēt Palos Verdes, zemes stūri, ko Dievs apveltījis ar izcilu dabas skaistumu. Cilvēku rokas pūlējušās šo skaistumu vēl vairot. Tur ir bagātīga stādu valsts, kalnos meži un okeana krasts kā lagūna. Uzkalnā stāv īpatnēja, ja ne vienreizēja baznīca apstādījumu un ziedu vidū. No turienes atklājas neaprakstāmi skaists skats uz kalniem un okeanu. Baznīca ir no stikla!

No stikla ir itin viss: sienas, jumts, durvis, kas visu dienu atvērtas. Ir brīnišķīgi sēdēt šai stikla baznīcā uz sola tuvu altārim, raudzīties caur stikla jumtu uz debesīm un koku galotnēm, aizmirst skaļo ikdienu, nokratīt sakrājušos iekšējos putekļus, iekļauties savādā apgaismojuma ietekmē, ļauties domām, meditācijai, jautājumiem — vai es sevi pazīstu? Kas es esmu? No kurienes nāku? Uz kurieni eju? Ko es par sevi zinu? Vai esmu spējīga sadzirdēt skaļajā ikdienā Radītāja balsi? Vai ir svarīgi krāt gaŗāku gadu skaitu uz pleciem? Vai ir svarīgāk, par cik šie gadi bijuši piepildīti ar personīgu laimi, brīvprātīgu kalpošanu darbiem kas sirdij tuvi, pienākumiem ko diktē sirds, kas aplaimo?! Kas ir mans gala mērķis? Vai pēc gaŗā dzīves ceļa es sasniegšu gaismu?

Klusie brīži stikla baznīcā bija rets pārdzīvojums. ———

Ne pārāk lielā attālumā no baznīcas ir "Marineland". Tur var apbrīnot jūŗas dzīvnieku bagātīgo dažādību un daudzpusību. Tie peld daudzos akvārijos dažādā lielumā. Delfīniem savs "privātais" peldbaseins, tāpat kā tādiem jūŗas milžiem, kādi ir Killer Whales, kas savā milzīgajā baseinā var brīvi peldēt, nirt un kūleņus mest. Tur bija tik daudz atrakciju un izrāžu, ka nav iespējams visu aprakstīt.

Īstā bauda man, liepājniecei, bija brauciens ar nelielu kuģi pa okeana mirdzošiem ūdeņiem, pārsteigums, ko man sagādāja mana mīļā Maruta. Ūdens, brīnišķais elements, ar kuŗu bija saistīta visa mana bērnība un arī vēlākie gadi Liepājas garnizonā. Ūdens, kas ir dzīvības veicinātājs, dzīvības uzturētājs. Brauciens ar kuģi ilga labu stundu. Sēdējām kuģa galā un bija jauki vērot plato putu svītru, ko kuģis atstāja aiz sevis. Mūs interesēja arī pavadoņa paskaidrojums, kad atceļā paslīdējām gaŗām vairākām dabiskām alām klintīs un uzzinājām, ka tur septiņpadsmitā gadsimtā mitinājušies spāņu un portugaļu pirāti.

Kaut visas minētās vietas gar okeanu nesalīdzināmi plašākas, tās man tomēr dažkārt atgādināja Rīgas Jūŗmalu, kurp rīdzinieki

mēdza izbraukt nedēļas nogalēs, vai pavadīt vasaras brīvlaiku. Netrūka arī tūristu no kaimiņu zemēm. No Rīgas uz jūŗmalu varēja ērti nokļūt ar jūŗmalas vilcienu. Pirmā, tuvākā stacija bija Priedaine, kur, kā jau liecina nosaukums, auga priedes, kā kāpās jūŗmalā, tā arī vasarnīcu rajonos. Būtībā staltās, augstās priedes auga gar visu jūŗmalu, arī sekojošos Bulduros, kur mūsu ģimene pavadīja vienu vasaru. Tāpat arī Dzintaros, kur Bruno Valters katru vasaru simfonisko koncertu programmā mēdza ietilpināt un diriģēt Vāgnera "Rienci" uvertīru un arī "Skrejošo holandieti", ko Vāgners komponējis savā uzturēšanās laikā Rīgā, jo no 1836. līdz 1839. gadam, Rīgas operas diriģents bijis slavenais vācu komponists Richards Vāgners.

Avotiem seko plašākie Majori. Tie man patīkamā atmiņā no trim tur pavadītām vasarām jaunībā. Aiz Majoriem ir Dubulti I un Dubulti II. Tiem seko Melluži I un Melluži II. Tālākais brauciens no Rīgas ir uz Asariem. Sekojošā Sloka nepieder vairs pie jūŗmalas. ———

Priekšpusdienās, kad dēls un vedekla darbā, es ar labpatiku nostaigāju pa promenādi, vai arī gar krastu ap jūdzi gaŗo ceļu līdz Pier (celts uz cementa stabiem, mols uz pilnīgu pamatu). Tas gan nesniedzas tālu ūdenī. Liepājas mols ir daudzkārt gaŗāks. Bet man patīk sēdēt Pīra galā un vērot mazās brūnganās pīlītes, kas peld it kā eskadras kārtībā. Vairāk gan patīk vērot kaijas. Tās ir kā atmiņu sveicieni no aiztecējušiem jaunības gadiem, kad sēdēju Liepājas vientuļajā mola galā uz akmens sola, ar grāmatu klēpī un vēroju kaijas. Cik tās skaistas lidojumā, kad plati izplestiem spārniem lēnām planē un iezīmējas pret zilām debesīm. Kaijas mēdza pavadīt kuģus, kad tie izpeldēja no ostas gar molu un devās atklātā jūŗā. Manas acis sekoja kuģiem, kamēr tie pēc ilgāka laika nozuda aiz apvāršņa. Jaunības sapņi pavadīja tos uz tālām zemēm un lielā pasaule un zilā tāle it kā sauca.

No tā laika daudz gadu iegrimuši mūžībā. Dzīve devusi izdevību lielo pasauli daļēji iepazīt — ir sakrājušās atmiņas par vairākām valstīm Eiropā, par braucieniem uz dažādām zemēm Vidējos Austrumos, kā arī par Aleksandriju, Lebanonu, Ciedru mežiem, Bālbeku, Jeruzālemi. Arī šai kontinentā bijusi iespēja apskatīt vairākas vietas ASV un Kanadā.

Ar apbrīnu un dziļu bijību esmu uzņēmusi sevī mūsu pasaules brīnumaino skaistumu, — ziediem pārklāto zemi, upes, jūŗas, ūdenskritumus, zaļos mežus un varenos kalnus un — pēc visa

redzētā sirdī modās ilgas kaut vēl tikai reizi staigāt pa manām klusām, tālām bērnības takām. ———

Ciemošanās laikā Kalifornijā redzēju arī dažas patālās vietas. Viena no tām ir Sekoijas (Sequoia) nacionālais parks, kas aizņem 380.000 akru platību, kuŗā ietelpj kalni ar ievērojamu augstumu. Turp izbraucām ar Kārli ļoti agrā rītā. Pēc stundām ilgā brauciena tuvojāmies kalniem, kur autoceļš lēnām kāpj augšup un paveŗ skatam skaistas dabas ainavas.

Ceļš vijās gar strautiem un straujām upēm, kailām klintīm un mežiem apaugušiem kalniem, kā arī gar dziļām aizām. Brauciens bija ilgstošs, bet kad Sekoijas parks bija sasniegts, tad gan zināju, ka skats, kas mums atklājās, bija gaŗā ceļa vērts: četrtūkstošgadīgie koku milži stāvēja kā sargi no sirmās senatnes. Galotnes var saredzēt tikai no zināma attāluma. Man bija sajūta, it kā pati būtu pārvērtusies pundurī.

Tur pavadījām vairākas stundas. Staigājot pa šo apvidu, man bija jādomā par to, ka šie koki jau bija sasnieguši divi tūkstoš gadu vecumu tai laikā, kad tālajā zemē piedzima Kristus, laikā, kad šo kontinentu nesauca vēl par Ameriku, laikā, kad šeit vēl nestaigāja baltais cilvēks.

Biju sirsnīgi pateicīga dēlam par izdevību iepazīties ar šo milzu mežu, vienīgo tādu visā plašajā pasaulē.

No parka braucām tālāk pa ceļu, kas virzās parallēli Kinga kanjonam, lai zinātu, kur tas izbeidzas. Vairākkārt apstājāmies, pastaigājām, kāpām un acis uzņēma šo kluso, neskārto dabas skaistumu ar dziļu bijību.

Vēlā nakts stundā atceļā sasniedzām kādu moteli pie Monterejas kur pārnakšņojām. Nākamā rītā atkal agri devāmies uz priekšu. Simtiem jūdžu garajā posmā ceļš virzījās parallēli okeana augstam krastam. Ceļa kreisajā pusē paceļas stāvas klintis kā siena, bet pretējā pusē tikpat stāvās klintis sniedzas dziļi okeanā. Dažās vietās apstājamies, lai vērotu kā rīta agrumā saules stari cīnās ar rīta miglu, kas kā balti plīvuri plivinās pāri ūdeņiem.

Citu reizi abi bērni brauca ar mani uz Sandiego. Tur ir lielākā ASV militāro jūŗas spēku baze. Pati pilsēta mūs interesēja mazāk, nekā slavenais zvēru dārzs. 1916. gadā šis, šodien milzīgais "Zoo", kas sākās ar dažiem no kādas izstādes pārpalikušiem zvēriem, gadu tecējumā ir izvērties par pasaules plašāko zvēru dārzu. Tur netrūkst arī ziedu, stādu, krūmu un koku, jo parks ar savām ejām un alejām glīti apstādīts. Nav iespējams minēt visus redzētos zvērus, jo to tur tik daudz, ka visus pat neatcerēties. Neviens dzīvnieku mīlē-

tājs nenožēlos savu iepazīšanos ar šo daudzpusīgo valstību. Mēs tur pavadījām visu dienu.

Interesantāks par Zoo bija brauciens pie lauvām — "Lion Country Safari". Tā bija karsta, bet lieliska diena, neparastu piedzīvojumu pilna: dzīvnieki savā dabiskā apkaimē! Man tā bija Afrika, pārcelta uz ASV. Nezinu vai populārais Nairobi parks Afrikā, kur brīvi mājo sevišķi to dzīvnieku sugas, kas pēdējos 50 gados katastrofāli mazinājušās, pārspēj dzīvniekiem radīto paradīzi Kalifornijā.

Iebraucot šai dzīvnieku valstībā, katram izsniedz mazu uztvērēju, caur kuŗu braucējs saņem paskaidrojumus un norādījumus. Milzīgais parks iedalīts daudz nodalījumos un katram ir savs, no Afrikas ņemtais vārds. Cauri tuksneša plašumiem tek arī "Zambezi" upe. Parkam ved cauri četru jūdžu autoceļi, kur tūristi, sēžot savās mašīnās pie obligāti aizvērtiem logiem, var, vai nu braucot vislēnākā tempā, vai arī apstājoties, mierīgi vērot lielos kaķus. Tā ir neaprakstāma izjūta, kad kāds no lauvām, kas staigā grupās vai pa vienam, pienāk pie mašīnas un raugās tevī savām dzintardzeltenām acīm — cilvēks un plēsonis, šķirti tikai ar loga stiklu.

Parkā mājo pāri par piecdesmit lauvām un viņu mazuļi. Citas kaķu sugas, kā leopardi, pumas, tīģeri un nepārspējami ātrās čītas tur ir mazāk.

Pēdējie ir savrūpnieki, bet "sabiedriskās" lauvas turas kopā lielākās vai mazākās grupās. Mūsu apmeklējuma diena bija karsta, un pēc baŗošanas laika lauvas gulēja slinki koku ēnā. Jutu aizkustinājumu, redzot cik draudzīga, gribas gandrīz teikt maiga, ir viņu savstarpējā izturēšanās, it sevišķi pret mazuļiem. Tie sajūsmina visus apmeklētājus, ir ļoti kustīgi un mīl rotaļāties, kūleņo, ķer otra asti, kāpj lauvas tētim uz muguras vai galvas. Bet šāds majestātisks milzis, kas var sasniegt respektējamo četri simt mārciņu smagumu, nereaģē ar dusmām uz savu pēcnācēju draiskulīgo rotaļu.

Netālu kaimiņos, šķirti tikai ar upi vai stiepļu pinumu, mierīgi dzīvo savā plašajā apjomā lielo kaķu "laupījumi", ko tie, Afrikas tuksnesī vai stepēs dzīvojot, mēdz medīt sev barībai, kā zebras, antilopes, žirafes, bifeļi un mazāki dzīvnieki.

Upes apkārtnē, kur zaļo zāle, sastapām daudz citus dzīvniekus, to starpā nīlzirgus, rinocerus, ziloņus. Pēdējie arī turas kopā grupās, ņemot savus mazuļus vidū, paši veidojot aizsargu valni ap viņiem.

Kādā citā sektorā mīt tikai putni, bet lielie strausi staigā izstieptiem kakliem arī pa braucamo ceļu un pozē atmiņu kāro

tūristu foto uzņēmumiem. Citā ūdens tuvumā neskaitāmi graciozie flamingi, arī pelikāni, dzērves, svēteļi un citi.

Apmeklētāji kavējas labprāt pie pērtiķiem, kuŗu skaits pārsteidz — no smagā gorillas līdz pat mazākai sugai. Pavadījām šinī apbrīnojamā dzīvnieku territorijā arī veselu dienu. Pēc maltītes turienes restorānā braucām ar kuģīti pa upi, kā arī vilciena vaļējā vagonā apkārt visam parka plašumam.

Kādu dienu izdevās redzēt kino aktieru dārgo dzīvojamo rajonu, Beverly Hills, kad metām līkumu, braucot uz Holivudu. Tur visa rūpniecība saistīta ar filmu produkciju. Apskatījām savādo vietu, kāda liela kinoteātŗa priekšā, kur ietves asfaltā daudz ekrāna slavenību kāju pēdu nospiedumi.

Mūsu īstais mērķis bija aiz Holivudas, kur apmeklējām Griffita observātoriju un planētāriju, kas stāv uzkalnā, zaļo mežu ielenkta. Noklausījāmies interesantu lekciju, sēžot palielā auditorijā zem mākslīgās debess ar visām zvaigžņu grupām. Vairākās telpās bija izstādīti neskaitāmi dažādu debess ķermeņu uzņēmumi — tur bija vērts uzkavēties. Interesanti bija uzņēmumi no mūsu Zemes, kas izdarīti ar satelītos iemontētiem foto aparātiem. Ļoti patika meteori lielā dažādībā un krāsās, kā arī spektri no hēlija un citām gāzēm. Visi uzņēmumi bija uz stikla, kas no iekšpuses apgaismots. Observatorija — planetārija un visa izdaiļotā apkaime ir ziedojums, ko miljonārs Griffits atstājis mantojumā.

Plašāka ir slavenā Palomar observātorija, ap 100 mailēm no Pasadenas, kur ir lielākais teleskops pasaulē. Šim "Hale" teleskopam milzīgais viengabalainais spogulis vien sveŗ ap sešdesmit tonnu. Observātorija celta pirms kādiem 65 gadiem, ar Rokfellera fonda atbalstu. Iespaidīga ir augstā telpa, kur uzstādīts teleskops. Kāds zinātnieks — astronoms, kuŗš mūsu apmeklējuma laikā sēdēja pie milzīgā teleskopa likās tik mazs, ka viņu tūliņ pat neieraudzījām. Apstaigājām visas telpas. Redzējām izstādītus visjaunākos Mēness, Zemes, planētu, zvaigžņu grupu, meteoru un kosmisko miglāju uzņēmumus. Patīkama ir apkaime, kur kāda liela koka ēnā piknikojām.

Losandželosas pilsēta izveidojusies no kādreizējās sādžas, ko sauca par "Our Lady, Queen of the Angels". Tā auga ātri plašumā. Daudz te ir latīņu un orientālo tautu pārstāvju. Pēc Otrā pasaules kaŗa šeit sabrauca nometņu bēgļi no visām Eiropas tautībām. Losandželosa guļ starp kalniem un okeanu. Biju pārsteigta ka neredzēju debesskrāpjus tādā augstumā kā Ņujorkā vai Čikāgā, bet tad uzzināju, ka celtnēm noteikts zināms augstums ko nedrīkst pār-

sniegt. Esmu bijusi milzīgā pilsētā vairākkārt, bet nevaru teikt ka to pazīstu, bet cik no tās redzēju, mani sajūsmināja un iepriecināja. Mani apmulsināja teātŗu, mākslas galeriju, mūzeju, bibliotēku, izstāžu un dažādu citu mākslas iestāžu neticami lielais skaits. Pilsētā ir pāri par simts parku!

Tikai kādas divpadsmit mailes no Losandželosas ir vieta, ar ko iepazīties ieteiktu visiem tautiešiem. Tā ir San Marino. Esmu bijusi tur tikai divas reizes. Kāds bagātnieks, Henry Huntingtons 1905. gadā savai sievai kā dāvanu licis stādīt dārzus, pirms vēl sācis celt grezno dzīvojamo māju divsimt akru platībā. Š o d i e n šo vietu sauc par "Kalifornijas kultūras bagātību". Tā sastāv no gleznu galerijas ar retiem darbiem, bibliotēkas ar retiem manuskriptiem, Gutenberga bībeli un visa apkārtne apjozta retiem dārziem.

Iepazinos tikai ar trīs sektoriem: Kaktusu dārzu, Japāņu dārzu un Šekspīra dārzu. Pēdējā, skaistā veidojumā, aug simtiem ziedu stādu, kas minēti vārdā Šekspīra darbos. Bez tam tur stāv "Saules pulkstenis", kas bijis moderns sešpadsmitā gadsimtā.

Būdama kaktusu mīlētāja, visilgāk kavējos kaktusu paradīzē, kur sakopoti 2,500 dažādu kaktusu stādu un augu. Tā ir lielākā tuksnešu stādu kollekcija pasaulē. Pārsteigtā sajūsmā ieraudzīju kādu kaktusa šķirni, zemas mucas apmērā, kas aug pie manis pieticīgā puķu podā.

Visi stādi aug brīvā dabā. Dārzi pieejami cauru gadu, izņemot oktobri, kad dārzos dēsta, pārdēsta vai stāda un veido par jaunu. Ieeja dārzos, Mākslas galerijā un Bibliotēkā ir brīva.

Bez eksotiskiem dārziem, retiem stādiem un kokiem, tur atrodas bibliotēka ar 150.000 saskaitītām, sakopotām reto grāmatu kollekcijām, ap miljonu manuskriptu un slavenu cilvēku vēstules — viss pieejams studentiem vai vēsturniekiem.

Bibliotēkas un Mākslas galerijas celtnes ieeja ir grezna — strūklaka, pīlāri, antīkas statujas un platas kāpnes. Vārds "bibliotēka" maldina. Tā ir vairāk kā tikai grāmatu krātuve — tur glabājas pat dažu slavenu rakstnieku manuskripti rokrakstā. Kāds Šekspīra spēles pirmais izdevums no 1623. gada. Manuskriptu sējumi, kuŗu vecums ir trīs līdz astoņi simti gadu. Turpat glabājas arī prezidenta Benjāmiņa Franklina pašrocīgi rakstītā autobiografija(1771 — 1789).

Ar dziļu interesi apskatīju vienu no 47 pirmām Gūtenberga i e s p i e s t ā m bībelēm, kas iznāca Maincā — Vācijā starp 1450. un 1455. gadu. Bībele bija pirmā grāmata, ko iespieda jaunizgudrotā saliekamā mašīna "kustamiem" burtiem. Kad raudzījos uz šo reto

grāmatu, atcerējos skolas gadus, kad ticības mācības stundā uzzināju, ka tikai pēc kādiem divdesmit gadiem Gūtenbergam izdevies izgudrot šo mašīnu, pēc neskaitāmiem mēģinājumiem un vilšanās, piedzīvojumiem, pēc neatlaidīgiem jauniem eksperimentiem. Pēc klusā un mērķtiecīgi veiktā darba, viņš dāvāja pasaulei mašīnu, kas iezīmēja jaunu laikmetu — pamatu varenai presei un literātūrai, laikmetu, kas aizrāva elpu tā laika paaudzei.

Mākslas galerijā kavējos ilgāk pie Gainsborough (Geinsboro) slavenā "Blue Boy", pie Reinolda un Lorenca (Lawrence) gleznām, kuŗu attēli dabiski dzīvi. Galerijas telpās nav tikai gleznas, bet vairākas telpas aizņemtas arī ar citiem mākslas darbiem — seniem zīmējumiem, gobelēniem, mākslas priekšmetiem sudrabā un porcelānā, miniatūrām. Pulksteņi uz paaugsta pjedestala. Gandrīz viss no astoņpadsmitā gadsimta Francijas vai Anglijas, arī rokoko laikmeta mēbeles brīnišķīgiem sēdekļiem un ievērojamas bronzas statuetes no renesanses laikmeta.

Nevar nepieminēt lielākās Amerikas alus darītavas, Budweisera, milzīgos Buša dārzus Kalifornijā. Liekas to apjoms pat plašāks nekā Floridā. Ir arī vairāk atrakciju, — 20 minūšu brauciens ar liellaivu gar lagūnām un skaisti apstādītiem krastiem, kur mājo eksotiski putni, gar ūdenskritumiem, kaskādēm un aizām. Brauciens ar elektrisko vilcienu pa gaisu ap visu alus darītavu. Kam gribas redzēt v i s u, jāpavada laiks tur no paša rīta līdz vakaram.

Kādā sestdienas rītā Kārlis mani aizveda un uzkavējāmies Disney zemē līdz vēlai vakara stundai. Kāds paziņa man kādreiz teica, ka esot tradicija — kas apciemo Kaliforniju, tam arī jāapmeklē Disneyland. Biju domās, ka tas ir tikai bērniem, bet pārliecinājos, ka arī pieaugušiem tur ir ko redzēt. Cilvēku prāts, izdoma un rokas ir cēlušas klintis, ūdenskritumus, ezeru un upi, ir pat uzburta pagātne no dinozauru laikiem. Pa šo nogrimušo pasauli braucām ar vilcienu un es mēģināju iejusties svešādā zemē, skatot dīvaino apkaimi.

Pa upi, kas tek cauri Disnizemei, vizinājāmies ar senlaicīgu burinieku un skatījām citus krastus, kur kokos uzturējās dažādi putni. Interesanti ir daži mūzeji un mani iespaidoja Linkolna mūzejs. Sēdējām ērtos krēslos kā teātrī un apbrīnojām — Linkolnu: viņš piecēlās no krēsla, panāca dažus soļus uz priekšu un teica savu slaveno runu! Dzirdot viņu runājam, redzot viņa dabiskās kustības, gandrīz aizmirsu, ka tas ir mākslīgs tēls. Vakarā, kad sāka tumst, notika skaista uguņošana ar raibām, mazām raķetēm, kas sprāgstot illuminēja tumšās debesis.

Nevaru atcerēties kā sauc skaisto ceļu, kas man palicis atmi-

ņā: tā abās malās augsti, kupli oleandru krūmi pilnos ziedos un no tāluma uz mums raugas San Gabriel un San Rafael — tā mēs ar Kārli, abu svēto pavadīti, nogriezāmies uz Orange grove, kur auto ceļam cits paskats — abās pusēs augstās vēdekļu palmas un pa starpām magnolia koki.

Dienu pirms atgriezos savā pastāvīgā dzīvēs vietā Albukerki, dēls un vedekla aizveda mani uz "atvadvizīti" Rokiju (Rocky) kalnos. Tuvojoties kalnainam apvidum, brauciens gar skaistām ainavām bija īstā bauda. Kalnu nogāzēs ziedēja Jakka (Yucca), vai Spāņu bajonete — augsts stāds, īsts tuksneša iemītnieks.

Jo augstāk kalnos ievirzījāmies, jo plašāka pavērās apkārtne. Tālākie kalni atgādināja japāņu gleznas, kur kalns aiz kalna izzūd aizvien bālākā zilgmē. Apstājāmies meža vidū. Gaiss bija dzidrs un smaržoja pēc sveķiem, lielajā klusumā dzirdamas tikai putnu balsis. Ilgu laiku kāpām, klejojām. Vēlāk mielojāmies ar Marutas gatavotiem kārumiem no ledus kastes. Atlidoja ciemos vairāki putniņi. Sākumā bailīgi, vēlāk drošāk un tuvāk, uzknābāja viņiem nomesto barību. Kārlis un Maruta, kas abi lieli gājēji un kalnos kāpēji, pēc maltītes aizgāja. Aicināja mani līdz, bet man gribējās palikt vienai meža klusumā.

Neatceros vairs, kur tas bija, Ilģu mežā, Koknesē vai Siguldā, kad pirms gadu desmitiem, staigājot ar savu dzīves draugu, viņš apstājās, raudzījās uz augstām priedēm, kas tiecās pretī gaismai un teica:

"Mežā es arvien jūtos kā brīvdabas baznīcā."

Līdzīga sajūta ir arī man — dzīvais klusums visapkārt, saules gaisma, kas krīt kā caur prizmām uz takām un zaļo sūnu paklājiem, un augstā debess, kas raugas uz tevi caur koku galotnēm. Manas domas aizgāja uz tālo pagātni, uz sen aiztecējušiem gadiem, uz visiem kopā staigātiem ceļiem, uz tālu tālo kāzu ceļojumu un skaistām klusām vietām pie upēm, ezeriem, mežiem, sevišķi ap Vīni, Prāgu, Zalcburgu. Un vēlāki gadi pie Liepājas garnizona pludmales neaizmirstāmi rāmajās, saulainās vasaras dienās; vai Aisterzemītes plašajā parkā, bērzu birzītē, pie Rāvas upītes ———

Vai arī kopā pavadītās stundas neskaitāmos svinīgos svētkos garnizonā, visu pulku gada svētkos, Lāčplēšu atceres dienas, —— vai arī Rīgā.

Dzīvi saglabātās atmiņas staigā man visur līdzi.

Kārlis un Maruta atgriezās pēc ilgāka laika. Viņu balsis mani tā kā pamodināja no seniem sapņiem: "Tu vēl tepat, mamucīt, mēs

bijām patālu." Uzsmaidīju saviem mīļajiem bērniem un sevī nodomāju: es biju gan tālāk, es biju nesalīdzināmi tālāk. ———

.....

Starp 1967. gadu, kad apciemoju savu dēlu pirmo reizi, un 1976. gadu, kad pārcēlos uz dzīvi Kalifornijā, esmu bijusi tur vēl četras reizes pa pāris nedēļām. Kad Kārlis un Maruta precējās, viņi sākumā dzīvoja īrētā mājā Manhattan Bīčā. Tur viņi dzīvoja vēl 1975. gadā, kad biju atkal pie viņiem. Šajā reizē uzzināju no Marutas, ka Dr. Anna Kalniņa dzīvo Glendēlā. Nebiju viņas redzējusi kopš 1944. gada, Jānīša kristībās Rīgā. Mīļā Maruta piedāvājās aizvest mani uz Glendēlu. Tikāmies ar Annu pēc trīsdesmit viena gada!

Pēc kafijas ar pīrādziņiem viņas jaukajā dzīvoklī, ar skatu uz kalniem, Maruta aicināja Annu līdz uz Manhattan, jo viņa bija izplānojusi aizvest mūs abas uz Meksiku, būt kopā gaŗajā turp un atpakaļceļā un iepazīties mazliet ar Meksiku.

Braucām virzienā uz Sandiego, tad tālāk pa Baja California ceļu. Pa ceļam Anna sāk runāt krieviski lai pārbaudītu, vai gadu desmitiem nedzirdētā valoda nav aizmirsusies. Citējām viena otrai dažādus krievu dziesmu pantus. Anna smējās: "Pārbaudījumu izturējām ļoti labi!"

Robežas pāreja bija vienkārša, bet satiksme neaprakstāma — gaŗu garajās rindās mašīna aiz mašīnas. Pirmā pierobežas pilsēta ir Tijuana (Tihuana). Tā atgādina gada tirgu — veikals pie veikala, mantu pieblīvēti, pat ārpusē gar sienām līdz pat ietvei. Man patika rotas un ķeramika. Prāva vāze maksāja sešus dolārus, skaists, paliels sudraba karulis ar tirkīzēm tikai divdesmit dolārus.

Pēc pilsētas apskates aizbraucām uz Ensenada. Kāda neliela parka vidū stāv izteiksmīgs piemineklis, veltīts meksikāņu mātēm. Citās vietās neparasti pieminekļi kādiem varoņiem vai valstsvīriem. Gar ielu malām aug dažādas palmu šķirnes. Šeit likās būt vairāk tūristu nekā pašu meksikāņu. Pārsvarā dzirdama angļu valoda. No šī brauciena pārvedu daudz krāsu diapozitīvus piemiņai.

Kad pavēlā vakara stundā atgriezāmies Manhattanā, Maruta aicināja Annu paciemoties pāris dienu. Tas bija jauki pavadīts laiks.

.....

Kad bērni iegādājās savu māju, Kārlis aicināja mani dzīvot pie

viņiem Kalifornijā. Tā nu esmu atkal pie jūras kā bērnībā. Bieži staigāju gar pludmali, bet varu redzēt okeana ūdens plašumus arī no otrā stāva stikla sienas.

1976. gada novembrī Kārlis un Maruta atbrauca uz Albukerki. Znota un meitas mājā visi kopā svinējām Pateicības dienu, ar šinī zemē tradicionālo tītaru un visām piedevām, kas bija arī reizē atvadas no maniem mīļajiem bērniem Albukerkī.

Kārlis noīrēja tur lielo "Van", kur salikām manas mēbeles, grāmatas, drēbes un citas lietas un pēc divām dienām devāmies ceļā. Naktī bija uzsnidzis tik daudz sniega, ko nebiju piedzīvojusi pa visiem Jaunmeksikā nodzīvotiem gadiem. Garajā ceļā nosala daži stādi, bet gala mērķi sasniedzām labi un priecīgi — stādi sen atvietoti un kuplo.

Beidzot dabūju iepazīties ar Sanfrancisko, kur bijām 1980. gada janvāŗa beigās, Dr. Zemjāņa kāzās Oaklandē, kas kā zināms, ir Sanfrancisko tuvumā. Pēc jauki nosvinētām kāzām un pārgulētas nakts kādas lielas viesnīcas labās gultās, bērni nenoguruši vadāja mani pa daždažādām vietām un ielām. Kalifornijas ielām piemīt īpatnība virzīties uz augšu un uz leju, kā manā Hermoza bīčā, bet stāvākā iela pa kuŗu braucām, ir Lombard iela, kas virzas ne tikai stāvus lejā, bet iet arī līku, loču. Acīs dūrās daudzie pilsētas parki. Kāds kvartāls, kur bija seno laiku staltās mājas plašu zaļumu vidū, likās saglabājis senpatriciešu garu. Tam pretstatā bija raibu raibais ķīniešu rajons, "China town", kuŗam izbraucām cauri.

Interesanti bija braukt pa slaveno "Golden Gate", ko pazinu tikai no redzētiem attēliem žurnālos, vai televizijā. Ne mazāk iespaidīgs ir smagās strukturas tilts, kas vieno Oaklandi ar Sanfrancisko, jo pēdējā ir uz pussalas. Pusdienojām Fairmont viesnīcas "Crown room" (kroņu telpā), ko pazīst vislabāk laikam visi latviešu sportisti, kas bijuši Sanfrancisko turniros. Mums bija vieta pie liela loga, caur kuŗu varēja pārredzēt jūŗas līci. Šis skats no augšas bija skaists. Starp vairākām salām izcēlās Alkatrazs, kur senos laikos bijis cietums.

Pirmo reizi iepazinos ar liftu, kas ceļas vai slīd lejā ā r p u s augstās celtnes. Tas bija ieapaļi veidots no stikla. Braucot augšā vai lejā, var mierīgi pārskatīt ielu. Mans personīgais iespaids no Sanfrancisko palika, ka tai pāri guļ kāds raksturīgs, neparasts burvīgs vilinājums, kas piemīt tikai nedaudz pasaules pilsētām — tā ir kosmopolītiska un tomēr romantiska.

1974.g. Kalifornijā. I. Dankere plašajā Huntingtona parkā Kaktusu dārzā.

Pie slavenās Palomāra observatorijas Kalifornijā

UZ JAUNĀ GADA PIRMĀS KĀPNES (1978).

Sun rises...
Shadows fall...
Time flies —
Let time go by,
Love is forever
Over all ———
(from an old Sun Dial.)

Vecā gada dienas nobirušas no kalendāra kā rudens lapas vējā. Ir beidzies viens dzīves gads un mēs stāvam Jaunā Gada pirmās kāpnēs. Kad biju kādu dienu bankā kārtot dažus maksājumus, man bija jādomā par to, ka vislielākā parādniece esmu tiem, kam nevaru atmaksāt ar naudu, jo lielākās vērtības dzīvē nav iespējams ar dolāriem atlīdzināt, — visvērtīgāko mēs saņemam par brīvu.

Kā un ar ko es gan spētu atlīdzināt Dievam par savas dzīves, man neizprotamo, vadību, kas man vairākkārt, kopā ar maniem sirdstuviem, ir palīdzējis šķietamā bezizejas stāvoklī, pēdējā mirklī, paglābties, — kas man palīdzējis pārvarēt nāvētāju slimību un kļūt atkal veselai?!

Jeb, domājot par savu māmulīti un savu tēti, — neesmu spējusi pietiekami atmaksāt arī viņiem par visu, ko esmu saņēmusi, — par visām tām nesaskaitāmām stundām, ko viņi ziedoja man, par visiem upuriem, ko nesuši manis dēļ, atraudami paši sev, atteikdamies paši no nepieciešamā, pārdodami mantas, lai grūtajā laikā, pēc Pirmā pasaules kara, kad viss bija zaudēts, dotu tikai man iespējami labāko izglītību.

Varbūt šo iemeslu dēļ es mēdzu katra gada nobeigumā atskatīties uz nodzīvoto gadu un saskaitīt plusus un mīnusus. Kad es jaunībā dzīvoju ar vecākiem savā dzimtajā Liepājā, mana mīļā māmiņa dāvāja, manā piecpadsmitajā dzimšanas dienā, pabiezu dienas grāmatu. Grāmata saturēja 365 baltas lapas un līdzinājās vienam gadam. Atceros ka no tā laika uzskatīju katru jauno dienu par baltu, neaprakstītu lapu. Laika tecējumā pildījās vairākas dienas grāmatas, bet tikai gadus vēlāk es sapratu, ka savā dienas grāmatā gan biju rakstījusi es, bet ka notikumus un pārdzīvojumus manā dzīvē bija rakstījis liktenis.

Mēs stāvam uz jaunsākta gada sliekšņa, kā aiz slēgtām durvīm, — stāvam tur ar savām cerībām un ilgām, ar savām vēlmēm,

minējumiem un jautājumiem: ko gan šis gads mums nesīs? Ko tas solīs, ko piepildīs? Un reizē atskatāmies arī uz aiztecējušo gadu un jautājam sev: "Ko tas bija devis m a n? Piepildījumu vai vilšanos? Gandarījumu, prieku, laimi, vai rūgtumu, rūpes un sāpes?"

Atskatoties uz savu personīgi nodzīvoto gadu, jautāju — ar kādu bilanci e s varu to noslēgt? Kā esmu rīkojusies? Vai esmu ko pozitīvu paveikusi? Vai drīkstu būt apmierināta ar nodzīvoto gadu? Tas ir aiztecējis mūžībā un nekad vairs neatgriezīsies. Ja neesmu to derīgi un apzinīgi izmantojusi, es nevaru to vairs atsaukt un savas kļūdas labot. Bet ko varu darīt, ir, jaunajā gadā tās vairs neatkārtot.

Vai vairums pagājušā gada dienas bija piepildītas, jeb vai to starpā saredzams kāds tukšums, kas biedē? Varbūt, — pavirši skatoties, es varu būt tā kā apmierināta ar sevi. Bet tad es jautāju objektīvi: kā ir ar cilvēkiem ap mani? Vai tie arī apmierināti ar mani? Kā ir ar maniem mīļiem sirdstuviem, ar maniem draugiem, ar darba biedriem, ar līdzgaitniekiem organizācijās un draudzēs? Vai ar maniem kaimiņiem?

Vai esmu arvien bijusi apdomīga, lēnprātīga, savaldīga? Jeb vai ir bijuši gadījumi, kad neapdomāti ātri izmetu kādu asu vārdu un kādu cilvēku sāpināju, ievainoju? Atceroties, ir žēl ka nepratu klusēt.

Zinu arī ka ir bijuši brīži, kad klusēšanas vietā būtu bijis labāk runāt, pateikt kādu laipnu, mīļu vārdu, kādu mierinājumu, kas atstāj siltu prieku sirdī, — bet es vienaldzīgi pagriezos un klusēju. Vēlāk, atskatoties, atceroties un pārdomājot, sāk urbt sirdsapziņa.

Pirms diezgan ilga laika esmu mācījusies, kādā klusā vakara stundā gada beigās, vaļsirdīgi norēķināties pati ar sevi, jo manuprāt, objektīva paškritika ir dzīves imperātīvs, derīgs un vērtīgs, kas palīdz mums iekšēji augt un kļūt pilnvērtīgākiem. ———

Gribu pakavēties pie kādas gleznas, ko pirms gadiem redzēju kādā izstādē Cirichē — Šveicē. Tā dziļi iespiedusies manā atmiņā un stāv manu acu priekšā vēl tagad.

Gleznā bija redzams plats lielceļš, pa kuŗu kustība pulsēja tik dzīvi, ka likās sadzirdams daudzo satiksmes līdzekļu troksnis, tas bija mūsu laikmeta satiksmes ceļš, kur valdīja steiga un nemiers.

Sānos lielajam ceļam pienāca šaurs lauku celiņš un krustojuma malā pacēlās augsts, vienkārša koka krusts. Savādi, jo ilgāk skats kavējās pie krusta ar Pestītāja tēlu pie tā, jo vairāk nobālēja raibā iela ar savu trauksmaino satiksmes burzmu. Krusts šķita augam, visu citu pāraugam, visu ceļu pārvaldām.

Man likās, ka mākslinieks ar šo savu gleznu ir jautājis ikvie-

nam, kas uz to raugās: uz kurieni tu steidzies, kamdēļ tu steidzies? Vai tev nekad nav laika klusuma brīdim? Vai tev neatliek arī laika, kādreiz pie krusta apstāties? Kamdēļ tu dzīvo maldīgajā uzskatā, ka modernās dzīves straujais ritms nesaderas un nav savienojams arī ar klusumu, ar ilgām pēc mūžīgā, pēc dievišķīgā? Es raudzījos uz gleznu un apzinājos, cik maz laika atliek mūsdienu cilvēkam klusām pārdomām, cik maz laika, lai aizietu no lielceļa uz šauro sānceliņu.

Platais lielceļš varbūt personificē mūsu ikdienu ar steigu un skaļumu, bet šaurais ceļa atzarojums ir mūsu ī s t ā, mūsu iekšējā, personiskā dzīve. Jo mēs visi, apzināti vai neapzināti, dzīvojam divas dzīves, — ārējo dzīvi, ko daudzi redz un pazīst un otru, iekšējo, noslēgtu, pavisam personisku dzīvi, kuŗa pieder tikai mums pašiem.

Šī mūsu īstā dzīve ieslēgta klusās, vientuļās stundās, kad meklējam ceļu pie Radītāja, — stundās, kad jautājumi mums uzbrūk par dzīves saturu un jēgu, stundās, kuŗās iznirst dzīves mīklas, kas tiecas pēc atrisinājuma, — stundās, kuŗās mēs maldāmies mūsu domu lokā kā labirintā, stundās, kad mēģinam nokļūt no lielceļa uz kluso dzīves sānceļiņu.

Ir brīži mūsu dzīvē, kad mums g r i b a s vieniem būt, kad mēs vientulību meklējam. Bet vientulība var būt ļoti dažāda —: daudzi palikuši vientuļi, zaudējot savu tuvāko, mīļāko cilvēku. Citi jūtas vientuļi sabiedrības vidū, izjūt savu vientulību vissāpīgāk, starp daudziem cilvēkiem būdami. Ir vientuļi, miljonu pilsētās dzīvodami.

Bet no otras puses: būt vientuļam ne katru reizi nozīmē būt atstātam, pamestam, jo vientuļās stundas tuvina mūs arī Dievam. Kristus bieži ir meklējis klusumu, ir gājis vientulībā. ———

Atceroties kaŗa un pēckaŗa laikus, kad ģimenes bija šķirtas, kad vīri bija gaŗus gadus gūstā, — tad gan gadījās laika sprīži dzīvē, kad nebija pat vairs spēka cerēt, jo katra cerības gaismiņa likās izdzisusi, visapkārt valdīja tikai tumsa. Tādos tumšos, bezcerīgos brīžos, kad vistuvākās nākotnes priekšā stāvējām kā aiz slēgtām durvīm, — kad neziņā par mīļotā cilvēka likteni varējām tikai lūgt un atkal lūgt, tad instinktīvi, lai paglābtos no izmisuma, mūsu domas atgriezās pagātnē un mēs atmiņās aizstaigājām gaŗu ceļa posmu uz pagājušiem laimīgiem dzīves gadiem pašu zemē un mūsu acu priekšā uzausa bijušā, ar laimi bagātā personiskā dzīve.

Šādas gaišas atmiņas paglāba mūs no izmisuma un nostiprināja mūsos pārliecību un paļāvību, ka smagās dienas, tumšie gadi, nepastāvēs bez pārtraukuma, jāpiespiežas tikai tiem pāri tikt, jo itin viss pasaulē ir padots pārmaiņu likumam, — kā cilvēku personis-

kajā dzīvē, tā arī tautu vēsturē. Arī pēc Lielās piektdienas sekoja Augšāmcelšanās.

Runājot vēl par kaŗa un bēgļu gadiem, jāsaka, ka gandrīz visi mūsu paaudzē ir piedzīvojuši un redzējuši daudz posta, postījumu un drupu. Esam redzējuši drupas uz ielām, ceļiem — mājas, tiltus, baznīcas, pieminekļus drupās, izpostītus neskaitāmos gaisa uzlidojumos. Un drupas gulēja arī mūsu pašu dzīves ceļā. Vajadzēja daudz dvēseles spēka, lai tiktu tām pāri, lai uz tām nekluptu.

Ir tikpat dīvaini cik dabiski, ka grūtos dzīves brīžos cilvēks vairāk nodarbojas ar domāšanu nekā vieglās dienās. Mūsu acis tad it kā redzīgākas, mūsu ausis dzirdīgākas un mūsu sirds ātrāk atveŗas. Grūtā dzīves posmā mēs dzīvojam vairāk ar sirdi nekā ar prātu, kaut gan otrādi būtu varbūt vieglāk. Tad, Blaumaņa vārdiem runājot, "sirds viegli pārkāpj žogam, ko prāts uzceļ." ———

Laika tecējumā paaudzes ir nākušas un paaudzes ir aizgājušas, Cilvēki ir kā pilieni dzīves jūŗā. Tāpat kā straumes aiztek uz pasaules jūŗām, tā paaudžu paaudzes ir aiztecējušas laika straumē uz mūžību.

Daudz cilvēku pa šo zemi ir staigājuši: pazīstami un nepazīstami, pasaules varenie, vai slavenie un vienkārši mirstīgie, bagātnieki un ubagi, tālie un mūsu sirdij tuvie. Katrs, kas aiziet, atstāj tukšu vietu, kuŗu neviens cits aizpildīt nespēj. Atstāj tukšumu, atstāj robu. Mēdz teikt, ka laiks dziedē visas brūces. Jā gan, brūces ar laiku sadzīst, bet — rētas paliek.

Mūsu modernajā, progresīvajā laikmetā technika un zinātne soļo milža soļiem uz priekšu. Kā technikā, tā arī visās zinātnes nozarēs rodas apbrīnojami atklājumi. Pēdējos piecdesmit gados sasniegts nesalīdzināmi vairāk nekā iepriekšējos gadu simtos. Bet mūžīgā radīšanas mīkla un dzīvības brīnums nav nevienā zinātniskā formulā ietveŗami — mēs sasniedzam pakāpi, kad jāatzīst, ka cilvēka prāta izprašanas spējām ir sava robeža.

Bet aptversim un izpratīsim jo pilnīgi arvien par jaunu, ka katrs jaunais rīts, katra jaunā diena un katrs jaunais gads ir Dieva dāvana. L a i k s ir visvērtīgākā dāvana, ko jebkad esam saņēmuši. Tamdēļ dzīvosim mums dāvāto laiku ar pilnu apziņu, ar tādu apziņu, kas aplaimo:

"Šis jaunais gads ir m a n s ! Katra diena, katra stunda, katra minūte no tā pieder man!" ———

1978. GADA MAIJĀ, DIENVIDKALIFORNIJAS DV RĪKOTAJĀ KURZEMES CIETOKŠŅA ATCERES AKTĀ LOSANDŽELOSAS LATVIEŠU BIEDRĪBĀ RUNĀJA IRMA DANKERE.

"Godājamie karavīri, cienījamās dāmas un kungi!"

Visas pasakas sākas ar vārdiem" Reiz bija ———" bet es zinu kādu divdesmitā gadsimta reālu stāstu, kas arī sākas šiem pasaku vārdiem:" Reiz bija tauta, kuŗa dzīvoja brīvā zemē Dzintarjūŗas krastā. Šī tauta bija pieķērusies savai tēvzemei ar sirdsdegsmi un dziļām jūtām, bet arī ar sāpēm un sērām, jo šo zemi vajadzēja atkārtoti aizstāvēt ar tautas dēlu asinīm un dzīvībām. Kopš sirmās senatnes šo zemi bradājušas dažādu svešu sirotāju un karapulku kājas — zviedru, leišu, poļu, vācu, krievu. Zemi izlaupīja, dedzināja. Tautu pazemoja, izvaroja, spīdzināja, slepkavoja.

Bet kā senā teikā Fēnikss cēlies no pelniem arvien par jaunu, tā arī šī tauta cēlusies. Tā pārvarējusi visas karŗa šausmas un mocības, pārvarējusi grūtumus un zaudējumus. Ar sīkstumu, čaklumu un vitālu dzīvotgribu, tā sākusi celt arvien par jaunu savas zemes nākotni.

Uz bijušām drupām izauga dzīvojamās mājas, izauga baznīcas, skolas, slimnīcas, biedrību nami, staciju ēkas, mūzeji, mākslas iestādes. Tautai bija krietni, gudri vadītāji, kuŗi prata savu zemi vest pretī gaišai nākotnei, prata vairot labklājību un turību. Zemē valdīja kārtība.

Atplauka un skanēja atkal karŗa troksnī apklusinātās dziesmas lielajos Dziesmu svētkos. Ik gadu Draudzīgā aicinājuma dienā pilsoņi atcerējās savu pirmo skolu, ar kādu pateicības dāvanu: grāmatām, radio aparātiem, mūzikas instrumentiem, gleznām, naudas balvām. Katru gadu rīkoja Spodrības nedēļu, kad ikviens uzposa savu pagalmu, pagrabu, bēniņus un atbrīvojās no sakrājušām liekām lietām. Ik gadu rīkoja Meža dienas un apstādīja kā privātos dārzus ap mājām, tā arī skolas, dzelzceļu stacijas un citas publiskas vietas. Ceļmalas, kas veda ārā no pilsētas, apstādīja augļu kociņiem.

Zeme bija spodra un spoža, — ziedoša un dziesmota! Tur dzīvoja laimīga tauta brīvībā. Vai jūs, mīļie draugi, šo atmodināto stāstu atceraties? ———

Bet tad pārsteidz pie politiskām debesīm uzklīdušie draudošie mākoņi un uz miermīlīgo, mazo zemi sāka plūst baigā, sarkanā

migla. Tā ietina visu savās nāves skavās, bojā gāja lielum liela tautas daļa. Nedabiskā nāvē mira jauni un veci.

Kādai tautas daļai izdevās nokļūt uz brīvām valstīm, — bet ilgas pēc dzimtās zemes iesakņojušās viņu sirdīs, kā kāda nedziedināma slimība. Klusās vakara stundās viņi aiziet savās domās tālu ceļa posmu uz neaizsniedzamo, zaudēto zemi un uz kādreizējiem laimīgiem jaunības laikiem.

Cik sen tas viss nogrimis, cik tālu tas pagātnē! Reiz bija———

Tauta, par kuŗu stāstu, zaudēja arī savu iedzīvi — mājas uz laukiem un pilsētās, uzņēmumus, fabrikas, veikalus, noguldījumus bankās. Bet vēlākos gados trimdā, kad viņi sāka dzīvot atkal uz tās periferijas, ko bija ar darbu, centību un čaklumu sasnieguši, — tad arī m a t e r i ā l i e zaudējumi bija atkal aizstāti.

Taču neaizstājamo, vienreizējo, visvērtīgāko viņi bija paņēmuši līdz. Viņi paņēma līdz, ko nevar nomuitot nedz atņemt nevienā robežu pārejā, — paņēma līdz, ko nevar pirkt ne par kādas valsts visaugstāko valūtu: paņēma līdz savu ticību, paņēma līdz savu valodu, savas tautas dziesmas, savus tikumus un paražas, visu savu gara bagātību. Un glabā to un kopj svešās zemēs dzīvodami."

.....

Pirms neilga laika man gadījās lasīt statistiku par abu Pasaules kaŗu upuŗiem. Man negribējās ticēt savām acīm. Lasīju, ka pēc oficiāliem datiem Pirmais pasaules kaŗš prasījis 9, 2 miljonu nogalināto. Liekas neticami ka šo skaitli varētu pārsniegt. Tomēr Otrais pasaules kaŗš to pārsniedzis nežēlīgi un brutāli. Pēc ļoti rūpīga aprēķina upuŗu skaits Otrā pasaules kaŗā bijis 56 miljoni, ar piezīmi, ka precīzo, galīgo skaitu nekad nebūs iespējams uzzināt.

Piecdesmit seši miljonu upurēto dzīvību! Vai šāds drausmīgs skaits nepiespiež cilvēku pārdomāt ar prātu, lai tādu asins straumi nākotnē neatkārtotu? Vēsture diemžēl māca, ka politiskās diferences, politiskie konflikti, n e k a d nav kārtoti un izšķirti ar prātu, — tikai ar varu! Bet vara noved pie masu kapiem.

Pēc kaŗiem arvien tiek novāktas drupas. Tiek novāktas sakritušo māju, tiltu, pieminekļu drupas. Tiek novāktas drupas no ielām, ceļiem un laukumiem. Bet kas no kaŗa p a l i e k p ā r i , ir invalīdi, atraitnes un bāreņi. Tos — nevar novākt!

Es šaubos, vai 56 miljonu upuŗu skaitā ieskaitīti arī visi tie nomocītie, noslepkavotie, kuŗus 1941. gadā, pēc komūnistu padzī-

šanas, atrada mūsu zemē dažādās vietās lielajos masu kapos, — ar sasietām rokām un lodi pakausī.

Kas gan saskaitījis tos simtiem tūkstošus, kas gājuši bojā izsūtījumā? Gan mūsu pašu latviešu cilvēkus, gan no visām citām sarkanās varas okupētajām zemēm? Cik liels bijis upuru skaits Katīnas mežos atrastajos milzīgos masu kapos, kur komūnisti bija sametuši noslepkavotos poļu virsniekus? Vai 56 miljonu upuru skaitā ieskaitīti mūsu leģionāri, kuŗus zviedru valdība izdeva sarkanai Krievijai?

Atcerēsimies arī, ka krievu bēgļu organizācijas Francijā aicināja savus tautiešus brīvās patvēruma zemēs, atzīmēt komūnistiskās varas valdīšanas sešdesmito gada dienu par krievu tautas lielāko sēru dienu. Uzsaukumā bija teikts, ka pa šiem gadiem kremļa despoti paspējuši iznīcināt piecdesmit miljonu cilvēkus pašu krievu zemē, ieskaitot ukraiņus, gruzīnus, tatārus un tautas Kaukazā.

Traģēdiju, ar neparasti lielu upuru skaitu pēckaŗa gadā, piedzīvoja ģenerāļa Vlasova baltā armija. Lielais laikraksts "Chicago Tribune" bija pirmā lappusē publicējis rakstu "Iemesls kaunēties", kuŗā norādīja, ka ir vēl arvien dažas Jaltas konferences lietas, par ko ASV valdība vēlas labāk kļusēt.

Laikraksts atzīmēja vienu no tām: 900.000 vīru lielās Vlasova armijas izdošanu Staļinam! Rakstā tālāk bija teikts, ka šo izdošanas līgumu parakstījuši Franklīns Rūzvelts un Anglijas Čerčils. Šāds cilvēku izdošanas līgums ir pilnīgā pretrunā starptautiskiem likumiem, — tā tad arī asiņains traips attiecīgo valstu vēsturē. Deviņi simti tūkstoši p r e t k o m ū n i s t i s k i e kaŗavīri nodoti Staļiņa bendēm iznīcināšanai.

Es neizsaku nekādu personīgo kritiku, es tikai lietišķi, objektīvi konstatēju notikušo, n e i z d z ē š a m o polītisko faktu, par ko raksta "Chicago Tribune."

.....

1945. gada maijā, pēc Otrā pasaules kaŗa beigām, uzvarētāji — sabiedrotie t.i. Anglijas, Francijas, Savienoto Valstu un sarkanās Krievijas noteicēji varas vīri, sēdēja kopā pie viena galda un sprieda par Eiropas likteni, — dalīja viņiem n e p i e d e r o š ā s zemes ar tās tautām kā nedzīvu preci, no kā Staļinam tika lielākā tiesa pašā Eiropas centrā. No šīs izdevīgās pozicijas sarkanā vara nākošajos gados viegli iespiedās ar saviem tankiem Ungārijā, Čechoslovākijā un Balkānu zemēs.

Pēc šāda nelikumīga varas akta, kur dažas Eiropas tautas ar

augstu kultūras līmeni zaudēja savu patstāvību un bojā gāja liels iedzīvotāju skaits, — pasaule klusēja! Attiecīgo valstu bēgļi nometnēs rīkoja vairākus protestus, bet viņu balsis neviens nedzirdēja, vai arī nevēlējās dzirdēt. Un — pasaule ne tikai klusēja, bet uzturēja joprojām diplomātiskus sakarus ar noziedzīgiem varas vīriem kremlī. Un — joprojām sūtīja komūnistiem līdzekļus, mašīnas, ieročus un kviešus. Šeit jāatgādina Ļeņina ironiskā frāze, ka "kapitālisti sūtīs komūnistiem pat virvi, ar ko viņus pašus pakārt."

Jāatceras arī, ka pēc Otrā pasaules kaŗa territoriāli milzīgā komūnistiskā zeme bija visvairāk novājināts valsts ķermenis: komūnistiem trūka visa kā, — pārtikas, ieroču, mašīnu, līdzekļu. Un ASV savā politiskā tuvredzībā, sūtīja sarkanai Krievijai miljoniem vērtību — naudā un graudā, baŗojot un izaudzinot sev pašiem pretinieku, ko šodien būtu grūti pievarēt, jo Padomija, kā mēs to atkārtoti dzirdam ziņu komentāros, pārspēj visas valstis apbruņojumā.

Pa visiem garŗiem komūnistu valdīšanas gadiem, kamēr Sibirijā un pat aiz polārloka dažādu tautību izsūtītie ir vergojuši, saluši, badojušies, slimojuši un bojā gājuši — rietumu valstsvīri tais pašos gados, l ī d z t e k u s visam šim traģiskam postam, arvien par jaunu bijuši kopā ar kremļa despotiem, sākot ar Staļinu, turpinot ar Kruščovu un Brežņevu.

Bijuši kopā konferencēs, pārrunājuši pasaules stāvokli, ar gandarījumu noklausījušies komūnistu apgalvojumus par viņu miermīlību, debatējuši par atbruņošanos, aplaudējuši komūnistu melu runām, slēguši līgumus, parakstījuši dokumentus un — un aklā uzticībā pat rietumu rutinēti diplomāti nav izpratuši, ka komūnistu laipnie smaidi un draudzīgie rokas spiedieni nav bijuši nekas cits, kā iemidzināšanas zāles naīviem rietumniekiem!

.....

Latviešu kaŗavīrs, sākot ar sirmo senatni, visā savā vēsturē, nekad nav tīkojis pēc citu tautu zemes, nekad nav gājis kaŗā i e k a r ķ o š a n a s dēļ, bet arvien tikai aizstāvējis to dārgo zemes stūri plašajā pasaulē, kas mums latviešiem piešķirts no Dieva un likteņa.

Gribu pakavēties pie latviešu kaŗavīra Otrā pasaules kaŗā, pie latviešu leģionāra. Nevienam latvietim nav jāatgādina, ka leģionāri atstāja cīņu lauku neuzvarēti. Mēs visi zinām, ka pēc bēdīgās kapitulācijas ieroči bija jānoliek. Mēs nedrīkstam ļaut nobālēt atmiņām par leģionāru cīņām pie mūsu zemes robežas un tālu aiz tās. Viņi

1968. gadā Kalifornijā pie viena no četrtūkstošgadīgiem kokiem sekoija nacionālā parkā.

bija tie, kuŗi kā dzīvs valnis stāvēja frontē, lai mēs paspētu aizbēgt un paglābties. Bez v i ņ u upuŗiem viens otrs šeit šodien nebūtu, laikam arī es pati nē. Bez mūsu leģionāriem daudzi no mums, jau kopš gadiem, gulētu kādā bedrē Sibirijā, kādas vergu nometnes apkaimē.

Atcerēsimies arvien par jaunu, ka m ē s bijām tie, kas bēga uz brīvību, bet leģionāri bija tie, kas palika. Palika kaŗā, frontē, cīņās, kur plosījās nāves viesulis. Palika, — tika ievainoti, zaudēja savu veselību, savus locekļus, savu acu gaismu un daudzi arī savu dzīvību.

Mēs esam leģionāriem parādā neatlīdzināmu pateicību. Redzu vairākus leģionārus arī šeit mūsu vidū. Lai man būtu atļauts izteikt viņiem cieņā un goddevībā mūsu dziļu pateicību, pateicību par mūsu dzīvību, pateicību par mūsu un mūsu bērnu brīvību. Liels, silts paldies!

Ja pastāvētu Latvijas valsts un Lāčplēša Kaŗa Ordeņa dome, kuŗas priekšsēdis arvien bijis valsts prezidents, tad pēc manas pārliecības, leģionāru vidū būtu daudzi jauni lāčplēši.

Leģionāri, kas kaŗu pārdzīvoja, pēc visiem gŗūtumiem vēlāk izbaudīja gūstekņu nometnes, izbaudīja nepelnītus pazemojumus. Kad pēc gadiem gūstekņu nometņu vārti atvērās un viņus atlaida, viņi pārnāca fiziski novārguši, bet garīgi nesalauzti. Viņi bija spējuši pat gūsta laikā dibināt jaunu organizāciju — Daugavas Vanagus.

Tagad, dzīvojot kopš gadiem brīvās patvēruma zemēs, viņu dibinātā organizācija augusi stiprumā kā Latvijas ozols un laidusi dziļas saknes latviešos un, tās zari sniedzas uz visām zemēm, kur vien latvieši dzīvo. DV biedri turpina cīņu pret komūnismu ar garīgiem ieročiem, par savas zemes brīvību un atgūšanu. Tā diena nāks! Laiks nestrādā vairs komūnistiem par labu. Sabrukums nāks no iekšas. Katra jaunā paaudze Krievijā tiecas pēc lielākas brīvības. N e k a d agrāk Krievijā nav bijusi tik plaša un neatlaidīga pagrīdes darbība kā patreiz. Jaunie cilvēki ir fanātiski gatavi spītēt atkārtoti apcietināšanām un ieslodzījumiem un riskēt savu dzīvi brīvības labā.

Cilvēkus var ieslodzīt, bet d o m u nevar ieslodzīt, cerības uz nākotni nevar ieslodzīt un brīvības ideju nevar ne ieslodzīt, nedz iznīcināt nekādiem līdzekļiem — tā deg cilvēku sirdīs kā lāpa! Jāuzsveŗ ka sešdesmit valdīšanas gados, komūnisms, ar visu savu terroru nav spējis mainīt cilvēku domāšanu, nav spējis apslāpēt, izdzēst brīvības ideju. Tas — ir marksisma mācības bankrots! Ja rietumi ar savu palīdzību nebūtu komūnismu uzturējuši, tas būtu jau sabrucis.

Sarkanā Krievija ir viens vienīgs milzīgs cietuma korpuss, kur valda netaisnība, apspiestība un nežēlīga vara. Cilvēks dzīvo zemēs aiz Dzelzs Aizkara kā iesprostots zvērs krātiņā. Cilvēks zem komūnisma nedrīkst dzīvot savu personīgo dzīvi: viņš nedrīkst ne klausīties, nedz lasīt ko viņš grib, nedrīkst arī braukt, uz kurieni grib. Jaunie cilvēki pēc augstskolas beigšanas nedrīkst sev izvēlēties darba vietu, kur viņi gribētu dzīvot — visu personīgo dzīvi diktē un pārvalda sarkanā vara. Tāda izskatas viņu reklamētā "brīvība" strādnieku paradīzē!

Bet vēstures rats griežas, — kādreiz straujāk, citreiz lēnāk, bet uz vietas tas nav vēl stāvējis n e k a d ! Kad sarkanā zvaigzne gāzīsies no kremļa torņa, tas būs tāds nepiedzīvots troksnis, ka to sadzirdēs attālākās zemēs. Visas apspiestās tautas uz t o dienu gaida. Un t ā diena nāks! Apskaužama tā laimīgā paaudze, kas to piedzīvos.

.....

Mums, latviešiem, ir nozīmīgi un nepieciešami saturēt mūsu latvietību. Glabāsim un kopsim to, lai tā paliktu dzīvotspējīga mūsos, lai šī kontinenta varenais plašums nespētu to absorbēt.

Nav svarīgi, kas mēs bijām kādreiz mājās — zemnieks vai strādnieks, amatnieks vai ierēdnis, teologs vai mākslinieks, zinātnieks, pamatskolas skolotājs vai augstskolas profesors, kareivis vai pulkvedis. Un ir arī vienalga, kāda darba darītāji esam šodien, jo pa gaŗajiem svešniecības gadiem neviens no mums nav palicis ne labāks nedz sliktāks — mainījušās ir tikai mūsu dzīves ārējās kulises.

Necelsim mākslīgu valni mūsu starpā, meklējot pēc kaut kā tāda, kas varētu mūs šķirt: domstarpības, uzskati, izglītība, konfesija, — bet balstīsimies uz to ciešo saiti, kas mūs vieno: mīlestība uz zaudēto zemi. Mēs esam latvieši šodien, tāpat kā tādi bijām pirms daudziem gadiem mājās. Un mums ir j ā b ū t latviešiem arī nākotnē, lai k ā d ā zemē mēs dzīvotu, lai k ā d u svešvalodu mēs runātu.

Apzināsimies, ka mūsu sakne ir dziļa latviešu ciltskokā, ka paši esam miesa no tautas miesas un asinis no tās asinīm. Mēs varam mainīt mūsu dzīves vietu, varam mainīt mūsu vārdu vai uzvārdu, varam arī mainīt mūsu pavalstniecību. Bet ko mēs nekad n e v a r a m mainīt — ir latviešu asinis mūsu dzīslās!

Nobeigumā, kā atmiņu no šīs kopīgi pavadītās stundas, paņemsim līdz un glabāsim savās sirdīs šo nemainīgo atziņu: Kā katram cilvēkam ir tikai viena māte, tāpat ikkatram ir arī tikai viena dzimtene!

PĀRDOMAS

Labāk kļūdīties, nekā vispār nemeklēt.
Ed. Freimanis

Es nemēģinu dokumentēt vēsturi, tās ir tikai dažas domas, kas izkristallizējas klusajā vakara stundā un centrējas vēlmē, gribā, lai par tām padomātu arī mana meita un mans dēls.

Starp 1962. un 1966. gadu Afrikā "piedzima" astoņpadsmit jaunas nēģeru valstis. Tagad, 1980. gadā, pienākušas klāt vēl pāris. Tās tika uzņemtas arī UNO. Tās valstiņas, kā drīz vien izrādījās, nebija vēl nobriedušas patstāvībai, pašvaldībai un sāka viena otru apkaŗot. Šīs valstis bija ar iedzīvotāju skaitu starp 85.000 un 975.000.

Bet liekas pilnīgi aizmirstībā nogrimis fakts, ka vairākām Eiropas kultūrtautām kopš gadu desmitiem atņemta brīvība un pašnoteikšana, kā arī dabiskās tiesības runāt līdz Apvienotās Nācijās. (Neaizmirsīsim, ka no 1922. g. 22 septembŗa Latvija bija Tautu Savienības locekle).

Vai nav pienācis pēdējais brīdis atgādināt brīvo valstu vadītājiem, ka jau 1940. g., bet galīgi 1944. gadā Igauniju ar 1, 3 miljonu iedzīvotājiem, Latviju ar divi miljonu iedzīvotājiem un Lietuvu ar trīs miljonu iedzīvotājiem, patvarīgi okupēja Padomju savienība un ar terrora līdzekļiem iekļāva socialistiskajā sovjetu republikā.

Kamdēļ Apvienotās Nācijas nenāk palīgā apspiestām tautām? Vai tas nozīmē, ka UNO atklāti pierāda savu nespēju, pierāda, ka tai trūkst rīcības brīvības? Pierāda, ka UNO uzņemtas pārāk daudz Padomju savienībai pakļautās valstis, kuŗām kā marionetēm jādejo pēc komūnistu takts, t.i., jābalso kā sarkanā Krievija to vēlas?

Apvienotās Nācijas ir organizācija, kuŗu ASV atbalsta ar vislielākiem līdzekļiem. Kāda Amerikas augstākā instance sāk jautāt, vai Apvienotām Nācijām ziedotās summas attaisnojas. Kāds pazīstams amerikānis Albukerkī reiz sarunā teica: "The United Nations are the most expensive and the most useless organization in the world." Ir kārdinājums viņam pievienoties, ka UNO ir visdārgākā un visnederīgākā organizācija pasaulē.

Savu nevarību tā pierādīja 1980. gadā, nespējot palīdzēt piecdesmit amerikāņiem, ko bija sagūstījuši Irānas revolucionāri, tā nespēj palīdzēt arī Afganistanai, ko kā pēdējo upuri, pagaidām, okupējusi sarkanā Krievija.

Kas mums, latviešiem, arī igauņiem, lietuviešiem un citām

sarkanā polīpa apņemtām valstīm sagādā asākās sāpes, ir apstāklis, ka visās sarkanās varas okupētās zemēs jaunekļi tiek iesaukti karadienestā un — apspiesto tautu jauniešus sūta karā, apkarot citas apspiestās tautas. Ir ziņas, ka Afganistānā ievainoti un arī krituši, kā latvieši, tā arī igauņi.

Nedrīkstam aizmirst, ka daudziem jauniešiem Latvijā, kas tiek iesaukti sarkanarmijā, ir jākalpo tai pašai varai, kas iznīcinājusi viņu tēvus, vectēvus vai citus asinsradus. Arī Kārļa krusttēva dēls Latvijā ir nokalpojis sarkanarmijas dienestā, kaut arī viņa vectēvs, inženieris Lēģeris gājis bojā Sibirijā. Kas bija viņa vectēva "noziegums", kamdēļ čekisti viņu apcietināja un izsūtīja spaidu darbos?? — viņš bija Liepājas Ādas fabrikas direktors.

Tādas kontroversālas, traģiskas, dziļi sāpīgas scēnas norisinās klusībā lielās pasaules aizkulisēs, par ko brīvās tautas neko nezin, un tik pat klusi nogrimst arī aizmirstībā.

.....

1945. gada maijā, pēc Otrā pasaules kara, Eiropā bija maz valstu bez drupām — drupas dominēja vecajā kultūras kontinentā. Drupās gulēja ne tikai pilsētu mājas, tilti, pieminekļi, — bet gaisa uzlidojumos ar sekojošiem ugunsgrēkiem gājušas bojā neatlīdzināmas, nerestaurējamas mākslas, vēstures un kultūras vērtības.

Laiks nestāvēja uz vietas. Gadi tecēja. Drupas tika novāktas. Izpostīto pilsētu vietā tika uzceltas jaunas — lielākas, skaistākas, modernākas, ērtākas. Jauncelto pilsētu jaunajās mājās mājoja jaunā paaudze. Paaudze, kura nepazina karu, paaudze, kurai nebija atmiņā uzlidojumu iznīcība, degošās, sakritušās mājas, ugunsgrēki un ievainoto, sakropļoto vai beigto cilvēku ielās.

Jaunā paaudze dzīvoja labklājībā. Un gadi ritēja. Blakus materiālās labklājības pārpilnībai sāka ieviesties garīgs tukšums. Jaunajās pilsētās bija redzami sairšanas simptomi — gaiss, ko elpojam, ir saindēts; ūdens, ko dzeram, ir saindēts; barība, ko ēdam, ir ķimikāliju un krāsu saindēta. Un it kā saindēts liekas cilvēka prāts, sirds, jūtas. Katastrofālā apmērā ir pieņēmusies narkotisko vielu lietošana, sevišķi jauniešu, pat skolas bērnu vecumā un vidē. Medicīniskie žurnāli liecina par deģenerēto bērnu dzimstību pieaugumu.

Ielās pieaug nedrošība, pieaug noziegumi. Cietumi pārpildīti. Šādas domas mēs mēdzam nobīdīt pie malas, bet — fakti tomēr paliek. Ir apcietināti, kas vaino dzīves tukšumu. Pat studējošā jau-

natne meklēdama meklē pēc kāda satura, pēc kāda jauna garīga balsta.

Bet tā kā neredzēts, nepazīts paliek tas, kas mums jau ir — mūsu ticība ar tās stipriem balstiem. Un tikumi, mantoti no tēvu tēviem. Un kultūra, gadu simteņos izaugusi, gadu simteņos iegūta, mantota. Atliek tikai visās garīgās bagātībās iedziļināties, piesavināties. Un apzināties par lielo dāvanu — dzīvību!

ASV raķešu pētniecības vadītājs, ģenerālis Džons Medaris, saka par reliģiju: "Dzīvojot šai straujās attīstības un intensīvo zinātnisko atklājumu laikmetā, kad tuvojamies pat sasniegumiem, pārvaldīt zvaigžņu telpu, nav pārsteigums, ka jūtamies nemiera pilni, neapmierināti un nepiepildīti. Lai cilvēks šajā nepārtraukti mainīgās attīstības vidē spētu uzturēt sevi stipru, ir nepieciešami saglabāt dvēseles mieru, rast stingru pamatu un drošu ostu.

Ja gars to neatrod, prāts atsakās cīnīties un piemēroties krasajai apstākļu maiņai. Raudzīsimies uz majestātisko kārtību, kas valda universā. Jaunlaika zināšanu paplašināšana nebūt nenozīmē jaunu būtisku atklājumu, bet vienīgi iespēju izlietot daudzus spēkus, kas jau vienmēr ir bijuši. Cilvēks, tāpat kā augošs bērns, atklāj "jaunas pasaules", kas gan liekas jaunas vienīgi bērnam, bet sen jau zināmas Dievam.

Tas, kas teikto visā pilnībā izprot un iegaumē, ir pasargāts no šaubīšanās, jūtas drošs un ir stiprs, jo atrodas uz pareizā ceļa. Viņš ieguvis dvēseles mieru sevī, ko pār viņu klāj Dievs." ———

Nav ne jāskaidro nedz jāapgalvo, jo mēs visi zinām, ka kristietība ir okcidenta svarīgākais elements. Kristietība izauga, rezultējās, pamatojoties patiesībā.

.....

Zinātne atvēra durvis uz jaunu laikmetu, — uz technoloģijas, relātivitātes, atomskaldīšanas un kompjutera laikmetu. Kādā apbrīnojami straujā attīstības laikmetā mēs dzīvojam! Kompjutera darbs un ātrums ir absolūti nesalīdzināmi ar cilvēka spējām. Taču ideja, radīt kompjuteru, dzima cilvēka smadzenēs. Kompjuters tā tad spēj izdot tikai to, ko cilvēka smadzenes, cilvēka prāts viņā ielikuši. Bet cilvēka smadzenes ir un joprojām paliks visapbrīnojamākā, viskomplicētākā mašinērija, kam nav itin nekā līdzīga visā plašajā pasaulē. Mūsu smadzenes ir universs miniatūrā.

Jaunais laikmets iepazīstināja mūs ar nepiedzīvotu ātrumu. Žīla Verna kādreizējs utopiskais stāsts, par ceļojumu ap pasauli

astoņdesmit dienās, sen pārspēts — lidojumiem uz citiem kontinentiem vajadzīgas tikai stundas. Ātrums licis mūsu planētai it kā sarukt. Ātruma rekorda laikmetā spējam sasniegt pat mēnesi. Cilvēki staigājuši, pat braukuši pa mēnesi. Mēs sēdējām pie televīzijas aparātiem un varējām to redzēt, spējām pat dzirdēt ko astronauti saka.

Atceros 1969. gada 20. jūliju, kad sēdēju pie savas televīzijas satrauktās gaidās. Visas manas domas koncentrējās ap vienu dziļu lūgšanu: Dievs, palīdzi viņiem veikt šo vēl nebijušo uzdevumu! Kad pēc baigās gaidīšanas redzēju milzīgo kapsulu nolaižamies uz mēness un dzirdēju Armstrongu sakām: "We have reached the moon!" es nevarēju valdīt asaras. Viņš izkāpa tikai pēc vairākām stundām un teica neaizmirstamos vārdus "A small step for me — but a giant leap for mankind!"

Tanī brīdī domāju par savu vīru, kuŗš ticēja šādam sasniegumam. Tas bija kādā jubilejā Lauču mājā. Vairāki kungi sēdēja kopā pēc vakariņām un diskutēja par jautājumu, vai kāds sasniegs kādreiz mēnesi. Liekas ka viņi bija skeptiski. Tālbergs jautāja manam vīram: "Kādas ir Jūsu domas, ģenerāļa kungs?" Viņš atbildēja: "Es to laikam nepiedzīvošu, bet ka mūsu mēnesi iekaŗos, tas ir droši." Kungi savādi saskatījās, tādu utopisku domu laikam nesagaidīja.

Dažu gadu laikā amerikāņi sasniedza mēnesi sešas reizes, tikai droši vairs neateros kādā reizē tas bija, kad piedzīvoju pārraidījumu, ko neprotu pietiekami efektīgi attēlot: — redzēju, ka pie mēness apvāršņa uzlec — Zeme! Tas bija vārdos neietveŗams pārdzīvojums.

Šeit jāievieto Apollo 17 astronauta Eugene Cernan vārdus: "When you get out there a quarter of a million miles away from home, you look at Earth with a little different perspective. The earth looks big and beautiful and blue and white, and you can see from the antarctic to the north pole and the continental shores. The earth looks so perfect. There are no strings to hold it up. No fulcrum upon which it rests. You think of the infinity of space and the infinity of time... I didn't see God. But I am convinced of God by the order out in space.I know it didn't happen by accident."

Tie ir īstie vārdi — "Infinity of space and infinity of time!" Viss cits liekas zaudējis savu svarīgumu. ———

Mūsu prāts ir pilns apbrīnas par visiem jauniem zinātniskiem sasniegumiem. Bet mūsu sirds jūt un jautā: vai cilvēce ir laimīgāka ar šodienu lielo progresu? Vai nav baigi zināt, ka kaut kur ārpus daudzām pilsētām stāv milzīgās, modernās "Nuclear" celtnes, kas spēj nest slimības un iznīcību? Dzirdēju kādu zinātnieku sakām:

"There's no safe way to store nuclear waste." Kādai nākotnei iet pretīm mūsu jaunaudze, visi mazie bērniņi?

Technoloģijas sasniegumi nespēj mazināt cilvēka vientulību, nespēj dot mums sirdsmieru, nespēj iepriecināt kā sīks ziediņš ceļmalā, kā putnu dziesma, kā saulrieta skaistums, nedz kā maigs glāsts vai mīļi vārdi. Technoloģija ir apbrīnojama, bet auksta.

Manos bērnības gados dzīve ritēja lēnāk, ritēja klusāk, bez steigas, bez skaļuma. Bija vairāk laika, — staigāt, vērot, — saaugt ar dabu. Dzīves ārējais apjoms bija šaurāks, bet iekšējai attīstībai apstākļi nelika robežas.

Šāsdienas cilvēks pārdzīvo laikmetu, kas pilns pretešķībām, pilns chaosa. Sākam dzīvot kā garīgā miglā. Vai laikmets veido paaudzi jeb vai paaudze veido laikmetu? Par to var diskutēt.

Kad Kristus piedzima, pasaulē bija ap 250 miljonu cilvēku — šodien, 1980. gadā, šim skaitlim pievienojušies četri biljoni! Cik ilgi mūsu mazā planēta spēs mūs visus baŗot? Dzīvājamo māju skaits pieaug, zemes platība sašaurinās. Sašaurinās arī meži, tuksneši, plašumi dzīvniekiem. Zinātne iepazīstināja cilvēci ar jaunu laikmetu — laikmetu ar steigu, laikmetu bez burvības, šad tad bez morāles.

Ko mēs meklējam? Ko ceram atrast? Pēc kā dzenamies? Ko gribam sasniegt? Kļūsim lēnāki. Iesim apdomīgāki. Ieklausīsimies sevī. Meklēsim atpūtu dabā — tā ir neierobežota. Lai kur mēs ietu, — pa zaļo mežu, pa ziedošām pļavām, pa vareniem kalniem, jeb vai gar jūŗmalas dzīvajiem ūdeņiem — visur ap mums būs dabas brīnumi, mistērijas, slēpušās skaistumā. Vai staigājam saules gaismā, vai naktīs virs mums mirdz zvaigžņu miriadi, — itin visur mums staigās līdzi arī neatbildēti jautājumi.

Bija laikmets, kad Zemi uzskatīja par universa centru. Tagad mēs minam, kur izplatījumam sākums, — kur tas beidzas? Astronomi runā par galaksiju biljoniem. Un šinī neaptveŗamā izplatījuma immensitātē, kur katrai galaksijai, katrai saules sistēmai savs noliktais nemaldīgais ceļš, tur — riņķo cilvēces dzimtā Zeme, kopā ar saviem planētu radiem, riņķo ap siltuma un dzīvības devēju, ap māti Sauli.

Šo mazo Zemi apdzīvo ne tikai četri biljoni ar dažiem miljonu cilvēku, bet arī ap 700.000 dažādu dzīvnieku sugu okeana dzelmēs un kāds miljons atšķirīgu dzīvnieku zemes virsū. Dzīvniekiem ne vienmēr viegla dzīve un lai pārdzīvotu, visi atkarīgi viens no otra.

Dabai ir savs tālredzīgais "meistarplāns", lai uzturētu pie dzīvības v i s a s sugas: sīkie dzīvnieciņi noder barībai dzīvniekiem, lielākiem par viņiem, bet tos medī lielie, plēsīgie zvēri. Tiem krīt par

upuri arī slimi un veci dzīvnieki, kas nespēj vairs ātri skriet. Instinkts arī palīdz dzīvniekiem pārdzīvot, tāpat kā spējas, piemēroties savai apkārtnei, asimilēties. ———

Neaizmirsīsim ka mūsu mazā zeme spēja producēt ap 350.000 dažādu stādu un augu. Kāda daudzpusīga bagātība! Kāds skaistums!

Un pār šo Zemi staigā Cilvēks, kas uzskata sevi par valdnieku pār dzīvniekiem, pār visu dabu. Bet cilvēks ne vienmēr valda saudzīgi, ne vienmēr ar apdomu, ar gudrību, ar mīlestību pret visu dzīvo, — viņš arī posta un iznīcina. Savā egocentriskā pašapziņā viņš neizprot, ka postīdams dabu un iznīcinot dzīvniekus, viņš nodara ļaunumu sev pats un nākamām paaudzēm.

Savā mantkārē cilvēks nogalina pat vislielākos dzīvniekus — ziloņus, lai iegūtu dārgo ziloņkaulu. Cilvēks medī arī tīģerus, leopardus, viņu dārgo, skaisto ādu dēļ. Un tālajos Kanadas ziemeļos cilvēks medī roņus, t.i. roņu mazuļus. Bet viņš nemedī tos ar žēlsirdīgo lodi un ātro nāvi, oh nē, lode taču atstāj caurumiņu ādā un tā būtu mazvērtīgāka! Tamdēļ cilvēks nosit roņu mazuļus ar rungu un, bieži novelk viņiem ādu, kad tie nav vēl beigti. To visu spēj cilvēks, radības "kronis".

Kopš gadiem abonēju "International Wildlife". Taīs žurnālos esmu redzējusi ne tikai skaistus dabas skatus ar visdažādākiem dzīvniekiem, bet arī tādas ainas, ko gribas izkliegt pasaulē — par brutālitāti, ko cilvēks spēj nodarīt kustoņiem. Atmiņā ir krāsu uzņēmums pa visu lapaspusi: liels plašums Afrikā un pie nogalinātās ziloņu mātītes, kas sāk jau trūdēt, stāv pavisam mazs zilonītis. Tur nebija rakstīts, ka bez mātes arī mazulim draud bads un iznīcība, to saprata katrs, kas šo ainu redzēja.

Vēl drausmīgāks skats bija no Kanadas sniegotiem, ledainiem ziemeļiem, kur cilvēks bija atstājis savas mantkārās, asiņainās brutālitātes pēdas: uz ledus laukiem bija palikuši guļot neskaitāmi asiņaini — kaili roņu mazuļu ķermeņi, kuŗiem bija novilkta āda.

Pēc šāda skata rakstīju ne tikai Kanadas populārajam Trudo, bet arī karalienei Elizabetei, pievienojot vēstulei asiņaino skatu. Atbildi nesaņēmu. Laikam kāda labsirdīga sekretāre nav turējusi par vajadzīgu, apgŗūtināt viņas karalisko augstību ar šādu drausmīgu ainu. Bet ir zinams, ka karalienes laulātais draugs, princis Fīlips, stāv Internacionālās dzīvnieku aizsardzības organizācijas priekšgalā un, ka karaliene Elizabete kopš gadiem atteikusies valkāt dzīvnieku kažokus.

Vai kāds man pārmetīs, ka aizstāvu dzīvniekus un norādīs, ka

vēl vairāk cieš cilvēks no cilvēka? Uz to es mierīgi atbildēšu, lai pajautā nenogurstoši darbīgajam Valdemāram Korstam Čikāgā, vai mācītāja Elkšņa atraitnei Knoxvillē Tenesī un tām astoņdesmit četrām personām, kuŗi saņēmuši manas aicinājuma vēstules (ar pievienotām adresētām aploksnēm) kuŗiem rakstīju mācītāja Grīvāna atbrīvošanas lietā. Vienu raksta loksni parakstīju arī es pati, mana meita, znots un viņu amerikāņu draugi Ray un Marion Dietrichi.

Skaitā 84 ir t i k a i latvieši, bet ne septiņas amerikāņu draudzes, kuŗām sūtīju lielās baltās loksnes priekš parakstiem draudzes locekļiem un atsevišķu paskaidrojumu, izlietojot Dr. Berķa eksellento tekstu par māc. Grīvāna likteni. No trīs draudzēm Albukerkī uzzināju, ka tās savākušas simtiem parakstus, bet savādu atbildi saņēmu no Kalifornijas populārā mācītāja Dr. Šullera, kuŗš rakstīja, ka viņš lūgšot Dievu par to k r i e v u mācītāju Grīvānu. Tā tad nebija pat saņemto vēstuli līdz galam izlasījis.

Kad 1977. gada jūlijā, Dziesmu svētkos Pasadenā, Dienvidkalifornijas DV apvienība ar toreizējo priekšnieku, kapteini Edvīnu Leimani rīkoja sanāksmi ar sekojošām pusdienām goda viesiem, tur runāja arī atbrīvotais, no Latvijas iebraukušais mācītājs Grīvāns. Viņš deva pārdomātu pārskatu par dzīvi izsūtījumā, bet ne ar vārdu neminēja savus personīgos pārdzīvojumus. Archibīskaps Lūsis iepazīstināja mūs ar dažādiem sķēršļiem, ar kādiem jāsastopas garīgā dzīvē svešā zemē.

Vēlāk pie pusdienas galda man ierādīja vietu starp abiem minētiem kungiem. Tas deva izdevību parunāt personīgi ar mācītāju Grīvānu. Es apbrīnoju viņa stāju, viņa uzskatus un viņa nesalauzto vitālo garu, ko viņš bija saglabājis pēc septiņpadsmit gariem, gŗūtiem gadiem cietumos un vergu nometnēs. Viņš stāstīja īsumā arī par dažiem cilvēkiem, kuŗus saticis Sibirijā. Minēja kādu latvieti, kas viņam teikusi: "Nerunājiet man par Dievu, — es šeit Sibirijā esmu Dievu pazaudējusi."

Dabīgi, ka es neminēju mācītājam ne vārda par to, ka es arī esmu piedalījusies vēstuļu akcijā viņa dēļ. To neteicu arī Gunāram Rodem, kad pēc viņa priekšlasījuma Losandželesas latviešu biedrībā gadījās ar viņu parunāt. Būtu absurdi, stāstīt viņiem par tām nedaudzām dienām, ko izlietojām vēstuļu akcijām — tas taču pilnīgi nobāl, salīdzinot ar tiem gaŗu gaŗiem, gŗūtiem gadiem, ko viņi pārdzīvojuši cietumos un spaidu darba nometnēs.

Kas mani dažkārt nospiež, ir doma, ir jautājums: kamdēļ mēs, latvieši, šķeļamies? Kamdēļ kāda uzskata dēļ, kādas citas

domas dēļ naidojamies? Kamdēļ izaicinām un viens otru asi apvainojam?

Mēs esam latvieši — ar tām pašām asinīm, ar līdzīgiem likteņiem, līdzīgiem pārdzīvojumiem, līdzīgām cerībām un ilgām. Mēs esam likteņa saliedēta, viengabalaina kopa, ko nekas, neviens nedrīkst skaldīt. Svešumā dzīvodami, latvietis nedrīkst būt latvietim svešinieks, bet gan tuvinieks. Ar saviem strīdiem un šķelšanos mēs izdaram lielāko pakalpojumu dzimtās zemes okupantiem — tieši to viņi cenšas panākt. Nemeklēsim pēc sīkumiem, kas mūs atsvešina, bet balstīsimies uz to, kas vieno — mīlestiba uz zaudēto zemi. Mēs esam zemkopju tauta, ņemsim piemēru no kāda grauda.

Ņemiet kādu graudu — sadaliet to savā sastāvdaļā, par stērķeli, fosforu, cukuru utt. un ielieciet tos zemē, — jūs velti gaidīsiet uz dīgšanu. bet lieciet veselu graudu zemē — tas dīgs un augs, būs vērtīgs un derīgs. Būsim viengabalains, stiprs, dzīvotspējīgs grauds. Būsim nobrieduši savās domās, savā rīcībā. Latvietība šodien ir ideālisms, kas jākopj, jāsaglabā!

CIEMOS KANADĀ

1956. gadā mūsu audžu meitiņa Iriņa emigrēja no Minchenes uz Kanadu, kur viņa ar savu vīru un puisīti dzīvoja Otavā. Apciemoju viņus vairākkārt, pirmo reizi 1961. gada vasaras brīvlaikā. Braucu ar busu no Grandrapidas, ar pārsēšanos Detroitā pie ASV - Kanadas robežas. Ceļš bija ilgstošs un nogurdinošs,— divdesmit sešas stundas, bet tas bija lētākais ceļš. Kad pēc garā brauciena gala mērķī ieraudzīju Iriņu, kas mani sagaidīja, tad nogurums izzuda. Izbaudīju šo atvaļinājumu visā pilnībā.

Iriņa veltīja man daudz no sava brīvā laika, lai iepazīstinātu mani ar Kanadas metropoli. Aizveda mani pie "Parliament Hills", Otavas upes tuvumā, kur ir valdības ēkas "Parliament Buildings". Tās atgādināja lielākās valdības celtnes Londonā — Anglijā. Dažas stundas kavējāmies mākslas mūzejā "National Art gallery" kā arī publiskā bibliotēkā. Impozantas ir vairākas katedrāles, bet tikai vienā stāvējām brītiņu tuvu skaistam altārim. Citā dienā paspējām apskatīt universitāti (Otavā ir vairākas kolledžas) un interesanto "Dominion observatory", kur kavējāmies pāris stundu, bet uz naudas kaltuvi "Royal Mint" netikām. Visas šādas ēkas nav koncentrētas vienā apvidū, bet atrodas dažādās pilsētas daļās.

Mani sevišķi pārsteidza parku daudzums ar bagātīgi ziedošiem apstādījumiem, arī gar upes krastiem, kas pilsētai piešķir mājīgu izskatu. Iriņa zināja stāstīt, ka Kanada no Holandes karalienes Julianas saņēmusi vienu miljonu tulpju sīpolus — aiz pateicības par viņai doto mājvietu Otrā pasaules kara laikā, kur viņa patvērusies ar savu ģimeni, kamēr Hitlera armijas bija okupējušas Holandi. Pavasaros visos Kanadas parkos ziedot tagad vairs neskaitāmas tulpes, kas gadu tecējumā savairojušās.

Dažos parkos redzēju pieminekļus; vienā karalienes Viktorijas. Viņa bijusi tā, kura izraudzījusi Otavu par Kanadas galvas pilsētu. Citā vietā apstādījumos bija piemineklis Pirmā pasaules karā kritušiem.

Atceļā man nevajadzēja doties ar busu. Znotam bija atvaļinājums, puisītim skolas brīvlaiks un Iriņa bija sagudrojusi jauku plānu — aizvest mani atpakaļ uz Grandrapidu ar auto, lai viņi varētu apciemot arī papiņu, Dori un Kārli.

Šoreiz garais ceļš bija patīkams, jo pārnakšņojām moteļos, vietām apstājāmies, lai ko apskatītu, bet galvenais — piestājām Niagāras pilsētā, lai pakavētos pie slavenā ūdenskrituma. Tas gan ir grandiozs skats! Vēroju to vai elpu aizturējusi. Virs krituma, kā

maigs plīvuris, karājas caurspīdīga migliņa, kuŗā saule iebūra blāvu varavīksni.

Mēs četri, t.i. meita, znots, mazdēls un es, stāvējām pie "Prospect Point", un raudzījāmies uz mutuļojošā ūdens masām, kas gāžas lejā no 170 pēdu krituma un dārd kā baigs pērkoņa negaiss. Likās, ka zeme zem kājām dreb. Nespējām dzirdēt ko paši sakām. Niagara ir ne tikai skaistums, — tas ir neaprakstāms varens spēks. Esmu bijusi tur trīs reizes dažādos gados un nekad šo vienreizējo skatu neaizmirsīšu. Bet nejauši ieraudzīju vēl ko citu. Varbūt viens otrs teiks, neko sevišķu. Nē, neko sevišķu, — uz kraujas malas, mutuļojošo, dārdošo ūdeņu vidū auga koks, nekāds liels koks, tikai koks. Skatījos uz to kā uz brīnumu. Neviens to nebija stādījis (t a i vietā neviens nespēja neko stādīt), bet kaut kā sēkla bija iekļuvusi klinšu spraugā, bija ar laiku laidusi savu sīko saknīti klinšu spraugas trūcīgajā zemē, bija lēnām cēlusi savu tievo stumbriņu pret sauli, bija turējusies varenajos ūdeņos visapkārt un izlaidusi pat zaļas lapiņas, — vibrējošā gaisa straumē tās kustējās kā mazi karodziņi.

Tur tas stāvēja — koks. Vientuļš, mazs koks, bet koks ir — dzīvība! Varbūt tas palīdzēja man izprast dzīvi dziļāk kā kāds filozofa raksts.

Kanadas pusē kritums — saucamais "Horseshoe" (Pakavs) ir 160 pēdu augstumā. Varenie ūdeņi ietek Niagaras upē, kas savukārt turpina ceļu uz Eri ezeru (Lake Erie) un arī uz Ontario ezeru.

Atpakaļ vecajā Grandrapidā mūsu ģimene kopā pavadīja skaistu nedēļu.

.....

1965. gada jūlijā mūsu lielā meita aicināja mani atkal ciemos uz Otavu, kad mans dzīves draugs dusēja, jau kopš trīs mēnešiem, mūžīgā miegā. Toreiz Iriņas dēls bija sasniedzis sešpadsmit gadu vecumu un sāka mani pāraugt. Šī apciemojuma laikā Iriņa vadāja mani pa atlikušām, neredzētām Otavas vietām. Kaut kad visa ģimene aizbraucām vakariņās uz pili, kas bija pārvērsta par lepnu viesnīcu — "Chateau Laurien". Tur gan man patika! Kādas greznas telpas, mēbeles, aizkari, paklāji, gleznas, trauki, visa iekārta — atmosfaira, tik sen nebaudīta, laikam kā no Latvijas brīvības gadiem skaistajā Ķemeru viesnīcā. Mans pacilātais gara stāvoklis savijās ar nogrimušām atmiņām.

Kādā agrā rīta stundā izbraucām ar Iriņu viņas mašīnā no Ontario provinces Otavas uz ziemeļiem, uz Kvebekas (Quebec)

provinci. Cik labi ka nebraucām pa lielceļu, bet pa maziem, klusiem ceļiem. Redzējām dažas mazas upes un ezerus. Iegriezāmies ļoti plašā publiskā parkā "Tremblant", kur pavadījām vairākas stundas. Skats visapkārt plašs un skaists, daba pirmatnēja, neskarta, bez reklāmu stabiem un izkārtnēm.

Kvebeka vairāk atgādina franču, nekā angļu — kanadiešu provinci. Moteļos parasti uzrunāja franciski, kaut prot arī angliski. Mums abām neapnika staigāt pa kalnu mežiem, neapnika vērot apkārtni lejā.

Manuprāt Kvebeka ir pagātnes vēsture un nākotnes zeme. Un Kanada, tāpat kā Amerika, ir tradiciju, kultūru, filozofiju un nākotnes iespējamību mozaika, kur šāsdienas iedzīvotājiem ir saknes un senči dažādās pasaules zemēs.

Ir jautājums, cik paaudzes katra tautība spēs paturēt, saglabājot savu nacionālo identitāti? Kopt savu īpatnēji vienreizējo kultūru? Primārais jautājums: Cik ilgi katra tautība (runāsim par latvietību) pratīs runāt savu tēvu tēvu valodu? Valoda ir tautas balsts un to vairs neprotot, neglābjami seko savas identitātes zaudēšana — izkušana vispārējā daudztautību masā. Vācieši mēdz saukt Ameriku par "Schmelztiegel" — kausējamo katlu. Vai mēs, latvieši, tanī izkusīsim?

.....

Runājot par Kanadu, jāpiemin arī vairākkārt pavadītais laiks Toronto un apkārtnē, kā Oakvillē, Etobikokī, Don Mills-ā, Downsview-ā, arī St. Katrīnās un Londonā.

Kāda labvēlīga laumiņa pavēra mums ceļu uz Toronto jau mūsu pirmajā gadā Amerikas kontinentā. Ar paziņām nokļuvām tur uz 1957. gada Dziesmu svētkiem. Pēc nometnes gadiem grandiozais, daudzpusīgais sarīkojums bija liels piedzīvojums. Satikām arī daudz paziņu. Mūs uz Toronto bija ielūguši Kroņi. Kundzi, dzimušu Baldumu, pazinu no nometnes laikiem. Ar viņu pārrunājām arī 1945. gadu, kad es, novembŗa beigās atceļā no Detmoldas, kur biju dabūjusi no Latvijas Sarkanā Krusta darbinieka Spriča Paegles atsauksmi par savu internēto vīru, Korsts, ko personīgi nepazinu, bet pateicoties viņa labvēlībai un izpalīdzībai, saņēmu tur vakariņas un pārgulēju pie toreizējās Malvīnes Baldumas.

Jāatzīmē arī kāds nožēlojami bēdīgs fakts: kad latviešu leģionāri atgriezās no gūsta, ne visu nometņu pārziņi atļāva bij. leģionāriem nometnē uzturēties — liedza tiem mājvietu un nelikās zinis

par viņu turpmāko likteni. Un vīri, kam bija aiz muguras karš, cīņas, ievainojumi, pazemojošais gūsta laiks, kas bija stāvējuši frontē, lai tāds neapzinīgs, nepateicīgs muļķis, kāds bija gļēvais nometnes vadītājs, kas sevi iedomājās lielu vīru esam, varētu aizbēgt brīvībā un paglābties, tagad aizvēra leģionāriem nometnes vārtus — vārtus uz uzturu... Un daudzi bijušie karavīri klejoja pa kara izpostīto Vāciju, pamesti, vientuļi.

Bet Hanavas nometnes pārzinis Valdemārs Korsts nevienu latviešu karavīru neatraidīja, — arī to man toreiz Toronto pateica Malvīne Balduma — Krone.

.....

1960. un 1961. gadā ģenerāli Dankeru aicināja uz Toronto, "Kurzemes cietokšņa" atceres aktā pieņemt Lielo jundu. Bet 1963. gadā Virsnieku apvienības priekšnieks Kanadā, kapteinis Šmits, ielūdza manu vīru vairāku organizāciju vārdā, ierasties Toronto uz viņa 80 gadu dzimšanas dienas svinībām, ko rīkoja latviešu sabiedrība. Tās svinības palikušas atmiņā arī Kārlim, kas mūs uz Toronto aizveda.

Manas mīļās sendienu draudzenes Alīdas un viņas vīra Paula viesmīlīgajā mājā arvien pavadīju dažas nedēļas. 1970. g. viņi aizveda mani uz Sidrabeni, kur svinēja Jāņus un kur satiku daudz paziņu. Bija silta, saulaina diena, bez "tradicionālām" lietus gāzēm un svinēšana ievilkās līdz vēlai naktij.

Toreiz, esot Toronto, Alīda aizveda un mani iepazīstināja ar "Ontario Science Center" — Zinātnisko centru. 185 akru zaļajā parkā, ar apstādījumiem un strūklakām, ir trīs savstarpēji apvienotas celtnes. Tās reprezentē "Man — Science — Nature" (Cilvēku — zinātni — dabu). Tādu īpatnēju struktūru nebiju vēl redzējusi. Interesantās telpās kavējāmies vairākas stundas.

Uzturēšanās laikā pie Mendiem, viņi parādīja man arī Kanadas "Famous Castle Casa Loma", slaveno pili ārpus pilsētas. To cēlis Sir Henry Pellatt, kas redzējis pilis Anglijā un citās valstīs Eiropā un licis savu sapni īstenot. Pils sākta celt 1911. gadā. Darbu pārtraucis Pirmais pasaules karš, bet nezinu kad celšanas darbs pabeigts. Pilī ir 98 istabas (visas neizstaigājām). Paspēju apskatīt divdesmit vienu kamīnu, ne jau parastos, bet balta marmora skulptūrā. Viena telpa nosaukta par "Oak room", kur sienas apklātas ar smalku ozola paneli. Tur bija atzīmēts, ka trīs Eiropas meistari strādājuši trīs

gadus, lai nobeigtu sēra Henrija zīmējumu — metu, paneļa sienām un parketa grīdai, neparasti plašajā telpā.

Bibliotēkā gar visām sienām stāvēja skaistā kokgrebumā izstrādāti skapji ar stikla durvīm, kur kādreiz bijušas 100.000 grāmatas. Biju pārsteigta par kādām durvīm, apmēram trīs cilvēku augstumā, ievestām no Eiropas, pagatavotām no stikla un bronzas. Darbs kā filigrāns. Pils augšā bija vairāki torņi un īpatnēji skaista bija arī "sēta". ———

.....

Kad Toronto notiek Dziesmu svētki, tad Virsnieku apvienība arvien rīko kopējas pusdienas Sheraton viesnīcā, virsniekiem un viņu ģimenēm. Tur tad sarodas 120 — 150 cilvēku. Satiekamies no malu malām un prieks ir sevišķi liels tad, kad ieraugām kādu ilgi neredzētu seju. Reiz tādā sanāksmē satiku majoru Vili Hāzneru ar kundzi un lielo mazdēlu, citu reizi pulkvedi Silgaili, kurš nebija redzēts kopš 1952. gada, kad Memingerbergas nometnē Vācijā bija Centrālās valdes sēde un kungi apmeklēja arī mūs, mūsu pussabumbotajā ēkā. Bez puklv. Silgaiļa bija vēl pulkveži Krīpens un Janums, kā arī ģenerāļi Bangerskis un Skaistlauks.

1976. gada 3. jūlijā bez majora Hāznera satiku kādu ļoti tālu ciemiņu no Austrālijas — bijušo virsnieku no Liepājas garnizona, Otrā Ventspils kājnieku pulka, majoru Stīpnieku ar kundzi. Tādā virsnieku sagaitā, Dziesmu svētkos Toronto, iznāca arī, pēc ilgiem gadiem, dejot ar Kurzemes divīzijas štaba kapteini Teodoru Volbergu.

Cilvēkus, ar kuŗiem saistās sendienu gaitas un atmiņas, kopīgi pārdzīvojumi, nespēj atsvešināt pat gadu desmiti kas nogūlušies to starpā.

Runājot par Kanadu, jāuzraksta arī atlikušās atmiņas par šo ziemeļzemes kaimiņu, kas šinī kontinentā ieņem lielāku platību nekā ASV. Pirms neilga laika lasīju kā radies vārds "Canada". Sešpadsmitā gadsimta sākumā indiāņi mitinājušies varenās Lorenca upes krastos, kur viņiem bijis vesels telšu ciems. Un šo telšu ciemu viņi saukuši "Kanata" — vārdu, ko kā pirmais dzirdējis franču jūŗas braucējs un šī krasta atklājējs Jaques Cartier (Žaks Kartjē). Viņš iespraudis zemē kātu ar sava karaļa karogu — lilijas attēlu. Vārds "Kanata" vēlāk lietots tālākai apkārtnei un beidzot visas jaunatrastās zemes apzīmēšanai.

1972. gadā mani jaunie paziņas, Uģis un Agāta Tēraudi no

Santa Fē Ņumeksikā, uzaicināja mani braukt viņiem līdz viņu mašīnā uz Kanadu. Braucienam esmu gatava katrā laikā un tā nu atkal bija priecīga izkustēšanās. Mēs nebraucām pa īsāko ceļu, jo Tērauda kungam gribējās redzēt "Gaŗezeru". Tā pilnīgi negaidot iznāca arī man, jau kuro reizi, apciemot šo plašo, skaisto latviešu īpašumu pie Gaŗezera (Longlake).

No turienes devāmies uz Milvokiem, kur Tēraudi piestāja, lai apciemotu savu meitu, bet es paliku pie Liepājas garnizona kapteiņa Ritsika atraitnes. Viņa un viņas dēls iepazīstināja mani tuvāk ar šo pilsētu, kuŗā biju bijusi kādreiz kopā ar savu vīru, kad toreizējā vanadžu priekšniece Z. Vilciņa bija mani ielūgusi runāt kopas trīspadsmit gadu darbības atcerē. Šo gadījumu atceros ar sevišķu sirsnību, jo tur satikām mīļo, veco Elzu Klaustiņa kundzi, čaklo Latvijas brīvības gadu sabiedrisko darbinieci, kuŗa vācu okupācijas laikā darbojās "Tautas palīdzībā". Nebijām tikušies kopš nometņu laika Augsburgā. Minētā vanadžu vakarā bija klāt arī nenogurstošais DV priekšnieks Aparjoda kungs, ar kuŗu bija patīkami parunāties.

Turpinājām ceļu kopā ar Tēraudiem uz Kanadu. Pārgulējām moteļos. Skaistās vietās pieturējām, staigājām, uzņēmām sevī dabas dzīvo klusumu. Tēraudi Toronto devās pie radiem, es paliku pie Alīdas un Paula.

Abas ar Alīdi mīlam kavēties jaunības atmiņās. Atceramies mūsu pirmo tikšanos Lietuvā. Vēlākos gados viņa vairākkārt bija mūsu ciemiņš Liepājā, kad noskatījāmies jāšanas sacīkstes pilsētas stadionā, svinējām Jāņus garnizonā, pavadījām laiku Aisterē———

Ak skaistais jaunības laiks!
Tas nenāks, nenāks vairs,
Tas neatgriezīsies...

Nedēļās kamēr uzturējāmies Toronto, atbrauca arī mīļi paziņas. Vieni no tiem bija Zenta un Vilnis Brastiņi, kas aizveda mani uz viņu māju Oakvillē. Tur pavadīju pāris patīkamas dienas labvēlīgi saulainajā laikā, kad Vilnis gatavoja maltīti ārā uz iesma viņu plašajā dārzā. Toreiz apciemoju arī Zentas māsu Rasmu, kuŗas māja atradās netālu kaimiņos. Viņas glītā meita tagad vecāka nekā Rasma, kad viņu iepazinu bēgļu nometnē Warner kazarmās Minchenē.

Laikam tanī pat gadā mani ielūdza kādā jubilejā kapteiņa Auguļa mājā Downsview-ā, kur bija kupls viesu skaits. Kapteinis Šmits atbrauca pēc manis un aizveda uz savu viesmīlīgo māju, kur

kundze bija klājusi bagātīgu galdu. Turpat dzīvo arī viņas māsa, Monika Jonāne, kuŗa ir krustmāte Šmitu staltajam dēlam.

Lielā skautu nometne Saulainē laikam arī bija 1972. gadā. Uz turieni mani aizveda laipnie Elmārs un Tonija Krūkas. Cik tur bija apmeklētāju! Vakarā visi pulcējās ap ugunskuru — neaizmirstams vakars. Saulaine ir brīnišķīgs plašums, ko biju iepazinusi pirms pāris gadiem, kad jaukā Rozentāla ģimene no Grandrapidiem, aicināja mani līdz uz Kanadu. Sevišķi patika vieta, kur brīvā dabā tiek noturēts dievkalpojums.

Noteikti neatceros, kuŗā gadā tika atzīmēta kapteiņa Miezīša kundzes dižā jubileja dēla mājā Toronto. Jubilāre bija kustīga un žigla kā jauna meitene. Klāt bija arī kāda vecāka māmiņa, kas bija tikko ieradusies no Latvijas.

Neatceros gadu kad zvanīja Mirdza Lejiņa no Etobikokī Toronto apkaimē, bet zinu, ka viņa atbrauca pēc manis kopā ar savu vīru — leģionāru un ēdām vakariņas kādā patīkamā restorānā. Pēc tam staigājām pa vienu no plašajiem parkiem, kur Lejiņa kungs fotografēja, lai būtu kaut kas piemiņai. Vēlāk viņu mājā kavējāmies pie vīna glāzes un runājām par kaŗu, pēckaŗa gadiem un nometnes laikiem, kad leģionāriem bija liegta izceļošana uz ASV.

Tanī vakarā iepazinu arī Lejiņa kundzes māmulīti un dēlu.

Kad runājam par Toronto, nevaru aizmirst minēt arī Lienīti Kalniņu. Viņu pirmo reizi satiku vedeklas māsas Baibas kāzās Kalamazū. Pēc tam apmainījāmies pāris vēstulēm. Kad ciemojos Torontō, viņa atbrauca pēc manis un veltīja man visu dienu. Kad viņas mājā ieraudzīju lielu plakanu grozu ar gliemežu vākiem un koraļļu gabaliem, viņa iepatikās man vēl vairāk, jo tas liecināja, ka viņa mīl dabu un neiet vienaldzīgi gaŗām tās veidojumiem.

Vārds "Toronto" arī esot indiāņu izcelsmes, kā man paskaidroja kāds latviešu zinātnieks un tas nozīmējot "tikšanās vieta", — vieta, kur ilgi pirms baltā cilvēka ierašanās, tikušies dažādu cilšu indiāņi no visas apkārtnes. Šis latvietis vēl stāstīja, ka vēsture balto cilvēku min tikai astoņpadsmitā gadsimta vidū, kad kā pirmie ieradušies franči, kas uzcēluši kādu nelielu cietoksni, ko nojaukuši angļi, kas frančiem vēlāk sekojuši.

Toronto pieder pie pilsētām kas man ļoti patīk. Lieluma ziņā tā ir otrā vietā Kanadā. Pilsētas skaistumu vairo Ontario ezera gaŗais krasts. No Alīdas mājas ezers viegli sasniedzams kājām. Tur ir bieži un daudz staigāts. Ūdens tuvumā daudz putnu, — kaijas, zosis, pīles.

Pilsētas vidū atrodas "Queen's Park" (Karalienes parks), kur

ir arī parlamenta celtnes. Krāšņu stādu bagātība daiļo laukumu ap universitāti, no kuŗas arī pārvedu foto uzņēmumus. Pilsētā esot pāri par divi simti mācības iestāžu, neieskaitot privātās skolas.

Divas reizes manā uzturēšanās laikā Toronto, dažādos gados, man radās iespēja apskatīt interesanti daudzpusīgo "Canadian National exhibition" — Kanadas nacionālo izstādi, ko notur katru gadu tais plašajās ēkās Izstādes parkā, kas aptveŗ ap 220 akru, ar koptiem ceļiem, pieminekļiem, bagātīgiem apstādījumiem un lielu strūklaku.

Pilsētā atrodas dažādas mākslas iestādes, liels latviešu iedzīvotāju skaits, pašu baznīcas, DV nams, Virsnieku apvienība. Kādu laiku, kad domāju par Grandrapīdu atstāšanu, iekalkulēju arī Toronto par event. jauno dzīves vietu, bet tad atmetu šo domu divu iemeslu dēļ: dzīvot Kanadā nozīmētu atrasties tālāk no bērniem un atbaidīja arī pilsētas gaŗās, aukstās ziemas, kaut gan tās tādas bija arī Rapidā.

Toronto ir pilsēta, kur arī igauņi labprāt rīko savus dziesmu svētkus. Viņiem, tāpat kā latviešiem, ir arī savi nami, savi centri. Kādreiz, būdama Toronto igauņu dziesmu svētku laikā, iegādājos biļeti un aizgāju paklausīties, papriecāties par viņu dziesmām.

Bet tavu brīnumu! Tai lielajā cilvēku burzmā nejauši satiku mana dēla igauņu draugu, Dr. Imre Pagi. Viņa pavadībā dzirdēju un redzēju vairāk, kā to būtu paspējusi viena. Šķiroties viņš jautāja, kad es atstāšu pilsētu. Pateicu dienu un datumu. Viņš iesmējās, sakot, tas lieliski, tad varot mani aizvest līdz Čikāgai, viņa dzīves vietai.

Ceļš ar auto bija interesants, jo mašīnu var pieturēt kur patīk. Atmiņā palikusi pēdējā pieturas vieta pirms Čikāgas. Diena bija saulaini silta. Pieturējām netālu no Mičiganas ezera krasta, kur ir augstas kāpas "Warren Dunes". Tās mums ļoti patika. Atstājām kurpes automobilī un izmērojām kāpu augstumu basām kājām. Pēc tam mērcējām kājas ezera siltajā ūdenī. Pavadījām tur pāris stundu.

Kādā citā gadā pēc dziesmu svētkiem mani uz Grandrapidu atpakaļ aizveda Maksis Jansons ar dzīves biedri Olgu, dēlu un abām meitām. Man — kā pasakā — muļķīša laime! Atceļa brauciens bija tumšā naktī. Drīz uznāca stipras lietus gāzes, ceļš grūti saredzams. To apgaismoja gari zibeņi, kuŗiem sekoja baigi pērkoņa dārdi. Bet auto stūre bija Makša drošās rokās un laimīgi sasniedzām gala mērķi. Paldies, mīļā Olga un Maksi!

Latvijas Kaŗa skolas 38. gadu atceres svinībās 1957. gada 30. novembrī Toronto, Kanadā.
Sēž: Virsnieku apv. Kanadā pr-ks, kapt. A. Millers, Irma Dankere, ģen. O. Dankers, Ābolkalna kdze. Stāv: Valdes locekļi: kapt. Ābolkalns, vltn. Perro, kapt. Augulis, lt. J. Āboltiņš, kapt. Miezītis.

1958. gada vasaras brīvlaikā. Dore ciemos pie Iriņas Kanadā. Abas māsas pie Otavas upes.

1958.g. Ottavā Kanadā. Dore ar Iriņas dēlu.

1960.g. 7/8. maijā Kurzemes cietokšņa atceres aktā ģen. Dankeram jānogaršo „kandža". Pa kreisi leģionārs Sukurs. Aiz ģenerāļa I. Dankere un leģionārs Šiņķis.

960. gada 8. maijā, Toronto. Maza grupa no daudzo apmeklētāju skaita Kurzemes cietokšņa tceres vakarā. No kr.: Virsleitnanta-leģionāra Šķobes kundze, O. Kļavenieks, ģen. Dankers, ģionārs Šiņķis, Irma Dankere un leģionārs Sukurs.

961.g. maijā Toronto, Kurzemes cietokšņa atceres aktā, rīcības komitejas pr-dis O. Kļavenieks ateicas ģen. Dankeram par svētku runu. Pa kreisi I. Dankere. Pa labi Velta Toma un Ancāns.

1968. gada Kanadā. Uz saliņas Ontario ezerā.

1971.g. 27. jūnijā vanadžu salidojums Toronto, sakarā ar DV 25 darbības gadu atceri. Otrā rindā no kr.: piektā-Dr. Lilija Zariņa-Skulte, sestā-globālā vanadžu pr-ce M. Ķeņģe, septītais-majors Vilis Hāzners, astotā-I. Dankere, devītā-vanadžu pr-ce Kanadā Monika Jonāne.

1971.g. globālā vanadžu salidojumā Toronto, vanadžu pr-ce Ķeņģe pasniedz I. Dankerei prievīti, pēc viņas runas.

1971.g. Toronto, kur DV lielo svinību ietvaros tikās arī virsniecība. No kr.: Virsnieku apvienības Kanadā priekšnieks-kapt. Augulis, virspulkvedis Silgailis, Irma Dankere un kapt. Jānis Šmits ar kundzi.

I. Dankere 1973.g. Wheelingā aiz Čikāgas, ar dēla igauņu draugu Dr. Imre Pagi igauņu namā, pie Igaunijas prezidenta Konstantina Pētsa attēla.

1973.g. ciemos pie bij. virsnieku apvienības pr-ka kapt. J. Šmita Toronto. No labās.:J Šmits ar kundzi, I. Dankere, Monika Jonāne.

1976.g. Toronto.
No kr.: Tonija Krūka, I. Dankere.

1976. gada 3. jūlijā virsnieki un viņu ģimenes locekļi satikās uz kopējām pusdienām Sheraton viesnīcā Toronto. No kr.: Virsnieku apvienības Kanadā pr-ks virslt. Ervīns Ziplāns ar kundzi, majors Vilis Hāzners no Ņujorkas pavalsts, ģen. Dankera atraitne Irma no Ņumeksikas un bij. virsnieks no Otrā Ventspils kājnieku pulka Liepājas garnizonā, majors Eduards Stīpnieks ar kundzi no Austrālijas.

UZ FLORĪDU

1968. gada februāŗa beigās piezvanīja mana paziņa Elza Medne, pastāstot, ka trīs atraitnes pošas uz Florīdu un jautāja, vai es gribētu būt viņu pulciņā. Bez kavēšanās devu savu "jā — vārdu". Trešajā martā uzsākām ceļu no Čikāgas. Laiks bija auksts — drēgns un mēs visas ģērbušās siltās drēbēs, bet katrai bija līdz koferī peldkostīms un vasarīgi viegli tērpi. Braucām ar "Atlantic Coast Line Railroad". Kaut ceļa posms bija garš, tomēr jutāmies lieliski, jo gar platajiem vagona logiem slīdēja gaŗām skaistas dabas ainavas.

Ilgāka apstāšanās, 40 minūtes, iznāca Džeksonsvillē, Florīdas pavalsts austrumdaļā, pie Atlantijas okeana. Izkāpām, staigājām gar gaŗu — gaŗo vilcienu, "saelpojāmies" patīkami sāļo jūŗas gaisu. Mums patika vilciena sudrabpelēkie vagoni ar īpatnējiem vārdiem, no kuŗiem atceros Hummingbird, Cardinal, Gardena un vēl kādi citi putnu un ziedu nosaukumi.

Florīda, ko sauc par "Pussalas pavalsti", ir viszemāk dienvidos no visām 50 Savienoto Valstu pavalstīm. Sant — Pēterburga atrodas pie Meksikas Jūŗas līča. Tur dzīvojām pie laipnās Annas Tīrumas, kas mūs visādi lutināja. Rītos pirms brokastīm viņa ienesa lielu bļodu pilnu augļiem no sava dārza — avokādos, apelsīnus, papaijas, grēpfruitus. Bieži mūsu patīkamā saimniece, pēc profesijas realtore, ziedoja savas brīvās stundas un vadāja mūs savā mašīnā pa dažādām vietām.

Jauks bija brauciens gar krasta ūdeņiem, kas stiprā vējā viļņoja, ceļā uz "Tiki" dārziem — tropiskā paradīze ar svešu Polinēzijas pasauli. Ziedu un palmu vidū stāvēja baismīgi, no akmens cirsti Polinēzijas dievu tēli, uz kuŗiem sēdēja dažādu sugu papagaiļi, spilgti raibās krāsās, kā klauni.

Vēlāk staigājām gar "Indian Rock beach" — Indiāņu Klinšu pludmali, kur vētra bija izskalojusi simtiem un simtiem visāda lieluma gliemežu vākus. Pielasījām pilnu spaini, ko paņemt līdzi piemiņai.

Īpatnēja vieta bija "Džungļu dārzi" Sarasotā. Staigāt pa tiem līdzinājās pastaigai pa "Safari", pa pagājušiem tumšiem gadsimtiem. Likās, ka džungļu dzīve, ar savām mistērijām, iemiesota tur ar pāri par 5.000 dažādiem retiem tropiskiem stādiem no ekvatoriālām zemēm. Pie veco koku stumbriem auga orchidejas neaprakstāmās krāsās. Klusumu šinī augsto palmu katedrālē pārtrauca tikai putnu sasaukšanās. Džungļu dīķos staigāja neskaitāmi gaŗkājainie

flamingi, arī dzērves un putni, kuŗiem nemaz nezinu vārdus. Mans skats apstājās pie majestātiskiem, baltiem gulbjiem.

Uz dažām citām vietām braucām ar autobusu. Pavadījām visu dienu vēsturiski vecajā cietoksnī "Fort Desoto park". Šis parks sastāv no piecām dažāda lieluma salām, kas savienotas ērtiem ceļiem. No informācijas brošūras uzzinājām, ka salu kopējais platums ir deviņi simti akru, ar trīs jūdzēm skaistu pludmali, kas aicina uz peldēšanu.

Galveno, lielāko salu sauc "Mullet Key". Tur kādā vietā aug ļoti veci ozoli. Sēdējām kādu laiciņu šo koku ēnā un priecājāmies par gleznaino skatu uz ūdeņiem un arī uz "Lagoon", kur senajā pagātnē esot uzturējušies indiāņi. Deviņpadsmitā gadsimta beigās sala tikusi nostiprināta par cietoksni, bet pie uzstādītiem veciem lielgabaliem bija atzīme, ka no tiem nav izšauts neviens vienīgs šāviens.

Citu dienu pavadījām Tampā. Pilsēta man ļoti patika, kaut gan satiksme bija ļoti liela. Ielas apstādītas palmām, skatu logi skaisti dekorēti. Tampa populāra kā liels gaisa satiksmes centrs, bet to var sasniegt arī pa zemes ceļu, ar vilcieniem, kā arī ar autobusu, vai iepeldēt ar kuģi, jo pilsēta atrodas pie kādas lielas upes ietekas. Pilsētā ir laukumi dažādiem sporta veidiem. Tur ir arī lielākās cigāru fabrikas ASV. Bijām speciālā ekskursijā pilsētas apskatei. Uzzinājām, ka ik gadus februārī tur rīko krāšņu karnevālu. Pilsēta guvusi savu nosaukumu no kāda maza indiāņu ciema Tampa, kas tur atradies sešpadsmitā gadsimta sākumā un ka apmēram ap to pašu laiku Tampa bijusi izredzētā vieta jūŗas pirātiem.

Bagātākas ar ziņām un atzīmēm, nogurušas, bet apmierinātas ar skaistās pilsētas apskati, pievakarē devāmies atpakaļ uz Pēterburgu.

No rītiem, kad pirmā gaismiņa vēl tikko manāma, dzeņi uzsāk dārzos savu kalšanas darbu. Citi putni drīz pievienojas šim ritmam ar savām rīta dziesmām. Šo dziesmu un šo balsu bija daudz un dažādu, bet neapnika tajās klausīties. Mums visām patika mūsu septiņpadsmitā avenija, kur bijām apmetušās. Tā apdēstīta ļoti augstām "Karaļu palmām" kuŗām resnie, gaišpelēkie stumbri izskatās kā cements un bija arī tik cieti.

Smiltis tuvējā Meksikas līča pludmalē ir pilnīgi baltas, t.i., pludmale viscauri noklāta sīki sadrumstalotiem baltiem gliemežu vāciņiem. Daudzās vietās aug palmu grupas, zem kuŗām ir soli sēdēšanai. Peldējāmies un sauļojāmies parasti rīta pusē. Vairākkārt

paēdām pusdienas kādā netālā latviešu restorānā, kur ēdiens bija tiešām latvisks un pie tam ļoti bagātīgās devās.

No mūsu dzīvokļa varējām sasniegt kājām "Sunken Gardens". Tur mūs sajūsmināja ziedošie acāliju krūmi un koši sarkanie Bougainvillea. Dārzu plašumos bija vairākas upītes, dīķi, tilti un ne tikai pastaigu ceļi ar koku, kŗūmu un stādu krāšņumu, bet arī bagātīga fauna, sevišķi putni. Neatceros, vai citur esmu redzējusi tik daudzpusīgu putnu dažādību, kā šais "Nogrimušos" dārzos.

Divas reizes apskatījām Santpēterburgas iekšpilsētu, kur iepazināmies ar diviem interesantiem mūzejiem. "Fine Arts" mākslas mūzeju un "Historical" vēsturisko mūzeju. Redzēto nevar uzskaitīt, bet tas bija ieguvums garam.

Neatceros kuŗā vietā bija noenkurots vēsturiski slavenā kuģa "Bounty" atdarinājums, kur drūzmējās tūristi. Visur uzņēmu atmiņai krāsu foto diapozitīvus. Sakarā ar izbraukumiem un dažādām apskatēm, dienas aizritēja pārāk ātri.

Interesanti bija iepazīties ar "Bush Gardens". Milzīgie dārzu plašumi pieder populārajai alus darītavai. Redzējām kā uz slīdošās ierīces minūtē iznāk pieci simti pudeļu vai kanniņu. Toreiz (1968. g.) katram apmeklētājam izsniedza par brīvu glāzi alus. Neskaitāmi tūristu simti pārpludināja visus plašumus. Buša dārzos bija arī visādas atrakcijas: trenēti delfīni deva izrādi lielajos baseinos, ko skatītāji varēja vērot, sēdot amfiteātrī. Citā vietā "mākslinieki" bija trenēti putni.

Devāmies ar gaisa vilcienu pāri ļoti plašaṃ apgabalam, kas atgādināja tuksnesi, stepi un vietām džungļus. Tur brīvi dzīvoja nīlzirgi, bifeļi, antilopes, žirafes. Arī lauvas, tīģeri un citi zvēri.

Kādā vietā dārzu plašumos redzējām skaistu ainavu: no mākslīgi veidota kalna tecēja paaugsts, cilvēku rokām veidots ūdenskritums un visapkārt koki, krūmi, stādi, ziedi. Pusdienojām īpatnēji raksturīgā Šveices mājā, bet aiziet uz Zviedru māju neatlika laika.

Kādu svētdienu Anna Tīruma aizveda mūs uz kādu pludmali, kur katru nedēļu mēdza satikties apkārtnes latvieši. Citu vakaru noklausījāmies operas izrādi, kur pirmo reizi dzirdēju — redzēju Robertu Goulet — Gulē, kas tēloja vienu no galvenām lomām man nepazīstamā spēlē, bet no skolas laikiem pazīstamā satura par "Karaļa Artura apaļo galdu".

Citu vakaru Tīruma kundze, mēs, četras atraitnes un divi kungi, aizbraucām uz lielo dejas zāli "Coliseum'ā". Gar zāles sienām bija novietoti galdiņi, bet tās vidū dejoja pāris simtu amerikāņu

"senior citizens" — visi vecumā starp 65 un 80 gadiem. Viņi dejoja veikli, lietpratīgi un ar tūrēm. Nodomāju sevī, ka dejošana ir daudz interesantāks kustības veids, nekā mana staigāšana, rīta vingrošana un "pedelēšana" uz sava divriteņa guļamistabā.

No trīs Florīdā pavadītām nedēļām man personīgi visjaukākā atmiņā ir brauciens ar nelielu kuģi gar vairākām vietām, ar savādi skanīgiem vārdiem: "Island of Palms" (Palmu sala), "Treasure Island" (Dārgumu sala), un "Isle of Capri" (Kapri sala). Šī kuģa īpašnieks bija Elksnītis. Bijām septiņas personas. Kuģis peldēja pa zaļganiem ūdeņiem, gar zaļiem un ziedošiem krastiem. Mums garām paslīdēja kāda luksus jachta, uz kuŗas spēlēja pārāk skaļa dejas mūzika, traucējot skaistā apvidus vērošanu. Sacēlās vējš un pārējie brauciena dalībnieki nogāja kuģa apakšējās telpās. Es sēdēju ērtā guļamkrēslā uz klāja, raudzījos uz zilajām debesīm, peldošiem baltiem mākoņiem, vēroju kaijas, elpoju patīkamo ūdens smaržu un domās biju tālajā Liepājā uz mola. ———

Vēlāk piestājām pie kāda krasta, kur redzēju savādu ainu: uz strupiem stabiem nekustīgi sēdēja pa vienam pelikānam. Kad kāds no tiem nolaidās ūdenī, lai izzvejotu sev kādu zivi, tam uz muguras uzsēdās kaija un veikli atņēma pelikānam viņa izmakšķerēto zivi un — lādzīgais putns samierinājās un nemaz nemēģināja liekēdi no savas muguras nokratīt. Šāda "spēle" atkārtojās vairākkārt.

Jāatzīmē, ka bez mums trīs rapidietēm, t.i., Martu Kušķi, Elzu Medni un mani, līdz bija arī Medņa kundzes māsica Tonija no Latvijas. Kādu dienu, kad Marta un Elza atpūtās, mēs abas ar Toniju pastaigājām pa ziedošo apkaimi. Man gribējās daudz ko zināt par mājām, bet es neko nejautāju. Nezināju, vai viņai gribas stāstīt. Pēc neilga laika viņa pati uzsāka šo tematu, teikdama, cita starpā: "Ciemojos Amerikā ilgāk par mēnesi. Mani radi mani vadāja pa dažādām pilsētām un vietām. Esmu guvusi pilnīgi jaunus iespaidus un nevaru beigt brīnīties par dzīvi šinī zemē — brīnos par neticamo brīvību, brīnos par neticamo bagātību visos veikalos, brīnos par automobiļu garajām rindām ielās un ceļos, brīnos par mājām, kas pieder gandrīz katram latvietim. Mēs šeit ejam, darām, runājam, paliekam kur vien mums patīk. Cilvēki dzīvo bez bailēm, — bez bailēm, ka tevi kāds par kaut ko nodos, ka tevi par kaut ko sodīs. Tā ir neticami laimīga, brīnišķīga dzīve!

Kad es atgriezīšos, neuzdrošināšos stāstīt par visu ko šeit redzēju, piedzīvoju. Tad teiks ka es meloju, ka esmu spiedze un mani sodīs. Es atgriezīšos savā mīļajā dzimtenē un jutīšos tur kā cietumniece."

Viņa apstājās un uzlūkoja mani: "Jūs neko nesakiet, vai jūs mani saprotiet? Neviens, kas no brīvām zemēm apciemo Latviju, nespēj pilnībā izprast, ko nozīmē dzīvot un gaidīt, — gaidīt uz kaut ko, kas varētu pārvērst mūsu dzīvi. Mēs visi mājā gaidam jau no 1945. gada, gaidam, gaidam, — gaidam dienu pēc dienas, gadu pēc gada, — kopš daudz, daudz gadiem..."

.....

Priekšpēdējā dienā Santpēterburgā mūsu jaukā saimniece rīkoja "atvadpartiju". Viņa ielūdza četrpadsmit ciemiņus pie tortēm un kafijas un mēs pavadījām omulīgas stundas. Tā bija arī izdevība tuvāk iepazīties ar turienes latviešiem un pēc tam ar dažiem kādu laiku sarakstījos, bet — kā tas mēdz dzīvē būt, ar laiku vēstules apsīka. Satiekamies — izšķiramies.

Bija tā kā žēl šķirties no tās ziedu zemes, ūdeņiem un pludmales, bet atmiņai man paliks septiņdesmit divi krāsu diapozitīvi, kas palīdzēs paturēt atmiņā jauki pavadītās nedēļas Florīdā.

1952. gada 18. novembrī, Memingenā. I. Dankere runā lūgtiem viesiem-sveštautiešiem, meiteņu vidusskolas aulā Halhofā.

I. Dankere ceļā uz Berchtesgādeni, ar referātu pie veciem ļaudīm Insulā. 1952.g.

1952.g. Vircburgas bēgļu nometnē, kur prāvests Dr. V. Sanders rīkoja latvisko daiļamatniecības izstādi, ar ko iepazīstināja I. Dankeri pēc viņas priekšlasījuma.

I. Dankere runā Memingenas Baltiešu ciemā, 1953. gada 14. jūnijā, aizvesto atceres dienā.

1954.g. martā I. Dankere runā Bernē, Šveicē.

1954. gada Lieldienās Brēdenšeidā I. Dankere atklāj Pārnacionālās apvienības sanāksmi.

Baltiešu ciemā Memingenā, 1954.g. 14. jūnijā. Plašs sēru sarīkojums ar lūgtiem viesiem no pilsētas.

1954.g. vasarā I. Dankere lasa referātu veco ļaužu mītnē „Insulā" Berchtesgadenē. To noklausās ap 40 iemītnieku.

1954.g. Referāts Pārnacionālās apvienības sanāksmē.

I. Dankere 1955. gada rudenī Brēdenšeidā uzrunā Pārnacionālās apvienības dalībniekus.

1955.g. septembŗa beigās Milakerā (Mühlacker) Pārnacionālās apvienības 11 tautību dalībnieki noklausās apvienības vice-priekšsēdes I. Dankeres pārskatu par 100 gadu svinībām Parīzē un Londonā.

Irma Dankere teic runu ģimenes dienā 8. maijā 1960.g. No viņas pa labi kpt. Rudzītis, ģen. Dankers un majors Balodis.

DV salidojumā Čikāgā 1966.g. Pēc oficiāliem pārstāvjiem runu saka I. Dankere.

1981.g. februārī. Vedekla Maruta ar 6. mēn. veco Kaijiņu.

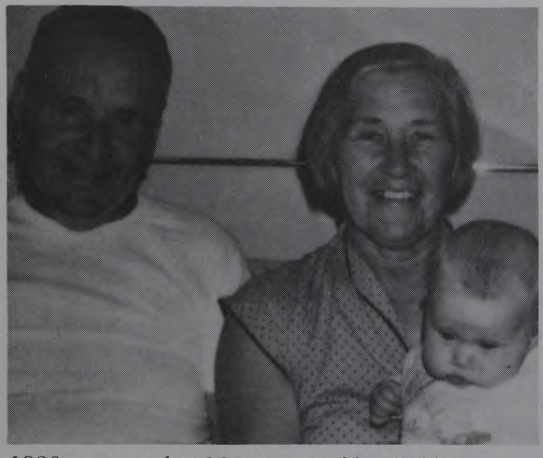

1980.g. novembrī. Marutas vecāki ar Kaijiņu.

Kārļa un Dores māsīca Ingrīda un brālēns Ivars Dankers iesvētīšanas dienā. 1960.g. Austrālijā

ATSKATOTIES

No gaismas kodola
es atrisusi esmu,
kā spožu dzirksti
garu sevī nesu,
kas apziņu rosina plašumā
un vienreizībā vērš.
No gaismas kodola
kad atrisusi esmu,
es nirstu saules loka brīnumā
ar visumu un sevi saskaņā.
No gaismas kodola
kad atrisusi esmu,
es mūžu varavīksnām
cauri eju:
es redzu norietu,
es redzu augšupeju
un seju dievišķu,
kas pārlaicībā mirdz.

(Austra Balode)

Tanī gada laikā, kad dienas saraujas un vakari stiepjas garumā, es mīlu sēdēt pie sava rakstāmgalda lampas gaismā un sazināties ar mīļiem cilvēkiem pasaules tālēs, aiziet domās pie viņiem uz brītiņu ciemos, — dalīties iespaidiem, domām, — rakstīt, stāstīt, arī jautāt — : Kā bija tava vasara? Kur tu biji? Ko jaunu redzēji? Ko izjuti, pārdzīvoji? Kādas domas domāji? Vai baudīji dabu, skaistumu, sauli? Baudīji dzīvi, laimi?

Un stāstu par sevi, par lasītām grāmatām, kas no tām iegūts, kādas vērtības sevī saglabātas jeb arī par jūsmām, kad apceļots kāds vēl nepazīts zemes stūris, kas iemīļots — skaistumā viegli iemīlēties un, kur daba ap mums, tur arī skaistums. Vēstules aiznes mūsu domas, jūtas, pārdzīvojumus vai vientulību, pāri visiem tālumiem un palīdz aizsniegt draugus, kas dalās ar mums šīs zemes saules gaismā.

Ir arī tādas vakara stundas, kad sēžu uz dīvāna ar vecām vēstulēm klēpī, ko mīlu pārlasīt. To starpā arī skatu kartiņas, ko sūtījuši bērni no atvaļinājuma ceļojumiem. Kāda kartiņa no Dorītes mani dziļi iepriecināja, jo raksta: "Pēc nakts motelī cēlāmies rīta tumsā, lai paspētu aizbraukt laikā uz Grand Canyon un redzēt saullēktu. Daudz par šo brīnumu ir lasīts, bet neviens nevar pastāstīt

par skaistumu kas tur valda — bija tāds liels klusums, kā svētā vietā kur negribas skaļi runāt."

Sirds pilna pateicības, ka mans bērns spēj uzņemt sevī skaistumu ar tādām dziļām jūtām. ———

Kāda sendienu paziņa Eiropā jautā savā vēstulē: "Vai Amerika kļuvusi par tavu otru dzimteni?"

Nē, es atbildēju, es mainīju tikai savu dzīves vietu, — mainīt savu dzimteni es nevaru, jo tā ir tikai viena. Esmu pārāk dziļi iesakņojusies savā Kurzemītē un izraut saknes no tās es ne gribu, nedz varu. ———

Vairums vēstuļu ir no tiem, kas man vairs neraksta, — no tiem, kuŗu balsis izskanējušas, kuŗu soļi apklusuši. Starp tām vēstulēm arī rokraksts no mana dzīves drauga, no seniem gadiem, —— mīļi vārdi. No tām vēstulēm pulsē vēl ilgas, mīla, laime, — elpo Tava vitālā dzīve. Izjūtu katru vārdu kā maigu glāstu. Kā es mīlēju tavas rokas, — tās bija stipras un reizē tik maigas. Mīlēju arī tavu balsi — tā atbalsojas man tagad Tavās sen rakstītās vēstulēs. Pārlasu tās, pārdomāju Tavas domas, dzīvoju līdz Taviem priekiem, gaidām, staigāju līdz taviem apklusušiem soļiem.

Nolieku vēstuļu kaudzīti, pievelku zemo ķebli grāmatu plauktam, kur stāv tavs lielais fotoattēls un blakus zied roze tautiskā vāzītē. Iededzu mazu, baltu svecīti koka svečturī no Jeruzalemes, raugos tavā mīļajā sejā, tavās neredzīgās acīs un runājos ar tevi klusā balsī, it kā tu mani dzirdētu... stāstu tev senas atmiņas par kopā staigātām takām, par kopēji pavadītām neaizmirstamām stundām..., stāstu visu, ko nepaspēju pateikt, kad tu sēdēji man vēl blakus. Stāstu tev arī par pēdējo brīdi, kad uzmetu trīs saujas zemes uz bedrē ielaisto zārku ——— tad likās, ka man sirds vietā sit kāds liels pulkstens, jo jutu tos sitienus pa visu ķermeni — neviens no daudzajiem pavadītājiem to nezināja, — es biju pavisam mierīga, es arī neraudāju, kaut kopā ar Tevi tur tika aprakta mana pasaule. Un tanī brīdī Dorīte uzlika savu roku manējai, — klusi un maigi. Tas nozīmēja "Mamucīt, tu neesi viena." Jā, es zināju ka stāvu starp savu dēlu un meitu.

Paņēmu grāmatu no plaukta, ko tu dāvāji man manā pēdējā vārda dienā Rīgā, 1943. gada oktobrī, skaists Valtera un Rapas izdevums. Atšķiru, pārlasu veltījumu — „Manai mīļai dzīves biedrei Irmītei, — manu visjaukāko sapņojumu piepildītājai, paliekošai atmiņai. Oskars."

Mana roka pārslīd, ar maigu pieskārienu rindām, ko rakstījusi tava roka. Sēžu, domāju klusējot... Neviena aizgājušā dzīvība

nav atkārtojama, citi, kas seko, staigā atkal savu vienreizējo ceļu. Staigā gadu pēc gada, pēc gada... kamēr arī viņu balsis apklusīs un viņu soļi izskanēs —.

Atnākšana ——— aiziešana ——— neapstādināmais, neizbeidzamais loks. ——— Nolieku grāmatu, paņemu profesora Kārļa Dzelzīša "Pasaules krustceļos".

Šķirstu, — lasu, — pārdomāju, — apstājos pie rindām:

Es līdzi visam eju ———

Es aizeju, kā aiziet rudens laiks —
Ar krāšņumu, ar ardievām un smeldzi.
Vēl visiem smaidu, visiem dodu veldzi,
Vēl saules mirdzu atstaro mans vaigs.
Ko nojautu, to beidzot uzmeklēju:
Es līdzi eju.
Es zinu gan — viss dzimst un irst kā tvaiks,
Un atgriežas uz jaunu augšupeju.
Lūk, kailā zarā briest jau pumpurs maigs.
Nāk nakts. Pār dārziem ceļas mēness zaigs.
Krīt zvaigznes, — jaunas dzimst. Caur kosma eliziju
Es līdzi visam eju ———

.....

Cik labvēlīgi no likteņa, vai cik mīļi no mana dēla, kuŗš aicināja mani, dzīvot dzīves vakarā atkal pie jūŗas ūdeņiem kā bērnībā. Kas man Kalifornijā sevišķi patīk, ir vakari pie ūdens plašumiem. Saulrieti izskatās parasti līdzīgi, bet gadas vakari, kad pie apvāršņa sabiezējuši augsti kamolu mākoņi, kā balti kalni, — tad īsi pirms saulrieta visa debess liesmo kā universa ugunsgrēkā. Bet kad vakaros debess pārklāta gaisīgiem mākoņu plīvuriem, tās ar savu dažkārt fantastisko veidojumu, liek saskatīt it kā sārtus kosmiskus ziedus. Vakaros mēdzu sev teikt, ka jaunā rīta gaisma pārklās nakts tumsību. Kāda laime — mosties jaunai dienai!

Pieceļos no ķeblīša, nodzēšu lampas gaismu, atveŗu savas dzīvojamās istabas stikla durvis, uzeju pa ārējām kāpnēm uz augšstāvu, kurp sniedzas vecā gumijas koka zari un, nedaudz zemāk kuplie oleandru krūmi. Maigais vakara vējš liekas kā mūžības elpa.

Raugos uz mirdzošo zvaigžņu tīklu un domāju — "debess tik tālu kā mūžība un šī zeme tik veca kā mūžība."

Netālās Pacifika pludmales priekšā spīd daudzas uguntiņas. Vakara klusumā sadzirdu okeana ūdeņu vienmērīgo čalošanu. Cik pazīstama man šī viļņu dziesma! Bērnībā viļņi tā dziedāja Dzintarjūras krastā, — tā dziedāja ūdeņi jaunības gados un, tāpat arī manas dzīves briedumā, kad staigāju ar savu dzīves draugu gar pludmali Liepājas garnizonā.

Tas — tik tālu tālajā pagātnē! Tagad esmu dzīves rudenī. Liekas ka es stāvētu kalna galotnē un raudzītos uz nostaigāto gaŗo ceļu, kas guļ aiz manis. Raugos tagad no citas perspektīvas, vērtēju ar citu mērauklu — notikumus, pārdzīvojumus, vilšanos, zaudējumus, ieguvumus. Cik atšķirīgi bija šie gaŗie ceļa posmi! Bet tagad izzūd visi smagumi, nobāl visas tumšās dienas, — izkristallizējas un paliek tikai viss, kas bijis skaists, gaišs un laimes bagāts, saredzu tikai gaišo dzīves posmu, kas staigāts saskanīgajā kopsolī ar savu vistuvāko draugu.

Stāvu vakara tumsā un raugos tālumā. Klausos uz viļņu dziesmu un liekas, ka sadzirdu kādu senvecu meldiju, kas agrāk dziedāta. Klausos klusumā, — sadzirdu, — smaidu. Viļņi dzied:

Dzīvīte, dzīvīte, —
Šūpojos tevī,
M a z tu man solīji,
Daudz tomēr devi ———

Cik rāms un skaists ir šis vakars. Cik laba un piepildīta ir šī mana dzīve! Daudz tā man deva. Nav nožēlu, nav vairs nevienas vēlmes, sirds rāma un klusē. Viss, kas Laimes mātei bijis pūrā, tā devusi man pilnām rokām.

Lēnām nokāpju lejā, stāvu istabā pie sava vīra fotoattēla, tad uzlieku uz atskaņotāja viņa iemīļoto skaņu plati — Bruknera "Vijoles solo". Sēžu pustumsā un klausos skaņās, kas bieži dzirdētas kopā ar Tevi. Ap mani ir vēlā vakara miers. Kad pēc laika vijoles skaņas izskan, es raugos bālajā tumsā un atkārtoju klusā balsī:

...Caur kosma eliziju
Es — līdzi visam eju...

PIELIKUMI

Šīs apliecības uzrādītājs, Kurzemes divīzijas ģenerālis L.k.o.k.
Oskars Kārļa d. D A N K E R S
ar Valsts Prezidenta 1939. gada 29. novembŗa 299. pavēli armijai un flotei atvaļināts pavisam no kaŗa dienesta pēc paša vēlēšanās.

Ģenerālis Oskars Dankers dzimis 1883.g. 26. martā, ev.-luterticīgs. Beidzis Viļņas kaŗa skolu ar I šķiru un 8 mēnešu kursu pie Augstākiem militāriem kursiem.

Dienesta gaita bij. Krievijas armijā.

1902.g. 1. oktobrī brīvprātīgi iestājies 180. Ventspils kājnieku pulkā; 1903.g. 30. augustā komandēts uz Viļņas kaŗa skolu; 1906.g. 24. martā beidzis Viļņas kaŗa skolu ar I šķiru, paaugstināts podporučika dienesta pakāpē ar izdienu no 1905.g. 22. aprīļa un iedalīts Sveaborgas cietokšņa pulkā; 1909.g. 1. septembrī paaugstināts poručika dienesta pakāpē ar izdienu no tā paša gada 22. aprīļa; 1913.g. 1. septembrī paaugstināts štabskapitana dienesta pakāpē ar izdienu no tā paša gada 22. aprīļa; 1915.g. 2. aprilī par kaujas nopelniem pie Ņemanas upes paaugstināts kapitana dienesta pakāpē; 1916. g. 12. jūnijā paaugstināts apakšpalkavnieka dienesta pakāpē ar izdienu no tā paša gada 2. aprīļa; 1916.g.8. jūnijā smagi kontuzēts kaujās Galicijā pie Miļskas miestiņa un kritis gūstā Austrijā, no kurienes atgriezies 1918.g. 20. decembrī.

Piedalījies pasaules karā no 1914.g. līdz 1918.g. un ņēmis dalību kaujās pie Varšavas no 1914.g. augusta mēneša līdz 1916.gadam.

Kontuzēts kaujā pie Prilinas 1914.g. 2. novembrī; ievainots kaujā pie Aleksandrovas, Kapturi sādžas 1914.g. 10. novembrī; smagi kontuzēts kaujā pie Miļskas Galicijā 1916.g. 8. jūnijā.

Dienests Latvijas armijā.

1919.g. 31. maijā brīvprātīgi iestājies Ziemeļ—Latvijas armijā; 1919.g. 20. jūnijā iecelts par 3. Jelgavas kājnieku pulka komandieri un pēc pulka pārdēvēšanas par 7. Siguldas kājnieku pulku 1919.g. 7. augustā apstiprināts par šī pulka komandieri; 1919.g. 12. augustā iecelts par Liepājas rajona kaŗaspēka priekšnieku; 1919.g. 11. decmbrī par kaujas nopelniem paaugstināts par pulkvedi ar izdienu no tā paša gada 14. novembŗa; 1919.g. 27. decembrī iecelts par Zemgales divīzijas komandieri un 1921.g. 11. maijā apstiprināts šinī amatā; 1920.g. 17. augustā iecelts par Lāčplēša kaŗa ordeņa domes locekli; 1920.g. 20. augustā iecelts par Apsardzības ministrijas padomes locekli; 1921.g. 15. janvārī iecelts par Daugavpils garnizona priekšnieku; 1925.g. 22. jūnijā paaugstināts ģenerāļa dienesta pakāpē ar izdienu no tās pašas dienas; 1928.g. 1. decembrī komandēts uz Augstākiem militāriem kursiem 8 mēnešu kursa iziešanai, kuŗu beidzis 1929.g. 1. augustā; 1932.,1934.,1935.,1936.,1938. un 1939.g. ievēlēts un apstiprināts par virsnieku augstākās goda tiesas locekli; 1932.g. 1. februārī piekomandēts Armijas štābam un tā paša gada 11. februārī iecelts par komisijas priekšsēdētāju reglamentu pārstrādāšanas komisijā; 1933.g. ievēlēts un apstiprināts par virsnieku augstākās goda tiesas papildu locekli; 1933.g. 25. oktobrī pārvietots uz

Kurzemes divīziju un iecelts par šīs divīzijas komandieri; 1937.g. ievēlēts virsnieku augstākā goda tiesā un iecelts par šīs tiesas priekšsēdētāju; 1939.g. 7. decembrī nodevis Kurzemes divīzijas komandiera amatu.

Ņēmis dalību Latvijas atbrīvošanas karā no 1919.g. maija līdz 1920.g. augustam un piedalījies kaujās: kā Lejas—Kurzemes kara apgabala priekšnieks Liepājas aizstāvēšanas kaujās pret Bermonta uzbrukumu 1919.g. oktobrī, novembrī un decembrī, un kā Zemgales divīzijas komandieris visās Latgales atbrīvošanas kaujās Osvejas—Drisas rajonā 1920.gadā.

Apbalvots ar Lāčplēša kara ordeņa II un III šķiru, Triju zvaigžņu ordeņa II šķiru, Latvijas atbrīvošanas kara piemiņas zīmi, Latvijas Republikas atbrīvošanas cīņu 10 gadu jubilejas piemiņas medaļu, Aizsargu Nopelnu krustu, Latvijas Sarkanā Krusta goda zīmi, Somijas Baltās Rozes I šķiras komandiera ordeni, Polijas "Polonia Restituta" ordeņa II šķiru, Igaunijas Ērgļa ordeņa II šķiru un Lietuvas neatkarības 10 gadu piemiņas jubilejas medaļu.

Dienesta laikā nav tiesāts.

Par pastāvīgu dzīves vietu izvēlējies Liepāju.

Armijas komandieris
ģenerālis (Berķis)

Armijas štāba priekšnieks
ģenerālis (Rozenšteins)

1940.g. 5. janvarī
Nr.82

75 GADU DZIMŠANAS DIENĀ ĢEN. O. DANKERAM SŪTĪTIE APSVEIKUMI.

Ģenerāli Oskaru Dankeru,

kas latvju tautas grūtā brīdī kā izcilus valstsvīrs tai kalpojis priekšzīmīgi un sekmīgi, goda dienā padevīgi apsveic un pelnītu mierīgu mūža tālāko gaitu

novēl
/Valters Voits/
Zvērināts advokāts un notārs.

Wiesbaden, 1958. gada martā.

.....

Augsti godājamam
ģenerālim O. Dankera kungam,
Grand Rapids, Michigan.

Latvian Legation
Washington, D.C.

Augsti godājamais ģenerāļa kungs!

Sakarā ar Jūsu septiņdesmit pieciem mūža gadiem, sūtniecība lūdz Jūs pieņemt tās vislabākos novēlējumus.

Patiesā cieņā

/A. Spekke/

Vašingtonā, 1958. gada 24. martā.

Western Union Telegram .....

1958. Mar. 25, PM 6,53
London, Great Britain

Latvju tautas izcilo dehlu un brihvibas cihnītāju sirsnīgi sveicam septiņdesmit piecu gadu schuhpļa svehtkos.

Kārlis Zariņš ar ģimeni
un
suhtniecibas darbinieki.

.....

Latvian Newspaper "Laiks" /Time/
Helmārs Rudzītis, Publisher

1958.g.21. martā
Brooklyn, New York

Augsti godātam ģen. O. Dankeram,
Grand Rapidos, Mičigenā.

Ļoti godājamais ģenerāļa kungs!

Jūsu Latvijas vēsturē ierakstītā mūža septiņdesmit piektā gadmijā, lūdzu pieņemt redakcijas vislabākos novēlējumus. Karsta sirds un prāta drošums, kas bijis ar Jums tik daudzos liktenīgos brīžos, lai paliek Jūsu pavadonis arī nākotnē.

Dziļā cieņā
K. Rabācs

Western Union Telegram

Washington, D.C.
1958. Mar. 24. PM 11,02

The Honorable O. Dankers.

Amerikas Latviešu Apvienības un savā vārdā sveicu Jūs septiņdesmit piecu mūža gadu atceres dienā un novēlu spēku un veselību turpmākā dzīves posmā. Jūsu vārds Latvijas armijas un varonīgo karavīru vēsturē ierakstīts neizdzēšamiem burtiem.

Prof. P. Lejiņš
ALA priekšsēdis

.....

Latviešu Aprūpes Biedrība Daugavas Vanagi.

Čikāgā, 1958. g. 23. febr.

Augsti godātam
ģen. O. Dankera kungam,
Grand Rapidos.

Augsti godāts Ģenerāļa kungs!

Savā un Daugavas Vanagu ASV valdes vārdā atļaujos sveikt Jūs, godāts ģenerāļa kungs, tik zīmīgā dzimšanas dienā.

Latvju tauta ir izpostīta, Latvijas armija iznīcināta, kādēļ latvju pulki nevar nostāties goda ierindā, lai godu dotu lielajam Latvijas armijas zobenu nesējam.

Lūdzu pieņemiet Daugavas Vanagu — karavīru tradīciju nesējas organizācijas — vislabākos vēlējumus Jūsu veselībai un spēkam, lai ar Dieva lēmumu arī Jūs zinātu reiz Latviju brīvu.

Dziļā cieņā

Augusts Vanags,

DV priekšnieks ASV

.....

Daugavas Vanagi

Memmingen—Allgäu
Baltensiedlung

Memingenā, 19. martā, 1958. g.

Ļoti godājamais Ģenerāļa kungs!

Visas Memingenas Daugavas Vanagu un Vanadžu saimes vārdā sirsnīgi sveicam Jūs Jūsu 75. gadu šūpuļu svētkos un novēlam labu veselību un mošu garu svešniecības dzīvē un kopējai cīņai par mūsu mīļās Latvijas brīvību.

Tāpat novēlam Jums, god. ģenerāļa kungs, kā diženajam Latvijas brīvības cīnītājam un kā klusam, sirsnīgam, pareizā ceļa rādītājam mūsu trimdas saimei svešniecības ceļos, lai Visuvarenais lemj jo drīzi sagaidīt to brīdi, kad kopā ar mums, visos pasaules vējos pašreiz izkaisīto latviešu trimdinieku saimi, varēsiet atkal atgriezties mūsu kopējā dzimtenē Latvijā — Dieva svētītajā zemītē, kuŗai piederējis viss Jūsu līzšinējais mūža dižais darbs un cīņa.

Ar visdziļāko cieņu un sirsnīgākiem sveicieniem,

K. Pīlāgers
DV valdes priekšsēdis

J. Egle
Sekretārs

.....

Ņujorkā, 1958. g. martā

Cienītais Ģenerāļa kungs!

Sirsnīgā pateicībā un cieņā sveicu Jūs Jūsu jubilejā. Mūžam atmiņā man paliks Jūsu dziļā izpratne un lielā izpalīdzība manas māsas meitas vīra, kapteiņa Zolta dēla Pētera, mirstīgo atlieku pārvešanai no Kauņas un guldīšanai blakus varonim tēvam Mazsalacas kapos. Pēteris krita 1944. gada pavasarī Opočkā.

Ar dziļu pateicību
Jūsu bijusē ierēdne
Iekšlietu ģenerāldirekcijā Rīgā
Anna Lepnis

.....

80 GADU DZIMŠANAS DIENĀ SŪTĪTIE APSVEIKUMI

Ļoti godātais ģenerāļa kungs!

Mēs nākam no pagājušā gadu simteņa, no senajiem laikiem, kad rijās klaudzēja vēl spriguļi, kad lielākais ātrums bija straujais bēris kamanās iejūgts. Bērzu līkstes šūpuļos mūs lēni iešūpoja toreizējā mierīgajā upes straumē. Bet mierīgs peldējums nebij mums lemts.

Pāri tikuši 1905. gada krācēm, straume iesvieda mūs Pirmā pasaules kaŗa bangās. Tūkstoši un tūkstoši nogrima dzelmē. Daudzi, jo daudzi gāja bojā pilsoņu kaŗā, daudzi nolika galvas atbrīvošanas cīņās un arī leģioni ņēma savu tiesu.

Te nu mēs esam — neliela saujiņa atlikušo.

Mēs vecie latviešu strēlnieki sveicam un suminām Jūs, ģenerāļa kungs, kā savu vecāko cīņu biedru un novēlam miera pilnu dzīves vakaru, kur vīzijas iespēja pārstaigāt kā trauksmainās dienas, tā arī Abavas klusos līčus.

Latviešu Strēlnieku biedrība Kanadā.

Toronto, 1963. gada 16. martā.

.....

Savienības "Plkv. Kalpaka bataljons" valdes vārdā.
40 Farnell St. Marylands, NSW, Australia.

1963. gada 12. februārī,
Sidnejā.

Augsti godātam ģenerālim
O. Dankera kungam.

Augsti godājamais ģenerāļa kungs!

Uz Jūsu lielo, gadiem un vēl vairāk darbiem svētīto jubileju, lūdzu

pieņemt pirmo brīvības cīnītāju— kalpakiešu sirsnīgākos un labākos novēlējumus.

Jūsu krūtis grezno divu šķiru Lāčplēša kaŗa ordeņi kā liecība par Jūsu varonību un komandiera teicamām spējām kaujās vadībā. Jūsu atrašanās turpat divdesmit gadus atbildīgajā divīzijas komandiera amatā ir svētīgs ieraksts Latvijas armijas veidošanas un arī vadīšanas darbā. Un tad, kad Latvijas brīvība bija jau aprakta, Jūs, vācu okupācijas laikā, būdams Iekšlietu ģenerāldirektora amatā, darījāt visu iespējamo savas tautas labā, lai mazinātu viņas ciešanas un vestu to atpakaļ pie zaudētās brīvības.

Jūs, augsti godājamais ģenerāļa kungs, esiet ar šiem saviem dzīves nopelniem iegājis latvju tautas vēsturē kā patiess, priekšzīmīgs, apbrīnošanas cienīgs savas tautas dēls.

Es sirsnīgi lūdzu, lai Visuvarenais piešķir Jums par šiem Jūsu dižajiem darbiem tēvzemes labā, ja vairs ne skatīt tās skaistos laukus, druvas, mežus,— tad tomēr pelnīto laimi: ziņāt dzimteni brīvu.

Paraksts:
Arvēds Krīpens
Valdes priekšsēdis

Augsti cienītam ģenerālim,
Lāčplēša Kaŗa Ordeņa divkāršam kavalierim,
Oskaram Dankera kungam 80—tā dzimšanas dienā, 1963.g.26.martā.

Lāčplēsis.

Ar savu nenocirsto lāča ausi
es savas tēvzemes balsis klausos —
un senu senču dienu vēstis dzirdu
ar sirdi.

Un zelta
es zvaigznes skatu tēlā, brīvei celta —
ar acīm savām, tumsas gadu segtām —
vēl spodras par tautas mūžību deg tās.

Virs dzelmes viļņos sadrebēt es manu
Tev, Latve, lielu palu atnākšanu,
kad Daugaviņa, nāves vižņos kalta,
kļūs balta.

Ar savu nenocirsto lāča ausi
es jaunu tēvzemes rītu klausos —
un savu celšanos no dzelmes dzirdu
ar sirdi.

Velta Toma

Laikrakstā LAIKS 1963.g.13.marta numurā bija ievietots Arv. Krīpena raksts:

DROSMĒ UN UZTICĪBĀ VADĪTS MŪŽS

Ģenerālim O. Dankeram 80 mūža gadiem apritot.

26. martā ģenerālim Oskaram Dankeram Grand Rapidos ASV aprit 80 mūža gadi. Tas ir cīņām un darbam svētīts karavīra mūžs uzticīgā kalpošanā tēvzemei.

Ir 1919.g.31.maijs, Latvijas brīvības cīņu laiks, kad Oskars Dankers no Helsinkiem ierodas Latvijā un iestājas Ziemeļlatvijas brigādē pulkveža-leitnanta dienesta pakāpē. Kad pēc Cēsu kaujām 1919.g. jūnijā Liepāju atstāj vācu spēki, ir nepieciešami nodrošināt Liepāju ar latviešu garnizonu. Dankers saņem uzdevumu saformēt 3. Jelgavas kājnieku pulku /vēlāk pārdēvētu par Siguldas pulku/, ko angļu karoga kuģos no Tallinas pārved uz Liepāju, kur 1919.g.30. jūnijā viņš kļūst par garnizona priekšnieku ļoti liktenīgā vietā, izolētā no Latvijas spēkiem, ar jūru aiz muguras.

8. oktobrī Bermonta armija ievadīja uzbrukumu Rīgai, bet kopš 3. novembŗa iniciātīvu pārņēma mūsu spēki, gūstot dažu dienu laikā spožu uzvaru un spiežot vāciešus atpakaļ. Šādā situācijā Bermonts 14. novembrī mēģināja ieņemt Liepāju savas aizmugures nodrošināšanai. 7. Siguldas pulks no Liepājas bija aizbraucis uz Rīgu jau augusta beigās un Liepājas garnizona priekšnieka rīcībā, Bermonta uzbrukuma sākumā, bija tikai ap 1800 durkļu. Apm. puse no tiem ieņēma Liepājas fortu līniju, bet otra puse atradās rezervē, galvenām kārtām Karoga ostā. Šis karaspēks bija vāji apmācīts un vēl vājāk apbruņots. Nav brīnums, ka bermontieši, daudz labāk apbruņoti, ja arī ne skaitliski stiprāki, ātri salauza Liepājas aizstāvju ieņemto fortu līniju un virzījās tālāk, gan pilsētas virzienā, gan uz Karoga ostu. Pretinieks jau triumfēja, kad nāca tas, ko viņš negaidīja: straujš un drosmīgs prettrieciens ar rezervēm. Īsā laikā uzbrucējs bija sakauts visā frontē un nekārtībā bēga.

Uzvara pie Liepājas pēc šķietamas sakāves ir vienreizīga mūsu brīvības cīņu vēsturē. Šais drāmatisma pilnajās cīņās Dankers izcēlās gan ar personīgo varonību, gan komandiera spējām, izpelnoties 3. un 2. šķiras Lāčplēša kara ordeni un paaugstināšanu par pulkvedi. 1919.g.27. decembrī viņš saņēma uzdevumu formēt Zemgales divīziju ar 10. Aizputes, 11. Dobeles, 12. Bauskas kājnieku un Zemgales artilerijas pulku. 1920.g. aprīlī uzdevums bija veikts un divīzija varēja doties uz Austrumu fronti pret sarkanarmiju. Bija gan jau noslēgts pamiers, bet ne miera līgums. Ap šo laiku vajadzēja nomainīt poļu ģen. Ridz—Smiglija grupu Latgales dienvidos.

Brīvības karam beidzoties, O. Dankers turpina komandēt Zemgales divīziju, bet kopš 1933.g. kļūst Kurzemes divīzijas komandieris. 1925.g. viņu paaugstina par ģenerāli.

1940.g. ģen. Dankers, glābdamies no komūnisma, dodas uz Vāciju, no kuŗienes atgriežas 1941.g. ar pirmajām vācu vienībām. Vācu okupācijas laikā viņš kļūst iekšlietu ģenerāldirektors. Šis kaŗavīram neparastais politiskais darbs nāca ar nepatīkamām un smagām darba dienām. No vienas puses okupācijas varas uzkundzēšanās tautai, tendence uz netaisnībām un pārestībām, kas dažkārt robežojās ar pazemošanu, no otras puses — mūsu pašu pretrunīgie politiskie ieskati un rīcība, kad uz kompromisiem dibinātas sadarbības vietā radās arī diezgan ievērojama pretestības kustība. Visi šie faktori veidoja smagus darbības apstākļus. Savu credo ģenerālis kādreiz pateica vārdiem: "Kvislingi šeit nesēdēs." Atrast patiesa patriota ceļu šādos sarežģītos apstākļos bija viņa sirsnīgākā dziņa. Par cik tas katrreiz izdevās, ir jautājums, kas bez kritiskas pieejas nav domājams, bet galvenais kas pasvītrojams ir tas, ka Dankeram nekad netrūka labas gribas. No jauna nonākot Vācijā, pēc kaŗa beigām amerikāņi ģen. Dankeru internēja. Tās bija traģiskas neziņas dienas, līdz nāca rehabilitācija.

Ģen. Dankers dzimis Lielaucē. Mācījies Jelgavā, militāro izglītību guvis Viļņas kaŗa skolā. Piedalījies 1. pasaules kaŗā, kritis gūstā. Tagad zaudējis acu gaismu.

Latviešu tauta un latviešu kaŗavīri sirmajam lāčplēsim daudz pateicības parādā par drošsirdīgo stāju kauju laukos, teicamām vadības spējām, veikto organizācijas un audzināšanas darbu Latvijas armijā, pašam rādot priekšzīmi un uzticīgu kalpošanu tautai.

Saīsināts izvilkums no Detroitas DV biļetena Nr.2. 1968. gada 28. februārī. LKOK ģen. O. Dankera piemiņas godināšana Grandrapidā, 1968.g.aprilī.

Kupls dalībnieku skaits bija sapulcējies šī gada 7. aprīlī Grandrapidā, latv.ev.lut. baznīcas sabiedriskajās telpās, lai atzīmētu mirušā LKOK ģen. O. Dankera 85. dzim. dienu un arī trešā gada nāves dienu. Uz šo piemiņas aktu bija ieradušies no Detroitas DV apvienības prks. kapt. Tīdemanis, vanadžu prce. A. Tīdemane un biļetena redaktors, kapt. T. Volbergs, kuŗš pārstāvēja arī Latvijas Kaŗaskolu beigušo virsnieku apv. Detroitas nozarojumu.

Patīkami atzīmēt, ka tautieši nav piemirsuši šī mūsu izcilus kaŗavīra un valstsvīra darbošanos mūsu dzimtenes un tautas labā, gan baltās, gan nebaltās dienās un vēlējās godināt viņa piemiņu. Īpaši kupls bija bijušo kaŗavīru skaits, kuŗi nākuši un sabraukuši godināt savu veļu valstī aizgājušo komandieri. Tauta, kuŗa godina savus kaŗavīrus, neiznīks!

Ģenerāļa atraitnes, Irmas Dankeres uzdevumā, piemiņas aktu atklāja Latvijas Kaŗa skolu beigušu virsnieku apv. Mičigenas kopas pr—ks, kapt. Jānis Radziņš. Pēc viņa, kapt. Volbergs, kuŗš bijis ģenerāļa padotībā nepārtraukti, darbojoties pēdējos gados Kurzemes divīzijas

štābā un redzējis savu augstāko komandieri katru dienu, teica savā runā cita starpā:" Ģenerālis bija savā sirdī reti jauks cilvēks, kurš ar mīlestību piegāja pie katra sava padotā, sevišķi ja tam bija paslīdējusi kāja, vai kā citādi samezglojušās dzīves gaitas. Ģenerālim arvien bija laika uzklausīt vainīgo un sniegt tam savu palīdzīgo roku. Viņš audzināja savus padotos dziļi patriotiskā garā, viņš bija krietns un priekšzīmīgs visās lietās un arī mīlestības pilns ģimenes vīrs un tēvs."

Tad akta dalībniekus uzrunāja DV.apv. pr—ks, kapt. Tīdemanis, godinot ar silti atzinīgiem vārdiem ģenerāļa darbošanos arī smagajā vācu okupācijas laikā, kad viņš pildīja Pašpārvaldes Pirmā ģenerāldirektora vietu. Virsleitnants Pērkons, arī no Kurzemes divīzijas, lasīja ģenerāļa interesantās atmiņas par Viļņas Kaŗa skolu, ko nelaikis paspējis vēl uzrakstīt.

Pēc tam sekoja cienasts, ko bija sagatavojušas vanadzes un baznīcas dāmas. Vēlāk ģenerāļa atraitne demonstrēja ļoti daudz krāsu diapozitīvus uz ekrāna no ģenerāļa Dankera dzīves šinī krastā. Nobeigumā Irma Dankere lasīja sacerējumu savam dzīves draugam, kas uz daža laba vaiga izsauca pa asariņai.

Pēc akta draugi un paziņas aizbrauca uz Woodlawn kapsētas latviešu nodalījumu, kur nolika ziedus uz ģenerāļa atdusas vietas.

Sekojošās lapas ir no ģen. Dankera archīva.

Rīgā, 1944. gada maijā.

Iedzīvotāju skaits Latvijā.

Lai gan komūnistu laikā latviešu tautas piederīgie ļoti cieta no terrora un daudzus latviešus noslepkavoja vai aizsūtīja uz Sibiriju, tomēr, kā tas redzams pēc Dr. E. Steda raksta mēnešrakstā "Ostland", latviešu procentuālais samērs septiņos gados /1935—1943/ pieaudzis no 75% uz 80%.

Dzimstība pēdējos gados lielāka kā tas bija priekš kaŗa: 1938. gadā dzimušo skaits bija 35.050 un 1939 gadā 35.753.

———————

Dzimušo		Mirušo		Dabiskais pieaugums.		
Skaits uz 1000 iedzīvotājiem						
1941.g.	37.125	30.989	6.136	20.7	17.3	3.4
1942.g.	37.219	30.568	6.651	20.6	17.0	3.6
1943.g.	36.617	30.773	5.844	20.3	17.1	3.2

Frau Dankers Tagunsbericht für das Bulletin
des Übernationalen Bundes.

November 1956.

In Niederbreisig am Rhein fand in der Zeit vom 18—24 November eine Arbeitswoche der Bundeszentrale für Heimatdienst mit Organisationsleitern und Werkzeitungsredakteuren statt. Diese Tagung wurde im Hotel "Zum weissen Ross" abgehalten, welches die über fünfzig Teilnehmer leicht fasste. Darunter waren vier Damen.

Die Arbeitstagung wurde am Sonntagabend, den 18. November, mit einleitenden Worten von Dr. Franken, Direktor der Bundeszentrale für Heimatdienst, eröffnet. Darauf folgte ein Referat von Prof. Dr. Hallstein, Staatssekretär des Auswärtigen Amtes. Der Referent sprach über das Thema "Die weltpolitische Lage", umriss klar und markant die politische Situation von heute und gab ein ebenso anschauliches wie eindringliches Bild über dieses akute Thema.

Während der folgenden Woche wurden täglich drei bis vier Themen behandelt, vorgetragen von kompetenten Rednern. Das Programm umfasste beispielsweise folgende Referate:

— Der dialektische Materialismus als Schlüssel zum bolsche
— wistischen Denken. Dr. Müller — Regensburg.
— Die Sovjetunion wirtschaftlich gesehen. Dr. Hildebrand —
— Stolzenau.
— Bolschewistische Infiltrations — und Zersetzungsversuche in der
— Bundesrepublik. Herr Conradi — Düsseldorf.

Nach jedem Vortrag war eine Aussprache vorgesehen. Diese regen Diskusionen zeugten von dem grossen Interese, welches diesen Themen von Seiten der Teilnehmer entgegengebracht wurde.

Um die Vielseitigkeit zu unterstreichen, möchte ich noch einige andere Redner nennen. Es sprachen in den nächsten Tagen: Universitätsprofessor Dr. V. Rauch — Marburg über "Grundprobleme der neueren russischen Geschichte", Professor Raupach — Wilhelmshafen über "Strukturwandlungen in der sovjetischen Agrarwirtschaft und ihre Konsequenzen," Professor Dr. Lange — Berlin über "Das Menschenbild des Ostens im Vergleich zur Wertwelt des freien Westens", Dr. Salter — Berlin über "Die Bedeutung der öffentlichen Meinungsbildung durch Presse und Organisationen bei der Verteidigung der freien Welt".

Es wurden noch mehrere Themen von andern Herren behandelt, die alle denselben Zweck hatten, nämlich — die Teilnehmer dieser Tagung zu informieren und sie in die fremde Welt der Sovjetunion einzuführen, in die Welt der Gegensätze und Widersprüche, in sovjetische Lehren und Thesen und den Anwesenden dieses grösse, fremde, der Aussenwelt verschlossene Land an Hand seiner Geschichte und Ent-

wicklung, seiner Politik und Wirtschaft, seiner Wissenschaft und Philosophie zu erschliessen und näher zu bringen.

Es war eine Einführung in die Gedankenwelt des Sovjetmenschen, in erster Linie der sovjetischen Jugend, die in den Schulen und Universitäten mit den Lehren von Engels, Marks und Lenin überfüttert wird. Hervorgehoben und unterstrichen in allen Werken, besonders in den Lehrbüchern, ist immer die Wirkung der Industrialisierung, denn der Jugend imponiert technische Macht und Fortschrit und sie ist davon stark beeindruckt. Technik ist der regierende Faktor, während der Mensch im Zeitalter der Relativität n u r als Natrurprodukt betrachtet wird.

Gegenwärtig /1956/ ist man in der Sovjetunion bestrebt, den Gegensatz zwischen körperlicher und geistiger Arbeit zu beseitigen. Man hofft das mit Automatisierung und Technisierung erreichen zu können. Es wird ein neuer Mittelstand geboren: die werktätige Intelligenz.

Die sovjetische Rüstungsindustrie hat einen hohen Stand und ist die wichtigste Beanspruchung von Mensch, Maschine und Kapital. Ein Minus sind die überalterten Kohlengruben, insbesondere im Donez—Gebiet. Hinzu kommt die ungünstige Lage der Meere und Flüsse Russlands, so dass die Eisenbahn zu neunzig Prozent beansprucht werden muss — das bildet eine ungeheure Belastung und verursacht unnötige Teuerung durch die Weite des Transports. Deshalb verbraucht die Eisenbahn allein dreisig Prozent aller Kohle, die wiederum transportiert werden muss.

Die Industrialisierung und die Politik der Agrarwirtschaft wird vom Bestreben beherrscht, die USA und die ganze westliche Welt zu überholen. Während des Krieges hatte Russland schwere Rökschläge in den Konsumgütern zu verzeichnen. Die Sovjets müssen einer davoneilenden Weltwirtschaft nachjagen. Zieht man einen Vergleich zwischen den Vereinigten Staaten und der Sovjetunion, dann ergiebt sich an einem kleinen Beispiel, dass eine Farmerfamilie in den USA zwei—drei bis vier städtische Familien ernähren kann, während das in Russland unmöglich ist, obwohl es dort über 100.000 Kolchosen gibt.

Während die Amerikaner Überproduktion haben, und ihre Hilfsaktionen auf die Welt schütten können, ist es bei den Sovjets umgekehrt — sie müssen mit allen Kräften aus der Unterproduktion herauskommen.

In den letzten Jahren ist ein spürbarer Vorstoss der Sovjetwirtschaft nach Asien zu verzeichnen. 1955 betrug der sovjetische Export nach Indien 5,7. Mil. Dollar, nach Ägypten 4,3. Mil. Dollar /Waffen nicht eingerechnet/, — das ist jedoch wenig für das grosse russische Reich, im Vergleich mit dem, was die Bundesrepublik exportiert.

Enorm hoch ist die Frauenarbeit in Sovjetrussland, denn sie sind zu 45 Prozent am gesamten Arbeitsprozess beteiligt. /In Deutschland 36%, in den USA 28%./ Die Geburtenzahl geht in Russland in den letzten Jahren zurück, und ist von 23,7% auf 17% de 1.000 im Jahre 1955

gesunken, so dass das zur Verfügung stehende Potential sich verringert. Etwa sechs Millionen der männlichen Bevölkerung steht unter Waffen /Militär und Polizei./

Die Zahl der Analphabeten ist nicht gering: 1926 gab is in Russland noch 49% Analphabeten. Es wurde eine 4—klassige Schule eingeführt, die nach vielen Jahren in eine 10—klassige vervollkommnet wurde. Heute ist die Ausbildung in Hochschulen quantitativ sehr gross — 1955 gab es in der Sovjetunion eine halbe Million Studenten. Jährlich werden etwa 12.000 junge Techniker, Chemiker usw. von den Universitäten entlassen. Aber für p e r s ö n l i c h e Entwicklung gibt es keine Gelegenheit und keine Mittel. Die russische Jugend hat ein aussergewöhnlich grosses Interesse für Bücher, Oper, Ballet und Theater.

Anfangs der vierziger Jahre hat Stalin das Schulgeld wieder eingeführt, was Kruschtschow /um mit Stalin zu brechen und sich von ihm zu unterscheiden/ wieder abgeschafft hat. Der höchste Rangtitel in Sovjetrussland ist "Gelehrter" /Utschonnyj/.

Die Partei und das Systhem haben immer Recht — irren kann sich nur der ausführende Mensch, welcher bei Misslingen der Durchführung einer Linie hart bestraft wird. Der Einsatz jedes Einzelnen wird dirigiert und jeder wird überwacht. Die Sovjetmoral wurzelt in ihren eigenen Worten: "Sittlich ist, was der Zerstörung der alten Ausbeuterklasse dient".

Vieles im roten Russland ist Kulisse, ist Fasade zur Täuschung des Westens und, viele klingenden Phrasen sind Einschläferungspillen für die Aussenwelt. Das Z i e l bleibt unbeirrt dasselbe: "Ausbreitung des Kommunismus durch Vernichtung bestehender Systheme der westlichen Welt". Doch diese welt des Westens ist eine g e m e i n s a m e Wertwelt, die erhalten bleiben muss.

Infiltration und Zersetzung sind Begriffe kommunistischer Taktik. Durch Unterhöhlung und durch Wühlarbeit von unten her, verstehen sie es meisterhaft, die Machtübernahme auf kaltem Wege zu bewerkstelligen. Schwerpunkt kommunistischer Agitation ist in Fabriken und Betriebe verlegt — jede Unzufriedenheit der Arbeiterschaft wird ausgenutzt, — die Aktivität der Sovjets auf diesem Gebiet ist enorm. Es werden etwa 60.000 deutsche Mark m o n a t l i c h zur Besoldung für Ost—Agenten in der Bundesrepublik ausgegeben. Der Westen ist, trotz allem Tuns, dem kommunistischen Osten gegenüber noch viel zu lethargisch und zu passiv.

Es ist nicht möglich a l l e s Gehörte inhaltlich wiederzugeben. Dieser Bericht gibt nur einen blassen Begriff von der Vielseitigkeit der Vorträge, denn hier ist nur Vereinzeltes herausgegriffen und vorübergehend gestreift. Ich möchte jedoch unterstreichen, dass es wertvolles Gedankengut war, welches auf der informativen Tagung in Niederbreisig ausgetauscht wurde. Alle Teilnehmer waren sich der Tatsache bewusst, dass man mit überzeugten Kommunisten und mit Menschen

der Ostzone nur dann diskutieren kann, wenn man ihre Weltanschauung und ihre Philosophie kennt und d i e Lehren, darauf i h r e Welt basiert. Der Übernationale YMCA-YWCA Bund ausländischer Flüchtlinge in Deutschland war die einzige Ausländerorganisation, welche zu dieser Tagung eingeladen war.

An Stelle des erkrankten Präsidenten des übernationalen Bundes, Herrn Dr. Anton Graber /Jugoslave/ nahm die Vice—Vorsitzende des Verbandes, Irma Dankers /Lettin/ an der Arbeitswoche teil.

I. Dankers. 28. nov. 56.

I. Dankeres sanāksmes ziņojums Pārnacionālās apvienības biļetenam

1956. gada novembrī

No 18. līdz 24. novembrim Nīderbreizigā pie Reinas valsts centrāle dzimtenes dienestam rīkoja sanāksmi, darba nedēļu, kur piedalījās organizāciju vadītāji un ārodavīžu redaktori. Darba nedēļa notika viesnīcā "Pie baltā ērzeļa", kur satikās pāri par piecdesmit dalībnieku, to starpā četras dāmas.

Dzimtenes dienesta centrāles direktors Dr. Frankens atklāja sanāksmi astoņpadsmitā novembra vakarā. Pēc tam sekoja ārlietu ministra profesora Dr. Halšteina referāts par tematu "Pasaules politiskais stāvoklis". Referents skaidri un zīmīgi skicēja politisko situāciju un sniedza uzskatāmu un iespaidīgu pārskatu par šo aktuālo tematu. Sekojošā nedēļā kompetenti runātāji aplūkoja trīs līdz četrus tematus dienā. Programmā ietilpa sekojošie referāti:

— Dialektiskais materiālisms kā atslēga boļševistiskai domāšanai (Dr. Millers no Regensburgas).
— Raugoties uz Padomju savienību no saimnieciskā viedokļa (Dr. Hildebrands no Štocenavas).
— Boļševistiskie iefiltrēšanas un saskaldīšanas mēģinājumi Rietumvācijā (Konrādi kgs no Diseldorfas).

Pēc katra priekšlasījuma bija paredzētas diskusijas. Šīs dzīvās, spontānās pārrunas liecināja par lielo interesi, ko dalībnieki veltīja šiem tematiem.

Lai pasvītrotu daudzpusību, minēšu vēl dažus citus referentus. Turpmākās dienās runāja universitātes profesors Dr. V. Rauchs no Marburgas par tematu "Nesenās krievu vēstures pamatproblēmas", profesors Raupachs no Vilhelmshāfenas par tematu

"Struktūrālās pārmaiņas sovjetu agrārā saimniecībā un to konsekvences." No Berlīnes nāca divi referenti: Profesora Dr. Langes temats bija "Austrumzonas cilvēka attēls salīdzinājumā ar brīvo rietumu vērtību pasauli", kam sekoja Dr. Saltena "Atklātās domas un uzskatu veidošana brīvās pasaules aizstāvēšanai ar preses un organizāciju palīdzību."

Vēl citi sanāksmes dalībnieki iztirzāja vairākus tematus, bet visiem tiem bija viens un tas pats mērķis —informēt sanāksmes dalībniekus, ievadīt tos Padomju savienības svešajā pasaulē, pretešķību un pretrunu pasaulē, sovjetu mācībās un tēzēs, un klātesošos iepazīstināt ar šo milzīgo, svešo, ārpasaulei noslēgto zemi, tuvināt tos šīs zemes vēstures un attīstības pirmsākumiem, tās politikai un saimniecībai, tās zinātnei un filozofijai.

Tā bija ievadīšana sovjetcilvēka domu pasaulē, galvenokārt tās jaunatnes domu virzienā, kas skolās un universitātēs tiek pārbarota ar Engelsa, Marksa un Ļeņina mācībām.

Visos izdevumos, it sevišķi mācību grāmatās, tiek arvien izcelts un pasvītrots industrializācijas iespaids, jo jaunatnei imponē technikas vara un progresa sasniegumi, un tā ir šī virziena spēcīgi ietekmēta. Technika ir dominējošais faktors, kamēr cilvēks relātīvitātes laikmetā tiek uzskatīts tikai kā dabas produkts.

Patreiz (1956.gadā) Padomju savienība mēģina likvidēt šķiru starpību, t.i. starp fizisko un garīgo darbu, ko cer sasniegt ar technikas un automatizēšanas palīdzību. Tad piedzims jaunā vidussšķira —darbīgā intelliģence!

Sovjetu bruņošanās industrija ieņem redzamāko vietu un ir svarīgākais faktors, kas izmanto cilvēku, mašīnu un kapitālu. Liels mīnuss ir novecojušās ogļu raktuves, it sevišķi Doņecas apgabalā. Klāt nākKrievijas ezeru, jūŗu un upju neizdevīgās atrašanās vietas. Tamdēļ dzelzceļš jāizmanto 90 procentīgi. Tas rada gigantisku apgrūtinājumu transporta attāluma dēļ, kas savukārt visu lieki sadārdzina. Dzelzceļš vien patērē 30% no visām ogļu rezervēm. Tās atkal jātransportē.

Industriālizācija un agrārsaimniecības politika iziet uz to, lai pārspētu ASV un visu rietumu pasauli. Kaŗa laikā Krievijai bija smagi pārtikas zaudējumi. Komūnistiem jādzenas pakaļ aizsteidzošai pasaules saimniecībai. Velkot paralēli starp Savienotām Valstīm un Padomju savienību, mazs piemērs rāda, ka viena ASV farmera ģimene spēj pabarot 2,3 līdz 4 pilsētnieku ģimenes, kas Krievijai būtu neiespējami, kaut gan tur atrodas pāri par 100.000 kolhozu. Kamēr amerikāņiem ir pārprodukcija un tie spēj apbērt pasauli ar

savām palīdzības akcijām, Padomijā stāvoklis ir pretējs: Ar visiem spēkiem viņiem nepieciešams izkļūt no zemprodukcijas.

Pēdējos gados atzīmējams jūtams saimniecisks spiediens uz Āziju. 1955. gadā sovjetu eksports Indijai sasniedza 5.7 miljonu dolāru, Ēģiptei 4.3 milj. dolāru (neieskaitot ieročus). Bet tas ir gaužām maz teritoriāli milzīgajai krievu zemei, salīdzinot ar nelielās Rietumvācijas eksportu.Milzīgi liels ir sieviešu darba spēks sarkanajā Krievijā, jo viņas piedalās 45 procentīgi v i s ā darba procesā (Rietumvācijā 36%, ASV 28%). Pēdējos gados Krievijā dzimstība mazinājusies —no 23,7% uz 17% 1955. gadā, tādējādi esošais potenciāls samazinās. Apmēram seši miljoni (1956.g.)vīriešu stāv zem ieročiem —armijā un policijā.

Analfabētu skaits nav mazs. 1926. gadā Krievijā tas bija vēl 49%. Tika ierīkota četrklasīgā skola, kuŗu pēc daudziem gadiem papildināja līdz desmitklasīgai skolai. Tagad (1956) augstskolu izglītība ir kvantitātīvi liela. 1955. gadā Padomijā bija pus miljons studējošo. Ik gadus universitātes beidz ap 12.000 jauno techniķu, ķīmiķu, inženieru utt. Bet p e r s o n ī g a i attīstībai sarkanajā Krievijā nav nekādas izredzes, tam nav arī līdzekļu. Krievu jaunatnei piemīt izcili liela interese grāmatām, operai, teātrim, baletam.

Četrdesmito gadu sākumā Staļins ieveda atkal skolas naudu, ko Kruščovs (lai atšķirtos no Staļina) atkal atcēla. Augstākais tituls sarkanajā Krievijā ir "zinātnieks" —učonnij.

Partijai un sistēmai arvien ir taisnība. M a l d ī t i e s var tikai cilvēks, kas, kādu pienākumu pildot, neizdošanās gadījumā tiek bargi sodīts. Katra cilvēka iesaistīšana darbā tiek diriģēta, un katrs tiek pārraudzīts. Sovjetu morāle sakņojas viņu pašu vārdos: "Tikums ir kalpot vecās izmantotājas šķiras iznīcināšanai!"

Sarkanajā Krievijā daudz kas ir tikai kulisēs, ārējā fasāde rietumu maldināšanai, daudzās skaistās frāzes tikai iemidzināšanas zāles ārpasaulei. M ē r ķ i s paliek nemaldīgi tas pats: komūnisma izplatīšana, iznīcinot rietumu pasaules pastāvošās sistēmas. Bet šī rietumu pasaule ir kopējā vērtību pasaule, kuŗai j ā p a s t ā v !

Infiltrācija un skaldīšana ir komūnistiskās taktikas jēdzieni. Strādājot pagrīdē, slepenībā, ar kūdīšanu un musināšanu viņi meistariski prot pārņemt varu un valdīšanu "aukstā ceļā", t.i., bez kaŗa. Komūnistiskās aģitācijas smagumpunkts koncentrēts fabrikās, uzņēmumos. Katra neapmierinātība strādniekos tiek izmantota kūdīšanai. Komūnistiskā aktīvitāte šai laukā ir milzīga: Austrumu aģenti saņem (1956) 60.000 vācu markas mēnesī par savu postīšanas darbu Rietumvācijā. Rietumi, kaut arī ko dara, vēl

pārāk letarģiski un pasīvi, salīdzinot ar komūnistiskiem austrumiem.

Nav iespējams atreferēt v i s u sanāksmē dzirdēto. Šis pārskats ir tikai bāls jēdzienu attēlojums par referātu daudzpusību, jo šeit tikai izlobītas atsevišķas daļas, kas it kā gaŗāmejot minētas. Bet es gribu pasvītrot, ka tā bija vērtīga domu bagātības izmaiņa informātīvajā sanāksmē Nīderbreizigā.

Visi dalībnieki apzinājās, ka ar pārliecinātiem komūnistiem un ar austrumzonas cilvēkiem var diskutēt tikai tad, kad pazīstam v i ņ u pasaules uzskatu un filozofiju un t ā s mācības uz kuŗām bāzējas viņu pasaule.

Vācijā dzīvojošo ārzemnieku bēgļu Pārnacionālā YMCA—YWCA bija vienīgā ārzemnieku organizācija, kas tika ielūgta šai sanāksmē. Pārnacionālās apvienības saslimušā prezidenta, jugoslāva Dr. Antona Grābera vietā, sanāksmē piedalījās minētās organizācijas vice—priekšsēde, latviete Irma Dankere.

1956. gada 28. novembrī.

Armijas Wirspawehlneeka Schtaba Sinojums.

8. oktobri 1919. g., pulkſten 16.

Ap plkſt. 10 no rihta wirs Rigas lidoja 3 wahzu-kreewu aeroplani un nometa bumbas Rigas Apſardſibas rajonâ, uſſahkdami ar to kaujas darbibu. Tani paſchâ laikâ wiſâ frontê muhſu ſargu poſteneem uſbruka eenaidneeka kehdes. Kahdas eenaidneeka kawalerijas nodalas tuwojàs muhſu poſteneem Karlsbades rajonâ, kur tika ar ſaudejumeem iſklaideti. Pee Rigas-Jelgawas ſchoſejas pa muhſu eerakumeem eenaidneeks atklahja ſtipru artilerijas uguni ar ſmazejoſcheem lahdineem. Ar muhſu artilerijas uguni iſnihzinati eenaidneeka brunotais wilzeens un automobilis, kuri gul grahwî muhſu eerakumu preekſchâ. Tanî paſchâ rajonâ ar loſchmeteju un flinſchu uguni iſnihzinatas diwas wahzu-kreewu rotas. Pahrejâ frontê flinſchu uguns. Muhſu kareiwju gara ſtahwoklis loti labs, katrs zenſchàs iſpildit ſawu peenahkumu zihnâ pret muhſu wehſturiſko eenaidneeku. Muhſu ſaudejumi neezigi.

Wirspawehlneeka Schtaba Preekſchneeks,

Pulkwedis-leitnants Kalniņſch.

/No ģen. O. Dankera archiva./

LATVIEŠU JAUNEKĻU un JAUNO SIEVIEŠU KRISTĪGĀ SAVIENĪBA – JKS

LETTISCHER CHRISTLICHER VEREIN
JUNGER MÄNNER UND WEIBLICHER JUGEND

LATVIAN YOUNG MEN'S AND YOUNG
WOMEN'S CHRISTIAN ASSOCIATION

Braunšveigā, 1957.g. 15.februārī.

Paļāvībā Dievam - ticībā Latvijas brīvībai.

A T Z I N Ī B A S R A K S T S .

JKS Vācijā atvadoties, sakarā ar izceļošanu uz ASV, no bij.centrālās valdes locekļiem un priekšsēdes

I r m a s D A N K E R A kundzes un
ģenerāļa O s k a r a D A N K E R A kunga

izsaka viņiem pateicību un atzinību par pašaizliedzīgi veikto darbu latviešu jaunatnes un vispāri latviešu sabiedrības labā.

Neskatoties uz grūtajiem trimdas apstākļiem I. un O. Dankeri nenogurstoši darbojās vietējā JKS nodaļā un JKS apgabala un centrālā valdē pildot visus ar valdes locekļa amatu saistītos pienākumus.

Pateicoties I. Dankera kundzes zināšanām, sevišķām spējām un inteliģencei, bija iespējams, ka viņa tika ievēlēta par Pārnacionālās YMCA/YWCA Apvienības Vācijā pārstāvi pie Burckhardhaus'a (vācu YWCA) un uzņemta par locekli vācu delegācijā un līdz ar to par locekli YWCA pasaules komitejā. Šis ir pirmais gadījums JKS vēsturē, ka JKS pārstāve kļūst par YWCA pasaules komitejas locekli un arī pirmais gadījums YWCA vēsturē, ka par YWCA pasaules komitejas locekli kļūst bēgļu YWCA pārstāve.
Sevišķi atzīmējams, ka līdz ar to bija iespējams vairākās pasaules mēroga sanāksmēs reprezentēt un aizstāvēt JKS u.c. bēgļu tautību YMCA/YWCA intereses.

Darba gaitās Jūs, ģenerāļa kungs ar kundzi, esat gājuši ar īsti kareivīgu skatu un garu, pārvarot visas grūtības. Lai šis gars Jums palīdz pārvarēt trimdas grūtības un atgriezties dzimtajā zemē.

JKS Vācijā centrālās valdes uzdevumā

M.Lorbergs
Centrālās valdes priekšsēdis

A.Ludriksons
Nacionālais sekretārs

CALVIN COLLEGE

GRAND RAPIDS 6, MICHIGAN

Department of
Modern Languages

January 10, 1964

To Whom it May Concern:

Mrs. E. Dankers was a very able student of German at Grand Rapids Junior College, where I assisted in teaching night classes from 1961-63. Professor Bolhuis of Junior College had her for the 1st semester of 2nd year German and spoke very highly of her to me. I had her for the 2nd semester of the 2nd year course and was likewise very favorably impressed.

She has an excellent command of the German language. She writes German extremely well. In speaking, her pronunciation is beautiful and her vocabulary extensive. She has a keen mind and should prove to be an able instructor of German

Sincerely,

Bernard B. Kreuzer

Bernard B. Kreuzer

Pateicība.

Šinī vietā izsaku sirsnīgu pateicību laipnai Lapiņa kundzei Grandrapidā, —kādā mūsu draudzes izbraukumā Mežvidos viņa iedeva man vēstuli, ko viņai 1965. g. 31. maijā rakstījis kāds paziņa—baltvācietis, Werner Bormann, —minētā vēstule saturēja arī vairākas rindas par manu dzīves draugu.

"——— 1946. gada aprilī es biju kopā ar ģenerāli Oskaru Dankeru Internēto nometnē Garmisch—Partenkirchenā. Toreiz (strādājot tur kancelejā) man būtu bijis iespējams sagādāt šim izcilus latviešu vīram mazus atvieglinājumus, —bet viņš lepni atraidīja ikkatru priekšrocību. Viņa izturēšanās bija arvien cēla. Kas attiecas uz stāju un audzināšanu, tad viens otrs būtu varējis mācīties no ģen. Dankera, kam bija jau astoņas Internēto nometnes aiz muguras..."

.....

Nezinot adresi, man nebija izdevības līdz šim, pateikties abiem bijušiem karavīriem, kas atsūtīja man uz Haushamu (mana vīra internēšanas laikā) divas lielas pakas ar "Camel" cigaretēm (neatceros, vai viena lielā paka saturēja 10 vai 12 paciņas). Klāt bija īsa piezīme, lai es, pārdodot cigaretes, varētu palīdzēt viņu bijušam komandierim, ģen. O. Dankeram. Ļoti noderēja —liels paldies!

.....

Šinī vietā izsaku arī lielu pateicību visiem tiem, kas apciemojuši manu dzīves draugu mūsu mājiņā Oakdale ielā, sevišķi mācītājiem Hermaņa un Lazdas kungiem, kas īsināja laiku manam vīram manā darba prombūtnes laikā. Pateicos māc. Lazdam arī par man atstāstītiem mīļiem vārdiem, ko mans vīrs stāstījis viņam par mani. Paldies!

.....

Nodaļu sakārtojums, laika secībā, pareizāks būtu bijis, ja „Ciemos Kanadā" un „Uz Florīdu" būtu pirms „No Mičiganas uz Ņumeksiku" un trīs pēdējo nodaļu kārtība šāda: „Grāmatas", „Pārdomas" un „Atskatoties".

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads 7
Bērnība 9
Mācības Gadi 39
Uz Lietuvu 61
Foto uzņēmumi 65-67
Jauni ceļi un meklējumi 68
Foto uzņēmumi 75
Atkal Liepājā 76
Rīgā 79
Kruglova mājā 83
Majoros 93
Atpakaļ dzimtajā pusē 97
Braucieni atmiņu atspulgā 99
Foto uzņēmumi 109-116
Mūsu Rīga 117
Jauki atcerēties 1938. gadu 121
Foto uzņēmumi 124-127
Vēl daži braucieni 129
Foto uzņēmumi 130-132
Aistere 134
Foto uzņēmumi 141-151
Pazīstamos virsnieku atceroties 153
Foto uzņēmumi 165-172
Par manevriem un minōritātēm 173
Liepājas garnizonu atstājot 177
Liepājas garnizons 179
Virsnieku ģimeņu apvienība un Jelgavas posms 183
Foto uzņēmumi 188-214
Neparedzēto notikumu gadi 215
Foto uzņēmumi 217
Atstājot dzimto zemi 223
Foto uzņēmumi 225-231
Bavārijā 233
Foto uzņēmumi 248-257
Uz pirmo nometni 259
Foto uzņēmumi 261

Grāfenašava-Murnava-Oberamergava 263
Foto uzņēmumi 266-275
Pārnacionālā apvienība un Burkhardmāja 277
Foto uzņēmumi 282-287
Cēļš uz Vidējiem Austrumiem 289
Foto uzņēmumi 312-323
Baltiešu ciems 325
Uz Šveici 327
Foto uzņēmumi 332-339
Nometņu laiku darbība 341
Foto uzņēmumi 346-351
Uz Parīzi 353
Pilsēta pie Sēnas 363
Foto uzņēmumi 368-383
Uz Londonu 385
Foto uzņēmumi 389-397
Atceļā uz nometni 399
Foto uzņēmumi 404-421
Uz tālo krastu 423
Foto uzņēmumi 433-444
No Mičiganas uz Ņumeksiku 445
Ceļa piezīmes 459
Grāmatas 463
Foto uzņēmumi 477-485
Kalifornija — „Zelta pavalsts" 487
Foto uzņēmumi 503
Uz Jaunā gada pirmās kāpnes (1978) 504
1978. gada maijā, Dienvidkalifornijas DV rīkotajā Kurzemes cietokšņa atceres aktā Losandželosas latviešu biedrībā runāja Irma Dankere 508
Foto uzņēmumi 512
Pārdomas 515
Ciemos Kanadā 523
Foto uzņēmumi 531-538
Uz Floridu 539
Foto uzņēmumi 544-551
Atskatoties 553
Pielikumi 557

1 20.-

LATVIJAS NACIONALA BIBLIOTEKA
0304044834